

P. STUČKA

RAKSTU
IZLASE

Washington Baltic
Collection

STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES

Visu zemju proletārieši, savienojieties!

LATVIJAS KP CK PARTIJAS VĒSTURES INSTITŪTS —
PSKP CK MARKSISMA-ĻEŅINISMA INSTITŪTA FILIĀLE

P. STUČKA

RAKSTU
IZLASE

SEPTIŅOS SĒJUMOS

LATVIJAS KP CK PARTIJAS VĒSTURES INSTITŪTS —
PSKP CK MARKSISMA-ĻEŅINISMA INSTITŪTA FILIĀLE

P. STUČKA

RAKSTU IZLASE

7. sējums

1927. g. jūnijs — 1931. g.

RĪGA «AVOTS» 1984

66.61(2L)
St 888

Redakcijas kolēģija:

V. Karaļuns (redkolēģijas vadītājs)
A. Bīrons
P. Bondarevs
L. Dribins (atbildīgais redaktors)
P. Laizāns
V. Millers

Mākslinieks *G. Kļava*

S 0902060000-25 84
M803(11)-84

09050

© «Avots», 1984

PRIEKŠVARDS

Padomju Savienības Komunistiskās partijas XXVI kongress, norādot sabiedrisko zinātņu attīstības galvenos virzienus, izvirzīja uzdevumu plašāk apkopot un propagandēt PSKP, visas starptautiskās komunistiskās un strādnieku kustības lielo vēsturisko pieredzi.*

Sis svarīgais uzdevums reljefi tika akcentēts biedra K. Čerņenko referātā «Partijas ideoloģiskā, politiskā masu darba aktuālie jautājumi», J. Andropova runā, PSKP CK 1983. g. jūnija plēnumā, plēnuma lēmumā, kur uzsvērta komunistiskās kustības uzkrātā idejiskā mantojuma un praktiskās pieredzes ciešā, nesaraujamā vienība, dialektiskā mijsakarība starp sociālisma pagātni un tagadni, jau noieto ceļu un magistrāli uz nākotni — komunismu.**

Vēsturiskās pieredzes atklāsme ietver sevī daudzpusīgu partijas idejisko bagātību propagandēšanu. Tās centrā ir V. I. Ļeņina teorētiskā mantojuma arvien plašāka izzināšana un izplatīšana. Padomju Savienības Komunistiskā partija savā ideoloģiskajā darbibā lielu uzmanību veltī arī V. I. Ļeņina skolnieku un tuvāko līdzgaitnieku — partijas un Padomju valsts darbinieku, Ļeņiniskās kohortas locekļu atstātā idejiskā mantojuma propagandēšanai. Izdotas J. Sverdlova, M. Kaļiņina, F. Dzeržinska, S. Kirova, A. Lunačarska, S. Šaumjana, N. Krupskajas, V. Mickēviča-Kapsuka u. c. ievērojamo Ļeņiniešu rakstu izlases, kas satur lielas garīgas vērtības, palīdz dzīlāk izprast boļševisma milzīgo pasaulvēsturisko nozīmi, ievērojami papildina sociālistiskās revolūcijas vēstures atainojumu.

Latvijas KP CK Partijas vēstures institūts veicis ievērojamu darbu P. Stučkas idejiskā mantojuma apzināšanā

* Sk. PSKP XXVI kongresa materiāli. R., 1981, 204. lpp.

** Sk. PSKP Centrālās Komitejas 1983. gada 14.—15. jūnija plēnuma materiāli. R., 1983, 6.—9., 35.—49., 79.—85. lpp.

un propagandēšanā. No 1957. līdz 1972. gadam tika organizēta P. Stučkas darbu tematisko krājumu izdošana — nāca klajā 4 viņa publicējumu izlases: «Cīnā par Oktobri» (1957. g., krievu val. — 1960. g.); «Par Padomju varu Latvijā 1918—1920» (1958. g., krievu val. — 1964. g.); «Избранные произведения по марксистско-ленинской теории права» (1964. g.); «Nacionālais jautājums un latviešu proletariāts» (1972. g.).

Izpildot Latvijas KP CK lēmumu, Institūts 60-to gadu beigās sāka gatavot plašāku, fundamentālāku izdevumu — P. Stučkas Rakstu izlasi, kas atspoguļotu viņa idejiskā mantojuma visus svarīgākos aspektus. Tās 1. sējums nāca klajā 1976. gadā, 2. — 1978., 3. — 1980., 4. — 1981., 5. — 1983. un 6. — 1984. gadā. Tagad lasītājiem tiek nodots Rakstu izlases 7. — pēdējais sējums.

Nemot vērā, ka P. Stučkas darbu tematiskajos viensējuma izdevumos publicēto rakstu klāstā pārsvarā bija darbi, kas tapuši līdz 1920. gadam, un lai pēc iespējas neatkārtotos, šajā Rakstu izlāsē šim periodam veltīti tikai divi sējumi. Pārējie 5 sējumi atklāj to P. Stučkas idejiskā mantojuma daļu, kas tapusi divdesmitajos gados un trīsdesmito gadu sākumā. Tajā laikā izcilais Komunistiskās partijas un Padomju valsts darbinieks devis savu ieguldījumu marksisma-ļeņinisma teorijas propagandēšanā un radošā attīstīšanā, tieši tad visā pilnībā atklājās viņa zinātnieka un publicista spožais talants. Ipaši liela vērtība ir darbiem, kas veltīti V. I. Ļeņinam, ļeņiniskajam sociālisma celtniecības plānam un tā īstenošanai, kā arī tiesību un vēstures jautājumiem.

Pavisam Rakstu izlāsē publicēti 398 P. Stučkas darbi. To skaitā ir 17 grāmatas un brošūras, 312 raksti, kā arī 24 viņa sagatavoti Komunistiskās partijas dokumenti, 24 referātu un runu teksti, 21 vēstule. 32 darbi publicēti pirmo reizi, 50 — tulkoti no krievu valodas, starp tiem — daudzi darbi par tiesību vēsturi un sociālistisko tiesību problēmām, kuriem ir bijusi svarīga nozīme Padomju valsts celtniecības procesā, marksistiski ļeņiniskās tiesību teorijas attīstīšanā.

Komunistiskās partijas, visas padomju tautas piemiņā P. Stučka vienmēr paliks kā taisnīgs, godīgs, principiāls marksistiski ļeņiniskās zinātnes un politikas domu nesejs un ištenotājs.

Viņa idejiskais mantojums, kura pati ievērojamākā un

nozīmīgākā daļa iekļauta šajā daudzsējumu Rakstu izlasē, bija un būs Komunistiskās partijas ideoloģisko ieroču arsenālā.

P. Stučka daudzkārt aicinājis savus laikabiedrus atrast akūto jautājumu atrisinājumu ar zinātnes palīdzību. Viena no viņa devīzēm bija — «Pie grāmatas!». Tā nav zaudējusi savu aktualitāti arī mūsu dienās, kad grāmata joprojām paliek galvenais zinātniskās informācijas izplatītājs. Nav šaubu, ka P. Stučkas Rakstu izlase septīnos sējumos bagātinās padomju sabiedriskās zinātnes vērtību klāstu, dos ne tikai ieskatu mūsu slavenās revolucionārās pagātnes domās, bet arī vērtīgas atziņas tagadnei un rītdienai, kalpos attīstītas sociālistiskas sabiedrības dižajiem mērķiem un uzdevumiem.

* * *

P. Stučkas Rakstu izlases 7. sējumā ievietoti 48 darbi, kas publicēti vai uzrakstīti laikā no 1927. g. jūnija līdz 1931. gadam. Starp tiem ir 1 brošūra, 35 raksti, 8 referātu un runu teksti, 4 vēstules. 11 no šiem darbiem pirmoreiz publicēti tulkojumā no krievu valodas. Viens raksts un visas vēstules ir pirmpublicējumi.

Sējums atspoguļo P. Stučkas lielo ieguldījumu marķisma-ļeninisma ideju izplatīšanā viņa dzīves pēdējā posmā, vēlreiz spilgti atklāj viņa konsekvento ļeninisko pozīciju sabiedrības attīstības, šķiru cīņas, revolūcijas, sociālisma celtniecības jautājumos. Jau būdams smagi slims, P. Stučka rod sevī spēkus, lai intensīvi strādātu gan par KSFPR Augstākās tiesas priekšsēdētāju (no 1927. g. viņš atkal ir arī tieslietu tautas komisāra vienīeks), gan par Komunistiskās Internacionāles Starptautiskās kontroles komisijas priekšsēdētāju, gan — Latvijas KP CK Ārzemju biroja priekšsēdētāju, vienlaikus arī būdams izcils tiesībzīnātnieks, publicists, pasniedzējs PSRS augstskolās.

Uz savu biedru ieteikumu — veltīt vairāk laika atpūtai un ārstēties — P. Stučka mēdza atbildēt: «Kamēr es dzīvošu, tikmēr es strādāšu, un, ja es strādāšu — tad dzīvošu.» Savas dzīves jēgu un satvaru viņš saskatīja nemītīgā, nepārtrauktā cīņā par cilvēces progresu, par sociālisma uzvaru. P. Stučkas dzīves devīze bija: «Ar skatu uz nākotni». Milzīgu stimulu deva apziņa, ka viņa darbs

kalpo dižas sociālistiskas un pēc tam — komunistiskas nākotnes izcīnīšanai, reizē ar to visas pasaules atbrīvošanai. Nepārtraukta darbošanās, meklējumi, cīņas degsme neatstāja P. Stučku līdz pat viņa mūža pēdējām dienām.

7. sējuma sākuma daļā iekļauti raksti, kas bija veltīti Lielās Oktobra sociālistiskās revolūcijas 10. gadskārtai: «Lielais lūzums», «Uz 7. novembra svētkiem!», «Leņina uzvaras 10 gadu jubileja», «Revolucionārais gadu desmits». Tajos īpaši uzsvērta Lielā Oktobra pasaulvēsturiskā nozīme, parādīts, ka tas bija sociāli visdzīlākais un ideo-
loģiski visplašākais apvērsums laiku gaitā, kas uzsāka visradikālāko lūzumu cilvēces vēsturē, kurš pārveidos visu zemeslodi uz sociālistiskiem pamatiem un principiem. P. Stučka raksta, ka no 1917. gada «ir radušās divas pasaules, ne vien divas saimnieciskas sistēmas... bet divas uzskatu pasaules...», kas nemitīgi cīnīsies savā starpā. Apvērsumu garīgajā jomā, kurš nācis kopā ar proletariāta valsts nodibināšanos, P. Stučka raksturo šādi: «Pilsoniskā prese salauzta; zinātnes brīvība, kāda nepazīstama nekur, ar nepārredzamām izredzēm. Komunisms ne kā ticība, bēt kā *zinātniska pārliecība, tāds ir jaunā lūzuma pasaules uzskats.*» (Sk. 51. lpp.)

P. Stučka talredzīgi saskata sociālistiskā pasaules uzskata un sociālistiskā dzīves veida izaugsmes perspektīvas. Vienlaikus viņš brīdina no vienkāršotas vai iluzoriskas piejas sociālistiskā cilvēka veidošanās procesam, orientē uz ilgstošu mērķtiecīgu audzināšanu. Viņa atziņa: «Nav šaubu, ka visgrūtākā cīņa ir cīņa par darba disciplīnu» — taču tikai sociālisms rada sociāli apzinīgas, brīvas disciplīnas iespēju (sk. 55. lpp.). P. Stučka aicina pareizi izskaidrot sociālās brīvības būtību, atspēkojot kā privātpašnieciski buržuāzisko, tā sīkburžuāziski anarhistisko «brīvības» izpratni, ko sludināja sociālisma pretinieki. Ekonomiskās attīstības straujie tempi Padomju Savienībā, norāda P. Stučka, bija vispārliecinošākais pierādījums tam, kādu darba entuziasmu tautas masās radīja šī jaunā sociālā brīvība, izpaužoties organizētā, plānveidīgā un šķiriski apzinīgā sociālistiskās jauncelsmes darbā.

P. Stučka uzsver arī tādu Oktobra «lielā lūzuma» sastāvdaļu kā spēcīgas harmoniskas sadraudzības izveidošanos starp nacionālitātēm, dažādiem darbaļaužu slāniem un paaudzēm. Un turpat paskaidro: «Vēl starpība paaudžu

starpā ir liela un vēl spēlēs lielu lomu», un tādēļ «taisni jaunatnei nopietni jāstāda dažas nākotnes problēmas», lai cik grūti tas arī būtu. Viņa padoms — «vispirms kļūt par revolucionāru dialektiķi», apgūt Marks—Engelsa—Leņina mācību, iepazīt iepriekšējo revolūciju pieredzi, iemācīties reālistiski spriest par dzīvi, sabiedrību (sk. 68., 69. lpp.). Autors apliecinā: «Mūsu pārliecība, pamatoata ne uz brīnumiem, bet ... uz reāliem faktiem. Šai pārliecībai reizē jātop par mūsu dižāko cerību... Un še pirmajā vietā jāstāv jaunatnei. Jo viņa ceļ tieši *pati savu* un ne vien *nākotnes ēku.*» (Sk. 73. lpp.)

Darbā «Leņins, partija, padomes», kas bija publicēts žurnāla «Sovetskoje stroitelstvo» 1928. g. marta numurā, P. Stučka sevišķi uzsver jautājumu par Komunistiskās partijas vadošo lomu. Viņš māca, ka partijas vadība objektīvi nepieciešama ne tikai revolucionārās šķiru cīnās pret ekspluatatorisko iekārtu, bet vēl vairāk sociālistiskās celtniecības periodā un turpmākajā attīstībā it visās jomās un sfērās. V. I. Leņins jau pašā sākotnē boļševiku partiju veidoja kā avangardu — vadītāju, gatavoja to sarežģītā valsts pārvaldes darba vadīšanai, jo galu galā no šīs pārvaldes efektivitātes atkarīga sociālistiskās iekārtas dzīvotspēja. Masu iesaistīšana pārvaldē ar sabiedrisko organizāciju, pirmām kārtām ar arodbiedrību starpniecību — lūk, šīs vadības īstenošanas galvenā līnija, raksta P. Stučka. Pie tam viņš spilgti parāda leņinisko metodi — pievērst masu uzmanību neatrisinātām problēmām, apelēt pie tām, aicinot uz bezkompromisa cīnu pret sociālismam kaitīgiem spēkiem un tradīcijām, konsekventi atklāt un salauzt visu, kas kavē virzību uz komunismu.

Rakstā «Kultūra un tiesības» risināti jautājumi, kas bija saistīti ar sociālistiskās kultūras revolūcijas īstenošanu. Tur izskaidrota kultūras un tiesību dialektiskā sakarība, sociālistiskās likumības un jaunās darbaļaužu morāles nozīme augsti kulturālas paaudzes formēšanā sociālistiskajā iekārtā.

Padomju likumības nozīme sociālisma celtniecības nodrošināšanā īpaši dziļi iztirzāta darbā «Revolūcija un revolucionārā likumība», kas aizstāv leņinisko nostādni par stingru, vienotu likumību strādnieku un zemnieku valstī. P. Stučka te vēršas pret tiem buržuāziskajiem «pareģiem», kas uzskata tiesības un likumību par kapitālisma prerogatīvu, bet sociālismā paredz nelikumību. Sajā darbā viņš

kritizē ultrakreisos avantūristiskos uzskatus par revolūcijas un likumības «pretstatu», par likumību kā revolucionāro pavērsienu aizkavētāju. Nostājoties pret likumu fetišizāciju, viņš pareizi novērtē to svarīgo regulējošo spēku sociālistisko sabiedrisko attiecību sistēmā, pārliecina par revolūcijas un revolucionārās likumības savienojamību un objektīvo mijsakarību, jo bez tās nevar uzceļt darbalaužu sociālisma ēku, bet cita sociālisma nav un nevar būt. Mēs lasām: «Revolucionārais likums taču ir aicināts uz kulturāliem pamatiem aizsargāt vispirms miljonu sabiedriskās attiecības», aizsargāt tās ne tikai no šķiras ienaidnieka, bet arī no birokrātiskas «uzspiešanas un pārspilējumiem» (sk. 289. lpp.). P. Stučka paredzēja, ka arī pēc sociālisma uzcelšanas likumībai būs ļoti liels spēks sabiedribā un tā būs nemītīgi jāpilnveido atbilstoši jaunajiem uzdevumiem un iespējām.

Raksti «Revolucionārās perspektīvas» un «Uz Oktobra 14. gada svētkiem» veltīti plašajai sociālisma celtniecībai, kas izvērsās, sākot ar 1929. gadu, kad sociālistisko industrializāciju un kultūras revolūciju papildināja «lielais lūzums» uz laukiem — lauksaimniecības kolektivizācija. Sie publicējumi žurnālā «Cīņas Biedrs» stāstīja Latvijas darbalaudīm par dižajām sociālisma uzvarām Padomju Savienībā. Ipaši iezīmēta sociālistiskās sacensības kā jaunas masveidīgas brīvprātīgas darba aktivitātes spilgta izpausme, kas apliecināja sociālistisku darba attiecību rašanos vienā sestajā zemeslodes daļā. Un tas bija laikā, kad kapitālistisko pasauli plosīja vēl neredzēti postoša ekonomiskā krīze, iegrūžot miljoniem strādnieku galējā nabadzībā un beztiesībā.

P. Stučka skaudri brīdina par pieaugošajām imperiālistiskās agresijas briesmām, kuras viņš pamatoti saista ar fašisma izplatīšanos Eiropā, visreakcionārāko pretpadomju spēku aktivizāciju. Tas izteikts arī 7. sējumā ievietotajā rakstā «Vācijas un Polijas parlamentu vēlēšanas».

Sējumā vislielāko daļu ieņem tās P. Stučkas publikācijas, referāti, runas, vēstules, kas vēstī par Latvijas Komunistiskās partijas vadīto darbalaužu cīņu pret buržuāzisko varu, cīņu par patiesu demokrātiju, par sociālismu mūsu dzimtajā novadā. Šos darbus tematiski var sadalīt vairākās grupās.

Pirmkārt — tie ir darbi, kas atmasko Latvijas buržuāziskās valsts pretautisko būtību un reizē tās iekšējo un

ārējo nestabilitāti, bezperspektivitāti. Tas pārliecinoši parādīts rakstos «Trīspadsmitā Latvijas valdība», «Valsts jubilejas dienā» (pirmpublicējums), «No jauna 100. numurs pagrīdē» u. c. P. Stučka viens no pirmajiem saskata, ka pārejošā daļējā kapitālisma stabilizācija Latvijā ap 1928. gadu izsmēlusi savas iespējas un strauji tuvojas jauna krīze, kas aptvers ekonomiku, politiku, ideoloģiju. Viņš īpaši akcentē to, ka Latvijas buržuāzija arī «treknos gados» nav spējusi un nespēs konsolidēt savus spēkus vienotā nometnē. Nemītīgās valdības maiņas, plēšanās ap ministru un direktoru vietām, plaši sazēlusi korupciju, valsts apzagšana, uzdzīve pa restorāniem — tas viss atgādināja lejupslidošu konveijeru, kurš nenovēršami izsviedīs tajā sēdošās personas vēstures izgāztuvē.

P. Stučka arī parāda, ka Latvijas sociāldemokrātu partija sava galejā oportūnisma dēļ nevarēja un nevēlējās radīt kaut kādu pozitīvu alternatīvu šai negatīvajai ievirzei, bet gāja kopā ar to. Sociāldemokrātu valdības labprātīgā atkāpšanās 1927. gada decembrī bija ļoti nozīmīgs simptoms, kas visai uzskatāmi atklāja pseidosociālistu politisko glēvulību.

P. Stučkas analīzē akcentēta antidemokrātisko tendenču pastiprināšanās buržuāziskajā Latvijā, fašisma draudu palielināšanās, valsts apvērsuma gatavošana. Šajā aspektā ļoti raksturīgas ir divas viņa vēstules LKP Centrālajai Komitejai 1930. g. 9. un 30. jūlijā, kas rakstītas sakarā ar fašistu mēģinājumu sagrābt varu Somijā. P. Stučka, izmantojot viņa rīcībā esošo informāciju, brīdina, ka arī Latvijā Zemnieku savienības līderi iecer kulaku-aizsargu «gājienu uz Rīgu», cenšas nodrošināt šai avantūrai armijas pavēlniecības atbalstu. Viņš iesaka LKP nekavējoties organizēt efektīvus pretpasākumus: nodibināt vienotu pretfašistisku fronti ar sociāldemokrātiem strādniekiem, gatavot vispārēju laukstrādnieku streiku pret kulakiem, pastiprināt antifašistisko agitāciju karaspēkā, «lai gājiens uz Rīgu sadurtos ar armijas kreiso daļu» (sk. 457. lpp.). P. Stučka aicina: «tikai neaizgulēt, kā Romā, Bulgārijā, Kauņā utt.» (sk. 456. lpp.).

Jāteic, ka P. Stučka nebūt neuzskatīja fašistiskās diktatūras nodibināšanu Latvijā par fatālu neizbēgamību. Viņš cerēja, ka politiskās situācijas tālākas saasināšanās apstākļos Komunistiskajai partijai tomēr izdosies izveidot vienotu darba tautas pretfašistisku fronti, kas atvairīs

fašisma uzbrukumu, saglabās un paplašinās buržuāziskās demokrātijas ietvarus. Tad varētu rasties iespēja Komunistiskajai partijai legalizēties un izvērst mierīgu cīņu par masu organizēšanu un saliedēšanu, pakāpenisku pāreju uz sociālistisku revolūciju.

Taču viņš paredzēja arī otru iespēju — ka šī cīņa būs plaši jāizvērš jau pēc fašistu nākšanas pie varas un tad bez kādām īpašām starppakāpēm tās uzdevums būs buržuāziskās varas gāšana, padomju varas atjaunošana.

Tā tas arī notika 1940. gadā.

Otrajā grupā apkopoti sējumā iekļautie darbi, kas tālāk attīsta LKP politiskās taktikas līniju. To skaitā ir raksti «Pilsētu pašvaldību vēlēšanu platforma», «Vēlēšanu kampanas priekšvakarā», «Jauns posms Latvijas politiskā dzīvē», «Kritiskas piezīmes taktikas jautājumos» u. c. P. Stučka īpaši uzsver nepieciešamību aktīvāk piedalīties municipiālo orgānu un 3. saeimas vēlēšanās, izmantot kreisās arodbiedrības un 1928. g. sākumā nodibināto Latvijas Neatkarīgo sociālistu partiju, lai panāktu proletaariāta pārstāvju ievēlēšanu, saeimas strādnieku un zemnieku frakcijas nodibināšanu. Komunistiskās partijas leģālo pozīciju nostiprināšana un paplašināšana bija ārkārtīgi nepieciešama, lai izveidotu daudzsazarotu sakaru tīklu ar masām, gatavotu tās izšķirošajām sadursmēm pret buržuāzijas visreakcionārākajiem spēkiem. 1928. g. augusta politisko streiku Latvijā P. Stučka vērtē kā iespējamu šķiru cīņu kāpinājuma sākumu ar plašām izredzēm. Jaunā situācija prasīja, lai partija ievērojami pastiprinātu organizatorisko un ideoloģisko darbu, pārvarētu sektantisku attieksmi pret nekomunistiskām darbalaužu organizācijām, izvērstu tajās savu uzskatu propagandu.

P. Stučka augsti vērtē faktu, ka 75 tūkstoši vēlētāju 1928. g. oktobrī, neskatoties uz buržuāzijas teroru un sociāldemokrātu pretdarbību, saeimas vēlēšanās atdeva savas balsis par Komunistiskās partijas atbalstītiem kandidātiem. To viņš uzskatīja par lielu partijas uzvaru, kuru vajadzēja nemitīgi atjaunināt un pavairot ar nākamajiem panākumiem.

Trešā tēma par Latviju P. Stučkas darbos ir veltīta PSRS un Latvijas darbalaužu draudzībai un sadarbībai. Par to vēstī raksti «Vai ar PSRS jeb ar Angliju?», «PSRS tirdzniecības līgums ar Latviju», «Proletariāta cīņa par

Latvijas tuvināšanos ar PSRS» u. c. Sie darbi liecina, ka, neskatoties uz ārzemju imperiālistu un buržuāzisko nacionālistu uzceltajām barjerām, Latvijas strādnieku un darba zemnieku internacionālistiskā tiesme iet kopsolī ar Padomju Krievijas un citu PSRS republiku tautām saglabāja savu dzīvotspēju arī laikā, kad latviešu tauta bija varmācīgi atrauta no Oktobra Dzimtenes. Latvijas komunisti, viņu skaitā arī P. Stučka, nemitīgi cīnījās par šīs vēsturiski radušās draudzības nosargāšanu. P. Stučka parāda, ka jau 1920. gadā Latvijas Komunistiskā partija izvirza lozungu par Latvijas draudzību un savienību ar Padomju valsti. Sākotnēji tas ir tiešs aicinājums izcinit tādu valdību, kas atjaunos Latvijas—KSFPR federatīvās valstiskās saites un tā nodrošinās ekonomikas strauju atjaunošanu, tautsaimniecības un kultūras uzplaukumu. Tas bija padomju varas atjaunošanas lozungs.

Ap 1924. gadu, kapitālisma daļējas stabilizācijas laikā, LKP izvirza lozungu par buržuāziskās Latvijas ekonomisku sadarbību ar PSRS — līdz pat prasībai noslēgt saimniecisku ūniju. Tā bija prasība likvidēt Latvijā bezdarbu un sastingumu rūpniecībā, atvieglināt proletariāta stāvokli, mazināt Latvijas atkarību no Rietumu imperiālisma.

1927. gadā izvēršas cīņa par tirdzniecības un neuzbrukšanas līguma noslēgšanu ar PSRS, par abu valstu ārpolitisku sadarbību miera saglabāšanas un Baltijas jūras zemju tautu drošības interesēs. P. Stučka paredz, ka šo lozungu nekādiem spēkiem «vairs neizdosies noņemt no dienas kārtības», ar to Latvijas proletariāts aizsojtos līdz savai uzvarai.

Arī šai ziņā P. Stučkam bija pilnīga taisnība.

Latviešu darba tautas slavenajām vēsturiskajām revolucionārajām tradīcijām ir veltīta ceturtā darbu grupa, kas veidoja vienu no centrālajām vietām tolaik topošajā Latvijas Komunistiskās partijas, Latvijas revolucionārās kustības vēstures historiogrāfijā. Te minami Rakstu izlasses 7. sējumā ievietotie apcerējumi «Partijas 25 gadu jubileja», «Partijas darbības pirmais cēliens», «Cīņa par Padomju varu Latvijā 1917. gadā» u. c. P. Stučka šajos darbos ataino un izvērtē LKP rašanās un attīstības bolševistisko ievirzi, kas parādās jau LSDSP tapšanas pašā sākumā, vēlāk pārvar meņševisma un samierniečiskuma

pretstrāvas, kā idejiski, tā organizatoriski novada Latvijas Sociāldemokrātiju ļēniniskās partijas rindās. P. Stučkas darbos pirmoreiz tika politiski vispusīgi novērtēti tādi izcili notikumi kā LSDSP III un LSD I kongress, LSD IV kongress, Latviešu strēlnieku II kongress. P. Stučka parāda, ka līdz Lielajam Oktobrim Latvijā bolševiku vadībā izauga trīs revolucionāru paaudzes: 1905. gada cīnītāju paaudze, tai sekojošā pēcrevolūcijas laika paaudze un 1917. gada paaudze, pateicoties kurai, Latvija arī tad, kad tās rūpniecības proletariāta pamatdaļa bija evakuēta uz Iekškrieviju, kad to šķēla divu karojošo lielvalstu frontes līnija, tomēr palika viens no visrevolucionārākajiem Krievijas novadiem, kas būtiski palīdzēja Petrogradas proletariātam cīnās par Oktobra uzvaru.

Pie P. Stučkas toreiz teiktā varam piebilst, ka 20.—30. gados Latvijā izauga vēl viena padomju varas cīnītāju paaudze, kas gāja pirmajās rindās 1940. gada jūnija un jūlija dienās, bija Lielā Tēvijas kara cīnītāju pulkā, varonīgi cēla sociālismu Latvijā.

Tēlaini izsakoties, Latvijas darba tautas revolucionārais potenciāls bija kā teiksmainais Fenikss, kas, pārvarot nāvi, atkal un atkal atdzima no jauna. Tas bija marķisma-ļēninisma ideju varenais spēks, kas spēja pacelt gadsimtiem ilgi verdzinātu darba tautu līdz politiska apzinīguma, revolucionārās enerģijas un organizētības kalngaljiem. Šo izculo spēju un īpašību iesaknošanā milzu loma bija V. I. ļēninam un viņa līdzgaitniekiem Latvijā, kuru pulkā pirms bija P. Stučka. Latvijas KP Centrālā Komiteja, vērtējot visu viņa dzīves gājumu, nosauca P. Stučku par pirmo ļēninisma karognesēju Latvijā.*

P. Stučkas zinātniskā un politiskā erudīcija, augstā ļēniniskā principialitāte spilgti atklājas viņa pēdējos darbos, kas saistīti ar Latvijas Komunistiskās partijas VIII kongresu (1931. g. 7. janv.—6. febr.). Šim kongresam vajadzēja, vadoties pēc Komunistiskās Internacionāles VI kongresā pieņemtās programmas, galīgi izstrādāt LKP politisko stratēģiju cīnā par Padomju Latvijas atjaunošanu. LKP CK uzdevumā P. Stučka 1930. gadā uzrakstīja LKP Programmas projektu, kas pirms kongresa tika publicēts atsevišķā brošūrā kā materiāls programmas tē-

* Komunāru Cīpa, 1932, 28. janv.

zēm. Bez tam P. Stučka īpaši sagatavoja arī LKP Programmas agrārās daļas projektu, ko publicēja žurnālā «Cīnas Biedrs». Sie darbi ievietoti šajā sējumā un kopā ar publicētajiem P. Stučkas referātiem un runām LKP VIII kongresā (sk. 378.—412. lpp.) veido Latvijas problēmām veltito darbu piekto — noslēdzošo daļu.

Visi šie darbi kopumā ir savdabīgs P. Stučkas iepriekš izteikto pamatdomu sintezējums un vienlaikus — viņa padoms un novēlējums Latvijas Komunistiskajai partijai turpmākajām cīnas gaitām. P. Stučkas izstrādāto LKP programmas projektu un referātu par programmas jautājumu kongresā dēvē par viņa politisko testamentu. Tas satur trīs iedaļas: vēsturisku atskatu, Latvijas tā laika stāvokļa novērtējumu un LKP uzdevumu precīzu formulējumu, ieskatu nākamās, priekšā stāvošās sociālistiskās revolūcijas uzdevumos Latvijā.

Vēsturiskajā daļā uzskatāmi parādīts, ka revolucionārā kustība Latvijā dzima un auga kā visas Krievijas tautas revolucionārās cīnas cieša sastāvdaļa. Uzsvērta tā objektīvi likumsakarīgā tendence, kas veda Krieviju uz proletārisko revolūciju un sociālistisko iekārtu, kas pilnīgi nosacīja arī Latvijas attīstības virzienu. Uz šīs kopējās bāzes notika leņinisma ideju izplatīšanās Latvijā, latviešu revolucionārās sociāldemokrātijas boļševizēšanās, tēraudstiprā Latvijas leņiniešu pulka tapšana. P. Stučka parāda, ka šīs no stiprām vēsturiskām saknēm izaugušās tendences loģisks rezultāts bija Latvijas Padomju valsts izveidošanās Padomju republiku federatīvās apvienības sistēmā.

Šo likumsakarīgo tendenci varmācīgi pārtrauca Rietumu imperiālistu uzbrukums, kas uzspieda latviešu tautai buržuāzisko nacionālistu limitrofvalsti. Taču iepriekšējās tendences sīkstās saknes saglabājās un deva jaunus asinus. Virziens uz proletariāta valsts izveidošanu Latvijas vēsturē nebūt nebija izzudis, to valdonīgi prasīja zemes ekonomiskās un kultūras attīstības intereses, arī tautas nacionālās intereses, jo paliekošu perspektīvu tai varēja garantēt tikai padomju vara un saistība ar visu lielo, daudz nacionālo Padomju valsti. P. Stučkas galavārdā par programmas un agrārjautājumu LKP VIII kongresā teikti patiešām vēsturiski vārdi: «Pēc uzvaras mēs, bez runas, ieiesim atpakaļ PSR Savienībā kā valsts un VK(b) partijā kā partijas sastāvdaļa... Mēs esam mākslīgi izrauti, un mēs atgriezīsimies...» (sk. 407. lpp.).

Latvijas vēsturi 20. gados P. Stučka dala 3 periodos: 1920.—1923. g., kad nacionālistiskā buržuāzija ar kontrrevolucionāru teroru cenšas uz visiem laikiem apdzēst revolucionārās cīņas liesmas un pārkātot tautsaimniecību atbilstoši savas šķiras egoistiskajām vajadzībām, aizvien dzīlāk saistoties ar Rietumvalstu ekonomiku.

Otro periodu (1923.—1927. gads) P. Stučka raksturo kā «ārzemju kapitālu izplešanos visās sfērās», vietējai saimniecībai pielāgojoties vietējiem tirgiem, «līdz ar to atklājas un uzkrājas pretrunas starp šauro iekšējo tirgu un ražošanas izplešanās spējām». Valdošā buržuāzija cenšas pārvērst Latviju par Rietumu ekonomisko puskoloniju un placdarbu pret PSRS.

Sis politikas tuvredzība drīz vien krasī parāda sevi. 1928. gadā, pēc P. Stučkas domām, sākas trešais periods, kas ved uz vispārnacionālu krīzi, rada labvēlīgu fonu cīņām par aso problēmu revolucionāru atrisinājumu. P. Stučka akcentē LKP svarīgāko uzdevumu — panākt ideoloģisku uzvaru pār buržuāziju un sociāldemokrātiem, darbaļaužu masu vairākuma saliedēšanu ap Komunistisko partiju. Viņš dziļi novērtē pretinieku spēkus, raksturo buržuāziskās Latvijas politiskās partijas un to grupējumus, detalizēti kritizē oportūnistiskās Latvijas SDSP 1930. gadā pieņemto programmu, kas bija ne tikai oportūnistiska, bet arī nereālistiska un neprata paredzēt notikumu tālāko secību.

Pretstatā P. Stučka izvirza LKP rīcības programmu celā uz revolūciju un sociālisma celtniecību. Viņš īpaši uzsver PSRS pieredzes starptautisko pasaulvēsturisko nozīmi, tās izmantošanas lielās iespējas, celot sociālismu Latvijā, pārveidojot gan dzīvi pilsētās, gan laukos. Spēcīgas lielrūpniecības atjaunošana un līdz ar to pilnīga bezdarba likvidēšana, materiālās labklājības nodrošināšana strādniecībai; zemes pārdalīšana, darba zemniecības atbalstīšana un pakāpeniska pāreja uz lauksaimniecības sociālistisku kooperēšanu, lauku iedzīvotāju darba un dzīves apstākļu krasa uzlabošana — tas viss kļūtu reāli īstenojams atjaunotajā Padomju Latvijā.

P. Stučka prasa, lai LKP izskaidrotu darbaļaudīm PSRS sociālistiskās attīstības ceļa pilnīgo piemērotību Latvijai un atmaskotu visus Padomju zemes nopulgotājus. Viņa referātā LKP VIII kongresā (sk. 399.—400. lpp.) uzsvērts: «Cīņai par Padomju Sociālistisko Republiku Savie-

nību jābūt programmas pirmajā vietā. Viss, kas der Padomju Krievijai, der arī pasaules revolūcijai... Acu priekšā aizvien jāpatur lozungs: viss, kas ir pret PSRS, ir naidigs vispasaules proletāriskai revolūcijai. Tādēļ pirmajā vietā mums jāizvirza cīņa pret intervenci, pret draudošo karu, pret nodevību pret PSRS, — tas ir programmā uz spilgtāko jāizceļ.» P. Stučka — nesalaužams internacionālists un patriots — prata harmoniski apvienot savos uzskatos un darbībā tautu draudzības, proletāriskās solidaritātes un nacionālās jūtas. Tās kalpoja vienam mērķim — cīnai par sociālismu un komunismu.

Nevar neminēt faktu, ka ap P. Stučkas darbiem notika arī diskusijas. Pret viņa agrārajiem uzskatiem tendenciozi vērsās K. Soms (Kaufmanis), kurš 1930. g. uzrakstīja brošūru, kas kritiski recenzēja pirms 10 gadiem iznākušo P. Stučkas grāmatu «Darbs un zeme». Viņam piebalsoja daži darbinieki, kas neizprata LKP politikas pieredzi. Tādējādi nepieciešamā lietišķā domu apmaiņa par partijas agrāpolitikas jautājumiem tika pārvērsta par apvainojumiem pret P. Stučku, apšaubot arī visas LKP politiskās darbības pareizību. P. Stučka argumentēti atbildēja saviem oponentiem gan LKP VIII kongresā, gan speciālā publikācijā «Mana «agrārevolūcija» un tās nosebojusi kritika». Materiāli, ietverti 7. sējuma saturā, paver lasītājam iespēju gūt konkrētu detalizētu priekšstatu par minētās diskusijas būtību, par P. Stučkas ļenīnisko izturētību jautājumos, kas skar Komunistiskās partijas stratēģiju, taktiku, vēsturi.

Pēdējais raksts, kas ievietots daudzsējumu izlasē, velātīts Lielā Oktobra 14. gadadienai. Šos izcilos svētkus P. Stučka pamatoti dēvē par PSRS pirmās piecgades uzvaras svētkiem, pēc kuriem nāks piecgadu plāna galīga izpilde un «sociālistiskā generālplāna» (t. i., ļenīniskā sociālisma pamatu uzcelšanas plāna) pilnīga realizācija. Ar tādu optimistisku izskanu beidzas P. Stučkas pēdējās rindiņas viņa pēdējā lielajā rakstā (sk. 443.—448. lpp.).

* * *

P. Stučkas Rakstu izlases 7. sējuma sagatavošanas procesā veikts plašs redakcionāls darbs. Agrāk publicētie darbi salīdzināti ar rokrakstiem, izlabotas atsevišķas tipogrāfiska rakstura kļūdas, dažās vietās atjaunota tā teksta

redakcija, kāda atbilst P. Stučkas lietotajiem formulējumiem un izteiksmes formai tanī laikā. To palīdzēja precīzēt LKP CK Ārzemju biroja sēžu protokolos un P. Stučkas sagatavotajos partijas dokumentos paustais viedoklis, viņa piezīmes un norādījumi par konkrētiem aktuāliem jautājumiem.

P. Stučkas Rakstu izlases 7. sējumu publikācijai sagatavojis LKP CK Partijas vēstures institūta Partijas vēstures sektors. Sējumā ievietoto rakstu apskatu, zemsvītras un beigu piezīmes sagatavojis vecākais zinātniskais līdzstrādnieks vēstures zinātņu kandidāts L. Dribins. Personu un periodisko izdevumu rādītāju sagatavojis I. Mednis. P. Stučkas dzīves un darbības hroniku par 1927.—1932. gadu sagatavojuši Latvijas PSR V. Lāča Valsts bibliotēkas bibliogrāfe O. Pūce un L. Dribins.

P. Stučkas Rakstu izlases 7. sējumu ieteikusi izdošanai Latvijas KP CK Partijas vēstures institūta Zinātniskā padome.

*LKP CK Partijas vēstures institūts —
PSKP CK Marksisma-ļeņinisma institūta filiāle*

VAI AR PSRS JEB AR ANGLIJU?*

(Momenta novērtējums)

«Manim bailes ir no manas dzīves,
Dzīves skatiens ir tik bargs kā pērkons.

— — — — —
Sākot taču dzīvei bij ko solit,
Kurš tās solijums ir tīcīs pildīts?
Vai man aiziet būs ar tukšām rokām?»

*Rainis. «Jaunākās Zīpas»,
118. nr., 1927. g. 28. maijā*

Es nēmu par moto vienu no dzejnieka Raiņa jaunākajiem dzejoļiem. Lieliem dzejniekiem ir smalka sajūta, viņu vārdi nav tukša skaņa. Tas ir izsamisuma sauciens! Kā? Vai tikai personas? Vai tikai partijas?** Jeb veselas zemes? Jeb varbūt tikai viena virziena vārdā?!

Latvijas stāvoklis nav apskaužams. Pēdējos «Cīņas Biedra» numuros mēs esam *diskusijas kārtībā* sniegusi veselu rindu rakstu par Latvijas kritisko saimniecisko stāvokli. Mēs agrāk esam aprakstījuši arī s.-d. partijas krīzi. Dīvaina harmonija (saskaņa)? Vai ne? Parasti, kad buržuāzijai draud vai jau ir uzbrukusi krīze, tas ir, saimnieciska krīze, tad krīze, protams, izplatās arī uz strādnieku šķiru, bet *tad paceļas revolūcijas* viļņi, tad stiprinās revolucionāro grupu un partiju mugurkauls, tad plaukst revolūcija. Tā bija citā, arī krīzes laikā, kad tas pats Rainis dziedāja:***

«Ziedons nāk, ziedons,
Kas to vairs liegs!»****

* Raksts nedaudz saīsināts. *Red.*

** Oportūnistiskās Latvijas SDSP, kuras biedrs tolaik bija Rainis. *Red.*

*** Tālāk citēti dzejoļi no krājuma «Vētras sēja». *Red.*

**** «Svilpojošs vējš». *Red.*

Jeb:

«Liegi laimīgā smaidā,
Uzvaras gaidā».*

Jeb vēl tālāk:

«Uzvara, mūsu uzvara!»
«*Pirmā* tā tikai uzvara,
Pirmā sniega kušana — —
Mesti ir kauliņi:
Brāzat uz priekšu, viesuji!» utt.**

Tās ir citas skaņas. Tie ir citi vārdi! Toreiz «dzīvei bij ko solīt». Tagad vairs ne. Tā nav indivīda — dzejnieka, tā ir veselas partijas*** — vesela novirziena katastrofa. Iet kapā, dzīviem esot; atvīrās galīgi no cīņas, tieši «pašsētas vētras» laikā.

Kā atsaucas krīzes dažādo šķiru galvās un prātos? Vispirms makos? Buržuāzijai, kapitālismam *pastāvot*, nemēdz būt pilnīgi *vispārējas* krīzes. Kā slepkavām ir lozungs: vienam — nāve; otram — maize. Tā viņiem: «Kapitāls te vienās rokās var pieaugt līdz milzīgiem apmēriem, tāpēc ka tur citā vietā tas ir aizgājis no joti daudzām atsevišķām rokām» («Kapitāls» I).**** Uz augšu ejošs kapitālisms to panāk ar to, ka pāriet uz augstākām ražošanas metodēm, politikā ar demokrātismu vildams strādniecību. Nīkuļojošs un jo vairāk «pūstošs» kapitālisms to pašu cer panākt vienīgi ar strādniecības apspiešanu un politikā ar — fašismu. — Tanī pat laikā strādniecība vairāk un vairāk zaudē ticību visiem iestātiem, jo sāk visumā pārliecīnāties, ka nav mierīgas izejas.

Sādā laikā s.-d. brālošanās ar buržuāziju kaut kādā koalīcijā ir ne vien noziegums, bet reizē politiska pašnāvība. Tagadējās krīzes laikā Latvijai jo sevišķi stājas acu priekšā jautājums: vai ar imperiālistisko kapitālismu *rietumos*, jeb ar sociālistisko strādniecību *austrumos*? Konflikts starp Angliju un PSRS nostāda jautājumu cieši un noteikti: jā vai nē? Vienu vai otru? Laipošanas nav.

* «Vakar un šodien». *Red.*

** «Ziemeļtēva ledus pils». P. Stučkas kursīvs. *Red.*

*** Latvijas SDSP. *Red.*

**** *Markss K. Kapitāls*, 1. sēj. R., 1973, 512. lpp. *Red.*

Mēs zinām labi, ka visi reakcionārie spēki Latvijā kopojas ap Anglijas orientāciju. Tas ir fašisms *uz angļu sterlinu* mārciņu rēķina. Bet tas reizē ir pašu mājās (Anglijā) strādniecības apspiešana, Ķīnā, Indijā, Ēģiptē, pēdējās gan vēl bālas, revolūcijas apslāpēšana. No tā nav nekas labs gaidāms pat mūsmāju sociāldemokrātiem; nacionālisms tiecas aprīt arī viņus. Raug, kādēl *mūsu s.-d.* ir izšķirušies parakstīt tirdzniecības līgumu ar Krieviju. *Tikai ne ar sajūsmu, bet gan izsamisumā.* Un arī tad ne labā prātā, bet *zem strādniecības spaida.* Bet arī strādniecība to dara vēl *ne ar sajūsmu, ne ar to rosibu*, kas kādreiz ienes, kaut uz laiku, dzīvību pat nodevīgos vai zaķupastaligos vadoņos. Tas, kas noticis, ir *mazs solis*, bet reizē tas ir liels solis. Loti pareizi b. Knoriņš aizrāda pagājušā «Cīņas Biedra» numurā*, ka lozungs par apvienību ar PSRS, reiz praktiski nostādīts, no *dienas kārtibas vairs nenoies* un nevar noiet. Ka tas pat *teorētiski* un politiski, ja arī tikai no atsevišķa cilvēka (Buševica) jau noteikti pacelts,² vairs apklust nevar. Tagad strādniecībai vārds būdīt jautājumu *uz priekšu, ap to vienot* plašu visas zemes darba tautu visplašākā nozīmē. Visu to, kas vēl dzīvs un dzīves spējīgs Latvijā.

Kad 1919. gada augustā pēc padomju varas krišanas [Rīgā] «Cīņa» no jauna sāka iznākt ar lozungu: «Mēs neraudam, mēs neskumstam! Mēs noliecam pār kritušiem sēru karogu un tālāk soļojam» — mēs vēl visas cerības likām uz drīzu palīgu «no bruņotā Krievijas proletariāta un Rietumeiropas drīzas revolūcijas». Tad nāca miera līgums. Jau 3. janvārī 1920. gadā es rakstīju, ka CK no Rēzeknes jāpāriet uz apakšzemi Rīgā**. Janvārī Latvijas padomju valdība nolieks savas pilnvaras CK rokās. 7. februārī mēs paziņojam Latvijas [Komunistiskās] partijas izstāšanos no Krievijas Komunistiskās partijas. Tā soli pa solim top likvidēt tas, kā es viņu nosaucu, romantiskais laikmets, kad Latvijas revolucionārā darba tauta pēc 1919. gada orientējās *uz glābšanu no austrumiem* un ne uz saviem spēkiem.

Bet reizē ar to paceļas *jauns lozungs*: tuvošanās, saimnieciska apvienība, politiska federācija ar Krieviju. Ilgus

* Rakstā «Vēlreiz par Baltijas valstu problēmu». *Red.*

** Tas teikts rakstā «Rēzeknē vai Rīgā?». Sk. *Stučka P.* Par Padomju varu Latvijā. 1918.—1920. Rakstu izlase. R., 1958, 530.—533. lpp. *Red.*

gadus šis lozungs bija *vienīgi Latvijas komunistu lozungs*. Un jāpiezīmē, ka [Padomju] Krievijas republikas robežās bija tolaik *nelegāls* lozungs*, jo biedri domāja, ka aiz tā slēptos tas pats agrākais *romantiskais* lozungs. Bet pamazām lozungs izlauza sev ceļu un gadus jo gadus atkārtojas ar jaunu spēku. Man, protams, nav nedz laika, nedz spējas atzīmēt visus gadījumus par šī lozunga izlietošanu un tā izveidošanu. Es, izšķirstot to presi, kas manā priekšā, atzīmēšu hronoloģiski tikai vienu mazu daļu no šiem gadījumiem.

Mēs labi atminamies, ka pēc lielās sajūsmas vispasaules proletariātu pārņēma atslābums un ka bieži pat labākie strādniecības slāni tikai ar zināmu *līdzcietību* noraudzījās uz «badojošos Krieviju». Arī Latvija to starpā, ja arī netik vispārīgi, bet par to zem personīgu bada pārdzīvojumu iespāidu vai nu pašā Latvijā, jeb Padomju Krievijā (atgriezušies bēgli). Tātad tikai līdz ar jaunās saimniecības politiku un pamazām jaunais lozungs var iespiesties masās. Ja es 1920. gada sākumā vēl varēju rakstīt kā par konstatētu mazu faktu par Latvijā «noziedzīgu» «komunistu gaidīšanu» (k. g.)**, tad «bada bailes» noslāpēja lielu daļu no šām gaidām.

Gan jau mēs 1921. gada 12. februāra nelegālajā «Cīnā» lasām, ka: «Krievijā vēl tagad ir puse no Latvijas. Tur ļoti daudz vēl fabriku strādnieku. Daudz vēl fabriku, darbnīcu. No Krievijas caur Latviju iet preču transports... Tamdēļ arī pat meņševiki un daļa pilsonisko politiku uzskata par nepieciešamu būt draudzīgās attiecībās pret Krieviju. Bet visvairāk to prasa strādnieku intereses, jo viņiem rūp rūpniecības atjaunošana, lai izskaustu bezdarbu, postu, badu, kas ieviešas mājās atgriezušos bēglu starpā. Valdiba no šīm draudzīgām attiecībām izvairās.» Bet patiesibā kā varēja iedomāties *Latvijas rūpniecības* atjaunošanos *bez Krievijas* tirgus? Par to neviens labi ne padomāja.

Bet tanī pat rakstā bija protests pret «uzbrukuma nodomiem pret Padomju Krieviju uz «sabiedroto» valstu pāvēli». Arī diezgan naivas bailes, it kā baltā Latvija tiešām

* T. i., Padomju valstī esošie Latvijas komunistu preses orgāni to neuzsvēra. *Red.*

** Domāts raksts «Komunistu gaidīšana». Sk. *Stučka P.* Par Padomju varu Latvijā, 465.—469. lpp. *Red.*

viena varētu būt tāds drauds savam austrumu «kaimiņam». Oficiālie [L]KP lozungi (piemēram, 1. Maija proklamācijā) vēl trafareti skan: «Padomju Latviju, apvienotu ar Padomju Krieviju!» Kāds varēja būt citāds lozungs gadā, kad nobendēja mūsu biedrus Silfu, Bērci u. c. un kad uz viņu kapa nodibinājās pirmā s.-d. koalīcija*, gan t. s. kreisajai daļai atšķeļoties?

Ar 1924. gadu sistematiski un noteikti Partijas lozungs skan: «Lai dzīvo saimnieciskā vienība ar Padomju Krieviju!» Mēs to lasām komjaunatnes 1. Maija uzsaukumos (latviski un krieviski) jeb [LKP] CK uzsaukumā «Nostāda organīzētājus!» Mēs tanī pat laikā lasām (uzsaukumus skolu jaunatnei): «Pirms kara tūkstoši latvju intelligences atrada plašu darbalauku Krievijā. Bet tagad? Latvju buržuāzija ir aizzogojušies pret Padomju Krieviju ar Ķīnas mūri.» Jeb jaunatnes [organizācijas] uzsaukumā «Vienotu pretsitienu kapitāla uzbrukumam» mēs lasām: «Niecīgā Latvija, ar savu buržuju un pelēko baronu valdību — pilnīgi norobežojušies no Padomju Krievijas, — nespēj nodrošināt darba tautai cik necik cilvēcīgus dzīves apstākļus. Vājā un niecīgos apmēros atjaunotā pirmskara rūpniecība draud galīgi nomirt. Samazina un pārtrauc darbus viena pēc otras lielākās fabrikas. Simtiem darba jaunatnes tiek padoti postam un lēnai izmirstībai. Citi, bezdarbnieki, gandrīz ar varu tiek atdoti pelēču labsirdībai.» Taču vēl nedz [LKP] 1923. gada [VII] kongress, nedz 1924. gada [LKP] Konference nekāda lēmuma šini virzienā nepieņem.

Vai tā ir nejaušība? Nē, nekādā ziņā nē. Tie tagad ir vēstures laikmeti, par kuriem var runāt vaļsirdīgi. Manas personīgās domas, vismaz kopš 1925. gada, ir bijušas tās: ka tuvākajai vienošanai starp Latviju un Krieviju** jābūt *vispopulārākajam* lozungam Latvijā. Un tomēr to Latvijā atklāti *uzstādīt neviens neuzdrošinājās*. Man daži biedri no turienes atbildēja, ka es nenovērtējot pareizi turienes uzskatus. Es toreiz viņiem, zīmējoties uz masām, atbildēju, ka es tam neticu. Taču izbīdīt tādu lozungu nebija politiski, jo to varēja oficiāli izskaidrot kā *Krievijas* nodomus uz Latviju, un tas arī mani aiztureja atklāti slu-

* T. i., labējie sociāldemokrāti 1921. g. jūnijā iestājās pirmo reizi buržuāziskajā koalīcijas valdībā. *Red.*

** T. i., starp buržuāzisko Latviju un PSRS. *Red.*

dināt šo lozungu. Bez tam bija vēl divi apstākļi. Viena daļa biedru, nebūdama pietiekoši revolucionāri dialektiska, baidījās aptraipīt ar to savus skaidros padomju varas lozungus; otra daļa (mēs viņus kādreiz salīdzinām ar alās ielīdušiem āpšiem), atturēdamās no aktīvas darbības, kļusumā spriedelēja: ko tur strādāt uz revolūciju, Krievijai tā vai tā reiz jānāk palīgā, lai viņas pašas saimnieciskās interesēs nodibinātu arī Latvijā padomju varu. I pirmie (aktīvisti), i otrie (pasīvisti) kļūdījās, bet jo sevišķi ar pirmajiem bija un ir vēl jārēķinās. Taču, arī visu to iegau-mējot, vajadzēja būt dzīlākiem iemesliem, kas vēl nejāva plaši atrisināties tagad tik dabīgiem lozungiem kā tuvo-šanai — līgumam — federācijai (es uzskatu te pakāpe-nisku piemērīgu attīstību) ar Padomju Krieviju vēl *iepriekš* padomju revolūcijas [Latvijā]. Un, tikai *plaši* atrisinoties šim lozungam, būs iespēja sacelt masu kustību, ap sevi pulcināt politisku spēku.

Ja palasām 1925. gada [LKP] rakstus, tad atrodam vienu naivu pārspilējumu. Piemēram, ja mēs lasām 1925. g. jū-nijā (uzsaukumā), ka «darba paliek arvien mazāk. *Lie-lākai daļai* Latvijas strādniecības darbu un maizi dod Padomju Krievijas tranzīts, ja Padomju Krievija savas pre-ces nesūtitu caur Latviju, tad bads būtu galīgs», tad tas ir pārspilēts. Tik lielas gaidas likt uz tik paviršām saitēm ar Krieviju var radīt tikai neizpildāmas ilūzijas. Jau 1923. gadā stipri pieaug nacionālistiskais fašisms, vis-pirms intelīgences jaunatnē. Man toreiz nācās rakstīt: «Bet vēl vairāk jauno intelīgenci kairina fašistiskā uz-vara, kur tad vecos (t. i., 40 000 ierēdņus) izsviestu un jauni kļūtu vietā. Un tomēr viņu priekšā varētu būt arī vēl cita izredze: ierindojoties *Sociālistisko Republiku ap-vienībā* — paplašināt savu karjeru [iespējas] uz visu plašo Krieviju, nezaudējot reizē nekā no savām nacionālajām īpatnībām, kamēr, pārdodoties Antantei, viņi mūžam pa-liks tikai sulaiņu un zābaklaižu lomā.»*

Šīnī laikā notiek kas jauns. Sociāldemokrāti sāk atklāti runāt par orientāciju uz Krieviju un pie tam ne vairs vie-nigi tanī garā, kā to darīja agrāk, piemēram, Menders, kad tas iesāka runāt par «orientāciju uz Krieviju, kur iet uz beigām padomju vara!»** «Padomju vara sabruk, no

* Sk. *Stučka P.* Rakstu izlase, 5. sēj. R., 1983, 94. lpp. *Red.*

** Sk. «Cīņas Biedra» 10. numuru 1920. g. [Sk. *Stučka P.* Rakstu izlase, 3. sēj. R., 1981, 50. lpp. *Red.*]

tās vairs nav jābaidās Latvijai, taisni otrādi! Nevar atstāt neminētu, ka šoreiz *iniciativa* neiziet no komunistiem vai kreisiem arodniekiem. Kreiso arodnieku vēlēšanu nosacījumu 8 punkti* nesatur vēl Krievijas orientācijas prasību. Komunisti vēl baidās, ka tikai padomju princips netiktu aiztikts caur tādu «kompromisu». Bet pēc [2. saeimas] vēlēšanām «Sociāldemokrātā» parādās zīmīgs F. Cielēna raksts, kuru es atzīmēju pilnīgā saturā «Cīnas Biedra» 30. numurā 1925. g. oktobrī**. Buržuāzija pati sūtīja delegāciju uz Krieviju «izpētīt turienes tirgu» ar reakcionāro, bet «rusofilo» bijušo Krievijas fabriku vadītāju un īpuru veikalnieku Ringoldu Kalniņu savā starpā. Arī Cielēna raksts «Sociāldemokrātā» ir vienkāršs veikalnieka — tirgotāja raksts. «Latvijas tirgotājiem, kuri prot krievu valodu un pārzin krievu tautas prasības, ir zināmas priekšrocības tirdzniecībā ar Krieviju.» — «Saimniecisko sakaru nodibināšanā ar Krieviju vajag prast atrast īpatnējo formu — un tad būs arī iespējami plašāki saimnieciski sakari.» — «Cerēsim, ka līdz ar delegācijas atgriešanos no Krievijas — nopietnāki uzskati iestāsies latviešu pilsonībā par saimnieciskiem sakariem ar Krieviju un beidzot tiks ievadītas sarunas kā par *tirdznieciska līguma noslēgšanu* ar Krieviju, tā arī par *praktisko sakaru padziļināšanu* starp Krieviju un Latviju, jo *ģeogrāfiskais* stāvoklis abām valstīm saimnieciskā laukā uzdod intensīvu kopdarbību.» — Tur nav nekā pozitīva. *Ģeogrāfiskais* stāvoklis (Daugava un jūra) ir tik ābeciska gudrība, ka to zina jau pat Latvijas pirmziemnieks, ja tas par Krieviju arī vairāk nekā nezinātu. Bet es toreiz aizrādīju, ka «lieļajiem ekonomijas teorētiķiem (iz s.-d.) ir jāzina, ka *saimnieciskā atvara* spēks ir burvīgs un bieži nepārspējams». Jāatzīmē, ka «Latvijas pārdeveja» (pēc rindas Francijai un Anglijai) Meierovica gals Kurzemes grāvī*** pārtrauc šo orientāciju, jo viņa pēcnācim Fr. Vesmanim pie visas gribas nav priekš šīs padarišanas vajadzīgo — «džimmi kurpjū»****.

* T. i., Rīgas arodbiedrību centrālā biroja prasības — noteikumi, ar kuriem tie bija gatavi atbalstīt Latvijas SDSP kandidātu sarakstus buržuāziskās Latvijas 2. saeimas vēlēšanās 1925. g. *Red.*

** Rakstā «Vēlēšanu iznākumi un izredzes». Sk. *Stučka P.* Rakstu izlase, 5. sēj., 627.—629. lpp. *Red.*

*** T. i., bojāeja autokatastrofā. *Red.*

**** Meierovics bija kaislīgs un apdāvināts dejotājs — to kungu priekšā.

Vēstures gaita turpinās, PSRS, lai mazinātu uzbrukuma briesmas no dažādām pusēm, noslēdz ar Vāciju, Turciju *neuzbrukšanas* jeb neutralitātes līgumus. Tādus pat līgumus viņa liek priekšā arī kaimiņvalstīnām Polijai, Somijai un «trejvalstīm»: Lietuvai, Igaunijai, Latvijai. Izdodas īsi priekš apvērsuma tādu līgumu sasniegt ar Lietuvu. Lietuvu par to lād Latvija un Igaunija, pat Latvijas s.-d., jo tās pārstāvji kopā ar Igaunijas un Lietuvas delegeātiem kopējā konferencē bija nolēmuši *tikai kopēji* parakstīt tādu līgumu, pret ko «Sociāldemokrātā» Buševics izteica protestu rakstā*, kuru redakcija uz īpaša [LSDSP] CK lēmuma pamata tikai pēc 2 mēnešiem, bet tomēr nodrukāja. Sinī laikā, 1926. gadā, Latvijā notika konference, kurā īsumā bija minēta arī orientācija uz PSRS.

Tāda bija situācija, kad man bija «Cīņas Biedrā» jāizteicas par šīs konferences lēmumiem un es (1926. g. 9.—10. numurā) toreiz rakstīju:

«Loti pareizi ir vairākkārt uzsvērts, ka *Latvijai jāorientējas uz PSRS*, ka bez šīs orientācijas nav iespējama Latvijas eksistence, kā arī tas, ka Komunistiskā partija, pie varas kļuvusi, tur atradīs patieso Latvijas labklājības bāzi ...»**

Nacionālistiskais fašisms paceļ galvu. Maskavas presē parādās ziņas, ka zināmā dienā Rīgā gaidāms apvērsums. Runā pat, ka tādam vajadzējis norisināties vienā reizē ar Lietuvas apvērsumu. Šķiet, it kā tikai uz Maskavas preses brīdinājumu s.-d. arī satrūkstas. Zināmi soli top *sperti*; paši fašisti savā starpā saplūcas, notiek pučs Valmierā³ un ar to uz laiku apstājas. Pa to laiku sociāldemokrātijā, masām uz kreiso pusē ejot, pieaug opozīcija, bet, kā jau agrāk, vārdiska opozīcija. Un, kad vajag darbu, tad pozīcija izrādās ar lielāku drosmi nekā opozīcija: F. Cielēns tikai *iepriekšēji* paraksta neuzbrukšanas līgumu (šī gada sākumā) un tagad, dažus mēnešus vēlāk, arī tirdzniecības līgumu (vēl neapstiprināts***). Opozīcija s.-d. kongresā,

* Rakstā «Non possumus» («Nevaram») «Sociāldemokrātā» 1926. g. 16. augusta numurā. *Red.*

** Sk. *Stučka P.* Rakstu izlase, 6. sēj. R., 201. lpp. *Red.*

*** Uz jūliju nodomātā saeimas sasaukšana līguma apstiprināšanai atlikta uz augustu. Tas, redzams, iesākums no jaunas vīlciņašanās. Tanī pat laikā ziņo par kāda angļu štāba pulkveža ierašanos Rīgā. Strādnieki, esiet uzmanīgi!

ja tai arī ir 59 pret 61 balsi, piekāpjas un no jauna saplūst ar pozīciju. Bet jautājums tomēr no jauna pavirzījies uz priekšu, ja arī tikai viena opozīcijas locekļa, tā paša Būševica brošūrā*, kur tas izteicas *par federāciju*. Par to tas arī nekur netop ievēlēts un paliek viens.

Bet, ja līdz šim laikam komunisti atklāti neizteicās pie- tiekoši noteikti šīnī jautājumā, tad nu vispirms «Krievijas Cīnā» no 11. decembra 1926. gadā parādījās b. Knoriņa raksts par federācijas lozungu** starp demokrātisko Latviju un Padomju Savienību, sākot ar ciešu saimniecisku apvienību. Tam sekoja b. Knoriņa raksts «Cīnas Biedrā» 4. numurā***, kur tā pati ideja tālāk izvesta; reizē ap- rādot sakarā ar s.-d. kongresu, ka ne s.-d. pozīcija, ne opo- zīcija vēl nopietni nedomā šo cīnu par līgumu paplašināt un padziļināt par cīnu pēc federācijas. «Mēs... tomēr esam ar mieru,» raksta biedrs Knoriņš, «atbalstīt katru viņu (s.-d.) radikālu soli. Mēs pastripojam, ka prasība pēc ekonomiskas un politiskas saistīšanās ar PSRS Latvijas s.-d. mutē ir radikāla prasība.» Jo, paskaidro viņš, tā ir prasība, kurai vajag izvest Latviju uz rūpniecības attīstības ceļa; otrkārt, tā nevar norisināties citādi, kā po- litiski saistoties ar Krieviju, un, treškārt, tā nozīmē atkra- tišanos no Anglijas aizbildniecības ārējā politikā.

Kā jau sacīts, b. Knoriņš atzīmēja, ka jautājumu, reiz tas pacelts, no dienas kārtības vairs noņemt nevar. Tam ir zināmā mērā taisnība. Bet jāiegaumē, *ka ne bez cīnas*. Anglija dara un darīs visu, lai tomēr noņemtu jautājumu no dienas kārtības, lai iepriekšējie līgumi kaut kur paliktu papīru gultnēs. Viņi pat būtu ar mieru pārsolīt PSRS, ja būtu priekšmets****. Ja strādniecība vēl daudz, daudz no- teiktāk nekā līdz šim neuzstāsies par šo jautājumu, tad tas tomēr, kaut uz laiku, var aizmigt.

Es neatkārtošu, ko es teicis pēdējā laikā, bet es gribu aizrādīt, ka še dotais paviršais pārskats par Latvijas tu- vināšanos PSRS liecina, ka jautājums ir vairāk pats no sevis izlauzies uz āru nekā caur mūsu aģitāciju un ka mūsu aģitācija šīnī ziņā ir bijusi pārāk maz dialektiska.

* Brošūrā «Mūsu politikas problēmi» (1927. g.). *Red.*

** Raksts «Baltijas valstu problēms». *Red.*

*** Rakstā «Vēlreiz par Baltijas valstu problēmu». *Red.*

**** T. i., ja būtu piemērotas preces tirdzniecībai. *Red.*

Mūsu biedri ir ik pie viena vārda apkārt taustījuši, vai tas tikai negrēko pret padomju lozungu. Biedrs Knoriņš ļoti pareizi rāda, ka viens otru nebūt neizslēdz. Bet mums ir jābūt skaidrībā, kad der viens lozungs un kad otrs. Pamatlozungs, ja negrib kļūt par tukšu un tātad nerevolucionāru frāzi, paliek gan par mērķi, bet, uz to ejot, jāprot izbīdit t. s. daļējos lozungus, un viens no tiem tuvākā nākotnē ir — atsvabināšanās no Anglijas, *tuvošanās un saistīšanās ar PSRS*.

Tirdzniecības līgums ir ļoti mazs solis; bez neuzbrukšanas līguma minimuma tam nav plašu izredžu. Tas var novērst uz laiku valdības krīzi, bet ne daudz vairāk. Tas reizē var arī radīt liekas ilūzijas. Taču arī viņu nevajag novērtēt pārāk zemu. Daži mūsu biedri, kas pārāk stipri pēdējos 5 gados orientējušies uz saimniecisko krīzi [Latvijā], negrib ļaut sašrīcināt savu orientāciju. Viņiem šķiet, ka 15 milj. zelta rubļu pasūtījums gadā esot Latvijas krīzē piliens jūrā. Es domāju, ka ne tā. Protams, pārspilēt to neder, un šis līgums vien, kā jau teicu, Latvijas krīzi izbeigt nevar, bet viņš var dot pamatu tās pamazināšanai un jaunam virzienam — uz *lielrūpniecību*. Vagoni nav būvējami sīkdarbīcās. Un kaut daži tūkstoši uzreiz jaunnodarbinātu strādnieku var dot stipru grūdienu uz priekšu, īpaši, ja vēl ievēro tranzītu utt. Protams, ka PSRS sev nestāda par mērķi *novērst* baltās Latvijas krīzi. Viņa iet uz šo līgumu ar saimniecisku aprēķinu. No Latvijas — un jo sevišķi viņas strādniecības — atkarājas izlietot doto gadījumu un dzīt savu vagu šinī virzienā tālāk. No Latvijas taču atkarājas paplašināt līguma izlietošanas apmērus, protams, ne kā daži politiski pintīki sprieda, izlietojot Krievijas tirgu kā *koloniāltirgu*, bet tomēr izlietojot šo tirgu kā labprātīgi atvēlētu. Protams, bez ciešākas tuvošanās — piecu gadu laikā PSRS industrializācija būs spērusi lielus solus uz priekšu, un var rasties jautājums, vai tālāki pasūtījumi ir vajadzīgi. Tātad šis pirmais līgums pats par sevi ir mazs un tomēr reizē svarīgs solis, kuru nevajag novērtēt par zemu.

Cīņa, ko Anglija pieteikusi PSRS vispasaules apmēros, atklāj ne vien kara draudus, bet reizē jaunu posmu vispasaules revolūcijā. Cīņa ap tādu, uz pirmo skatu niecīgu jautājumu, kā Latvijas jautājums, gūst še visai svarīgu vietu. Cīņa ap vienkāršu līgumu ar PSRS; cīņa pret fašismu; cīņa uz kaujas lauka un cīņa uz barikādēm, — tie

ir tikai dažādi veidi, dažādi etapi vienā un tanī pašā revolūcijas cīnā, jo karš, kurā vienā pusē stāv apvienotais imperiālistiskais kapitāls — tagad ar Angliju, ne vairs Franciju priekšgalā — un otrā pusē vispasaules proletariāts ar proletārisko lielvalsti PSRS priekšgalā, tā ir tā «pēdējā cīna, kas ar uzvaru beidz». Protams, ka šīni cīnā Latvijai nedz ģeogrāfiskais stāvoklis, nedz viņas proletāriskā pagātne, nedz patreizējie darba apstākļi neļauj palikt nomalē par skatītāju. *Vienā vai otrā pusē tai jāstājas.* Viss labējais spārns no naciķiem* līdz Zemnieku savienībai ir par fašismu un pret PSRS; no strādniecības atkarājas stingri noturēt pretējo līniju, kuras pusē aiz tiešiem reāliem labumiem rūpniecībai patlaban stāv arī t. s. demokrātija un pat nacionālās minoritātes. Pēdējais būs tā tik ilgi, kamēr *Vācija* vēl *nevar* pievienoties Anglijas līnijai. Vispār kāra iespēja atkarājas notā, cik izdevīgi būs Anglijas soļi, apvienojot neapvienojamo imperiālistu savstarpējās interešu pretišķibas un apspiežot savu pašu strādniecību. Ja tomēr Latvijai izdodas atturēties no ievilkšanas Anglijas tīklos, viņai var būt liela nozīme tanī cīnā, ko vispasaules proletariāts paceļ pret kara iespējamību.

Kā redzat, problēmas ir ļoti sarežģītas, un, tikai apbruņojoties ar Marksā un ar Ķenīna mums rādītās revolucionārās dialektikas palīgu, mēs ikbrīd varam pareizi orientēties par saviem tuvākiem uzdevumiem. Mēs redzējām, ka Latvijas strādniecības priekšā šodien stāv lozungs: *vienotu fronti par līgumu politiku ar Krieviju.* Tas šķiet uzreiz maz, bet tas *ir ļoti daudz.*

P. Stučka

«*Cīnas Biedrs*», 5.—6. nr.,
1927. g. maijā-jūnijā, 1.—15. lpp.

Iespiests pēc žurnāla teksta

* Latvju nacionālā kluba fašistiem. *Red.*

VALSTS UN TIESIBAS SOCIA利ISTISKAS CELTNIECIBAS PERIODĀ

«... Mēs varētu teikt, ka pārdzīvojam pārejas periodu pārejas periodā. Visa proletariāta diktatūra ir pārejas periods, bet tagad mums ir, tā sakot, milzum daudz jaunu pārejas periodu.»*

(V. I. Lenīns
1920. gada 30. decembrī)

Partijas XV konference noslēdza zināmu VK(b)P vēstures, kā arī proletāriskās revolūcijas vēstures posmu. Tā pabeidza darbu, kas bija sākts partijas XIV konferencē un XIV kongresā, stingri pamatojot partijas zinātniski taktisko tēzi šim periodam, tēzi par *sociālisma celtniecību vienā zemē*. Šī doma, ko teorētiskā un vispārējā formā bija izteicis V. I. Lenīns jau 1915. gadā, guva reālu nozīmi PSRS, sevišķi no tā momenta, kad izrādījās, ka pasaules revolūcija it kā kļuva gausāka. Šī tēze V. I. Lenīnam kļuva jo aktuālāka *sakarā* ar sociālistiskās *celtniecības gaitu* PSRS uz jaunās ekonomiskās politikas pamata. XIV kongressā partija to formulēja kā «PSRS ekonomikas virzīšanos uz sociālisma pusi uz jaunās ekonomiskās politikas bāzes». Partijas XV konferencē tā guva plašāku teorētisku pamatojumu, pārvērtās par VK(b)P «vadoni darbībai». Komunistiskās Internacionāles [Izpildu Komitejas VII] paplašinātajā plēnumā tā saņēma pasaules [mēroga] *sankciju*. Ja es savā referātā pēc XIV kongresa (sk. «Революция права» № 1)** uzmetu dažus mūsu sekcijas*** uzdevumus, kas izrietēja no kongresa rezolūcijām, tad tagad nepieciešams ievērojami dzīlāk un plašāk apskatīt šos mūsu valsts un *sevišķi tiesību* zinātnes jautājumus, un ne tikai teorētiski, bet arī praksē:

Tomēr man jāteic, ka šodien pat dot gatavu programmu es netaisos. Programmu nevar ietvert vienā rakstā un pat vienā grāmatā: tā ir vesela perioda programma. Es vai-

* Lenīns V. I. Raksti, 32. sēj., 13. lpp. Red.

** Stučka P. Rakstu izlase, 6. sēj., 354.—396. lpp. Red.

*** Domāta Komunistiskās Akadēmijas valsts un tiesību teorijas sekcija, ko vadīja P. Stučka. Red.

rāk kavēšos pie jautājumiem *tā saukto civiltiesību laukā*, un pārējie mani apsvērumi kalpos tikai par palīgmateriālu šim speciālajam uzdevumam.

Pārejas perioda posmi

Pamatojoties uz iepriekš minēto V. I. Ļeņina citātu, mēs līdz šim varam iezīmēt mūsu pārejas periodā trīs galvenos posmus: 1) varas saņemšanas posms, 2) cīņas posms par varas noturēšanu (intervence un tā sauktais kara komunisms) un 3) sociālistiskās celtniecības posms, pie kam jautājums par šīs celtniecības sociālistisko raksturu sevišķi izvirzījās brīdī, kad [ekonomikā] aptuveni tika sasniegti pirmskara līmenis. Dabiski, ka katram no šiem posmiem pēc revolucionārās dialektikas likumiem jāizvirza jauni uzdevumi arī valsts un tiesību jomā, sevišķi tiesību jomā, kur atkāpšanās uz nepu izraisīja pastiprinātas cerības vecajai «juridiskajai domai», kas bija ar mieru uz laiku pat pārģērbties padomju haki formas tērpā, kaut tikai saglabātu savu buržuāzisko būtību, bet kur blakus pat pārliecināti komunisti, pārņemdamī nepam nepieciešamās buržuāziskās formas, pasludināja tās par specifiskām padomju formām, līdz ar to neapzināti diskreditējot padomju vārdu un padomju varu.

Sociālistiskā celtniecība

Pati sociālisma celtniecības ideja ir jauna. Tā bija sveša sociāldemokrātijai pat tās revolucionārajā periodā.* Vecās sabiedrības pāraugšanu sociālistiskā sociāldemokrātija iedomājās vai nu revizionistiski (pakāpeniski, evolūcijas ceļā, ne dialektiski revolucionāri), vai arī zināmā mērā utopiski, lēciena veidā jau kapitālisma sagatavotajā «nākotnes valstī», tas ir, kā varas mierīgu demokrātisku vai revolucionāru sagrābšanu *jau gatavas saimniecības turpināšanai*, šo saimniecību tikai nedaudz formāli pārorganizējot.

* T. i., periodā, kad II Internacionāle vēl pauda revolucionārus uzskatus. *Red.*

Taču pie jebkādas varas pārejas no vienas šķiras citas šķiras rokās *vīspār* ir obligāta *revolucionāra celtniecība*. Šķiras pastāvēšana saknōjās darba sabiedriskā dalīšanā un ir atkarīga no šķiru attiecībām pret ražošanas līdzekļiem. Šo attiecību izmaiņu realizēšana dzīvē prasa laiku, vienas šķiras sabiedrības pāraugšana citā sabiedrībā prasa *zināmu pārejas periodu*; lūk, uz ko arī cenšas balstīties dažādu revizionistu un oportūnistu mācības. — Vadoties no fakta par kapitālisma pakāpenisku izaugšanu jau feodālismā un sevišķi absolūtismā*, viņi pārnes šo *analogiju pilnīgi* arī uz «nākotnes sabiedrību». «Gatavais» kapitālisms, ekonomiskā revolūcija radīja kapitālisma jaunu virsbūvi, [buržuāziski] demokrātisku valsti. Kad tajā «nogatavosies» sociālisms, tad arī notiks *sociālistisks apvērsums. Ne agrāk.*

Šo domu kategoriski noraidīja V. I. Ļeņins. Nepietiek saskatīt buržuāziskās un proletāriskās revolūcijas paralēles; nepieciešams izdarīt arī to dabisko pretstatišanu. Domu par *revolucionāro celtniecību* kā sociālistiskās revolūcijas specifisku īpatnību, kas bija izteikta jau V. I. Ļeņina darbā «Valsts un revolūcija», viņš attīstīja 1918. gada martā:

«Vienu no pamatizšķirībām starp buržuāzisko un sociālistisko revolūciju ir tā, ka buržuāziskai revolūcijai, kas izaug no feodālisma, jau vecās iekārtas klēpī pakāpeniski rodas jaunas ekonomiskas organizācijas, kuras pamazām vispusīgi pārvērš feodālo sabiedrību. Buržuāziskās revolūcijas priekšā stāvēja tikai viens uzdevums — noslaucīt, aizmest, saraut visas iepriekšējās sabiedrības važas. Veikdama šo uzdevumu, ikviena buržuāziskā revolūcija veic visu, kas no tās tiek prasīts: tā stiprina kapitālisma augšanu.

Gluži citādā stāvoklī ir sociālistiskā revolūcija. Jo vairāk atpalikusi ir zeme, kam, vēstures pagriezienu spiestai, nācās iesākt sociālistisko revolūciju, toties grūtāk tai pāriet no vecajām kapitālistiskajām attiecībām uz sociālistiskajām. Šeit noārdīšanas uzdevumiem pievienojas jauni, nedzirdēti grūti uzdevumi — organizēšanas uzdevumi...

Sociālistiskās revolūcijas atšķirība no buržuāziskās ir tieši tā, ka otrajā gadījumā ir gatavas kapitālistisko at-

* T. i., absolūto monarhiju pastāvēšanas laikā. *Red.*

tiecību formas, kamēr Padomju vara — proletāriskā vara — šādas gatas attiecības nedabū, ja neņemam visvairāk attīstītās kapitālisma formas, kas, būtībā nemot, ir aptvērušas nelielas virsotnes rūpniecībā un pavisam maz vēl skārušas zemkopību.»*

Pārejas perioda valsts

Liekas, ka būtu lieka laika tērēšana runāt vispār par pārejas perioda valsti. V. I. Ķeņins teorētiski un Oktobra revolūcija praktiski attīstīja domas par proletāriskās valsts lomu pārejas periodā no kapitālisma uz sociālismu un komunismu. Pašreiz šī valsts nozīme ir «pati par sevi saprotama». Taču ne viss, kas pats par sevi saprotams, pietiekami skaidrs visiem, un bieži tāpēc, ka tas pats par sevi saprotams, tas izsauc nevērīgu attieksmi. Tāpēc šeit es uzskatu par nepieciešamu kategoriski uzsvērt, ka, tāpat kā šķiru sabiedrībā līdz proletariāta revolūcijai, *valsts* ir vispār privātipašuma un tiesību pastāvēšanas un saglabāšanas neapstrīdams priekšnoteikums, tāpat proletāriskā valsts ir ne mazāk *neapstrīdams priekšnoteikums* pārejai no kapitālisma uz sociālismu un komunismu un šim pārejas periodam atbilstošu tiesību priekšnoteikums.

«Kas nav sapratis, ka jebkurai revolucionārai šķirai, lai tā gūtu uzvaru, nepieciešama diktatūra, tas nekā nav sapratis revolūciju vēsturē vai arī nekā negrib zināt šai laukā.»**

Jūs neatradīsiet nevienu Ķeņina pēdējo viņa dzīves gadu rakstu, nevienu runu, kur nebūtu vārdu, kas skan «paskatieties uz izmaiņām tagad, kad valsts vara jau atrodas strādnieku šķiras rokās», «pēc proletariāta uzvaras», «uz strādnieku un zemnieku varas un padomju iekārtas pamata» u. c. Tāpēc mums kategoriski jānoraida jebkurš Marks un Ķeņina revīzijas mēģinājums *valsts lomas un nozīmes* jautājumā...

Kāda ir *valsts attieksme* pret revolucionāro celtniecību vispār un tās tiesisko regulēšanu? Šo jautājumu nepie-

* *Ķeņins V. I. Raksti, 27. sēj., 65., 66. lpp. Red.*

** *Turpat, 31. sēj., 297. lpp. Red.*

ciešams izklāstīt sīkāk, starp citu, skarot arī dažas nesa-
skaņas mūsu pašu vidē tiktāl, ciktāl nesaskaņām piemīt
praktiska jēga. Šajā gadījumā es atkal izmantošu bur-
žuāzisko un proletārisko revolūciju apstākļu un valstu
salīdzināšanas un pretstatīšanas metodi.

Buržuāziskās celtniecības automāts

Pati buržuāzija iztēlo buržuāzisko revolūciju apmēram tā, ka «kāds pelēkās drānās» ar nosaukumu «Revolūcija»* veica kaut kādu *brīnumu*, realizējot dabisko tiesību principus,⁴ vienlaikus nogāžot toreiz ienīstos feodālus un nodibinot brīvību un privātīpašuma brīvības nodrošinātību. Ja arī notiek kaut kādi asumi «revolucionāru zādzību», terora un nāves [soda] veidā, kas neapstājas pat svēto karaļu personu priekšā, tad tie bija «bēdīgi iznēnumi», ko «vajag ātrāk aizmirst» (pat noliegt, izsvītrot no vēstures grāmatām utt.). Jaunās iekārtas likums, konstitūcija radīja zināma veida *automātu* (buržuāziskās tiesības), kas regulē civilo apgrozību, kura tālāk jau pati sevi pārvalda. Šis automāts sadalīja [labumus] visiem proporcionāli viņu līdzekļiem. Dieva vietu, ko uz laiku bija atstūmusi Lielā franču revolūcija, ieņēma likums («likums ir pats Saprāts»), pareizāk Civilkodekss (Code civil). Šī automāta kustību ritmā, «mūžīgi kustošā» (perpetuum mobile) automāta ritmā sabiedrība *pati sevi veido* pēc brīvās konkurences principiem (laisser faire, laisser passer).** Pieprasījums un piedāvājums ir pirmā stadija, *pirkšana*—*pārdošana* — tās noslēgums. Kapitālistiskās sabiedrības *pašveidošanās* brīnumi apžilbināja acis miljoniem un traucēja tiem saskatīt asīnu straumes un pārējās šausmas, kas pavadīja šo pašveidošanos. Asinis un šausmas bija sabiedrības labprātīgie upuri. Vajadzēja daudz pūlu, lai kaut kādai cilvēku daļai no miljoniem parādītu režisora, tas ir, kapitālistu šķiras, buržuāzijas roku. K. Markss atklāja šī režisora raksturojumu, tā ir — *buržuāzijas šķiras diktatūra*. Šo automātu mēs tagad

* So «revolūcijas» personifikāciju mēs atrodam buržuāziskās revolūcijas labāko dzejnieku, piemēram, Freiligrāta, vēlāk — Džona Makaja u. c. darbos.

** — nekādi šķēršļi, ceļš brīvs. *Red.*

saucam par ražošanas un maiņas anarhiju un *to juridifikāciju* («pārvēršanu likumā») civilkodeksu lietu un saistību tiesībās.

Sociāldemokrātijas koncepcija

Šo koncepciju pat vienkāršotā veidā pārņemusi arī sociāldemokrātija. Sociāldemokrātija atdod visu *ekonomiskās celtniecības* darbu *kapitālismam*, visādi atbalstot kapitālisma attīstību līdz tā maksimumam. Sociāldemokrāti domā, ka pēc pilnīgas ekonomikas «gatavības» sasniegšanas *buržuāziskā demokrātija* «mierīgā apvērsuma» ceļā pārvērtīsies *sociālā demokrātijā*, buržuāziskās tiesības — sociālistiskās tiesības, tas ir, kapitālistiskais «automāts» pārvērtīsies sociālistiskā «automātā». Lai to realizētu, šķiru cīņas vietā vajag piekopt samierināšanās, šķiru sadarbības politiku sociāldemokrātijas un buržuāzijas koalicijas veidā vai sociāldemokrātijas valdības veidā *buržuāzijas politikas realizēšanai*. Pat jaunākā un vismelīgākā sociāldemokrātijas programma — Austrijas sociāldemokrātijas programma — neiet tālāk par demokrātijas uzvaru mierīgā parlamentārā ceļā.

Valsts un buržuāziskā celtniecība

Mēs zinām, ka proletariāta diktatūra, Padomju valsts ir sociālistiskās celtniecības priekšnoteikums visplašākā nozīmē. Bet kāda loma valstij bija *buržuāziskā revolūcijā*? «Valsts saņem varu, kāda tai agrāk nekad nav piederējusi. Valsts tiek pasludināta *par tiesību un ipašuma pašu avotu*.» Tā sajūsmā par Lielo Francijas revolūciju izsakās buržuāziskais rakstnieks Sanjaks. Tomēr buržuāzija arī pašā revolūcijas momentā valstij piedēvēja *tikai uzdevumu* nodrošināt netraucētas privātpašuma tiesības. Pašā celtniecībā valstij neesot vajadzības iejaukties! Daudz tālāk iet Markss, un tas jāņem vērā visiem, kas mazina valsts nozīmi, apskatot K. Marksa vai, it īpaši, V. I. Ļeņina mācību. Es citēšu tikai vienu vietu no *«Kapitāla*» 1. sējuma: «Bet visas tās (pirmatnējās uzkrāšanas sistēmas — P. S.) izlieto valsts varu, t. i., koncentrētu un organizētu sabiedrisku varmācību, lai paātrinātu

feodālā ražošanas veida pārvēršanos kapitālistiskā ražošanas veidā un lai saīsinātu šā procesa pārejas stadijas... Pati varmācība ir ekonomiska potence.»* Es citēju tikai šo vienu vietu, lai raksturotu Marks uzskatus par valsts lomu «kapitālistiskā celtniecībā». Pašas *kapitālistiskās privātīpašuma tiesības nav iedomājamas bez šķiras valsts, kas nodrošina šīs tiesības*. Tātad valstij pieder vecmātes loma kapitālistiskās sabiedrības *dzem dibās*. Tik lielu lomu tā spēlē gan kapitālisma *pirmajā*, tā arī, sevišķi, *otrajā* periodā. Un tikai šķiras valsts apārāta mākslīgā atdalīšana no valdošās šķiras notušē šo lomu un var radīt dažus pārpratumus.

Feodālā sabiedrība un tiesības

· Pārejot pie jautājuma par tiesību lomu sociālistiskā celtniecībā, ir nepieciešams īsumā apskatīt tiesību nozīmi vispār. Vai pastāv tiesības feodālā sabiedrībā? Kā K. Markss, tā arī V. I. Ķeņins atbild, ka pastāv. Feodālās tiesības raksturo sevišķi spilgti izteikta tiešas kundzības forma — pakļautības (verdzības), tas ir, kundzības forma pār cilvēkiem sakarā ar zemes valdījumu nežēlīgas ekspluatācijas nolūkā, bet vienlaikus arī viņu vajadzību apmierināšanai pašā primitīvākā formā (dzimtbūšana). Feodālo tiesību raksturīgs tips ir *feodālās lietu tiesības*, galvenokārt feodālais īpašums. «Šai feodālajai zemes īpašuma struktūrai atbilda *pilsētās* kooperatīvais īpašums, amatniecības feodālā organizācija.»**

«Buržuāziskās tiesības»

Feodālās sabiedrības pirmajā periodā plašai preču apgrozībai nebija pietiekami plašs pamats. Attīstoties preču saimniecībai jau feodālās sabiedrības dzīlumos, galvenokārt pilsētās, sāk plaši izplatīties preču apgrozība un reizē ar to arī līguma attiecības. Pilsētas atrod arī gatavu tiesību formu romiešu privātītiesībās; notiek romiešu tiesību recepcija. Rodas sava veida lauku un pilsētas div-

* Markss K. Kapitāls, 1. sēj., 712. lpp. P. Stučkas kursīvs. *Red.*

** Markss K., Engelss F. Vācu ideoloģija. R., 1963, 28. lpp. *Red.*

valdība (zemju, kur notika recepcija, sevišķi Vācijas, agrākā atrašanās Romas impērijas sastāvā sekmēja recepciju). Tā izveidojas tā sauktās buržuāziskās tiesības, kuru raksturīgākais tips ir *saistību (liguma) tiesības*. Maiņa notiek pirkšanas—pārdošanas veidā, pirmkārt, materiālā veidā *ar naudas* starpniecību, otrkārt, formālā veidā *ar liguma* starpniecību. Līgums ir šīs attiecības pastarpinājuma forma.

Kāds ir šīs maiņas pamats? Pamats ir *ekvivalentu apmaiņa*, izejot no *darba vērtības*: sabiedriski nepieciešamā darba daudzumi ekvivalenti tiek mainīti pret ekvivalentu darba daudzumu. Lūk, no kurienes rodas visādas abstraktas idejas, tiesību subjektu vienlīdzības un buržuāziskā taisnīguma normas.

Kad J. Pašukanis savā darbā «Tiesību vispārīgā teorija un marksisms» parādīja, ka Marksā vērtības teorijai atbilst buržuāziskās tiesības ar to abstraktajām formulām, viņš atklāja buržuāzisko tiesību fetišisma mīklu, atsedza šīs formālās abstrakcijas materiālo būtību.

Es šeit neapstāšos pie šīs teorijas izklāsta.⁵ Tā ir zināma mūsu lasītājiem. Taču, ciktāl uz tās pamata es izdaru zināmus secinājumus un ciktāl daži literāti to pretstata manai tiesību definīcijai, man nepieciešams to izklāstīt sīkāk, pakavējoties pie dažām domstarpībām, vai kas vismaz šķiet domstarpības. Es uzskatu, ka šī teorija atsedz tā saukto buržuāzisko tiesību pamatu, atvasinot tās no konkrētām preču maiņas attiecībām.*

Maiņa un lietošanas vērtība

Nepietiek ar buržuāzisko tiesību fetišisma pamata atsegšanu. Pirmkārt, nedrīkst aizmirst, ka «prece vispirms ir ārējs priekšmets, lieta, kas, pateicoties savām īpašībām,

* Es pilnīgi apzinos visas neērtības, kas rodas, iekļaujot tā starp citu šajā rakstā tādu kā polemisku daļu par mūsu domstarpībām. Taču mans darbs civiltiesībās [Domāta topošā grāmata «Padomju civiltiesību kurss». Red.], kur es pakavēšos pie tām sīkāk, ieilgst, bet tāni laikā zināmās aprindās izmanto mūsu domstarpības, lai radītu šķelšanos mūsu rindās. Es uzskatu, ka šīs domstarpības, ja tās tiešām pastāv, ir pilnīgi novēršamas; bet vienlaikus domāju, ka šajā jautājumā vajadzīga skaidrība.

apmierina kaut kādas *cilvēka vajadzības**. «Lieta var būt lietošanas vērtība, nebūdama vērtība... Lieta var būt derīga un var būt cilvēka darba produkts, nebūdama prece... *Lieta nevar būt vērtība, nebūdama patērēšanas priekšmets.*»** «...katras preces lietošanas vērtībā ir ietverta noteikta *lietderīga, ražīga darbība* jeb *derīgs darbs.*»*** Ciktāl maiņas process pārvieto preces no rokām, kurās tās nav lietošanas vērtības, rokās, kurās tās funkcionē kā lietošanas vērtības, tiktāl šis process ir «*sabiedriskā vielumaiņa*».****

Tiesību mērķis — sabiedriskā vielumaiņa

Ja buržuāzisko vai saistību tiesību institūti ir preču maiņas attiecību pastarpinājuma forma, tad šīs *tiesības kopumā* pēc būtības ir tieši *sabiedriskās priekšmetu maiņas formāls atribūts*. No preces kā lietošanas vērtības izriet tas *mērķiecīgums, tas mērķis tiesībās*, kuru buržuāziskie teorētiķi iezīmēja, bet nesaprata. «*Precei imanents* lietošanas vērtības un vērtības *pretstats*», «*sadalījums* starp lietu derīgumu tiešai patērēšanai un derīgumu to *apmaiņai*» — šie jautājumi palika neatrisinātas mīklas ne tikai buržuāziskajam juristam, bet pat ekonomistam. Tāpēc buržuāziskie juristi *tiesību mērķi, kā arī grības abstrakcijas definējumu meklēja dažādās vairāk vai mazāk metafīziskās konstrukcijās*.

Tiesību subjekta abstraktā griba

Biedrs Pašukanis nolūkā izskaidrot buržuāzisko tiesību subjekta abstrakto jēdzienu vadās no Marksā vārdiem par personu, «*kuras griba valda lietās*» kā precēs. Taču tādā veidā tiesību subjekta griba atbilst tai preces formas fetišistiskajai varai, par ko Markss raksta: «*Ja preces varētu runāt, viņas teiktu: mūsu lietošanas vērtība varbūt interesē cilvēkus. Mūs kā lietas tā neinteresē.* Bet, kas pieder mums kā lietām, tā ir vērtība. Mēs pašas,

* Markss K. Kapitāls, 1. sēj., 39. lpp. P. Stučkas kursīvs. *Red.*

** Turpat, 44., 45. lpp. P. Stučkas kursīvs. *Red.*

*** Turpat, 46. lpp. P. Stučkas kursīvs. *Red.*

**** Sk. Marks K., Энгельс Ф. Соч., т. 13, с. 70. P. Stučkas kursīvs. *Red.*

apgrozoties kā preču lietas, dodam tam vislabāko pierādījumu. Mēs attiecamies viena pret otru vienīgi kā maiņas vērtība.»* Un Markss turpat parāda, kā šī «preču doma par sevi» atspoguļojas ekonomistu vārdos. Palikdami abstraktu formulu gūstā, arī juristi riskē aizmirst dzīvu cilvēku attiecības. «Mūs kā tiesību subjektus tā (tas ir, lietošanas vērtība) neskar», — skanētu jurista attiecīgie vārdi.

Jebkuru tiesību šķiriskais raksturs

Taču no šiem pēdējiem vārdiem sekojošais secinājums, — un šajā jautājumā ir mūsu uzskatu nesaķaņa, — noliedz, ignorē vai vismaz mazina jebkuru tiesību šķirisko raksturu. Kamēr «pirkumi un pārdevumi notiek tikai starp atsevišķiem indivīdiem, tad nav pieļaujams meklēt tajos attiecības starp veselām sabiedrības šķirām»**. Tas nozīmē, ja mēs sekotu šai politiskās ekonomijas metodei arī tiesību institūtu teorētiskā analīzē, arī mums jāatsakās no šķiriskā elementa klātbūtnes civiltiesībās. Taču atsacīšanās no šķiriskā elementa novestu pie tās pašas plāsas starp politiskās ekonomijas teoriju un šķiru cīņas teoriju, ko [mēs] ne tik sen pārdzīvojām.

Es uzskatu, ka mums arī buržuāzisko tiesību izpratnē nav vairs nepieciešams palikt vienkāršo preču ražotāju abstraktā sabiedrībā ilgāk, nekā tas nepieciešams buržuāzisko tiesību abstrakcijas noslēpumu atklāšanai. Ja tas reiz izdarīts, tad — atpakaļ īstenībā, buržuāzijas šķiru sabiedrībā. Lai visādas sīkburžuāziskās teorijas (prudonisti un tamlīdzīgi) turpina dzīvot buržuāziskā sabiedrībā, mēs pārejam pie tiesību kā sabiedrisko attiecību konkrētas sistēmas analīzes.

Tiesību subjekta šķiriskā griba

Mēs apstājāmies pie personas, «kuras griba valda lietās». Vai vispār var būt runa par tādu gribu? *Vienkāršas preču maiņas* sabiedrībā darbojas formula: P—N—P

* Markss K. Kapitāls, 1. sēj., 83. lpp. P. Stučkas kursīvs. Red.

** Turpat, 557. lpp. Red.

(prece—nauda—prece); preču īpašnieka griba vērsta, lai nopirktu preci (parasti personīga patēriņa priekšmetu). Šī formula ir izstrādāta «Kapitāla» 1. sējuma pirmajās nodalās.

Bet *kapitālistiskai* buržuāziskai sabiedrībai raksturīga *pavisam cita* formula: N—P—N, pareizāk N—P—N+n (nauda—prece—nauda, tas ir, vairāk naudas). Pirkšana nolūkā *pārdot ar peļnu* vai vairākumā gadījumu nolūkā izlietot ražošanas vajadzībām, *lai gūtu jaunu peļnu*. Pirkšana nolūkā pārdot ir kapitāla formula. Kāds ir raksturojums personai, kuras griba valda pār priekšmetiem, precēm, kas sastāda kapitālu? «Kā kapitālists viņš ir tikai personificēts kapitāls. Viņa dvēsele ir kapitāla dvēsele.»* Bet «jūsu tiesības ir tikai *jūsu šķiras griba*, kas padarīta par likumu, griba, kuras saturu nosaka jūsu šķiras materiālie dzīves apstākļi.»**

Tātad ir divu sabiedrības šķiriskā struktūrā polāri preteju tiesību subjektu divas principiāli *atšķirīgas gribas*; tīklīdz mēs aizveram «Kapitāla» pirmo daļu, tā mēs šķiramies no vienkāršās apgrozības jeb preču maiņas sfēras. Kapitāla attiecības pastarpinājums sastāda pēc kodeksa pantu skaita mazu (Code civil — sešus no 2000 pantiem), bet pēc «darījumu» skaita lielāko daļu buržuāziskā *civil-kodeksā* «par personisko salīgšanu» (darba līgumu), kas tomēr atstāj iespaidu uz visu kodeksu, uz visām buržuāziskām tiesībām.

Bez tam es nepiekritu Pašukaņa teorijas uzskatam, kas zināmā mērā noklusē jautājumu par valsts un tiesību savstarpējām attiecībām. Viņa uzskats ir mazliet neskaidrs, [tas slēpj sevi] it kā nevērīgu attieksmi pret valsti. Viņa uzskats draud kļūt par sava veida *ekonomismu*, par ko mani savā laikā nepamatoti un pārprasti vai neizpratnes dēļ vainoja profesors Reisners.*** Nevajag aizmirst, ka nekādas ekvivalentas preču apmaiņas kā vairāk vai mazāk vispārējas parādības *nevar būt bez privātīpašuma tiesībām* un tātad arī *valsts*. Ne bez pamata buržuāziskie valsts pētnieki parasti valsti definē kā patērētāju valsti. Mēs,

* *Markss K.* Kapitāls, 1. sēj., 220. lpp. *Red.*

** *Markss K.*, *Engelss F.* Darbu izlase trīs sēj., 1. sēj. R., 1979, 128. lpp. P. Stučkas kursīvs. *Red.*

*** Domāta M. Reisnera recenzija par P. Stučkas grāmatu «*Valsts un tiesību revolucionārā loma*», kas bija ievietota žurnāla «*Vestnik Sociaističeskoi Akademii*» 1922. g. 1. nr.-ā. *Red.*

piemēram, lasām: «Par empīrisku faktu, ka valsts aizsargātās attiecības ir *vairāk nodrošinātas*» (un tikai? — *P. S.*), vai par tā saukto «pozitīvo jurisprudenci, kas nevar iztikt bez pastarpinājuma posma — valsts varas un tās normām». Es būtu priečīgs, ja kļūdītos šo vārdu novērtēšanā, bet novērtēšanā nepieciešama maksimāla skaidrība, sevišķi pašlaik.

Beidzot mani uzskati vēl atšķiras arī *tiesību atmiršanas procesa* novērtēšanā. Biedrs Pašukanis atmiršanas procesu tēlo kā tiešu pāreju no buržuāziskām tiesībām uz netiesībām. Es uzskatu, tā kā *Leņins* rakstīja pēc Marksā vārdiem par «buržuāzisku valsti bez buržuāzijas»*, bet šī valsts faktiski ir proletariāta diktatūra jeb Padomju valsts, tā arī neizbēgami tiek radītas pārejas perioda *pagaidu* padomju tiesības. Bet par to runāsim tālāk.

Kapitālisma otrā perioda buržuāziskās tiesības

No teiktā kļūst skaidrs, ka, pēc manām domām, nav to nenovēršamo domstarpību starp mums, kādas tēlo mūsu pretinieku «zinātnieki» juristi. Un kapitālisma pirmā perioda tiesības, kas darbojās ekvivalenta maiņas automāta aizsegā, pēc būtības bija *lietu sabiedriskās maiņas organizācijas* forma ar visām kundzības pazīmēm — ar ražošanas līdzekļu īpašnieku šķiru un algotu verdzību, ar feodālām lietu tiesībām, kas padarītas par buržuāziskām tiesībām, un ar feodālu īpašumu (Marksa «Filozofijas nabadzība»).** Arī pirmajā periodā lietu tiesības, privātīpašums uz ražošanas līdzekļiem nosaka *sadali* (tas ir, arī buržuāziskās saistību tiesības). Monopolistiskā imperiālistiskā kapitālisma perioda iestāšanās nozīmē pāreju pie jaunām metodēm. Brīvās *konkurences*, tas ir, pieprasījuma un piedāvājuma brīvības kā pirkšanas — pārdošanas iepriekšējās stadijās vietā stājas *ražošanas monopolis* (piedāvājums — pieprasījums). Tās mērķis ir ražošanas (un tātad arī maiņas) anarhijas aizstāšana ar plānveidību trestu, sindikātu vai valsts imperiālisma*** veidā. Bet šī, bez

* Sk. *Leņins* V. I. Raksti, 25. sēj., 433. lpp. *Red.*

** Sk. *Markss* K. Filozofijas nabadzība. R., 1968, 105.—107. lpp. *Red.*

*** Valsts monopolistiskā kapitālisma. *Red.*

šaubām, ir tikai *ierobežota plānveidība*, ko traučē jau kapitālisma nevienmērīgā attīstība un no tās izrietošie konflikti. Šī ir noteikti *kapitālistiska plānveidība*, kuru kapitālisma juridiskie bardi* un to sociālistiskie vai pat komunistiskie sekotāji apdzied kā tiesību sociālistisku pārvēršanos, vai tā sauktais juridiskais sociālisms — kā juridisku pāraugšanu sociālistiskā sabiedrībā.

Kapitālistiskā plānveidība un tiesības

Sekojojekonomistiem, juristi tāpat var nonākt pie atziņas, ka nepieciešams revidēt arī tiesību teoriju. Tādas buržuāziskās juridiskās domas kēžu raustīšanas ir visai raksturīgas un interesantas. Kā piemēru nemiet Jēringu ar tā mērķi un interesi tiesībās. Buržuāziskie juristi jau jūt, ka kaut kas izmainījies vai kaut kam jāmainās, bet, neatzīdamī šķiru cīņu, viņi tālāk iet nevar. Taču reizē ar monopolistiskā kapitālisma attīstību parādās, sevišķi Francijas sīkburžuāzijas slāņos, vairākas personas un skolas, kas līguma brīvības un vienlīdzības momenta ideju vietā izvirza jaunus momentus. Par vienu no interesantākajām teorijām es uzskatu Saleila un viņa grupas teoriju, kas satur ideju par cenas *diktēšanu* un vienkāršu pievienošanos pie tās (adhesion). Šī ideja nav vienkārša fikcija, tā ir fakts. «Ko līgumisku satur šie juridiskie akti? Būtībā tā ir privātās autoritātes izpausme (pat privātas personas pavēle).»

Pie mums lielu popularitāti iekarojis cits autors — Digi. Viņš ir kapitālisma otrā perioda atklāts juridisks apoloģēts, samierinātājs, kas radījis savu tiesību un īpašuma sociālo funkciju teoriju. Viņš kritizē metafizisko mācību par gribas brīvību civiltiesībās, bet galarezultātā nonāk *pie tās pašas metafiziskās «solidaritātes idejas»*.

Man bija jāpakavējas arī pie šiem kapitālistiskās plānveidības idejas buržuāziskiem pārstāvjiem tāpēc, ka pie mums šis uzskats vēl nav atspoguļots (sk. manu rakstu «Jurisprudence» Valsts un tiesību enciklopēdijā [3. sējumā]). Taču mums šai idejai jāstāda pretim padomju iekārtas *sociālistiskā plānveidība* un jāizdara no tās pie nācīgie secinājumi par tiesībām.

* — dzejnieki. *Red.*

Pārejas perioda tiesības

Kad padomju vara uzvarēja, tai vajadzēja izteikt savu attieksmi arī pret tiesībām. Vispirms tā veica sagraušanas darbu, «sadedzināja visus vecā režīma likumus», bet, saglabājot *tiesu*, kaut arī jaunu, *strādnieku* tiesu funkcijas, tai vajadzēja dot tiesām arī tiesību normas. Tā izteica tiesību normas negatīvā formā (Dekrēts par tiesu Nr. 1): jāvadās no gāzto valdību (ir cara, ir buržuāziskās) likumiem tikai tiktāl, ciktāl tos revolūcija nav atcēlusi un tie nerunā pretī revolucionārai sirdsapziņai un revolucionārai tiesiskai apziņai. Katram skaidrs, ka tad nekādas sevišķas revolucionāras tiesiskas apziņas vēl nebija. Tāpēc sakarā ar *Leņina* priekšlikumu arī tika paskaidrots, ka «par atceltiem tiek uzskatīti visi likumi, kas ir pretrunā *Strādnieku*, *kareivju* un *zemnieku* deputātu padomju *Centrālās Izpildu Komitejas* un *Strādnieku* un *Zemnieku* valdības dekrētiem, kā arī *KSDSP* un *Sociālistu revolucionāru partijas* (tolaik valdībā iegāja *kreisie eseri*) minimālām programmām».

Tad mēs gājām frontālā uzbrukumā; par civiltiesībām ir runas nebija. Kad es 1918. gada Oktobra rakstu krājumam* formulēju rezultātus un mūsu darba nākotnes uzmetumus, es norādīju uz sociālo tiesību varbūtējo kodeksu, kas pirmajā vietā saturēja *ģimenes* un *darba tiesības*. Bet tālāk: «Aiz *ģimenes* tiesībām sekos arī mantiskās tiesības, — pareizāk, šo tiesību atcelšana un ierobežošana; privātīpašuma uz zemi atcelšana un zemes socializācija, ražotņu un pilsētu namu nacionalizācija un nacionalizētā īpašuma pārvaldes kārtība, beidzot, iespēja piemērot pārejas perioda privātīpašuma paliekas... sekos vēl kaut kādas līgumtiesību paliekas, drīzāk līguma brīvības ierobežojumi.»

Kā zināms, tā sauktā kara komunisma periods arī gāja pa šo ceļu. Bet buržuāziskās tiesības, līguma princips bija stiprāks un turpināja pastāvēt nelegāli, tā sakot, pagrīdē, nerunājot nemaz par to, ka tas dzīvoja jebkura komunista galvā. Sis konkrēto attiecību spēks arī sekmēja to, ka 1919. gadā mēs pievienojāmies tā sauktajai socioloģiskai,

* Domāts rakstu krājums «Октябрьский переворот и диктатура пролетариата» (М., ГИЗ, 1919), kurā bija ievietots P. Stučkas raksts «Пролетариата tiesības». *Red.*

pareizāk, materiālistiskai tiesību izpratnei, kas ar tiesībām saprot «sabiedrisko* attiecību (ražošanas un maiņas attiecību nozīmē) sistēmu (kārtību), kas atbilst valdošās šķiras interesēm un ko aizsargā valsts šķiriskā organizācija». Tas nebūt nenozīmēja tiesību pretstatīšanu dekrētam, «sociologisko» tiesību — ideoloģiskām tiesībām. Tāda izpratne tikai *akcentēja* reālās attiecības, bet ne to atspoguļošanu. Es rakstu krājuma «Tiesību revolūcija» pirmajā laidienā ievietotajā rakstā parādīju, kāda bija Ķeņina attieksme pret padomju varas dekrētiem.** Viņš pirmā perioda dekrētiem piešķīra «propagandas formas» nozīmi. «Vienkāršajam strādniekam un zemniekam mēs savus priekšstatus par politiku uzreiz devām dekrētu formā.»*** Taču šī propagandas forma tika izmantota ne tikai pārliecināšanai, *bet arī kā valsts varas* autoritātes lozungs. V. I. Ķeņins neatzina tiesības bez valsts un tās īstenotās piespiešanas.

Par tā sauktajām civiltiesībām vai buržuāziskām tiesībām V. I. Ķeņins jau 1917. gadā («Valsts un revolūcija»), pamatojoties uz Marks Gotas programmas kritiku, rakstīja, ka komunisma pirmajā fāzē, ciktāl privātīpašums uz ražošanas līdzekļiem ir aizstāts ar kopīgu īpašumu, *tiktāl* — un vienīgi tiktāl — «buržuāziskās tiesības» atkrit.

«Bet tās tomēr paliek savā otrajā daļā, paliek kā regulators (noteicējs) produkta sadalīšanai un darba sadalīšanai starp sabiedrības locekļiem... «Par vienādu darba daudzumu vienāds produkta daudzums» — arī šis sociālistiskais princips *jau* realizēts. Tomēr tas vēl nav komunisms, un tas vēl neizskauž «buržuāziskās tiesības», kas nevienādiem cilvēkiem par nevienādu (faktiski nevienādu) darba daudzumu dod vienādu produktu daudzumu.

Tas ir «trūkums», saka Markss, bet tas komunisma pirmajā fāzē ir nenovēršams, jo, nenoslīdot utopismā, nevar domāt, ka, nogāzuši kapitālismu, cilvēki tūlit iemācīsies strādāt sabiedrībai *bez jebkādām tiesību normām*, un kapitālisma atcelšana arī nerada tūlit ekonomiskos priekšnoteikumus *šādai* pārmaiņai.

* So mazo vārdu «sabiedriskās» un tā izskaidrojumu Marks vārdiem, tas ir, ražošanas un maiņas attiecības, mani kritiķi dažkārt izlaiž un runā par attiecībām starp cilvēkiem vispār. Tādā gadījumā mana doma tiek pilnīgi izkropļota.

** Sk. *Stučka P.* Rakstu izlase, 5. sēj., 513.—522. lpp. *Red.*

*** Ķeņins V. I. Raksti, 33. sēj., 263. lpp. *Red.*

Bet citu normu, izņemot «*buržuāziskās tiesības*», nav. Un tiktāl vēl ir nepieciešama valsts, kas, sargājot kopīpašuma tiesības uz ražošanas līdzekļiem, sargātu darba vienīdzību un produktu sadališanas vienlīdzību.

Valsts atmirst, ciktāl nav vairs kapitālistu, nav vairs šķiru, tāpēc *apspiest* vienalga kādu šķiru nav iespējams.

Bet valsts vēl pilnīgi nav atmirusi, jo paliek to «*buržuāzisko tiesību*» aizsardzība, kas sankcionē faktisko nevienlīdzību. Valsts pilnīgai atmiršanai vajadzīgs pilnīgs komunisms.»*

Liekas, jautājums skaidrs: buržuāziskās tiesības un tikai tās. Taču V. I. Ķeņins runā arī par «*buržuāzisko valsti*» tikai bez buržuāzijas: «Izrādās, ka komunistiskajā iekārtā zināmu laiku paliek ne tikai buržuāziskās tiesības, bet pat arī buržuāziskā valsts — bez buržuāzijas!»**

Bet tagad mēs zinām, ka buržuāziskā valsts (buržuāziskā demokrātija) bez buržuāzijas ir padomju vara vai *proletāriskā* demokrātija.

Turpat V. I. Ķeņins piezīmē: «Bet demokrātija nozīmē tikai *formālu* vienlīdzību. Un tūlīt pēc visu sabiedrības locekļu vienlīdzības realizēšanas *attiecibā* pret īpašuma tiesībām uz ražošanas līdzekļiem, t. i., darba vienlīdzības un darba algas vienlīdzības, cilvēci neatvairāmi radīsies jautājums par to, lai ietu tālāk, no formālās vienlīdzības uz faktisko, t. i., uz noteikuma: «katrs pēc savām spējām, katram pēc viņa vajadzībām» realizēšanu. Caur kādiem posmiem, ar kādu praktisko pasākumu palīdzību ies cilvēce uz šo augstāko mērķi, mēs nezinām un nevaram zināt.»***

Padomju tiesības un sociālistiskā celtniecība

Par padomju tiesību nozīmi jau runāts vairākkārt. Pats termins izveidojās jau V. I. Ķeņina dzīves laikā un ar viņa pilnīgu piekrišanu. Taču problēma nav nosaukumā (un vismazāk nosaukumā), bet lietas būtībā. Ja civilkodeksu var nosaukt vispār par attiecīgā laikmeta politiskās ekonomijas vai attiecīgās šķiru valsts ekonomiskās politikas

* *Ķeņins V. I. Raksti, 25. sēj., 429.—430. lpp. Red.*

** *Turpat, 433. lpp. Red.*

*** *Turpat, 433.—434. lpp. Red.*

izklāstu paragrāfos*, tad padomju tiesībām vārda šaurā nozīmē jābūt pārejas perioda politiskās ekonomijas, *padomju varas ekonomiskās politikas* izklāstam (vārda visplašākā nozīmē, tas ir, ne vien likuma) paragrāfos. Atsevišķu personu vai iestāžu tiešo pasākumu vai mērķtiecības apsvērumu utt. pretstatīšana padomju tiesībām nozīmē sīkburžuāzisku anarhistisku protesta palieku *pret organizēto*, tiesisko darbību vispārēju normu veidā. V. I. Ļeņins no Oktobra revolūcijas pirmas dienas rūgti izsmēja biedrus, kas neprata «valstiski domāt» (sk. manu rakstu krājuma «Tiesību revolūcija» pirmajā numurā).**

Ļeņina vārdus par buržuāziskām tiesībām, bez šaubām, vajag saprast *ne burtiski*, bet revolucionāri dialektiski, jo 1) tie rakstīti pirms Oktobra revolūcijas, bet 2) mūsu proletāriāta valsti kopā ar nepu daļēji atdzīvojusies arī pat *buržuāzija*. Šo vārdu būtību pareizi izskaidrojis biedrs Pašukanis tanī nozīmē, ka *nav likvidēti darba vērtības pamati*: preču maiņa pēc principa — par noteiktu sabiedriski nepieciešamo darba daudzumu — ekvivalentu tāda paša darba daudzumu. Tiesa gan, nepieciešams arī pieminēt vēl Ļeņina izteiktās šaubas, vai vispār preces jēdziens piemērojams sociālistiskās fabrikas produktam?***

P. Stučka

«Революция права»,
1927, № 2, с. 3—26

Tulkots no krievu valodas

BIEDRS EFERTS (KLUSAIS)

Biedrs Klusais vairs nav starp mums. Viņš klusu kā dzīvojis, tā no mums šķiries.**** Aizgājis no mums rets cilvēks. Nenogurstoš zinātnisks un praktisks darbinieks; reizē zinātnieks, rakstnieks un dzejnieks; kristāltīrs kā partijas biedrs, pārcilvēciski pašaizliedzīgs un nesavtīgs kā cilvēks. Jau gadiem viņš veda vissivāko cīņu ne vien ar

* Es šeit pārfrāzēju V. I. Ļeņina vārdus: «... tāda sociālisma, kuru varētu ietilpināt paragrāfos, mēs vēl nepazīstam.» [Ļeņins V. I. Raksti, 27. sēj., 462. lpp. *Red.*]

** Sk. *Stučka P. Rakstu izlase*, 5. sēj., 514. lpp. *Red.*

*** Sk. *Leņins V. I. Raksti*, 32. sēj., 350., 351. lpp. *Red.*

**** E. Eferts (Klusais) mira Maskavā 1927. g. 16. jūlijā. *Red.*

saviem šķiras naidniekiem, bet arī ar vienīgo savu perso-nīgo naidnieku — nāvi.* Kad 1919. g. mums bija jāatstāj Rīga, mēs jau baidījāmies par viņa dzīvību. Bet viņš bija nocietinājies savā ciņā, viņš 8 gadus vēl izcīnīja savu dzī-vību, ne uz brīdi, pat uz slimības gultas nepārtraukdam-s savu darbu. Pēdējā «Cīnas Biedra» numurā mēs nodru-kājām viņa visai interesanto apcerējumu par bezzem-nieku.** Un viņš nepieņēma, neatzina nekāda pabalsta vai atbalsta savā slimības gaitā; pat no vistuvākajiem biedriem, vēl mazāk no organizācijas. Tā viņš šķīrās no mums vēl pašos spēka gados. Un mēs tā bijām pieraduši pie viņa grūtā slimības stāvokļa, ka tagad negribas ticēt ziņai par viņa pāragro nāvi.

Es nekavēšos pie nelaiķa biogrāfijas. Es to pat nevarētu. Kad es ar viņu esmu tīcīs, mums nekad nav gadījies runāt par pašu personām. Pat kad es viņu apmeklēju 6 gadus atpakaļ Pleskavā — kā toreiz baidījās, uz nāves gultas —, viņš neļāva runāt par sevi. Ja bija jārunā par darbu, tā bija cita lieta. Biedrs Eferts gan papriekšu mēdza atteikties; cits, raug, to jau labāk padarītu. Bet tad viņš pateica, ka ar mieru. Un viņš turēja vārdu kā neviens. Uz viņu varēja paļauties, viņš pat visnegantākajai sli-mībai prata atkarot brīvu brīdi — darbam.

Padomju varas laikā viņš bija mūsu Izglītības komisariāta vadībā. Biedrs Bērziņš-Ziņelis slimoja un drīz aiz-brauca. Biedrs Eferts (kā [komisāra] vietnieks) bija nenogurstošs darbā. Mūsu apgādniecībā un žurnālos viņa darbu ir ne mazums. Pēdējā laikā viņa darbības centrs bija Rie-tumtautu [komunistiskā] universitāte. Viņš bija reti dziļi izglītots biedrs. Viņa specialitātes bija: pedagoģija, dabas-zinātnes, agrārjautājums, rakstniecība.

Dārgo biedri, nenogurstošo darbiniek! Tu esi gājis at-vaļinājumā; pēc taviem darbiem tev ir tiesība uz atpūtu!

P. Stučka

«Krievijas Cīņa», 82. nr.,
1927. g. 19. jūlijā;
«Cīnas Biedrs», 7.—8. nr.,
1927. g. jūlijā—augustā, 95.—96. lpp.

Iespiepts pēc avīzes «Krievi-jas Cīņa» teksta

* Viņš ilgi slimoja ar tuberkulozi. *Red.*

** Raksts «Latvijas bezzemnieks» bija publicēts «Cīnas Biedra» 1927. g. 5.—6. nr.ā. *Red.*

LIELAIS LŪZUMS

(*Uz Oktobra revolūcijas 10 gadu jubileju*)

Cilvēces vēsturē ir pazīstami apvērsumi, kas nozīmē *lielu lūzumu* ne vien vienā vai otrā arodā, ne vien vienā vai otrā valstī, ne vien vienā vai otrā galvā, vai pat grupas galvās, bet kas apņem visu tanī laikmetā vēsturē ieejošo cilvēci. Par pirmo tādu *vēsturisko lūzumu* Fr. Engelss rakstīja 6. martā 1895. g. priekšvārdā Marksa darbam «*Šķiru ciņa Francijā*»: «*Gandrīz tieši priekš 1600 gadiem Romas impērijā arī darbojās bīstama apvērsuma partija. Tā grāva religiju un visus valsts pamatus, tā tieši noliedza, ka ķeizara griba ir augstākais likums, tai nebija tēvzemes, tā bija internacionāla...* Ilgi tā bija darbojusies pagrīdē slepeni, bet nu jau diezgan ilgu laiku tā bija jutusies diezgan stipra, lai parādītos atklātībā. *Sai apvērsuma partijai, ko sauca par kristīgajiem, bija daudz piekritēju arī karaspēkā...*» Izņēmuma likumi pret viņiem bija bezspēcīgi. Kristītie par izsmieklu plēsuši [tos] no sie�ām... Diokletiāns (Romas valsts ķeizars) 303. gadā atbildēja ar šausmīgu vajāšanu pret kristītiem. «*Tā bija pēdējā šāda veida vajāšana...* pēc 17 gadiem lielu lielais armijas vairākums sastāvēja no kristīgajiem, bet nākošais visas Romas imperators Konstantīns, ko priesteri nosaukuši par lielo, pasludināja kristietību par valsts religiju.»* Tā tika par kungu ticību. Par «*pagāniem*» (latīn. *paganus*) toreiz sauca «lauciniekus», zemniekus. Ar to attīstība vēl nebeidzās: kristīgā baznīca kļuva pati par politisku varu un nēma pārsvaru pat pār valsts varu. Baznīca pati — vislielākais feodāls, zemes īpašnieks (1/3 visas zemes). Kristīgā ticība kļuva par valdošo pasaules *uzskatu*. Tagad tas, protams, pieder vēsturei, tāpat kā aizgājusi ir vēsturē ar baznīcu saistītā feodālā saimnieciskā un politiskā iekārtā. Tas bija pirms *vēsturiski* atzīmētais lūzums.

Otrais lielais lūzums bija pilsonības, buržuāzijas *ekonomiskais, politiskais un kultūrlais apvērsums*. Par šā lūzuma sākumu Fr. Engelss rakstīja 1887. gadā: Jau XVII gadu simtenī reliģiskais kristīgais pasaules uzskats zaudē

* *Markss K., Engelss F.* Darbu izlase trīs sēj., 1. sēj., 214., 215. lpp. Red.

savu valdošo stāvokli, un 50 gadus vēlāk viņa vietā stājas jauns uzskats — juridiskais (tiesiskais), kuram lemts kļūt par klasisko pasaules uzskatu priekš buržuāzijas vispār. «Tas bija teoloģisks (pasaules) uzskats, pārvērsts laicīgā pasaules uzskatā. *Dievišķo tiesību dogmu aizstāja cilvēka tiesības, baznīcu aizstāja valsts.*»* Lielās buržuāziskās revolūcijas, īpaši Francijas, šo lūzumu galīgi izveda dzīvē. Tā bija jauna stripa starp divām pasaulem, feodālo un pilsonisko. Analogija (līdzība) ar iepriekšējo ir līdz sīkumiem pilnīga: franču revolūcija pat cēla altārus likumam un ieveda īpašu likuma svētku dienu. Valsts guva nerēdētu visvarenību, tā bija kapitālistu šķiras (plašāk — buržuāzijas) valsts. Šīs šķiras īpašums skaitījās par nacionālu īpašumu (ekonomista A. Smita vārdi), palikdams reizē viņas privātīpašums; no šīs bagātības izslēgti bija darbalaudis, ko sauca par nabagiem (angl. — *poors, vāciski — Armen*). Šo uzskatu izplatīja i skola, i prese, i uzvarētā un pakalpīgā baznīca. Ja kristīgais uzskats dibinājās uz ticību brīnumiem, tad pilsoniskais — šķietami uz zināšanām un valsts varas spaidu, saistītiem ar kapitālisma tehnisko un saimniecisko panākumu brīnumiem. Tā bija jauna kungu ticība, bet lūzums bija daudz lielāks nekā pirms.

Trešais, vislielākais un pēdējais lūzums notika Oktobra dienās 1917. gadā Krievijā. Protams, arī tas neradās vienā dienā un vēl ilgi nav galā. Bet vēsturiska ir tā diena, kad apspiestā «nabagu šķira» (poors, Armen), kā mēs sakām, proletariāts, vēsturē pirmoreiz uz ilgu laiku *saņēma politisko varu savās rokās*, salauza šo veco politisko varu un nodibināja mazākuma — kungu varas vietā, kāda līdz tam bija bijusi ikviена valdība, *lielā vairuma, darba masu valdību, padomju varu*. *Tikai* zem padomju varas nu *varēja sākt izvest dzīvē šo lielo lūzumu visā pilnībā*. Nost baznīcas ticību, nost buržuāzijas likumu, lai dzīvo sociālisms, komunisms! Mums buržuāzija pārmet, ka mēs gribot visu pasauli apgāzt riņķī. Mēs atbildam ar Marksā vārdiem, ka mēs to *gribam nostādīt uz kājām*. Tāds ir Oktobra revolūcijas lūzums.

Priekš tam, lai izvestu tādu lūzumu, vispirms bija jātiekt pie varas. Ķeņins sacīja 1919. gadā: «Proletariāts nevar

* Markss K., Engelss F. Par reliģiju. R., 1956, 184. lpp. P. Stučkas kursīvs. Red.

uzvarēt, neiekarojis savā pusē iedzīvotāju vairākumu... Lai iekarotu iedzīvotāju vairākumu savā pusē, proletariātam, pirmkārt, jānogāz buržuāzija un jāsagrābī valsts vara savās rokās; otrkārt, tam jānodibīna Padomju vara, satriecot drupās veco valsts aparātu, ar ko tas uzreiz satricina buržuāzijas un sīkburžuāzisko izlīdzēju kundzību, autoritāti un ietekmi neproletārisko darbaļaužu masās. Treškārt, tam galīgi jāsatriec buržuāzijas un sīkburžuāzisko izlīdzēju ietekme neproletārisko darbaļaužu masu vairākumā, revolucionāri realizējot viņu ekonomiskās vajadzības uz ekspluatatoru rēķina.»* (Piemēram, nododot zemniekiem muižnieku zemi, ievedot 8 stundu darbadienu utt.) Ķeņins piezīmē: Raug, šo dialektiku nekad nevarēja saprast II Internacionālēs priekštāvji.**

Lielais *proletāriskais* lūzums bija daudzkārt grūtāks nekā *pilsoniskais*. Nekad valsts vara un šķiras ekonomiskā vara nebija tik stipra kā buržuāzijas sabiedrībā. Visai spilgti šo starpību mums attēlo atkal Ķeņins: «Viena no pamatizšķirībām starp buržuāzisko un sociālistisko revolūciju ir tā, ka buržuāziskai revolūcijai, kas izaug no feodālisma, jau vecās iekārtas klēpī pakāpeniski rodas jaunas ekonomiskas organizācijas, kuras pamazām vispusīgi pārverš feodālo sabiedrību. Buržuāziskās revolūcijas priekšā stāvēja tikai viens uzdevums — noslaucīt, aizmest, saraut visas iepriekšējās sabiedrības važas.»*** Reizē ar to tanī pat vecajā sabiedrībā (ipaši pilsētās) izaug jau jauna ideoloģija (jauni likumi, jauni uzskati utt.), kā to jau lasījām augstāk Engelsa vārdos. Un galu galā buržuāziskajā revolūcijā tikai viens izmantotājs nobīdīja otru. Nekas tamlīdzīgs nav iespējams proletariātam iepriekš revolūcijas, kaut to vēl līdz šim nav sapratuši tie paši II Internacionālēs «gudrie vīri», neizņemot mūsu s.-d.

Aplūkosim īsi, ko mēs padarījām. Mēs, uzvarot revolūcijā, iznīcinājām muižniecību un lielburžuāziju un viņas varu, uzcēlām proletārisku valsti un nodevām tai visu zemes īpašumu un lielos ražojamos līdzekļus (lielrūpniecību, transportu utt.), pasludinot reizē ārējās tirdzniecības monopoliju. Salīdzinot ar lielākajām un pamatīgākajām pilsoniskajām revolūcijām, mēs pašu pilsonisko revolūciju

* *Ķeņins V. I. Raksti*, 30. sēj., 238. un 239. lpp. Red.

** *Turpat*, 240.—246. lpp. Red.

*** *Turpat*, 27. sēj., 65. lpp. Red.

izvedām daudz dzīlāk, kā to atzīst pat mūsu pretiniekī (piemēram, Vandervelde). Arī tās nebaidījās kerties pie savu valdnieku galvām (franču, angļu revolūcija), bet ne uz ilgu laiku, Anglija tikai pārmainīja karalu dzimtas. Francijas revolūcija atdeva zemniekiem viņu zemi, bet muižnieku zeme tikai mainīja savu īpašnieku, privātipašums uz zemi palika, un Ānglijā šodien pat muižnieki (lordi) pie valdības stūres. «Mēs,» kā rakstīja jaun 1922. gadā Ķējins, «esam «pabeiguši» buržuāziski demokrātisko revolūciju tik «tīri» kā nekad vēl pasaulē. Tas ir vislielākais iekarojums, ko neatņems nekāds spēks... Mēs esam radījuši padomju valsts tipu, sākuši līdz ar to jaunu pasaulvēsturisku laikmetu, proletariāta politiskās kundzības laikmetu, kas nācis, lai nomainītu buržuāzijas kundzības laikmetu. Arī to vairs nevar atņemt...» (Ķējins).*

Ka pie varas pie mums ir nedz buržuāzija, nedz muižniecība (arī ne zemniecība, kaut tā arī ir apvienībā ar strādniecību), bet *strādniecība*, par to pārliecinās ikviens strādnieks, kas pabijis Krievijā, kaut tas arī priekš tam būtu bijis «neticīgākais Toms». Ka baznīcas vara ir salauzta un tā kļuvusi par privātiestādi, bez politiskas un ekonomiskas varas, nav ne mazāko šaubu. Ticības brīvība gan pastāv, bet, kas tas svarīgākais, pastāv *neticības brīvība* un vispilnīgākā *brīvība* aģitēt *pret* dievu un ticību, bet komunistiem pat pienākums vest šo aģitāciju. Baznīcāi un viņas kalpiem skolā ieeja aizliegta. Pilsoniskā prese salauzta; zinātnes brīvība, kāda nepazīstama nekur, ar ne-pārredzamām izredzēm. Komunisms ne *kā ticība*, bet *kā zinātniska pārliecība, tāds ir jaunā lūzuma pasaules uzskats*.

Tā ir radušās divas pasaules, ne vien divas saimnieciskas sistēmas (par to es rakstīju «Darba kalendārā» 1927. gadam)**, bet divas uzskatu pasaules, kas savā starpā nesaprotais un nevar saprasties. Tā ir varbūt visgrūtākā problēma vispasaules revolūcijā, kā padarīt pārējās pasaules proletāriešiem zināmu un saprotamu to, kas noticis un notiek Padomju Krievijā, PSRS. Viņi staigā un dzīvo zem buržuāzijas sabiedrības iespāida, kur viss tik citādi. Sākumā bija liela aizraušanās no Oktobra revolūcijas

* Ķējins V. I. Raksti, 33. sēj., 173. lpp. P. Stučkas kursīvs. Red.

** Sk. Stučka P. Rakstu izlase, 6. sēj., 327. lpp. Red.

un padomēm, bet tā bija brīnumticība; visi sociālismu saprata kā gatavu paradīzi, ne kā sociālisma celtniecību. Kad šī ticība pārgāja, palika tikai ziņas vai vēl pārspilētākās baumas par badu. Bet tanī pat laikā še simti tūkstoši darbalaužu, neraugot uz tiešām briesmīgu badu, strādāja savu [sociālistiskās] celtniecības darbu. Tad nāca jaunā ekonomiskā politika; to atkal nesaprata: raug, ceļ jaunu kapitālismu, kaut arī cēlāji strādniecības labākie pārstāvji. Tad nāca celtniecības veiksmes gadi; nu, mierinājās, vēl taču nav panākuši pārējo Eiropu. Itin kā visatpalikusī kapitālisma zeme varētu *vienā dienā* kļūt par visattīstītāko rūpniecības zemi. Tā pati vecā ticība — tikai brīnumiem.

To un vienīgi to vēl nav iemācījušies saprast, ko nozīmē proletāriskā valsts, ko nozīmē padomju vara. Kad to sapratis, tad sapratis visu, bet to acīmredzot sapratis tikai tad, kad padomju vara būs nodibināta pie pašiem.

Kā zināms, viena no visspēcīgākajām ierunām, ko ceļ pret mums Kautskis un citi (un tā vislielāko iespaidu dara uz mūsmāju teorijas aklajiem s.-d.), ir tā, ka Krievijā trūkstot vajadzīgā ekonomiskā fundamenta sociālismam, kā to mācījis Markss. Bet Markss jau mācīja taisni to, ka bez šīs nogatavības pati kustība nevar rasties un nekādā ziņā uzvarēt. Leņins Kautski kādreiz augstu cienīja, un viņš atbild: «Nav vārdam vietas, Kautska garā sarakstītā mācību grāmata bija savam laikam ļoti derīga lieta. (Mēs [Padomju] Krievijā izdodam pilnīgu viņa rakstu krājumu — *P. St.*) Bet tomēr ir jau laiks atteikties no domas, it kā šī mācību grāmata paredzējusi pasaules vēstures tālākās attīstības visas formas» (17. janvārī 1923. g.).* Un tad Leņins raksta: «Pēdējais — un pats svarīgākais, un pats grūtākais, un pats vismazāk paveiktais mūsu darbs: saimnieciskā celtniecība, ekonomiskā pamata likšaņa jaunai, sociālistiskai ēkai sagrautās feodālās un pussagrautās kapitālistiskās ēkas vietā.»** Jeb vēl 17. oktobrī 1921. gadā: «Vai nu visu Padomju varas politisko iekarojumu bojāja, vai arī ekonomiskā pamata likšana zem tiem. Tā pašlaik nav. Taisni pie tā ir jākeras.»***

Jeb citā vietā: (Viņi (t. i., II Internacionāles vadoņi —

* *Leņins V. I. Raksti*, 33. sēj., 428. lpp. *Red.*

** *Turpat*, 35. lpp. *Red.*

*** *Turpat*, 49. lpp. *Red.*

P. St.) kļūdījās tanī ziņā, ka mēs sākām ne no tā gala, kā bija paredzēts pēc teorijas (visādu pedantu), un ka pie mums politiskais un sociālais apvērsums bija priekštecis tam kultūras apvērsumam, tai kultūras revolūcijai, kuras priekšā tomēr tagad mēs stāvam.

Mums tagad pietiek šās kultūras revolūcijas, lai mēs būtu pilnīgi sociālistiska zeme...»* Un tanī pat rakstā «Par kooperāciju»: «Paskatieties, kā stāvoklis mainījies tagad, ... kad visi ražošanas līdzekļi (izņemot tos, ko strādnieku valsts brīvprātīgi uz laiku un uz zināmiem noteikumiem atdod ekspluatatoriem koncesijā) atrodas strādnieku šķiras rokās. Tagad mums ir tiesības teikt, ka vienkārša kooperācijas pieaugšana mums ir identiska... ar sociālisma augšanu, un līdz ar to mēs esam spiesti atzīt, ka radikāli mainījies viss mūsu viedoklis par sociālismu. Šī radikālā pārmaiņa ir tā, ka agrāk mēs par smaguma centru uzskatījām un mums vajadzēja uzskatīt politisko cīņu, revolūciju, varas iekarošanu utt. Tagad turpretim smaguma centrs tiktāl mainījies, ka tiek pārnests uz mierīgu organizatorisku «kultūras» darbu.»** Ļeņina slēdziens: Padomju vara ir taisni viens no acīm redzamiem gadījumiem, redzēt un pārliecināties, [kad var redzēt] ka viena revolūcija pāraug otrā.

Kā lai visu to saprot jaudis, kas vēl nezen apakšzemes pulciņos mācījušies pēc Kautska grāmatām pilnīgi pareizo Marksā tēzi par ekonomiku un virsbūvi? Bet, ja reiz *politiskā virsbūve ir radīta, kādēļ tad* nepapildināt trūkstošo fundamenta daļu? Kā zināms, Ļeņins materiālā fundamenta normu sociālismam izmērija ar *elektrifikāciju*. «Padomju vara+elektrifikācija ir komunisms». Tas ir, elektrifikācija ir, kā agrāk — tvaiks, tagadējās industrializācijas mēraukla. Kā zināms, uzstādītais elektrifikācijas 10 gadu plāns līdz šim top kārtēji izpildīts. To apliecina tāds speciālists elektrībā kā b. Kržižanovskis. «Ja kas netic, lai nāk skatīt.»

Ar ko visu mūs tikai nav baidījuši? Vispirms ar to (1917. g. vasarā), ka bolševiki *nevarēšot* varu saņemt un pat *neuzdrošināšoties* pēc tās tīkot. Ļeņins uz to jau jūnijā atbildēja, ka viņš ar mieru to saņemt,*** un

* *Leņins V. I. Raksti*, 33. sēj., 423.—424. lpp. *Red.*

** *Turpat*, 422.—423. lpp. *Red.*

*** *Turpat*, 25. sēj., 6. lpp. *Red.*

septembrī—oktobrī izveda savā partijā dramatisku cīņu par to, ka *vara ir jāsaņem* bez kavēšanās. Tas tika *izdarīts naktī uz 25. oktobri (7. novembri)*.

Tad baidīja, ka boļševiki *nenoturēšot* (vienu dienu, vienu mēnesi u. tml.) *saņemto varu*. Ķeņins jau 1917. gada septembrī izlaida savu vēsturisko grāmatīgu «Vai boļševiki noturēs valsts varu?». Tagad mēs svinam šīs varas desmitgadu jubileju. Un lielākie mūsu ienaidnieki necer uz šīs varas gāšanu nākamos gados, izņemot kara uzbrukuma ceļā, ja to uzdrošināsies un ja tas izdosies.

Tad baidīja ar *termidoru*, tas ir, ar Francijas revolūcijas piemēru, kas pēc 4—5 gadu uz augšu iešanas sabruka un atkrita atpakaļ. Uz četru gadu jubileju «slaveinais» sociālnodevējs Vandervelde rakstīja, ka komunisti gan izveduši pilsonisko revolūciju (troņa un muižnieku) gāšanu pilnīgāk nekā jebkur, bet, sasniegusi kulminācijas punktu, sabrukšot. Ķeņins to pamanīja un, atkāpīs uz jauno ekonomisko politiku, pasludināja uz šī pamata sociālistisko jaunceltniecību, ko tagad ļeņiniskā Komunistiskā partija izved dzīvē ar lieliem panākumiem.

Baidīja ar PSRS *vientulību un atšķirtību* no pārējās pasaules. Uz to Ķeņins bija jau devis atbildi, ka tas pilnīgi ticams, ka sociālisma celtniecība būs jāiesāk *varbūt* vienā zemē un ka tas pilnīgi iespējams. Līdz šim PSRS to dara spīdoši, guldot jaunceltniecībā jau vairāk kā miljardu zelta rubļu *gadā*. Patlaban beidzas parakstīšanās uz pirmo mēģinājumu industrializācijas aizņēmumam 200 milj. rbļ. lielumā. Tas ir *pirmais* mēģinājums, kas apliecina *lielo* sajūsmu darba masās.

Mūs baidīja ar zemniecības lielo skaitu, vispirms ar viņas *badu*, tad ar viņas pārāk *lielo ražu*. Bads ir pār dzīvots un jau aizmirsts. Ražas gadu grūtums ir nesa skaņas ar zemniecību cenu ziņā: zemas lauku produktu cenas un augstas rūpniecības cenas. Vieni prasa, lai lauku produktu cenas paaugstinot. Mēs atbildam ar nē un *darām visu*, lai pārvestu lauksaimniecību uz intensīvu kultūru, un tādā ziņā novēršam lauku produktu cenu pacelšanu. Lielā kultūras cīņa — izglītība (rakstīt, lasīt, skola) ir te viens no galvenajiem līdzekļiem. Ir jau apriņķi, kur *vairs nav* lasītnepratēju! Rūpniecībā mēs vedam lielu cīņu par sociālistisku darba racionalizēšanu. Bez runas,

ja neizdotos pazemināt pilsētu produktu cenas, tad zemniecībā rastos nemiers, bet cenas jau top pazeminātas: vispirms apmaiņā (kooperācijā), tad ražošanā.

Nav šaubu, ka visgrūtākā cīņa ir cīņa par darba disciplīnu. Savā laikā nelaiķis kapitālistiskais organizators Ratenavs bija mēģinājis pareģot: «Jūs, komunisti, varu saņemt, bet kā jūs saturēsīt darba disciplīnu? Tā jūs gāzīs.» Bez runas, arī Ļeņins te paredzēja lūzuma visgrūtāko vietu. Viņa nerimstošā cīņa par darba disciplīnu ir apbrīnojama: atminat tikai viņa subotnikus. Jeb pala-siet viņa apbrīnojami veiklās un taktiskās runas. Piemēram, 1918. gada martā: «Mēs sekmīgi atrisinājām revolūcijas pirmo uzdevumu, mēs redzējām, kā darbaļaužu masas izstrādāja sevī tās sekmju galveno nosacījumu: pūliņu apvienošanu pret ekspluatatoriem, lai viņus gāztu. Tādiem laika posmiem kā 1905. g. oktobrim, 1917. g. februārim un oktobrim ir vispasaules vēsturiska nozīme.

Mēs sekmīgi atrisinājām otro revolūcijas uzdevumu: pamodināt un pacelt tieši tos sabiedrības «apakšslāņus», ko ekspluatatori bija nogrūduši lejā un kas tikai pēc 1917. g. 25. oktobra ieguva brīvību gāzt viņus un sākt apskatīties un iekārtoties pēc sava prāta. Tieši visvairāk apspiesto un nomākto, vismazāk sagatavoto darbaļaužu masu mītiņošana, to pāreja bolševiku pusē, izveidojot it visur savu padomju organizāciju, — lūk, otrs lielais revolūcijas posms.»*

Ne mazākā pārmetuma par slaveno daudzminēto «mītiņošanu» utt.! Bet tad viņš turpina: iesākas trešais posms. «Vajag nostiprināt to, ko mēs paši esam atkarojuši, ko mēs ar dekrētiem un likumiem esam noteikuši, apsprieduši, nosprauduši, — nostiprināt *ikdienas darba disciplīnas* stingrajās formās. Tas ir visgrūtākais, bet arī vispateicīgākais uzdevums, jo tikai tā atrisināšana dos mums sociālistisku kārtību. Vajag iemācīties savienot kopā darbaļaužu masu vētraino, pavasara paliem līdzīgo, visiem krastiem pāri plūstošo mītiņu demokrātismu ar *dzelzs disciplīnu* darba laikā, ar *bezierunu pakļaušanu* vienas personas — padomju vadītāja gribai darba laikā. Mēs to vēl neesam iemācījušies. Mēs to iemācīsimies.»**

* *Leņins V. I. Raksti, 27. sēj., 234. lpp. Red.*

** *Turpat. Red.*

Kā lai to saprot kapitālistiskajā sabiedrībā? Jo sevišķi s.-d. specs, kas pazīst tikai kapitāla paņēmienus (badu) jeb atkal pretējā pusē tikai streiku. Kautskis kādreiz slavēja kapitālistisko līdzekli badu kā pārāku par komunistu [ietekmēšanas] līdzekļiem. Bet Ķeņins citā runā (1919. g.)* ļoti skaisti salīdzināja disciplīnas: baltā spieķa (feodālo) disciplīnu, bada disciplīnu (pilsonībā) un *pašu darba masu apzinīgo disciplīnu*, kas gāzušas feodālo un pilsonisko. Protams, mums bija tikai *viens* Ķeņins, un ne visi saimniekotāji pilnīgi saprot šo uzdevumu. Bet, salīdzinot to, kas norisinās fabrikās, jūs redzēsit paši, *kā aug šī jauna disciplīna*. Un lai tikai mēģina kāds nākt ar vecajiem paņēmieniem. Kad šis uzdevums būs izvests līdz galam, tad lielajam lūzumam vairs nekas nestāvēs ceļā.

Mūs baidija ar *nacionālām* grūtībām. Ķeņinu sauca par ārprātīgu, ka tas lielo Krieviju [it kā] saskaldījis nacionālās grupiņās. Viņš patiesībā pirmoreiz apvieno bijušās Krievijas sastāvdaļas. Rodas jaunas kultūras, jaunas literatūras, jauni alfabēti. Vidusāzijas tautu kapitālistiskās kolonizēšanas vietā — tās *industrializācija!* Un to visu apvieno vienota griba, *vienots plāns*. Kaut kāds latviešu sociālnacionālists Skujenieks smējās vēl nesen par čuvašu nacionālību...** Tagad tā PSRS ir *tikpat legāla* kā latvietība. (Un skaita ziņā nav jau ar tik liela starpība. Maskavā tautas un tautības nesver pēc mārciņām un neskaita pēc dēķeniem.)

Man telpas un raksta plāns neatļauj ilgi kavēties pie lielā lūzuma pretim zemniecībai. No «iedzimuša reakcijas aizstāvja» zemnieks ir padarīts par komunistu savienoto. Viņa milestība uz baznīcu izrādījās daudzkārt mazāka nekā ienaids pret muižniecību. Nevar jau sacīt, ka nebūtu zemnieku starpā nemiera balsu (un bieži pamatotu), bet *visumā* šī apvienība ir cieša. Zemnieks emancipējas no zemniecības; viņš tiecas tapt par pilsētas strādniekiem līdzīgu. Protams, viņā (es te nerunāju par kulaku) vēl svārstās tieksmes starp *darba cilvēku* un *sikipašnieku* (viņš ir kā viens, tā otrs), bet kooperācija no apakšas aug tik spēji, ka viņa ved nelokāmi uz sociālisma pusī. Pro-

* Rakstā «Lielā ierosme». *Ķeņins V. I.* Raksti, 29. sēj., 375. lpp. Red.

** Te norādīts uz M. Skujenieka grāmatu «Nacionālais jautājums Latvijā» (Pēterburga, 1913). Red.

tams, *lēni*, bet tas nav no svara; no svara ir tendence. Ar to panākts ir saists (смычка) starp pilsētas un lauku ekonomiku caur kooperāciju; ir nodrošināta arī kopdarbība, kuras mērķis ir pielīdzināt lauku kultūru pilsētu kultūrai.

Man visi manis minamie piemēri lielajam lūzumam šķiet tik niecīgi, salīdzinot ar patieso *koplūzumu*, ka man tas šķiet par maznozīmīgu darbu. Saskaitiet tos tūkstošus — ko tūkstošus? — miljonus, kas viena gada laikā vien pa visu plašo PSRS pulcējas uz kopējām politiskām apspriedēm. Ne vienreiz vien pa 3—4—7 gadiem. Vai paraugiet tādu cīņu kā Vidusāzijā, kur reliģiski fanātīki uzbruka sievietēm tādēļ vien, ka tās noņem savu sejas aizsegu, un kur — tūkstoši sieviešu tomēr jau piedalās padomēs.

Miljons biedru Komunistiskajā partijā. Un ko lai sakā par slaveno Sarkano Armiju, kas pirmo reizi pasaulei ir kultūras un vēl komunistiskas kultūras skola un reizē tās izplatītāja. Jeb komunistiskās jaunatnes miljoni pilsētās un *uz laukiem!* Jeb vēl lielāks skaits pionieru! Kas tur ir palicis pāri no vecā un kādu tas nozīmē jaunlūzumu!!

Tas viss ir saistīts ar 25. oktobri (7. novembri) 1917. g. Kā zināms, *Leņinam* bija jācīnās, lai pārliecinātu partiju par varas sagrābšanu. Viņš brīdināja, ka ikviena nokavēšana «var līdzināties nāvei».* Ārzemju vēlākie pārdzīvojumi gaiši liecina, *ko nozīmē nosebot*. Un taču šie ārzemju nosebojumi notika jau tad, kad 7. novembris Krievijā jau bija pazīstams visai pasaulei. Raug, cik grūti saprotas pat «visu zemju proletārieši» savā starpā. Tagad angļu tālredzīgie politiķi redz pieaugam Maskavas varu un zina, ka driz būs par vēlu uzbrukt. Viņi no ādas liet ārā, organizējot vienotu fronti pret Maskavu. Augstdzīmīgie lordi braukā uz Itāliju, pat uz Spāniju, viņi skūpstās ar ienīsto Vāciju, pazeminās, kā vien var, lai nodibinātu šo vienoto fronti. Un tanī pat laikā viena daļa proletariāta vēl nesaprot vai negrib saprast, *ko nozīmē* Maskavas padomes proletariāta labā. Un pat tie, kas varētu to saprast, lozungu *vienotu fronti* par labu Maskavai ne ikreiz liek pirmā vietā, bet pēdējā, ja to pavisam neaizmirst.

Patlaban uz 7. novembra svētkiem *Leņingradā* ierodas pirmās strādnieku delegācijas: no Vācijas, Sveices u. c. Radušās domas noturēt veselu delegāciju konferenci.

* Sk. *Leņins V. I. Raksti*, 26. sēj., 199. lpp. Red.

Viņas, protams, apskatīsies visus cēltniecības darbus, parbrīnīsies, tos savām acīm redzēdami, utt. Bet galvenais ir tas, vai viņi sapratis to lielo lūzumu, kas noticis ar to, ka kaut vienā zemē (pie tam gan 1/6 visas pasaules) ir nodibinājusies padomju vara, kas vispasaules strādniecībai jāsargā kā acuraugs?

P. Stučka

*«Cīņas Biedrs», 10. nr.,
1927. g. oktobri, 17.—29. lpp.;
«Celtne», 9. nr., 1932. g.
septembrī, 827.—834. lpp.*

Iespiests pēc žurnāla «Cīņas Biedrs» teksta

UZ 7. NOVEMBRA SVĒTKIEM!

Mēs svinam lielu dienu: *vispasaules strādniecības brīvības dzimšanas dienu*. No sapņiem, no pareigojumiem, no gaidām un cīņām strādniecības aizstāvēšana ir kļuvusi par reālu faktu. 25. oktobris (7. novembris) 1917. gadā ir šī diena, kuru mēs skaitām par vispasaules strādniecības brīvības dzimšanas dienu. Šīs radības gaidīja ilgi; par tām rakstīja veselas dzejas grāmatas, bet paši rakstītāji tās sākumā sauca par utopijām. Tās vēlāk kļuva *marksismā par zinātni un revolucionārajā sociāldemokrātijā*, vēlāk boļševismā — par *politisku partijas programmu*. 7. novembrī 1917. gadā tās kļuva *par* faktu. Vēl *ne par izbeigušos faktu*, bet jau *par norisināšos faktu*. Cik citādi norisinājās šīs radības, nekā tās bija gaidītas! Tās gaidīja kā parastu fizisku dzimšanu: vienā naktī.* Vakar bija kapitālistiska verdzība, šodien — sociālistiska brīvība. Tās izrādījās patiesībā par ilgstošu, par ilgi, ilgstošu procesu, kura iesākums bija ilgstošas politiskas varas sagrābšana *vienā* valstī, salaužot, sagraujot še izmantotāju šķiru (buržuāzijas un muižniecības) valdīšanu, atceļot un iznīcinot te pašas šīs šķiras. Bet šī cīņa vēl nav galā, tā tikai iesākusies, tā turpinās un turpināsies vēl ilgi. Cilvēces atsvabināšanas dzimšana ir grūtākās, sāpīgākās radības visā cilvēces vēsturē. Ar šo radību izbeig-

* Mūsu vecā paaudze vēl atmin, kā baznīcas mācītāju bībeles teikas un tenkas līdzīgi attēloja pašas pasaules radības: «Lai top!» — «Labs ir.»

šanos izbeidzas, runājot ģeniālā Marksā vārdiem, *cilvēces priekšvēsture*. Dzimst patiesā cilvēce.*

Pirmais cilvēks, kas noteikti un pareizi formulēja strādniecības atsvabināšanas gaitu, bija K. Markss (vienmēr vienkopus ar nešķiramo F. Engelsu), kad viņš I Internacionāles programmā rakstīja, ka politiskā vara ir tikai *līdzeklis* (un pie tam *vienīgais līdzeklis*) sasniegt *mērķi* — proletariāta atsvabināšanu. Viņš pierādīja, ka proletariāta politiskā vara nenozīmē vienkāršu agrākās valsts varas aparāta sagrābšanu savās rokās, nē, — vecās varas un aparāta salaušanu un jaunās (pārejošās) varas, proletariāta diktatūras nodibināšanu. Ķeņinam pieder tas nopeļns, ka viņš šo domu atšifrēja praktikā, padomju varā un turpat uz reizi prata nosvērt viņas nepārredzamo nozīmi: «Dīžākais vēsturiskais izgudrojums izdarīts, un proletāriska tipa valsts radīta.»** Paraugiet, kā lieta mainījusies tagad, kad valsts vara ir jau strādnieku šķiras rokās, kad izmantotāju valsts vara ir gāzta un ražojamie līdzekļi atrodas strādnieku šķiras rokās.*** Un tad Ķeņins — pēdējos gados dienu dienā — rāda, kā nu var *papildināt to, kā vēl trūkst*: paliekot nepietiekošo *ekonomisko fundamentu*, izvedot *kulturālo revolūciju* utt. Tagad mēs varam sacīt, ka *vienkāršs kooperācijas pieaugums* priekš mums ir tas pats kā ... *sociālisma pieaugums*****. Bet Ķeņins arī piezīmē, ka ir taču ļaudis, kas vēl nesaprot, kāda pamatēja nozīme ir strādnieku šķiras politiskai cīņai par izmantotāju (verdzinātāju) valsts gāšanu. Nevajadzētu jau cita pierādījuma padomju varas neizmērojamai nozīmei; pietiktu tā ienaida, ar kādu vispasaules buržuāzija gatavo cīņu pret padomju varu. Bet šo ieroču žvadzināšanu vēl papildina sociālno-devēju teorētiskā, piemēram, vecā Kautska mēles klabināšana. Taisni uz padomju varas 10 gadu jubileju «lie-lais» austriešu pravietis Renners nācis klajā ar jaunu [sociāldemokrātu] programmu, kas grib pierādīt taisni strādnieku šķiras politiskās cīņas *krīzi* — jaunā ekonomisma vārdā. Un viņam seko otrs «liels» (bijis) *teorētikis* — vācu s.-d. Hilferdings ...

* *Markss K., Engelss F.* Darbu izlase trīs sēj., 1. sēj., 544. lpp. Red.

** *Keņins V. I.* Raksti, 33. sēj., 261. lpp. Red.

*** Sk. turpat, 417. lpp. Red.

**** Sk. turpat, 418. lpp. Red.

Nav iespējams īsos vārdos attēlot pagājušos 10 gadus. Paši par sevi 10 gadi nav mazs laika sprīdis. Tas nozīmē veselu paaudzi. Ja skaitām, ka bērnība līdz 8. gadam ir neapzinības laikmets (jaunās padomju varas cilvēcē gan arī jau jaunais pionieris nav vairs pilnīgi acls), tad nākošie *desmit gadi* nozīmē jaunā cilvēka pilngadības sniegšanu. 10 gados tā izaug jaunas paaudzes, kas personīgi vairs nepazīst iepriekš revolūcijas apstākļus. Šie desmit gadi revolūcijas, jo sevišķi proletāriskās revolūcijas laikmetā, līdzinās daudzējā ziņā gadu simtenim. (Ķīnā varbūt pat gadu tūkstotim.) Nemiet politiskās attiecības vai nacionālās, jeb kulturālās; kā lai to lielo 10 gados ilgstošo apvērsumu te attēlotu īsos vārdos?

Vislēnāk varbūt iet ekonomiskās «apakšbūves» pārgrozības, jo te tikai *daudzskaitība** var pārvērsties par *jaunu* (sociālistisku un pēc tam komunistisku) *ipatnību*.** Se mums vispirms *jāpānāk* vecās kapitālistiskās zemes, lai pēc tam tās [uz]veiktu un apsteigtu. *Padomju vara* arī te nozīmē nepieciešamu *iepriekšnoteikumu* šī darba veikšanai. Bez padomju varas (pat ja Krievija ne-pārvērstos par vienkāršu veco imperiālistu koloniju) kapitālistisko zemju *panākšanas* gaita būtu ļoti ilgstoša un nepanesami gultos uz strādnieku šķiras kamiešiem (pastēdzināta kapitālistiska racionalizēšana, milzu peļņas, darba nesaudzīga intensifikācija, darba dienas pagarināšana, darba algas nosišana). Padomju varai pastāvot, ikviens starpsolis uz sociālisma pusi jau norisinās iespējami saskaņoti ar strādnieku šķiras interesēm (aprobežota peļņas tiesa, 8 stundu darbadiena, pakāpeniska, bet pastāvīga darba algas pacelšana utt.).

Pirmais apmēram piecgadu laikmets bija revolucionāras *graušanas* laikmets. Ikviena revolūcija (arī pilsoniskā) pazīst šo pirmo revolūcijas posmu, protams, netik plašā mērā. Viss, kas buržuāzijai svēts, top gāzts un kājām mīdits. Uz buržuāzijas pretošanos atbild ar sarkanu teroru. Bet mazāk svarā ir — apstākļu uzspiestais sarkanais terors pret atsevišķiem cilvēkiem (bez kura nav pietikusi neviens nopietna revolūcija, sal. franču 1789. un sekojošus gadus, Anglijas 1648. gada utt.) nekā mantīgo šķiru pašu iznīcināšana, ekspropriējot (atsavinot) zemi un

* — kvantitāte. *Red.*

** — kvalitāti. *Red.*

ražojamos līdzekļus. Reizē top grauta visa vecā «kārtība» politikā, baznīcā, skolā, laukā, darbnīcā, karaspēkā. Nost, nost, nost! Tas izceļ traki asu pilsoņu karu, kurā kaujus uguns apstākļos ir *jārada jauna* politiska vara, jauna pārliecība, jauna skola, jauna armija, jauna darba disciplīna. Revolūcija iet *tiešā uzbrukumā, tieši uz komunismu*, kurš šīnīs apstākļos gribot negribot pārvēršas par *kara komunismu*. Bet komunismam jābūt ražošanas, ne patēriņa komunismam. Kara celtais bads top par nopietnāko ienaidnieku. Ja ne **Lenīna** ģeniālā vadība, revolūcijai draudēja visnopietnākās briesmas, *sabrukums*. **Lenīns** pasludina labprātīgu atkāpšanos saimnieciskā ziņā uz jauno ekonomisko politiku. Šī atkāpšanās ir aprobežota: ne soļa atkāpšanās *politiskās varas* ziņā; zeme un lielie ražojamie līdzekļi, transports un ārējā tirdzniecība paliek *proletariātā valsts* *ipašumā*. Uz šiem pamatiem jo drīz atkāpšanās top pasludināta par apturētu; **Lenīns** savos pēdējos gados nāk pie pārliecības, ka taisni jaunā ekonomiskā politika būšot visu pasaules zemju revolūcijas gaita, un **Lenīna** vadības mantiniece — **Lenīna** komunistu partija XIV kongresā un XV konferencē pasludina, ka pirmā komunistu vara turpina savu ceļu uz komunismu uz jaunās ekonomiskās politikas bāzes, kaut viņai *pagaidām* sava sociālisms būtu jāceļ vienā vien zemē (gan 1/6 daļā no visas pasaules), **Lenīns** un patiesi komunisti to tur par iespējamu, kamēr pastāv padomju vara, tas ir, ja neuzvar imperiālistu uzbrukums (intervencija) ar ieročiem.

Ka tas ekonomiski iespējams, to liecina neticami ātrais temps (ātrums), ar kuru panākts priekškara stāvoklis rūpniecībā un zemkopībā. Jau iesākta jaunceltniecība ar pašu līdzekļiem vien, bez ārzemju kapitāliem. Ja **Lenīns** vēl dažus gadus priekš nāves lika cerības uz 25 milj. zelta rbj. lielu jaunceltniecības fondu, tad tagad zemes industrializācijai top ieguldīti vairāk kā miljards zelta rubļu gadā. Sociālistiskais sektors (nodaļa) rūpniecībā aug ar neticamu spēju uz priekšu. Tādi uzņēmumi kā Dnepras ūdenskrāču izbūve elektrībai, kā Volgas—Donas kanāls, Sibīrijas—Vidusāzijas dzelzceļš, par kuriem agrāktikai sapņoja, tagad top par īstenību tuvākos 5 gados — bez ārzemju kapitāla. Nav tālu laiks, kad šī jaunceltniecība pieņems lavinveidīgu attīstību. Bet tās būs celtniecības lavīnas *pašas strādniecības labā*, jo viņas (ne kapitālistu) rokās ir valdība. Es neminēšu te skaitlus un

faktus. Strādniecības delegācijas no visām zemēm (ne vienīgi komunisti, arī bezpartejiski, bieži s.-d. — kaut tos slēdz laukā par to no [sociāldemokrātiskās] partijas un arodbiedrībām) brauc un pašas ar savām acīm redz šos lielos panākumus. Bija delegācija pat no Igaunijas, Somijas, gatavojas no Polijas. Uz revolūcijas 10 gadu svētkiem pošas strādnieku delegācijas no visām zemēm: Vācijas, Amerikas, Sveices, pat Anglijas utt. Tā būs, kopā nemot, vesela starptautiska delegāciju organizācija, kurā iztrūks varbūt vienīgi Latvijas⁶. Un visas šīs delegācijas apliecina, bieži ar ārkārtīgu sajūsmu, *to lielo paraugu*, ko ceļ PSRS strādniecība visas pasaules proletariātam. Viņas neaizklāj acis uz maziem trūkumiem, tik saprotamiem vēl vakar visatpalikušākajā kapitālisma zemē, bet tas padara vēl jo spilgtākus lielos panākumus.

Vislabākā liecība par šiem spējiem panākumiem ir visas pasaules imperiālistu valdību bailes. Ja agrāk viņas Krievija interesēja tikai kā kolonija, kā tirdzniecības vieta, tad tagad pārsvars «komunisma briesmām». Visdivainākās kombinācijas top slēgtas cīņai pret Maskavu: «demokrātiskās» Anglijas ministri skūpstās ar Itālijas vai Spānijas fašistu, vācu s.-d. sola pabalstu angļu konservatīviem, Anglija tuvinās Vācijai un Vācija Francijai, Amerika ar mieru pat slēgt draudzību ar Japānu pret Maskavu, ja tikai nebūtu interešu pretišķību pašu šo valstu starpā. Bez runas, arī viņu pašu starpā var izcelties bruņotas sadursmes, tas nav izslēgts, bet pirmās briesmas ir visu šo imperiālistu vienots uzbrukums Maskavai, ja nebūs pretspara no visas pasaules proletariāta. To nedrikst neredzēt strādniecības vadoni, ja viņi nav akli vai nodevējīgi.

Daži sludina vispasaules revolūciju par apraktu. Visvairāk to dara sociāldemokrāti, bet viņi to dara vāi nu aiz savas aklas strausa politikas, jeb ar tieši nodevīgiem nolūkiem. Varasvīri to nedara, viņi meklē koalīcijas pret komunismu. Bet viņiem tas visvairāk pa zobiem, ka s.-d. *iemidzina* strādniecību. Kad kaut kur no jauna uzliesmo revolūcijas apakšzemes uguns, kad kaut kur sadreb zeme zem kapitālisma kājām (vai tas nu ir tālajā Ķīnā, vai Javas salā, jeb tuvajā Francijā, Parīzē vai Tulonā), kapitālistu šķira turp acumirklīgi pārmet savus tankus vai karakuģus pret (vēl) neapbruņoto strādnieku pulkiem. Bet s.-d. vadoni mierina: «Čuči, guli, lāča bērns, plakanām kājīnām.» Tie tikai daži no Maskavas uzpirkti aģenti jeb tieši

emigrantil! Kas bēdas, ka tie strādnieku blūzēs un ar tulznam rokās. Sociāldemokrātu vadoņi vairs «nestaigā dris-kās», bet cilindros, vairs ne tulznās, bet baltos cimdos.

Vēl vienu apstākli nedrīkst aizmirst jubilejas dienā: tā ir darba zemniecība. Vēl nesen zemniecība bija reakcijas-atbalsts. Revolūcija un zemniecība skaitijās par pretējiem spēkiem. Vislielākais un jaunākais zemnieku ienaidnieks-feodāls lielskungs vada zemnieku cīņā pret strādniecību. Ļenīns prata ievilk revolūcijā arī zemniecību un, kad muižnieks bija padzīts, slēgt līgumu ar darba zemnieku. Un ne vien Krievijā. Kas to nav vēl sapratis, tas, kaut viņš sauktos par komunistu, nesaproj revolūcijas grūtāko-uzdevumu, bez kura ne sociālisms, nedz komunisms nevar i domāt uz uzvaru nevienā zemē. Plaša zemniecības da-lība novembra svētku dienās ne vien PSRS, bet visā pa-saulē būs visdrošākā kīla revolūcijas uzvarai.

Kāds mūsu uzdevums lielajā revolūcijas svētku dienā? Izlaist proklamācijas, uzvilk karogus, pulcēt mītiņus. Labs ir! Ikviens līdzeklis, kas var atzīmēt lielo svētku nozīmi, noder. Bet no visiem uzdevumiem mums jāizloba *tas uz-devumu uzdevums*, kas stāv pirmajā vietā. Maskava stāv vispasaules revolūcijas, visu zemju proletariāta cīnas. sargvietā. To sāk pamazām atzīt pat daži sociāldemokrāti, īpaši brīžos, kad fašista roka tver aiz apkakles pašu s.-d. (sal. Lietuvu). Ja padomju vara ir iepriekšnoteikums so-ciālisma celtniecībai PSRS, tad Maskavas padomju vara ir tapusi par *vispasaules revolūcijas uzvaras iepriekšnotei-kumu*. Sadursme, pat ar ieročiem rokā, starp *sociālistisko*-Maskavu un imperiālistisko Londonu (vai Parīzi, Nujorku, jeb Berlīni) ir nenovēršama. Tā jāatbīda iespējami tālāk, jānovilcina iespējami ilgāk, un ikviena zeme, kas būs-atrauta no šīs lielās intervencijas koalīcijas, ir solis uz uzvaru. Cīņa pret imperiālisma uzbrukumu Maskavai ir vispasaules strādniecības vissvarīgākais uzdevums. Vi-siem iespējamiem līdzekļiem! Latvijas proletariāts vis-cīnīgāk veiks savu uzdevumu šīnī dienā, ja viņš pratīs. visplašākajā veidā izvest cīņu par Latvijas tuvošanos PSRS, konkrēti, par līgumu starp Latviju un PSRS.

P. Stučka

*LKP CK PVI PA, 240. f.,
1. apr., 496. l., 353.—357. lp.;
«Cīna», 87. (507.) nr.,
1927. g. novembrī*

Iespiests pēc oriģināla no-raksta

LEŅINA UZVARAS 10 GADU JUBILEJA

(*Atmiņas lapiņa*)

«Veni, vidi, vici».

(Jūlija Cēzara vārdi:
«Atnācu, ieraudzīju, uzvarēju.»)

«Sākusies ir pirmā revolūcija, ko radījis vispasaules īmpieriālistiskais karš. Šī pirmā revolūcija droši vien nebūs pēdējā.

Sis pirmās revolūcijas, proti, *Krievijas* 1917. gada 1. marta revolūcijas, pirmais posms, spriežot pēc trūcīgajām ziņām Šveicē, beidzies. Šis pirmais posms droši vien nebūs mūsu revolūcijas pēdējais posms.»* (Cīrihē 20. martā 1917. g.)

«Pašreizējā momenta savdabība Krievijā ir *pāreja* no revolūcijas pirmā posma..., kas devis varu buržuāzijai, uz tās *otro posmu*, kam būs jādod vara proletariāta un zemniecības trūcīgo slāņu rokās.»** — «Neviens parlamentāru republiku, — atgriešanās pie tās no S. D. P. būtu solis atpakaļ, — bet strādnieku, kalpu un zemnieku deputātu Padomju republiku visā zemē, no apakšas līdz augšai.»*** (17./4. aprīlī 1917. g. [Aprīļa] tēzes.)

«Viņš (min Ceretelli — [P. S.]) teica, ka Krievijā neesot politiskas partijas, kas apliecinātu gatavību viena uzņemties pilnīgi visu varu. Es atbildu — «ir! Neviena partija no tā nevar atteikties, arī mūsu partija no tā neatsakās: katru mirkli tā ir gatava pāņemt pilnīgi visu varu.»**** (Runa 1. padomju kongresā 14. jūnijā 1917. g.)

«Vai boļševiki noturēs valsts varu?... «Ja viņi neļaus sevi iebiedēt un pratīs ķemt varu, noturēt to līdz vispasaules sociālistiskās revolūcijas uzvarai.»***** (1917. g. septembrī.)

Notikumi tik skaidri raksta mums priekšā mūsu uzdevumu, ka kavēšanās top tieši noziedzīga... boļševiki nedrīkst gaidīt padomju kongresu. *Viņiem jāņem vara tūliņ... Ja nevar varu saņemt bez sacelšanās, jāiet uz*

* *Leņins V. I.* Raksti, 23. sēj., 279. lpp. Red.

** Turpat, 24. sēj., 4. lpp. Red.

*** Turpat, 5. lpp. Red.

**** Turpat, 25. sēj., 6. lpp. Red.

***** Turpat, 26. sēj., 100. lpp. Red.

sacelšanos tūliņ... Gaidīt ir noziegums revolūcijas priekšā. (1917. g. oktobrī.)*

«Nedrikst gaidīt!! Var zaudēt visu!!... Vēsture nepiedos vilcināšanos revolucionāriem, kas varēja uzvarēt šodien (un katrā ziņā uzvarēs šodien), riskēdami rīt zaudēt daudz, riskēdami zaudēt visu. Saņēmuši varu šodien, mēs to saņemam nevis pret Padomēm, bet gan Padomju labā... Valdība svārstās. Tā jāsakauj galīgi par katru cenu! Sacelšanās novilcināšana līdzinās nāvei.»** (Vēstule 24. oktobra vakarā.)

Es turēju par vislabāko tieši izgriezumiem no Ķeņina paša vārdiem raksturot to sistemātisko, bet apbrīnojami ātro lielās sociālistiskās revolūcijas uzvaru, kuru ar pilnu tiesību vēsturē var ierakstīt uz Ķeņina vārdu. Es salīdzināšanas dēļ pievedu lielās Romas karavadoņa Jūlija Čēzara vārdus par savu kara uzvaru. Ko šī uzvara nozīmē, salīdzinot ar Ķeņina uzvaru? Protams, ari Ķeņins, tikpat maz kā karavadonis, uzvarēja ar saviem spēkiem. Viņa ģeniālais nopelns pastāvēja spējā novērtēt, organizēt un saņemt kājās miljonu masas *taisni tani bridī*, kad vajadzēja un varēja, un kad *vienīgi* varēja uzvarēt. «Mazākā nokavēšanās bija nāvei līdzīga.» Par šo patiesību tagad liecina Vācijas, Itālijas, Bulgārijas utt. revolucionāru kapi, vienup, un ciešā padomju vara Maskavā tagad, 10 gadu pastāvēšanas jubilejā, otrup. Šī viena lappusīte īsu izrakstu no Ķeņina ir vēsturē vairāk vērta nekā vesela bibliotēka.

Vai pēc tam vēl aprakstīt lielās cīņas, ārējās, kā iekšējās, cīņas un darba frontēs, ko vadīja Ķeņins un pēc viņa nāves viņa mantiniece — Vissavienības Komunistiskā Partija un tās CK. Es domāju, par to rakstīts no citiem diezgan. Es tikai vēl vienu izrakstu gribētu atzīmēt, kurā Ķeņins pats novērtē 5 gadus vēlāk savas uzvaras nozīmi: «*Dīžākais vēstures izgudrojums ir izdarīts un proletāriska tipa valsts radīta.*» — Mēs radījām proletāriskā tipa valsti, ar to iesākām jaunu vispasaules vēsturisku laikmetu, proletariāta politiskās valdišanas laikmetu, kas nācis buržuāzijas valdišanas laikmeta vietā. To atpakaļ atņemt mums vairs nevar.*** (Ķeņins, martā 1922. g.)

* Sk. Ķeņins V. I. Raksti, 26. sēj., 58.—60. lpp. Red.

** Turpat, 199., 200. lpp. Red.

*** Turpat, 33. sēj., 261. lpp. P. Stučkas kursīvs. Red.

Šī padomju vara apgrieza riņķī visu pasauli. Viņa *iekšienē* nozīmē: dot iespēju ne vien trūkstošā ekonomiskā pamata (fundamenta) papildināšanai un materiālai sociālistiskai celtniecībai — reizē padarot iespējamu to lielo kultūras revolūciju, kas darbaļaudīm citos apstākļos nav iespējama. *Uz āru* tā sniedz palīdzīgu roku ikvienai darba tautai, kas ved revolucionāru cīņu dēļ *atsvabināšanās*. Ko šie fakti nozīmē pašā PSRS, to atzīmē daudzskaitlīgi citi jubilejas raksti. Ko tie nozīmē priekš pārējās pasaules, tas kļūs saprotams, ja mēs atzīmēsim tikai vienu faktu: Oktobra revolūcija pirmā pierādīja visai pasaulei, ka *zemnieks var būt proletariātam ne vien cīņas pretinieks*, bet arī cīņas biedrs. To proletariāts varēja pierādīt, vienīgi varu saņemis kaut vienā zemē, jo tikai tad viņam bija iespējams zemniekam to pierādīt darbos. Kā tas notika Krievijā, tas bija varbūt daudzā ziņā nejaušība, bet tā bija *laimīga* un *Leņina paredzēta* nejaušība. Tagad tā ir visā pasaulei pazīstama un pa daļai jau atzīta *patiesība*. *Ja tā kļūs* par vispārēju vispasaules proletariāta *pārliecību*, tā padaris brīnumus nākošās revolūcijas cīņās. Uz 10 gadu jubileju Maskavā ierodas ne vien strādnieku, bet arī *zemnieku* delegācijas no visām pasaules malām. Tanī pašā laikā, kamēr sociāldemokrāti stājas koalīcijās ar lielburžuāziju zem buržuāzijas vadības, komunisti-leņinieši uzstāda lozungu — *koalīciju starp strādniecību un zemniecību zem strādniecības vadības*. Vispasaules revolūcija var uzvarēt vienīgi ar pēdējo lozungu.

P. Stučka

«*Krievijas Cīņa*», 128. nr.,
1927. g. 5. novembrī

Iespiests pēc avizes teksta

REVOLUCIONĀRAIS GADU DESMITS

(1917—1927)

Noraugoties no tribīnes uz lielo demonstrācijas plūdu Savienības CIK jubilejas sesijā Leņingradā, man uzkrīta lielais pārsvars, kāds piederēja šīnī gājienā jaunajai pa-audzei. Tā nav nejaušība. Ikvienā padomju iestādē jūs varat novērot to pašu «pārjaunošanās» procesu, kurš —

blakus sieviešu procenta palielinājumam — ir viens no raksturīgākajiem revolūcijas pieaugšanas simptomiem. Pati par sevi tā būtu patiesība, kas nenostrīdama: iet kopā paaudzes un jauna dzīve vietā stājas. Bet no svara ir, pirmkārt, tas, ka jaunā revolucionārā paaudze pieaug progresīvā samērā (ik uz kritušo, piemēram, desmit jaunu); otrkārt, ka šie jaunie ir *jauna paaudze kā spilgts pierādījums tēzei par skaitības pāreju ipatnībā**. Piemēram, visa jaunā Sarkanā Armija savā lielajā vairumā 1917. gadā bija vēl bērniņas gados, kas toreiz vēl nesaprata vecās, sagraujamās iekārtas nozīmi. Tas pats sakāms par pārējo strādniecības un vispār darba jaunatni, ja arī mazākā mērā, jo fabrikās un vispār pie darba rīka faktiskā dzīve sākās vēlāk, un tikai jauns gadu desmits atnesis arī te to pašu pārvērsumu pilnā mērā.

Reizē man jāatzīmē tā jaunatnīgā *drosme*, tas spīgtais un možais skats, kas mums pretim uzliesmoja no šīs tūkstošacainās jaunatnes masas. Ticība — dzīvei, drosme — darbam un cīņai, palāvība — uzvarai. Es ne mazākā mērā nedomāju šaurināt vecās paaudzes cīņas nopeļnus un uzvaras drosmi; revolucionārā vecā paaudze tieši caur to *atšķiras no revolucionārās*, vienalga, skaidrās pilsoniskās vai sīk- un mietpilsoniskās vecatnes**, ka tā nejūt vecumu, dzīvo un cīnās *kopā ar jaunatni*, ka te zūd šķirtne starp jauno un veco paaudzi, starp «tēviem un bērniem» («отцы и дети»). Un, ja mums te gadās tipi, kas vai nu ar vārdiem «taupīt savu veselību uz darba rēķina, lai nodzīvotu līdz komunismam», un «galīgā uzvara jau tā vai tā nāks arī bez mums», jeb, vēl jaunāk, ar neticību un gurdenību velk savu dzīvību, tad mēs viņus nelegālos apstākļos saucām par laiskiem «āpšiem», padomju apstākļos par «dzīviem miroņiem», ja ne tieši par atpakaļrāpuļiem un kontrrevolucionāriem. Jo revolūcija nepazīst apstāšanos; apstāšanās te ir atpakaļslīdēšana vai atpakaļrāpšanās.

Tas viss ir it kā pats par sevi saprotams. Jaunā darba paaudze ceļ pati savu nākotni; mēs, tā saucamā vecā paaudze, savas celtniecības augļus pa lielākajai daļai paši

* T. i., kvantitatīves pāreju kvalitātē. *Red.*

** Zīmējoties uz pilsonību, tur norisinās pretējs process, kuru vēl H. Heine pauða vārdos: «Die Jungen sind alt und die Alten sind kindisch geworden.» (Jaunie ir veci un vecie ir bērnišķi kļuvuši.)

vairs nerēdzēsim. Un, atceļot privātīpašumu un mantniecību, mēs izpostām pat to pēcnācību (преемственность), kurā mantīgā buržuāzija redzēja savu *mūžīgo* dzīvošanu. Ja pilsonība zaga un laupīja bieži, lai nodrošinātu savu ģimeni, tas ir, pareizāk, savus pēcnācējus (bieži ne pašradītus, bet pašieceltus — testamentā), strādniecība arī kapitālisma laikmetā radīja *kapitālu*, tas ir, *vissabiedriskus* dzīves ražošanas līdzekļus, ko tikai *patvarīgi piesavinājās kapitālists*. Tā darba process pats jau radīja darba tautā *to sakaribu ar nākotni*, ko buržuāzija prot pamatot tikai privātīpašumu mantniecībā un kapa krustos jeb, kas apmēram tas pats, pelnu podos līķu dedzināšanas racionālistisku aizstāvju aprindās. Tā reizē ar kapitālisma galigu krišanu jākrit starp daudzām citām pretišķibām arī *pretišķībai starp paaudzēm*.

Bet tik tālu mēs vēl neesam. Vēl starpība paaudžu starpā ir liela un vēl spēlēs lielu lomu. Es kādreiz jau uz to aizrādīju, ka īpaši uz laukiem šī cīņa jaunās un vecās paaudzes starpā kā cīņa divu pasaules uzskatu starpā *kļūs vēl jo sīvāka*, pie kam, man šķiet, ir jau tieši aizrādījumi uz to, ka jaunatnei ir iespējama koalīcija, «bloķēšanās» ar līdz šim faktiski vēl appsiesto sievieti pret vīrišķo vecatni. Un tādēļ tagad, pie pirmā gadu desmita sliekšņa, taisni jaunatnei nopietni jāstāda dažas nākotnes problēmas, kurām var būt vislielākā nozīme. Un še iesākas grūtības *taisni jaunatnei*. Vecā paaudze, kas pati izdzīvojusi cauri lielās cīņas un lielās pārgrožības, ir guvusi bagātus piedzīvojumus; revolūcija ar savām straujām stāvokļa maiņām ir vingrinājusi viņas prātus, pati dzīve ir viņā ieaudzējusi to revolucionāri dialektisko domāšanas spēju, bez kuras pareizi saprast revolūciju, jo sevišķi proletārisko jeb sociālistisko revolūciju, nav iespējams.

Protams, te var skanēt atbilde: kādēļ vajadzīgi pārdzīvojumi paši, ja tos var ātrāk un pilnīgāk iegūt iz zinātniskiem avotiem? Te mazliet atkārtojas strīdus ap to, vai vajadzīgi 7 gadi mācekļa lomā, kā, piemēram, agrāk Anglijā, lai kļūtu par kārtīgu fabrikas strādnieku, ja to pašu var sistemātiski iemācīties 5 mēnešos, ja daudz, 2 gados. Taisnība, var gan, un pie tam tagad mums redzamas pat revolūcijas gaitas kļūdas utt., bet tad vajag tiešām apzinīgi zinātnisku avotu, un to mums nav. Jāmācās, īpaši sabiedriskā laukā, no rakstiem, ko sastādījuši pa lielākai daļai pretinieki un ko apmāca bezpartejiski, tas ir,

arī pretinieki skolotāji. Un tad var viegli pieņemt par kļūdu to, kas bija vēsturiski nenovēršams, un darīt pilnīgi nepareizus slēdzienus. Vienīgā izeja no tā ir vispirms *kļūt par revolucionāru dialektiku*, lai tad ar šīs metodes palīdzību pareizi saprastu pagājušo 10 gadu un reizē arī to priekšteču notikumus, un tad tikai darināt plānus priekš nākotnes. Kā tas iespējams? Piesavinoties Marks—Engelsa un Ļeņina rakstus un reizē iedziļinoties tanīs avotos, kur šie ģeniālie strādniecības vadoni guvuši savas teorijas, tas ir, *agrāko revolūciju* piedzīvojumos. Nav lieлākas nepareizības, kā atmest ar roku uz lielo *pilsonisko** revolūciju pārdzīvojumiem. Taisni šīs revolūcijas mēs tikai tagad varam pilnīgi saprast ar mūsu šķiru cīņas teorijas palīdzību un pēc Oktobra revolūcijas pārdzīvojumiem, pie kam mūs tikai šīs studijas var galīgi pārliecināt, ka mūsu revolūcijas gaita nav nejauša vai vienkārši kļūdaina, bet ir vispārēja revolūciju parādība. Bet reizē mēs arī jo spilgtāk te varam redzēt, iekš kā pastāv lielā starpība starp pilsonisko revolūciju, kurā vienas izmantotājas šķiras vara mainās pret otras izmantotāju šķiras varu, un proletārisko revolūciju, kurā vara pāriet *no izmantotāju šķiras uz izmantoto šķiru*.

Pēc visa sacītā, atraugoties uz pagājušo *pirmo revolucionāro gadu desmitu*, mums pirmā kārtā jāpakavējas pie trim lielajiem etapiem (posmiem) šīnī revolūcijā: 1) visa vecā sagraušanas jeb nopošīšanas un tiešās komunistiskās celtniecības periods; 2) revolūcijas atkāpšanās periods uz jauno ekonomisko politiku un 3) jaunuuzbrukuma periods, pie kam šīs uzbrukums, tas ir, sociālistiskā celtniecība, norisinās uz jaunās saimnieciskās politikas bāzes.

Vai šie posmi ir īpatnēji vienīgi proletāriskai revolūcijai? Visā pilnībā ne, bet lielā mērā gan.

1. *Graušanas periods* ir nenovēršams ikvienā nopietnā revolūcijā, kas ar uzvaru beidz. Pilsoniskais profesors Bīhners raksta: «No ārienes skatot, liberālisms (revolūcijā) tikai postīja: viņš *nojauc* feodālo un pilsētu (cunftu) saimniecību un *neradīja* jaunu, bet viņš notīrija ceļu patiesām tautsaimnieciskām formām.» To pašu apliecina daudzi citi pilsonības rakstnieki. Ļeņins šo domu tikai papildina, kad viņš raksta, ka buržuāzijai arī nekā vairāk nevajadzēja, kā *sagraut* šķēršļus (пути), jo jaunās

* — buržuāzisko. *Red.*

formas jau bija radītas vecās iekārtas klēpī.* Te tad arī beidzas līdzība. Proletāriskai revolūcijai uz pamatīgāko *jāsalauž* viss vecais, neizņemot arī veco politisko varu, un *jāceļ viss par jaunu*: sākot no valsts varas un beidzot, piemēram, ar darba disciplīnu, jo vecā politiskā vara neder proletariātam, jo jaunceltniečība vecās sabiedrības klēpī proletariātam nav iespējama. Zemniecība [ideoloģiski] padodas pilsonības iespaidam, to [pilnīgi] atkarot iespējams tikai zem padomju varas** utt. Reizē ar to graušanas darbs top izdarīts tik pamatīgi kā nevienā citā revolūcijā: no monarhijas un feodālisma (lielkundzības) nepaliiek ne smakas. Sociālistiskā *jaunceltniečība* ir proletāriskās revolūcijas nepieciešams ierocis, no kurās ir atkarīgs visas revolūcijas liktenis. Mēs arī pirmajā posmā sākām *celt tieši komunismu*, bet tas bija kara apstākļu noteikts patēriņa, ne ražošanas sociālisms.

2. *Atkāpšanās periods*. Arī tas ir pazīstams ikvienai revolūcijai. Revolūcija paliek revolūcija; jo tālākus mērķus tā sev sprauž, jo viņa ir pamatīgāka. Bet tikpat nenovēršams ir, ka tā aiziet tālāk, nekā patreiz ir iespējams. Vienu revolūcijas šķiru vai slāni aizplūdina jauns, vairāk revolucionārs uzplūds, bet tad pietrūkst spēka un nāk atkāpšanās, pat *sabrukums*. Visspilgtākais piemērs ir Lielā franču revolūcija, kurā pēc revolucionārā Konventa nāca kontrrevolūcija, tā saucamais termidors, tas ir, termidora mēneša 9. diena (27. jūlijs 1794. gadā, kad krita Robespjērs un jakobiņi). Atkāpšanās turpinājās un jau nonāca pat uz laiku politiskas restaurācijas stadijā, gan atstājot spēkā pilsonisko saimniecisko un tiesisko iekārtu. Arī mums pienāca šāds brīdis. Kara apstākļu komunisms noveda pie bada un lielas zemniecības un pat strādniecības masu nemieribas. Pārējās pasaules revolūcija novilcinājās, un, ja nebūtu *Leņina* geniālā plāna, tad *sabrukums bija drošs*. *Leņins* atrada izeju kārtējā *atkāpšanās plānā*, jaunajā ekonomiskajā politikā: «uz ilgu laiku un nopietni», bet ne uz visiem laikiem***. Cik tālu mēs atkāpsimies? *Leņins* asi noraidīja šo jautājumu: tik ilgi un tik tālu, kamēr nejutīsim no jauna pamatu zem kājām. Un šis brīdis iestājās jo drīz. *Leņins* pasludina atkāpšanos par

* *Leņins* V. I. Raksti, 27. sēj., 65. lpp. *Red.*

** T. i., pēc proletariāta diktatūras nodibināšanas. *Red.*

*** *Leņins* V. I. Raksti, 32. sēj., 382. lpp. *Red.*

nobeigtu. 1922. gadā (2. aprīlī) viņš jau saka: «Proletariāta revolūcijām, kas briest visās pasaules attīstītākajās zemēs, neizdosies atrisināt savu uzdevumu citādi, kā prasmi pašaizliedzīgi bezbailīgi cīnīties un uzbrukt savienojot ar prasmi atkāpties revolucionārā kārtībā... Mūsu... atkāpšanās pieredze arī droši vien noderēs nākotnē vismaz dažu zemju strādniekiem...»* utt.

3. Atkāpšanās izbeigta, sākas *jaunuzbrukums*, pareizāk, *uz priekšu iešanas periods*, neatsakoties no jaunās saimnieciskās politikas bāzes. Kā to XIV un XV Partijas konferences un XIV kongress izteic, tā ir uz priekšu maršēšana uz sociālisma pusē, bet uz jaunās saimniecības politikas pamatiem. Kā jau redzējām, lielā pilsoniskā revolūcija (Francijā) atkāpās un sabruka; *sabruka* taisni viņas *politiskā vara*, pilsoniskā vara, kas tikai 80 gadus vēlāk (1871. g.) nodibinājās no jauna, bet *palika* pilsoniskā *saimnieciskā iekārta*. Jaunā pilsoniskā vara bija arī cīņas ierocis šīs saimnieciskās iekārtas spēkā uzturēšanai ne pret feodālismu, bet *pret — proletariātu*.

Padomju vara *palika taisni kā politiska vara bez mazākās piekāpšanās*; viņa paturēja arī *valsts īpašumā* lielos rāzojamos līdzekļus un zemi, transportu un tirdzniecības monopolu, bet viņa *pielaida brīvu apmaiņu* (tirgu) un sīko [privāto] rūpniecību un saimniecību (ipaši uz laukiem). Sinī pēdējā un koncesionētā lielrūpniecībā un tirdzniecībā pieļauta brīva spēku sacensība starp sociālismu un kapitālismu.

Es te aprobežojos ar ļoti īsu triju revolūcijas posmu attēlojumu. Es te nesaku nekā jauna, kas nebūtu jau visiem zināms, un tomēr taisni tas ir īpaši priekš jaunatnes, kas nav to visu apzinīgi pati izdzīvojusi, *visgrūtāk saprotamais jautājums*, jo prasa vislielāko dialektiku domāšanā.

Ļeņinam ir apbrīnojami skaists rakstiņš («Publicista piezīmes»), uzrakstīts 1922. gada sākumā, publicēts tikai pēc nāves, «par pacelšanos uz augstiem kalniem, par bezdrosmības kaiti» utt. Es no tā ķemšu garāku izrakstu, jo tas ir sarakstīts Ļeņinam neparastā dzejiskā valodā un ļoti vietā patreizējā svētku momentā. «Iedomāsimies,» raksta Ļeņins, «cīlveku, kas kāpj ļoti augstā, stāvā un vēl neizpētītā kalnā. Pieņemsim, ka viņam izdevies,

* *Leņins V. I. Raksti, 33. sēj., 282. lpp. Red.*

pārvarot nedzirdētas grūtības un briesmas, tikt daudz augstāk nekā viņa priekšgājējiem, bet ka virsotni viņš tomēr nav sasniedzis. Viņš nokļuvis tādā stāvoklī, ka došanās uz priekšu izraudzītajā virzienā un pa izraudzīto ceļu ir ne tikai grūta un bīstama, bet tieši neiespējama. Viņam jāgriežas atpakaļ, jākāpj lejā, jāmeklē citi ceļi, kaut arī garāki, bet tādi, kas tomēr paver iespēju nokļūt līdz virsotnei. Lejā kāpšana no tāda augstuma, kāds pasaulē vēl nav pieredzēts un kādā atrodas mūsu iedomātais ceļotājs, saistīta ar briesmām un grūtibām, kas ir varbūt pat vēl lielākas, nekā dodoties augšup: vieglāk var slīdēt kāja; nevar tik ērti apskatīt to vietu, kur likt kāju; nav tās sevišķi pacilātās noskaņas, ko radīja tieša virzišanās uz augšu taisni uz mērķi utt. Jāsien sev ap vidu virve, jāterē veselas stundas, lai ar kapli izcirstu robus vai vietas, kur stingri varētu piesiet virvi, jāvirzās tik lēni kā bruņurupucim un turklāt jāvirzās atpakaļ, lejup, tālāk no mērķa, un arvien vēl nav redzams, vai šī ārkārtīgi bīstamā, moku pilnā nolaišanās beidzas, vai ir kaut cik drošs apkārtceļš, pa kuru atkal varētu drošāk, ātrāk, taisnāk doties uz priekšu, augšup, uz virsotni.

Nezin vai nebūs dabiski, ja iedomāsimies, ka cilvēkam, kas nokļuvis šādā stāvoklī, — neraugoties uz to, ka viņš uzkāpis neredzēti augstu, — gadās briži, kad viņš zaudē dūšu. Un droši vien šo brižu būtu daudz vairāk, tie būtu biežāki, grūtāki, ja viņš varētu dzirdēt dažas to cilvēku balsis no apakšas, kuri no droša attāluma tālskatī vēro šo ļoti bīstamo nolaišanos...»* *Leņins* atzīmē šīs ļaužu balsis, kas priecājas par otra nelaimi. «Tūliņ noripos, tā viņam arī vajag, netrako!» Citi slēpj savu prieku un it kā gaužas: «Diemžēl mūsu bažas piepildās! Vai ne mēs... prasījām, lai kāpšanu atliek... lai nesakompromitētu šo diženo plānu vispār!»** (utt., utt.). *Leņins* atzīmē kā laimi, ka kalnā kāpējs nedzird visas šīs valodas, jo tās varētu viņam apriebt un padarīt viņa soļus nedrošus.

Vai jūs te neizdzirdat balsis, kas arī tagad, 5 gadus vēlāk, atskan pie mums, kad mēs jau atraduši drošo aplinkus ceļu? Bet arī jau toreiz *Leņins*, uzskaitījis visus iekarojumus, pirmā vietā padomju varu, tā ka «paliek pāri tikai «dadarināt» ekonomisku fundamentu», — rak-

* *Leņins* V. I. Raksti, 33. sēj., 171., 172. lpp. Red.

** Turpat, 172. lpp. Red.

stīja: «Un mums jo mazāk pieļaujams kaut vai mazliet zaudēt dūšu, jo... mēs ar visiem saviem postījumiem, nabadzību, atpalicību, badu esam *sākuši virzities uz priekšu...* kamēr mums līdzās, visā pasaulē, vairāk attīstītās zemes, tūkstoškārt bagātākas un militāri vare-nākas nekā mēs, *joprojām virzās atpakaļ...* kapitālis-tiskās ekonomikas laukā.»*

Toreiz Ķeņins varēja atsaukties uz — 25 miljoniem rubļu lielu atjaunošanas fondu, tagad mums miljards gadā šķiet par maz. Mēs ejam *droši uz sociālismu*. «*Mēs ceļam sociālismu un to uzcelsim.*» Tāda ir mūsu *pārliecība*, pamatota ne uz brīnumiem, bet tagad jau uz reāliem faktiem. Šai *pārliecībai* reizē jātop par mūsu *dīžāko cerību*, par mūsu *vienīgo ticību*. Un še pirmajā vietā jāstāv jaunatnei. Jo viņa ceļ tieši *pati savu* un ne vien *nākotnes ēku*. Nav nekā riebīgāka kā mīkstčauļu jaunatne, kāda pazīstama buržuāzijai, kas izsamist, neatrod pamata zem kājām, top par «pagirniekiem» un veseliem laikmetiem sirgst, piemēram, ar pašslepavības māniju kā dzīves ne-apmierinātības augli jeb nododas avantūrām utt. 10 gadius atpakaļ mēs tikai *gājām ciņā uz uzvaru*, tagad mēs cīnāmies jau *pēc uzvaras*. Ja mēs pratīsim aizstāvēt šo uzvaru, jauncelto proletārisko valsti un tās padomju varu, tad mūsu uzvaru un tās tālākceltniecību nevar mums at-ņemt nekāda pasaules vara.

P. Stučka

«*Jauni Ceļi*, 18.—19. nr.,
1927. g., 1.—3. lpp.

Iespiests pēc žurnāla teksta

CINA PAR PADOMJU VARU LATVIJĀ 1917. GADĀ

Priekšvakarā

Isā konspektīvā apcerējumā par 1905. gada revolūciju Latvijā** man jau nācies norādīt, ka šajā mazajā zemē, kas nesen aizņēma tikai pusotras lielās Krievijas guber-

* *Ķeņins V. I. Raksti*, 33. sēj., 174. lpp. Red.

** *Sk. Stučka P. 1905. gads Latvijā. — Rakstu izlase, 6. sēj., 15.—59. lpp. Red.*

ņas*, 1905. gadā sevišķi spilgti izpaudās revolucionārās cīņas visas stadijas ar noteiktu proletariāta hegemoniju, bet zemniecības masu plašu līdzdalību. 1905. gada Latvijas revolūcija pieņēmās spēkā tik strauji un tik dramatiski kā nekur citur, taču tā, apdzinusi visu kustību un aizgājusi pārāk tālu priekšā, tika arī noslīcināta asinīs tā kā nekur citur. 1906. gada soda ekspedicijām Latvijā nav precedentu visu revolūciju vēsturē, ja skaita proporcionāli pēc [zemes] iedzīvotāju daudzuma.**

No tā laika novadā notikušas lielas pārmaiņas. 1917. gada sākumā pasaules karš laupīja novadam tā proletārisko centru — Rīgu, kurā gandriz pēc visu rūpniecību un fabriku evakuācijas 1915. gadā no agrākajiem simts-tūkstošiem strādnieku nepalika gandriz nekā, bet viss iedzīvotāju skaits no 525 000, cik bija 1913. gadā, samazinājās līdz 230 000. 1917. gada sākumā Kurzemi jau bija ieņēmuši vācieši, un Rīga bija kļuvusi par piefrontes nometni.

Kad Petrogradā izcēlās Februāra revolūcija, mūsu priekšā neviļus izvirzījās jautājums: kas notiks Rīgā? Vēl 1914. gadā tās proletariāts varonīgi stāvēja revolūcijas sardzē. Tas nacionālistiskais vilnis, kas pārņēma latviešu buržuāziju, kad Vācija pieteica karu, un kas šajā novadā zem vācu muižnieka un vācu kapitāla sloga atrada sevišķi labvēlīgu augsni, skāra tikai nelielu proletariāta daļu un uz neilgu laiku. Latvijas Sociāldemokrātija milzīgā vairākumā palika uzticīga revolucionāram boļševismam, kas tieši kara priekšvakarā uzvarēja arī vadošajā centrā***, un kopīgi uzstājās pret karu zem Leņina karoga, tanī skaitā ir Cimmervaldē, ir Kīntālē.⁷ Taču proletariātu un partiju, kā es jau minēju, bija galīgi novājinājuši evakuācija un iesaukums armijā.

Toties tanī pašā laikā sāka organizēties līdz tam klusējusi buržuāzija. Tās sapņi, tiesa, nesniedzās tālāk par vācu baronu vietas aizņemšanu. Taču no tā momenta, kad buržuāzijai izdevās noorganizēt divus latviešu brīvprātīgo strēlnieku pulkus, kas apstāklos, kad krievu zemnieku karīvju masas bija vienāldzīgas pret karu, izrādīja ievēro-

* T. i., Kurzemes guberniju un Vidzemes gubernās latviešu apdzīvoto daļu. *Red.*

** T. i., kontrrevolūcijas upuru skaitu uz visu iedzīvotāju daudzumu. *Red.*

*** T. i., 1914. gadā tika ievēlēta boļševistiska LSD CK. *Red.*

jamu drosmi un kaujasspējas, viņa sajuta zemi zem kājām. Krievu [cara] generāļi izprata šo pulku spēku un, tēlodami «*apspiesto latviešu*» lielos draugus, sāka palielināt šos brīvprātīgo pulkus līdz īstai latviešu armijai, pārceļot visus latviešus no visiem pulkiem uz Rīgu «*dzimtenes aizsardzībai*». Viens no latviešu buržuāzijas tā laika līderiem, Valsts domes vajsirdīgais loceklis Goldmanis toreiz atklāti rakstīja, ka, «*pateicoties strēlnieku drošībai, latvieši (t. i., buržuāzija — P. S.) iegūst lielāku svaru to [aprindu] acīs, kas agrāk pret latviešiem bija vienaldzīgi, un tādēļ daži no mums jau ieņem visai nodrošinātu (!) stāvokli*». Runāja par gadījumu, kad Ministru Padomes bijušais priekšsēdētājs Golīcins bija devis mājienu latviešu buržuāzijas deputācijai par [novada] autonomijas iespējamību; no kā tās pārstāvji tā izbijušies, ka nezinājuši, ko atbildēt. Kā redzams, tikai Anglijā vēl bijuši citi plāni, un nelaiķis latviešu buržuāzijas vadonis Meijerovics, strādādams par cariskās Krievijas militārās apgādes organizāciju aģentu Londonā, jau tad, «*draudzīgai Krievijai*» nezinot, veda ar angļiem kaut kādas slepenas sarunas un saņēma viņu slepenus solījumus «*drošīgajiem latviešiem*».* Šajās pēdējās cerībās pievīlās gan latviešu, gan angļu buržuāzija. Tieši *latviešu strēlnieki* spēlēja milzīgu *revolucionāru* lomu Latvijā, vēlāk arī visā Krievijā.

Pirmie soli

Pirmās ziņas par revolūciju Rīgas avīzēs parādījās 3. (16.) martā. 4. martā pulcējās 48 dažādu Rīgas biedrību pārstāvji un pieņem rezolūciju par vietējās pašpārvaldes tūlītēju demokrātisku vēlēšanu nepieciešamību. 6. martā par «*Pagaidu valdības komisāru*» Vidzemes gubernā tiek iecelts galēji labējais advokāts Krastkalns, bet pēc divām nedēļām šo buržuāzijas ielikteni vietējie iedzīvotāji nomaina, pēc tam pat *kā arrestēto nosūta uz Petrogradu* Pagaidu valdības rīcībā bez tiesībām atgriezties.

7. (20.) martā Rīgā sapulcējās *pirmā Strādnieku deputātu padome*, kurā ir 39 pārstāvji. Taču šī pirmā padome, — 1905. gadā [masu] vadība [tieši] atradās partijas rokās, un Latvijā padomju nebija,⁸ — pagaidām apvieno

* T. i., solījumus atbalstīt latviešu buržuāziju. *Red.*

tikai to *proletariātu*, kas organizēts strādnieku [legālajās] biedrībās, pa 5 cilvēkiem no katras biedrības. Rīgas padome pat vēl nepretendē uz hegemoniju un, piemēram, samierinās ar Rīgas pašpārvaldi* uz koalīcijas principiem no 12 strādniekiem un 18 buržujiem,⁹ pie kam pašpārvalde sāk darbu pieklājīgi, tikai ar Pagaidu valdības *apstiprinājumu*. Rīgas padome pat sociāldemokrātu [Vidzemes gubernās] ievēlēto komisāru Priedkalnu (no amata atceltā Krastkalna vietā) vēl ieteic ar Petrogradas padomes starpniecību apstiprināšanai. Padomes programma ir tāda pati, kāda ir Petrogradas Strādnieku un kareivju deputātu padomei: atbalstīt Pagaidu valdību «par tik, par cik».¹⁰ Pirmā apvienotā latviešu strēlnieku un virsnieku deputātu sapulce** (176 strēlnieku un 14 virsnieku deputāti) 27. martā (9. aprīlī) izsakās *par kara turpināšanu līdz miera noslēgšanai bez aneksijām un kontribūcijām*. Taču vienlaikus tā jau arī izsaka *neuzticibu* Valsts domes latviešu buržuāzijas deputātiem, pirmo strēlnieku pulku organizatoriem. Līdz minētai sapulcei bija jau notikusi visu latviešu strēlnieku pulku *sociāldemokrātu frakciju apvienotā sapulce*.

Milzīgās Rīgas frontes visā kareivju masā latviešu strēlnieki skaitliski spēlēja tikai nelielu lomu, bet visi citi pulki, izņemot tikai vienu Novosibīrskas pulku, tad bija lojāli [Pagaidu valdībai] un kalpoja nodevējiem menševikiem un eseriem par uzticamu balstu. Vēl nebija nekādu pazīmju, ka drīzumā šeit notiks cīņa par Padomju varu. Iskosols (12. armijas Izpildu komiteja)¹¹ vēl nepielaiž domu par to, ka tā neliela daļa — Iskolastrels (latviešu strēlnieku pulku Izpildu komiteja) — drīzumā kļūs par uzvarētāju.

Taču notikumi jau briest. 16. (29.) aprīlī sapulcējas pirmais Vidzemes *bezzemnieku kongress* ar delegātiem no 239 pagastiem, 21 arodbiedrības, 4 sociāldemokrātijas organizācijām utt. Bezzemnieki ir Latvijas novada īpatnība, un tie sastāv galvenokārt no laukstrādniekiem, bet pie tiem pieskaita arī trūcīgo zemniecību un lauku sīko buržuāziju (amatniekus u. c.). Šim kongresam bija liela nozīme, jo *visā novadā tika nodibinātas pagastu trūcīgās zemniecības padomes*, kurām blakus vēlāk pagastos izvei-

* T. i., Rīgas pilsētas pagaidu domi. *Red.*

** T. i., Latviešu strēlnieku I kongress. *Red.*

doja zemnieku padomes no zemniekiem saimniekiem. Tomēr buržuāzija vēl visur ir labāk organizēta nekā proletāriāta un pusproletāriāta padomes, un buržuāzijas rokās esošā vara ir stipra.

Izšķirošais pagrieziens

Izšķirošais pagrieziens iestājas 17. (30.) maijā. Tas notiek sakarā ar *Latviešu strēlnieku pulku apvienotās padomes* slaveno rezolūciju pret Pagaidu valdību, kas tika pieņemta *ar visām pret vienu balsi, astoņiem (virsniekiem) atturoties*. Es citēju šo *vēsturisko rezolūciju*, kas maz pazīstama krievu lasītājam, pilnībā:

«1) 5. maija rītā sastādītā Pagaidu valdība ir sīkpilsoņu un vienas strādnieku daļas mēģinājums izlīgt ar mēreni imperiālistisko buržuāziju un zemes īpašniekiem.

2) Sis izlīgums pierāda: a) ka Anglijas un Francijas un citu «sabiedroto» valstu un Krievijas imperiālisti pārliecinājušies, ka Krievijas revolucionārā armija nav vairs piespiežama aizstāvēt neaizmaskotu iekarošanas politiku, ka jāapmierinās ar «aktīvu aizsardzību», izdevīgos apstākļos pārvēršot to uzbrukumā, ko izmantotu arī iekarošanas nolūkos, — b) izlīgums liecina, ka sīkpilsonība un viena daļa strādnieku tic, ka buržuāzija un zemes īpašnieki spēj atsacīties no savām šķiras interesēm un no savas šķiras saimnieciskās politikas un pieņemt demokrātijas platformu.

3) Mēs turpretim esam tai pārliecībā, ka «aktīva aizsargāšanās», ja arī, kas nav ticams, tā neizvērstoš aktīvu uzbrukumā, tomēr visādā ziņā kļūtu par imperiālisma aktīvu aizsargāšanu, jo Anglija, Francija u. c. «sabiedrotie» no iekarošanas neatsakās un viņu armijas uzbrūk iekarošanas un sagraušanas nolūkā; ar savu «aktīvo aizsardzību» mēs balstītu viņu politiku, balstītu iekarošanu; Krievijas zaldāti ietu nāvē «sabiedroto» valstu un arī Krievijas kapitāla labā.

4) Bet mēs uzsveram arī to, ka no iekarošanas un pretinieka sagraušanas neatsakās arī Vācijas—Austrijas savienības valdības. Mēs esam pārliecināti, ka politiski un stratēģiski izdevīgā brīdi Vācijas—Austrijas laupišanas politikas vadītāji dzīs savu armiju pret Krieviju.

5) Mūsu armijas un revolucionārās tautas rīcība šai traģisma pilnā stāvoklī, pēc mūsu domām, var būt tikai šāda: jāpamudina «sabiedroto» un «naidīgo» valstu demokrātijas pieņemt un uzstāties par Krievijas revolucionārās demokrātijas miera platformu — bez aneksijām, bez kontribūcijām, par tautu pašnoteikšanos — un trenkt projām imperiālistiskās valdības; spiest revolucionārās Krievijas valdību piedraudēt gluži nošķirties no «sabiedrotiem», ja viņi nepieņem demokrātijas miera platformu. Vācijas armijas revolucionarizēšanas un miera idejas stiprināšanas nolūkā jāturpina brāļošanās un aģitācija, pie kam tās organizējamas zem kareivju padomju uzraudzības, lai brāļošanos neizlietotu neķītriem nolūkiem kā mūsu, tā arī pretējās

puses štābi. Paredzēdami imperiālistiskās Vācijas uzbrukumu Krievijai, mēs uzdodam padomēm uzmanīgi sekot pretiniekam un nostiprināt armiju, lai mēs būtu spējīgi atsist uzbrukumu.

6) Miera politika izvedama vienigi tad, ja revolucionārā demokrātija noteikti nošķiras no savas zemes dažādu novirzienu imperiālistiem un uzstājas zem strādnieku, zaldātu un zemnieku padomju nedalitas vadības.

7) Tālāk, mēs esam pārliecināti, ka buržuāzijas un zemes īpašnieku priekšstāvji Pagaidu valdībā traucēs un neļaus izvest dzīvē ne vien revolucionārās demokrātijas ārlietu politiku, bet — arī iekšējo politiku: vecās varas paliekus laušanu, jaunās iekārtas radīšanu, zemnieku saimnieciskā stāvokļa nodrošināšanu, strādnieku likumu izvešanu dzīvē, nodokļu uztvēšanu mantīgām šķirām, rūpniecības, banku utt. uzraudzības organizēšanas nokārtošanu un bada novēršanu. Buržuāzija un zemes īpašnieki visu to traucēs tādēļ, ka šīs reformas un pāsākumi vērsti pret šo šķiru egoistiskām interesēm.

8) Tādēļ mēs atzīstam: koalīcijas ministrija nespēj atsvabināt ne mūsu armiju no asīju liešanas un kroplošanas kapitālistu, baņķieru — visu iekarotāju labā, ne arī izlietot visus iespējamos un nepieciešamos līdzekļus Krievijas glābšanai no saimnieciskā sabrukuma un kontrrevolūcijas uzliesmojuma.

9) Sociālisti, kuri piedalās tagadējā Pagaidu valdībā, tieši vai netieši atbalsta imperiālistu politiku un aizkavē Krievijas atsvabināšanu un glābšanu.

10) Par mūsu lozungu paliek līdzšinējais revolucionārās demokrātijas uzaicinājums: *Visu varu strādnieku, zaldātu un zemnieku deputātu padomēm!*

11) Sai virzienā mums jāturpina agitācija un propaganda strādniekos, armijā un zemniekos, uzsverot, ka revolūcijas ieguvumi nodrošināmi un tālāk attīstāmi, tikai nošķiroties no kapitālistiem un lielgruntniekiem, no visu zemju imperiālistiem un apvienojoties ar visu zemju strādniekiem, un pastāvīgi jāaizrāda, ka karš izbeidzams tikai revolucionārā celā, visu zemju proletāriešiem cīņā pret visu zemju kapitālistiem.

12) Lai nedoroganizētu revolucionāro armiju, Latviešu apvienotā strēlnieku padome atzīst, ka atsevišķiem pulkiem un armiju daļām jārīkojas kara taktikā demokrātiski izvēlēto vietējo armijas iestāžu aizrādījumu robežās.*

Ja salīdzināsim šo rezolūciju ar orgāna «Brīvais Strēlnieks» ievadrakstiem un principiem, tad iznāks liels kontrasts. Pirms tam vēl: lai dzīvo Pagaidu valdība, bet šodien: *visu varu padomēm!* Nākamajā dienā** no avīzes redakcijas aiziet nacionālists sociāldemokrāts Skujenieks (pašlaik ministru prezidents) un «internacionālists» Menders.

* «Cīņa», 1917, 18. (31.) maijā. Sk. arī: Latvijas Komunistiskā partija Oktobra revolūcijā. 1917. Dokumenti un materiāli. R., 1957, 103., 104. lpp. *Red.*

** T. i., 1917. g. 31. maijā. *Red.*

Visu varu padomēm!

Kauliņi bija mesti. Lozungu «Visu varu padomēm!» pāsludināja ne vienkārši partijas organizācija, bet Rīgas frontes pati kaujas spējīgākā militārā organizācija. Tanīs dienās es iebraucu Rīgā gandrīz vienlaicīgi ar kara ministru Kerenski. Par pēdējā ierašanās mērķiem viens latviešu buržuāzijas «urrā patriots» man iečukstēja ausī, ka Kerenska vizīte nozīmē uzbrukumu.* Taču ir maz cerību uz drosmīgu uzbrukumu, ja 12. armijas Izpildu komiteja spiesta *neielaist* Iskolastrela locekļus uz armijas pārstāvju svinīgo sapulci, kas tika rīkota par godu Kerenskim. Pirmais uzbrukuma plāns tā arī izjuka. Izjuka arī latviešu buržuāzijas cerības. Brēku, kāda sacēlās visā buržuāzijas presē pret «nodevējiem» strēlniekiem, grūti iedomāties. «*Nevienu miltu mārciņu nodevējiem strēlniekiem!*», kas vakar vēl [viņiem] bija «varoņi». Tāds bija sīkpilsoņu buržuāzijas raksturīgais momenta lozungs. Tai piebiedrojas nodevēju sociāldemokrātu elementi, kās izstājas no «Brīvā Strēlnieka» redakcijas. Savus varoņus vajag piešpiest karot *ar badu!* Iskolastrels atbild ar uzsaukumu strādniekiem: «Biedri strādnieki! Jūs nepielaidīsiet, ka buržuāzija sodītu ar badu latviešu strēlnieku drosmīgo uzstāšanos. Ziedojet savu ierakumos atrodošos biedru labā. Pirmām kārtām atdodiet viņu labā vienas dienas algu.»

«Jūlijas dienas»

«Jūlijas dienas» Rīgā sākās agrāk nekā Petrogradā. Ja arī līdz jūlijam latviešu strēlnieki bija populāri kareivju masās, tad tagad viņu popularitāte masās kļuva vēl lieļāka, Iskosols vispirms vērsās pret strēlnieku krievu domubiedriem krievu karaspēka daļās, piemēram, pret avizi «*Okopnaja pravda*» (arestējot tās redaktoru Haustovu, bet pēc tam slēdzot arī avizi). 5. (18.) jūlijā tiek organizēts «nāvinieku» uzbrukums latviešu strēlniekiem, kas draud izvērsties par ļoti nopietnu provokāciju. Taču vienlaikus boļševisma spēki aug. Jau 11. jūlijā Iskolastrels organizē 12. armijas padomē «*kreiso bloku*», kas pieņem rezolūciju par to, ka «12. armijas Izpildu komitejas rīcība

* T. i., sagatavošanos plašam uzbrukumam Ziemeļu frontē. *Red.*

daudzreiz krasī atšķiras no zaldātu masu vairākuma noskaņojuma, tāpēc sapulce nolemj prasīt Iskosolam visdrīzākā laikā sasaukt armijas kongresu, lai apspriestu jautājumu par padomes un izpildu komitejas reorganizāciju uz tīri demokrātiskiem pamatiem».* Sie «demokrāti» no Iskosola ne no kā tā nebaidījās kā tieši no masu demokrātijas. Tiem bija vēl viens trumpis — kazaki. Visur uz pārvēlēšanu sapulcēm tiek uzrīdīti piedzērušies kazaki. Tā tas bija, piemēram, 12. jūlijā Valkā. Bet 21. jūlijā sakarā ar sākušos vēlēšanu aģitāciju** kazaki aplenc māju, kur notiek [kareivju] revolucionārās komitejas, sociāldemokrātijas armijas organizācijas un Strādnieku deputātu padomes Izpildu komitejas sēdes, arestējot vairākus tās dalībniekus. Mērķis bija skaidrs. Vajadzēja izsaukt sadursmes, lai atdotu ienaidniekam sarkano Rīgu. Pats Iskosols nobaidījās; un nobaidījās arī daži revolucionāri. Notika samierināšanās sapulce, kas 27. jūlijā pieņēma kopēju uzsaukumu pret «huligāniem un dezorganizatoriem» armijā, kuram bija diezgan divdomīgs raksturs. Taču jau 3. augustā Rīgas Strādnieku deputātu padome saņem priekšlikumu anulēt samierinošo Iskorada ([Tranšeju] strādnieku deputātu [padomes] Izpildu komitejas) parakstu zem šī kopējā uzsaukuma, pie kam ar 88 balsīm pret 44 minētais priekšlikums tiek pieņemts. Atkal revolucionārie viļņi kļūst lielāki. Sakarā ar pilsētas domes vēlēšanām Rīgā 12. augustā, par spīti «nāvinieku» un kazaku draudiem, notiek 50 mītiņu. No šiem mītiņiem izjaukt izdevās tikai niecīgu skaitu, bet pārējie turpinājās pat tad, kad apkārt tika laistas darbā šautenes, ložmetēji un granātas... Uzbrukumu sāka tikko kā ieradušies «nāvinieku bataljoni», tiem pievienojās bruņumašīnas. Saušanu pārtrauca tikai 12 naktī.

Dienu vēlāk notika vēlēšanas, kurās piedalījās 80% vēlētāju. No 120 vietām Latvijas Sociāldemokrātija ieguva 49, «sociālistiskais bloks» (nodevēji) — 18, ebreju sociālisti — 1 balsi, bet dažādi buržuāzijas grupējumi kopā saņem tikai 52 balsis, no tām 19 *balsis* — «vācu apvieņiba» (neskatoties uz to, ka Daugavas pretējā krastā stāvēja vācu armija).

* Sk. Latvijas Komunistiskā partija Oktobra revolūcijā. 1917, 207. lpp. *Red.*

** T. i., aģitāciju sakarā ar Valkas pilsētas domes vēlēšanām. *Red.*

Rīgas korņiloviāde

Klīda draudi par Petrogradas atdošanu ienaidniekam. Rīgu tomēr atdeva. Armijas priekšgalā stāvēja virspavēlnieks Korņilovs. Jau vēlēšanu laikā Rīgas vācu buržuāzija uzvedās izaicinoši. Taču, iespējams, ne mazāk par to arī pārējā buržuāzija gaidīja vienīgo atbrīvotāju no sarkanā rēga — vācu armiju. Es ierados uz pilsētas domes pirmo sēdi Rīgas atstāšanas dienas rītā, jo biju LSD [vēlēšanu] sarakstā pirmsais. Mums nebija vairākuma, bet vajadzēja izlemt jautājumu par pilsētasgalvas kandidatūru. Lai pēc tam nepaliktu Rīgā, man kājām iznāca nostaigāt 50 verstis kopā ar simtūkstošu armiju, kas atkāpās. Uz faktu pamata, ko savācu šīs atkāpšanās laikā, es uzrakstīju rakstu, kas apsūdzēja nodevīgā Rīgas atdošanā.* Tagad Rīgas atdošana, liekas, ir konstatēta arī dokumentāli, bet arī tad faktiskais stāvoklis atsedza Korņilova nodevību.

Buržuāzijas vara

Jautājums par varu novadā bija diezgan ass. Ja līdz karam pastāvēja zināma divvaldība: cara valdība un bāronu (plašāk, vispār vācu) faktiskā vara, tad, karam sākoties, pēdējā zaudēja spēku. To nomainīja *vienotā militārā vara*, kas sadarbojās ar gubernatora administrāciju. Kopš revolūcijas uzvaras stāvoklis izmainījās, un latviešu buržuāzija pirmo reizi «zagās pie varas». Es izmantoju šo Vladimīra Ilijīča terminu, jo latviešu buržuāzija ne uz kādu revolūciju nebija spējīga. Visur, kur piedalījās sabiedrības spēki, uzvarēja proletariāts, pat ja tas uzstājās tādā niecīgā skaitā, kāds bija palicis pēc evakuācijas. Tā, piemēram, labējā buržuāzija saņēma savu Pagaidu valdības komisāru (Krastkalna personā), bet mēs jau viņu redzējām pēc mēneša (10. aprīļi), revolucionārās tautas arestētu un nosūtītu uz Petrogradu bez tiesībām atgriezties. Pateicoties latviešu strēlnieku pulkiem, latviešu buržuāzija, kā es jau minēju, stājās sakaros ar Krievijas [cara] militāro varu. Kamēr frontē bija Puriškevičs, viņš

* Rakstu «Sarkanās» Rīgas krišana» sk. *Stučka P. Cīņā* par Oktobri. Rakstu izlase. R., 1957, 128.—133. lpp. Red.

saveda labējo latviešu buržuāziju ar ģenerāļiem (Radko Dmitrijevu un citiem), un šos sakarus latviešu buržuāzija izmantoja vēlāk, pēc revolūcijas.

Kad Rīgā izveidojās Rīgas pilsētas organizāciju padome, buržuāzija sev izkaulēja 18 vietas pret 12 strādniekiem. Tā izveidoja arī savu zemstes sapulci; pagastos *pretstatā bezzemnieku padomēm* tā sasaуca *savas zemnieku padomes*. Buržuāzijai bija ietekme, pateicoties virsniekiem, arī pirmajā strēlnieku organizācijā. Pagaidu valdības komisārs vēl līdz arestam paspēja noorganizēt īpašu pašpārvaldes padomi no Rīgas triju padomju pārstāvjiem: 1) no strādnieku padomes; 2) no strēlnieku padomes un 3) no sabiedrisko organizāciju padomes.¹² Buržuāzija noorganizēja (no bēgļiem) pat nominālu vāciešu okupētās *Kurzemes* zemes sapulci.¹³ Ar latviešu strēlnieku pāreju revolūcijas pusē buržuāzijas varas pamats sašķobījās. Tāpēc arī tāda brēka. Tiesa, divas dienas pēc strēlnieku revolucionārās rezolūcijas Rīgas «sabiedriskā padome» pieņēma lēmumu, kurā teikts, ka «minētajā rezolūcijā paustais uzskats nepavisam nesakrīt ar latviešu tautas uzskatiem šajos jautājumos, ka minētā rezolūcija tikusi pieņemta boļševiku agitatoru niecīgas grupas ietekmē un ka tajā neatspoguļojas pašu latviešu strēlnieku brīvās domas». Taču fakti pauða ko citu. [Vidzemes] Zemes padomē pati buržuāzija veidoja tikai savu frakciju, kas arī pagastos sasaуca zemesīpašnieku,* tas ir, saimnieku, nomnieku un pusgraudnieku, pareizāk, kulaku, saimnieku padomes. Saimnieki pirmoreiz nodibināja savu *Zemnieku* savienību, kas pateiz ir valdošais spēks baltajā Latvijā. Rīgas pilsētas vēlēšanās viņi palika mazākumā (tikai 16 no 120 vietām). No jauna ievēlētajā [Vidzemes] Zemes padomē buržuāzijai bija 8 deputāti pret 12 sociāldemokrātu deputātiem. Tāpēc šajā padomē tā nodarbojas ar ļaunprātīgu sabotāžu un ar nepaciētību gaida vāciešu ierašanos. Kad buržuāzijas deputāti beidzot 9. (22.) oktobrī aiziet no Zemes padomes, viņi savu aiziešanu motivē vārdiem: 1) Zemes padomē vairākums pieder sociāldemokrātiem, 2) pēdējie pārsvaru saņēmuši, pateicoties piefrontes apgalā ārkārtējiem militāriem apstākļiem, 3) sociāldemokrātu frakcijā noteicošā loma pieder boļševikiem un internacionālistiem, «kas Krieviju noveduši līdz anarhijai un

* Domāti privātīpašnieki — zemes lietotāji. *Red.*

pilsoņu karam», 4) pilsoniskā frakcija, sadarbojoties ar boļševikiem un internacionālistiem, uzņemtu uz sevis atbildību par viņu graujošo antinacionālo darbību; tāpēc mēs nolemjam atteikties no jebkādas sadarbības un nolikt savas pilnvaras. — Latviešu nacionālistiskā buržuāzija aizgāja pagrīdē līdz vācu karapulku atnākšanai.

Viskrievijas Satversmes sapulces vēlēšanās 1917. gada novembrī 77% *no visām balsīm saņēma revolucionārā Latvijas Sociāldemokrātiju.*

Pilsētas proletariāts

Pēc 1915. gada evakuācijas un iesaukšanas karadienestā rūpniecu proletariāts (katrā ziņā tā jaunā paaudze) gan drīz bija izzudis. Taču frontē atradās daudz piefrontes (tranšeju) strādnieku, tāpēc skaitliski strādnieku nebija maz. Rīgā 2. martā pulcējās deviņu strādnieku biedrību pārstāvji un ievēlēja savu padomi; pēc tam 7. martā no katras strādnieku biedrības pulcējās jau pa pieciem deputātiem un izveidojās *vispārēja pilsētas padome*. Sis sevišķais strādnieku biedrību pārstāvniecības raksturs izskaidrojams daļēji vēsturiski (1905. gadā padomju nebija, vadīja partija), daļēji ar lielu fabriku un rūpniecu trūkumu. 7. martā jau 150 pārstāvji no dažādām strādnieku grupām un organizācijām ievēlē savu Izpildu komiteju (saīsināts nosaukums — Iskorads)¹⁴ 39 locekļu sastāvā. 15. martā latviešu valodā sāk iznākt avīze «*Ziņotājs*», kas jau 21. martā varēja rakstīt, ka «neviena strādnieku organizācija nedrīkst darboties bez sakariem ar Strādnieku padomi». Rīgas padomei piederēja liela loma, neskatoties uz to, ka Rīga bija piefrontes pilsēta ar milzīgu armiju (12. armiju). Pēc Rīgas padomes izveidojās arī citās pilsētās (Valkā 19. martā). Rīgas padome drīz kļuva par vadošu centru, un no tā izauga Latvijas Strādnieku, kareivju un bezzemnieku deputātu padomju kopējā organizācija (Iskolats). Bez šaubām, visās padomēs izšķirošā un vadošā loma bija sociāldemokrātijas frakcijai.

Partijas vadība

Karš un evakuācija lielā mērā atnēma LSD, kas no 1914. gada atkal bija kļuvusi neapšaubāmi boļševistiska, tās proletārisko pamatu. Sīvā cīņa pret karu izsauca

bargas represijas, un kā vadošo kadru, tā arī pašas partijas rindas palika ievērojami retākas. Revolūcijas sākumā LSD rindas bija pavisam sagrautas; nedaudz biedru, kas bija iznākuši no cietuma (pēc amnestijas), uzņēmās veikt organizatorisko darbu (30. martā). Rīgā bija palikuši [LSD] organizācijas 69 vecie biedri; pārējā teritorijā stāvoklis bija vēl sliktāks. Protams, ka starp palikušajiem partijas biedriem bija arī mērenie* elementi. Tikai pakāpeniski atgriežas emigranti [un arestētie, izsūtītie] un darbinieku rindas kļūst plašākas. Pirmie partijas biedru paņākumi objektīvi parādās pilsētu pašpārvalžu vēlēšanās. 25. jūnijā Valmierā no 3354 balsīm sociāldemokrāti saņem 2157 balsis (64%), Cēsīs 23. jūlijā no 5724 — 2230 (38%), Rīgā 13. augustā no 147 212 — 60 654 (41%). Pašpārvaldes vietējās padomes** vēlēšanās — 60%, bet novembra beigās Satversmes sapulces vēlēšanās jau 77%.

Bez šaubām, arī strēlnieki tik ātri pārgāja revolūcijas pusē partijas darba ietekmē. Jau aprīlī latviešu [sociāldemokrātu] organizāciju Maskavas konferencē*** milzīgais vairākums nostājās Ķenīna Aprīļa tēžu uzskatu pusē; šo uzskatu apstiprināja arī partijas V kongress, kas notika Rīgā jūlijā. Mērenie elementi izstājās, kā mēs redzējām, pašā sākumā (piemēram, pēc strēlnieku [1917. g. 17. maija] rezolūcijas pieņemšanas), taču vēlēšanās Rīgā [LSD kandidātu] sarakstā vēl figurē «internacionālisti»****. Tikai Oktobra notikumi viņus galīgi izmeta no partijas. Visumā partijas līnija bija ieturēta. Bija, bez šaubām, arī atsevišķas lielas kļūdas, jo frontes sakari ar centru ne vienmēr bija pietiekami ātri, un izveidojās diezgan sarežģītas situācijas, kā, piemēram, jūlijā dienās. Kad pienāca Rīgas krišanas brīdis, partija apzināti nolēma: pusei CK loceklu jāpaliek Rīgā, lai turpinātu savu revolucionāro darbu. Un šo lēmumu tā vīrišķīgi izpildīja.

Latvijas lauki

Mēs redzam, ka pašā revolūcijas sākumā Latvijas lauki bija noslānējušies. Ja pēc 1905. gada laukos ne tikai

* T. i., oportūnistiskie. *Red.*

** T. i., Vidzemes Zemes padomes. *Red.*

*** T. i., LSD XIII konferencē. *Red.*

**** T. i., t. s. meņševiki-internacionālisti. *Red.*

sakarā ar karu, bet arī tīri ekonomisku iemeslu dēļ bija noticis liels lūzums tajā nozīmē, ka proletāriskais kalpu vairākums bija zudis (viņi aizgājā armijā) vai arī pārtapis pār pusgraudniekiem un sīkiem pusproletāriskiem nomniekiem, tad tomēr arī šie lauki daudzējādi bija citādi nekā [Iekš]Krievijā.

Latvijas laukos liela loma bija darba jautājumiem, pie mēram, par 8 stundu darbadienu 16 stundu vietā. Ja vienlaikus bija runa arī par muižu konfiskāciju, tad jau [vairāk] proletāriskā nozīmē, jo vienotas zemniecības, kas cīnītos pēc zemes, jau vairs nebija. Visu 1917. gada vasaru turpinājās *kalpu streiki*. Avīžu korespondencēs mēs lasām ziņas par streikiem 20 muižās, pie kam Pagaidu valdība sūta uz šīm muižām (kas pieder vācu baroniem) atpalikušu krievu kareivju nodaļas. Par vienotu zemniecību, kas daļēji pastāvēja vēl 1905. gadā, jau vairs nav runas. Mēs jau redzējām, ka laukos bezzemnieku* padomes stāvēja pretī saimnieku padomēm. Kalpiem nebija patstāvīgu organizāciju, un tikai no 1917. gada rudens sāka veidoties laukstrādnieku arodbiedrības.

16. (29.) aprīlī Valmierā notika bezzemnieku kongress. Tājā piedalījās bezzemnieku delegāti no 239 pagastiem. Delegātu starpā atradās dažādi elementi, taču pārsvarā bija kalpi. Tāpēc arī kongresa rezolūcija par zemi prasa visu privāto un baznīcu muižu bezatlīdzības konfiskāciju, bet izsakās pret zemes sadališanu un par tās pāreju sa biedriskā apstrādāšanā. Politiskā ziņā kongress izsakās pret Pagaidu valdību kā mantīgo šķiru pārstāvi un, kas ir galvenais, nolemj *katrā pagastā organizēt bezzemnieku deputātu padomi*, kas savukārt veido aprīņķu padomes (1 deputāts no 100 cilvēkiem), kuras sūta savus delegātus uz *Rīgas Strādnieku deputātu padomi*. Tādējādi izveidojas *vienotais revolucionārais centrs* (Iskolats).¹⁵ Pamatos tā bija revolucionāra rezolūcija, bet pats kongress bija diezgan raibs, un tā lēmumos jūtam arī mērenas prasības. Sociāldemokrātijas partijas pārstāvniecība kongresā bija diezgan vāja, jo tā darbā piedalījās tikai vietējie spēki, kas bija saglabājušies.

* Likumā noteiktais jēdziens «bezzemes zemnieks» bija plašaks par kalpu jēdzienu. Pie bezzemniekiem, izejot no personas, bet ne mājas valdījuma pār zemi, tika pieskaitīti ir saimnieku bērni, ir amatnieki utt. Viņiem pagasta sapulcē bija viens pārstāvis uz 10 cilvēkiem, lai gan saimnieki balsoja visi.

Oktobra ciņa

11. (24.) oktobrī Petrogradā pulcējās Ziemeļu apgabala padomju kongress. Šajā kongresā piedalījās arī Latvijas padomju un latviešu strēlnieku pārstāvji. 12. oktobrī kongress pieņēma rezolūciju par *varas pāreju padomēm*. Jau 14. (27.) oktobrī Latvijas Strādnieku, kareivju un bezzemnieku deputātu padome (Iskolats) pieņem *prasību par varas pāreju padomēm*. Ir sākusies *izšķirošā ciņa par varu*. Kontrrevolūcijas ciņa it kā aprobežojas ar vārdiem, bet līdzās tai norisinās slepenas diezgan nopietna rakstura intrigas, kuras nepieciešams novērst ar revolucionāro vienību, galvenokārt latviešu pulku, palīdzību. Revolucionārā veidā pie 12. armijas tika izveidota *12. armijas [rajona] Kara revolucionārā komiteja* (26. oktobrī)*, kurā iegāja KSDS(b)P, LSD CK, 12. armijas sociāldemokrātijas kara organizācijas, Iskolastrela, 12. armijas kreisā bloka¹⁶ un citu pārstāvji.

Iskosols protestē pret revolucionārās komitejas izveidošanu un pret to, ka revolucionārā komiteja, piemēram, nosūtījusi divus latviešu pulkus uz Cēsim, kur apdraudēti revolūcijas iekarojumi; tas pat apelē pie «frontes vienības» ārējās drošības labā, — «neatkarīgi no tā, vai Petrogradā uzvarēs eseri vai esdeki,** boļševiki vai meņševiki».

Kāds bija iemesls šiem liekulīgajiem vārdiem? «Pēc revolucionārās komitejas pirmā aicinājuma 25. oktobrī strēlnieku pulki stājās zem šautenēm, neskatoties uz Iskosola un buržuāziskās preses klaigām un uzbrukumiem, ieņēma Cēsis un devās uz Valmieru un Valku. Valmieru ieņēma 7. pulks, un pa ceļam uz Valku Valmieras apkaimē apstājās 6. pulks. Velti bija Iskosola un [armijas] štāba draudi, savu virsnieku sabotāža (viņi atteicās iet kopā ar pulku, un pulks viņus *uz nedēļu arestēja*). Pulks devās uz Valku kavalērijas pavadībā, bet pie Strenču stacijas tam pievienojās artilērijas daļas (krievu). Valkai bija jāpadodas, to saprata arī štābs, kas tāpēc izveda no pilsētas «nāviniekus», taču tas uzstādīja uz stūriem, jumtiem un citur ložmetējus. Tomēr strēlnieki 7. novembrī iegāja Valkā ar mūzikas skaņām... Tā revolucionārie pulki ieņēma vienu pēc otra reakcijas atbalsta punktus.» Šā ap-

* Faktiski — 19. oktobrī. *Red.*

** — sociāldemokrāti. *Red.*

raksta papildinājumā mēs lasām: «Iskosols organizēja Valkā nāvinieku bataljonu, aizturēja avīzes un telegrammas, tāpēc Kara revolucionārajai komitejai atlika tikai izsaukt vienu revolucionāro krievu pulku un 6. latviešu pulku. Iskosols, stāpēc citu, pavēlēja «nāviniekiem» uzlikt arestu Kara revolucionārās komitejas tipogrāfijai. Taču, tiklīdz «nāvinieki» taisījās to sagrabt, ap tipogrāfiju sa-pulcējās krievu kareivju masa ar rokasgranātām un citiem īeročiem. Nāvinieku stāvoklis kļuva visai draudošs, un Iskosolam atlika tikai viņus savlaicīgi atsaukt un izvest no pilsētas.»* Lūk, kas slēpās zem saldajiem samierinā-šanās vārdiem. Iskosols savu ietekmi masās bija zaudējis. Tomēr tā rokās vēl atradās aparāts. 28. oktobrī (10. no-vembrī) notiek 12. armijas deputātu kongress, kas ar 248 pret 243 balsīm pieņēma *kreisā bloka rezolūciju par Padomju valdības un Kara revolucionārās padomes atbalstīšanu*. Pie šādas gandrīz vienlīdzīgas balsu sadalīšanās, lai izvairītos no sadursmes, tiek izveidots tikai pagaidu Iskosols uz parītātes pamatiem, kurā *darbojas vecie spēki*. Tā vēl 31. oktobrī (13. novembrī) tas izlaiž uzsaukumu: «Pēc tā saucamās Kara revolucionārās komitejas aicinā-juma divi latviešu pulki *patvalīgi* atstāja savu dislokāciju *korpusa rezervē* un pārvietojās uz Cēsim. Tagad saņemtas ziņas, ka Latviešu brigādes karaspēka daļas arī patvalīgi pamet savas vietas un pāriet uz Valmieru un Valku... Latviešu strēlnieki, it kā *neuzticoties* krievu armijai un tās demokrātiskai organizācijai, *jaunprātīgas* aģitācijas *ietekmē* cenšas ķemt savās *rokās kontroli pār svarīgākajām dzelzceļa stacijām un štāba galvenajām mitnēm*.» Kaut kādi komentāri šeit ir lieki, sevišķi, ja ķemt vērā, ka vienlaikus 1. (14. novembrī) Valkas dzelzceļa mez-gla [strādnieku] komiteja tieši izsakās par «apvienotu *sociālistisku valdību*», kurā ieietu pārstāvji no boļševikiem līdz tautas sociālistiem¹⁷ (šis lēmums pieņemts pēc Padomju varas pasludināšanas), un protestē pret varas sagrabšanu ar ieroču palīdzību, pret linča tiesu un nekār-tībām (!!).

Uz «vienlīdzības pamatiem» sastādītais Iskosols dar-bojas «vienlīdzīgi». «Mūsu nostāja: armijas neitralitāte (!); nedot nevienu kareivi Petrogradai, nevienu kareivi tās pretiniekiem» [1. (14.) novembrī]. Tas nozīmē *ne par*

* Sk. «Sociāldemokrāts», 1917. g. 19. nov. *Red.*

revolūciju, ne pret revolūciju! Tas, māksligi aizsedzoties ar cīņu pret nacionālismu, cenšas uzkurināt nacionālistiskas jūtas. Iskosols tegrammā Iskolastrelam raksta: «Neskatoties uz 12. armijas Lielās padomes kongresa kategorisko aizliegumu izdarīt karaspēka daļu kaut kādas pārvietošanas no frontes, tāda pārvietošana turpinās... *Tiek pārvietotas tikai latviešu daļas.* Tās neievēro mūsu armijas neutralitāti attiecībā pret pašreizējiem notikumiem, kādu ieturēt nolēma tikko notikušais mūsu armijas kongress... Šī pārvietošanās, bez šaubām, *12. armijā rada nacionālu naidu...* Nemot vērā un novērtējot visas šīs sekas, armijas izpildu komiteja kā visas 12. armijas pilnvarots orgāns griežas pie jums, Iskolastrela biedri, ar kategorisku prasību pārtraukt no frontes atsaukt latviešu daļu tālāku pārvietošanu, nekavējoties tās atsaukt atpakaļ un, beidzot, nekavējoties šajos pulkos nodibināt revolucionāru kārtību un revolucionāru organizāciju.» Tanī pašā dienā Iskolastrels atbildēja: «Atbildot uz jūsu tegrammu — *Lihača, Medvedjeva un Speranska parakstito* atklāto vēstuli Iskolastrelam — mēs paziņojam, ka latviešu pulki pārvietojas saskaņā ar Kara revolucionārās komitejas rīkojumu.» — «Bet,» seko nomierināšanai, «Iskolastrels jau devis norādījumus Kara revolucionārajai komitejai pārtraukt pulku pārvietošanu.»

Pēc deviņām dienām, 14. (27.) novembrī, beidzot pulcējās 12. armijas deputātu ārkārtējais kongress un ar 396 balsīm pret 123 (atturoties 26) pieņēma boļševiku iesniegto rezolūciju par tekošo momentu un varas organizāciju.

Jaunievēlētais revolucionārais Iskosols, saņēmis [Krievijas armijas virspavēlniecības] Galvenās mītnes armijas komitejas tegrammu ar lūgumu atbalstīt to cīņā pret Tautas Komisāru Padomi, 18. novembrī atbildēja: «12. armijas Iskosols pieprasī Galvenās mītnes nekavējošu nodošanu [jaunajam] virspavēlniekam Kriļenko un paziņo, ka atbalstīs virspavēlnieku Kriļenko ar visiem 12. armijas bruņotajiem spēkiem. Mēs esam pārliecināti, ka Galvenās mītnes armijas komiteja nepauž armijas gribu un izraisa pilsoņu karu.»

Tādējādi pēdējais nopietnais šķērslis Padomju varai Latvijas teritorijā bija kritis. Varēja stāties pie Padomju varas galīgas organizācijas.

Latvijas strādnieku, kareivju un bezzemnieku deputātu kongress

16. decembrī Valmierā pulcējās pirmais kongress *kā* varas *orgāns*. Bez Rīgas teritorija nebija liela. Savu delegāciju atsūtīja Latgale, taču tā vēl neiegāja Latvijas sastāvā. Pavisam kongresā piedalījās 300 delegātu (pa vienam deputātam no 1000 vēlētājiem); no tiem 258 bolševiki, 35 bezpartejiskie, 3 meņševiki un 4 sociālisti revolucionāri. Tā kā pilsētā neatrodas pietiekami lielas telpas, kongress nolemj noturēt savas sēdes luterānu baznīcā, uz kuru svinīgi dodas zem sarkanajiem karogiem ar uzrakstiem: «Visu varu Padomēm!» un «Visu zemju proletārieši, savienojieties!». Kongress izvirza mērķi — praktiski noteikt jaunās varas raksturu.

Kongress atzīmē, ka *vara* faktiski *jau atrodas* strādnieku, kareivju un bezzemnieku rokās, jo mantīgie slāni *jau* paši sevi nobīdījuši sānis. Tieks izveidota Izpildu komiteja pēc principa 1 loceklis uz 4000 vēlētājiem; līdz Vislatvijas [padomju] kongresam sakarā ar jautājumiem, kas kopēji ar Latgali, šī Izpildu komiteja notur apvienotas sēdes. Galvenais bija *agrārais jautājums*. Pamatos tas bija *jau* atrisināts Petrogradā Dekrētā par zemi. Bez tam vajadzēja ņemt vērā, ka faktiski muižas *jau* atradās bezzemnieku padomju rīcībā. Tās kopā ar inventāru tiek pasludinātas par konfiscētām; un kongresa galvenās rūpes tiek veltītas to *uzskaitei*, ko visur veic *arodbiedribas*. *Nav neviens gadījuma*, kad par padomju [īpašumu] pasludinātās muižas un inventāru *izlaupitu*. Tieks organizēta Sarkanā gvardē. Kongress izsakās pret atsevišķu Latvijas Satversmes sapulci un tāpat arī *pret federatīviem pamatiem*, bet par Latvijas (kopā ar Latgali) *autonomiju* Krievijā uz demokrātiskā centrālisma principa. Kongress ievēlē Strādnieku, kareivju un bezzemnieku deputātu padomes Izpildu komiteju.

Šī *pirmā Padomju vara* Latvijā nepastāvēja ilgi. Pēc Brestas miera līguma Latvijas neokupētā daļa pārgāja uzbrūkošo vācu karapūļu rokās. Atkal baltais terors brāzās pāri Latvijas laukiem.

P. Stučka

«Советское строительство»,
1927, № 10—11 (15—16),
с. 66—79

Tulkots no krievu valodas

PSRS TIRDZNIECIBAS LIGUMS AR LATVIJU

Līgums starp PSRS un Latviju no abām pusēm ratificēts (apstiprināts) un Latvijā jau izsludināts. Tātad, šķiet, vairs nav kavējū viņa dzīvē izvešanai. Tas ir svarīgs *solis* Latvijas strādniecības un vispār darbaļaužu attīstības gaitā — un tikai no šo darbaļaužu viedokļa mēs taču vērtējam Latvijas attīstību. Šis *solis* ir, protams, tikai *pirmais* *solis*, bet tas ir svarīgāks, nekā to novērtē pati strādniecība, vismaz atklātībā. Un tādēļ būtu joti nepareizi, ja Latvijas strādniecība apmierinātos ar šo pirmo soli.

Es turu šo jautājumu par visai svarīgu un domāju, — tās ir manas personīgās domas, ko izteicu ne pirmo reizi — ka mēs vēl neesam pietiekoši novērtējuši šo faktu. Es esmu pārliecināts, ka *tikai strādniecības spaids* bija par iemeslu, ka līgums tomēr, neraugot uz melnās un baltās pilsonības brēkām pret to, tika parakstīts; ka parakstītais līgums tika apstiprināts saimā un ka apstiprinātais līgums tika izsludināts no prezidenta, kaut gan labpusējais bloks kliedza pēc tā apturēšanas līdz tautas nobalsošanai. Bet es nevaru atturēties nepiezīmējus, ka strādniecība priekš līguma pabalstīšanas ieviļojās tikai lēni un vēlu un tikai pēdējā laikā tas parādījās atklāti mītiņos, presē utt. Šķita, ka šim solim nepiemēroja* pietiekoši lielu svaru, un jābaidās, ka neapmierinās ar teikumu: «Nu, taču reiz! Redzēsim, kas būs tālāk.» Tā uz jautājumu noraudzīties nedrīkst. Sperts ir tikai pirmais *solis*, un strādniecības cīņa tikai *iesākusies*.

Reiz tam bij jānāk. Latvija varēja būt vai nu kādas lielvalsts aģente pie Baltijas jūras, jeb tai bija jāatjauno savi sakari ar PSRS. Kā nācās, ka s.-d. valdība spēra šo soli un pie tam zināmā mērā ar drosmi. Nevar taču noliegt, ka ministrim Cielēnam bija jāiztura diezgan no pierīti uzbrukumi kā ārpus saeimas, tā arī tieši pašā saeimā līguma apstiprināšanas dienā. Buržuāzija, no Berģa un nacionālistiem līdz pašai Demokrātu grupai, veda visasāko kampaņu pret līgumu un slēgti** balsoja pret to. Latvijas saimnieciskais stāvoklis bija pārak grūts, varbūt pat bez citas izejas, un viegli var būt, ka cita valdība tāpat būtu parakstījusi līgumu. Pieņemsim, ka Anglija stādīja tādus

* — nepiešķira. *Red.*

** — aizklātī. *Red.*

pat noteikumus savam aizdevumam [Latvijai], kā Igauņijai¹⁸ un ka pie tam varbūt pievienojās vēl pieprasījums, lai s.-d. aiziet no valdības. (Anglijas naidīgais noskaņojums pret Latvijas s.-d. bija atzīmēts pat presē.) Un galu galā Anglija nevarēja dot Latvijai kaut ko ilgstošu. Priekš sociāldemokrātijas šis solis bij varbūt dzīvības jautājums. Tas viss var būt, tomēr *bez strādniecības spaida s.-d. nekad šo līgumu parakstītu nebūtu.*

Vai s.-d. kļuvuši draudzīgi pret PSRS? Nebūt ne! Viņu orgāni uzbrūk Padomju Krievijai tikpat āsi un melkulīgi kā agrāk. Tanī pat [«Sociāldemokrāta»] numurā, kas drukā Cielēna saeimas runu par labu līgumam, pierādot viņa izdevību sakarā ar Padomju Krievijas saimniecības atjaunošanu, ievadā nodrukāts krievu meņševika Abramoviča referāts par Padomju Krievijas saimniecības postu un drīzu galēju sabrukumu,¹⁹ tā ka vajaga būt idiotam jeb vislielākajam nodevējam, lai parakstītu līgumu *ar šādu sabrūkošu valsti.* Protams, Cielēns netic ne Abramovičam, nedz savai presei; viņš ir reizē naidīgs (un varbūt viens no naidīgākajiem) pret PSRS tādēļ, ka tās politika ir pret viņa samierināšanas politiku buržuāzijai pretī. Viņš paraksta līgumu aiz tādiem pat motīviem, kā savukārt vāciešu buržuāzija parakstīja līgumu Rapallā.²⁰ Un, jāpiezīmē, kā interesants blakus fakti, ar tādu pat Latvijas vācu buržuju balsu pabalstu.

Bet līgums tomēr ir parakstīts no s.-d. Un tas jāiegaumē, *ka s.-d. ar to stiprina savas pozīcijas* ne vien tās buržuāzijas priekšā, kuras veikalnieka dvēsele tomēr tvīkst pēc savas peļņas tiesas no Padomju Krievijas tirgus, bet *arī strādniecības priekšā.* Maz attīstīto darbaļaužu masu priekšā kreiso strādnieku demonstrācijas, tā kā tās nepieņēma spontāni plašus apmērus, nobāl *paraksta fakta priekšā.* S.-d. valdībai ir jaunas izredzes nodzīvot līdz vēlēšanām un iet vēlēšanās *ar vienu svarīgu rezultātu:* parakstītu līgumu ar PSRS kabatā. Tas ir fakts, ar kuru jārēķinās.

Es jau teicu, ka līguma paraksts ir tikai pirmais solis. Vispirms, buržuāzija vēl neatmet cīņu pie malas. «Jāņākās Ziņas», piem., atklāti aizrāda uz to, ka līgumu jau varot arī lauzt. Citiem vārdiem, saņemt no PSRS zināmus avansus (iemaksas uz priekšu) un tad, ja to prasa Anglija jeb t. l., lauzt līgumu. Pret tādu iespējamību vispirms, kaut formāli, jānodrošinās ar neuzbrukuma līguma

apstiprināšanu. Un tomēr pie visa tā PSRS tik ilgi, kamēr pie stūres ir *viņai naidīga* valdība, var tikai ļoti mēreni un uzmanīgi, nodrošinoties ar kreditiem (lai nav jāriskē avansi), izvest dzīvē pat tos minimālos pasūtījumu solījumus, kas minēti līgumā (par 15 milj. rbļ. zeltā).

Strādniecību vispirms jāinteresē jautājumam, ko dod viņai līgums. Daži biedri 15 milj. zelta rubļu pasūtījumu novērtē ļoti zemu; dzird pat balsis, ka tos padarišot, piešpiežot tos pašus darbaspēkus, nepaplašinot viņu skaitu. Tā spriest ir bērnišķīgi. 1910. g. 93 000 str. skaitīja industriālo kopražojumu vērtību tuvu pie 200 milj. rbļ., tas ir, ik uz strādnieku ap 2100 rbļ. Ja arī pieņemsim, ka lielrūpniecība tagad strādā produktīvāki, apm., 3000 rbļ., uz strādnieku, tad tomēr *iznāk jaunu rūpniecības strādnieku — 5000 cilv.* Tas nav viss. Ar to ir savienoti blakus darbi: transports, pārtīka utt. Tad reizē PSRS apsola un var paplašināt tranzītu un jau ir, uz šo izredzi, to paplašinājusi. Tātad var sacīt, ka līgums vien var nozīmēt pie 10 000 jaunu strādnieku jeb pieaugumu par kādu $\frac{1}{5}$ vai $\frac{1}{6}$ un pie tam, galvenais, noteiktu industriālās un transportnieku strādniecības. Vai tas nenozīmē jaunu virzienu tagadējā Latvijas saimniecībā, pie kam, ja Padomju Krievijas intereses ir nodrošinātas, šīs *varbūtības var pieaugt div- un triskārtēji.*

Raug, no kā baidās reakcionārā Latvijas daļa. Un strādniecībai tikai nu ir *uz visdzīvāko jāuzstājas par iesāktā paņēmienā izveidošanu un daudz, daudz dzīvākā un intensīvākā mērā* nekā līdz šim. Jārada *tiešām spontāna kustība par ciešāku tuvināšanos* Padomju Krievijai, kustībai jāaizrauj līdzi visa plašā darbaļaužu masa. Bez tādas var aiziet bojā arī tas, kas jau iekarots.

Jārēķinās ar to, ka tādi sabiedrotie, kā Anglija un tās roklaize pilsoniskā Igaunija, darīs visu, lai izjauktu pasākto. Jāgatavojas uz visdažādākajām provokācijām, gan politiskām, gan tirdznieciskām, lai sagrautu to, kas sasniegts. «Ja mēs nostājamies Krievijas pusē, tad tas nozīmē, ka mēs atsakāmies no *pilsoniskās* un *nacionālās Latvijas*,» draud «Latvis». Kādēļ no nacionālās, nav saprotams, kad pat savās tiešās sastāvdaļās Padomju Krievija ir *jaunmodinājusi* desmitiem nacionālās valstis.*

* T. i., PSRS sastāvā izveidojās daudzas savienotās un autonomās padomju republikas. *Red.*

Nacionāliba Bergim un Ko arī ir tikai veikalisks paņēmiens. Bergu bazars ir bijis vienmēr veikaliski-internacionāls, un Berga politiskā dvēsele ir vienādi labi jutusies vācu un krievu monarhistu apkampienos. Viņam rūp tikai *pilsoniskā* un pie tam *reakcionāri pilsoniskā* Latvija. Izbankrotējis politiski (kopš 1905. g.) un veikaliski (1927. g.), Bergis ir galīgi pārdevies vistumšākajai reakcijai. Un šis bezidejas vīrs ir, pēc Veinberga nāves, tomēr vēl «visidejiskākais» atpakaļrāpulis Latvijā.

Bet kā patiesībā ir ar t. s. pilsonisko, «demokrātisko» Latviju? Vai jaunais līgums un tā tālākizveidošana tiešām apdraud tās pilsonisko demokrātismu. Jā un nē! *Jā* — tanī ziņā, ka ikviena attīstība rūpniecības virzienā savā *gala rezultātā* novēd pie strādniecības uzvaras un strādniecības demokrātijas; bet reizē ikviens jauns apzinīgs rūpniecības strādnieks ir kareivis cīņā pret nacionālistisko fašismu. *Nē*, tiktālu, ciktālu savā laikā b. Knoriņš atzīmēja «demokrātiskās» Latvijas un sociālistiskās Krievijas kopdarbības iespējamību.* Man tam nav ko piezīmēt; es toreiz tikai atzīmēju, ka mūsu tieksmes patreiz tiktālu nesniedz.** Bet šis ceļš, zināmos nosacījumos (kuru *vēl nav* un kuri *nezin kad* un *vai būs*), var būt mažak sāpīgs ceļš, jo izsargā, uz Padomju Krievijas orientācijas pamata, strādniecību no pārliecīga bezdarba un tieša bada.

Bet nerakņāsimies te pa nākotnes ainām. Patreizējais uzdevums Latvijas strādniecībai ir ļemt vadību cīņā par līgumu politiku pretim PSRS savās rokās un vest to ar sajūsmu, ieraujot visplašākās masas šinī cīņā kā *ielā politiskā cīņā*. Ievērojot momentu un novērtējot Maskavas lielo nozīmi vispasaules strādniecības cīņā, šī cīņa no visām patreizējām cīņām stāv *vispirmā vietā*.

P. Stučka

«*Krievijas Cīņa*», 130. nr.,
1927. g. 12. novembri

Iespiests pēc avīzes teksta:

* Domāts V. Knoriņa raksts «Baltijas valstu problēms» avīzes «*Krievijas Cīņa*» 1926. g. 11. decembra numurā. *Red.*

** Šk. šā sēj. 325. lpp. *Red.*

PROLETARIĀTA CIŅA PAR LATVIJAS TUVINĀŠANOS AR PSRS

Tirdzniecības līgumu starp PSRS un Latviju ir parakstījušas un ratificējušas abas puses.²¹ Vispār it kā sīks fakts: patlaban tas ir ievērojams politisks notikums. Pēc līguma iepriekšējas parakstīšanas baltās Latvijas apvienotais labējais flangs sacēla tādu protestu pret pie varas esošo sociāldemokrātisko valdību, ka izredzes uz līguma ratificēšanu Latvijas saimā vienu brīdi varēja likties visai šaubīgas. Latvijas savienotā «lielvalsts», Anglijas uzticīgais sētas kalps Igaunija, pasludināja arī savu protestu, jo jaunais līgums it kā esot pretrunā ar vienošanos par Igaunijas un Latvijas muitas ūniju. Laikraksti ziņoja, ka pat angļu diplomātiskais pārstāvis esot uzskatījis par iespējamu personīgi paziņot, ka Anglija ir pret šo līgumu. Labējā prese uzsāka tik nežēlīgu kampaņu pret līguma ratifikāciju, ka pat nelielā demokrātu grupa*, it kā nobijusies, atdalījās no [valdības] koalīcijas. Lamas, apmelojumi (par uzpirkšanu) utt. nedzirdētos apmēros pārpildīja labējo presi. Prasība pēc prasības tika liktas priekšā saimai cerībā līdz līguma ratifikācijai gāzt sociāldemokrātu valdību, kurai saimā bija tikai $\frac{1}{3}$ pašu balsu. Un tomēr saimā visas prasības noraidīja, nepadevās panikai un ar divu balsu vairākumu līgumu ratificēja.

Kām pieder šis nopolns? Vai tiešām sociāldemokrāti pēkšņi visi kā viens pārvērtās par «PSRS draugiem»? Nebūt nē! Viņu avīzes tieši tajā laikā veda pašu neķitrāko apmelojumu kampaņu pret PSRS. Viņu c. o. «Sociāldemokrāts» publicēja menševiku Abramoviča (kurš viesojās Rīgā) un Dana rakstus, pie kuriem viņi lika klāt savus personīgos lāstus pret PSRS un komunistiem. Visādas melīgas ziņas par opozīcijas** sekmēm un pat kaut kādas baumas par sacelšanos dažādās PSRS malās sociāldemokrātiskajos orgānos tika publicēti pārpilnībā. Valdības galva, labējais menševiks Skujenieks, vispār ir galējs rusofobs***; «kreisais» sociāldemokrāts, ārlietu ministrs Ciełēns — viens no pret PSRS visvairāk noskaņotajiem soci-

* T. i., «Demokrātiskā centra» grupa. *Red.*

** T. i., melus par it kā trockistu-zinovjeviešu opozicionārā bloka panākumiem PSRS. *Red.*

*** Krievu tautas nīdējs. *Red.*

āldemokrātiem, bet viņi visi ir pietiekami naidīgi, neizslēdzot pat viņu opozīciju²² Mendera personā. Un ja pēdējā sociāldemokrāta Buševica (agrākais segvārds «Zvejnieks») brošūrā* arī vairāk iekļuva labvēlīgas noskaņas par tuvināšanos ar PSRS, tad Buševics pēdejā [Latvijas SDSP] kongresā CK loceļu sastāvā netika ievēlēts un tagad ar savu grupu pārstāv visraibāko, kaut arī ievērojamu, partijas mazākumu.

Kas tad tādā gadījumā pamudināja sociāldemokrātisko valdību pretrunā Londonas gribai realizēt līgumu? Vai nepieciešamība piespieda? Runā, ka paši niknākie opozīcionāri pret pašreizējo valdību kulaku partijas Zemnieku savienības vadītāji, kuri arī patlaban turpina savus uzbrukumus PSRS un līgumam ar to, pēc tā apstiprināšanas konfidencionāli apgalvo, ka arī viņi nav pret līgumu.

Kāpēc? Tāpēc, ka līguma noslēgšanas galvenais cēlonis bija *valsts ekonomiskais stāvoklis un darbaļaužu masu spiediens*, kas arvien vairāk un vairāk ieguva masveidīgu tieksmi uz draudzību ar PSRS, un kura izplatījās ne tikai LKP un proletariāta kreisās daļas ietvaros, bet arī tālu ārpus tiem.

Nemsim tikai pāris skaitļus no valsts ekonomiskās dzīves, lai pārliecinātos, kādas izmaiņas ir notikušas valstī salīdzinājumā ar pirmskara periodu. Es piebilstu, ka Latvijas oficiālās statistikas skaitļi un aprēķini neizceļas ar lielu ticamību un bieži vien tos veido «vēlēšanās», bet nevis fakti. Taču tendence tajos tomēr ir izpausta pareizi. Pēc mākslīgiem «tautas bagātības», tautas ienākumu aprēķiniem valstī pirmais veido 5 423 milj. zelta franku (latu), otrs — 800 milj. gadā, pie kam 12,6 procentū visa ienākuma dod zemkopība, 41,8 procentus lopkopība, bet bez tam vēl 11,7 procentus *lauksaimniecības blakusnozares*. Tikai 18,8 procenti nāk no rūpnieciskās un amatnieciskās ražošanas un 11,8 procenti no tirdzniecības un transporta. Beidzot, 3,8 procentus dod [valsts] mežu monopolis. Tātad zeme, kurai līdz karam bija tāds rūpnieciskais centrs kā Rīga, ar pusmiljonu [iedzīvotāju] patlaban ir kļuvusi par *lauksaimniecisku* valsti. Bet toties lauksaimniecībā krasu pārsvaru guva *lopkopība* un pārējās blakus nozares.

* Brošūrā «Mūsu politikas problēmi», kas nāca klajā 1927. g. Red.

61 procents visu iedzīvotāju ir nodarbināti lauksaimniecībā, 12,33 procenti rūpniecībā, 6,12 procenti — tirdzniecībā. Strādnieku skaitu sastāda apmēram 50 000 rūpnieciskā proletariāta, ap 55 000 strādnieku ir nodarbināti sīkražošanā, 16 000 strādnieku nodarbināti transportā un 200 000 strādnieku — lauksaimniecībā. Tajā pat laikā ir 235 000 lauku saimniecību, kuras strikti sadalās lielās, intensīvās saimniecībās (lopkopība, piensaimniecība utt.) ar platību vairāk nekā 100 ha, vidējās — vairāk nekā 10 ha un dažādu tipu vājās saimniecībās līdz 10 ha. Pēdējās divas grupas ietver sevī arī tās vairāk nekā 100 000 jaunās (jaunsaimnieku) saimniecības, kuras izveidojās vācu muižniecības zemes īpašumu likvidācijas rezultātā.

Ir jāatzīst, ka pagājušo 10 gadu laikā atjaunošanas process šai kara izpostītajā zemē ir spēris lielus soļus uz priekšu. Vienlaikus arī pilsētā, lai gan lauku buržuāzija pretojās, pakāpeniski tika atjaunota rūpniecība; tai tikai ir pavisam cits raksturs nekā pirms kara, un tā ir aprēķināta patreizējo lauku vajadzību apmierināšanai (līdz karam uz vienu uzņēmumu 1910. gadā iznāca 119,4 strādnieki, 1925 — tikai 17,5). Saprotams, ka šī rūpniecība var darboties, tikai pateicoties augstām muitas nodevām un mākslīgi saceltām augstām cenām. Ārējās tirdzniecības bilance ir pasīva, un šis pasīvs 1923. gadā bija — 49,9 milj. zelta franki, 1924. gadā — 85,9 milj., 1925. gadā — *pat 101,5 milj.*! Tiesa, tas nokrita 1926. gadā līdz 72,2 procentiem un 1927. gada pirmajos 8 mēnešos veidoja 10,1 procentu. Uz ārzemēm tiek izvesti galvenokārt kokmateriāli un piena produkti, sviests un lini (uz kuriem, tāpat kā kokmateriāliem pastāv valsts ārējās tirdzniecības monopolis); bet 76 procenti visa importa pieder maizei un miltiem (un tas viss lauksaimnieciskā zemē!).

Bet, ja no ārpuses dzīve it kā atjaunojās, tad tajā pašā laikā 1925.—26. gadā saimnieciskā krīze sasniedza nepie redzētus apmērus. Nepieredzēto vekselu protestu un bankrotu daudzumam pilsētās, publiskajām [māju] pārdošanām laukos utt. pamatā bija ne tikai pārāk lielais tirdzniecības uzņēmumu skaits, kas raksturoja Rīgu kā «pasaules» spekulantu centru (1913. gadā uz vienu tirdzniecības uzņēmumu iznāca 75 cilvēki, 1926. gadā — 28 cilvēki), bet arī tirdzniecības raksturs — tirgojās visi un ar visu, ministri atklāti vadīja tirdzniecības uzņēmumus, kuļošana, uzpirkšana un korupcija vispār sasniedza nepie-

redzētus apmērus. Pie varas esošo kulaku un [buržuāziski] demokrātisko elementu bloks (izņemot galēji labējos) kļuva par pašu neieredzētāko valdību un 1926. gadā krita. Tās vietu ieņēma sociāldemokrāti blokā ar raibu raibajiem vidējiem un [citiem] «demokrātiskiem» elementiem. Visiem bija skaidrs, ka viņi var turēties, tikai orientējot savu ekonomisko politiku uz Maskavu un izdarot zināmu valsts iestāžu tīrīšanu.

Ilgstošā ekonomiskā krīze virzīja Latviju uz tuvināšanos ar PSRS. Visiem ir zināms, ka tas notika laikā, kad uz to izdarīja spēcīgāku spiedienu ārējie spēki, naidīgi pret [Padomju] Krieviju. Bez tam visa buržuāzija izjuta ne-pārtrauktas bailes no komunisma, kuras, rodoties mazākajam iemeslam, noveda to līdz panikai. Valdība turēja savā pakļautībā visu presi, un jebkurš vārds par labu [Padomju] Krievijai varēja tikt iztulkots kā valsts nodevība. Dabiski, ka tādos apstākļos tieksme uz savienību ar [Padomju] Krieviju un cīņa par to pārdzīvoja vairākus ilgstošus un asus posmus.

Interesanti īsumā atjaunot atmiņā, kā pieauga Latvijas komunistu un proletariāta kreisās daļas cīņa par tuvināšanos ar Padomju Krieviju. Pēc padomju varas krišanas Latvijā (1919. g. maijs)* un baltā terora šausmu dienām pirmajā atjaunotā KP centrālā orgāna («Cīņa») pagrīdes numurā mēs lasām: «Mēs neraudam, mēs neskumstam! Mēs noliecam sēru karogu pār kritušo biedru kapu un soļojam tālāk; visas nākotnes cerības mēs liekam uz Padomju Krievijas bruņotā proletariāta palīdzību un tuvo Rietumeiropas revolūciju.» Ne tikai komunisti, bet arī plašs strādnieku loks orientējās tikai uz «palīdzību no Austrumiem». Interesants ir fakts, ka šajā laikā «komunistu gaidīšana» baltajā Latvijā pārvērtās par īpašu noziegumu, par kuru pūdēja cietumos. (Oficiāli drošs fakts.) Pēc miera noslēgšanas ar Padomju Krieviju iestājas demokrātiskās Latvijas «medusmēnesis» un vienlaikus, kā es to saucu, komunistu revolucionārās cīņas romantiskā perioda likvidācija, [cīņas], kura orientējās uz Sarkanās Maskavas [tiešu] palīdzību. Par lielu sabiedrisku spēku šajā laikā kļuva sociāldemokrātija: Satversmes sapulcē tai bija 38 procenti visu deputātu, bet tās biedru skaits

* Domāts laiks pēc Rīgas krišanas, kad padomju vara pastāvēja tikai Latvijas austrumu daļā. *Red.*

1921. gadā pieauga līdz 11 000, pateicoties tās iniciatīvai jautājumā par mieru ar Krieviju un veiksmīgai demagoģijai ar likumu par muižnieku zemes atsavināšanu. Milzigs s.-d. partijas biedru skaits atradās laukos. Pēc tam šīs partijas biedru skaits samazinās; pat partijas oficiālie skaitļi (bez šaubām, palielināti) to rāda: 1922. g. — 5000 biedru, 1923. g. — 4000 b., 1925. g. (janvārī — pirms kongresa) — 2912 (patiesībā mazāk). Lauki*, vilušies savās cerībās, izstājas no partijas, kaut arī vēl balso par tās kandidātiem kā par vienīgo legālo [kreiso] partiju — to atzīst paši s.-d. Toties viņi iegūst ietekmi pilsētā, un viņu partijas biedru skaits no jauna pieaug: 1926 — 3800, 1927 — 3011.

Attiecībā uz Padomju Krieviju s.-d. visu laiku ved divkosīgu politiku, paziņojot, ka viņu draudzīgā attieksme pret Krieviju orientējas tikai uz nākošo (buržuāziski demokrātisko) Krieviju, jo viņi uzskata par nenovēršamu Padomju Krievijas drīzu bojāeju.**

Vienlaikus ar miera noslēgšanu zināmā mērā sāk attīstīties, lai arī visai ierobežoti, Padomju Krievijas ekonomiskie sakari ar Latviju (it īpaši sakarā ar dzelzceļa transītu). 1921. g. 12. februārī nelegālajā LKP centrālajā orgānā («Cīņa») mēs lasījām, ka «draudzīgas attiecības izriet vispirms no strādnieku šķiras interesēm, jo viņa ir ieinteresēta rūpniecības atjaunošanā», bet «Krievijā vēl daudz (Latvijas) fabriku strādnieku, tāpat arī fabriku un rūpniecu». Sis biklais aicinājums par tuvināšanos beidzās vēl ar lozungu: «Padomju Latvija savienībā ar Padomju Krieviju.» 1921. g. tas savādāk arī nevarēja būt; revolucionārā kustība bija spēcīga, bet valdības uzvedību raksturoja masveida nāvessodi komunistiem (to skaitā arī bb. Šilfa un Bērces [nobendēšana]). Vienlaikus pašu tā laika komunistu vidū bija sastopamas balsis, kuras radās sakarā ar Padomju Krievijas [jaunās] ekonomiskās politikas pilnīgu neizpratni.

Nākamajos gados [Latvijas] Komunistiskā partija pāriet pie lozunga par baltās Latvijas ekonomisko tuvināšanos ar Padomju Krieviju. Būdami pārliecināti, ka lozungs par

* T. i., lauku proletārieši un darba zemnieki. *Red.*

** «Tuvākajā nākotnē ievērojams faktors būs nākošā (!) Krievija, tāpēc tā no cīņas priekšmeta pārvērtīsies par draudzības objektu.» (1919. gada 8. augusta «S.-D.») «Krievija, kur padomju vara dodas preti savai bojāejai utt.»

tuvināšanos ar Krieviju ir populārs masās, bet izvirzīt to neļauj tikai bailes valdības priekšā, partijas vadošās personas vienlaikus ir ļoti uzmanīgas izteicienos, lai neizsauktu no jauna valodas par orientēšanos uz bijušajiem laikiem, uz Krievijas bruņotu palīdzību. Tikai sākot ar 1924. g., komunisti atklāti un noteikti pasludina lozungu: «Lai dzīvo ekonomiskā apvienība ar Padomju Krieviju!» Tādu lozungu mēs sastopam, piemēram, 1. maija uzsaukumā u. c. Taču nedz 1923. gada kongress*, nedz 1923. g. konference** noteiktu rezolūciju šajā garā nepieņem. Daļēji to var izskaidrot ar jau izteiktajiem apsvērumiem; tiem, bez šaubām, pievienojas vēl arī bažas par padomju varas atjaunošanas lozunga tīrību; tajā pašā laikā komunistu vidū vēl var atrast biedrus, kuri baidās ar šo lozungu izsaukt «nacionālo» jūtu pārņemto plašu masu neapmierinātību. Patstāvīgās Latvijas ilūzijas [masās] vēl nav pārdzīvotas.

Zināmais ekonomiskais pacēlums pēc 1921. g. sakarībā ar atbilstošu masu revolucionārā noskaņojuma kritumu savu zenītu sasniedz 1923. g. No šī laika sāk briesī krīze, kura izpaužas pasīvā tirdzniecības bilancē, kas zemāko rādītāju sasniedz 1925. g. Tā rezultātā buržuāzija sūta pirmo delegāciju uz Maskavu ar «rusofilu», reakcionāro finansu ministru R. Kalnīnu priekšgalā. Pat «Soc.-Demokr.» parādās Fr. Cielēna (toreiz vēl viņš nebija ministrs) pirmais raksts par ekonomiskajiem sakariem ar PSRS***; bet viņš pamatojas tikai uz Latvijas ģeogrāfisko stāvokli un izsakās par «ekonomisko sakaru padziļināšanu starp Krieviju un Latviju».

1926. gada Latvijas Komunistiskās partijas konference**** savā rezolūcijā pavisam noteikti ieslēdz prasību par atklātu orientāciju uz PSRS, norādot, ka bez šīs orientācijas nav iespējama Latvijas pastāvēšana, bet vienlaikus turpat ir teikts, ka Komunistiskā partija, nākot pie varas, tur (PSRS) atradīs patiesu Latvijas labklājības bāzi.***** Partijas žurnāls «C. B.» toreiz, analizējot šo rezolūciju,

* T. i., LKP VII kongress. *Red.*

** T. i., LKP XXII konference. *Red.*

*** Raksts «Latvijas-Krievijas saimnieciskā tuvināšanās» avīzes «Sociāldemokrāts» 1925. g. 235. nr.ā. *Red.*

**** T. i., LKP XXIII konference. *Red.*

***** Sk. Latvijas Komunistiskās partijas... rezolūcijas un lēmumi, 1, 318. lpp. *Red.*

rakstīja: «Bet līdz tam laikam (komunisti pie varas) vēl daudz starppakāpju. Šim brīžam praktisks stāv jautājums, kad un kā nodibināsies valdība, kurai būs drosme parakstīt līgumu ar PSRS kaut vai tādā veidā kā Lietuva. Nevajag liela pareģa talanta, lai paredzētu, ka nākošajā laikā cīņa Latvijā koncentrēsies ap šo jautājumu un ka valdība, kas uzdrošināsies spert šo soli, gūs Latvijas māsās zināmu popularitāti un caur to pat nodrošināsies.» Vēl līdz tam Lietuvas, Latvijas un Igaunijas soc.-demokrāti sapulcējās uz sanāksmi un, starp citu, nolēma, ka viņi izsakās pret kādas šīs valsts separātu līgumu ar PSRS tai laikā, kad PSRS uzstādīja par šāda līguma nosacījumu tieši sarunas un vienošanās ar katu valsti atsevišķi. Un tikai vienam s.-d. Buševicam pietika virišķības uzrakstīt protestu pret analogisku rezolūciju un izteikties par atklātu orientāciju uz Krieviju. Interesanti atzīmēt, ka raksts, kuru viņš datēja ar 1926. g. 21. jūniju, ieraudzīja dienas gaismu s.-d. partijas centr. orgānā tikai 16. augustā un arī tad ar garu, kaut arī ļoti nenoteiktu piezīmi par to, ka redakcija tam nepiekrit.

Bet ekonomiskā krīze arvien pieauga: kulaku koalīcijas valdības korupcija radīja naidu pret sevi visā valstī, un 1926. gada decembrī krita ministrija.* Pie varas nāca jauna koalīcija ar noteiktu s.-d. vairākumu valdībā (bet ne saimā).

1926. gada 11. decembrī Maskavas «Cīnā» parādījās ievērojamas b. Knoriņa raksts** ar federācijas lozungu starp buržuāzisko Latviju un Padomju Savienību un vienlaikus ciešu ekonomisko savienību. Pēc šīs piezīmes sekoja jauns b. Knoriņa («C. B.») raksts***, kurā autors parāda, ka, neskatoties uz ievērojamo opozīciju pēdējā s.-d. partijas kongresā (59 balsis pret 61), neviens neiedrošinājās paplašināt savas prasības līdz lozungam par federāciju ar PSRS. Bet, saka autors, mēs esam ar mieru atbalstīt katu s.-d. radikālu soli, bet prasība par ekonomisko un politisko saikni ar PSRS no Latvijas s.-d. lūpām jau ir radikāla prasība. «Jo,» paskaidro autors, «tā ir prasība, kurai ir jāizved Latvija uz industrializācijas ceļa; otrkārt,

* T. i., kārtējā buržuāziskā valdība. *Red.*

** Raksts «Baltijas valstu problēms». *Red.*

*** Raksts «Vēlreiz par Baltijas valstu problēmu», kas bija publicēts žurnālā «Cīgas Biedrs» 1927. g. 4. nr.-ā. *Red.*

to nav iespējams realizēt savādāk, kā tikai stājoties politiskos sakaros ar Krieviju, un, treškārt, tā nozīmē atbrīvošanos no Anglijas aizbildnības ārējā politikā.» Autors papildina ar paregojošu frāzi: «Ja jau jautājums ir izvirstīts, tad jau vairs neizdosies to noņemt no dienas kārtības.»

Es, visā pilnībā pievienojoties šim priekšlikumam un šim vērtējumam, izdarīju tikai vienu atrunu, ka šī cīņa būs liela cīņa, kura ietvers sevī daudz vidusposmu.

Sociāldemokrāti, nobijušies no Igaunijas protesta, varbūt arī Polijas un Anglijas, nolika sāņus neuzbrukšanas līgumu. Viņi centās sākumā panākt tirdzniecisku vienošanos. Aizbrauca uz Maskavu koalīcijas valdība*, kura pēc ilgām sarunām parakstīja līgumu. Tas bija vēl vasārā, bet ratifikācija ieilga. Strādnieku masas zaudē pacietību. Vispār zeme paliek kreisāka. Strādnieki rīko vienu kampaņu pēc otras — pret necilvēcisko cietuma režīmu, atbalstot politisko ieslodzīto streiku sakarā ar nāvessoda izpildīšanu Sako un Vanceti utt. Septembrī un oktobrī notiek daudzi mītiņi Rīgā, Liepājā, Ventspilī, kuri atbalsta tirdzniecības līgumu. Ventspils strādnieki draud «rīkot demonstrācijas par labu ligma ratifikācijai». Mūsdienu baltajai Latvijai tās ir neparastas noskaņas.

Bet, lūk, kā raksturo viena no kreisās strādnieku kustības «vidusmēra» avīzēm valsts garastāvokli sakarā ar līgumu: «Visu uzmanība pēdējā laikā ir koncentrēta uz līgumu. Viņu gaidīja bezdarbnieki pilsētās un laukos: līgums būs pirmais pamats rūpniecības atjaunošanā, tas dos darbu ostām un dzelzceļiem, darbu un maizi bezdarbniekiem. Par to iestājas strādnieks pie darbgalda, jo līgums, nākotnē paplašināts un turpināts, atjaunos lielos uzņēmumus, dos iespēju uzlabot darba apstākļus un palielināt darba algu. Par līgumu pārdomāja arī zemniecība: līgums, atdzīvinot mūsu mazās valsts nīkuļojošo saimniecību, palielinās valsts ienākumus no rūpniecības un tirdzniecības un dos iespēju samazināt nodokļu važas darba zemniecībai. Tas dos palētinātu maizi tiem, kam nepietiek savas personīgās ražas, un tādu ir vairums zemnieku. Līgums ir nepieciešams trūkumcietējai inteligēncei, jo rūpniecības atdzīvināšanās palielinās pieprasījumu pēc dažāda veida inteliģentu darba. Līguma ratifikāciju

* T. i., valdības pārstāvji. *Red.*

pieprasīja tautas vairākums, kurš pretojās kara plāniem un mahinācijām pret Padomju Krieviju, kurus Anglija grib realizēt ar Rumānijas, Polijas, Lietuvas, Igaunijas u. c. valstu buržuāzijas rokām uz darbaļaužu asiņu, sviedru un materiālās labklājības rēķina. Līgumu pieprasīja visi Latvijas fašistu pretinieki, jo tas dos impulsu ekonomiskā stāvokļa uzlabošanai, kas varētu radīt normālākus dzīves apstākļus, pastiprinātu masu pašpārliecinātības un solidaritātes jūtas un pastiprinātu cīņu pret fašistiskās kontrrevolūcijas asiņainajiem plāniem. Pret līgumu buržuāzija laida darbā visus savus lišķibas un viltus spēkus... Taču reakcija parādīja, ka viņa ir pret līgumu ne tādēļ, ka tas ekonomiski būtu neizdevīgs.» Tā 1927. g. 29. oktobrī rakstīja transportnieku arodbiedrības kreisais orgāns «Vienotā Cīņa» (— vienotā fronte), norādot uz to, ka reakcija spēr zemes gaisā pret līgumu tieši tāpēc, ka tas ir ekonomiski izdevīgs, [un dara to] Anglijas interesēs; rezultātā ir jāgaida, — ja pašiem neizdosies parlamentārā ceļā gāzt valdību, kura parakstīja līgumu, — paātrināta fašistu bruņota sacelšanās. Avīze beidz: «Kreisajiem strādniekiem ir jāuzņemas iniciatīva, lai visas strādnieku, darba zemnieku organizācijas un vispār demokrātiskas organizācijas saistītos ar nolūku atbalstīt tirdzniecības līgumu, popularizētu un paplašinātu, atmaskojot tos, kas cenšas to diskreditēt. Tajā pašā laikā viņiem ir jābūt gataviem organizētai cīņai pret fašistisko apvērsumu... Līguma aizstāvībai un cīņai pret reakciju ir jāapanāk strādnieku un to organizāciju vajāšanas pārtraukšana, jāizveido vienota cīņa (vienota fronte), iesaistot proletariāta cīņas šķirkajās organizācijās plašas masas.»

Ko dod līgums tā slēdzēja pusēm patiesībā? Es sīkāk neapstāšos pie tā satura, pie savstarpējiem atvieglotiem nosacījumiem, kurus ir atrunājušas puses utt. Es aprobenžos ar galvenajiem punktiem. PSR Savienībai pirmajā vietā stāv politiskais jautājums, miera nodrošināšana kaut arī no neliela pretinieka puses ekonomisko sakaru ceļā un izmantojot īsāko dabisko ceļu tranzīta precēm uz Baltijas ostām, maksājot par šo pakalpojumu ik gadus ar Latvijas rūpniecības produkcijas iepirkšanu par 15 milj. rubļiem. Saprotams, PSRS ir ne tik daudz ieinteresēta šajos pasūtījumos kā Latvija, jo ne jau pati [PSRS] tā meklē vietu, kur izvietot savus pasūtījumus. Šīs preces var iepirkīt lēti vai pat, kā to pierāda pašas Latvijas reakcionārās avīzes,

lētāk rietumu tirgos. Vairāk ieinteresēta šajos pasūtījumos — kā to atzīst arī paši sociāldemokrāti — ir Latvija, jo šī PSR Savienībai sīkā summa veido visai ievērojamu vienību Latvijai. Protams, nevajag nodoties utopiskiem spriedelējumiem par to, ka šie pasūtījumi kā ar roku noņems krīzi un visas Latvijas likstas, bet tie var dot impulsu jaunam valsts attīstības ceļam uz industrializācijas pusi.

Ko nozīmē rūpniecības produkcijas pasūtījums par 15 milj. rubļu Latvijai? Man nav pie rokas jaunāko skaitlisko datu, bet 1910. g., pēc statistikas datiem, Latvijā 93 000 rūpniecības strādnieku deva produkciju par 200 milj. rubļiem jeb 2100 rbļ. uz 1 strādnieku. Pieļausim, ka šīs produkcijas vērtība ir pieaugusi līdz 3000 rbļ. uz vienu strādnieku, tad iznāks 6000 jaunu strādnieku. Bet tas jau nav viss, ir taču nepieciešams palielināt strādnieku skaitu palīguzņēmumos utt. sakarā ar galveno strādnieku skaita palielināšanu; būs nepieciešami jauni transportnieki utt., utt., tā ka iznāks jau 10 000 jaunu strādnieku, pie pastāvošā kopējā skaita ap 50—60 tūkst. cilvēku. Tātad ražošanā nodarbināto strādnieku skaita pieauguma nodrošināšana uz 5 gadiem par 20 procentiem. Bet zināmā mērā no Latvijas ir atkarīga šī pasūtījuma paplašināšana divkārt un trīskārt, protams, nodrošinot stabilas ekonomiskās un politiskās attiecības.

Tas Latvijai patiešām ir pavērsiens jaunam attīstības ceļam un valsts kopējai atdzīvināšanai, ciktāl rūpniecības pieaugums un rūpniecības strādnieku skaits ietekmē visas valsts un visu tās iedzīvotāju dzīvi. Protams, ka lētā darbaspēka saglabāšanas vārdā laukos pret to uzstāsies kulaki (viņiem arī šodienas darba alga šķiet pārmērīga). Tas novēdīs pie zināmas kalpu bēgšanas uz pilsētām, bet vienlaikus arī pie pastiprināta pieprasījuma uz lauksaimniecības produktiem utt. Strādnieku skaita palielināšanās vienlaikus nozīmē simpātiju pieaugumu pret PSRS, pret buržuāzijai nīstamo Maskavu, kritis Anglijas nodoms iesaistīt Latviju savos intervences plānos, pakļaut to Varšavas un Tallinas proangliskajai politikai. Tādā veidā šie fakti visā pilnībā apstiprina teorētiskos secinājumus par saikni starp arhilegālo prasību par tirdznieciskā līguma noslēgšanu un ratifikāciju ar *cīņu pret fašistu* puču.

Latvijas komunisti cīņu par līgumiem ar PSRS stāda ciešā sakarā ar cīņu par PSRS aizsargāšanu, pret impe-

riālistiskajām intervencēm no ārienes un pret fašistisko sacelšanos [Latvijas] iekšienē. Bet pagrīdes LKP CK uzsaukums tā arī raksta: «Līguma ratifikācija ir liels masu iekarojums. Taču mēs nedrikstam ne uz minūti vājināt savu aktivitāti un modrību. Vispirms reakcija centīsies sabotēt līguma realizēšanu. Cīnieties par ātrāku līguma realizāciju.» Bet tālāk ir norādīts par fašistiskā apvērsuma briesmu palielināšanos pēc līguma ratifikācijas. Uzsaukums beidzas ar lozungiem: «Pret fašismu un jaunu karu! Par ekonomiskajiem sakariem ar Padomju Krieviju un neuzbrukšanas līgumu miera nodrošināšanai Baltijā! Par vienotu fronti pret fašistiem un pret karu!»

Stihiskam pieaugumam klāt nāca apzinīgs lozungs; kustība par savienību [ar PSRS] no pagrīdes iznāca uz ielas, lai arī pagaidām bikli. Bet lozungu, ja jau tas izvirzīts, nevienam vairs neizdosies noņemt no dienas kārtības.

P. Stučka

«Коммунистический Интернационал», Tulkots no krievu valodas 1927, № 49, c. 7—14

SAKARĀ AR PADOMJU JUSTICIJAS DESMITGADI

(Atmiņas un perspektīvas)

Ja pašreiz ieskatāmies justīcijas pasaulē, tad var rasties priekšstats, ka mēs visu laiku esam uz vietas mīnājušies un tikai tagad, Oktobra revolūcijas desmitajā gadā, stājamies pie galvenajiem pārkārtojumiem šajā laukā. Cīviltiesību laukā pirmoreiz strādā komisija PSRS cīviltiesību pamatu sastādīšanai. Krimināltiesību sfērā tiek gatavotas visnopietnākās reformas, ieskaitot Kriminālkodeksa jaunu pārstrādāšanu. Tiesu iekārtas jomā mēs paredzam gan jaunu tiesas (centralizācija), gan tā sauktās tiesas pārvaldes (tiesas un tiesas pārvaldes tuvināšana) organizāciju. Tieki izstrādāti jauni Padomju Savienības civilprocesa pamati; radīta komisija vai pat divas (Tieslietu tautas komisariāta un Strādnieku un zemnieku inspekcijas) Kriminālprocesa kodeksa pārstrādāšanai.

Bet patiesībā mēs sākām ļoti drosmīgi: jau 1917. gada 24. novembrī* Dekrētā par tiesu Nr. 1 mēs ne tikai nolēmām likvidēt visas iepriekšējo režīmu tiesas un pasludinājām par «sadedzinātēm» visus iepriekšējos likumus, bet mēs faktiski to visu nekavējoties izpildījām, neapstājoties pie paša «valdošā» senāta slēgšanas. Mēs pat aizliedzām atcerēties vecos likumus, atsaukties uz tiem tautas tiesas spriedumos. Tieslietu resorā mēs droši vien veicām pašu enerģiskāko graujošāko darbu, un šis resors, iespējams, vispirms un visvairāk tika attīrīts no iepriekšējā režīma visiem personiskiem elementiem.** Ko tad paveicis jaunās justīcijas jaunais, pārsvārā strādnieku, sastāvs?

Tieslietu resora darbinieku vienkāršais, neievērojamas darbs desmit gadu laikā patiesībā ir kolosāls, jo tas bija saistīts ar lielām grūtībām. Pietiekami atcerēties, kā vēl pirms 40 gadiem F. Engelss apzīmēja «juridisko pasaules uzskatu», kas 250 gadu atpakaļ nomainīja reliģisko, kristīgo pasaules uzskatu, par buržuāzijas vispārējo klasisko pasaules uzskatu.*** Sis fakts arī izskaidro vecās juridiskās «virsbūves» pamatīgumu. [Jājautā] — vai patiesībā, kad mēs jau 1917. gadā atcēlām iepriekšējo valdību visus likumus, vai mēs ar to izstūmām arī vecos likumus un ticību vecajai likumībai no cilvēku galvām, kaut vai no pašu apzinīgāko galvām? Nebūt ne. Kamēr mēs neradījām jaunu pasaules uzskatu juridiskā jeb buržuāziskā pasaules uzskata vietā, pēdējais turpināja valdit, kaut gan ar revolucionārās tiesiskās apziņas skaļo nosaukumu. Mēs radījām jaunus dekrētus un likumus, tie revolucionārā uzbrukuma laikmetā**** ievērojamā mērā atkārtoja buržuāziskās sabiedrības vecos likumus. Vēl lielākā mērā mēs to darījām mūsu atkāpšanās laikā*****, kad gandrīz norakstījām «vecās pasaules» veselus kodeksus. Taču daudziem arī tas likās par maz: ja jau buržuāziskām tiesībām jāturpinās arī pārejas periodā*****⁶, tad kāpēc gan ne-pārņemt tās pilnībā.

* Norādīts dekrēta publicēšanas datums. *Red.*

** T. i., cariskā režīma kadriem. *Red.*

*** Sk. *Маркс К., Энгельс Ф. Сочинения, т. 21. М., 1961, с. 496.*

Red.

**** T. i., sociālistisko pārkārtojumu posmā 1917.—1920. g. *Red.*

***** T. i., pārejas posmā uz jauno ekonomisko politiku 1921.—1922. g. *Red.*

***** T. i., pārejas periodā no kapitālisma uz sociālismu. *Red.*

Sās desmitgades laikā es vairākkārt tiku norādījis uz strādniecības tiesneša sevišķi grūto uzdevumu: komunisma celtniecības laikā tikt galā ar buržuāziskām ekonomiskām attiecībām, kuras [vēl] nav izstumtas no dzīves, atkāpšanās dienās piemērot viņu šķirisko apziņu svešām buržuāziskām tiesiskām attiecībām, bet jaunā sociālistiskās celtniecības posmā atrast jaunus vārdus jaunam saturam, jaunām sabiedriskām attiecībām, kas bieži nemānāmi pieņemās spēkā. Tanī laikā, kad lielās buržuāziskās revolūcijas atrada gatavus paraugus Romas vēsturē vai vēl feedālisma apstākļos iespēja sagatavot ne tikai jaunās sabiedriskās attiecības, bet arī jaunus tiesību jēdzienus un pat likumus, proletāriskā revolūcija neko gatavu neatrada, tai pašai vajadzēja radīt savas pārejas perioda tiesības, savus likumus, savu tiesību un justīcijas zinātni un tehniku.

Soreiz es neapstāšos pie mūsu revolūcijas pirmā posma. Tas pieder vēsturei, un, lai cik arī interesantas un vērtīgas būtu vēsturiskās atmiņas, mums pašreiz nav laika atmiņām. Mūsu priekšā stāv tagadnes un tuvākās nākotnes grandiozie uzdevumi. Revolucionārās desmitgades vēsture mums daudz ko mācīja, bet tā mācīja mūs [daļēji] bez sistēmas, varam sacīt, stihiski.* Kā revolūcijas pirmajās dienās atsevišķu revolucionāru «patvarīgas», «patvaļīgas» masveida darbības pakāpeniski pārauga revolūcijas vētrainā lavinā, tā atsevišķu tiesas iestāžu un personu masveida darbības pārauga jaunā, revolucionārā tiesisko attiecību sistēmā. Katram pilnīgi skaidrs, ka šajā gadījumā [vecā] paliekas, kļūdas ir dabiskas un neizbēgamas. Tieši kļūdas bieži tika pasludinātas par īstu patiesību, buržuāziskās paliekas — par jauniem pamatiem, un vajadzēs vēl daudz laika šo kļūdu un palieku pārvarēšanai. «Es domāju,» rakstīja biedrs Ķeņins, «ka citādi tas nav arī bijis nevienā tiešām lielā revolūcijā, tāpēc ka tiešām lielas revolūcijas dzimst no pretrunām starp veco, starp to, kas tiecas izstrādāt veco, un visabstraktāko tieksmi uz jauno, kam tad arī jābūt tik jaunam, lai tanī no vecā vairs nebūtu palicis ne grana.

Un, jo krasāka šī revolūcija, jo ilgāku laiku noturēsies vesela rinda šādu pretrunu.»**

* T. i., sākumā nebija plaši zināmi ne K. Marks, ne V. I. Ķeņina darbi par valsts un tiesību jautājumiem. *Red.*

** Ķeņins V. I. Raksti, 33. sēj., 444. lpp. *Red.*

Kad mēs vienu pēc otru izdevām dekrētus Nr. 1, Nr. 2 un Nr. 3 par tautas tiesu, par revolucionāriem tribunāliem, par strādnieku tiesas noteiktu trīspakāpju tiesas sistēmu, kad vienu pēc otru padarījām par spēkā esošiem 1919. gada KSFPR kriminātiesību vadošos pamatus, 1922. gada KSFPR Kriminālkodeksu, 1924. gada PSR Savienības un savienoto republiku kriminālās likumdošanas pamatus, 1926. gada KSFPR Kriminālkodeksu utt., mēs strādajām it kā stihiski. Dzīve izvirzīja jaunus uzdevumus, mēs centāmies tos izpildīt, jo mūsu revolūcija atšķiras no visām citām ar to, ka tā ārkārtīgi jūtīga pret dzīves prasībām. Mēs mainījām attieksmi pret represijas līdzekļiem, pagarinājām vai samazinājām brīvības atņemšanas laiku, ievie-tojām cilvēkus brīvības atņemšanas vietās, kuras [pēc tam] atkal atslogojām, izmainījām pat soda nosaukumu,— sodi kļuva par sociālās aizsardzības līdzekļiem. Es teicu, ka to darījām stihiski, vadoties no savas revolucionārās nojautas; mums nebija un, piebildīšu, [sākumā] nevarēja būt teorētiskas pieejas, teorētiskas palīdzības.

Mums pat nācies dzirdēt pārmetumus, ka, pretēji Vladimira Iljiča novēlējumiem, mēs neprotam vai negribam izmantot vecos «specus». Taču mūsu revolūcija iemācīja, ka tāpat, kā nevarēja sagraut veco valsts varu, nesalaužot to līdz pamatiem, lai valdītu saviem spēkiem, tāpat nevarēja vienkārši pārnest pie mums veco juridisko virsbūvi. Juridiskā virsbūve ir sevišķa veida «specialitāte». Patiesām, mēs būtu bijuši neprātīgi, ja bez pamata būtu centušies aizvietot visu tiesas sastāvu no augšas līdz apakšai pēc iespējas ar strādniekiem vai pat komunistiem. Tāda greznība būtu bijusi nepielaujama, ja tā nebūtu bijusi nepieciešama. Tā bija un ir nepieciešama. Taču vienlaikus, būdami ar revolūcijas desmit gadu praksi, mēs tagad beidzot varam apzināti padomāt arī par sociālistisko celtniecību tiesību jomā, par efektīvām pārejas perioda uz sociālismu tiesībām, par padomju tiesībām. Kad mūsu priekšā pašreiz stāv jaunu radikālu pārkārtojumu milzīgais darbs, mums beidzot jāpadomā par racionālāku un sistemātiskāku pieeju šim darbam. Kad vienā atbildīgā oficiālā apspriedē sakarā ar soda politiku atskanēja vārdi, ka galu galā vajag padomāt par to, ka mēs esam marķistī ne tikai vārdos, šie vārdi atstāja spilgtu iespaidu. Patiesi, pienācis laiks mums arī justicijas jomā, kā tiesas, tā arī vispārīgākā nozīmē tiesību nozarē vispār, atcerēties

Leņina vārdus no viņa darba «Labāk mazāk, toties labāk»:
«... Mums katrā ziņā jāsprauž sev uzdevums: pirmkārt — mācīties, otrkārt — mācīties un treškārt — mācīties un pēc tam pārbaudīt, lai zinātne mums nepaliku nedzīvs burts vai modes frāze (un tas, nav ko liegties, pie mums mēdz būt sevišķi bieži), lai zinātne tiešām pārietu miesās un asinīs, lai tā pilnīgi un īsteni pārvērstos par vienu no dzīves sastāvelementiem. Vārdu sakot, mums jāizvirza nevis tādas prasības, kādas izvirza Rietumeiropas buržuāzija, bet tādas, kādas izvirzīt ir vienīgi un pieklājīgi zemei, kas spraudusi sev uzdevumu attīstīties par sociālistisku zemi.»*

Attiecībā pret mūsu tēmu šie vārdi nozīmē ne tikai visa darba pārkārtošanu, bet arī tā ikdienīgu padziļināšanu. Tai mazliet nevērīgai praktiskai attieksmei pret teoriju, kas tāpat kā buržuāzisko tiesību [praksē] bija novērojama arī pie mums, jāizzūd. Ja mēs no katra komunista prasām «marksisma ābeces» pamatu izpratni un to piemērošanu dzīvē, tad šo prasību pašreiz, Oktobra desmitgadē, mēs varam un to vajag izvirzīt sev kā justīcijas darbiniekiem. Mums nedrīkst būt plaisa starp praksi un teoriju. Pašreiz katram no mums skaidrs, ka ne buržuāzija** izstrādās mūsu tiesību patiešām padomju pamatus, ka šo darbu neveiks arī atsevišķi mūsu biedri, bet tam jākļūst par vienota vesela darbinieku kolektīva pienākumu, tādu darbinieku, kas organizēti saistīti praksē un teorijā no augšas līdz apakšai.

P. Stučka

«Еженедельник советской юстиции»,
1927, № 43, с. 1330—1331

Tulkots no krievu valodas

* Leņins V. I. Raksti, 33. sēj., 435.—436. lpp. *Red.*
** T. i., buržuāziskās tiesību skolas zinātnieki. *Red.*

PADOMJU TIESIBU TRIS POSMI

«... Starp citu runājot, tagad mēs esam ieguvuši iespēju, kāda vēsturē diezgan reti gadās, — noteikt laiku, kas nepieciešams radikālu sociālu pārgrozību izdarīšanai, un tagad mēs skaidri redzam, ko var izdarīt piecos gados un kam nepieciešams daudz ilgāks laiks.»*

(*Leņins V. I.* «Kā mums reorganizē strādnieku un zemnieku inspekciju.»)

Kopš Oktobra revolūcijas sākuma ir pagājis desmit gadu; daudziem tie šķiet vesela mūžiba, bet tiesibu jomā mēs tikai patlaban sākam just zem kājām pamatus patiesi revolucionārai cīhai. V. I. Leņins jau 1920. gadā sāka runāt par pārejas periodu uz sociālismu un komunismu, bet domu par tiesību revolūcijas posmiem mēs pirmo reizi izvirzām pirms revolūcijas X gadadienas.

Patiešām, it kā pēc iepriekšējas vienošanās šīs vasaras laikā bija izvirzīti uzdevumi gandrīz visās tiesiskās prakses jomās: civiltiesībās — Vissavienības civiltiesību pamatprincipu sastādīšana, krimināltiesībās — visas KSFPR sodu politikas un prakses būtiska pārskatīšana, tiesāšanas kārtībā — jauni procesuālie kodeksi, tiesu iekārtā un «tiesu pārvaldē» — pašas nopietnākās domas (tiesas decentralizācija, Tieslietu tautas komisariāta pārkārtošana, Rabkrina** darbs utt.). Padomju politikas praktiķi sāka runāt nopietnā — revolucionārā valodā, bet teorija pagaidām klusēja. Patlaban mēs varam tomēr atzīmēt, ka arī revolucionārā tiesību teorija jau veidojas. Revolucionārā dialektika izlauza sev ceļu pie tiesībām vai arī tiesības jau atrada ceļu pie revolucionārās dialektikas. Un ar šiem vārdiem ir pateikts viss: revolūcijas uzvara vairs nekādi nav apšaubāma.

Tūlīt pēc prakses arī tiesību teorijā — kaut ar nokavēšanos, kaut arī pēc neizbēgamām šaubām — uzvar patiesi revolucionāra līnija. Un, izmantojot savu jauno revolucionāro metodi, padomju tiesību zinātne pirmo reizi kļūst ne tikai patiesa tiesību zinātne, tā atrod sev spīdošu apstiprinājumu arī pagājušo revolūciju pieredzes pārbaudē.

* *Leņins V. I.* Raksti, 33. sēj., 430.—431. lpp. Red.

** Strādnieku un zemnieku inspekcijas. Red.

Mūsu rīcībā pirmo reizi nokļuva visi objektīvie dati, lai radītu patiesi zinātnisku tiesību teoriju un vienlaikus likvidētu to «atstatumu starp teoriju un praksi», kuru V. I. Ķeņins nosauca par pašu riebīgāko vecās buržuāziskās sabiedrības pazīmi, atstatumu, kuru buržuāziskā teorija nebija spējīga pārvarēt tāpēc, ka tas nebija buržuāziskās prakses spēkos.

Es izvirzīju sev mērķi īsumā atzīmēt trīs posmus, kurus mēs pārvarējām vai kuri mums vēl jāpārvar tiesību jomā pēc 1917. gada Oktobra dienām: 1) graušanas un tā saucamā kara komunisma posms; 2) atkāpšanās posms un 3) jauna uzbrukuma posms sociālisma virzienā uz nepa bāzes vai, izsakoties juridiski, uz padomju tiesību bāzes. Es ierobežošos ar visai īsu raksturojumu šiem trim posmiem, no kuriem mēs pēdējo tikai sākam pārdzīvot, pie kam tieši šis pēdējais, trešais posms būs ne vien pats grūtākais, bet arī izšķirošais.

Pret *pirmo posmu* tagad nav nopietnu iebildumu. Patlaban tas visiem šķiet dabisks un nepieciešams. Aizmirstas, šķiet, visas šaubas, kuras radās pret «veco likumu sadedzināšanu»* tajās dienās, kad mēs ar varu sitām ciet buržuāziskās «tiesas spriešanas» durvis un kad mums pie augstākās tiesas; «valdošā» (t. i., pēc valdības pavēles izskaidrojoša) senāta, aizslēgtajām durvīm nācās nostādīt bruņotu sardzi. Mēģinājums turpināt senāta darbību par grīdē bija lemts neveiksmei, bet ar «*pagrīdes tiesībām*» mēs sīvi cīnījāmies. Nepietika «sadedzināt likumus», nepietika aizliegt atsaukties uz atcelto valdību likumiem, kamēr nebija izskausts un atcelts juridiskais pasaules uzskats.²³ Bet izskaust pasaules uzskatu var, tikai nomainot veco pasaules uzskatu ar jaunu. Domu par juridisko pasaules uzskatu kā par «*klasisku buržuāzijas pasaules uzskatu*», kaut arī Engelss to bija devis jau 1887. gadā**, mēs no jauna atklājam tikai 1920. gadā.

Ko tad mēs likām «sadedzināto slikto likumu» vietā? Ne jau mēs pirmie dedzinājām vecos likumus. Arī Lielā Francijas revolūcija dedzināja, un paši vārdi «sadedzināt vecos likumus» pieder vienam no šīs revolūcijas priekšteciem — Voltēram. Tā mainīja «*sliktos likumus*» ar jaunās valdības «*labākiem*» likumiem. Kristīgās jaunās de-

* T. i., cariskās Krievijas likumu atcelšanu. *Red.*

** Sk. *Маркс К.*, *Энгельс Ф.* Соч., т. 21. М., 1961, с. 496. *Red.*

rības vietā tā lika revolūcijas «jauno derību» — Napoleona kodeksu. Visi iepriekšējo režīmu likumi, ordonances, paražas, izskaidrojumi utt. bija pasludināti «par nulli», un klāt nāca tiesa pavēle: «Visas lietas izlemt tikai atbilstoši šim likumam.» Vai tad tā nav pirmā Mozus bauša pārtaisīšana, kas aizliedza «citu dievu, izņemot mani».

Pie mums, protams, nevarēja būt tādas absolūtas ticības likumam; jaunās valdības dekrēti bija obligāti, bet līdzās tiem — «revolucionārā sirdsapziņa un revolucionārā (vēlāk sociālistiskā) tiesiskā apziņa». Bet, ja dekrēti deva patiesi noteiktas revolucionārās direktīvas, tad zem revolucionārās vai sociālistiskās tiesiskās apziņas zināmā mērā slēpās tā pati buržuāziskā tiesiskā apziņa, jo citas tiesiskās apziņas nedz «dabā», nedz cilvēku priekšstatos vēl neeksistēja. Pats jēdziens tiesiskā apziņa pie mums pārnācis no buržuāziskā profesora Petražicka («intuitīvās tiesības»), bet mūsu toreizējā marksistiskā tiesību izpratne negāja tālāk par prof. Mengera vai s.-d. Rennera tā sauc. juridisko sociālismu²⁴.

Bet revolūcijas prakse strādāja ātri; aiz tās gāja arī teorija. Ķeņina darbs un Oktobra revolūcija izdarīja ne pieredzētu pavērsienu jautājumā par valsti, kas nevarēja neatspoguļoties arī jautājumos par tiesībām. Katrā gadījumā jau šis periods bagātināja teoriju ar tiesību šķirisko un tikai šķirisko jēdzienu, tātad arī ar tiesību kā pārējošas parādības jēdzienu; tālāk «nelikumības» periods noskaidroja, ka tiesību galvenais moments ir ietverts nevis likumā, bet tiesiskajās attiecībās, t. i., sabiedrisko un tikai sabiedrisko attiecību sistēmā; beidzot mēs dialektikas metodi sākām nedroši izmantot arī tiesībās.

Otrs posms — atkāpšanās. Pāreja uz jauno ekonomisko politiku iezīmēja arī jaunu posmu tiesību revolūcijā. Mūsu atkāpšanās nebija nekārtīga, bet gan brīvprātīga, pārdomāta un ierobežota atkāpšanās. Mēs vienlaikus uzstādījām atkāpšanās robežstabus un gala robežas. Mūsu priekšā likuma nozīme izauga līdz agrāk nepazīstamiem apmēriem; parādījās galvenie kodeksi: darba, kriminālais, civilais, zemes. Un, protams, tā nav vienkārša sakrišana, ka parādījās arī pirmais darbs tādā svarīgā teorijā kā buržuāzisko tiesību «darba» vai «ekvivalentā» teorija (Pašukanis)*. Bet šis darbs vienlaikus

* Sk. 5. piezīmi. Red.

nozīmē jau pāreju pie trešā posma, kurš sākās līdz ar atkāpšanās pārtraukšanu.

Otrs posms pats par sevi deva tikai plašu buržuāzisko tiesību recepciju, kura bija papildināta ar dažādām patiesām vai bieži vien šķietamām revolucionāra rakstura atrunām. Tiesību teorijā valdošo lomu iekaroja reformisms, juridiskais sociālisms (piem., Digī, Karners-Renners) vai tas pseidomarksistiskais virziens, kurš, mākslīgi piekrāsots revolucionārā krāsā, aprobežojās ar buržuāziskās sabiedrības veco, pirmsrevolucionāro teoriju pārrakstīšanu, pa-sniedzot tās kā marksistiskas, padomju — tiesiskas. Iznāca it kā jauna plaisa starp teoriju un praksi. Uz skatuves nāk jauna parādība, tā saucamā smenovehovščina²⁵, kura sadalījās divos nozarojumos. Par pirmo no tiem Ķēniņs izteica savas stingri noteiktās domas ar vārdiem: «Daži no viņiem izliekas gandrīz vai par komunistiem, tā ka iztālēm tikpat kā nevar atšķirt, — varbūt viņš tic dievam, varbūt — komunistiskai revolūcijai.»* — «Mums katru miljū dienīņu ļoti daudz nākas dzirdēt, sevišķi man pēc amata, salkanus komunistu melus, «kommelus», un no tā reizēm kļūst nāvīgi nelabi.»** Viņiem V. I. Ķēniņs pretstatīja citu novirzienu, tā saucamos ustrjaloviešus, kuri tieši tā arī saka: «Es esmu par Padomju varas atbalstīšanu Krievijā... jo tā ir nostājusies uz ceļa, pa kuru traucas uz parasto buržuāzisko varu.» — «Ienaidnieks,» papildina V. I. Ķēniņs, «saka šķiras patiesību, norādīdams uz tām briesmām, kas stāv mums priekšā... Tās ir galvenās un patiesās briesmas.» — «Te mēs redzam nevis vairs vienkārši to pašu meldiju, ko pastāvīgi dzirdam ap sevi...»*** (1922. g. 27. martā.)

Bet mēs paši? Mēs pagaidām spērām pirmos soļus teorijā; prakse no teorijas īpašu atbalstu neguva, izņemot tikai krimināltiesības, kur tika paredzēti pirmie nedrošie soļi (sk. 1919. g. «Vadošajos pamatprincipos»). Šī perioda tiesības bija patapinātas no buržuāzijas recepcijas ceļā; attiecībā uz šim «vērtībām» buržuāzija bija mazāk skopa nekā materiālo vērtību sfērā. Tie atsevišķie «padomju rakstura» panti, kuri iekļuva, piemēram, Civilkodesā, tāpat bija paņemti no buržuāziskās teorijas vai prakses, bet tie pie mums dzīvē piepildījās ar jaunu saturu:

* *Ķēniņs V. I. Raksti*, 33. sēj., 248. lpp. *Red.*

** *Turpat. Red.*

*** *Turpat*, 248.—249. lpp. *Red.*

mēs aizņēmāmies kapitālistiska rakstura pantus, mūsu apstākļos tie ieguva sociālistisku raksturu. Pirmo reizi dzīvei svarīgi mūsu priekšā nostājās *Padomju varas* proletariāta diktatūras *nozīme* arī tiesību jomā. «Revolūcijas kurmis», revolucionārā dialektika, labi izdarīja savu darbu.

Es neatkārtošu *Leņina* vārdus par Padomju varas nozīmi padomju celtniecībā: atelpa — reforma, trūkstošā ekonomiskā fundamenta sagādāšana, kultūras revolūcija utt. Visiem šiem elementiem ir arī tieša attieksme pret tiesībām. Šajā periodā radās pat nosaukums «padomju tiesības», bet šādu tiesību apzinīgi mums vēl nebija. Tā, piemēram, redzamākais padomju jurists — tā perioda teorētikis b. Goihbargs sludināja jeb nu pilnīgu tiesību noliegšanu, jeb arī lika priekšā mums pārņemt Digī, Hēdemana u. c. «socializētās» tiesības,²⁶ kurās nebija ne atoma sociālisma. Bet padomju juristu vairākums teorijā (vismaz civiltiesībās) gāja pa viņa pēdām.

Trešais posms — tas ir jauna uzbrukuma periods sociālisma virzienā uz jaunās ekonomiskās politikas bāzes. Partijas XIV kongresa un XV konferences rezolūcijas atrada iepriekš jau nedaudz sagatavotu augsti tiesību jomā. Es jau norādīju uz to teorētisko darbu, kurš bija izdarīts gandrīz vienlaicīgi ar atkāpšanās pārtraukšanas lozungu un ar nepa pasludināšanu par iespējami normālu attīstības ceļu arī citu zemju [sociālistiskajām] revolūcijām. Tas deva atslēgu tālākam auglīgam teorētiskam darbam, atsedzot buržuazisko vienlīdzības un ekvivalenta tiesību²⁷ dziļākos cēloņus un tādus jēdzienus kā tiesību subjekts un tiesībspēja, atrodot to pamatu. Tas ir lielākais tiesību revolūcijas sasniegums, bet vienu brīdi varēja likties, ka šī teorija, balstīta uz preču apgrozību, *tirgu*, nonāk pret-runā ar šķirisko tiesību teoriju un tai pieteik garām faktam, kurš viisspilgtāk pauž tiesību šķirisko dabu, tas ir, faktam par *ražošanas* līdzekļu privāto īpašumu. Atskanēja jau priekšlaicīga liksmošana par to, ka ir notikusi vai notiks šķelšanās revolucionāri marksistiskajā nometnē. Nevajag ignorēt šo iespēju: darba vērtības teorija bija izkropļots marksisma interpretējums sociāldemokrātiskā, buržuāziskā virzienā, un tas pats varēja notikt ar (vienkāršošanai nosauksim tā) tiesību darba teoriju. Mēs patlaban atrodam apstiprinājumu šīm briesmām Rennera* teorijā,²⁸ kura ir

* Sk. «Большевик», 1927, № 14.

vērsta pret [proletariāta] politisko varu jaunā ekonomisma vārdā. Kas tas ir, ja ne tas pats pretnostatījums, kurš Padomju varas apstākļos izpaužas jebkādu tiesību šķiriskā rakstura ignorēšanā, proletariāta valsts varas neno-vērtēšanā? Bet mums šīs briesmas aizgāja secen, pateicoties *padomju tiesību realitātei*.*

Tādā veidā arī revolūcijas prakse apsteidz tās teoriju un ideoloģiju. Valsts īpašums uz ražošanas līdzekļiem (to skaitā arī zemi) un transportu, monopolis uz apmaiņas līdzekļiem, pastāvot Padomju varai, diktatūrai, nevarēja nepieņemt *īpašas, padomju tiesību* formas. Kvantitatīvi neizbēgami bija jāpāriet kvalitātē, mums atlika tikai šo faktu apzināties un pamatot... Ne mazums īaika bija vajadzīgs, lai to apzinātos. Mēs patlaban svinam jau Oktobra revolūcijas desmitgadi; mēs esam guvuši milzīgus sasniegumus sociālistiskajā celtniecībā; mēs ievērojami esam nostiprinājuši Padomju varu gan praktiski, gan teorētiski. Bet pašu īpašo padomju tiesību eksistēšanu mēs stabili zinātniski pamatojām tikai tagad. Bet arī tas vēl nenozīmē, ka mēs arī praksē esam jau izstrādājuši šīs tiesības. Es sākumā garāmejot norādīju, ka mūsu priekšā patlaban ir uzdevums — tikai ķerties pie šī darba *visās tiesiskās dzīves jomās*. Bet tas vēl nenozīmē, ka mēs šo uzdevumu tā uzreiz arī izpildīsim.

Tā vietā, lai dusētu uz pagātnes lauriem, mums ir jā-atzīst, ka visā pilnībā mūsu uzdevumi vēl ir tikai priekšā. Bet mēs patlaban zinām, ka mūsu ceļš un mūsu virzieni ir pareizi. Tas dod mums pārliecību darbā. No Padomju valsts pieredzes mēs zinām, ko praksei nozīmē tāda zinātniski pamatota pārliecība. Ja mums nebūtu Ķeņina teorētisko darbu par valsti, kas vār apgalvot, ka mēs būtu atvairījuši to ārprātīgo uzbrukumu pret Padomju varu visās frontēs un ne pēdējā vietā — teorijas un publicistikas frontē (īpaši skatot visas pasaules menševiku uzbrukumu). Tie birokrātiskie izkroplojumi, cīņu ar kuriem mums īpaši novēlēja Ķeņins, sevišķi spilgti izpaužas tiesiskajā dzīvē. Bet to darbu**, kuru veica Ķeņins, mums valsts celtniecībā, tiesību jomā nācās un vēl nāksies izdarīt pašiem.

Es šeit devu tikai īsu padomju tiesību jautājuma attīs-

* Sk. b. Pašukāja rakstu žurnālā «Революция права», 1927, № 3, kurš noteikti noraida šo «novirzienu».

** Domāts teorētisks darbs. *Red.*

tības shēmu no 1917. g. oktobra. Attīstīt šīs domas sīkāk ar desmitgadīgās slavenās cīņas piemēriem nav grūti. Šim uzdevumam daļēji veltīti daudzi citi raksti, daļēji to var izdarīt pats lasītājs, balstoties uz pēdējo desmit gadu vēstures faktiem. Bet es jau teicu, ka tas ir tikai darba sākums. Mūsu rīcībā pirmo reizi ir pareiza metode analogiskam darbam, pateicoties kurai mēs varam ne tikai padziļināt mūsu teoriju, bet izmantot to arī tīri praktiskam darbam. Bet, pielietojot šo metodi pagātnē, piemēram, lielu pagātnes sabiedrisku apvērsumu pētīšanai, mēs vienlaikus nostiprinām savu stāvokli tagadnē un nākotnē. Ja mēs, balstoties uz lielo buržuāzisko revolūciju faktiem, varam parādīt, ka viens vai otrs notikums ir nevis izņēmums, kas raksturīgs proletāriskai revolūcijai, bet revolūcijas vispārējs likums, un vienlaikus varēsim pierādīt, ka viena vai otra mūsu revolūcijas īpatnība ir proletārisko revolūciju sevišķa īpašība, kura neizbēgami dialektiski izriet no to rakstura, tad mēs ne tikai nostiprinām savus spēkus, mēs dodam triecienu mūsu pretiniekam ar faktiem no viņu personīgās vēstures.

Jau šī viena paša iemesla dēļ mūsu darbs nav lieks vai neauglīgs, kā tas dažiem liekas. Tas ir tikai viens posms tajā uzdevumu kēdē, kurus, starp citu, mums uzlikušas partijas kōnferenču un kongresu rezolūcijas tai virzienā, lai virzītu visu plašo masu šķirisko ideoloģiju par labu sociālismam. Bet vienlaikus mēs darām šo darbu ne tikai sev vieniem. Visai pārējai pasaulei proletāriskā revolūcija vēl ir tikai nākotnes jautājums, un mūsu darbs ir sagatavošanas darbs pasaules revolūcijai. Ja mūsu sociālistiskā celtniecība būs lielākais stimuls vispasaules proletariātam, tad neaizmirsīsim, ka visā pasaulē [buržuāziskās] tiesības ir ja ne pēdējais, tad vismaz viens no pēdējiem patvērumiem buržuāzijas kundzībai pār proletariātu.

P. Stučka

«Революция права»,
1927, № 4, c. 3—8

Tulkots no krievu valodas

REVOLŪCIJAS JAUNA PAKĀPE

Kopš 1917./18. gada proletariāta revolucionārā cīņa pieņēmusi jaunu raksturu, kurš pilnīgā mērā noskaidrojies tikai pēdējos piecos gados, noteikti runājot, no tā laika,

kad mēs no t. s. «kara komunisma» pārgājām uz jauno saimniecisko politiku kā jaunu bāzi ceļam uz sociālismu. Priekš 1927. gada mēs runājām par revolucionāru cīņu pret buržuāzijas iekārtu, par buržuāziskās saimnieciskās un politiskās kārtības gāšanu. Bet, tiklīdz proletariāts kaut vienā valstī kļuvis pie varas, lieta pilnīgi grozās. Tas nebija vispār saprotams iepriekš Oktobra revolūcijas, kad lielais vairums revolucionāru iedomājās pašu revolucionāro uzvaru citādi: kā pilnigu uzvaru *uzreiz*, kā šķiru cīņas pilnigu izbeigšanu, kā pāreju *uzreiz* uz sociālistisko iekārtu galīgā veidā, kas jau nogatavojusies kapitālistiskās sabiedrības klēpī jeb olā. Tā «spiedzimst *uzreiz*». Jeb citā līdzībā — nogatavojas kā cālis olā: salauž olas čaumalu un izlec dzīvs sociālisma cālēns. Protams, nedz Markss, nedz Engelss un vēl vairāk Ļeņins nekad revolūcijas gaitu sev tā neiedomājās. Taču visas jaunās domas kļuva konkrētākas, taustāmas tikai pa lielā pasaules kara laiku, kad pasaule jau sāka just, ka tiešām iesākas «jaunas sabiedrības dzemdešanas» process, bet grūts, sāpīgs un ļoti ilgstošs process.

Tikai pamazām, soli pa solim, reizē ar dzīves ritumu, noskaidrojās tāds tagad tik «pats par sevi saprotams process» kā «sociālistiskā celtniecība» papriekš «vienā vai vairākās valstīs», un *tad cīņa jau starp divām valstu sistēmām*, divām saimniecību iekārtām. Cīņa uz dzīvību un nāvi! «Ekonomiskās un politiskās attīstības nevienmērība ir neapstrīdams kapitālisma likums. No tā jāsecina, ka iespējama sociālisma uzvara pirmajā sākumā nedaudzās vai pat vienā atsevišķi ķemtā kapitālistiskā zemē. Šās zemes uzvarējušais proletariāts, ekspropriējis kapitālistus un noorganizējis savā zemē sociālistisku ražošanu, nostātos *pret* pārējo, kapitālistisko pasauli, saistot pie sevis citu zemju apspiestās šķiras, rosinot tajās sacelšanos pret kapitālistiem, uzstājoties nepieciešamības gadījumā pat ar militāru spēku pret ekspluatētāju šķirām un viņu valstīm... Bez vairāk vai mazāk ilgas, sīvas sociālistisko republiku cīņas pret atpalikušām valstīm nav iespējama brīva nāciju apvienošanās sociālismā.»* Tā rakstīja Ļeņins 23. augustā 1915. gadā, un viņa vārdi bija pareģa vārdi.

Tātad vispirms nelielas saujas, tad, labākā gadījumā,

* Ļeņins V. I. Raksti, 21. sēj., 302. lpp. Red.

tūkstošu revolucionāru cīņa, ko jau sauc par masu cīņu, — pret pastāvošo kārtību. «Kad revolūcija jau ir pietiekami sagatavota, jēdziens «masa» kļūst citāds: daži tūkstoši strādnieku nav vairs masa. Šis vārds sāk nozīmēt kaut ko citu.» — Tur jāskaita ar miljoniem un desmitiem miljonus. — «Jēdziens masa izmainās tai ziņā, ka ar to saprot vairākumu, turklāt ne strādnieku vienkāršu vairākumu, bet visu ekspluatēto vairākumu» (Leņins).^{*} Un tad *nāk proletariāta uzvara: turpina cīņu ne vairs šķira, ne vairs vienīgi izmantoto vairākums, bet vesela sociālistiska valsts, tas ir, ne vien mantīgo šķiru organizētā valsts, bet ari viss mantīgajām šķirām atņemtais ražojamo līdzekļu uzkrājums, vesela saimnieciska sistēma.* Un, ja sākumā šo ražojamo līdzekļu darba aparāts ir sabrucis, tad sociālistiskā celtniecība atjauno, stiprina šo tehnisko aparātu, un *nu tikai var notikt* «tā ir pēdējā cīņa, kas ar uzvaru nāk». Tāda ir proletāriskās jeb sociālistiskās revolūcijas dialektiskā attīstības gaita, kā viņa noskaidrojusies tagad.

Šī pēdējā stadija mums tagad tuvojas, uz to jāgatavojas. Mēs pirmos jaunās cīņas paņēmienus jau esam pār- dzīvojuši. Taisni 10 gadus atpakaļ, 1918. gadā, *dienu pēc Oktobra uzvaras*, tā iesākās. Mēs pasludinājām revolucionārā miera priekšlikumu. Atminiet, kas pa Brestas miera sarunu laiku norisinājās Berlīnē (strādniecības uzstāšanās), Vinē (grāfa Černina, Austrijas ārlietu ministra, atzišanās par draudošo stāvokli)²⁹. Tad nāca Austrijas, Vācijas utt. sabrukums un revolūcijas (1918. g. rudenī). Tālāk sekoja bruņotā intervencija pret Krieviju. Pēc tam Dženovas sarunas ar pazistamo Lloida Džordža izteikto domu par *divu saimniecisko* (kapitālistiskās un sociālistiskās) *sistēmu sadzivošanu* blakus un stājoties savstarpējos sakaros: sekoja Padomju valsts atzišanas faktiski («*de facto*») vai tiesiski («*de jure*»). Un tagad sākas šo atzišanu atsaukšana no vienas valsts puses,³⁰ no citām pusēm sakaru turpināšana. Ja kapitālistisko valstu starpā diplomātisko saišu saraušana jau nozīmē atklāta kara pie- teikšanu, tad pie mums neoficiāli, tā sakot, pagrīdē turpinās *i saimnieciskie sakari, cik tālu mums tie vajadzīgi.* Bet cīņa ir un būs ļoti sīva. Jau 1922. gadā Leņins brīdināja: «Es tiku runājis par komunistisko sacensību ... no saimniecības formu un sabiedriskās iekārtas formu

* *Leņins* V. I. Raksti, 32. sēj., 436. lpp. Red.

attīstības viedokļa. Tā nav sacensība, tā ir drosmīga, nikna, ja ne pēdējā, tad tai tuva cīņa uz dzīvību un nāvi starp kapitālismu un komunismu» (1922. g.).*

Kad Leņins pirmoreiz izteicās, ka šķiru cīņa turpinās arī pēc padomju varas iekarošanas, tikai citiem līdzekļiem, tad pat komunistu starpā radās šaubas, un s.-d. tieši uz to atmeta ar roku. Šo domu Leņins izveda tālāk, kad viņš norādīja uz to, ka taisni *šai cīņai palīgā vajadzīga, starp citu, padomju vara*. «Viņi («dzeltenās» Internacionāles vadoņi — [P. S.]) baidās atzīt, ka proletariāta diktatūra *ari* ir šķiru cīņas posms, kura neizbēgama, kamēr nav iznīcinātas šķiras...»** (Leņins, 1919. g.).

Mēs vislabāk saprotam un novērtējam *savu* revolūciju, ja to salīdzinām ar *citām*, agrākajām, apmēram tikpat pamatīgām kā mūsu, ja arī starp citām šķirām. Tāda bija Leņina metode. Mēs tiešām redzam, ka notikumi noritējuši gandrīz burtiski tāpat kā pie mums, jo arī tur cīnījās *divas sistēmas* jau valstu veidā, kapitālistiskā un feodālā. Ko tas pierāda? To, ka mūsu cīņa ir no mums vesta pareizi, ka tas tā ir *nenoņēršami*.

Nemsim pāris spilgtu piemēru, kas visai atgādina mūsu patreizējās starptautiskās attiecības. Kā zināms, angļu buržuāziskā revolūcija bija diezgan noteikta; tā bija savienota pat ar karaļa notiesāšanu uz nāvi. Pēc tam jaunā valsts, Anglijas republika, stājās diplomātiskās attiecībās. «No sākuma,» raksta vēsturnieks (Gizo)***, «citas valstis liedzās atzīt formāli (de jure) jauno republiku un pieņemt no viņas diplomātiskus sūtnus; bet, kad tā ar uzvaru izbeidza savus ārējos sarežģijumus... no visām pusēm uz Londonu lidoja deklarācijas par republikas atzīšanu, par oficiālu attiecību nodibināšanu, gandrīz laimes vēlējumi», jo, raug, «apvienība, kas var pastāvēt starp divām valstīm, nav atkarīga no viņu valdības formas». Pie tam franču sūtnis savā atzīšanas (de jure) rakstā izteicās, ka «visas tautas taču paliekot kaimiņi, ko saista kopējas intereses starptautiskā tirdzniecībā». Vai neatgādina burtiski mūsu varas atzīšanas vārdus? Bet paklausiet tālāk: «2. maijā 1649. gadā dakteris Izaks Dorislavs, viens no bijušajiem karaļa apsūdzētājiem tiesā, ieradās Holandē kā angļu

* Leņins V. I. Raksti, 33. sēj., 249. lpp. Red.

** Turpat, 29. sēj., 376. lpp. Red.

*** Cītēta F: Gizo grāmata «Anglijas revolūcijas vēsture». Red.

republikas sūtnis. Pirmajā ierašanās dienā Hāgā, viņam kopā ar citām personām vakariņas ēdot, viesnīcā «Gulbis» ielauzās četri nepazīstami vīri maskās un, uzaicinot «pārējos viesus neuzbudināties», jo viņiem vajadzīgs tikai «karaļa slepkavošanas dalībnieks», viņi izstiepa sūtni no aizgaldes un uz vietas nodūra ar zobeniem, pēc kam mierīgi aizgāja pie [saviem] gaidošiem biedriem un tanī pat dienā netraucēti atstāja pilsētu.» Gadu vēlāk tas pats notika Spānijā ar angļu republikas sūtni Ešemu. 5. jūnijā 1650. gadā tas ieradās Madridē, 3 spāniešu virsnieku pavadīts, kuriem bija uzdots būt par pavadoņiem tik ilgi, kamēr tas būs pilnīgi drošībā. Oficieri noveda sūtni nelielā viesnīcā, atstāja viņu tur vienu un aizgāja. Otrā dienā, kad tas ar savu sekretāru Rivasu ēda pusdienas, pie viņa ielauzās 4 vīri, izrāva viņu aiz matiem no aizgaldes un ar saucienu «nodevējs» uz vietas nodūra. Tas pats notika ar sekretāru. Pēc tam slepkavas mierīgi, neaiztikti, aizgāja; viens pazuda Venēcijas sūtniecībā, pārējie iegāja baznīcā. Anglijā tas, protams, sacēla sašutumu; angļu valdība abos gadījumos pieprasīja gandarījumu. Bet, kaut gan slepkavas bija zināmi, taču neviens nekādu sodu nedabūja. Valdības nekautrējās skaitīt tos par varoņiem, un Spānijas pirmais ministrs taisni atklāti izteicās, ka «viņi padarījuši teicamu darbu, atriebīt karaļa nāvi». Slepakavas, protams, bija, kā tagad saka, «baltgvardi» — emigranti.

Nemēsim citu gadījumu. Francija pēc revolūcijas tika ievilkta karā taisni «jaunās politiskās sistēmas» dēļ. Jako-bīni veda atklātu agitāciju starptautiskos apmēros par pilsonisko republiku un veda karu ar lozungu «ne kā ienaidnieki, bet kā brīvības misionāri». Ja šie mērķi vēlāk arī nozuda, feodālās Eiropas ienaids pret viņiem palika joprojām tikpat liels. Pa Raštates miera sarunu³¹ laiku (Austrijas robežās) 3 franču republikas pārstāvji tika atklāti nonāvēti, arī no emigrantiem. Francija sašuta, pieprasīja gandarījumu. Austrijas ķeizars apsolīja «tiesāt», bet slepkavas atklāti staigāja pa pilsētu, lepodamies ar nolaupītām mantām; viņi bija tikai izpildījuši doto pavēli. Tanī pat laikā presē parādījās apmelojumi, ka franču republikas direktorija pati likusi nonāvēt savus sūtnus. Bet oficiāli viss tika izlikts kā nenovēršams «pārpratums».

Kā redzat, līdzīgos revolūcijas apstākļos, kaut starp citām šķirām, notiek tas pats, kas vēlāk, pie mums tagad

ar Vorovski — Zenēvā, ar Voikovu — Varšavā, tikai ar to starpību, ka tagad *pret mums* rīkojas Anglija vai Francija, kuru pašu sūtīji krita agrāk. Protams, ienaids šoreiz daudz plašāks apmēros, un pie tam šoreiz spēlē lomu viens apstāklis: visas pasaules proletariāta masas ir padomju varas pusē, kaut gan viņu nodevīgie vadoņi s.-d. pabalsta buržuāziju. No vienas puses, bez PSRS piedališanās saimnieciskos sakaros tās krīze* nav novēršama, otrup — PSRS piedališanās šīnīs sakaros stiaprīna PSRS sociālistisko sistēmu un ir viņai par labu. Tā spriežam mēs. Viņi otrā pusē domās dalās: vieni cer vienīgi uz bruņotu iejaukšanos vai vismaz saimniecisku blokādi (Anglija). Otri cer ievilk tās savas sakaros un, paceļot mūsu zemes industrializāciju, reizē sašķobīt sociālistisko sistēmu viņas pamatos (Amerika).

Tā, kā jau Ķeņiņs teica, «nikna cīņa» — no viņu puses, bet mūs tā nedrīkst atbaidīt. No mums pašiem, no proletariāta paša atkaras šo cīņu *«izbeigt ar uzvaru»*. Jo jāievēro, tā nav nebūt pretruna, ka mēs reizē gatavojamies uz iespējamu *karu* un reizē steidzamies celt *miera darbu*, rūpniecību. Ikviena jauna fabrika, ikviens produkcijas racionalizējums un palētinājums mums dod *divus* panākumus: paplašina masās simpatījas uz jauno iekārtu un reizē rada bāzi pārejai uz kara industriju, kad vajadzēs. Bet vislielākās briesmas mums draud no panikas un īpaši dažādu *«paniķeru»* (zaķapastalu) puses, kas savu neticību un pesimismu slēpj aiz dažādām nesaskaņām un opozīcijām.

Mēs 1928. gadā svinam 10 gadu jubileju svarīgiem notikumiem, ne mazāk svarīgiem kā 1917. gada notikumi. Un tie ir tiešā sakarā ar mūsu lielo cīņu divu saimniecību sistēmu, divu sociālu pasaļu starpā. Tie ir: *Padomju konstitūcija** un Sarkana Armija*. *Padomju konstitūcija*, padomju vara ir tas pamatnoteikums, kas mums dod iespēju vest savu jauno sistēmu, sociālistisko celtniecību. Vienīgi padomju varas pastāvēšana to nodrošina, padara iespējamu; vienīgi tās gāšana varētu gāzt arī sociālistisko celtniecību. Tad nāktu no jauna pie varas vismaz fabrikanti, laikam arī muižnieki utt. Tad visa cīņa būtu bijusi

* T. i., saimnieciskā krīze kapitālistiskajās valstīs. *Red.*

** P. Stučka te runā par Viskrievijas padomju V kongresā (1918. g. jūlijā) pieņemto KSFPR Konstitūciju. *Red.*

lieka un rezultāts — *liela asiņu jūra*. Nevar būt divu domu, ka šī cīņa [ir] izšķirošā cīņa. Raug, ko nozīmē cīņa no Anglijas u. c. pret mums. Viņi šoreiz ved ne vienkāršu imperiālistisku cīņu, viņi ved šoreiz kapitālisma kontrrevolucionāru karu pret komunismu, tas ir, pret padomju varu, Padomju konstitūciju.

Ko nozīmē Padomju konstitūcija? Tagad tā padarišana šķiet joti viegla. Paņem lapu papīra un uzraksti: *Visu varu strādnieku, zemnieku, kareivju utt. padomēm!* Viss pārējais pats no sevis izverd. Veselu pusgadu jaunā Krievijas strādnieku republika nodzīvoja *ar šo iso III Padomju kongresā pieņemto konstitūciju*.* Bet, kamēr cilvēce nāca pie šīs atziņas, pagāja ilgi laiki. Ķeņins pats rakstīja: «Lai arī mūsu valsts aparāts ir pavisam sliks, bet tomēr tas ir radīts, dižākais vēsturiskais izgudrojums izdarīts, un proletāriska tipa valsts radīta...»** Pirmo Konstitūciju *apstiprināja 10. jūlijā 1918. gadā*.

Šī vara un šī Konstitūcija nav izgudrota kabinetā. Markss to īsi izteica uz savu revolūcijas vēstures pētījumu pamata un tad — pēc Parīzes Komūnas īsās prakses. Pie mums tā izauga praksē; 1905. gada padomēs, kas kļuva par varas faktoru 1917. gadā. Ķeņins to īsi kādreiz apzīmē: ka tā ir vēl «buržuāziskā valsts — bez buržuāzijas».***³² Tas ir svarīgākais fakts: *sociālisms nav ceļams, pastāvot buržuāzijas varai*. «Gudrais» lielīgais Austrijas s.-d. teorētiķis Bauers kādreiz palielījās: «Nu, ko Maskava? Mēs Vīnē to pašu panākuši bez revolūcijas.» Pēdējo dienu piedzīvojumi Vīnē, kur s.-d. vadītā policija apšauj 70 un grūti ievaino 700 strādnieku demonstrantus,³³ ir spilgtākā atbilde Baueram. Tur pastāv buržuāzijas valdība, kaut ar s.-d. atbalstu. Bet padomju vara pašam proletariātam no buržuāzijas valsts jāpadara par *skaidru proletārisku valsti bez birokrātiskiem izķēmojumiem*. Tikai tad būs galīgi nodrošināta sociālistiskās celtniecības veiksme, kad tā notiks ar masu pašu rokām.

Bet Padomju *konstitūcija* nebūtu *nekas bez — bruņota strādniecības darbaļaužu spēka*. Pirmā vietā te stāv *Sarkanā Armija*. Protams, bruņota intervencija, vienkāršāk, buržuāzijas valstu karš pret mums prasīs visas strādnie-

* «Strādājošās un ekspluatētās tautas tiesību deklarāciju». *Red.*

** Ķeņins V. I. Raksti, 33. sēj., 261. lpp. *Red.*

*** Turpat, 25. sēj., 433. lpp. *Red.*

cības piedalīšanos, bet par pamata kodolu mūsu bruņotam spēkam *jābūt regulārai šķiras armijai*, strādnieku un zemnieku Sarkanajai Armijai. Buržuāzija gan vēl atbalstās uz *ne savas šķiras armiju*, bet viņai ir dažādi varas līdzekļi, ar ko to sasniegt, viņai ir idejiski iespāidi, s.-d. nodevēji, baznīca, simtu, tūkstošu gadu tradīcijas un masu neapzinība. Tomēr mēs esam pārliecināti, ka nākamais karš salauzīs šo varu galīgi un uz visiem laikiem.

Sarkanā Armija nodibinājās 23. februārī 1918. gadā; arī tās desmitgadu svētkus mēs svinam šogad.

Bet vēl trešais, ar šiem diviem cieši saistīts, fakts attiecas *uz 1918. gadu*. Tas bija — pareizu attiecību nodibināšana ar zemniecību. Ja revolūcijas pirmajā, pilsoniskajā* posmā proletariāts gāja kopā ar visu zemniecību, tad 1918. gadā šīs zemniecības vienotība dabiski sabruka. Proletariātam bija uz visiem laikiem nopietnākais pretinieks kulaks, viņam bija jāatbalstās uz nabadzīgo zemniecību. Bet tā vien nepietika. Un, raug, *27. novembrī* 1918. gadā partijas darbinieku sapulcē Ķērins uzstājās ar savu slaveno runu par sīkburžuāziskajām partijām, kur attīstīja savu uzskatu par *vidējo zemniecību*. Šī runa ir visas tās politikas pamatideja, kas izpaužas vēlāk lozungos par apvienību un saistu ar vidējo zemniecību jeb zemniecību vispār, jo kulaki vienkārši jāpieskaita buržuāzijai. «Ja izrādīsies, ka atkāpšanās pareiza,» sacīja Ķērins vēlāk, 1922. gadā, «tad sakļauties pēc *atkāpšanās ar zemnieku masām* un kopā ar tām simtkārt gausāk, bet toties stingri un nelokāmi iet uz priekšu, lai tās vienreiz redzētu, ka mēs tomēr ejam uz priekšu. Tad *mūsu lieta būs absoluīti neuzvarama un mūs neuzvarēs nekādi spēki pāsaulē.*»**

Tādi ir mūsu saimnieciskās sistēmas atbalsti: Padomju konstitūcija, Sarkanā Armija un apvienība ar zemniecību. 1928. gads ir visu šo pasākumu desmit gadu jubilejas gads, kurā mums darbos, ne vien vārdos, būtu jāpierāda, vai mēs pratuši šos atbalstus pietiekami nodrošināt. Ja izrādītos atvājināts kaut viens no tiem, tad mūsu stāvoklis var būt draudošs; ja tie izrādīsies visi pienācīgi piekopti, tad mēs varam būt droši.

* T. i., buržuāziski demokrātisko uzdevumu īstenošanas posmā.
Red.

** Ķērins V. I. Raksti, 33. sēj., 234., 235. lpp. P. Stučkas kursīvs.
Red.

Bet, kā jau teikts, šie faktori ir tikai jaunās sistēmas *atbalsts*, ne pati sistēma. Mūsu jaunā sistēma ir *sociālistiskā saimniecība*, tas ir, visas valsts saimniecība pēc noteikta, vienota plāna, kura mērķi un pamatu *noteic nevis kapitālistu šķiru peļņas augstums*, bet *mūsu patēriņa vajadzību apkalpošana, iespējami ievērojot strādnieku šķiras dzives intereses*. Un še ir priekšā visgrūtākā cīņa, jo tā jāizcīna mums ar sevi pašiem. Ja mēs nepratīsim un nespēsim pacelt saimniecisko, tas ir, *darba ražigumu*, nevarēsim *reizē* pazemināt produktu cenas un uzlabot darba apstākļus, tad mēs savu cīņu varam zaudēt.

Kad partijas XIV kongress un XV konference noteikti raksturoja mūsu saimniecības sistēmu par sociālistisku, viņi reizē ar to deva plašu uzdevumu: izdarīt *lielu lūzumu* darba masu kā *darbā*, tā *galvās*. Ja, kā daži no opozīcijas paskaidroja, tas viss, ko mēs ceļam, galu galā tikai kapitālisms, tad nav pie mums jaunas sistēmas, bet ir tas pats «vergu darbs» ar virsvērtību — peļņu utt. Bet jautājums ir tad, kādēļ kapitālistiskās valstis mums tā uzbrūk? Vai tiešām tikai mūsu vārdu dēļ? Tad tie ir dārgi samaksāti vārdi. Bet vai tiešām paši kapitālisti tik muļķi, ka viņi vedīs karu pret vārdiem? Tas vien jau nav ticams.

Es neticu, vai strādniecībā ir daudz cik necik apzinīgu elementu, kas vēl nav izdzīvojuši cauri šo lūzumu, pret kuru vēl ietiepjas daļa intelīgentu. Bet diezgan daudz ir to, kas par šiem jautājumiem pārāk maz domā. Sie jautājumi pie mums *par maz top cilāti*, jo sevišķi tanī ziņā vainojama mākslas literatūra (beletristika, dzeja), kas *pārāk maz piegriež vēribu šim lielajam apvērsumam darba masu galvās*.

Jautājums jau ir ļoti sarežģīts, un tanī iespējama vislielākā demagoģija. No vienas puses, pie *zemniekiem pret strādniekiem*: ko mums atnesusi strādnieku valdība, ja mūsu fabriku ražojumu cenas tik daudz augstākas nekā ārzemju? «Nost strādniecību, lai dzīvo brīvs ārzemju ievedums!» Protams, ka strādnieku valdība brīnumus izdarīt nevar; viņa nevar rūpnieciski atpalikušu zemi vienā dienā padarīt par visražīgāko. Bet jādara tas, lai masas redzētos panākumus, kas te ir. Un tie atkaras no *strādniekiem pašiem*.

Bet tad nāk otra demagoģija — *pie strādniekiem pret zemniekiem*: jūs, raug, spiež strādāt ražīgāk, lai palētinātu zemniekiem jūsu ražojumu cenas; labāk pieprasiet sev

darba algas paaugstinājumu. Te atkal jāatgādina, ka mūsu rūpniecība ir atpalikusi rūpniecība, ka to *viēnā dienā* pacelt *nav iespējams*. Taču tanī pat laikā, kad kapitālistiskajās valstīs darba racionalizācija ir savienota ar darbaspēka palielinātu izmantošanu un reizē algas relatīvu pazemināšanu un darba dienas pagarināšanu, pie mums gan arī jānorisinās darba racionalizācijai, bet — ar darba dienas saisināšanu un ar *darba algas reālu paaugstināšanu*, starp citu, pazeminot cenas uz plaša patēriņa priekšmetiem.

Nedrīkst aizmirst, ka, *kapitālismam pastāvot*, Krievijā *nebūtu iedomājama* 8 stundu darba diena tanī laikā, kad Vācijā, Anglijā, Itālijā utt. to pagarina. Vienīgi proletariāta diktatūra un reizē «peļņas daļas» (ja jel maz var runāt par peļņu strādnieku pašu valsts labā) piespiesta pamazināšana var uzturēt spēkā *8 stundu darba dienu* un pat iesākt nopietni pāriet uz 7 stundu darba dienu. Un, man šķiet, te būs īpaši jāaizrāda, ka tas ir *liels uzdevums*. Markss rakstīja («Kapitāla» 1. daļā, 189.—190. lpp.): «Neatsavināmo cilvēku tiesību» košā kataloga vietā parādās vienkāršā ar likumu ierobežotās darba dienas Magna Charta³⁴, kura «beidzot precīzi nosaka, kad beidzas laiks, ko strādnieks pārdod, un kad iesākas laiks, kas pieder viņam pašam». *Quantum mutatus ab illo**.³⁵ Markss to rakstīja par 10 stundu darba dienu; mums pastāv un *pastāvēs* (tikai kamēr pastāvēs padomju vara) darba diena *ne garāka par 8 stundām*, ar tieksmi uz šo stundu skaitu pamazināšanu.

Kā jau teikts, mums daudz vairāk jāpiegriež vērība šī jautājuma ideoloģiskai pusei. Protams, nav šaubu, ka visa strādniecība kā viens vīrs ies cīņā par padomju varu un viņas jauno saimniecisko sistēmu, bet ir no svara, lai viņa to darītu pilnīgi apzinīgi un ar sajūsmu kā cīņā par zināmu, reālu ideālu. Ķeņins savā spilgtajā valodā izteicās (1922. g.): «Sociālisms jau tagad vairs nav attālas nākotnes jautājums vai kaut kādas abstraktas ainas, vai kaut kādas svētbildes jautājums.»³⁶ Sociālisms arī nav uzreiz paradīze vai brīnums, bet tā ir *plānveidīga saimniecība pašu darba masu interesēs*, kur ikviens uzlabojums

* Kāda pārmaiņa salīdzinājumā ar to, kas bijis! *Red.*

** Markss K. Kapitāls, 1. sēj., 253., 254. lpp. *Red.*

*** Ķeņins V. I. Raksti, 33. sēj., 395. lpp. *Red.*

nāk par labu visai strādniecībai. Un, ja pie tik plašām iespējamībām, kādas jau tagad sniedz plašā kooperācijas sistēma, pateicoties padomju varai, — tās vēl ilgi nav izlietas pilnā mērā, tad tur ir *vainigs — atzismies klāji — pašu strādnieku masu iniciatīvas trūkums un sabiedriskā vienaldzība*. Te vēl priekšā *liels garīgs lūzums* jeb, kā es augšā sacīju, *apvērsums*. No visām pasaules malām nāk, visām robežu apsardzēm par spīti, delegācijas, lai redzētu, kas pie mums panākts. Mūsu saimnieciskā sistēma topreāli gadu no gada jo vairāk par visas pasaules strādniecības kopējo lietu. Vai mums pašiem tas nav jāapzinās? Tādēļ vien, ka mēs viņā stāvam darba kreklā, ne svētku uzvalkā?

Ja pie mums vēl nav pietiekamas pārliecības, ka mēs strādājam pēc jaunas saimniecības sistēmas, tad pilnā mērā tā ir pie mūsu pretiniekiem. Anglija, protams, nerautu sakarus ar mums, ja tai nebūtu skaidri acu priekšā, ka še ir kapitālismam naidīga sistēma darbā un *sekmīgā darbā*. Viņi labi zina, ka mums nav imperiālistisku nolūku kā viņiem.

Vēl vienu jautājumu es te gribētu īsumā aizskart: kā mēs tagadnē iedomājamies pārējās pasaules proletariāta ieraušanu revolūcijā. Gandrīz visās zemēs ir palaisti garām izdevīgi gadījumi saņemt varu savās rokās. Vācijā vairākas reizes (1920., 1921., 1923. g.), Itālijā, Bulgārijā utt. Bažījās: trūks maizes, būs grūta cīņa utt. Un vara palika guļam, kamēr to paņēma atpakaļ buržuāzija. Nav domājams, ka tas bieži atkātosies, kad buržuāzija atzīrgst un no jauna tehniski apbrūnojas no galvas līdz kājām. Protams, var gadīties arī negaiditi sarežģījumi, kas atvieglo varas paņemšanu, un cerams, ka nu to ne-palaidīs garām.

Bez tam jābūt skaidrībā, ka nākamajā karā, ja un kad tas būs, izšķiršanai jānāk uz vienu vai otru pusi. Cīņa kapitālistisku valstu starpā jeb starp kapitālistu un atpaliķušu zemi var izbeigties ar aneksiju, ar pārdalīšanu — līdz nākamajam karam. Karš *starp kapitālismu un komunismu* var izbeigties tikai ar viena vai otra uzvaru. Šī atziņa, šķiet, sāk ataust pat dažu s.-d. galvā. Tā, piemēram, tas pats Bauers (Vinē) izteicās, ka bolševiki gan jauni laudis, kas negrib nākt atpakaļ pie sociāldemokrātiem, taču proletariātam kara gadījumā jāstājas padomju pusē. Grūti ticēt viņa neliekulībai, un jābūt gataviem uz

jaunām nodevībām, bet par to nav jāšaubās, ka masas pār viņu galvām pāries revolūcijas pusē. Protams, ne vienā un ne pirmajā kara dienā, bet tā gaitā.

Bija kādu laiku, piemēram, 1918.—1919. gadā, laiks, kad šķita, it kā (revolūcijas) uzvara vismaz Eiropā varētu norisināties bez jauna pasaules kara. Patlaban šām izredzēm nav pamata. Karš var novilcināties, — un ikviens diena no mums ir jāizlieto un tiks izlietota miera celtniecībai, — bet tas, šķiet, nenovēršams. Karš var novērsties kapitālistisko valstu pašu starpā — ikviens gadījums mums jāizlieto revolūcijas labā. Bet mums jāsagatavojas uz to kā *vispasaules revolūcijas pēdējo pakāpi: uz karu starp kapitālismu un komunismu, starp buržuāziju un proletariātu.*

P. Stučka

*Darba kalendārs 1928. gadam.
«Prometejs», Maskavā, 1928,
35.—43. lpp.*

Iespiests pēc kalendāra teksta

PILSĒTU PAŠVALDIBU VĒLĒŠANU PLATFORMA³⁵

Ceturto reizi jau tuvojas pilsētu pašvaldību vēlēšanas «demokrātiskajā» Latvijā. Jau 9 gadus sakās valdām «demokrātija», patlaban pat sociāldemokrātija. Un tomēr pie varas kā bija, tā ir tā pati mantīgā pilsonība kā centrā, tā uz vietām, kā valdībā, tā pašvaldībā. Ikkritīgi saauc Latvijas vēlētājus, lai tie izredz uz nākošajiem gadiem tos kandidātus, kas lai neatsaucami valdītu pār visu zemi. Un ikvienās vēlēšanās kauliņi krit par labu buržuāzijai.

No jauna birs partiju platformas, braukās vēlēšanu vāžoņi un automobiļi. Iesāks ar pašvaldību, beigs ar saeimu uz veseliem trim gadiem. Solījumu būs bez gala. Tādēļ mēs, iekams stājamies pie jaunām vēlēšanām, gan drīkstam prasīt, *ko mums atnesušas agrākās*. Mums daudz ir solīts, kas no tā ir dots? Un neļausim apmulsināties ar jauniem solījumiem, iekams nav atbildes, kā pildīti vecie. Mums vēl 3 gadus atpakaļ apgalvoja s.-d. uzsaukumos, ka «pilsētas pašvaldības iestādes *varot joti daudz darīt*, lai *atvieglinātu* tik daudz cietušās tautas likteni». Jo jau nāk, ja *varēja* ko darīt, bet *nekā nedarija*.

Vēlētāji nepalika kurli uz solijumiem. Viņi trijās pilsētū domēs deva kreisus vairākumus, vietām pat s.-d. vairākumu, vismaz stipras s.-d. grupas. Kam tas nāca par labu? Vienīgi buržuāzijai un ievēlētajiem kandidātiem: tie dabūja viens pēc otru siltas vietīnas un apmierinājās. Ko viņi solījuši, viņi aizmirsa. Un, kad kreisās darba masas un viņu ievēlēto nelielais pulciņš mēģināja atgādināt šos solijumus, tad arī viņi atrada «savas vietīnas» Latvijas «demokrātijā», tikai — aukstos cietumos. Buržuāzija valda neaprobežoti. Plašās darba masas joprojām smok zem neaprobežotā izsūkšanas sloga, ar lielu bezdarbu un mazām algām. «Lētu darbu un dārgu maizi» — tāds ir tas lozungs, ar kuru rāpjās uz augšu Latvijas zemnieciski pilsoniskā «demokrātija» ne vien uz laukiem, bet arī pilsētās. Līdz šim tas viņai ir labi veicies, bet, ja tas vairs neietu tik mierīgi un tam rastos nopietni šķēršļi, tad viņai ir jau padomā jauns līdzeklis, ar ko uz to *piespiest*: fašistiska diktatūra. Mēs stādām pretim lozungu: *darbu un maizi visiem*; pietiekami *atalgotu* darbu un *lētu* maizi. Mums jābūt gataviem aizstāvēt šo lozungu ne vien pret «mierīgiem demokrātiem», bet arī pret bruņotiem fašistiem.

Raug, kādos apstākļos tuvojas jaunās vēlēšanas. Un viens otrs darba cilvēks nejauši iejautāsies: Jā, vai tādos apstākļos jel maz ir vērts zaudēt dienu un plēst zābakus vēlēšanu gaitā? Tāds uzskats būtu pavisam aplams. Nevajag celt ilūzijas par pārāk lielām iespējamībām pilsētu pašvaldībās, bet nevajag arī pārāk zemu notaksēt šīs iespējamības. Vienu, ko vajag: šīs patiesās iespējamības *patiesām izlietot* un tās, kur un kā vien iespējams, *paplašināt*. Nedrīkst aizmirst, ka centra valdība un vietējā pašvaldība ir nesaraujamas daļas no vienas un tās pašas valsts varas, kurā vienā, kā otrā vietā patreiz vara ir nedalīti buržuāzijai un kur vienā, kā otrā darbaļaudīm tāpat nedalīti ir jātiecas gūt savu varu un no tās atstumt buržuāziju. Buržuāzija, protams, kā augšā, tā apakšā, cieši turēsies pretim ikvienam nopietnam strādniecības stāvokļa uzlabojumam, jo tas iet uz *viņas peļņas* rēķina. Strādniecībai uz to jāatbild ar visu plašāko izmantoto masu viesīto fronti cīņā ne vien pēc galamērķa, bet *ari ik pēc vienas strādniecības dzīves prasības, to paplašinot*.

Mums nav te jāiztirzā reakcionāro pilsoņu partiju solijumu platformas. Šo partiju šķiru sastāvs noteic, ko tās

darīs un kas tām jādara. Mums nav arī ko kavēties pie dažādu vidēju partiju solijumiem; tie ir rebinieki*, ko interesē tikai sava kabata. Visnepietnāk mums ir jārēķinās ar s.-d. partijas solijumiem, jo tā saucas par strādnieku partiju, tā ikreiz daudz ko sola, un tā ir patreiz pie valdības.³⁶ Raug, par viņiem prasiet ikviens sevi pašu, ko viņi jums devuši. Un tad prasiet viņus pašus, kādēļ viņi jums neko nav devuši, kaut gan viņi bija pie valdības centrā un uz vietām. Viņi jums neatbildēs, jo viņiem būtu jāpaskaidro, ka viņi taču *nevar iet pretim saviem koalicijas, kopvaldības biedriem* un viņu interesēm. Un še jūs viņiem paskaidrojet, ka *nevar kalpot diviem «kungiem»*: buržuāzijai un strādniecībai. *To abēju intereses ir tieši pretējas* ne vien fabrikā, ne vien uz tīrgus, bet arī valdībā, kā centrā, tā uz vietām.

Pilsētu pašvaldību tiesību robežas pēc likuma burta Latvijā būtu diezgan plašas; tanīs tiešām, šķiet, varētu šo un to darīt par labu darbaļaudīm. Ja jūs paraugāt tās lielās summas, ko aprij augstākās valsts iestādes, kas tiek izdotas par dzīvokļiem un greznību lielo pilsētu centros; par to ēku lepnību, ielu tīrību, gaismu un labierīcību, kas valda centrā utt., un to salīdzināsīt ar to, ko bauta strādnieks un viņa nomales, tad jūs pārliecināsities, ka tam, kam ir, vēl top dots un viss tiek ķemts tam, kam nav. Tas grozīsies tikai tad, kad grozīsies saimnieciskā politika: pirmā vietā nabadzīgie, tad bagātie, pirmā vietā nomales, tad centrs, pirmā vietā darbaļaudis, tad bagānieki. Protams, ka to nevar izvest vēlēšanu ceļā un vēl pašvaldības iestādēs. Bet skaidribu galvās par to var ienest.

Kad mantīgie paši paskaidro, kādēļ tas tā ir, tad viņi saka, ka viņi esot tās galvas jeb tas vēders, bez kuriem jūsu rokas nevarot strādāt. Strādnieki uz to viegli var atbildēt: mums pašiem ir vēderi un galvas, kas var apkalpot un vadīt mūsu rokas, kā mēs to redzam Padomju Krieviju. Kad s.-d. to pašu paskaidro, viņi saka: mēs nedrīkstam *«pārāk daudz»* (tas ir, itin nekā) prasīt no buržuāzijas, jo viņa ir *kapitālisma nesēja*, un kapitālisms *bez peļņas nevar pastāvēt*. Vienīgi mēs uz to varam droši atbildēt: mēs solām vienīgi to, ko mēs varam un gribam pildīt, kad mēs tiksim pie varas, jo mums nerūp ne bur-

* — veikalnieki (netīru darījumu veicēji). *Red.*

žuāzija, ne kapitālisma peļņa, bet *vienigi strādniecības intereses*.

Latvijas pilsētas ir patlaban it kā ceļa jūtīs. Jaunais tirdzniecības līgums, ko «*kreisā*» valdība, spiesta no strādniecības, noslēgusi ar PSRS,* nozīmē, ja to izvedīs, kā pienākas, dzīvē, *jaunu attīstības ceļu* Latvijas pilsētās uz rūpniecību, uz ostu atzelšanu utt. Rasis rūpniecības un ostas pilsētās jauni *darba centri*, rasis jauni uzdevumi, bet arī jaunas iespējamības pilsētām. Taisni tādēļ nākamajās vēlēšanās piedalīšanai jābūt jo dzīvai, lai strādniecība arī pilsētu pašvaldībās varētu sacīt savu vārdu, norādot un paskaidrojot to jauno virzienu, kāds Latvijas dzīvei jāņem sakarā ar šo svarīgo notikumu.

Bet blakus šiem jaunuzdevumiem paliek arī neskaitāms daudzums uzdevumu, kas jāatkārto ik trīs gadus nu jau ceturtajās vēlēšanās un kas joprojām gaida ja ne izpildīšanu līdz galam, tad vismaz tās pasākumu. Cik vienkāršas un it kā pašas par sevi saprotamas šīs prasības, ik uz vienu no tām jūs dzirdējāt un dzirdēsit atbildi: — Bet! — Ikvienā no tām *izskan pretējas intereses*: vienā pusē bagātās pilsonības, otrā pusē darba tautas: ne vien strādnieku šķiras, bet arī plašo sīkpilsoņu (amatnieku, rokpeļņu, mazo ierēdņu u. c.) masu, kuru skaits Latvijas pilsētās, rūpniecībai nikuļojot, ir tik liels un kuriem vismaz pilsētu pašvaldības jautājumos tieši pretēju interešu ar strādniecību nav. Mūsu vēlēšanu platforma var *apvienot* jeb vismaz *pievienot* arī šīs plašās masas, ieskaitot pat plašo *bezdarba* inteligenci. Līdzšinējais saimnieciskais sastrēgums viņiem visiem vienādā mērā aizklāj jebkādas izredzes. Vajag spert *pirmai soli uz jaunu ceļu*, sākot no pašvaldības.

Sīs plaši vienotās frontes vēlēšanu platformā mēs īsi atzīmējam tikai svarīgākās reālās prasības, vienmēr uzsvērot to tieksmi, kādu mēs ieliekam *ikvienā prasībā*:

I. *Darbu un maizi!*

1. Pašvaldība, protams, nevar apgādāt ar darbu visu strādnieku šķiru, bet viņai jācīnās pret bezdarbu. Šīnī zinā tai jārūpējas, lai visiem pilsētas bezdarba iedzīvotājiem būtu nodrošināts darbs un pienācīgs atalgojums. Šīnī nolūkā: a) veicināma rūpniecības un transporta attīstība, visiem līdzekļiem paplašinot un izveidojot uzsāktos

* Sk. šā sēj. 90.—93. lpp. *Red.*

saimnieciskos sakarus ar Padomju Krieviju; b) izvedama stingri dzīvē 8 stundu darba diena visās no pilsētas atkarīgās rūpniecībās u. tml. iestādēs nodarbinātai strādniecībai; aizliedzot virsstundas, rāsies jaunas darba iespējas bezdarbniekiem un atvieglosies un pacelsies pašas nodarbinātās strādniecības stāvoklis; c) organizēt ar pašvaldību līdzekļiem un ar valsts pabalstu dažādus jaunus rūpniecības un citus darba uzņēmumus.

2. Pašvaldībai stingri jāpieturas pie strādnieku arod biedrību pieņemtiem darba un algas noteikumiem: organizējot sabiedriskos darbus un izsniedzot pabalstu no arodbiedrībām atzīta eksistences minima apmēros tiem strādniekiem, kuri nevar tikt nodarbināti sabiedriskos darbos.

Eksistences minima jāietilpina arī bezdarbnieka apgādājamo ģimenes locekļu uzturēšana. Sabiedriskos darbos jāietur 8 stundu darba laiks un pārējie darba un dzīves noteikumi, jāieved pilnīga sociāla apdrošināšana un jāizsniedz nepieciešamās darba drēbes.

II. Dzīvokļus, gaismu un siltumu!

1. Pilsētu svarīgākais uzdevums ir gādāt par dzīvokļiem un labierīcību. Par to gādā līdz šim centrā un bagātiem; mēs prasām to pirmā kārtā darba laudīm nomalēs. Pa treiz, rūpniecībai paplašinoties, šis uzdevums kļūst jo svarīgs.

2. Apkarojama spekulācija ar dzīvokļiem, noliedzot dzīvojamo telpu izmantošanu un pārbūvi veikalu, noliktvu, uzņēmumu un iestāžu vajadzībām. Stingri jāraugās uz īres likuma izveidošanu strādniecības labā un tā dzīvē izvešanu, vienkāršojot īrnieku labā formalitātes un tiesāšanas kārtību (īres valdēs un tiesās), pievelkot tanī arī strādniecības priekšstāvus un piestiprinot ipašus strādnieku dzīvokļu pārlūkus no strādnieku organizāciju puses.

3. Dzīvokļu krīzes apkarošanas nolūkos pašvaldībām jārūpējas par jaunu, ērtu un higiēnisku strādnieku dzīvokļu celšanu pēc dārza pilsētu parauga par strādniecībai pieejamām cenām ar valsts, pašvaldības un kooperatīviem līdzekļiem.

4. Jāgādā par dārziem, parkiem, sporta un atpūtas laukumiem strādniecībai. Kur pilsētas rīcībā nav zemes šādām vajadzībām, tā atsavināma piespiedu kārtā.

5. Pilsētu labierīcības darbā galvenā vērība un pirmā kārtā jāpiegriež nomalēm, kur sevišķi bēdīgos apstākļos

atrodas satiksmes līdzekļi, apgaismošana, apsildišana, ūdensvadi, kanalizācija un citi nepieciešamie labierīcības veidi.

6. Kur strādniecība pati labprātīgi vēlas, strādnieku ģimeņu mājiņu celšanai mazpilsētās, miestos u. c. bieži apdzīvotās vietās piešķirami apbūves gabali par brīvu un būvmateriāli un kredits uz atvieglotiem noteikumiem līdzīgi ar jaunzemniekiem.

III. Pilnigu sociālu apgādību!

1. Pašvaldībām jāuzstājas par labu visu darbaļaužu pilnīgai sociālai apdrošināšanai pret slimībām, sakroplošanu, vecuma un darba nespēju un nāves gadījumos uz valsts un uzņēmēju rēķina un stingri jāraugās, lai tiktu izvesti dzīvē pastāvošie aizsardzības un darba likumi, pirmā vietā visu to tūliņ izvedot dzīvē savos uzņēmumos un saviem strādniekiem.

2. Uz pašvaldību rēķina ar valsts pabalstiem jāorganizē zīdaiņu-bērnu, nespējnieku un nakts patversmes, dzemdēšanas iestādes, slimnīcas un ambulances, jo sevišķi darba iecirkņos un pilsētu nomalēs. Darbaļaudīm šīs iestādes par brīvu!

3. Medicīniskā palīdzība organizējama uz sociālās apdrošināšanas rēķina. Jāieved uz pašvaldību rēķina sevišķi skolu ārsti, vienigi šinī darbā.

IV. Lētu preci un labu pārtiku!

1. Pārtikas un pirmās nepieciešamības produktu ražošana un tirdzniecība nokārtojama ar pašvaldību ciešu līdzdalību, lai apkarotu spekulāciju, preču sadārdzināšanu un viltošanu. Šinī nolūkā organizējami komunālie veikali, maiznīcas, dzirnavas utt.

2. Komunālie uzņēmumi, kas kalpo plašāko masu vajadzībām, nedrīkst tikt izmantoti peļņas nolūkos, jārūpējas, lai elektrība, gāze, tramvajs, pirts, ūdens un kanalizācija būtu pieietami visiem pilsētas iedzīvotājiem.

V. Brīvu skolu un lētu izglītību!

1. Jāgādā, lai darba tautas aprindām būtu pieietamas bezmaksas pamat-, vidus-, arod- un augstskolas izglītība. Trūcīgiem skolēniem apgērbs, apavi, mācības līdzekļi un kopēdināšana skolās par brīvu — no pašvaldības un valsts līdzekļiem.

2. Masu audzināšanu strādnieku kultūras garā. Šinī virzienā ievadīt teātrus, koncertus, mākslas izstādes darbību, darīt tos pieejamus visplašākām masām, atbalstot ar

pašvaldības līdzekļiem strādnieku organizāciju izrīkojumus, kursus un priekšlasijumus.

3. Visplašāko atbalstu un pabalstu bērnudārzu ierīkošanai, vakarskolām un tautas augstskolām tautas masām. Bezmaksas bibliotēku, lasītavu, radio un klubu ierīkošanu ar pašvaldību līdzekļiem, kā arī atbalstu tamlīdzīgiem strādnieku pašu organizāciju pasākumiem.

4. Organizējami pašvaldību kinoteātri un celojošas kinoizrādes skolās un klubos, demonstrējot vienīgi vērtīgas kultūras filmas.

VI. Nodokļus uz bagāto pleciem!

1. Priekš masām sevišķi smaga un netaisna ir pastāvošā nodokļu sistēma. Nodokļu ir ļoti daudz, kas dod iespēju neskaitāmām patvalībām. Nodokļu summas ir ārkārtīgi lielas, un nodokļu nastu sadališana ir ārkārtīgi netaisnīga. Pilsētu finansu un nodokļu politika jāpārveido, lai tā mazinātu šīs lielās sociālās netaisnības iespaidu uz masu dzīves limeņa minimaума pazemināšanu un lai, no otras puses, rastu vajadzīgos līdzekļus augšā nosprausto darbaļaužu vajadzību apmierināšanai.

2. Pašvaldību nodokļu sistēma balstāma galvenām kārtām uz nodokļiem no nekustamas mantas, tirdzniecības un rūpniecības, apvienojot pēdējos ar progresīvo ienākumu nodokli — *vienotā progresīvā mantas un ienākuma nodokli*. No šī nodokļa pilnīgi jāatsvabina visas personas, kuru ienākumi nepārsniedz pusotrreiz eksistences minimauma, ieskaitot šo personu apgādībā atrodošos ģimenes locekļus.

3. Atceļami sīkie pašvaldību nodokļi, kā: pierakstīšanās, tiltu nodokļi, dzimtsarakstu nodaļu nodevas utt., kas nedod jūtamus ienākumus pašvaldībām, bet apgrūtina plašas iedzīvotāju masas.

4. Dzīvokļu nodoklis tagadējā veidā atceļams, ievedot tā vietā greznuma un lieku ērtību nodokli, kurš gultos tikai uz lepnajiem un dārgajiem dzīvokļiem, neskarot darba tautas mitekļus.

5. Līdzekļi augšminēto nepieciešamo labierīcības un labklājības prasību dzīvē izvešanai nemami no pašvaldību robežās ieņemtiem nodokļiem u. c. ienākumiem, kā arī no valsts vispārējiem ieņēmumiem.

Platformas prasības nav izsmeļošas. Tās atzīmē tikai virzienu, kādā jāieturas jaunajai pilsētu pašvaldību politikai. Ikviens fabrikas strādnieks, ikviens darba cilvēks

vispār tām var pievienot savas praktiski novērotās vajadzības, lai tās izbīdītu kā patiesu dzīves prasību. Vienmēr tanī pat virzienā: nesaudzoši strādniecības labā, kaut arī pret buržuāziju! Tās atradīs mūsu nedalītu atbalstu.

Ap šo platformu mēs pulcinām visas plašās pilsētu darba masas, visus apspiestos, apbēdinātos. Kandidāti, kas nopietni paraksta šo platformu, ir mūsu kandidāti. Komunistu partija pati kā nelegāla partija nevar uzstādīt savus kandidātus. Tādēļ viņa uzaicina savus biedrus un visu kreiso strādniecību balsot par šiem kandidātiem un šiem lozungiem. Visas šīs prasības ir vienkārši apvienotās darba tautas prasības un ne komunisms. Bet tās arī nerunā pretim ceļam uz komunismu, jo tās ved cīņā pret kapitālismu un buržuāziju.

Nevienas balss par reakcionārām buržuāzijas prasībām! Nevienas balss par s.-d. kandidātiem, kas nevižo šķirties no buržuāzijas! Balsojiet visi par šo platformu! Lai dzīvo vienotā strādniecības fronte pret buržuāziju!

*Nosūtīta uz Latviju
1927. g. 14. decembri*

[LKP] *Centrālā Komiteja*

*LKP CK PVI PA, 240. f., 1. apr.,
496. l., 507.—518. lp.;
«Cīņa», 90. (510.) nr.,
1928. g. 30. janvāri*

Iespiesta pēc rokraksta

TRISPADSMITĀ LATVIJAS VALDIBA

Gadus 40 atpakaļ Rīgas baptistu draudzē «ap varu» cīnījās divi pātarnieki, ja nemaldos, Vasmanis un Rumbergs. Kad viens no viņiem bija nopātarojis savus gadus divus, tad draudzes papiņi un mammaņas sūtīja sūdzību uz «pili» pie gubernatora, kurš ievēroja vēlētāju lūgumu un pārmainīja mācītājus. Kādā labā dienā pie gubernatora ieradās viens no viņiem, neatminu vairs, kurš, un sūdzējās: «Ekselence, mana draudze mani *izmeta pa logu no baznicas!*» Gubernators, mierīgi noklausījies sūdzību, noprasīja, cik ilgi tad viņš šoreiz pātarojis, un, dabūjis zināt, ka gadu, apmierināja: «Diezgan, diezgan, lai nu papātaro otrs.»

Tagad šie vecīši jau pa lielākai daļai guļ kapā; tagad viņu dēli un dēlu dēli cilindros un lakas zābakos

«cīnās ap varu». Parasti ik gada beigās ir valdību krīze; ministru priekšnieks iet uz to pašu pili, kur tagad krievu gubernatora vietā «vecais paziņa» Gustavs Zemgals pieņem no viņa «atlūgšanos» no amata un «būvē» jaunu valdību. Šī «valdības celtniecība» ir tas komiskākais, varbūt arī reizē traģiskākais visā parlamentārismā. Un *nekad un nekur* tas nav pieņemis tik izķēmotu formu kā patlaban noritējušā valdības krīze Latvijā. Man šķiet tiešām, ka nevar atrast labāku materiālu, lai parādītu parlamentārisma kretīnismu visā spilgtībā, kā dokumentāriski atstāstot to, kas bija pa [Ziemas] svētku laiku Rīgas «parlamenta aprindās».

13. decembrī (kā redzat, nelaimīgā dienā) s.-d. valdības galva* iesniedza valsts prezidentam atlūgumu no amatiem. Nu iesākās tas kumēdiņš. Prezidents ataicina Zemnieku savienības vadoni** un liek priekšā sastādīt jaunu valdību. Valdību sastādīt nozīmē sadabūt 51 balsi no 100 balsīm saeimā, Zemnieku savienība tomēr lielākā partija pēc sociāldemokrātiem. Paiet dažas dienas, zemnieku papi patirgojas un tad atteicas. Viņu laiks vēl neesot pienācis. Acīmredzot viņiem negaidītā s.-d. pašatteinās šini zinā arī spēlējusi kādu lomu, jo patlaban vēl Zemnieku savienība saeimā veda visasāko cīņu pret s.-d. valdību, *lai to gāztu un tā tiktu pie valdības!*

Kad viens partijas līderis atteicas, jāaicina otrs. Pie rindas ir latgalietis *Rubulis*. Arī tas apstaigā visas partijas, bet nekas neiznāk. Tas atteicas. Prezidents kā bārdzīnis aicina: nākamais! Ierodas — «*kreisais* ebrejs Nuroks, aiz kura kaut kāds «demokrātisks» balsu grupējums. Tas nēm lietu ļoti nopietni, bet bez panākumiem. Nāk Dišleri, Nonāči, Trasuns («*progresīvais*»!).³⁷ Pat Latgales kristīgais bīskaps Rancāns izmēģina savu laimi, bet velti. Un nu nāk *vēstures ironijas fakts*: Latvijas «demokrātiskās» valsts prezidents *aicina* pie sevis *vācu bijušās muižniecības* partijas vadoni Šimani un *lūdz to lūgdams uzņemties valdības sastādīšanu*.

Te es atļauju sev pārtraukumu (pauzi) uz 10 minūtēm.

Fakts ir pārāk interesants, lai gar to paietu pāris vārdiem. Kā zināms, Latvijas valdība pasakaino «*Lāčplēsi*» padarījusi par savu valsts varoni. Viņa cīņa ar «*Melno*

* M. Skujenieks. *Red.*

** A. Alberingu. *Red.*

bruņnieku» ir Latvijas «valsts pasaka». Un, raug, dzīvs vēl lielais dzejnieks*, kas apdziedāja Lāčplēsi, bet «Melnais bruņnieks» jau no jauna uz kājām, un Latvijas valsts notārs, atvainojošs — valsts prezidents**, «lūdz» — taisni lūdz to uzņemties «demokrātiskās» Latvijas valdības sastādišanu!

Nekavēsimies še pie jautājuma, kādēl vācu Šimanis to mēr nesastādīja valdību, arī valdības nesastādišanu atzīmēja ne vien Rīgā.

«Dr. Šimanis ved sarunas par valdības sastādišanu

(«Strādnieku Avīzes» speciālziņojums)

Rīgā 29. decembrī. Valdības jautājumā pašreiz iniciatīva atrodas vācu frakcijas rokās, un sarunas par valdības sastādišanu frakcijas uzdevumā ved dr. P. Šimanis, kurš mēģina vispirms noskaidrot pilsoniskās valdības sastādišanas iespējamību. Sarunas notikušas jau ar demokrātisko centru³⁸, bet pēdējā atbilde vēl nav zināma. Ja tas dos noraidošu atbildi, tad vācu frakcija paredz rīt sasaukt visu vācu partiju pārstāvju kopēju apspriedi, kurā lems par tālākiem soļiem. Iespējams, ka vācu frakcija tādā gadījumā izšķiras par kreisās koalīcijas atbalstišanu.»

Šo pašu trekniem burtiem zem uzraksta «*Valdības sastādišanas iniciatīvu uzņēmies dr. P. Šimanis*» ziņo Zemnieku [savienības] «Brīvā Zeme» no 29. decembra. «*Noskaidrojies, ka 48 deputātu balsis ir Šimaņa rīcībā kā kodols pilsoniskās valdības sastādišanai*» («Strādnieku Avīze» no 31. decembra). — «*Vakar demokrātiskais centrs dr. Šimanim deva atbildi, ka nevēlas piedalīties viņa nodomātā koalīcijā. Iemesls esot tas, ka šī koalīcija var izrādīt tikai 53 balsis, bet demokrātiskais centrs prasa mazākais 54*» («Latvis» no 31. decembra). Tad tālāk:

«Dr. P. Šimaņa misijas novērtējums Vācijas presē

Berlīnē 29. decembri. Komentējot Latvijas valdības sastādišanas uzticēšanu saeimas vācu frakcijas pārstāvim dr. Šimanim, «Deutsche Allgemeine Zeitung» raksta, ka šis solis nozīmējot tādā ziņā politisku progresu, ka ar to tiekot apliecināts, ka Baltijas valstis vācu minoritātes lietišķais gars un lojālā izturēšanās guvuši valsts varas atzinību. Ja dr. Šimanim izdotos valdību sastādit, kurā tādā gadījumā droši vien kādu portfeli pāņemtu arī vācu minoritāte, tad tas būtu pirmais no vāciem sastādītais kabinets Latvijā. Laikraksts tomēr atzīst, ka šādas izredzes dr. Šimanim ir niecīgas, kaut gan viņš bauda vispārēju

* Rainis. *Red.*

** G. Zemgals pēc profesijas bija jurists. *Red.*

cienību. Bet, lai būtu kā būdams, — esot pats par sevi interesants jau tas fakts vien, ka vācu deputātam uzdota valdības sastādišana» («Pēdējā Brīdi» no 30. decembra 1927. g.).

. Gandrīz tāpat izsakās cīta liberāla vācu avīze:

«*Vossische Zeitung*» izsakās, ka saeimas vācu frakcijas līdera pieaicināšanai valdības sastādišanā esot ārkārtīga nozīme. Šī uzdevuma uzticēšana vācu frakcijai pierādot to iecietības garu, kas pakāpeniski iespiedies Latvijas politiskā dzīvē» («Pēdējā Brīdi» no 31. decembra).

Un tanī pat numurā «Pēdējā Brīdi» ar milzu burtu uzrakstu «*Vorwärts* atzīmē *P. Šimana mēginājumu sastādit valdību par sensāciju*»; mēs tiešām lasām:

«*LTA. Berlinē 30. decembrī. «Vorwärts» šodien plaši komentē Latvijas valdības sastādišanas uzticēšanu vācu frakcijai. Laikraksts izsakās, ka iniciatīvas nodošana parlamenta vācu frakcijai esot savā ziņā sensācija. No vienas puses, tas gan pierādot, ar kādām gandrīz nepārvaramām grūtībām esot savienota jaunas valdības sastādišana Latvijā, bet, no otras puses, tas nododot vislabāko liecību par to patiesi demokrātisko garu (!) [P. S.], kāds valda Latvijas valstī. Nevarot nemaz iedomāties, ka kaut kas tamližīgs varētu notikt citās valstīs.*

Nemot vērā tās apspiešanas, kādām mazākuma tautības padotas pārējās Eiropas valstis, Latvijas valsts prezidenta solis atstājot vislabāko iespaidu. Esot grūti pateikt, vai saeimas vācu frakcija varēs izpildīt viņai uzticēto uzdevumu. Ľoti iespējams, ka valdības sastādišanas uzticēšana dr. Šimanim palikšot bez praktiskām sekām. Tomēr, neskatoties uz to, šis Latvijas valsts prezidenta solis uzskatāms kā skaists zests, kas nepalikšot neievērots citās valstīs un varbūt pat atstāsot labvēlu iespaidu uz citu valdību turpmāko politiku attiecībā uz minoritātēm.»

Un mūsmāju s.-d.? Vai viņi sauc uz barikādēm jeb vismaz uz vienotu fronti pret vācu *muižniecības partijas «demokrātisko»* valdību? Nē, nebūt ne. Viņi acimredzot ar lielu apmierinātību izlasa Šīmaņa atzinīgu atsauksmi par s.-d. līderiem un jo sevišķi šī vīra paša apgalvojumu par savu «demokrātismu»:

«Ar vārdu pilsonisks mūslaikos vēl nav dots virziens, ar kura palīdzību varētu šķirt mūsu politiskās dzīves akūtos jautājumus. Nē, *ik-kurai* partijai, vai pilsoniskai jeb *sociālistiskai*, atsevišķos jautājumos ir *savi ipatnēji uzskati*, kas ar mūsu uzskatiem *driz saskan*, driz stāv pretrunā. Nebūt nav sakāms, ka šie uzskati *tieši vissvarīgākajos jautājumos būtu biežāk bijuši saskandināni ar pilsoniskajām partijām nekā ar sociālistiskajām.*» («Rigaer Rundschau» 16. janvārī 1928. g.)

Sakiet — vai var iedomāties lielāku plauku sociāldemokrātiem nekā šādu vācu «demokrātiskās» reakcijas jeb

reakcionārās «demokrātijas» vadoņa spriedumu? Taču šis «demokrātiskās» valdības plāns izjuka. — «Melnais bruņinieks» pagaidām nogāja no skatuves, lai — kā redzēsim — citā uzvalkā no jauna stātos uz skatuves (palasi tālāk!).

Pēc šī īsā pārtraukuma varam turpināt savu kinolentu par valdības celtniecību Latvijā. Jaunais cēliens iesākas ar «valsts prezidenta aizrādījumu, ka viņam nāksies ierosināt saeimas atlaišanu, ja neizdosies sastādīt valdību». Bet, tā kā tā pēc konstitūcijas jāizdara ar tautas nobalsošanu un visa procedūra prasa laiku, tad vēlēšanas varētu notikt tikai 10. maijā, t. i., tikai par dažiem mēnešiem agrāk nekā kārtējās vēlēšanas (šoruden). Bet līdz tam laikam *būtu pie valdības stūres* tā pati «kreisā» jeb s.-d. valdība. Raug, pilsonības galvenās *bailes*: *vēlēšanas zems.-d. valdības!*...

«Faites votre jeu»*. Jeb kā uz «Miķeļu tīrgus» laimes rata turētājs izsauc: «Sargiet nost!». «Spēle turpinās» — izspēle pieder Holcmani. Par Holcmani mums jau pieņācies runāt agrāk, kad tas kā tieslietu ministrs nošaušanas vietā ieveda *pakāršanu*. Tātad pēc amata bende, tas pēc dzimuma ir mazinieks jeb Skujenieka partijas brālis. Protams, ka arī viņš galu galā atsakās. Kandidātu *saraksts ir slēgts*; vajadzētu sākt no gala. Bet jau Šīmanis bija ieminējies *Juraševski*. Tas ir «labās pusēs demokrāts», ar citiem vārdiem — var tā, kā vajag. Un nu nāk «demokrātiskā centra» nedēļa. Paiet nedēļa un vēl otra. No jauna un no jauna atkal atliek termiņu, bet jau gaišāk un gaišāk kūnojas labpusēja valdība. Vai nu s.-d. sauc strādniecību cīņā pret fašistisko spēli? Nē, viņi pajokojas, kad viens vai otrs labpusējs deputāts pa vienu nakti pārsaucas par liberālu, bet arvien ikviečam jo gaišāk top redzams, ka valdībā būs pat *Berga grupas*³⁹ priekšstāvniecība, ka to pabalstīs pat krievu priesteris Pommers (bīskaps Jānis) un ka tieslietu ministrs būs — *vācietis Magnuss*.

20. janvārī sanāca pa svētku mielastiem sagurušie deputāti uz jaunu sesiju, un 23. janvārī (pēc 40 dienām) ar 51 pret 43 balsīm (labējiem atturoties un 3 kreisajiem promesot) tur kādā diplomātiskā pusdienā — acīmredzot

* «Taisiet savu spēli!», «Naudu uz galda!». — Tā spēļu ellēs uzsauc bankas turētājs.

savstarpējs nolīgums, pēc Anglijas parauga* jaunā valdība *apstiprināta*. Tā ir *trīspadsmitā valdība* 10 gados; divpadsmit reizes ir atvaļinātie ministri saņēmuši 3 mēnešu atvaļināšanas algas, pavisam Latvijā ir vairāk kā 150 bijušās ekselences. Jau daži sāk zilēt, kāds liktenis būšot šai trīspadsmitai. Kā no laikrakstiem redzams, dažus pārņem drebūļi *jau no skaitļa 13 vien!* Daudziem tā šķiet pēdējā «parlamentāriskā» valdība. Daži gaida jau no tās — pārvēršanos fašistiskā, un tiešām vēl radību process nav galīgs, vēl norisinās personu un portfeļu maiņas. Visādā ziņā i Zemnieku savienība, i nacionālistiskais «Latvis» (Berga), i pat nacionālistiskie «puņķu vērpeļi» no «Latvijas Sarga» un «Imantas Gara» uzelpo atvieglināti: *pilsoniskā valdība; pilsoņi vadis vēlēšanas!* Kaut arī s.-d. sevi joprojām mierina, ka valdībai neesot pietiekoši ciešas bāzes (abās pusēs ir pa 48 deputāti, 4 svārstības), s.-d. izredzes uz jaunu s.-d. valdību patreiz ir pavisam niecīgas (=000,1).

Bet aplūkosim jautājumu mazliet no *šķiru stāvokļa*. Cik tas arī dīvaini, zemē, kas pēdējos 25 gados tik bagāta revolucionāriem satricinājumiem, politiskais līmenis loti zems, neizņemot pat [daļu] strādniecības. Pilsonību pārvalda spekulantisms, pie tam pa daļai uzkrāšanas, pa lielai daļai uzdzīves mērķos. Uz laukiem kā sēnes — jaunās moderniecības fabrikas, pilsētās ar tādu pat steigu — jauni restorāni un citas «publiskas» jeb atklātas iestādes; pēc ilustrēto lapu zīmējumiem (kailumiem) spriežot, visa gaivaspilsēta — viens vienīgs «atklātu namu» bazārs, ar mazām strādniecības oāzēm (saliņām) jeb fabriciņām pa starpām. Protams, arī uzdzīves procesā kaut kur tie *uzkrājumi kopā vācas*, bet savādā ceļā.

Parlaments rāda *divas koalīcijas*: «kreiso» un labējo. Jāteic: sikpilsonisko (spicē — s.-d.) un pilsonisko (galvā — Zemnieku savienība). Dališana nav visai pareiza. Tā ir, protams, tikai ideoloģiska šķiršanās, kas, piemēram, *ne-maz neizpauž strādniecību*. Revolucionārā kreisā strādniecība dzīvo Latvijas lielkapitālisma laikmeta *revolucionārajās* tradīcijās, kas reizē gan ir nākotnes perspektīva jeb izredze. Otrup — pati jaunā pilsonība arī ir vēl tikai

* Angļu parlamentā, kad kādam deputātam ir kur jāizbrauc, pie mēram, uz medibām, tas izlīgst ar pretiniekiem, ka arī kāds no viņu partijas kaut kur izbrauc. Parlamenta valdības līdzsvars!

pārejas, tapšanas laikmetā: pilsonības konsolidācijas vēl nav, tā apvieno pārāk dažādus slāņus, jauno, uz augšu ejošo lauku kapitālismu ar nikuļojošo pilsētu rūpniecisko kapitālismu, pilsētu namu celtniecību un tirdzniecību. Pa starpāni pilsoniski valsts kapitālisma paņemieni, valsts banka, linu un koktirdzniecības monopolis, zemes daļēja nacionalizācija* (muižniecībai *atņēma*, zemniekiem *izpārdodot*). Tas viss ļoti sarežģī un aizmasko politisko dzīvi, paasina cīņas starp *dažādiem pilsonības grupējumiem* ap valdības pīrāgu un valsts kasi pat armijas vadoņu rindās. Ikviena deputāta balss jāpērk (ebreja Dubina grupai 2 deputāti, bet — 8 prasības!). Blakus ar to *gļēva* sociāldemokrātija, kas, atstumjot no sevis strādniecību, nevar un arī negrib būt enerģiska uzbrucēja pilsonībai, bet tikai *tāds* draudošs uzbrukums varētu spiest pilsonību ātrāk un ciešāk saslēgties vienā *partijā* jeb vismaz ciešā, ilgstošā koalicijā.

Ja agrāk Latvija, lielkapitālismam strauji ejot uz augšu, bija arvien *mazs*, bet spilgts paraugs tam, kas norisinās citur *lielumā*, tad tagad Latvijas saimnieciskā dzīve atgādina staignu purvāju, kas vēl stipri jāsusina un kas nevar būt par paraugu. Runāt te par daļējās stabilizācijas vai racionalizācijas formulām, protams, arī var, bet tas jādara ar ļoti, ļoti lielām ierunām. Latvija nav un nevar būt kaut cik necik patstāvīga vienība, tā ir no liela organisma izrauta drupata, kas nav ieaugusi un nevar ieaugt jaunā organismā, bet ir pazaudējusi veco. Jaunais pilsonības bloks, vismaz vārdos, ir tieši pretim veco sakaru atjaunošanai (ar PSRS); sīkpilsoniskais bloks ir pārāk nedrošs un *gļēvs* šīs atjaunošanas tendences piekritējs.

Vai jaunā valdība jau ir *fašistiska valdība*? Tā jāstāda jautājums tieši un noteikti. Un jāatbild *tikpat noteikti: nē, vēl nav. Bet tā var izvērsties par tādu*. Juraševskis var visādi, tas ir ar politiskām tradīcijām neaprakstīta lapa. Bet tomēr «nelaiķim» Skujeniekiem bija vairāk personīgu īpašību priekš Pilsudska vai Musolini lomas nekā nepazīstamam Jelgavas advokātelim**, kas kļuva «slavens» caur to, ka kādreiz caur pārpratumu ietika [cariskās Krievijas] Valsts domē. Var pat būt, ka jaunā valdība neuzstājas noteikti pret noslēgto līgumu ar [Padomju] Krieviju,

* Acīmredzot domāta valsts zemes fonda nodibināšana. *Red.*

** P. Juraševskis 1921.—1924. g. bija notārs un advokāts Jelgavā. *Red.*

bet, protams, reizē *viņas sastāvdaļas* sabotēs šo līgumu (liks šķēršļus tā izpildīšanai, noteicot cenas, ko PSRS nevar pieņemt un nepieņems utt.) un tad atkal kliegs: raug, Krievija nepilda līgumu! Bet reizē Latvijā arī cīnās tās *pašas pretišķības*, kas norisinās rietumos un arī vēl Polijā starp Angliju un Franciju. Viena jaunās valdības daļa grib slieties uz *Lietuvas nacionālisma* pusi un *pret Poliju*, kādēļ «Sociāldemokrāts» pat pārsteigti izpauž *savus paša* nodomus (21. numurā, 27. janvārī 1928. g.), kad tas raksta: «Fašistiskā Lietuvas valdība, saprotams, redz pilsoniskā Latvijas valdībā atbalstu savai cīņai pret Poliju. Nav šaubu, ka mūsu pilsoņi aiz solidaritātes un milestības pret fašismu būs arī *gatavi tādu sniegt*. Kaut gan no Latvijas puses tā būtu visbīstamākā avantūra, no kuras var izraisīties priekš mums viens otrs visai nepatikams sarežģījums.» Kā redzat, te jau parādās *Pilsudska* ausis: Valdemārs s.-d. acīs ir fašists, bet Pilsudskis nē, citiem vārdiem: par *Pilsudski pret Valdemāru* jeb roku rokā ar Plečkaiti (sk. «*Cīņas Biedra*» pagājušo numuru par Lietuvu). Pilsudskis ir Anglijas kalps. Valdemārs vēl ne, tas vēl mēģina tuvoties Vācijai. Vācija savukārt visādi *mēģina tuvoties Anglijai*, bet Anglija to vēl atstumj, un grūti noteikt, vai te uz apvienību jel maz var nopietni gaidīt, kaut gan vācu buržuāzijas vairums un s.-d. uz to arī orientējas.

Jaunā valdība *vēl nav fašistiska*, kā to daži mēģina paskaidrot; fašisma drauds nav nedz novērsts, *nedz vēl garām*. Būtu pilnīgi nedialectiski sludināt: fašisms ir *galīgi uzvarējis*, nost *šo fašistisko valdību* un tikai. Tas būtu *vienkāršāk*, bet arī bēdīgāk, jo cīņa tad būtu *pārgulēta* un tā reakcija, kas tagad iestājas, jau būtu fašistiskā reakcija! Nē, fašistiskā reakcija nav tik nevainīga; patreizējie spaidi nav vēl neko asāki par s.-d. laikmetu, jo īpaši vēlēšanām tuvojoties. Fašisma dūre *būtu vēl citāda*. Tā var būt nākotnē, kā jau teicu, bet, kamēr arī ģenerāli Latvijā vēl dalās pēc politiskajām grupiņām, vienības viņu starpā nav un bez viņiem tomēr fašisma galīga uzvara nav iespējama. Tas nozīmē praktiski: vēl nevar atmest cīņu [buržuāziskās] demokrātijas rāmjos, kamēr parlamentārisms vēl nav izdzīvots galīgi. Protams, cīņai jābūt *revolucionārai*, bet ne vienkārši parlamentārai.

Kominternes valodā to sauc par revolucionāro parlamentārismu, kas uzliek par pienākumu piedalīties i vēlēšanās, i agitācijā, i tur, kur ir savi priekšstāvji, arī pašā

ievēlētajā iestādē. Un pie tam piedalīties uz visdzīvāko. Jāizlieto arī otrās, «kreisās» koalīcijas jeb opozīcijas pastāvēšana, un *tas ir tas, kas ir grozijies*, jaunajai valdībai nodibinoties. Cīņas pašā valdības sastāvā turpināsies, būs *varbūt pat asākas* nekā agrākajā sociāldemokrātiskajā [koalīcijas] valdībā, kurā s.-d. pret pilsonisko daļu (piemēram, aizsardzē)* bija pilnīgi nespēcīgi un ar veiksmēm tikai «ietupināja» vienu otru desmitu un simtu s.-d. vairāk vai mazāk siltās [ierēdņu] vietīnās.

Bet vai fašismam vairs jel maz vajag rīkot bruņotu apvērsumu pret parlamentu? Pats parlamentārisms Latvijas piemērā ir dabūjis *nepieredzētu triecienu*. Kaut kas tamlīdzīgs kā Latvija šinīs 40 dienās *nav atkārtojies nekur pasaulē* — *Latvijas «demokrātiskā» republika, kura pamatojas uz vācu valdības gāšanu*,** piedāvā vācu muižniecības partijai valdības nodibināšanu! Vācu muižnieks — par demokrātu; Hindenburgs — par republikas prezidentu, — *āzis par dārznieku*. Viņu laiks vēl nav atpakaļ nācis, vēl nav nedz junkuru, nedz fašisma valdības Vācijā, vēl nav arī vācu-angļu ūnijas kā tiltiņa uz to. Un līdz tam laikam? Viņi agrāk pabalstīja (ar savu nebalsošanu) s.-d. valdību, viņiem bija caur to zināmi ieguvumi. Pauls Šimanis vēl 23. janvārī ļoti atzinīgi izsakās par saviem pretiniekiem, kaut tie arī sociāldemokrāti: «arī pretinieks neliegs viņiem savu patieso cieņu»***. Tas vācu mutē daudz ko nozīmē. Bet viņi labi apzinās, ka viņi tagad ir vēl *vairāk ko ieguvuši*. Raug, ko raksta Šimanis tagad («Rigasche Rundschau» 7. janvāri): «Parlamentārisks varas faktors ir ikvienas politiskās veiksmes iepriekšnoteikums. Tāds varas faktors patreiz esam mēs ar vācu baltiešu 5 viru frakciju.» Un tad tālāk: «Mūsu piekērībā dzimtenes zemei un likteņa vienībā ar mūsu lielo mātes tautu guļ mūsu spēks.» Tā ir vesela programma. Un jaunais vācu tieslietu ministrs Magnuss, kas reiz jau bijis šinā amatā (1919. gadā, kad slepkavoja mūsu biedrus Valmierā), amatā no jauna iestājies, *dižojas*:

«Stājoties tieslietu ministrijas priekšgalā, es atrodū še priekšā daudzus savus agrākos līdzdarbiniekus no 1919. gada, kad vadīju tieslietu resoru. Tā vēl no tā laika

* T. i., militārajos jautājumos. *Red.*

** Domāta A. Niedras valdības padzišana 1919. g. *Red.*

*** Sk. «Sociāldemokrātu» (12. janvāri), kas par to ļoti sajūsmots.

darbojas *manis ieceltie* tiesu palātas un apgabaltiesas priekšsēdētājs *A. Kviesis* un *A. Būmanis*, kā arī galvenās *cietuma pārvaldes* (!) priekšnieks *Vanags*. Tagad, stājoties otrreiz tieslietu resora priekšgalā, nedomāju nekādus lielus pārgrozījumus uzsākt. Kā politisks darbinieks galvenām kārtām gribu pierādīt, ka mēs, vācieši, varam valsts darbā kopā strādāt ar latviešiem visai Latvijai (!) par svētību.»

Jā, jā, dievs un vācu *Magnuss* patreiz «*svēti Latviju!*»

Bet vai vienīgi tā dibināmas valdības? Ja, pieņemsim, Vācijas prezidents piedāvātu komunistu līderim sastādīt valdību? Es nezinu, vai pēdējais to jel maz pieņemtu, bet visādā ziņā viņš nebraukātu ar vizītēm pie pilsoniskajām partijām, bet *grieztos pie strādniecības*: «*Nāciet, palīdziet nodibināt strādnieku-zemnieku valdību un gāzt pilsonisko!*» Rezultāts visādā ziņā nebūtu atkarīgs no 1 vai 2, pat 10 vai 100 balsīm parlamentā, bet no citādu spēku samēra. Arī Latvijā pa šo laiku bijuši dzirdami citādi vārdi, tikai uz otru pusī. Piemēram, kādā virsnieku kluba banketā runāts: «*Mūsu likumdevēji tagad mokās ar valdības sastādīšanu un nevar to izdarīt. Droši un noteikti varam apgalvot — ja valdības sastādīšanu uzdotu tanku pulkam, tas to izdarītu ļoti ātri.*» Uz to skanējusi atbilde: «*Autotanku pulks var valdību ne tikai vien sastādīt, bet arī gāzt*» utt. Protams, arī te ir daudz ilūziju; kad Judeņiča tanki tuvojās Pēterpilij un gribēja gāzt Padomju valdību, tad *vienkāršie latviešu revolucionārie strēlnieki* tos tomēr pārvarēja. Un tad — tanki var kaut ko gāzt, bet *uzturēt un barot tie nespēj*, ja to nedara strādnieki. Bet vai te nav jautājums *simtkārt* nopietnāk stādīts nekā alkohola un smirdošu peļņu atmosfērā slēgtajās govanadelēs par koalīcijas valdību ar izšķirošām 2, 4 vai 10 balsīm. Parlamentārisms ir pusdzīvs mironis, ar kuru *vairs nekā pievilt neizdosies*. Šīni ziņā vienkārša kinolenta par to, kā *Latvijā dibināja trīspadsmito parlamentāro valdību*, ir vairāk vērtā nekā veselas grāmatas par un pret [buržuāzisko] parlamentārismu.

Un šis apstāklis arī ir tas, kas dara patreizējo Latvijas problēmu daudzāk sarežģītāku. Tā saucamajam «demokrātismam» jaunajā valdībā nav vairs itin nekāda parlamentāra pamata zem kājām pretim tās fašistiskajai daļai. Ikvienu acumirkli varas jautājums var pieņemt personisku raksturu, tas ir, pārvērsties par jautājumu ap diktatora

kandidatūru. Valdība nodibinājās bez kādas paramenta piedališanās, pa [Ziemas] svētku brīvdienu laiku. Saeima sanāca un piespieda tai zēgeli, neraugot uz s.-d. «kaujas saucieniem» pret to saeimas sēdes laikā (20 runātāji tur mala 2 dienas).

Kura valdība labāka, vai aizgājusī jeb atnākusī? Tā dzird prasām, un arī kreisajā strādniecībā tā daži stādīja jautājumu. *Abas viņas ir sliktas*, viena jaunāka par otru; *abas viņas* būtu jāpadzen utt., bet abas viņas patreiz padzīt vēl *nevar*. Bet abas viņas arī nav labi savā starpā salīdzināmas, jo arī *apstākļi vairs nav vienādi*. (Protams, būtu māntīcība sacīt, ka vienmēr uz ziemsvētkiem mēdz būt Latvijā valdības maiņas, ka tā ir, tā sakot, tikai jauns kalendārs (sal. ievadu «Sociāldemokrātā», 292. nr.), tā *nevar nopietnā brīdi* i jokam runāt.) Ja gadu atpakaļ sāktu runāt par valdību ar Berga piedališanos, tad varbūt laudis būtu sākuši plūst uz ielu. Tagad tomēr jau «iezogas» «demokrātiskajā» ministrijā berģists. Protams, tikai klauni s.-d. vadoņa apģērba var izsacīties: «*Mums kā partijai ir izdevīgāk, ja nodibinās labējo valdība*» (sal. R. Bilmāņa domas «Jaunākajās Ziņās» 7. janvārī). Mums kā partijai? Kam tad tas top pretim stādīts? Mums kā valdībai vai kā privātcilvēkiem, jeb mums kā «kreisajiem»? Ja prasa partiju, tad tā taču ir domāta kā politiskā partija. Un nekad nevar būt kreisai partijai un vēl, ja tā *grib būt strādnieku partija, izdevīgāka labējo valdība*.

Bet cik šie vārdi arī dažiem izklausās kā vientiesīša joks, viņiem ir daudz *jaunāka nozīme*. Tā ir tā *iemidzināšanas politika*, kuru nekaunīgi veda s.-d. pa visu labpusējās jeb pilsoniskās valdības sastādišanos. Tā sakot, strādniecības šūpļa dziesma. Neatrazdami saeimas leļļu* ciparos vairākumu, tie i *ne uz acumirkli neiedomājās griezties pie strādniecības, saucot to uz ielu, uz cīņu, uz vienotu fronti pret fašismu, kas zogas parlamentārā ceļā pie varas*. Cik nevainīgs te šķiet teikums, ko kādreiz dzirdējām kreisajās rindās: «*Mums vienalga, vai labie vai kreisie.*» Atminat, kā par to Vācijā — un toreiz ar pilnu tiesību un labiem panākumiem — sacēlās s.-d. Bet nonākt pie vārdiem, ka sociāldemokrātijai pat *izdevīgāka* ir *labējo valdība*, to tik var saprast vai nu kā Šīmaņa uzslavas rezultātu, jeb, *pareizāk, kā tiešu nodevību*.

* — marionešu. Red.

Bet arī *kreisā un vispār strādniecība ir kaut ko nosebojusi*. Viņa nav pietiekami uz savu galvu uzstājusies pret *labpusējām briesmām*, bet it kā gaidījusi, lai to dara jeb ka to darīs s.-d. Komunistiskā partija gan pareizi novērtējusi s.-d. nodevību un uzsaukumā uzstādījusi pareizu *vispārēju lozingu*. Tikai kaut kas *konkrēts cīņā pret labējās valdības nodibināšanos* arī tur nav izbīdīts.

Strādniecība visumā bija, kā šķiet, iemidzināta no s.-d. vārdiem un pārāk ticēja, ka s.-d. tomēr paspēs noturēties pie valdības stūres. Kaut kāda plašāka vai skaņāka protesta pret *labpusējo* elementu mēs nedzirdējām. Sociāldemokrāti paši šķita pārāk pārliecināti par to, ka jaunajai valdībai neizdosies salīgt bez viņiem, kā to mēs vēl redzēsim.

Vēl mazāk saprotams kreisajā strādnieku presē* (no 31. decembra) teikums par izredzēm, kad gāja jau sarunas ar labējo pusi: «*Ir iespējams, ka pēc nespējas sastādit labējo valdību arī vācieši atbalsta kreiso valdību. Tādā gadījumā iespējama kreisās valdības atpakaļnākšana pie varas. To, protams, apsveiktu strādniecība, un tāpēc viņas prasībai jābūt*, lai s.-d. visiem spēkiem cenšas nodibināt kreiso koalīciju.» Ko tas nozīmē, ja te nav kāda pārrakstīšanās jeb kāds nesaprotams pretcenzūras paņēmiens. Kas tad tā valdība ir, vai varbūt māla pilīte, kurai vācieši, pakaļā pūzdami (to atbalstīdami), liktu spēlēt kreisās mēldijas? Tā runāt nevajag, pat visnejaukākajos cenzūras apstākļos un pat ne pa jokam. Ja vācieši *atturējās* (t. i., neatbalstīja, bet tikai negāza s.-d.) gadu atpakaļ, viņiem bija aprēķins uz saimniecisku līgumu ar Krieviju. Tagad dibinās politisku vēlēšanu valdība; valdība, kuras laikā ir visas izredzes uz fašisma uzvaras galīgo izšķiršanos un visnopietnāko cīņu ap to.

Vācieši zina, ko viņi dara, un arī mums tas jāzina. Pilnīgi pareizi tagad arī kreisās strādniecības legālā presē atmasko s.-d. par to, ka viņi bez cīņas *atdevuši* valdību, labprātīgi aizgājuši no tās. Bet likt *kaut kādas cerības uz to*, ka viņi šo cīņu tiešām *uzņemtos*, t. i., ne caur izlīgumu ar vāciešiem jeb tml. (jeb kādēļ tad ne ar Ulmaņiem?), bija vienīgi kaitīgas ilūzijas.

Tas apstāklis, ka *labpusēja* valdība varēja nodibināties

* Avīzē «Ceļš» rakstā «Valdības jautājums». Red.

un s.-d. varēja mierīgi aiziet gulēt, bez skaljiem protestiem no strādniecības puses, — pierāda tikai vēlreiz to, ka, *neievilņojoties pakāpeniski par lielu masu kustību pret fašismu*, pretfašisma kustībai jābūt bez veiksmēm arī akūtu (asu) briesmu momentā.

Kādēļ aizgāja sociāldemokrāti labprātīgi, vai tie cerēja taisni šīni kārtā, mierīgā ceļā, palikt pie valdības, jeb tie no tās bēga? Un vai viņiem bija izdevīgi jeb neizdevīgi palikt valdībā pa vēlšanu laiku. Šīnīs jautājumos, kā zināms, radās domstarpības starp mani un b. Dzeni (sk. pagājušā «Cīņas Biedra» numurā)⁴⁰, un es apsolīju izteikt arī savas domas. Mūsu domstarpībām nav, protams, nekādas principiālas nozīmes, un arī jautājuma psiholoģiskā puse mani neinteresē; bet praktiska nozīme ir īpaši jautājuma otrajai daļai. Ir gan grūti atšifrēt otra cilvēka domas, īpaši pilsoniska politiķa, kas runā bieži, pat parastī pretējo tam, ko domā. Valoda viņam ir līdzeklis — *apslēpt* savas domas. Taču tagad ir uzkrājies tik daudz faktu, kas liecina, ka s.-d. izlētoja visus iespējamus «skunstikus», *lai paliktu pie valdības*. Tikai viņi to darīja ar maziem sprungiļiem, tos mezdami pretiniekiem zem kājām, *ne atklātā cīņā, ne ar griešanos pie strādnieku masām*. No tām viņi taisni baidījās, jo domāja, ka tas drīzāk apvienotu visu pilsonību pret viņiem. Viņi gribēja uzvarēt ar savu vājību, no kuras buržuāzijai nav ko baidīties. Steidzot savus ierēdņus ietupināt siltās vietīnās, uzteicot Zemnieku savienībai un tās bankai valsts parādu, protestējot Berga utt. vekselus, runājot *par korupciju* labējo pusē, tādi bija viņu stingrākie cīņas līdzekļi, — tikai tā viņi iedomājās savas varas stiprināšanu, reizē pastiprinot uzbrukumus kreisajai strādniecībai, jo tā, *un ne fašisms*, bija *viņas «pirmais ienaidnieks»*.

Ļoti jauni viņus tagad izsmej pretinieki. «Brīvā Zeme» raksta (21. nr.):

«Bet notika tas, kas parasti nemēdz notikt nekad, kad vecās valdības vietā nāk jauna: kreisā valdība visiem spēkiem turējās pie varas, negribēja izlaist valdības grožus no savām rokām, kaut gan tautas vietnieku uzticības šai valdībai vairs nebija. Aizvien mēdz būt tā, ka uzticību zaudējusi valdība labprāt un ar godbījīgu uzticību mūsu satversmes garam un noteikumiem atstāj savu vietu un lauj drīzāk stāties darbā valdībai, kura nāk ar saeimas uzticību. Tādēļ jauno valdību deklarāciju apspriēšanas nekad neilga pāri vienai dienai, un tai pašā sēdē, kurā jaunais ministru prezidents nolasīja savu deklarāciju, saeima arī izteica savu uzticību.»

Tas ir no netīra pretinieka izejošs raksturojums, kuru negribētos izlietot, bet viņā ir pārāk daudz patiesības.

Ja viņi būtu nopietni *gribējuši* aiziet, viņi būtu ar kādu nekādu *stingru soli*, kaut saimā, atbalstoties «uz ielu», noveduši pie atklāta *lūzuma ar pilsonību*. To viņi nedarīja, ja neskaita iesniegumu atcelt, pareizāk, grozīt cara laiku sodu likumu pantu* pret sociālistisko revolūciju, ko, protams, saeima atraidīja un kas pagāja pilnīgi nemanīts, ja atskaita dažus nacionālistu kliedzienus, ka s.-d. *gribot* «komunistus legalizēt». Tie aizgāja *ne pēc neuzticības nobalsojuma*, bet taisni neraugoties uz neuzticības priekšlikuma atraidišanu.⁴¹ Taisni viņu uzticība uz savu bloku no 51 balss bija tik liela, ka viņi uz to — zvērēja. Vēl 30. decembrī viņi rakstīja «Sociāldemokrātā» lepni:

«Arī līdzšinējās Skujenieka valdības politika nav sociāldemokrātijai viscaur pieņemama. It sevišķi mums nepieņemama tā nevarība reakcijas un korupcijas apkarošanā un kreisās valdības platformas izvešanā, kāda Skujenieka valdības laikā izpauðās resoros, kuru valdība atradās zem demokrātiskā centra iespāida. Nepieņemama mums arī līdzšinējā nenoteiktība iekšējās politikas demokratizēšanā. Kreisās valdības solijumi te pa labai daļai palikuši tikai uz papīra. Tas izskaidrojams ar Skujenieka personīgām ipašībām un viņa bailēm, ka pie aktivākas iekšējas politikas demokrātiskais centrs aizskries no koalīcijas.

Mūsu viedoklis valdības jautājumā ir nosprausts partijas kongresos un nesen vēl pastiprināts partijas padomē. Tas tuvs un saprotams visiem mūsu vēlētājiem. Mēs esam gatavi arī turpmāk piedalīties kreisā valdībā, kura apņemas stingri, noteikti, aktīvi apkarot reakciju un korupciju *visos resoros*, kura apņemas noteikti un aktīvi izvest dzīvē to demokrātisko līniju iekšējā, ārējā, saimnieciskā un sociālā politikā, kādu prasa strādniecības un darba zemniecības neatliekamās vajadzības un kāda izteikta mūsu partijas agrākos lēnumos. Nekādu pašreizējos apstākļos neizvedamu prasību tur nav. Kā garantiju šādai politikai mēs, kā vislēlākā saeimas partija, prasām sev kreisā valdībā noteicīšo iespādu.

Kas godīgi un atklāti grib palīdzēt šādu politiku vest, ar to mēs varēsim saprasties. Aizkulišu kombinācijām, kuru nolūks strādāt šādai politikai pretim, mēs neesam runājami.»

Un «Brīvā Zeme» (30. decembrī) pat baida ar šo ievadu, ka s.-d. topot straujāki uz «valsts sociāldemokratizēšanu». No jauna Šekspīra «lauvas rūciens». Bet pilsonība pazīst šo lauvu ne no Āfrikas, bet no kaut kādiem Piķeliem.** Viņiem nervi ir diezgan stipri. Tad s.-d. izlaida savu «vēl

* Pantu, kurš paredzēja sodus par sacelšanos pret pastāvošo iekārtu. *Red.*

** T. i., tepat, vietējās izcelsmes. *Red.*

kreisāko» opozīciju: Menderu un Buševicu, kas, protams, *pret* palikšanu valdībā, pat jau agrāk *pret ieiešanu* koalīcijā, kas pat draud šķelties, bet kas «izšķirošā brīdī» nobalso arvien vienbalsīgi pieņemamās rezolūcijas. Beigās *izbīdīja pat savu izslēgto opozīciju*.⁴² Raug, ko tie visi prasa: vislabāk atstājiet, sak, pie stūres to pašu valdību jeb *sarikojet agrāk* jaunas vēlēšanas.

Kad iesāka sarunas «demokrātiskais centrs», vispirms «Sociāldemokrāts» zobojās un pañirgājās, tad tapa nervozs. Sāka rēķināt uz zaķiem un kaķiem. «Vēl nav izslēgts, ka zaķis vēl pārskrien pār ceļu» (13. janvārī). Jeb 21. janvārī: «Ja melns kaķis pašā pēdējā brīdī nepārskries Juraševskim pār ceļu utt.» Vai tāda partija nav pati «uz zaķa»? Un tad 20. janvārī, saeimas sasaukšanas dienā, traģisks ievadraksts: «Vai tad tiesām» utt.* — To pašu vēl cer pat saeimas 2 dienu sēžu runās. «Сорвалось», kā krievi saka. Neizdevās spēle, un komedianti aiziet no scēnas, *bez reālas cīnās* atdodami valdību, kuru — politiski pareizi vai nepareizi — viņi tomēr bija uzņēmušies. Nav ne mazākās objektīvās parādības pa šo 40 dienu laiku, kas liecinātu, ka viņi *būtu gribējuši tiesām aiziet*. Viņi, kas veselu gadu negulēja naktīs, domās, *kā noturēties* līdz vēlēšanām. Nevajag klausīties uz viņu tā saucamo «neatbildīgo» opozīciju partijas rindās.

Un *objektīvi* viņi šoreiz pareizi vērtēja. Parlamentārā iekārta tanī ziņā *dod daudz priekšrocību valdības rokās* pa vēlēšanu laiku. Varētu jau ieminēties par bailēm no *kreiso* strādnieku** uzvaras, bet s.-d. tikpat labi kā pilsoņi (ja ne labāk) prot izmantot visus līdzekļus, nepieļaujot kreiso vēlēšanu sarakstus, to starpā arī kreisās strādniecības tehnisko neveiklību, izlietojot vēlēšanu likumus. No kā viņiem tur baidīties? Viņu vēlēšanu platformā tomēr stāvēja viens *aktīvā*: līgums ar PSRS. Un ja nav citu sarakstu, vai strādnieki un sīkzemnieki paliks mājās, lai nodotu uzvaru melnajai valdībai? Tā spriež un tā jāspriež praktiski. Vislabāk to pierādīja Lindiņš 1921. gadā, iestājoties valdībā, kur viņš (zemes likumu izvedot dzīvē) uz laiku ieguva stāvokli, kas nemaz nesaskanēja ar viņa partijas skaitu. Un, ka s.-d. ieiešana valdībā 1927. gadā pati

* Šīs numurā vēl lasām: «Mēs nebūt nedomājam, ka reakcijas valdības nodibināšanās būtu pilnīgi izslegta.» Vai te izskan tieksme aiziet pat no jaunās valdības sastāva?

** Domāti kreisajās arodbiedrībās apvienotie strādnieki. *Red.*

par sevi neatbaidīja strādniecību, to mēs lasījām pat *kreisās strādniecības izdevumos*.

Tādas bija manas domstarpības, kurām tagad jau vairs nav tās nozimes, kā vēl tolaik, kad drukāja b. Dzeņa rakstu. Tādēļ viņas arī te vairs tuvāk neattīstu. Bet mani aizrādījumi te izliek manas galvenās domas.

Ko nu tālāk? Vai ir kas grozījies politiskā situācijā, kam jādara iespaids uz mūsu cīņas paņēmieniem? Bez runas, ir. Kā teikts, fašisms ir *joprojām tas ienaidnieks*, kas visvairāk draud, bet nu viņa spēki jau tieši jaucas ar «demokrātiskās» valdības spēkiem. Kaut kādas saudzības pret šo valdību vairs nevajag. Ja arī mēs to vēl gāzt nevaram, tad aģitācija pret šo valdību *var būt vairs tikai — ar strādnieku un zemnieku valdības*, tas ir, padomju valdības lozungu. Vienā ziņā šī situācija ir vienkāršāka un skaidrāka, vairs nav jābaidās no s.-d. ilūzijām; bet otrā ziņā tā ir grūtāka, ja arī kādreiz šī «demokrātiskā» valdība jeb daļa no tās iedomātu cīnīties pret fašistisko diktatūru. Visbīstamākais tomēr būtu, ja mēs nu noliktu rokas klēpī un nogaidītu, tas ir, atstātu brīvas rokas fašistiem. *Par PSRS, pret Angliju* — tāds joprojām pamatozungs.

Masu aģitācijai ar *vienotās frontes* lozungu tagad jāpieņem *jo plašākus apmērus*, lai fašisms pats un arī t. s. «demokrātiskā» labpusējā valdība redzētu, ka strādniecība nav mirusi, nav apspiesta. *Sociāldemokrātijas kritikai* tagad jāizpaužas jo plašāk uz 1 gada valdīšanas materiālu pamata*, izlietojot šķelšanos pašu s.-d. starpā, *lai no tās atvīrītu prom pēdējos strādniecības slāņus*. Tai vienotās frontes kustībai no apakšas, kurai bija panākumi «provincē», tagad jātop stiprākai arī *«galvaspilsētā»*, kur to zināmā mērā apslāpēja tas apstāklis, ka s.-d. rokās bija valdības atslēgas. Tagad tam beigas. Bet šai kritikai jābūt saprātīgai, jo s.-d. tagad arī būs opozīcijā un pie tam legālā opozīcijā, t. i., ar plašām legālajām iespējamībām.

Tuvojas vēlēšanas. S.-d., protams, veikli izlietos to, ka viņi, raug, parakstījuši līgumu ar [Padomju] Krieviju, tas ir, uzņēmuši *jaunu ceļu*. Bet jāaprāda, ka viņi to darijuši tikai zem strādniecības spaida un reizē to paši sabotējuši

* Patlaban šis materiāls ir visai bagāts un būtu nopietni jāiztirzā īpašā darbā, reizē apspriežot arī dažas kreisās strādniecības kļūdas.

gandrīz gadu. Un tad pilnīga visu citu solījumu neizpildīšana un fašisma briesmu nemazināšana. (Valmieras Oliņu patlaban atlaiž no slimnīcas kā pilnīgi veselu.) Protams, tagad mums arī kļūs skaidrāks, ko mēs esam nokavējuši šīni gadā, kad mēs dzirdējām atkal un atkal vārdus, ka nevar nekā izlietot, jo nav nekas grozījies. *Bija pie stūres valdiba, kas varēja eksistēt, vienigi šā vai tā atbalstoties uz strādniecību; tagad būs valdiba, kas var ar to nerēkināties, jo atbalstās vienigi uz strādniecības appiešanu.*

Kā s.-d. paši novērtē situāciju tagad pēc valdibas apstiprināšanas? Vai tie sevišķi uzbudinās par strādniecības likteni? Viņi nodarbojas ar zīlēšanu, izlasa, piemēram, no mazām «siera lapiņām» pa «provinci» paregojumus, kā: «Var arī notikt, ka tās mūžs nav garš vai ka tā pat izbeidzas līdz ar dzimšanu» utt. Bet pirmās bēdas ir — viņu iecelto ierēdņu liktenis. To tīrīšana — «tas būs Juraševska valdības pirmsais un steidzamākais darbs». Par to nav šaubu. Bet tas arī bija vienīgais s.-d. iekarojums. Tagad tie vāji vārdos draud pret labējo valdību, bet vēlēšanu uzvaru interesēs — visu savu žulti izgāž pret kreiso strādniecību, to denuncējot un apmelojot. Tāda ir viņu reālā «cīņa pret fašismu». Taisnība gan, pēdējā laikā sāk kustēties s.-d. kreisais spārns. Liepājas «Strādnieku Avīze» it kā kļuvusi par viņu «leiborgānu».*

Mēs lasām, piemēram, «Strādnieku Avīzē» (19. numurā no 24. janvāra) ar uzrakstu «Tagad pie darba»:

«Sociāldemokrātija pieteikusi jaunai valdībai nesaudzigu (ne cīņu, bet!) opozīciju, saprotams, ka arī valdība rikosies savā darbā tikpat nesaudzīgi. Tamēl mums jābūt skaidribā, kādiem līdzekļiem palīdzēt sociāldemokrātu frakcijai šo opozīciju izvest dzīvē. Un te ir tikai viens ceļš — organizēts spēks! Strādniecība nedrīkst palaist garām nevienu momentu, kurā reakcionārās pilsonības valdība gatavotu tai uzbrukumus. Strādnieku organizācijām stingri jāseko šīs valdības darbībai, jāpulcina plašākā skaitā ap sevi strādniecību, lai katrā uzbrukuma gadījumā liktu just savu spēku. Nav šaubu par to, ka valdības darbības reakcionārā kursa iespāidošanai nepieciešams līdzas sociāldemokrātu frakcijai saemā plaši organizēts, disciplinēts strādnieku spēks. Tikai tad iespējama būs mums nelabvēliga virziena atsīšana. Tas, liekas, nebūs strādniecībai divi reizes sakāms.»

Var tikai uzsaukt kreisajai strādniecībai: sargieties no šīs kreisās vārdu demagoģijas! Kas tur par iespējamu jo-projām vēl nesaraut saites ar sociāldemokrātu partiju pēc visa tā, kas noticis pēdējā gada laikā, uz to cerību ne-

* Preses orgānu — domu izteicēju. *Red.*

kādu. Protams, nav vēl zināms, kas nāks tālāk, kādu virzienu pieņems labējās valdības darbība un vai tā netiek-sies kert aiz apkakles arī pašus s.-d. Pārejai uz tiešu fašismu tā vajadzētu iesākties. Tad, zināms, var norisināties nopietna pārgrupēšanās arī sociāldemokrātu rindās. Bet cik tad pat no *kreisiem vadoņiem* gribēs līst pagrīdē? Kas to lai izrēķina jau tagad, pat ar augstākās matemātikas palīdzību? Cita lieta ar *strādniecības masu*, kaut tā skaitītos par sociāldemokrātisku; ar to, kā sacīts, tagad jau jo labas izredzes uz kopēju fronti.

· Kā jau teikts, tagad situācija vienā ziņā vienkāršāka un skaidrāka: nav vairs jābaidās no ieraušanas pilsonības tiklos ar s.-d. palīdzību. *Pilsonības valdība*, kā pat «Latvijas Sargs» un «Latvis» paziņo, tagad ir viņu lozungs. *Pretpilsonības vienotā fronte* — tāds ir tagad mūsu lozungs, ap kuru jāpulcina ne vien visplašākās darba masas, bet pat *sīkpilsonība*, cik tā ir pieietama revolucionāriem lozungiem. Nav labi domājams, ka šī pilsonības valdība ļausies gāzt sevi parlamentārā ceļā. S.-d. kā varas ilūzija saeimā savu lomu ir izspēlējusi. Tagad no jauna *vārds pieder komunistiem*.

P. Stučka

«Cīnas Biedrs», 1. nr.,
1928. g. janvāri, 25.—46. lpp.

Iespiepts pēc žurnāla teksta

PRIEKŠVĀRDS F. PAUZERA BROŠŪRAI «APCERĒJUMI PAR LATVIJAS LAUKSAIMNIECĪBAS EKONOMIKU»

· Ar lielu prieku un interesu es izlasīju jaunā autora darbu par «Latvijas lauksaimniecības ekonomiku»⁴³ un ar tikpat lielu gatavību es pieteicu dažus vārdus šī darba pavadam. Ne vien tā drošība, ar kuru autors pārvalda revolucionāri marksistisko dialektiku, ir neparasta priekš tik jauna autora, bet jo interesanti ir atzīmēt vēl to, ka autors dzīmis un uzaudzis Krievijā un Latvijā nekad nav bijis, tātad darbu sastādījis vienīgi uz literāriska materiālu pamata un vislielākā mērā aiz tieši zinātniskas intereses, pārvaldot reizē latviešu valodu skaidrākā veidā nekā ļoti daudzi Latvijā dzimuši un pat vēl dzīvojoši latvieši.

Ar savu dialektisko metodi autors iztirzā intensifikāci-

jas un racionalizācijas jautājumu Latvijas lauksaimniecībā, ne vispārīgi, bet pēc šķirām.* Materiāls, kas autora rīcībā, sastāv iz oficiāliem statistikas izdevumiem un laikrakstu izgriezumiem. Ľoti veikli izlietojot šo samērā trūcīgo materiālu, autors pierāda, ka intensifikācija un racionalizācija norisinās arī Latvijā un *kuras* šķiras saimniecībās. To autors panāk, sekodams Ķeņina mācībai par skaitļu un datu sadalīšanu pēc dažādām saimniecību grupām, kas tikai no jauna pierāda, cik neizsmeļami bagātīgi ir Ķeņina grāmatu zinātnes avoti.

Jo sevišķi interesantas un pārliecinošas ir grāmatas pirmās, sevišķi 5 nodaļas. Kā neatlaidīgs refrēna motīvs atskan atkal un atkal no faktiem logiski izverdošie vārdi par *privileģētajiem*, pie valdības stūres esošajiem turīgajiem, kas top bagātāki, kamēr trūcīgie un strādnieku šķira grimst uz leju. Tā kā lielā daļa materiāla ir laikrakstu izgriezumi, tad tie varbūt vienā otrā vietā stāvokli attēlo mazliet rožaināk, nekā ir, bet tam te nepiekrit izšķirošā loma, jo autora nolūks ir jo spilgtāk attēlot lielo šķiru pretstatu, vēl augošo plaisiru to starpā. Viss ir par labu pirmajiem, kas pie varas: jo īpaši kredits, tirdzniecības, likums utt., par jaunu — otrajiem, apspiestajiem un reizē apviltiem.

Tāda ir darba stiprā puse. Bet būtu nepiedodama necieņība pret autoru, ja mēs neatzīmētu arī viņa darba vājās puses. Viņš mācās, un viņam jāmācās, un mācīties var, tikai dzirdot arī kritisku vārdu. Tas zīmējas uz grāmatas otro daļu, kad autors pāriet uz darba politisko pusi, slēdzieniem no pirmās daļas materiāliem. Pa daļai te ir vairīga sasteigtība, par kuru nevar vainot autoru, bet ne vien tas. Mums, kas paši izdzīvojuši cauri ilgo Latvijas lauksaimniecības attīstības sprīdi pēdējos 30 gados, ir vieglāk spriest par šiem jautājumiem, kaut gan reizē jāatzīmē, ka mums pašiem savā galvā kādreiz jāapkaro tradīcijas, no kurām ir brīva jaunā paaudze. Tas atvieglo viņas uzdevumu. Bet autoram, kas nav personīgi pārdzīvojis muižnieciski kapitālistisku lauksaimniecības posmu Latvijā, kas ar kapitālismu un pilsoniskajiem apstākļiem iepazinās tikai no grāmatām, var viegli gadīties, ka tas spēr mazu nepareizu soli, kurš tad turpmākos slēdzienos spēlē daudz lielāku lomu, nekā tas vēlams.

* T. i., ar šķirisku pieeju. *Red.*

Ja mēs izlasām pēdējo (11.) nodaļu, tad tur mēs atrodam gan zemnieka jēdzienu paskaidrojumu ar Engelsa un Marksā vārdiem, bet tur nav klasiskās Ķeņina formulas par to, kas ir zemnieks. Zemnieks ir *darbinieks*, jo pats strādā un ir izdzīvojis cauri muižnieka un kapitālista spaidus, bet viņš *reizē ir arī ipašnieks*, kāda īpatnība velk viņu uz tirgu, uz kapitālismu. Sīkais vai vidējais zemnieks ir pats izmantots, bet viņš *nav izmantotājs*, jo neizvelk peļņu no sveša darba. Autoram turpretim sīkzemnieks atkal un atkal ir tikai *sīkīpašnieks*, un kā tādu viņš grib to revolucionarizēt vai vismaz neutralizēt. Ir pareizi, ka mums tas jāierauj revolūcijā arī kā sīkīpašnieks, — un šai ziņā no nelaika Goliāta jānorobežojas vēl daudz noteiktāk, nekā to dara autors, — bet mums *to neizdotos panākt, ja viņš nebūtu reizē arī darbinieks*. Laikmets, kad, kā Krievijā, varēja ieraut *visu* zemniecību pret muižniecību, Latvijai ir aiz muguras, un to autors pierāda no pirmās līdz pēdējai lappusei. Autoram pretim ir vesela rinda biedru, piemēram, nelaikis Goliāts, kam sīkzemnieks, cik tas pieķeras pie zemes, ir pazudis kontrrevolucionārs; pret viņiem tam ir tiesība *revolucionārā* situācijā uzsvērt, ka arī kā sīksaimnieks, sīkīpašnieks zemnieks var *no mums visvairāk gūt*. Bet vēl vienu tādu soli — un mēs esam oportūnistu (pēc vācu Dāvida tipa) valgos. Šinī ziņā tikai Ķeņina formula mums atklāj acis par drošu saistu starp strādniecību un sīkzemniecību kā *darba elementu, kuram mēs garantējam zemi, cik ilgi viņš pats to vēlas*.

Pievienojot savas šķiras teorijas ieročiem vēl šo vienu ieroci, autora slēdzieni par taktiku un uzdevumiem būtu daudz kārt bagātāki. Varētu iebilst, kādēļ tad nepārstrādāt. Pie kapitāliem darbiem, protams, pārstrādāšanas darbs ir nepieciešams, bet revolūcijas dienas darbu apstākļos tas var būt nokavējums, kas nebūt nav ieteicams. Slēdzienus var taisīt ikviens lasītājs pats, ja viņam ir dots pamats. Bet «divkārt dod tas, kas *ātri dod*».

Varētu jau vēl atzīmēt šo un to. Starp citu, autoram nav jāaizmirst, runājot par kredita lielo nozīmi arī lauk-saimniecībā, šī kredīta *savādā* loma zemes jautājumā. Kamēr nav atcelts privātīpašums uz zemi, pilsoniskajā sa biedrības iekārtā kredīts blakus zemes pirkšanas cenai ir lielākais posta nesējs, jo tas fiksē (nocietina) ikvienu augstu produkta cenu uz zemi it kā pašas zemes īpatnību un

reizē — kā tās lāstu. Nerunājot jau par pēckara neiespējami *augsto procentu* mēru. Un, tā kā zeme pilsoniskā valstī ir ripojoša vērtība, tā maina īpašnieku pēc īpašnieka. Tā var rasties arī vispārēja krīze pasaules tirgus apmēros, un viņai pat nepieciešami jārodas kapitālistisko ciklu veidā. Tas draud arī un ne vien Latvijai, bet pat — mierīgajai Dānijai. Protams, ka arī pa šo krīžu laiku kaut kur *pretpolā* notiek uzkrāšana. Bet tomēr, to ievērojot, daži autora spriedumi krīzes jautājumā būtu jāmērina. Bet, kā jau es aizrādīju, autora darbam ir publicistiski politisks, ne kabinetiski zinātnisks raksturs; tas neaptver jautājumu visā pilnībā, bet tikai izbīda dialektiski izšķirošos momentus. Tādā kārtā, piemēram, [buržuāziskās] zemes reformas ziņā viņš pateic dažus interesantus slēdzienus, bet nedod pilnīgu novērtējumu. Šī reforma tomēr ir *tas, kas balto Latviju ir visvairāk «nostabilizējis»*. Autors itin pareizi uzsver, ka patstāvība, kā izrautība no agrākajiem sakariem, ir tagadējās Latvijas nelaime. Pēc manām domām, tai ir vēl daudz jaunāka nozīme. Latvijas kaut kāda patstāvīgas stabilizācijas ilūzija varēja rasties vienīgi, kamēr Krievija bija saimnieciski sabrukusi zeme. Uz citurieni orientēties Latvijai nav *nekādu objektīvu pamatu*. Protams, ka, tikai ievienojoties no jauna agrākā saistā, viņa varētu jaunuzplaukt.

Mazās piezīmes nevājina lielo darba nozīmi. Es vēlreiz uzsveru: man sen nav bijis gadījums tik sirsnīgi apsveikt jauna biedra darbu pēc viņa iekšējās vērtības kā šo un pie tam vēl vienā no visgrūtākajiem jautājumiem — *agrārjautājumā*.

15. II 1928. g.

P. Stučka

Fr. Pauzers. Apcerējumi par Latvijas lauksaimniecības ekonomiku, «Spartaks», 1928, 3.—7. lpp.

LEŅINS, PARTIJA, PADOMES

Ir bijuši mēģinājumi īpaši uzsvērt V. I. Leņina *praktisko «atjautību» teorētiskās domas jomā*. Es nosauktu Leņinu par *pirmo nopietno [sociālistiskās] revolūcijas teorētiku*. Un tikai viņam kā nepārspētam revolūcijas

dialektiķim un praktiķim bija iespējams izveidot tādu teoriju. Tāda droša doma, kā zinātniski izpētīt un pamatot jautājumu par revolūciju, varēja rasties tikai tāda cilvēka galvā, kurš vienlaikus iemiesoja sevī dižākā *revolucionāra domas, vārdus un darbus*. Vienlīdz geniālie K. Markss un F. Engelss ir šīs teorijas pamatlicēji, bet viņi nevarēja paredzēt mācību, kurai pienāca laiks tikai imperiālisma un proletārisko revolūciju laikmetā. Vienas šķiras valsts pretstatīšana citas šķiras valstij kā divu pretēju jēdzienu pretstatīšana, jēdzienu, kuri viens otru noliedz, bet vienlaikus un nepieciešami papildina, protams, bija iespējams tikai pēdējās, tieši proletāriskās revolūcijas laikmetā, kad *pēdējās apspiestās šķiras* vara uzvar *pēdējās apspiedēju šķiras* varu, lai iznīcinātu pašas šķiras un pašu iespēju cilvēkam apspiest cilvēku vispār. Revolūcija vispār ir *pārejas pakāpe* starp divu šķiru valstīm, tas attiecas vispār arī uz buržuāzisko revolūciju. Taču visās iepriekšējās revolūcijās, to skaitā arī buržuāziskajā, līdz ar uzvaru nekavējoties sākas «atskurbšana», uzvarētājs kļūst par jaunu *apspiedēju*, un viņa *teorija* pēc pašas savas būtības ir *antirevolucionāra* (pret revolūciju), jo tā *noliedz* arī revolūcijas *praksi* un balstās uz varas evolucionārās pēctecības principa. *Leņinisms* — proletāriskās revolūcijas teorija un prakse — konsekventi sludina revolucionāru uzvaras izcīnīšanu līdz galam, līdz galīgai *vecās varas satiekšanai*, līdz *jaunas varas* izveidošanai, līdz diktatūrai, kura neatzīst nekādu [valstisku] pēctecību. Atceroties, kā savā laikā tāda toreizējā teorētiskā zvaigzne kā Kautskis polemikā ar kreisajiem s.-d., ar Rozu Luksemburgu un it īpaši Pannekuku, bezpalīdzīgi nooplātīja rokas: «... Kā gan Pannekuks iedomājas šīs programmas (t. i., Komunistiskā manifesta programmas par zemes īpašumu ekspropriāciju utt. [P. S.]) realizāciju ar sagrautās un sairušās valsts varas palīdzību?» (sk. «Neue Zeit», 1913. g., 1443.)

Atbildi uz to dod jau arī K. Markss, bet tikai kā starp citu izvirzītu domu; atbildi kā zinātniski un politiski izstrādātu sistēmu un teoriju deva tikai V. I. *Leņins*, bet šo atbildi viņš deva vienotas nenovēršamas formulas veidā: *partija — revolūcija — proletariāta diktatūra (padomes)*. Partija — nav nekas cits kā nākamās revolucionārās varas šūniņa, padomju valsts — pie varas strādnieku šķira, pastāvot proletariāta vienīgās revolucionārās partijas — komunistiskās partijas — hegemonijai. *Leņins* šo domu

izsaka tik konsekventi, ka to tikai papildina cita formula: partijas programma — revolucionārais dekrēts.*

Sī tik vienkāršā doma vēl pavisam nesen (piemēram, iesniedzot pirmo dekrētu par tiesu) šķita nesaprotama pat daudziem partijas biedriem. Bet detalizēta [partijas] *dialektiskā attīstība* no partijas kā propagandas un cīņas organizācijas līdz revolūcijas orgānam, bet pēc tam arī uzvarējušās revolūcijas, t. i., varas [orgānam],** vēl gaida savu zinātnisko izstrādi. Es šeit īsā rakstā sakarā ar partijas trīsdesmito gadadienu,*** protams, varu dot tikai īsu un nepilnu konspektu.

Jau savā pirmajā programmiskajā darbā («Kas tie tādi «tautas draugi?»») V. I. Ķeņins izvirza sev galamērķi, vienlaikus iezīmējot jau arī galvenos posmus, ceļus uz šo mērķi: «Tad Krievijas strādnieks visu demokrātisko elementu priekšgalā nogāzīs absolūtismu un vedīs *Krievijas proletariātu* (līdzās visu zemju proletariātam) *pa taisno atklātās politiskās cīņas ceļu uz uzvarošu komunistisku revolūciju.»*****

Priekšnosacījumu šai drošajai domai, pēc paša V. I. Ķeņina uzskatiem, bija ne mazums. Strādnieku šķiras priekšpulki apgūst zinātniskā sociālisma idejas un idejas par krievu strādnieka vēsturisko lomu, plaši izplata šīs idejas un rada strādnieku vidū stabīlu organizāciju. 1894. gadā Krievija vēl nedeva *pat mājiena* uz kaut kādu no šiem priekšnosacījumiem, un tomēr jau šajā darbā V. I. Ķeņinam komunistiskā revolūcija nav «svētbilde», bet *reāls lozungs*. Noteikti aplūkojot šo ceļu tā posmu skaitumā, V. I. Ķeņins visskaidrākajā veidā attēlo arī savu dialektisko pieeju uzdevumam: ««Cīņas lozungu» nevar dot, neizpētījot visos sīkumos katru atsevišķu šās cīņas formu, nesekojot katram tās solim, tai pārejot no vienas formas otrā, lai prastu katrā konkrētā momentā apsvērt stāvokli, neaizmirstot cīņas vispārējo raksturu, tās vispārējo mērķi — katras ekspluatācijas un katras apspiešanas pilnīgu un galīgu iznīcināšanu.»*****

* Sk. 1917. g. Dekrētu par tiesu Nr. 1 un manu rakstu «Ķeņins un revolucionārais dekrēts» krājumā «Революция права», I, 1925 г. [Sk. Stučka P. Rakstu izlase, 5. sēj., 513.—522. lpp. Red.].

** Domāts — varas orgānu vadītājai. Red.

*** Domāta — KSDSP I kongresa 30. gadadiena. Red.

**** Ķeņins V. I. Raksti, 1. sēj., 267. lpp. Red.

***** Turpat, 294. lpp. Red.

Kādā stadijā tad atradās šī cīņa? V. I. Ļeņins to raksturo, atsaucoties uz Lībknehta (tēva) vārdiem: teorētiskais darbs (pētišana), šīs teorijas *propaganda strādnieku vidū un palīdzība viņu organizēšanā*.*

Pēc tam nāk agitācijas, organizācijas etaps ap preses orgānu («Iskra»), *reālas* s.-d. strādnieku partijas organizēšanas [etaps]. Jau 1895./96. g. cietumā V. I. Ļeņins raksta savu pirmo s.-d. partijas programmas projektu, «kuras pirmais uzdevums ir politiskās brīvības sasniegšana». 1898. g. iznāk jau 1897. g. uzrakstītā brošūra «Krievijas s.-d. uzdevumi», šis patiesais revolucionārās s.-d. «Pirmais manifests». Bet 1898. g. pavasarī I kongresā notikušo KSDSP izveidošanos V. I. Ļeņins (neskatoties uz Strūves sagatavoto manifestu)⁴⁴ apsveica kā lielu notikumu, kaut arī turpat viņš piebilda: «Partijas nodibināšana 1898. gada pavasarī bija šā posma sociāldemokrātu visspilgtākais un tai pašā laikā *pēdējais* darbs** (1894.—1898. g.), bet 1899. g. viņš rakstīja («Mūsu tuvākais uzdevums»): «Spērusi šo milzīgo soli uz priekšu, Krievijas sociāldemokrātija it kā uz laiku bija izsmēlusi visus savus spēkus un atgriezās atpakaļ pie iepriekšējā atsevišķo vietējo organizāciju sadrumstalotā darba.»*** Lai pārvērstu vienotu centralizētu partiju *reālā faktā*, V. I. Ļeņins liek priekšā: «... Jāizvirza par savu tuvāko mērķi — *noorganizēt kārtīgi iznākošu un ar visām vietējām grupām cieši saistītu partijas orgānu*.»**** Šīs domas teorētisko pamatojumu un vienlīdz arī šī darba plānu dod viena no vērtīgākajām V. I. Ļeņina brošūrām «Ko darit?». V. I. Ļeņina doma piepildījās, centrālais orgāns vārda patiesajā nozīmē bija nodibināts: 1900. g. iznāca «Iskras» pirmais numurs. V. I. Ļeņina redīgētajā ««Iskras» redakcijas paziņojumā» mēs lasām: «... Mums, Krievijas sociāldemokrātiem, ir jāsaliedējas un jāvirza visi spēki uz to, lai nodibinātu stipru partiju, kas cīnās zem revolucionārās sociāldemokrātijas vienotā karoga.»***** Taču pēc visu s.-d. spēku apvienošanās vienotā partijā revolūcijas dialektika revolūcijas vārdā pieprasīja šo spēku norobežošanos un sašķelšanos. Otrs (reāli pirms) apvienošanās kon-

* Ļeņins V. I. Raksti, 1. sēj., 264., 265. lpp. Red.

** Turpat, 5. sēj., 469. lpp. Red.

*** Turpat, 4. sēj., 189. lpp. Red.

**** Turpat, 192. lpp. Red.

***** Turpat, 317. lpp. Red.

gress beidzās kā ar «Iskras» redakcijas, tā arī partijas sašķelšanos — ar pasaules revolūcijas partijas, boļševiku partijas patiesu dzimšanu.

Šī perioda s.-demokrātu domstarpībās es īsumā atzīmēšu tikai to, kas mums šeit svarīgs, lai izprastu visutālāko boļševiku organizācijas attīstību *revolucionārās cīņas partijā* un pēc tam arī *valdošajā partijā* pasaules proletāriskās revolūcijas apstākļos. Stingra organizētība un centralizēta disciplinētība — tāda ir V. I. Ļeņina galvenā pozīcija. Tā jau paredzēja *gan partiju, kas cīnās par varu, [patiesu] strādnieku partiju*. Taču masas nekad neiemācīsies veikt politisko cīņu, kamēr mēs nepalīdzēsim no intelīgentajiem strādniekiem un no intelīgences izaugt šīs cīņas vadītājiem («Ko darīt?»).* Tāda ir [proletariāta] hegemonija un revolūcijas avangarda ideja.

1905. g. jūlijā V. I. Ļeņins jau raksta: «Partijai, kas spraudusi sev mērķi gāzt valdību, nepieciešami jāpadomā, kādu valdību likt vecās, gāzamās valdības vietā.»**

Kādai tad ir jābūt šai jaunajai valdībai [revolūcijas] pirmā posma rezultātā? V. I. Ļeņins atbild: «Proletariāta un zemniecības revolucionāri demokrātiskā diktatūra.» — «Tuvākās revolūcijas sociālais saturs Krievijā var būt tikai proletariāta un zemniecības revolucionāri demokrātiskā diktatūra. Revolūcija Krievijā nevar uzvarēt, nenogāžot monarhiju un dzimtkungus muižniekus. Bet nogāzt viņus nevar, ja zemniecība neatbalsta proletariātu.»***

Bet tālāk? «Kad demokrātiskā buržuāzija jeb sīkburžuāzija uzķaps vēl vienu pakāpīti, kad fakts būs ne tikai revolūcija, bet pilnīga revolūcijas uzvara, — tad mēs demokrātiskās diktatūras lozingu «samainīsim» (varbūt jauniem nākamiem Martinoviem šausmīgi vaimanājot) ar proletariāta sociālistiskās diktatūras, t. i., pilnīga sociālistiska apvērsuma, lozingu.»**** Tas nav sociāldemokrāts, kurš praksē aizmirst, ka komunisti atbalsta jebkuru revolucionāro kustību, ka mūsu pienākums ir visas tautas priekšā izklāstīt un uzsvērt vispārdemokrātiskos uzdevumus, ne uz minūti neslēpjot savu sociālistisko pārliecību.

Sistemātiska, plānveidīga cīņa par varu paredz arī

* Sk. Ļeņins V. I. Raksti, 5. sēj., 420.—422. lpp. Red.

** Turpat, 9. sēj., 8. lpp. Red.

*** Turpat, 21. sēj., 357. lpp. Red.

**** Turpat, 9. sēj., 101. lpp. Red.

cīņas tehniku. V. I. Ķeņins kērās arī pie šīs tehnikas pētišanas un izvirza «brūnotas sacelšanās» teoriju. Tas ir dialektiski visinteresantākais moments: brūnotās cīņas aptveršana brūnotas sacelšanās procesā un rezultātā.

«Mēs šo jautājumu vienmēr esam izvirzījuši un izvirzām tieši, nevis «abstrakti», bet *uz konkrēta pamata*, dažādi atrisinot to 1897., 1902. un 1905. gadā.»* — «Mums, revolucionāriem sociāldemokrātiem, sacelšanās ir nevis absolūts, bet konkrēts lozungs. 1897. gadā mēs to atbīdījām nost, 1902. gadā mēs to izvirzījām vispārējas sāgatavošanās nozīmē, un tikai 1905. g., pēc 9. janvāra, mēs to izvirzījām kā tiesu aicinājumu. Mēs neaizmirstam, ka Markss 1848. gadā bija par sacelšanos, bet 1850. g. nosodīja murgus un frāzes par sacelšanos...»**

Viens ir neapstrīdami: «Revolucionāra armija nepieciešama tāpēc, ka tikai *ar spēku* var atrisināt lielos vēsturiskos jautājumus, bet *spēka organizācija* tagadējā cīņā ir militāra organizācija.»***

Šīs cīņas shēmu V. I. Ķeņins raksturo visai reljefi. «Dumpji — demonstrācijas — ielu kaujas — revolucionārās armijas pulki, — tādi ir tautas sacelšanās attīstības posmi.»****

Šīs shēmas rezultātā vai nu sakāve (1905. g.), vai revolūcijas uzvara un jauna vara (1917. g.). *Pie varas nonāk uzvarētāja partija.*

Vadoties pēc šiem uzskatiem, V. I. Ķeņins veidoja savu partiju jau cīņas procesā kā nākamās varas organizāciju. Ilgi pēc 1905. g. un jau pēc Oktobra uzvaras viņš šo savu domu teorētiski attīstīja tālāk: «Sociālistiskās revolūcijas atšķirība no buržuāziskās ir tieši tā, ka otrajā gadījumā ir gatavas kapitālistisko attiecību formas, kamēr Padomju vara — proletāriskā vara — šādas gatavas attiecības nedabū...»***** Un patiesi, buržuāzija iet uz savas revolūcijas uzvaru, pateicoties vētrainam *savas ekonomiskās varenibas pieaugumam*. Feodālisma un absolūtisma dzīlēs tā izaug ne tikai ekonomiski, bet arī politiski. Pilsētās viņai ir jau pat sava [feodālismam] paralēlā vara, buržuāziskās valsts iedīgļi, un V. I. Ķeņins par buržuāziju Krie-

* *Keņins V. I. Raksti, 9. sēj., 120.—121. lpp. Red.*

** *Turpat, 229.—230. lpp. Red.*

*** *Turpat, 8. sēj., 513.—514. lpp. Red.*

**** *Turpat, 513. lpp. Red.*

***** *Turpat, 27. sēj., 66. lpp. Red.*

vijā līdz 1917. g. februārim rakstīja, ka tā «bija jau *gandrīz pie varas*». Nekā tamlīdzīga nav proletariātam. Proletariāta spēks ir ietverts tieši tai apstākļi, ka *tam ir atņemti* ražošanas *līdzekļi*; ja vēlaties, — tad [šis spēks] ir viņa «nabadzībā». Sie «poors» («nabadzīgie» — angļiskais proletāriešu nosaukums) [ir] «brīvi kā putni gaisā» (Marksa izteiciens)*, viņi *savu varenību* iegūst tikai nabadzīgo masu organizācijā. Taču tāpēc pats kapitālisms viņus stihiski organizē šķirā, un viņu šķiras organizācija ir tiktāl spēcīgāka un apzinīgāka, ciktāl kategoriskāka ir viņu atdalīšana («atbrīvošana») no ražošanas līdzekļiem (piemēram, zemes). Tajā pašā laikā kapitālisma attīstība sagatavo visus pārējos *priekšnoteikumus* proletariāta iespējamajai varai. Koncentrējot ražošanu lielos organizētos uzņēmumos, kapitālisms koncentrē un organizē masas, piešķirot tām solidaritātes jūtas un apziņu. Lūk, kāpēc attiecībā uz proletariātu V. I. Ķeņinam bija tiesības teikt, ka tā *ipatsvars* un ietekme uz masām ievērojami pārsniedz tā *kvantitatīvo* sastāvu. Tajā pašā laikā *zemniecība*, arvien vairāk sašķēloties sīkos preču ražotājos, kļūst arvien *individuālistiskāka* un kapitālismā aizvien vairāk ekonomiski, materiāli un idejiski nokļūst buržuāzijas ietekmē. Bet pietiek tikai strādnieku šķirai gāzt buržuāziju, lai tā, pārvaldot galvenos ražošanas līdzekļus, gūtu iespēju iegūt to pašu ekonomisko ietekmi uz zemniecību, kāda bija buržuāzijai, tikai citā nolūkā — lai ar saviem panākumiem un savu piemēru brīvprātīgi iesaistītu kooperācijā, t. i., draudzīgā sadarbībā [ar strādniecību], ceļā uz sociālismu to zemniecības daļu, kura, būdama gan darbaļaužu, gan privātīpašnieku skaitā, neekspluatē svešu darbaspēku.

Vēl vienu visai svarīgu apstākli izvirzīja V. I. Ķeņins. Buržuāzija un it sevišķi tās tiesību zinātnieki savā sarežģītākajā likumdošanā pierāda — un tas mums it īpaši jāņem vērā —, ka «dzīve kļūst sarežģītāka». Ko atbild V. I. Ķeņins? «Kapitālistiskā kultūra *ir radījusi* lielražošanu, fabrikas, dzelzceļus, pastu, telefonu u. t. jpr., un *uz šā pamata* vecās «valsts varas» funkciju milzīgais vairākums ir tā vienkāršojies un to vietā var stāties tādas visvienkāršākās reģistrācijas, ierakstu, pārbaudes operācijas, ka šīs funkcijas kļūs pilnīgi pieejamas visiem cilvēkiem, kas prot lasīt un rakstīt, ka šīs funkcijas pilnīgi

* *Markss K. Kapitāls*, 1. sēj., 150. lpp. Red.

varēs izpildīt par parasto «strādnieka darba algu» (un papildināsim, tieši pašam strādniekam. — *P. St.*), ka var (un vajag) atņemt šīm funkcijām jebkuru privilēģijas, «priekšnieciskuma» pazīmi.»*

Tā ir atrasts tiltiņš no *partijas varas uz masu varu*. Tā dzīves atklāta un V. I. Ļeņina teorētiski pamatota ir buržuāzijas gāšanas *iespēja*, [buržuāziskās] valsts varas sagrušana un «varas sagrābšana» plašu tautas masu rokās. Taču — brīdina V. I. Ļeņins — *tā ir pagaidām tikai iespēja*. «Par ierēdniecības iznīcināšanu tūliņ, visur, līdz galam nevar būt ne runas. Tā ir utopija.»** Šīs [strādnieku] varas ieviešana dzīvē ir ilgstošs process. Taču vecās, vardarbīgi *gāztās* varas vietā *nekavējoties* jāliek organizēta, pat labāk organizēta vara. Proletariātam tāda [varas veidotājā] var būt tikai *parasti nelegāli*, labākajā gadījumā, daļēji legāli, daļēji nelegāli, attīstīta *partija*.***

«Kapitālisma laikmetā, kad strādnieku masas nepārtraukti tiek ekspluatētas un tās nevar attīstīt savas cilvēciskās spējas, visraksturīgākais strādnieku politiskajām partijām ir tieši tas, ka *tās var aptvert tikai savas šķiras mazākumu*. Politiska partija var apvienot tikai šķiras mazākumu, tāpat kā īsteni apzinīgi strādnieki jebkurā kapitālistiskā sabiedrībā ir tikai visu strādnieku mazākums. Tāpēc mums jāatzīst, ka vienīgi šis apzinīgais mazākums var vadīt plašās strādnieku masas un vest tās sev līdz... Ko nozīmē organizēts mazākums? Ja šis mazākums ir tiešām apzinīgs, ja tas prot vest sev līdz masas, ja tas spēj atbildēt uz katru jautājumu, kas izvirzās dienas kārtībā, — tad tā būtībā ir partija.»**** Bet kur radās strādnieku masu organizācija, *padomju* ideja? Jau pirmās buržuāziskās revolūcijas laikā, 1905. g., stihiski veidojās šī jaunā masu organizācija, *strādnieku padomes*. Pēc vienu domām, tā bija tikai organizācija, kura vadīja streikus. Bet, beidzoties streikiem, tā nesaira. Citiem tā spēlēja agitatora lomu, bet to neattaisnoja prakse, ja neskaita agitāciju, kuru vēlāk padomēs buržuāzijas labā rīkoja no-

* *Leņins V. I. Raksti, 25. sēj., 385.—386. lpp. Red.*

** *Turpat, 390. lpp. Red.*

*** T. i., partija, kas radusies un attīstījusies nelegāli, cīņā pret ekspluatatoru šķiru valsti. *Red.*

**** *Leņins V. I. Raksti, 31. sēj., 201. lpp. P. Stučkas kursīvs. Red.*

devēji.* Trešajiem tā bija jau gatava strādnieku valsts vara, lai īstenotu permanento revolūciju ar tiešu pāreju uz sociālismu.⁴⁵ V. I. Ķeņins deva šim 1905. g. padomēm uzmanīgu, taču pareizu vērtējumu, kad viņš 1906. g. rakstīja par «revolucionārā viesuļa periodu». — «Viesuļa» periodā lietoja dažas īpatnējas tautas vēsturiskās jaunrades metodes. «Lūk, svarīgākās no šim metodēm: 1) *tauta «sagrābja» politisko brīvību*, — politiskā brīvība tiek realizēta bez jebkādām tiesībām un likumiem un bez jebkādiem ierobežojumiem (sapulču brīvība ..., preses, biedrošanās, kongresu utt. brīvība); 2) tiek radīti jauni *revolucionārās varas* orgāni, — strādnieku, zaldātu, dzelzceļnieku, zemnieku deputātu Padomes, jauni varas orgāni uz laukiem un pilsētās u. t. jpr., u. tml. Šos orgānus radīja vienīgi *revolucionārie* iedzīvotāju slāni, tie tika radīti ārpus jebkādiem likumiem un normām pilnīgi revolucionārā ceļā ... Tie beidzot bija tieši *varas* orgāni, kaut arī pēc sava sastāva un darbības vēl joti embrionāli, stihiski, neizveidoti, izplūduši ... Jā, tie, bez šaubām, bija jaunās, tautas vai, ja gribat, revolucionārās valdības dīgli. Pēc sava sociāli politiskā rakstura tā bija tautas revolucionāro elementu diktatūras dīglis ... Iepriekš aprakstītie varas orgāni bija diktatūra dīgla stāvoklī, jo šī vara neatzina *nekādu* citu varu un *nekādu* likumu, *nekādu* vienalga no kā izrietošu normu. Neaprobežota, ārpus likuma stāvoša, vārda vispilnīgākā nozīmē uz spēku balstīta vara, — tā ir diktatūra.»**

Tātad tie bija diktatūras organizācijas *iedīgli*, bet pagaidām proletariāta un zemniecības diktatūras, un tajos nebija, izņemot varbūt Maskavas sacelšanās laikā, proletariāta revolucionārās partijas (bolševiku) hegemonija. Taču šo vēl primitīvo padomju milzīgo nozīmi V. I. Ķeņins novērtēja daudz gadu vēlāk (1918. g.). Pēc dialektikas likumiem katra patiesa revolūcija sākas, balstoties uz iepriekšējās [revolūcijas] pēdējiem iekarojumiem, tādēļ arī 1917. g. revolūcija sākās tieši ar padomēm. Un, lūk, ko šajā sakarībā teica V. I. Ķeņins:

«Ja tautas veiktā Krievijas revolūcijas jaunrade, kas bija guvusi lielu 1905. gada pieredzi, nebūtu radījusi Padomes jau 1917. gada februārī, tad nekādā gadījumā tās

* Domāti meņševiki un eserti. *Red.*

** Ķeņins V. I. Raksti, 10. sēj., 207.—208. lpp. *Red.*

nebūtu varējušas saņemt varu oktobrī, jo sekmes noteicātikai tas, ka jau bija gatavas miljonus aptvērušās kustības organizācijas formas. Šī gatavā forma bija Padomes, un tāpēc politiskajā laukā mūs gaidīja tās spožās sekmes, tas nepārtrauktais triumfa gājiens, ko mēs pārdzīvojām, jo jaunā politiskās varas forma bija gatava, un mums atlika tikai ar dažiem dekrētiem pārvērst Padomju varu no tā embrionālā stāvokļa, kādā tā bija pirmajos revolūcijas mēnešos, par likumīgi atzītu, Krievijas valstī nostiprinājušos formu, — par Krievijas Padomju republiku. Tā piedzima uzreiz, piedzima tik viegli tāpēc, ka 1917. gada februārī masas bija radījušas Padomes, pat agrāk, pirms vēl kāda partija bija paspējusi proklamēt šo lozungu.»*

Bet pašu padomju parādišanos 1917. g. savās slavenajās Aprīļa tēzēs V. I. Ķeņins raksturoja jau pavismcitādi. Jau pirmajā «Vēstulē no tālienes», konstatējot, ka pirmais krievu revolūcijas posms... beidzies, viņš raksturo padomes, ka tās ir: «Jauna, neoficiāla, vēl neattīstīta, samērā vāja *strādnieku valdība*, kas izsaka proletariāta un visas pilsētu un lauku iedzīvotāju trūcīgās daļas intereses.»** Bet pirmajā dienā pēc atgriešanās Krievijā V. I. Ķeņins jau drosi pasludina: «Nevis parlamentāra republika, — atgriešanās pie tās no S.D.P. būtu solis atpakaļ, — bet strādnieku, kalpu un zemnieku deputātu Padomju republika visā zemē, no apakšas līdz augšai.»*** Kas piedalījās slavenajā s.-d. «apvienošanās sanaksmē»,⁴⁶ atceras, kādu vētru izsauca šie vārdi, jo tie nozīmēja Oktobra revolūcijas *sākumu*. Tā ir tikai vēsturiska F. Engelsa vārdu pārveidošana: «Jūs gribat zināt, kas ir padomes? Palūkojieties uz Parīzes Komūnu!»****

4. aprīlī V. I. Ķeņins pasludināja cīņu par Oktobri, par patiesu Padomju varu, par proletariāta diktatūru. Taču šī cīņa nebija viegla. Bija moments, kad arī Vladimirs Iljičs šķita vīlies cerībās, kad viņš paziņoja, ka, neejot tālāk [uz sociālistisko revolūciju], padomes mirs kauna pilnā nāvē.***** Bet, kad partija *jau uzvarēja vadošajās pa-*

* Ķeņins V. I. Raksti, 27. sēj., 65.—66. lpp. Red.

** Turpat, 23. sēj., 285. lpp. Red.

*** Turpat, 24. sēj., 5. lpp. Red.

**** Sk. Markss K., Engelss F. Darbu izlase trīs sēj., 2. sēj. R., 1980, 204. lpp. Red.

***** Sk. Ķeņins V. I. Raksti, 25. sēj., 337. lpp. Red.

domēs, V. I. Ļeņinam vēl nācās izturēt patiesi varonīgu cīņu par Oktobra uzvaru ar paša partijas biedriem.⁴⁷ «Gaidīt — noziegums pret revolūciju.»** V. I. Ļeņins uzvarēja. Uzvarēja arī Oktobra revolūcija. Pa visu republiku [25. oktobri] tika izsūtīta vēsturiskā telegramma: «Visa vara kopš šī brīža pieder padomēm. Pagaidu valdības komisāri tiek atcelti. Padomju priekšsēdētāji stājas sakaros tieši ar revolucionāro valdību.» *Piedzima Padomju vara.**

Vēlāk V. I. Ļeņins šo padomju varu nosauca par «dižāko vēsturisko izgudrojumu».*** «Padomju valsts tipu mēs esam iekarojuši, — tas ir visas cilvēces solis uz priekšu...»**** Bet kas tad ir izgudrotājs? Neapšaubāmi, pats V. I. Ļeņins — un tikai pateicoties viņa paša radītajai partijai. Visu šīs varas *sarežģību* un tajā pašā laikā vienkāršību Vladimirs Iljičs, šķiet, visspilgtāk attēloja diskusijā ar trockistiem 1920. g. Ipaši lielu iespaidu atstāja viņa tēlainais izklāsts ziņojumā [Padomju VIII kongresā] 1920. g. 30. dec. Nedz viņa publicētā runa, nedz tās fragmenti nevar aizstāt V. I. Ļeņina dzīvo vārdu. Es tomēr atgādināšu galvenās sastāvdaļas viņa shēmā: partija (kodols) — arodbiedrības (pirmais loks) — padomes (otrais loks) — plašas darbaļaužu masas (trešais loks).

«Iznāk tāda lieta, ka partija, tā sakot, uzņem sevī proletārāta avangardu un šīs avangards realizē proletārāta diktatūru. Un, ja nav tāda pamata kā arodbiedrības, nevar realizēt diktatūru, nevar izpildīt valsts funkcijas. Bet tas jāveic caur vairākām ipašām, atkal kaut kāda jauna tipa iestādēm, proti: caur padomju aparātu. Kāds ir šī stāvokļa savdabīgums attiecībā uz praktiskiem secinājumiem? Tāds, ka arodbiedrības rada avangarda *saites* ar masām, arodbiedrības ikdienas darbā pārliecina masas, tās šķiras masas, kura vienīgā spēj mūs pārvest no kapitālisma uz komunismu. Tas no vienas puses. No otras puses, arodbiedrības ir valsts varas «rezervuārs». Lūk, kas ir arodbiedrības pārejas periodā no kapitālisma uz komunismu. Vispār šo pāreju nevar realizēt, ja hegemonija nepieder tai šķirai, kuru vienīgo kapitālisms izaudzinājis lielražo-

* T. i., Petrogradas un Maskavas padomēs. *Red.*

** Ļeņins V. I. Raksti, 26. sēj., 111. lpp. *Red.*

*** Turpat, 33. sēj., 261. lpp. *Red.*

**** Turpat, 263. lpp. *Red.*

šanai un kura vienīgā ir atrauta no sīkīpašnieka interešem.»*

Tādu sarežģītu mašīnu vienā dienā pārkārtot nav iespējams. Tajos pašos vārdos par Padomju valsti kā lielāko izgudrojumu V. I. Ķeņins piemetināja: «Var būt, ka mūsu aparāts ir sliks, bet stāsta, ka pirmā tvaika mašīna, ko izgudroja, arī bijusi sliktā, un nav pat zināms, vai tā darbojusies... Lai arī mūsu valsts aparāts ir pavisam sliks, bet tomēr tas ir radīts, dižākais vēsturiskais izgudrojums izdarīts, un proletāriska tipa valsts radīta...»**

To vislielāko lūzumu, kādu ne tikai mūsu dzīvē, bet arī vispasaules proletariāta un visas cilvēces liktenī radīja padomju varas uzvara tikai vienā valstī, pareizi novērtēt varam *tikai mēs*, kuri *paši pārdzīvojām* šo posmu.

Pietiek ar pāris rindiņām, lai parādītu šo pārmaiņu visā tās lielumā.

1. Ar proletariāta uzvaru *šķiru cīņa* vēl nebeidzas, bet tā turpinās ar jauniem līdzekļiem. «Proletariāta diktatūra arī ir šķiru cīņas posms, kura neizbēgama, kamēr nav iznīcinātas šķiras, un kura maina savas formas, kļūdama sevišķi nežēlīga un sevišķi savdabīga pirmajā laikā pēc kapitāla nogāšanas. Iekarojis politisko varu, proletariāts šķiru cīņu nepārtrauc, bet to turpina — līdz šķiru iznīcīnāšanai, — bet, protams, citādos apstākļos, citādā veidā, citādiem līdzekļiem.»***

Patlaban proletariāta rīcībā ir ne tikai viņa paša spēki, bet visa iekarotās valsts varas varenība; strādnieku šķira būs vēl stiprāka, tiklīdz būs gūta uzvara valstīs, kur ir vēl varenāka buržuāzija. Tātad [proletariāta] kaujinieciskā partija jau nostājas *veselas valsts vadītājas* lomā.

2. Mēs jau redzējām, ka kapitālismā strādnieku partija var aptvert *tikai darbaļaužu mazākumu*. Partijas pirmsais uzdevums pēc revolūcijas ir iekarot vairākumu. Taču viņai tagad ir arī jauni līdzekļi *šai aģitācijai*.

«Lai iekarotu iedzīvotāju vairākumu savā pusē, proletariātam, pirmkārt, jānogāž buržuāzija un jāsagrābj valsts vara savās rokās; otrkārt, tam jānodibina Padomju vara, satricot drupās veco valsts aparātu, ar ko tas uzreiz satricina buržuāzijas un sīkburžuāzisko izlīdzēju kundzību,

* *Ķeņins V. I.* Raksti, 32. sēj., 2.—3. lpp. *Red.*

** Turpat, 33. sēj., 261. lpp. *Red.*

*** Turpat, 29. sēj., 376. lpp. *Red.*

autoritāti un ietekmi neproletārisko darbaļaužu masās. Treškārt, tam *galīgi jāsatriec* buržuāzijas un sīkburžuāzisko izlīdzēju ietekme neproletārisko darbaļaužu masu *vairākumā, revolucionāri* realizējot *viņu* ekonomiskās *va-jadzības* uz *ekspluatatoru rēķina.*»*

3. Neaizmirstot ne uz vienu brīdi *pasaules revolūcijas lozingu*, partija var sevi tagad pārorganizēt *pasaules partijā*, organizējot visa proletariāta revolucionārāko daļu Komunistiskajā Internacionālē, pakāpeniski to boļševizējot un pārvēršot visas pasaules vienotā komunistiskā partijā. Līdz [Oktobra] uzvarai varēja būt tikai ierobežotas pagrīdes organizācijas Cimmervaldes un Kintāles apvienību veidā. Komunistiskā Internacionāle *varēja* reāli izveidoties *tikai pēc* proletariāta uzvaras vienā varenā valstī. Vai ir nepieciešams pierādīt šāda apvienojoša centra nozīmi, ja tas paveiktu pat simtreiz mazāk par pašreiz [izdarīto]? Izveidojas divas armijas: visas pasaules iedzīvotāju milzīgā vairākuma [armija] un mazākuma, toties visas pasaules buržuāzijas visvarenākās savienības [armija].

4. *Nacionālais jautājums* saskalda buržuāzisko pasauli naidīgās daļās; tikai proletariāta uzvara un padomju vara dod iespēju atrisināt šo jautājumu, tiesa, visai ilgstoša un lēna, taču droša procesa [attīstības] gaitā. Man nav jāizskaidro, kādu iespaidu tas atstāj uz apspiesto nāciju iedzīvotāju *miliardiem*.

5. Beidzot, proletariāta uzvara vienā valstī dod tam iespēju ne tikai izveidot [vēl] *izstrūkstošo* ekonomisko un kultūras *pamatu* [sociālismam] (dažādiem sociālistiem tā ir mežonīga doma), bet arī celt sociālismu, kaut arī pagaidām tikai vienā valstī. Un tā izrādījās cīņa par komunismu ne tikai pašu mājās, bet arī pasaules mērogā. Reāls darbs komunisma [celtniecības] virzienā — pats spīdošākais pasaules proletariāta agitācijas līdzeklis salīdzinājumā ar pašiem liesmainākajiem uzsaukumiem. [Ārvalstu] proletāriešu braucienus uz [Padomju] Krieviju buržuāzija un tās s.-d. līdzskrējēji uzskata par «bīstamāko noziegumu».

Lūk, jums īsumā padomju varas «izgudrojuma» gigantisko rezultātu apžilbinoša, galvu reibinoša glezna. Ja pēc tvaika mašīnas izgudrošanas vislielākais izgudrojums bija

* *Leņins V. I. Raksti, 30. sēj., 238.—239. lpp. Red.*

(kā miljoniem darbaļaužu apmuļkošanas un paklausībā turēšanas līdzeklis) buržuāziskā demokrātija, tad pēc elektrības izgudrošanas vēl lielāks izgudrojums bija padomju vara, un pats V. I. Ļeņins tā arī formulēja: visas valsts elektrifikācija+padomju vara=komunisms.

Vadoties no padomju kā darbaļaužu masu organizācijas izpratnes, mums daži vārdi jāsaka par *partijas un padomju attiecībām*, jo šajā procesā ir sastopamas neskaidrības ne tikai ārpus partijas, bet arī partijas iekšienē (sk. diskusiju)⁴⁸. Uz to attiecas jautājumi gan par vadoņu lomu, gan par partijas hegemoniju (šķiras vai partijas diktatūra?). Cīņā ar narodņikiem (Mihailovski, Karejevu u. c.) lielu vietu ieņēma jautājums par personības lomu partijā; varētu likties nesaprotami, kā izskaidrot pašreizējo uzskatu par vadoņu lomu, no vienas puses, un partijas — kā masu kolektīvā vadoņa, no otras puses, ar uzskatu par vadoņiem pašā partijā. Bet tālāk jau seko tas pats jautājums, tikai attiecināts uz padomēm un vispār masu organizācijām. Kas nepietiekami pārvalda dialektikas metodi, neaptver jautājuma nostādnes principiālās atšķirības vienā un otrā gadījumā. Personības un vadoņu lomu marksisti nekad *nav nolieguši*, taču viņi cīnījās pret šīs lomas nemarksistisko un nepareizo izpratni, tāpat kā viņi, un vēl kategoriskāk, cīnījās pret tās pārāk zemu novērtēšanu.

Vislabāk šos jautājumus Vladimirs Iljičs izskaidro «Bērnišķīgajā «kreisuma» slimībā komunismā», kad viņš analizē «kreiso» shēmu: vadoņi — partija — šķira — masa, kurā daži kreisie pretstatīja «partijas vadoņu» jēdzienu «masu partijas» jēdzienam, «tur vadoņu diktatūra — šeit masu diktatūra» utt.

«Laudis cenšas *izdomāt* kaut ko pavisam sevišķu un savā prātošanas centībā kļūst smieklīgi. Visiem zināms, ka masas dalās šķirās; — ka nostādīt pretī masas un šķiras var tikai, nostādot milzīgo vairākumu vispār, kas vēl nav diferenčēts pēc savā stāvokļa sabiedriskā ražošanas iekārtā, pretī kategorijām, kuras ieņem īpašu stāvokli sabiedriskā ražošanas iekārtā; — ka šķiras vada parasti un vairākumā gadījumu, vismaz modernās civilizētās zemēs, politiskās partijas; — ka politiskās partijas, kā vispār parasts, vada vairāk vai mazāk stabilas grupas visautoritativāko, iespaidīgāko, piedzīvojušāko, visatbildīgākos amatos ievēlējamo personu, kuras sauc par vadoņiem.

Tas viss ir ābece... Aizrunāties sakarā ar to līdz masu diktatūras pretimstādišanai vadoņu diktatūrai *vispār* ir smieklīga aplamība un muļķība.»*

Diskusijā pietiekami iztirzāts principiāls jautājums par proletariāta diktatūras nozīmi arī tādā skatījumā, ka viņa it kā ir tā pati partijas vadība; šeit es gribu norādīt uz *darbaļaužu masu iesaistišanu padomēs*, lai tās itin visas iesaistītu valsts pārvaldē. «Tautas masā mēs tomēr esam piliens jūrā, un mēs varam pārvaldīt tikai tad, ja pareizi izsakām to, ko tauta apzinās.»** Masām ir nepieciešama atmošanās, un tikai padomēs ekspluatēto masa sāk patiesi mācīties nevis no grāmatām, bet no savu pašu praktiskās pieredzes.

Bet cik triecienu ir nepieciešams, lai vērstu masu uzmanību uz tās [pašas] vajadzībām nolūkā tās apmierināt. V. I. Ķeņins vairākkārt parādīja, ka arī patlaban partija konsekventi bez kādas atlaides atklāj šādas kaites,*** lai pievērstu tām pašu masu uzmanību.

Palūkojoties atpakaļ uz visu noieto ceļu, saskatāma brīnišķīga aina. Pirmais periods, pēc paša V. I. Ķeņina formulējuma (1884.—1894. g.): «Jaunā virziena piekri-tējus Krievijā varēja saskaitīt uz pirkstiem.»**** Otrais periods: (1894—1898) līdz partijas izveidošanai pirmajā kongresā. Skaits visai ierobežots: partijas radīšana tajā pašā laikā bija šī perioda pēdējais darbs. Rit cīņas gadi par reālu partiju un par nepieciešamo norobežošanos. Nāk 1905. gada revolūcija, *partijai seko jau masas* — tūkstoši. Taču 1905. gads ir uzvarēts, mēs pārdzīvojam pārtraukumu, pēc tam nāk jaunu spēku uzkrāšana. Nāk 1917. gads, tuvojas pēdējās kaujas.

«Ja daži tūkstoši bezpartejisko strādnieku, kas parasti dzīvo mietpilsonisku dzīvi un tikko vēlk dzīvību, kas nekad neko nebija dzirdējuši par politiku, sāk rikoties revolucionāri, tad jūsu priekšā ir masa. Ja kustība izplatās un pastiprinās, tā pakāpeniski pāraug īstā revolūcijā. Mēs to redzējām 1905. un 1917. gadā, triju revolūciju laikā, un jums arī vēl nāksies pārliecināties par to. Kad revolūcija jau ir pietiekami sagatavota, jēdziens «masa» kļūst

* Ķeņins V. I. Raksti, 31. sēj., 23.—24. lpp. Red.

** Turpat, 33. sēj., 264. lpp. Red.

*** T. i., nepietiekamu darbaļaužu prasību apmierināšanu. Red.

**** Ķeņins V. I. Raksti, 5. sēj., 468. lpp. Red.

citāds: daži tūkstoši strādnieku nav vairs masa. Šis vārds sāk nozīmēt kaut ko citu. Jēdziens masa izmainās tai ziņā, ka ar to saprot vairākumu, turklāt ne strādnieku vienkāršu vairākumu vien, bet visu ekspluatēto vairākumu...»* — «Seit jāskaita ne tūkstošiem, kā īstenībā skaita propagandists, mazas grupas biedrs, kura vēl nav vadījusi masas; seit jāskaita miljoniem un desmitiem miljonu.»**

Lūk, ar kādām masām ir jārēķinās partijai vēl līdz uzvarai vienā valstī. Patlaban viena Vissavienības Komunistiskā (boļševiku) partija kopā ar komjaunatni ir daudz-miljonus partija. Tā ceļ sociālismu, kaut arī pagaidām tikai vienā valstī, bet, tieši pateicoties šai celtniecībai un ar šīs celtniecības palīdzību, arvien reālāk īstenojas arī vienotas, cieši saliedētas visas pasaules komunistiskās partijas celtniecība. Šīs masas *jau skaitāmas dažos simtos, pat tūkstošos miljonu*. Bet tajā pašā laikā partija neatstāj bez uzmanības pat simtiem un desmitiem simtu tūkstošus.

Vēl vairāk: partijai nākas nodarboties ar rūpīgu *jaunu vienību* iesaistīšanu partijā un padomēs, jo, ja attīstība ir radījusi kā tiesisko, tā arī ekonomisko iespēju itin visu darbalaužu līdzdalībai valsts pārvaldē, tad sakarā ar *subjektīvo* nosacījumu trūkumu šīs iespējas pagaidām paliek [vāji vai pat] neizmantotas. Ipaši «ķēkšai» tā vietā, lai mācītos pārvaldit valsti, nākas bezcerīgi cīnīties, lai iekarotu vai aizstāvētu viņai pienākošos dzīvojamās platības kvadrātmetrus. Sieviete — proletāriete tā vietā, lai pati un viņas vīrs brīvi varētu paēst padomju vai kooperatīvajā ēdnīcā, velk savu iepriekšējo mājas «ķēkšas» slogu. Lūk, kāpēc partijai nākas izvērst jaunu, vēl Vladimira Iljiča pasludinātu *revolūciju* — kultūras [revolūciju], sākot ar vienkāršu cīņu par izglītību un citām vienkāršākajām kultūras prasībām.

Tādu cīņu visas pasaules kapitālistiskajā aplenkumā, [bieži vien] nekultūrālības un mežonības, nolaidības un izlaidības «jūras» vidē, partija sekmīgi var veikt, tikai pateicoties tam, ka viņa trīsdesmit gadus mācījās. Lūk, kāpēc viņai tik svarīga ir vienotība un dzelzs disciplīna, vienlaikus saglabājot partijas iekšējo demokrātiju.

Ja buržuāziskā demokrātija, pēc pašu buržuāzisko zi-

* *Leņins* V. I. Raksti, 32. sēj., 436. lpp. Red.

** Turpat, 31. sēj., 70. lpp. Red.

nātnieku novērojumiem, ceļot savu valsti, nēma un nēm paraugus no akcionāru biedrību, trestu un sindikātu iedibinātajiem principiem, tad padomju varai ir tikai viens paraugs: sava vadošā partija, kuru organizēja un izaudzināja V. I. Ļeņins.

Vladimira Iljiča nav. Viņa darbu ar pilnām tiesībām un pienākumu turpina ļeņiniskā partijas CK. Tās vadībā mēs celsim padomes stingrā atbilstībā V. I. Ļeņina novēlējumiem. Mēs šo uzdevumu esam izvirzījuši nopietni un nešaubāmies, ka tas tiks izpildīts.

P. Stučka

«Советское строительство»,
1928, № 3 (20), с. 5—17

Tulkots no krievu valodas

KULTŪRA UN TIESIBAS

«Likumības pacēlums... iemācīt *kultūrāli* cīnīties par likumību, nemaz neaizmirstot likumības robežas revolūcijā.»*

Mēs pēc partijas XV kongresa visā pilnībā atrodamies zem kultūras revolūcijas zīmes. Kādēļ V. I. Ļeņina vārdi par kultūras apvērsumu, par kultūras revolūciju, «kuras priekšā mēs tomēr tagad stāvam»**, teikti jau 1923. gadā, tikai tagad — 1928. gadā ir kļuvuši par plaša praktiskā darba reālo lozungu? Pats V. I. Ļeņins deva atbildi uz šo jautājumu, vairākkārt norādot: «Lai kļūtu kultūrāli, vajadzīga ražošanas materiālo līdzekļu zināma attīstība, vajadzīga zināma materiālā bāze.»*** Taču V. I. Ļeņins tāpat vairākkārt atgādināja, ka mūsu lielo uzdevumu sasniegšanai ir nepieciešams zināms kultūras līmenis. Lielais ekonomiskais lūzums, vētrains ekonomikas pieaugums tieši tagad radīja bāzi kultūras revolūcijai, bet vienlaikus savai sekmīgai realizācijai tas neatlaidīgi prasa arī kultūras līmena celšanu. Lūk, kādas izskatās ekonomikas pieauguma un kultūras savstarpējās attiecības vai,

* Ļeņins V. I. Raksti, 36. sēj., 501. lpp. Red.

** Turpat, 33. sēj., 423. lpp. Red.

*** Turpat, 424. lpp. Red.

vienkāršāk runājot, materiālās un ideoloģiskās kultūras, ekonomiskās bāzes un kultūras virsbūves [savstarpējās attiecības].

Jautājums par kultūras revolūciju, tāpat kā visi jautājumi, ar vislielākajiem sarežģījumiem sastopas, kad tie pie mums nonāk līdz tiesību un morāles sfērai. No vienas puses, mēs šeit sastopamies ar pilnīgi negatīvu attieksmi pret kultūru: tā sacīt, kas gan kultūrai ir kopīgs ar tiesībām? Bet, ja tai ir kaut kas kopīgs, tad uzskata, ka to kā buržuāzisku elementu, kā nevajadzīgu grabažu vai pat kā kaitīgu (jo tas ir buržuāzisks elements) ir nepieciešams atmest. No otras puses, mums draud novirze uz «smenovehiešu»*, «ustrjaloviešu»⁴⁹ pusi, un it īpaši šajā ziņā pilna briesmām ir tiesību sfēra. Tikai konsekventi revolucionāri dialektiskā metode mums var dot šim darbam pareizo virzienu un pareizo mērauklu. Un neviens cits kā Vladimirs Iljičs, kurš mums mācīja, ka, ja mēs gribam iet pa sociālisma ceļu, nepieciešams nevis vienkārši tirgoties, bet *tirgoties kulturāli*, iepriekš minētajos vārdos dod mums nepārspētu dialektikas paraugu jautājumā par kultūras un tiesību saiknēm. Cīnīties par likumību, *cīnīties par to kulturāli*; vienlaikus *neazmirst* likumības robežas *revolūcijā*. Lūk, jums divās rindiņas viens no svarīgāko proletāriskās revolūcijas problēmu, revolucionārās likumības problēmu risinājumiem, šo — no pirmā acu uzmetiena — iekšēji nesamierināmo problēmu risinājumiem. Bet šīs problēmas mēs jau izvirzījām politisko brīvību problēmā, radot mūsu konstitūciju, proletāriskās un buržuāziskās (vai «tīrās») demokrātijas problēmā, pēdējos mēnešos krimināltiesību un procesa jautājumā utt., utt. Mēs no sākuma noraidījām šos jautājumus, atgaiņājāmies no tiem kā no uzmācīgām mušām, taču jautājumi ne-pazuda un mums pagaidām nācās tos izvirzīt, bet nāksies arī risināt. Tā kādreiz jautājam: kādēļ mums celt jaunu valsti, ja tā lemta «atmiršanai»? Tagad vēl jautā: kāpēc mums izdomāt un pamatot jaunās padomju tiesības, ja tām arī pēc tam nāksies pazust⁵⁰? Taču — nākas un vēl nāksies tās veidot, neskatoties uz to un pat tāpēc, ka tās lemtas bojāejai. Tāda ir revolūcijas logika.

Man nav nodoma rakstīt zinātnisku traktātu par šo tēmu. Kā gandrīz vienmēr, es arī šeit tikai izvirzu, iero-

* Sk. 25. piezīmi. *Red.*

sinu jautājumus. Es pastāvīgi atceros Hēgeja un K. Marksā vārdus, ka pareiza jautājuma nostādne ir arī tā atrisinājums.* Bet īpaši svarīga mums ir jautājuma pareiza nostādne tiesību jomā, kur katru dienu atklājas jauni fakti, kas visai neizskatīgā gaismā ataino pašreizējo stāvokli.

Vai kultūras apvērsuma problēmu izvirzīja iepriekšējās revolūcijās? Neapstrīdami, jā. Neatgriežoties pie senajiem, mums maz pazīstamajiem laikiem, mēs redzam, kā dzimstošā, bet pēc tam augšupejošā buržuāzija, kapitālistu šķīra zem kultūras lozunga pārdzīvoja asu šķiru cīņu. Tā saucamajai baznīcas revolūcijai («reformācijai»), daudz-kārtējai «demokrātiskās» valsts cīņai pret baznīcu vispār vai pret noteiktu baznīcu (piemēram, katoļicismu Anglijā, pēc tam t. s. «kultūrcīņa» Vācijā, patlaban Meksikā utt.) kaut vai *daļēji* bija kultūras revolūcijas raksturs. Nacionālā cīņa, ciktāl tajā daudzās zemēs [liela] loma bija atbrīvošanai no «svešā» muižnieka, nacionālās kultūras lozunga formā vienlaikus veica cīņu par zemnieku masu kultūras pacelšanu vispār. Taču visos šajos gadījumos, ja ne apzinīgs mērķis, tad objektīvais iznākums deva kultūru tikai mazākumam.** Pat viduslaiku bruņiniekiem izglītība tika uzskatīta par kaut kādu retu izņēmumu.*** Fabrikas strādniekam kapitālismā tā tika vērtēta tikai kā darba ražīguma rādītājs. Bet atkal neviens cits kā V. I. Ķēniņš tik pārliecinoši parādīja, ka tikai kapitālisms (buržuāzijai tas bija kultūras, civilizācijas ekvivalents) radīja pašus nosacījumus patiesām [izglītības] iespējām,**** bet pēc tam arī kultūras revolūcijas nepieciešamību *milzīgam iedzīvotāju vairākumam*, bet pēc tam arī visai cilvēcei kopumā.

Kad buržuāzija raksta par kultūru, par civilizāciju (šis pēdējais vārds viņai visumā ir identisks ar pirmo), viņa, kā to parāda pats vārds civilizācija, runā tikai par kultūras buržuāziskošanu (burtiski — «pilsoniskošanu»), bet tātad arī par tās «pārvēršanu par preci». Viņa tā arī

* Sk. *Маркс К., Энгельс Ф. Сочинения*, т. 1, с. 384. *Red.*

** «Капитализмs dod kultūru tikai mazākumam» (*Ķēniņš V. I. Raksti*, 29. sēj., 49. lpp.). *Red.*

*** «Kāds bruņinieks bija tik mācīts, ka viņš pat grāmatas lasīja». Tā rakstīja laikos, kad izglītība vēl bija tikai garīdzniecības privilēģija.

**** Sk. *Ķēniņš V. I. Raksti*, 27. sēj., 132. lpp. u. c. *Red.*

civilizāciju bieži vien identificē ar pašu kapitālismu. Tās valststiesīnieki *tiesisko* valsti identificē ar *kulturālu* valsti. Bet tās tiesību zinātnieki savukārt identificē *tiesības ar kultūru*. Kaut kāds pārmērīgi plāpīgs s.-d. profesors Rādbruhs raksta: «Nevis uz dabas sfēru, nevis uz vērtību sfēru, nevis uz reliģijas sfēru attiecas tiesības; tās attiecas uz kultūras sfēru; tiesību zinātnes tātad ir kultūras zinātnes, un tikai kļūdaini to saprot kā normzinību.»* Viņam arī pati kultūras būtība ir ietverta nevis tās vēsturiskajā jēdzienā, viņa «kultūra — *absolūtu* vērtību *kopums*» (89). Mums arī kultūra, protams, ir vēsturisks jēdziens, bet, tā kā tā reducējas uz zināmu sasniegumu summu, zināmās devās tā tiek nodota no posma uz posmu. «Bez kapitālistiskās kultūras mantojuma sociālismu mums neuzceļt. Nav no kā celt komunismu kā vien no tā, ko mums atstājis kapitālisms.»** — «Proletāriskajai kultūrai jābūt to zināšanu krājumu likumsakarīgai attīstībai, kurus cilvēce izstrādājusi kapitālistiskās sabiedrības, muižnieku sabiedrības, ierēdu sabiedrības jūgā.»*** Tas, protams, nenozīmē vienkāršu norakstīšanu, *visa* mantojuma mierīgu apgūšanu. Gluži otrādi, tā ir vesela kultūras *revolūcija*.

Bet jebkuras revolūcijas būtību un gaitu mēs esam pie tiekami izstudējuši. [Vispirms] Graušanas process, pēc tam celtniecības [process], bez nožēlas atmetot visu, kas jaunuzceļtajam izrādījās nederīgs, un [vēlreiz] jaunā celtniecība. Tas «svešam» novērotājam var likties pat par neprātīgu spēku patēriņu. Taču nav cita ceļa uz uzvaru. Mēs to vislabāk redzam pie mums no valsts piemēra. K. Markss ļoti spilgti «18. brīmērā» parādija, kā izauga buržuāziskā valsts.**** Tā ir orientācija uz *sarežģījumu*. Neviļus nāk prātā Strūves ievērojamais pirmsrevolūcijas, legālā marksisma laiku raksts***** kur pat demokrātiskās vai politiskās revolūcijas nepieciešamība tika atvasināta no tēzes: «Dzīve kļūst sarežģītāka.» V. I. Ķējins tam pretstata citu attīstības tendenci: «Kapitālistiskā kultūra *ir radījusi*

* Radbruch. *Grundzüge der Rechtsphilosophie*, 184.

** Ķējins V. I. *Raksti*, 29. sēj., 131. lpp. *Red.*

*** Turpat, 31. sēj., 249. lpp. *Red.*

**** Markss K., *Engelss F.* Darbu izlase trīs sēj., 1. sēj., 464., 465., 468., 469., 511., 512. lpp. *Red.*

***** Domāta P. Strūves grāmata «Kritiskas piezīmes jautājumā par Krievijas ekonomisko attīstību», kas nāca klajā 1894. g. *Red.*

lielražošanu, fabrikas, dzelzceļu, pastu, telefonus u. t. jpr., un *uz šā pamata* vecās «valsts varas» funkciju milzīgais vai-rākums ir tā vienkāršojies un to vietā var stāties tādas visvienkāršākās reģistrācijas, ierakstu, pārbaudes operācijas, ka šīs funkcijas kļūs pilnīgi pieejamas visiem cilvēkiem, kas prot lasīt un rakstīt.»* Kapitālisms vienkāršo «valsts» pārvaldišanas funkcijas, dod iespēju atbrīvoties no «priekšniekošanas» un visu koncentrēt proletāriešu (kā valdošās šķiras) organizācijā, kas visas sabiedrības vārdā nolīgst «strādniekus, uzraugus, grāmatvežus»**. Tikai šī koncepcija var novest pie Padomju valsts un proletāriskās demokrātijas, kurā visa darba tauta piedalās pārvaldē un kurā katrai ķēkšai jāprot pārvaldīt valsti.

Ejot pa šo ceļu, mēs iznīcinājām buržuāzisko valsti, mēs galīgi sagrāvām tās aparātu. Bet jaunuzceltais aparāts izrādījās pārmērīgi birokrātisks. «Par ierēdniecības iznīcināšanu tūlin, visur, līdz galam nevar būt ne runas. Tā ir utopija,»*** — tad pat (1917. g.) rakstīja V. I. Ķēpīns. Bet, lūk, pienāca laiks, kad nācās sistemātiski, gan ar teorijas palīdzību kerties pie šī celtniecības darba. Ir jāizvēlas minimums, jāpārbauda nostādnes no-pietnība, jātūrpina darbs tikai tā, lai *tas patiešām atbilstu mūsdienu zinātnes sasniegumiem un dotu mums visu, ko tā nodrošina*. To, kas šeit ir iecerēts attiecībā uz valsti, visā pilnībā var pielietot arī tiesību jomā. Mēs arī šeit gājām pa to pašu ceļu: «dedzinājām vecos likumus», rakstījām jaunus, no jauna «dedzinājām» un no jauna cēlām. Patlaban uz visu zinātnes un kultūras iekarojumu bāzes ir iestājies *nopietnas, apzinīgas* marksistiskas celtniecības posms.

Ļoti pamācošu piemēru mēs atrodam pēdējā laika notikumos. Kad mēs apspriedām mūsu [pašu] pirms 6 gadiem izstrādāto Kriminālprocesa kodeksu, kurš pēkšni tika atzīts par nekur nederīgu, pie mums uzstājās divi novirzieni. Vienkāršošanai es pateikšu īsumā: viens — uz «nihilisma» pusi, visa buržuāziskā atmešanu, otrs — uz smenovehoviešu, pārmērīgas visa buržuāziskā saglabāšanas pusi. Protams, gan vienā, gan otrā gadījumā *neapzinīgi*. Bet pietiek pārskatīt daudzus secinājumus, kuri ir izdarīti

* Ķēpīns V. I. Raksti, 25. sēj., 385.—386. lpp. Red.

** Turpat, 390. lpp. Red.

*** Turpat. Red.

dažādās vietās pēc priekšlikuma atmest «liberāli buržuāziskā procesa atliekas», lai pārliecinātos, ka ir notikusi zināma novirze. Pārāk radikālie priekšlikumi izmest visas juridiskā procesa [formālās] sastāvdaļas («formālo» nodosanu tiesai, atklātību un mutiskumu, aizstāvību un debates, bet vienlīdz arī sūdzību) piespieda mūs izvirzīt jautājumu būtiskāk, zinātniski, un rezultātā mēs nonācām pie slēdziena, ka šeit mums ir darišana ar «*kultūras iekarojušiem*, kuri mums ir jāatzīst citu kultūras iekarojumu skaitā, arī proletāriāta šķiriskajā valstī». Bet bija vērojama novirze arī uz otru pusi, uz šo formalitāšu saglabāšanu gandrīz vai neskarti. Mums ir jāiestājas par tiesu lietu «kulturālas kārtošanas veidu», taču neaizmirstot, pēc V. I. Ļeņina vārdiem, *likumības robežas revolūcijā*. Tāpēc es savas tēzes par Kriminālprocesa kodeksu papildināju ar vārdiem: «Atmetot visu, kas tajā lieks, kaitīgs un ir pretrunā darbaļaužu interesēm.» Nemot vērā V. I. Ļeņina domu par to, ka kapitālistiskā kultūra dod iespēju vienkāršot visas attiecības, padomju varai ir jānocērt visi liekie sarežģījumi, *vienkāršojet tāpat arī gan tiesības, gan tiesu* līdz tādiem apmēriem, lai strādnieks no darbagalda, zemnieks, ja ne no spīlarkla, tad no dzelzs arkla, būtu spējīgi piedalīties arī tiesu lietās.

Strīdīga paliek aizstāvības piedalīšanās kriminālprocesā un arī civilprocesā. Pret aizstāvību uzstājās asi, noliepdoši, un man jāteic, ka tās pašreizējā forma ir patiešām galīgi neapmierinoša. Taču no tā izriet tikai šīs aizstāvības rindu tīrīšanas, reorganizācijas nepieciešamība, nevis tās likvidēšana. Reorganizācija nolūkā veicināt lietu procedūras *vienkāršošanu*, nevis to sarežģīšanu, ieviešot birokrātismu, pat *citus*, vēl kaitīgākus elementus. No pēdējā laikā publicētajiem datiem tomēr var, kaut arī ar grūtībām, uztvert zināmus izejas punktus tās pārreorganizēšanai. V. I. Ļeņins, kā es jau teicu, brīdina mūs no aizraušanās ar īpašu «proletārisko kultūru». «Sākumam mums pietiktu ar īstu buržuāzisko kultūru, sākumā mēs varētu iztikt bez sevišķi spilgtiem pirmsburžuāziskās iekārtas kultūras, t. i., ierēdnieciskās vai dzimtbūtnieciskās u. tml. . . . Kultūras jautājumos steidzība un paviršība kaitīgāka par visu.»* Sie vārdi, kurus V. I. Ļeņins uzrakstīja pirms 5 gadiem, nav zaudējuši savu aktuālo nozīmi līdz šim

* Ļeņins V. I. Raksti, 33. sēj., 434. lpp. Red.

laikam, un tos visā pilnībā var attiecināt arī uz tiesību un tiesas sfēru.

Kur tad pie šādiem nosacījumiem ir ietverta mūsu kultūras revolūcija tiesību jomā? Mums tiesības un kultūra nav identiski jēdzieni. Kultūras iekarojumi pāries arī uz nākamo sabiedrību (protams, nevis «tīrā», t. i., pašreizējā veidā), bet tiesības nepāries, tām ir «jāatmirst».* Nākotnes kultūra, tas ir, jauna sadzīve, jauni paradumi bez jebkādas tiesiskās piespiešanas. Bet pagaidām arī sadzīvē mums nozīme ir tiesībām un piespiešanai. Uz tiesu strīdu par tiesībām iet ne tikai šķiriskās mantiskās attiecības, uz turieni iet arī tīri personiskās attiecības, piemēram, apvainojums. Patlaban pie mums ir izvirzīts jautājums par pēdējo [personisko attiecību] izņemšanu no tiesas pārziņas. Kā skatījās uz to V. I. Ķeņins attiecībā uz nākotnes sabiedrību? «Mēs neesam utopisti,» viņš rakstīja, «un nebūt nenoliedzam, ka ir iespējami un nenovēršami *atsevišķu personu* ekscesi, tāpat nenoliedzam, ka arī nepieciešams *tādus* ekscesus apspiest. Bet, pirmkārt, šim nolūkam nav vajadzīga īpaša mašīna, īpašs apspiešanas aparāts, to darīs pati bruņotā tauta tikpat vienkārši un viegli, kā ikviens civilizētu laužu pūlis pat mūslaiku sabiedrībā izšķir kaušķus vai arī nepieļauj varmācību pret sievieti.»** Vai tāda nozīme pie mums ir priekšlikumam nodot lietas par apvainojumiem biedru izlemšanai, kuri vienkārši «izšķirs kīviņus»? Nē, pagaidām nāk jautājums par biedru *tiesām* vispārējās, tautas tiesas vietā. Tātad izvirzās vēl arī jautājums *par tiesībām*. Bet darīts tas tiek tikai *kulturālāku* iedarbības *formu* interesēs.

Vēl asāk pie mums ir izvirzīts jautājums valsts soda funkciju darbības sfērā. Mēs it kā šajā ziņā esam izdarījuši ļoti daudz, esam likvidējuši pat vārdu noziegums (nomainot to ar vārdiem: sociālā aizstāvība). Mēs aizvācām no Kriminālkodeksa jebkādas mocības. Bet pārbaudē izrādījās, ka mūsu ieslodzījuma vietas [bieži vien] ir pat ārkārtīgi pārpildītas, bet pati brīvības atņemšana nevar nozīmēt jebkādu mocību novēršanu. Mēs kērāmies, šķiet, šoreiz nopietni pie lietas. Tas varbūt kļūs par kultūras revolūcijas jaunu lappusīti. Taču, protams, nevajag jaukt kultūru ar izlaidību. Mēs cīnāmies par kultūru,

* Sk. 50. piezīmi. *Red.*

** Ķeņins V. I. Raksti, 25. sēj., 426. lpp. *Red.*

likvidējot analfabētismu. Taču nevar neatzīmēt, ka netālu no Maskavas šī cīņa norisēja, piespriežot spaidu darbus, bet Augstākajai Tiesai nācās izskaidrot šāda paņēmienā nelikumību, lai tas arī būtu pielietots ar pašiem labākajiem nodomiem. Un stingra kultūras dzīves nostādne neiztiks bez tā saucamās sabiedriskās disciplīnas, bez piespedu līdzekļiem, taču mēs šeit izvirzām sev uzdevumu izvēlēties *kulturālus piespiešanas* veidus, izmantojot brīvības atņemšanu nevis kā vispārēju pasākumu, bet tikai kā izņēmumu, pie tam izņēmumu tādos apstākļos, lai arī tajā varētu ieviest kultūras elementa maksimumu (ārstēšanos, pielāgošanu, darbaudzināšanu). Protams, neaizmirstot *robežas, kuras mums noteica revolūcija*.

Mūsu uzdevums, padomju juristu uzdevums kultūras revolūcijā ir pirmām kārtām ietverts racionālā, zinātniski pamatojotā buržuāziskās kultūras recepcijā kā attiecībā uz tiesībām, tā arī uz tiesu. Bet šim nolūkam ir nepieciešams veikt šo buržuāzisko kultūras iekarojumu patiesi stingru zinātnisku analīzi. Tālāk šai recepcijai jābūt stingri kritiskai, izmantojot mūsu pārbaudīto revolucionāri dialektisko metodi, t. i., «ne aizmirstot robežas», kuras mums izvirzīja revolūcija. Taču pirmām kārtām par galveno lozungu ir jākalpo prasībai, kuru izvirzīja jau V. I. Ķērins: par tiesību vienkāršošanu. Kulturālām tiesībām pie mums jābūt vienkāršotām tiesībām. Es domāju, ka mēs šo darbu jau esam sākuši un pareizi nostādījuši. Bet šis darbs ir ārkārtīgi grūts un ilgstošs, un *katru zemes pēdu mums nāksies atkarot*. Mums vēl nebūt nav gatavu zinātnes rezultātu. Izvirzot sev uzdevumu mācīt citus, mums pašiem vienlaikus vajag «mācīties un pēc tam pārbaudīt, lai zinātnē mums nepalīktu nedzīvs burts vai modes frāze».* Nav cita ceļa uz patiesu tiesību kultūras revolūciju.

P. Stučka

«Революция права», 1928, № 2,
c. 15—20

Tulkots no krievu valodas

* Ķērins V. I. Raksti, 33. sēj., 435. lpp. Red.

VELEŠANU KAMPAŅAS PRIEKŠVAKARA

Vēlēšanu kampaņa* taisās kļūt par ļoti uztrauktu. Sevišķi sociāldemokrātu orgāns jau spļauj uguni un zēveli pret visu, kas ir vai tam šķiet kreiss. Viņš redz, ka strādniecība iet uz kreiso pusī, un viņš reizē redz, ka, neraugot uz visiem spaidiem, šis kreisais virziens sev izlauž vārda brīvību, ne brīvību, vismaz *kādu nekādu* iespējamību, un ka darbaļaužu masas plūst turp, kur rodas šī iespējamība.

Tanī pat laikā labpusējās partijas, kā «Latvis» (Bergs), «Brīvā Zeme» utt., it kā nopietni spriež pieļaut šoreiz arī kreisās strādniecības kandidatūras, kas agrākās vēlēšanās tika bez žēlastības atraidītas (ja arī nevar noliegt, ka pa daļai pieķeroties *pašu kreiso padarītām* formu** *kļūdām*). Protams, ka aiz šīs fašistu politikas slēpjās vislaunākie nolūki. Viņi acīmredzot rēķina uz to, ka, atļaujot «starppartiju» (tas ir, «neatkarīgu») sociālistu intelīgences grupīgas partiju,⁵¹ pieļaujot vēlēšanu kampaņā arī kreisās kandidatūras utt., viņi saskaldīs, tas ir, mazinās, *skaitliski* s.-d. frakciju (vienīgo s.-d. reālo spēku) un tad, arestējot vai citādi no saeimas izmetot ievēlētos kreisos, pamazinās s.-d. balsu skaitu saeimā, tas ir, dos iespēju izvest bez ieročiem fašistisku apvērsumu saeimā.

Nekavēsimies ilgi pie šiem fašistu tālākajiem plāniem. Tie nedrīkst kreiso strādniecību atbaidīt no cīņas un arī neatbaidīs. Viņa, kad vajadzēs, *pratis dot atsparu*, no kura Bergi un Ulmaņi *ne bez pamata baidās*, jau nerunājot par pasaules pazīstamo mūsu pilsonības zaķpastalību, kas sadreb un paslēpjās pagultē jau ik no vienas skāļi palaisītas «vēja bultas». To lai viņi zina iepriekš noteikti, ka tāds uzbrukums strādniecībai *šoreiz* vairs nepaies garām kā līdz šim, ar vienkāršu lāstu.

Nekavēsimies arī pie s.-d. vienādā mērā aklās un nodevīgās politikas, kas, *redzot*, ka fašisms uzvarējis kreiso strādniecību, *nesaudzēs arī viņus*, tomēr neatrod nekā cita kā zākāties pret kreiso strādniecību, to denuncējot valdībai, nomelnojot savu lasītāju priekšā, reizē spēlējot «kreiso» lomu saeimas mandātu un ministru portfeļu dēļ un nodevēju lomu, atbīdot uz vēlāku laiku ikvienu izšķirošu

* Saeimas vēlēšanu kampaņa. *Red.*

** Vēlēšanu dokumentācijas noformējuma. *Red.*

jautājumu un pielabinoties pilsonībai tai cerībā, ka viņa neuzdrošināsies atsvabināties no viņu «demokrātiskā» pabalsta koalīcijas veidā.

Nekavēsimies te arī pie tās mūsu kreiso pašu kļūdas, kas tagad tik acīm redzama, kad *labējās* valdības spaidu laikā norisinās sapulces un atklātas uzstāšanās *tādā mērā*, kā tās nebija s.-d., kaut arī spaidu valdības laikā, kas tomēr nevarēja riskēt iet atklātā cīņā pret strādnieku masām.

Soreiz mūsu jautājums ir — kā rīkoties kreisajiem uz vēlēšanām. Kreisajiem nebūs ne automobiļu, ne tauru, ne legālu aparātu, ar kuriem vēlēšanu laikā tik bagāti s.-d. Bet viņiem jābūt dzīvai vēlēšanu *platformai*, kas lai spētu iekarot masas ar savu popularitāti un nopietnību. Sociāldemokrāti vairs paši netic platformām, un arī vēlētāji vairs netic viņu solijumiem. Šinī ziņā viņu gads valdības krēslos ir galīgi salauzis ticību. Bet tas nenozīmē, ka viņiem nebūs balsu, pat pieauguma. Tai ir uz kreiso pusī slejošās vidussķiras, īpaši intelligence, kurai visā pasaule modes lieta ir būt vai nu par *fašistiem*, jeb sociāldemokrātiem (pārejot viegli no viena otrā: Musolini, Pilsudski utt.), ja tie nav bezpartejiski.

«Laikmetā» bija ļoti interesants ievadiņš,* kas mēģina taisni *izpētīt* dažādo šķiru un sabiedrisko grupu vajadzības un vēlēšanās, lai, tās apsverot, izstrādātu *racionālu* un *reālu* platformu, ne šablonisku uzsaukumu, ar kādiem uzstājas un var uzstāties s.-d. Priekš tagadējām vēlēšanām priekšlikums sīkumos ir nosebojies, bet principiāli tā ir doma, kas jāpieņem bez ierunas, jo kreisie gatavojas taču ne vienīgi un pat ne tik daudz uz saeimas, kā uz masu tribīni.

Man šķiet, vispirms jāatzīmē, ka mūsu platformai jābūt iz divām un, pareizāk, pat iz 3 vairāk vai mazāk pastāvīgām daļām: pilsētas, lauki un — Latgale. Pilsētām mēs nekā jauna nepateiksim. Strādniecība saprot stāvokli, neraugot uz savu tagadējo [vēl] zemo politiskās attīstības līmeni. Viņa, neraugot uz visām latviešu s.-d. *apzinīgām* melu ziņām par «joprojām turpinošos PSRS saimniecisko sabrukumu», — ar aizturētu elpu seko varonīgajām strādniecības pūlēm vienīgi *ar saviem pašas līdzekļiem*, ne vien

* Acīmredzot domāts raksts «Fašisms un zemniecība» avīzes 1. nr.-ā 1928. g. 4. aprīlī. *Red.*

atjaunot Krieviju, bet celt jaunu sociālisma milzu ēku, viņa ik brīdi ar gavilēm uzņemtu vistuvāko saistīšanos ar šo savu «sociālistisko tēvu zemi». Protams, ka tas zīmējas tikai uz tālāko nākotni un ka Komunistiskajai partijai un visai kreisajai strādniecībai vēl daudz lielākā mērā kā līdz šim jāprot dabūt savās rokās arī strādniecības praktiskās saimnieciskās cīņas kustības vadība.

Daudz lielākā mērā jāpiegriež *vērība laukiem*. Laukiem Latvijā politiski piederēs ļoti liela loma. Pēdējā laikā vismaz liela daļa zemniecības (jaunsaimnieki, arī liela daļa vidējo vecsaimnieku, nerunājot jau par sīkajiem un bezzemniekiem) pārīdzīvo grūtu krīzi, ko vēl negaidīti paasina plūdu nodarītais posts⁵². Tam jāved vai nu uz kreiso pusī, jeb pie — fašistiem. Citas izejas lauki te nerēdz. Ko nu liecina pašvaldības vēlēšanas? Tās rāda, ka uz laukiem, jo sevišķi Latgalē, s.-d. zaudē pozīcijas, bet reizē negūst tās un Latgalē pat mazliet zaudējuši arī kreisie. Tā ir ļoti svarīga, un ne vienīgi Latvijas, parādība. Arī Vācijā un Francijā, kur komunistiem bija lieli balsu panākumi *pilsētās*, uz laukiem bija drīzāk zaudējumi nekā ieguvumi. Neraugot uz [Komunistiskās Internacionālēs] II un IV kongresa visnoteiktākajiem lozungiem, ko nelaikīs Ķeņins turēja par nepieciešamāko pasaules revolūcijas uzvaras noteikumu, tie palikuši gandrīz visi uz papīra. Pilsētu strādniecībai lauki tur ir pārāk sveši, lai tā varētu iejūsmīnāties par to iekarošanu. Un visi mēģinājumi uzstādīt reālas lauku prasību platformas ir gājuši bojā aiz šīs *vienaldzības*. Visur tur atraujas no šiem lozungiem kā no uzbāzīgām mušām: nu gan, gan jau — papriekšu iekarīsim pilsētas un varu, tad panāksim nokavēto.

Bet, ja tādām runām vēl varētu būt kāds pamats lielajos strādniecības centros (kā zināms, Ķeņins tā nedomāja), tad nekādi ne pie mums. Pie mums pēc Polijas, Igaunijas, Lietuvas rēgojas priekšā *nenovēršamā* cīņa starp pilsonību ar *fašistiem* kā barvežiem un *darba tautu* visā viņas plāšumā, kreisās strādniecības vadībā, tas ir, zem komunistu hegemonijas. Šīi cīņā *nevar* uzvarēt, ja pilsētas strādniecībai nepievienojas darba zemniecība.

Mums tādēļ arī platformā sīkāk jānodarbojas ar laukiem, jādod pareizs novērtējums viņu stāvoklim. Vispirms jautājums: kāda revolūcija stāv priekšā Latvijā, pilsoniska vai proletāriska? Dažam liksies jautājums divains. Taču jau Bēbelis par Vāciju sludināja, ka tur varot būt tikai

sociālistiska revolūcija, bet — pēc tam (1918. g.) tur norisinājās vienkārša pilsoniska* revolūcija, kas nogāza monarhus, galīgi nobīdīja pie malas feodālismu un ne vairāk. Strīdā par Ķīnas revolūciju mēs nācām pie gala sprieduma, ka tur vēl nav galīgi uzvarejusi pilsoniskā revolūcija. Par Indiju iznākusi patlaban krievu valodā interesanta grāmata (Mukerdžija), kas aizstāv domas, ka tur jābūt vēl tikai pilsoniskai revolūcijai. Un Latvijā? Jāatzīst, ka te pilsoniskā revolūcija, gan ar *cara režima* atliekām, ir garām: feodālisms te ir tomēr aiz muguras. Vecā muižniecība ir sagrauta, kaut gan uz laukiem no jauna izaug izmantošanas veidi, kas stipri atgādina — *klausus*.

Taču visā Latvijā (izņemot Latgali) lozungs pēc *muižnieku* zemes vairs nevar sajūsmināt zemnieku masas. Kā tad nu panākt cīņas apvienību (coos) strādniecībai ar zemniecību? Bet tāda *apvienība* ir nepieciešama. Būtu ilūzija — mēgināt šo apvienību ar platformu, kas rēķināta uz pilsonisko iekārtu. Ja *mēs* sludinām zemnieku un strādnieku valdību, tad tā, protams, *nevar* būt vienkārša demokrātiski parlamentāra, bet gan *revolūcijas gūta* valdība. Nav taču domājams, ka tagadējā valdība *fautos sevi gāzt*, ja pēc tās nenāktu vienkārša koalīcija ar buržuāziju (kaut zēm s.-d. nosaukuma), pie kam viņi loti labi apzinās, ka s.-d. nebūs ne vēlēšanās, ne drosmes pateikt: reiz mēs pie valdības, mēs, atbalstoties uz strādniecības un darba zemniecības masām, apbrūnojam darba tautu un pasludinām strādnieku un zemnieku valdību, kas i nedomās aiziet aiz vienkāršas nobalsošanas (jeb kā s.-d. to izdarīja, pat bez balsošanas).

Bet tomēr zemes jautājums ir tas centrs, ap kuru jāgrozās zemniecībai nodomātajiem lozungiem. Ne velti viņus sauc par zemniekiem. Un te mums ir jāuzsver divi *vissvarīgākie* momenti: 1. ka, komunistiem pie valdības nākot, bez runas zemniecība baudīs visas tās pašas tiesības kā Krievijas un vispār PSRS zemniecība uz t. s. jaunās ekonomiskās politikas pamatiem, ar visām priekšrocībām *nabadzīgai* zemniecībai par labu un apvienībā ar tiem *pret* kulakiem, tas ir, pie mums tā saucamajiem *pelēkajiem baroniem*; 2. reizē ar to jāaizrāda svarīgais fakts, ka Kominternes jaunajā programmā, kas tiks pieņemta rīt atklājamā sestajā kongresā, ievests pants, ka

* — buržuāziska. *Red.*

zemes nacionalizāciju neattiecina uz sīko un vidējo zemniecību. Tas ir, šī zemniecība, kas arī pēc mūsu agrākās programmas paturēja visu savu zemi *lietošanā*, pēc *jaunās* programmas paliek pat par šīs *zemes ipašniekiem*, kamēr vien viņi paši to vēlas, bet ka viņiem reizē ar to tiesība dabūt koplietošanā vajadzīgās mašīnas utt. Viss, kas mūsu programmās un agrākajās platformās runā pretim šīm prasībām, *atkrit*. Man šķiet, ka šie divi svarīgie punkti dod ļoti labu materiālu radīt *ciņas* un *vēlāk kopdarbibas apvienību* starp pilsētu strādniecību un lauku zemniecību, jo līdz šim tai ziņā zemniekiem varēja rasties šaubas, vai komunistu citādi pieņemamie solijumi tiešām tiks izvesti dzīvē.

Priekš Latgales atsevišķi, kur vēl palikušas dzīvas poļu kungu klaušu atliekas, *jāteic atklāti un noteikti, ka vienīgais pareizais lozungs būs vispārēja zemes izdališana*. *Citas izejas* panākt cik necik iespējamus dzīves apstākļus Latgalē *nav*. Otrais lozungs: *bezierunas tiesība uz nacionālu pašnoteikšanos*, tas ir, uz tiesību būt, *ja tā vēlas, par pilnīgi patstāvīgu valsti*.⁵³ Nav iespējas citādi izdzīvot to neuzticību, kas Latgales masās ir raditas pret «balto» latviešu (pat neizņemot s.-d.) «imperiālistiskām» apspiešanas tieksmēm, pārvēršot Latgali par vienkāršu izmantošanas priekšmetu, koloniju, kuras baltajiem vergiem jābrauc pie Latvijas pelēkajiem baroniem *klaušu darbos*. Reizē ar to te jāstāda noteikti atsvabināšana no klerikāļu — ksendzu sloga. Tas, protams, nav panākams ar vienkāršu palamāšanu vai pazobošanu — jo «ksendzu lād, jo ksendzs tūkst» —, bet ar draudzes atsvabināšanu no visiem cājiem un sieciņiem un uzcītīgi atklājot viņu aizklāto netiklību (ar savām spīsmāmēm utt.) un atklāto mantrausību.

Uz šiem pamatiem mums jābūvē platforma, kas aizķer arī citas sīkākas prasības, kuras pabalstot tomēr arvien kritiski jāuzsver, ka to apmierināšana iespējama, tikai nākot pie valdības pašām darba masām. Es te tad arī nekavējos pie prasībām lauku strādniecībai, kas paliek visas spēkā, jo tanī ziņā jauns nekas nav sakāms.

Beigās vēl dažus vārdus par kreiso partiju attiecībām. Komunistiskajai partijai sava kandidātu saraksta, protams, nebūs, un viņai atliek tikai aicināt tās masas, kas klausās uz viņu balsi — un pēc valdības, kā arī labpusējās preses ziņām, to esot diezgan liels skaits — balsot

par vienu vai otru kandidātu sarakstu. Mums pirmajās vēlēšanās bija revolucionāru kandidātu (pareizāk, atturēšanās) lozungs; otrajās balsojām par s.-d., ja tie pieņem zināmus noteikumus. Citas izejas nebija. Soreiz runā, ka būšot pat 2 kreisie saraksti: neatkarīgie* un kreisie arodnieki. Ja tā, tad jau, protams, viegli izšķirties — par kreisajiem strādniekiem uz laukiem varbūt kādai darbaļaužu grupai (kalpu un sīkzemnieku), ja tāda būtu.

Tikai, ja tādu nebūtu, varētu būt runa par neatkarīgo sociālistu partiju. Tās skaitliskais sastāvs gan nav liels, un, lai tas nekļūtu liels, tad statūtos pat ievests aprobežojums, ka tikai CK pieņemot jaunus partijas biedru kandidātus. «Ko viņi grib, viņi vēl paši nezinot, bet viņi gribot ļoti enerģiski.» Pēc viņu politikas spriežot, viņu *vienīgais* lozungs šimbrižam ir: gūt *frakciju saeimā*. Un šīnī nolūkā viņi, sviedrus slaukot, ir visur un tad paziņo trekniem burtiem: «Strādnieku masas mūsu pusē.» Tāda tukšu mucu politika nekādu panākumu dot nevar. Bet jo sevišķi divaini izklausās, ja tie pat sociāldemokrāti, kas tos apkaro, piepeši («Sociāldemokrāts», 120. nr.) raksta: «Mēs tomēr drusku tā kā šaubāmies... un domājam, ka *kreisajiem* arodniekiem ar neatkarīgiem sociālistiem diez vai būtu kāds attaisnojums iet ar divām listēm.» Tāda aģitācija no s.-d., kaut no to kreisā spārna puses, var būt tikai jaunās partijas pilnīga diskreditēšana.

Jaunajai partijai, kurai izdevies dabūt atļauju uz ekstenci, varētu Latvijā būt liela nozīme, vienojot savā pa-spārnē dažādās kreisās strādniecības grupas, kurām nav politisku partiju tiesības, lai tiešām, *kalpojot uzticami strādniecības interesēm*, dotu strādniekiem un vispār darbaļaudīm gadījumus iekļūt mūsu paramenta «piļu dīķī». Ja ne tā, tad kustība viņus noslaucīs no politiskās tāfeles un viņas apmēri nepārsniegs Baloža vai Lauvas utt. politisko leļļu teātru** apmērus. Strādniecībai derētu arī te noteiktāk uzstāties pēc noskaidrojuma. *Mums vajag masu un ne vadojus.*

Tāds mūsu patreizējais stāvoklis vēlēšanu lietā. Vairs nepilni 3 mēneši līdz vēlēšanām. Vēl mums [nav] nedz platformas, nedz skaidrības par kandidātu sarakstiem, bet jau fašisti sāk atklāti paust par lieliem arestiem, par plūdu

* Sk. 51. piezīmi. *Red.*

** — politisko marionešu grupu. *Red.*

diktatūru* un tamlīdzīgi. Vēlēšanas paliek vēlēšanas — uz tām jāgatavojas. Tās tomēr spilgtāk nekā pašvaldību vēlēšanas rādīs, kurp slejas masas. Bet reizē, strādnieki, esiet modrīgi, *fašisti neguļ*.

P. Stučka

«Cīnas Biedrs», 4.—5. nr.,
1928. g. aprīli-maijā, 1.—8. lpp.;
«Tobariņi», 1928, № 4

Iespiests pēc žurnāla «Cīnas Biedrs» teksta

DARBAJAUDIS! LATVIJAS VĒLĒTĀJI!⁵⁴

Vairs tikai divi mēneši mūs atdala no saeimas vēlēšanām. Tās ir ceturtās politiskās vēlēšanas** «demokrātiskajā» Latvijā. Šogad «demokrātiskā» Latvija svin 10 gadu jubileju savas [buržuāziskās] demokrātijas «uzplaukšanai». Un vēlēšanu priekšvakarā ir laiks padomāt, ko bijušās saeimas ar savu Satversmes sapulci priekšgalā, ko pagājušie 10 gadi pilsoniskās demokrātijas ir atnesuši «brīvai Latvijai». Vai tiešām brīvību un masu labklājību? Vai tiešām darbu un maizi? Un reizē tagad ir laiks salidzināt Latviju ar «atpalikušo» kaimiņu, bijušo Krieviju, tagad PSRS, kur arī svinēja 10 gadu jubileju citādai demokrātijai, darba demokrātijai, strādnieku-zemnieku valdīšanai. Tanī pat Krievijā, kur 10 gadus atpakaļ valdīja nedzīrdēts bāds un kara sabrukums.

Kur labāk darbaļaudīm? Vai te, kur valda mantīgie slāņi, lauku pelēči un pilsētu mantrauši? Jeb tur, kur valda darbaļaudis, pilsētu strādnieki apvienībā ar lauku bezzemniekiem un darba zemnieku?

Tur, austrumos, jau panākts priekškara stāvoklis rūpniecības un zemkopības atjaunošanā, tikai *ne vairs* par labu saimnieku un uzņēmēju kabatai, bet par labu pašam *darba cilvēkam* un viņa *paša* valstij, tas ir, vispārībai. Tur darba algas un strādnieku labklājība ceļas: ceļ jaunu, sociālisma celtni ar milzu darbiem, ko Latvija pie sevis i sapnī nerēdz un no piedalīšanās kuros viņa ir atdalīta ar štiku un ložbērēju robežām. Un pie mums? Te pieaug krīze, darba algas kritas, darba dienas pagarinās un lielie

* Prasību, lai plūdu laikā izsludina ārkārtēju stāvokli. Sk. 52. piezīmi. *Red.*

** Domātas Satversmes sapulces un trīs saeimu vēlēšanas. *Red.*

ūdens plūdi mūs noveduši pašā bezdibeņa malā, no kuru sekām saimniekus, kā Zemnieku savienības vīri aprēķina, varot glābt *tikai 43 milj. latu pabalsts*, tas ir, ik no galvas, bērna vai pieauguša, pa 1000 [Latvijas] rubļiem.

Ko dzirdam te uz vēlēšanām? No visām pusēm lād «demokrātiju»: «nost parlamentārismu», kas nepietiekoši apspiežot darba tautu. Tā skan nacionālistu un Zemnieku savienības balsis no Ulmaņa līdz Bergam.

Vai kas tamlīdzīgs dzirdams PSRS? Nē, tur visu ne-skaitāmo tautību kopvaldība nostiprinās, gūst jaunas pozīcijas, un ne sīvākais komunistu nīdējs nesacīs, ka tur valdībai draudētu gals.

Tādas ir divu demokrātiju jubilejas, divu dažādu demokrātiju — pilsonu* vienup, darbaļaužu otrup. Pirmā izbākrotējusi, otrā iet uz augšu.

Uz vēlēšanām pie mums atkal izies 35 partijas! Jums no jauna pieskandinās ausis ar visdažādākiem solījumiem. Dodiet tikai varu Ulmanim, viņš jūs padarīs visus par zemnieku savienīniekiem. Balsojiet par Bergu, viņš jūs visus pataisīs par fašistiem. Pabalstiet demokrātisko centru, jūs visi būsīt pārtikuši demokrāti. Un s.-d.? Viņi nesauc: nost parlamentu! Lai tiktu saeimā, viņi sola, ko vien prasa. Kad pagājušo vēlēšanu kampaņā kreisā strādniecība uzstādīja minimālnoteikumus, zem kuriem tā balsos par s.-d.,⁵⁵ tie, ja arī aplinkus, deva solījumu. Tie no tā neizpildīja *ne burta*. Tie pat no savas valdības platformas neizpildīja ne vārda. Parlaments ir viņu spēka un labklājības pamats. Parlaments viņiem nodrošina siltas vietas saeimas frakcijā un citos amatos. Un kad viņiem būšot frakcija ar 51 balsi, *tad — būšot sociālisms*. Tad viņi došot amnestiju, ko viņi i nemēģināja izvest, kad bija gada laiku valdībā. Tad viņi atcelšot lauka kara tiesas, ko viņi *paši* ieveda savā valdības laikā. Tad viņi atcelšot strādnieku vajāšanu, ko viņu valdība piekopa ne mazākā mērā kā tagadējā valdība. Bet līdz tam laikam viņi *pabalstis pilsonību* un ies kopā ar to *pret strādniecību*. Nav no svara, vai viņi to dara aiz bailēm par savu ādu un savām siltām vietām, un mīkstām mēbelēm, jeb to dara aiz tiešas nodevības. Patlaban paliek 14 gadi, kā šī sociāldemokrātija pārdeva *vispasaules strādniecību [pasaules]* kara priekšvakarā. Būs jauns karš, uz kuru bruņojas visa

* — buržuju. *Red.*

pilsoniskā pasaule, un s.-d. pārdos to arī nākošo reizi, kā viņa to dara ik dienas. Ne velti viņi tagad [ie]midzina ļaudis miera ilūzijās, noliegdamī acīm redzamās kara briesmas. Viņi ir pilsoniskās varas *svarīgākais atbalsts* visā pasaulē. Vislabākais pierādījums bija tas, ka viņi pie mums, novaldījuši gadu, nenogaidīja pat pilsonības neuzticības nobalsošanu, bet vienkārši atdeva atpakaļ savus valdības grožus un nesaуca vis vienoto strādniecību cīņā par varu.* Viņi to arī nevarēja, jo viņi bija tā sakompromitejušies, ka neviens tiem neticētu. Viņi tagad uzstājas kā nevainīgas jumpravas, jo cer, ka jūs jau aizmirsuši viņu grēkus un noziegumus.

Šīnī partiju uzsaūkumu nejēdzīgā koncertā nepiedalās Latvijas Komunistiskā partija. Viņai nav legālu laikrakstu, viņai nav brīva vārda, viņai nav legālu organizāciju. Pietiek nosaukuma komunists, lai to bāztu cietumā, un tikai no dziļas apakšzemes atskan viņu balss, arī šī platforma. Bet visa pilsoniskā un tai līdzi sociāldemokrātiskā prese viņus vaino, ka tie *uzpirkti* no Maskavas. Tā nepietiek, šie orgāni nekaunas apvainot pat visus kreisos strādniekus arodniekus, ka arī tie uzpirkti, min pat summu 10 000 mārciņas sterliņu, kas esot atsūtītas no Maskavas, tas ir, 13 milj. rubļu! Strādnieki pilsētās labi pazīst šos arodniekus no darba vietām. Tie pie laktas ar āmuru rokā «ceļ viņu vasarnīcas». Bet, ja jūs gribat paraudzīt komunistu «lepnās pilis»,** tad arī viņus varat redzēt: [politiskās] apsardzes moku kambaros un aiz daudzstāvu centrālcietuma restēm; tur viņi «tērē Maskavas zeltu!».

Tā saprot savus uzpirkumu melus pilsoņi un s.-d. pa oficiālām dzīrēm un mielastiem tiešām lepnās pilis un vasarnīcas. Neprasiet pēc viņu *līdzekļu avota*: tie ir jūsu sviedri vai tiešām angļu mārciņas, tikai ne no Maskavas, bet *tieši no Londonas*.

Bet kādēļ viņi tā nīst komunistus un kreisos strādniekus, kuru uzpirkšanai viņi taču paši netic. Tādēļ, ka komunisti neatlaidīgi sludina *cīņu pret pilsonību* un asi *atraida* jebkādu vienību ar to, turpretim prasa vienotu strādniecības un vispār darbaļaužu fronti. *Šķiru pret šķiru!* Tāds viņu

* Sk. 41 piezīmi. *Red.*

** P. Stučka te ironizē par buržuāzijas meligajiem izdomājumiem. *Red.*

pamatlozungs. Šodien tas reizē nozīmē *strādniecības cīņu pret fašismu*. Komunistiskā partija vienīgā pacel droši savu balsi pret fašismu un fašistiem. Un, ja fašisti uzdrošināsies uzstāties ar ieročiem, viņi ieraudzīs aiz barikādēm *vienu vienotu spēku — strādniecību ar Komunistisko partiju* priekšgalā, kas cīņā sauks visu darba tautu, un ne vairs cīņā ar mēlēm un spalvām, bet ar ieročiem. Fašisti to zina, un viņi *baidās vienigi no komunistiem* un tiem, kas varētu iet ar komunistiem. Tie tādēļ *zogas pie varas* ar nevainīgām vēlēšanu zīmītēm.* Izpostiet šīs viņu cērības. Balsojiet visi kā viens *pret fašistiem* un viņu roku-puišiem jeb nodevīgiem viņu apkarotājiem, kas mutes gan plāta, bet, kad top saeimā jeb pat ministru krēslos, i pirksta nepacel, lai tiešām uzstātos darbos pret viņiem. Viņu paraugs ir franču sociāldemokrāts Tomā, kurš nesen draudzīgi viesojās pie Musolini un tagad slavē viņa «svētīgo darbību» — «strādniecības labā». Jeb Kautskis, kas sludina, ar s.-d. pabalstu, pilsonišku krusta karu pret bez-dievīgo komunistu strādnieku varu Maskavā.

Kas ir fašisms? Fašisms ir pilsoniskās diktatūras vis-atklātākais un visnejēdzīgākais veids. Tā uzvara nozīmē karātavas darba tautai. Bet reizē tas nozīmē angļu orientāciju Latvijā un angļu imperiālistu uzbrukumu Maskavai; tas nozīmē karu; tas nozīmē kontrrevolūcijas karagājienu pret strādnieku-zemnieku padomju varu PSRS, lai atņemtu fabrikas strādniekiem un tās nodotu pilsoņiem un atkarotu zemi zemniekiem un to nodotu muižniekiem, pāriekš Krievijā, — tad arī pie mums. Raug, ko nozīmē fašisma uzvara, vienalga, vai tad pie mums uz troņa būs Kārlis pirmais** vai Arveds pēdējais***. Raug, cīņā pret ko jūs sauc Komunistiskā partija!

Viena lieta ir skaidra: tagadējais stāvoklis ilgāk tā nevar vilkties. Diviem tādiem pretējiem spēkiem blakus nav ilgi vietas Latvijā: vai fašisms jeb strādniecība! Fašisms nozīmē kontrrevolūciju, konstitūcijas atklātu laušanu un fašisma atklātu diktatūru; vienotā strādniecība — pilsoniskās valdības gāšanu un strādnieku-zemnieku demokrātiju. Vēlēšanu kampaņa *ir tikai ievads*. Ar legālo strādnieku organizāciju slēgšanu un to vadītāju arestu iesākta,

* T. i., cenšas sagrābt valsts varu parlamentārā ceļā. *Red.*

** K. Ulmanis. *Red.*

*** A. Bergs. *Red.*

tā ieviļņos masas. Vēlēšanu iznākums, cik paredzams, neapmierinās fašistus, un, ja tie pacels ieroci, tos trieks gar zemi strādniecība *cīņas apvienibā* ar zemniecību, protams, ne Zemnieku savienībū, *bet ar lauku kalpu, sīk- un vidējo zemnieku*.

Komunistu partija paceļ noteikti *uz ilgu laiku* lozungu: pilsētu un lauku *strādnieku apvienibū ar darba zemniecību* (bez-, sīk- un vidējo zemnieku). Ko komunistu partija var dot šai darba zemniecībai? Kamēr viņa nav pie varas — nekā. Bet tādēļ arī komunisti sauc darba zemnieku *vienotā cīnā* ar strādnieku *pie varas*. Bet vai šai vidējai zemniecībai tad nedraud 1919. gada politika?⁵⁶ Nē! Tas ir tas jaunais, ko mēs šodien sludinām. Pēc 1919. gada daudz kas grozījies. PSRS ir izvesta *jaunā saimnieciskā politika*, kas *iet saimnieciskā apvienibā* ar nabadzīgo un vidējo zemniecību, roku rokā ar to pret turienes «pelēko baronu», kulaku. Patlaban Maskavā noturētais Komunistiskās Internacionāles VI kongress pieņem jaunu programmu, kura ne vien visas pasaules tautām pasludina, ka arī *viņu revolūcijai* būs jāiet, lielākā vai mazākā mērā, pa šo jaunās saimnieciskās politikas ceļu, bet reizē arī lemj, ka komunistu valdība nacionalizēs, tas ir, pasludinās par strādnieku valsts *ipašumu tikai muižnieku un lielzemes zemi, atstājot neaizskartu ipašuma tiesību vidējai jeb darba zemniecībai*.

Tur ir *jauns, ilgstošs* noteikums, ko reizē ar šo pasludina par *savas programmas lozunu* arī LKP! Sīkais un vidējais zemnieku *ipašums paliek neaizskarts*.

Vai tas jaun- vai vecsaimnieks, ja viņš ir darba zemnieks, kas nedzīvo uz kalpu rēķina, viņš paliek *pilnigi savas zemes ipašnieks*, kamēr vien viņš pats to vēlas. Mēs ejam tālāk un daļu pelēkajiem un citādiem baroniem atņemtās zemes pēc vajadzības un apstākļiem piedalīsim bez- vai sīkzemniekiem, bet Latgalē, ievērojot turienes atsevišķos apstākļus, pasludināsim pat *pilnigu zemes sadališanu*.

Arī pilsētās vidus šķirām mēs *uz jaunās KI programmas* pamata atstājam ne vien *neaiztiku sīkipašumu*, bet arī brīvu tirgu, viņus reizē atsvabinot no auglotoņu nagiem utt., bet labprātīgi iesaistot kooperācijā un kopdarbībā ar strādnieku šķiru. Tāda ir mūsu *jaunā programma* uz KI programmas noteiktiem pamatiem. Mēs nesludinām

paradīzi, mēs neticam brīnumiem: mēs stādām *tikai divus* jautājumus: kā labāk, vai tā kā fašistiskajā Latvijā, jeb tā kā strādniecības Krievijā? Izvēlieties — trešās iespējamības nav.

Mēs pašā Latvijā apvienojam *trīs Latvijas*: 1) Latvijas pilsētas, 2) Latvijas laukus un 3) Latgali. Mēs atrodam, ka, sastādot vienu platformu visām trim Latvijām kopoti, iznāktu tādējādi vispārēji solijumi, kas nesniedz nekā reāla. Protams, ka ir arī vispārējas prasības: vispirmā kārtā politiskas, kas vienādā mērā spēkā visur un ko arī mēs uzstādām pilnā mērā.

Tādas *visai Latvijai* kopējas vispārējas prasības ir: pilnīgu politisku amnestiju, nāves soda un kara tiesu atcelšanu, reālu 7 stundu darba dienu visiem strādniekiem kā pilsētā, tā uz laukiem, ievedot atsevišķos darba arodos saīsinātu darba dienu, minimālalgas noteikumu, streiku un biedrošanās pilnīgu brīvību, galvasnaudas atcelšanu, nodokļu nastas novelšanu no darba masām un to uzvelšanu uz mantīgo pleciem, pilnīgu sociālu apdrošināšanu uz uzņēmēju rēķina, visas politiskās brīvības darbaļaudīm, pazeminot vecumu līdz 18 gadiem, mazākumu tautību valodu vienlīdzību un pirmā un pēdējā vietā ciešāko apvienību ar PSRS, vispirmā kārtā aizstāvot un tālāk izkopjot pirmo mazo soli — tirdzniecības līgumu,* to papildinot ar nepieciešamu politisku līgumu** utt. Visām šīm prasībām mēs pievienojam vienu *steidzamu dienas prasību*: *darba zemnieku komitejas* pareizai pabalsta izdališanai plūdos cietušiem, lai tas nāktu trūcīgiem, bet ne mantīgiem.

Pārejot pie atsevišķajām programmām, mēs vispirms īsi pakavēsimies pie *Latvijas pilsētām*.

Pilsētu strādniecībai Komunistiskā partija nav svešiniece; viņai nav arī ilgi jāskaidro, kas notiek PSRS; neraugot uz visu melkulīgo presi, viņa zina, ka tur iet pilnām burām sociālisma celtniecības darbs, kurā jo ātrāk piedalīties traucas arī Latvijas strādniecība. Uz sociālisma celtniecību arī Latvijā Komunistiskā partija sauc strādniecību. Tas, protams, nav iespējams, pilsonībai valdot.

Pilsētas strādniecību mums pirmā kārtā jāpabalsta, *reāli izvedot vispārējās politiskās un atsevišķās strādnie-*

* Sk. 21. piezīmi. *Red.*

** Līgumu par draudzību un sadarbību. *Red.*

cības prasības. Tas var notikt tikai tad, ja mēs atjaunojam savu rūpniecību, kas iespējams vienīgi ar PSRS tirgu*.

Pilsētu strādniecībai kā nevienam citam jābūt skaidrībā, ka viņas prasības neatkaras no pilsoņu valdības un pilsoņiskā parlamenta. Bet, protams, ka viņa nevar atsacīties, nevedot savu ikdienišķo cīņu visiem līdzekļiem, arī saeimā, vismaz kā no atklātības tribīnes.

Mēs vispārējā platformā, uz jaunās Komunistiskās Internacionāles programmas pamata, sludinām 7 stundu darba dienu. Tā PSRS *top jau ievesta*. Latvijā pat 8 stundu darba diena ir vēl *tikai uz papira*. Tas pats jāsaka par minimālalgu un par īru naudas maksimumu.

Simbrīžam Latvijā mēs to varam panākt, vienīgi pacelot *arodbiedrību* svaru. Tām ne vien jāizcīna pilnīga cīņas brīvība, bet arī jānodod darba un dzīvokļu inspekcijas, darba noteikumu izvešana, *kolektivo ligumu* slēgšana un īpašu darba tiesu noorganizēšana darba aizstāvēšanai.

Lielais bezdarbnieku skaits, kuru mākslīgi paceļ pilsoņība caur rūpniecības [attīstības] sabotēšanu, prasa ne vien apdrošināšanu, bet arī darbu organizēšanu, kas jāizved arī caur arodbiedrībām. Reizē jāizved dzīvē strādnieku komitejas fabrikās un vispār darba vietās.

Kā teikts, pilsētu strādniecībai mēs liekam *par agitācijas programmu* savu *komunistu programmu* visā visumā.

Latvijas laukus apdzīvo divas tautas: *viena* liekēžu vai ierāvēju, *dažādu tautību* jauno un veco baronu sauja, *otra* — *lielais vairums darbaļaužu*, sākot no kalpa un bezzemnieka un beidzot ar vidējo darba zemnieku, kas varbūt pārticis, bet *no sava* un savas ģimenes pašu darba. Ko mēs viņiem varam dot? Visu to, ko *tagad nem zemnieks-vienībnieks tādēļ*, ka viņš *pie varas*, un kas *nāks kalpam un darba zemniekam*, kad viņi būs pie varas. Tas šķiet ikvienam saprotams.

Mēs *lauku strādniekiem* pirmā kārtā solām *visu to pašu*, *ko pilsētu strādniekiem*: i darba laiku, i darba algas, i dzīvokļu, i sociālās apdrošināšanas ziņā. Tas, protams, nav viss, jo pilsētu strādnieku apstākļi arī patreiz nav kaut mazākā mērā apmierinoši. Taču tas būs pirms solis. Bet reizē arī darba un dzīvokļu kontroli, strādnieku arodbiedrību pašu vēlētu darba un dzīvokļu inspekciju.

* T. i., nodibinot ciešas ekonomiskas attiecības ar PSRS. *Red.*

Mēs stādām lozunu: dzīvokļi *vispirms* cilvēkiem, tad lopiem; kontroli *vispirms* par strādnieku stāvokli, tad par govīm utt.

Sīk- un vispārēji vidējā jeb darba zemniecība Latvijā dzīvo raibos* apstākļos, un grūti pateikt, kur kuram visvairāk sāp: Nav zemnieku starpā un nevar būt tādas ciešas sadarbības kā strādniecībai, kuru *apvieno* pati darba gaita. Tādēļ viņš cīņā bezspēcīgs viens, bez strādniecības; zemniekiem pirmā kārtā jānāk pie slēdziena, kas viņš pats ir lielākā mērā: vai strādnieks, jeb īpašnieks. Mēs jau sacījām, ka strādniecība *nodrošina* viņu īpašumu, nodrošina bez *atmaksas* valstij un baroniem. Un kas tad lai vēl *viņus* šķir no strādniecības, ja ne tās *melu ziņas*, ko saimnieki atved no pilsētas mutiski vai drukātas viņu *melu* laikrakstos.

Strādniecība *grib* un *sola pabalstīt darba zemniecību* visās viņu prasībās, un viņa to var pilnīgi nesavīgi, jo viņa neprasa, vai tas patīk vai nepatīk pilsonībai — saimniekam, vai tas der vai neder viņa — pilsoņa valstij. Ja pilsonībai un tās valstij nav pa spēkiem mūsu prasības, tā ne mūsu bēda, lai atteicas no savām mājām un savas valdīšanas, tās ar prieku saņems pašu *strādnieku un darba zemnieku valdību*.

Strādniecība liek priekšā darba zemniekiem *cīnas apvienību* pret *pilsōņu spēku un varu*, *cīnas apvienību*, kurai pēc uzvaras *sekos saimnieciskā apvienība*. Kā pirmo soli mēs solām netaisnās zemes dalīšanas pamatīgu revīziju, sīkā zemnieka zemes palielināšanu uz pelēkā vai zilā barona plašo zemju rēķina, kuras mēs nebaidīsimies sadalīt, cik tālu tas būs savienojams ar pašu apstrādātāju kalpu dzīves interesēm un visas darba tautas progresā prasībām. Klaušu atcelšanu, kas no jauna ierodas Latvijā, ieceļot sevišķas darba zemniecības pašvēlētas klaušu un nomu tiesas klaušu iznīcināšanai un naudas nomas pazemināšanai un nokārtošanai. Pabalstus, kreditus, atvieglinājumus *ne mantigajiem*, bet *trūcīgajiem*, ne zemnieksavienībniekiem, bet jaun- un sīkzemniekiem. Vēlēšanās mēs *liekam pamatu jaunajai apvienībai* ar darba zemniecību. Mums abiem ceļš ir viens, un nav nekas, kas lai mūs šķirtu vienus no otriem.

Latgale vēl necik sen, 1917. gadā, ar lielu sajūsmu pie-

* — sarežģītos. *Red.*

vienojās Latvijai*. 10 pagājušie gadi visgrūtāk ir atsaukušies uz Latgali. Krīze visasākā kārtā, izmantošana vis-spilgtākā veidā, bads un posts burtiskā nozīmē padarījuši Latgali iz Latvijas *visbaltākās daļas* par *vissarkanāko daļu*⁵⁷. Latgale nīkst aiz darba un zemes un tamlīdz maizes un pārtikas trūkuma. Latgale gaida glābiņu.

Komunistiskā partija nopietni meklē pēc platformas, kas spētu aizraut līdzi cīņā arī Latgales darba masas, īpaši uz laukiem. Viņa uzstāda *tris pamatlozungus* Latgales platformā: 1) Latgales neaprobežotu tiesību uz pašnolešanu, uz lemšanu, vai viņa grib turpmāk būt par patstāvīgu Latgales republiku, jeb vismaz par patiesi autonomu zemi, kas brīvi ieiet federālā apvienībā,** bet ne par baltās Latvijas «demokrātijas» vergu koloniju. Reizē ar to Latgales valodas*** pilnīgu līdztiesību, kā arī līdzīgas tiesības visām mazākuma tautībām.

2) Latgales darba zemniecības tiesības ne vien uz zemes reformas pamatīgu revīziju, bet uz pilnīgu *visu zemju sadališanu* bez- un sīkzemniekiem, nesaudzējot ne poļu, ne latvju, ne latgaļu pašu lielgruntniekus. *Nav citas iz-ejas* Latgalei kā zemes sadališana sīk- un bezzemniekiem, tos tanī pat laikā pabalstot ar darba rīkiem un būvju un citādiem kredītiem.

3) PSRS robežu *atklāšanu darba meklētājiem* no Latgales, neizslēdzot viņiem ceļu atpakaļ pie savējiem. Nav cita līdzekļa glābt no bezdarba Latgali, kur uz laukiem vien skaita desmit tūkstošu bezdarbnieku, ja neskaita pārdošanos verdzībā uz balto Latviju****. Bet uz Krieviju latgalieši gāja labprātīgi, no Latvijas tie mūk no darba slepeni pa nakti.

Prasības nebūtu pilnīgas, ja tām nepievienotu cīņu pret ksendzu iespaidu; pilnīgu baznīcas atdalīšanu no valsts bez jebkāda pabalsta, aizliedzot jebkādu kukuļu zvejošanu garidzniecībai; reizē skolas atsvabināšanu no baznīcas iespāida.

Šīm prasībām vēl pievienosim nemantīgo atsvabināšanu no nenormāli augstajiem *nodokļiem* *Latgalē* un Latgales

* T. i., izteica vēlēšanos apvienoties ar Vidzemi un Kurzemī vienotā Padomju Latvijā. *Red.*

** Sk. 53. piezīmi. *Red.*

*** Dialekta. *Red.*

**** T. i., kalpošanu budžu saimniecībās citos Latvijas novados. *Red.*

atsvabināšanu no *baltās Latvijas ierēdņiem*. Vispirms vietu latgaliešiem pašiem Latgalē! Pēc tam pārejam uz tām *vispārējām prasibām* platformas pirmajā daļā, kas pilnīgā mērā spēkā arī priekš Latgales laukiem un pilsetām.

Tāda mūsu platforma nākošajām vēlēšanām. Tā nav platforma vienai dienai un ne vienīgi vēlēšanām. Tādi lozungi kā strādniecības apvienība ar darba zemniecību, kā jaunā saimnieciskā politika, kā cīņa pret imperiālismu, karš karam un apvienība ar PSRS utt. ir ilgstoši lozungi, kam jāpārdzīvo būs daudz stadiju, bet tie ir paliekoši lozungi, par kuru nopietnību galvo PSRS piemērs.

Tie, protams, jāizcīna ne ar vēlēšanu zīmītēm, bet nōpītnā cīņā, darbos kopēji visai darba tautai. Komunistiskā partija izkaros šos lozungus visiem spēkiem. Viņa tos sludinās kā vēlēšanu cīņā, tā no saeimas tribīnes, tā ārpus saeimas.

Nevarēdama uzstādīt savus kandidātus, Komunistiskā partija sauc balsot par kandidātiem, kas pieņems šīs platformas prasības pamatus.

Nost fašismu! Nost militārismu! Nost imperiālismu! Lai dzīvo ciešākā apvienība starp Latviju un PSRS!

Lai dzīvo vienota strādnieku fronte Latvijā!

Lai dzīvo strādnieku apvienība ar darba zemniecību!

Lai dzīvo strādnieku-zemnieku valdība!

*Nosūtīta uz Latviju
1928. g. 8. augustā*

[LKP] Centrālā Komiteja

*LKP CK PVI PA, 240. f.,
1. apr., 508. l., 84.—92. lp.;
«Cīņa», 95. (515.) nr., 1928. g.
augustā (ar sikiem redakcijas
iespraudumiem); atsevišķā lapīnā
«Spartaka» izdevumā.
1928. g. augustā*

*lespiesta pēc oriģināla no-
raksta, kas salīdzināts ar
publicēto tekstu*

JAUNS POSMS LATVIJAS POLITISKĀ DZIVĒ

Ik priekš viena, kas prot lasīt politikas grāmatā, skaidrs, ka Latvijā noticis kaut *kas jauns*. Augusta dienas (22. augusts) ar neparasti plašu kreisās strādniecības uzstāšanos ne vien Rīgā, bet pa visu Latviju, neraugot uz

P. Stučka 20. gadu beigās

D. Stučka, P. Stučka latviešu komunistu vidū Kislovodskā
1927. g. augustā

Председатель Верховного Суда Р. С. Ф. С. Р.

A. Stučka 1929 g.

Президент УКМ

Дорогой Кара Агафьевич!

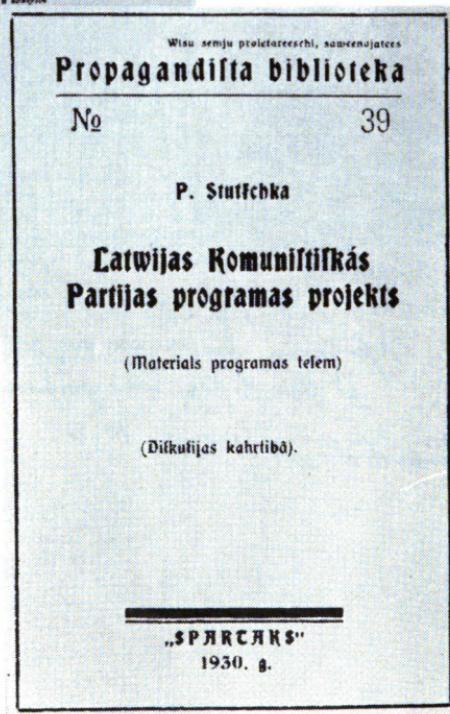
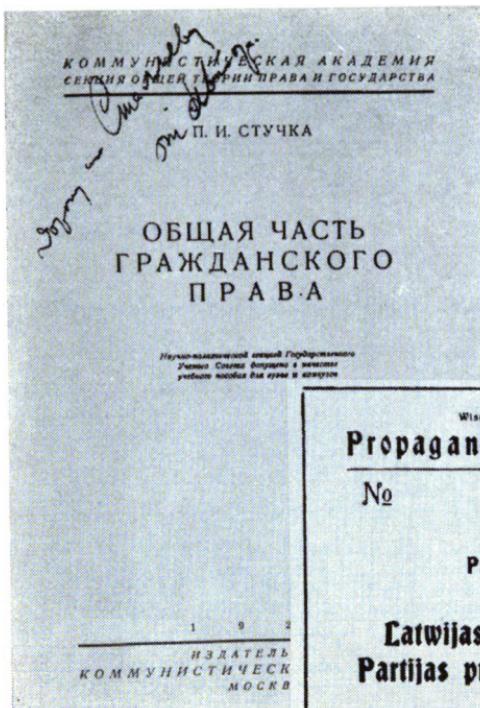
В будущем я буду изображаться только под
именем Агафьева, а не под именем Агриколы.
Все суды должны называть меня Агафьевым,
а не Агриколой, а также не называть меня Устю.
Однако же более я буду называться Агафьевым.

При этом я буду изображаться как адвокат
На все заседания Верховного суда не более 30-50 лет в зале;
в зале суда буду сидеть впереди суда, сидя в зале суда;
Свободу всем заседаниям ВС, с председательством проф. Енисеевым
Служба распределения дел на заседания суда

Проверка исполнения по делам

В СССР, в будущем предупреждением, лично беру на
заседаниях меня 10 лет.

A. Stučka

P. Stučkas grāmatas «Civiltiesību vispārīgā daļa» titullapa un
P. Stučkas darba «Latvijas Komunistiskās Partijas programmas
projekts» vāks

P. Stučkas vidusskola Koknesē

P. Stučkas Latvijas Valsts universitātes galvenā ēka

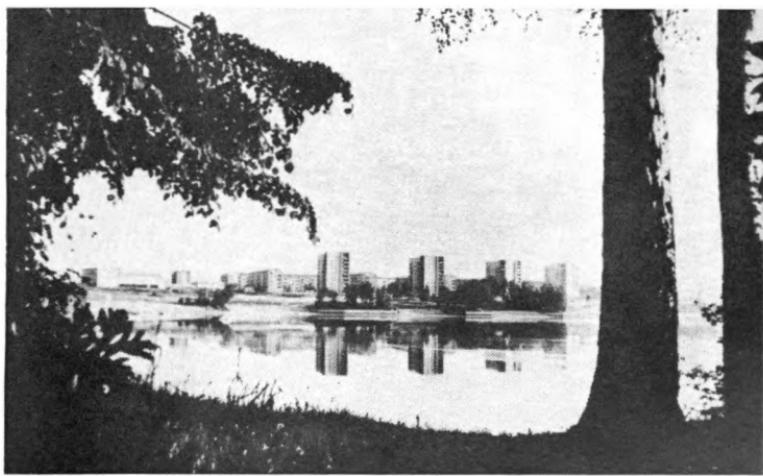

P. Stučkas
piemineklis Rīgā

P. Stučkas mandāts Komunistiskās Internacionālēs VI kongresā

P. Stučkas
pieminekļa
atklāšana Stučkas
pilsētā 1978. gada
20. jūlijā

Stučkas pilsētas panorāma, skats no Daugavas

P. Stučkas vidusskola Rostokā (Vācijas Demokrātiskā Republika)

P. Stučkas iela Rīgā

visiem neizdevīgiem momentiem, arī pa daļai kļūdām, neraugot uz nedzirdētu sociāldemokrātu nodevību, uz draudošiem arestiem un represijām, bija *grandiozs, lie-lisks notikums, ko sadzirdēja* ne vien ārzemju prese (baltā Latvija ļoti bažījās par ārzemju preses troksni!), bet — kas daudz svarīgāks — *visattālākā Latvijas lauku būdiņā*. No jauna Latvijas *zemniecība* sajuta, ka ir spēks, kas šķita aizmirsts aiz sociāldemokrātijas šūpla snaudziesmas («Čuči, guli, lāčuplēsi, plakanām kājiņām» utt.) vienmuligām skanām, ka ir *Latvijas proletariāts*, kas neizmīst pat visgrūtākos apstākļos, bet kas no jauna publiski, masās *pažvadzina* ar vienīgo, kas viņam Latvijā ir ko zaudēt, *savām vergu* *važām*. Varat ticēt — neticēt kreisās strādniecības ziņām par desmitiem tūkstošu demonstrantu, bet vienam jums jātic: oficiālajām ziņām par 500 (!) strādnieku arestu Rīgas ielās. Parekšķīt, cik tūkstošu arestētu tad samērīgi būtu aizpērn vasarā uz Vīnes ielām!* Bet Vīnes proletariātu togad sakāva, un tas paklausīgi un padevīgi *no jauna ielīda* savās darba alās, — tikai ar dūri kabatā, nezinu, pret ko vairāk domātu, pret buržuāziju jeb pret nodevīgo sociāldemokrātiju. Varas vīri Latvijā priečājās: Rīgas Vīne! Tas ir sakāve arī Rīgā, un pēc pirmajām buržuāzijas ziņām varēja tiešām celties jautājums, vai nav tā. Tika atzīmētas balsis strādniecībā, ka arodkustība [esot] lieka, jo izmaksā tikai upurus;⁵⁸ vispār strādniecībai jāatmet ar roku uz visiem legāliem mēģinājumiem utt. Ko tas nozīmētu? Tas nozīmētu novirzīties no Kominternes līnijas, aizmirst lielā vadoņa Ķēnina taktiku, kas prasa savienot legālo un nelegālo, neaizmirst arodkustību utt.

Tas nav noticis. Latvijas proletariāts *no jauna nāca pie vārda*: 6./7. oktobra saeimas vēlēšanās 75 000 kreisās strādniecības un zemniecības balss (pat no karaspēka pulkiem!). *Pirma reiz* kreisās strādniecības frakcija saemā!⁵⁹ Jo nevar taču skaitīt par frakciju *viena* vien biedra V. Dermaņa uzstāšanos satversmes sapulcē kreisās strādniecības vārdā. Fakti, īpaši skaitli, ir ļoti uzbāzīgi «radījumi» vai «darījumi» (kā veclatvietis nezinu, kas būtu pareizāks). Tiem — gribi, negribi — jātic. Tos var [tikai] noklusēt, paskaidrot, viltot un sagrozīt, jo tie neatlaižas. Tie prasa novērtējumu. «Dod atbildi, jeb es Tevi aprīšu».

* Sk. 33. piezīmi. Red.

Es griežos pie vecā drauga grūtos brīžos, [pie] vadoņa Ļeņina, un lasu ([Krievijas] satversmes vēlēšanu novērtējumā): «Vispārējās vēlēšanu tiesības rāda dažādu šķiru nobriedumu viņu uzdevumu izpratnē. Tās parāda, kā dažādās šķiras *tiecas* atrisināt savus uzdevumus. Pašu šo uzdevumu *atrisinājumu* dod nevis balsošana, bet visas šķiras ciņas formas . . .»* Citiem vārdiem, vēlēšanas ir ziņamā mērā «grādīzeris» (mēroklis) šķiru tieksmēm, šoreiz strādniecības gaitas *virzienam*. Un *Latvijas strādnieku* šķira ir savus nodomus parādījusi: viņa vairs *negrib* klusēt, cik arī buržuāzija apvienībā ar sociāldemokrātiju viņai netiecas *aizbāzt* muti. *Viņa ari nevar klusēt un neklusēs*. Viņa — kaut uz laiku — savu «radio», savu tālrundi, savu — kreiso frakciju ir ievietojusi saeimā.

22. augustā iesācies *lūzums*, tas paplašinājies 6./7. okt. No šī laika mums ikviens politisks raksts, ikviena politiska rezolūcija utt., kaut galvā, jāiesāk ar premisi (iepriekšteikumu — предпосылку): *pirmkārt*, mēs esam pārdzīvojuši 22. augustu, un mums ir, vēl gan ne tik tuvu — strādnieku-zemnieku valdība, bet kreisā strādnieku-zemnieku frakcija. Tikai izejot no šīs pirmās tēzes, mēs varam spriest tālāk. Man kāds krievu biedrs, kad viņu iepazīstināju ar faktiem, iebilda: jūs jau Latvijā iekarojuši «demokrātiju» (tas ir, pilsonisko jeb «vispār demokrātiju»). Es atbildēju ar faktu: pie mums pa vēlēšanu laiku arestēti un sēd cietumā — 78 *legālu izdevumu redaktori!* Uz katru tūkstošu balsu *pa vienam*, un balsu mums ir šimbrīžam apm. 1/10 no visām Latvijas balsīm, Rīgā — 1/6. Un, kad es šīs rindiņas rakstu, es vēl nezinu, vai mums vēl ir frakcija jeb tā jau izmesta no pilsoniskā parlamenta un ievietota *strādnieku parlamentā*, tas ir, *centrālcietumā*, kur pilsoniskajā demokrātijā sēž *strādnieku un vispār darba tautas izredzētie*. Lai kā: mums arī tad paliek fakti, 22. *augusts* un 6./7. *oktobris*, kas nav izkasāmi no vēstures lapas.

Bet fakti atriebjas un kādreiz sīvi atriebjas, ja tos nenovērtē un nedara no tiem slēdzienus. To nedrīkstam aizmirst ne uz vienu brīdi. Mūsu balss ir stingri un noteikti jānoskoņo: ne toni par augstu, ne toni par zemu. Citādi var iznākt *nesaskana*. Vispareizākā valoda ir tā, kāda ir dabiski, ne māksloti. Tā tas ir rakstniecībā, tā tas ir arī

* *Ļeņins* V. I. Raksti, 30. sēj., 244. lpp. Red.

politikā. Ne vairs klusēt, bet runāt; runāt, bet ne kliegt. Mēs nonāksim arī pie skaļuma, bet vispirms mums jāgūst klausītāju un šo klausītāju rindas iespējami jāpaplašina, tad varēs skaļi aicināt, un tad būs skaļi jāaicina. Un ne vien jāaicina.

22. augusts

Jau ilgi iepriekš augusta pa pilsonisko presi gāja bau-
mas; no vienas puses — tā pieļaus kreisajai strādniecībai
iet vēlēšanu cīņā ar saviem kandidātu sarakstiem, lai ma-
zinātu sociāldemokrātijas frakcijas [deputātu] skaitu, no
otras puses, ka tiks slēgts Rīgas kreiso arodbiedrību
centrs ar tam piederošām arodbiedrībām. Grūti noteikt,
vai tās bija domstarpības valdībā jeb viena no tām
(varbūt pat abas) bija provokācijas. Pienāca augusts, un
piepildījās pēdējā ziņa: apturēja Rīgas arodbiedrību cen-
tru ar 13 arodbiedrībām. Tam sekoja līdzīgi soļi Liepājā,
Ventspilī. Strādniecība bija sašutusi.

Rīgas strādniecība 1928. gadā vairs nebija pēdējo gadu
samērā mierīgā krustnese-mocekle. Viņa rāvās cīņā. Kad
22. augustā bija Rīgas apgabala tiesā nolikta tiesas ko-
mēdija par [Rīgas arodbiedrību centrālā] biroja un [kreiso]
arodbiedrību galīgu slēgšanu, lielā protestmītiņā, ko sa-
sauca 20. augustā legālā neatkarīgo sociāldemokrātu par-
tija,* tika proklamēts viendienas protesta streiks un
demonstrācija pie apgabala tiesas sēdes dienā. Lozungs —
jaunatvērt slēgtās arodbiedrības. Šim lozungam gan pie-
vienojās cīņa pret fašismu un — nost Juraševska valdību,
bet galvenais lozungs bija pirmais. Sociāldemokrātija,
kas sākumā vedās nenoteikti, demonstrācijas dienā uz-
sauca — nepiedalīties demonstrācijā un streikā, kas jo
sevišķi ienesa sajukumu dzelzceļniekos, kur spēki da-
lījās. Demonstrācija un streiks *nebija* Rīgā *vispārējs*, to-
mēr te streikoja ap 15 000 strādnieku; Ventspilī streiks
bija vispārējs (3250), Liepājā ap 3500 utt. *Kopā vērtē pie*
23 500 streikotāju. Isā laika dēļ streiks *nebija* pienācīgi
sagatavots, un īpaši provincē, uz laukiem, par to laikā
maz kas zināja.

Tomēr Rīgā iespaids bija lielisks. Es jau minēju, ka
baltās Latvijas prese ļoti pukojās par ārzemju laikrakstu

* Sk. 51. piezīmi. Red.

ziņām. Es paņemu dažus numurus Berlīnes preses ar telegrammām no Rīgas un lasu: «Barikādu ciņas Rīgā», «Milzīgas demonstrācijas», «Sadursme ar policiju, ievainoti, simtiem arestu utt.» Jeb dienu vēlāk — «aplenkšanas stāvoklis Rīgā» utt. Tikai «Vorwärts» ar sociāldemokrātijas telegrammām pa paražai denuncēja kreisos par provokāciju un pučismu. Tās bija acīmredzot no mūsmāju sociāldemokrātijas sūtītas telegrammas. Dienu vēlāk telegrammas pārtraucās.

Palūkosim, ko rakstīja vietējā prese. «Latvī» mēs lasām 24. aug.:

«Tādas bija vaka dienas Rīgas ielu ainas. Tas nebija ģenerālstreiks, tas nebija arī nekāds protestu streiks. Tas bija *dumpis*, dumpja mēģinājums vārda īstā un juridiskā nozīmē. Dumpis neizdevās. Bet, bez šaubām, bija *loti tuvu pie tā: vajadzēja tikai pūlim kaut kur, kaut tik uz īsu laiku gūt vīrsroku...* un kaut kur vai uz īsu laiku *nocietināties*, un lieta būtu tūliņ pieņemusi *loti bīstamus apmērus*, jo šādas lietas *aug, kā lavinas no kalna veldamās*. Vai dumpja rīkotāji lielākus panākumus bija gaidījuši, mēs nezinām. Vairāk jādomā, ka aizvakardienas *«iziešanu uz ielas»* viņi bija domājuši kā *generālēģinājumu...* Galā mēs, bez šaubām, vēl ar aizvakardienas notikumiem neesam.»

Es atmetu visu tieši provokatorisku, bet dažs teikums te pelna pārdomāšanas. Tamlīdzīgi provokatoriski panikas raksti bija arī citos pilsoniskos laikrakstos.

«Sociāldemokrāts» palika sev uzticīgs. 22. augustā vis-treknākajiem burtiem tas rakstīja *streiklaužu* uzsaukumu: *Sociāldemokrātiskā partija un Latvijas arodbiedrību Centrālbirojs nepiedalās neatkarīgo sociālistu un kreiso arodnieku proklamētā streikā.* Tad nāk paziņojums, kas nostāda streiku *par provokāciju.** Sociāldemokrāti palīdzēja izplatīt «Jaunāko Ziņu» melus par 10 milj. rbl. no Maskavas strādnieku uzpirķšanai! Un šīs baumas sociāldemokrāti atgremoja arī pēc 22. aug., kad paši sociāldemokrātu strādnieki parādīja gaiši savu nemierību. Stāsta pat par kāda sociāldemokrāta strādnieka personīgu uzbrukumu

* Vai var iedomāties kaut ko idiotiskāku kā šādu Latvijas arodbiedrību centrālā biroja locekļa, sociālnodevēja Višņas (kādreiz [sociāldemokrātu partijas] Centrālās Komitejas sekretāral) paskaidrojumu «Jaunākās Ziņās»: «Skaidrs, ka neatkarīgie sociālisti *spekulē* uz to, ka *streiks neizdosies* (22. aug.), lai tad visu vairētu uzkrātu sociāldemokrātiem.» Vai tiešām sociāldemokrātiem? Vai tiešām sociālisti aiz tik vieglprātīgiem iemesliem mēdz saukt uz streikiem? Kreisie strādnieki nav ārprātīgi.

Rudēvicam, jo viņš ar šo kreiso strādnieku uzpirkšanas melu apvainojot arī viņu, kas arī streikojis 22. aug. Rudēvics ar mokām ienāca saeimā, vairs ne kā frakcijas līderis.*

22. aug. dienas pamatīgi jānoskaidro un jānovērtē, jo pēc ilgiem gadiem Latvijas strādniecība pirmo reiz atkal parādās uz ielas. Bet — gan daudz, daudz mazākos apmēros nekā Anglijā, taču tanī pat virzienā — mēs pārliecinājāmies, ko tagadējos apstākļos nozīmē ikvienna *liela* strādnieku šķiras uzstāšanās. Viņa iet plašumā; iet pāri pār robežām, ja tās ir šauri spraustas, un, *atduroties pretestibā*, pieņem atklātas šķiru cīņas, tas ir, pilsoņu kara uvertīras (priekšspēles) veidu. Gribot negribot. Sociāldemokrātija (visās zemēs) no šīm sekām izsargājas ar *iepriekšēju līgumu* policijas «častā», tagad tie saka *prefektūrā*, tas ir, dabūjot atļauju. (Vācijā, piemēram, pazīstamajam 5 minūšu streikam, pie mums 1. maija gājienam.) Kreisā strādniecība tādus izlīgumus neatzīst. Viņai atliek tikai — spēku samērs. Tātad tagad ir lieki runāt, uz ko *sauca* strādniekus 22. augustā, vai uz «politisku streiku» (domāts demonstrāciju) jeb «uz ģenerālstreiku». Ģenerālstreiku var *izsludināt*, tikai to labi sagatavojot. Bet ikviens streiks var pārvērsties ģenerālstreikā, ja tas izceļas spontāni aiz *pietiekoši plašiem* nemierības iemesliem, un ikviennā gadījumā jāapzinās labi, *kas ir ģenerālstreika* nākošais celiens.

Es te gribu pievest mazliet saīsinātas veca vadoša biedra** domas par 22. augustu vēstulē man:

«Šoreiz dažus vārdus par šeienes strādnieku kustību. Kā no laikrakstiem, tā ari no mūsu nabadzīgās informācijas Jūs esat novērojuši, ka strādniecībā, un ne tikai viņā, bet arī visplašākā iedzīvotāju masā ir radies nemiers pret to «demokrātismu», kurš gandrīz 10 gadus šīs masas ir krāpis, izsūcis un žņaudzis. *Nemiers masā ir, bet ne tāds, kas būtu jau spējīgs no sevis nokratit šos žņaugus.* Tāda iespēja patreiz vēl nav, ir tikai sākums — pirmais atklātais kustības solis, kuru *organizētā veidā* pēc 10 gadu sastin-guma iznesa atklāti uz ielas streikā un demonstrācijās

* T. i., A. Rudēvicu ar ļoti mazu balsu vairākumu ievēlēja saeimā; viņu vairs neievēlēja par Latvijas SDSP frakcijas priekšsēdētāju. *Red.*

** LKP CK loceklja E. Zandreitera (Vārpas). *Red.*

Latvijas strādniecība 22. augustā. Vai 22. augusta notikums ir sakāve? Pēc manām domām, tā bija tikai *pirmā organizētās strādniecības parāde*, kura notikās *bez žēligas atļaujas no valsts varas* un izdevās pietiekoši grandioza, jo viņā tika ierauti pie 30 000 cilvēku, tas ir, puse no Latvijas rūpnieciskā proletariāta. Cik es savā mūžā esmu ķēmis dalību streikos un demonstrācijās, tad jāatzistas, ka tik plašas masas pēc *sastīnguma* pat cara laikā neizdevās izraut uz ielas (izņemot 1905. g. un 1917. g.), toreiz, kad bija mums lieli rūpnieciski uzņēmumi un skaitliski pietiekoši liels rūpnieciskais proletariāts. Varbūt teiksat, ka tas par maz, bez šaubām, mazs vēl tas ir, bet labi kaut ar tas, jo ar to es ceru, ka *nonāksim arī pie vairuma*. 22. augusts pierādīja strādniecības cīņas spēju un atmaskoja sociāldemokrātijas nodevību. Tādā veidā plāšajās masās panācām savīļojumu, kurš pašreiz gan tikai izplūdis pārrunās par Rīgas, Liepājas, Daugavpils un Ventspils notikumiem. No otras puses, panācām *masās tieksmi svērties uz mūsu pusī*. Cik ilgi to mums izdosies uzturēt, tas atkarāsies no mūsu saprāta šo izdevību pareizi izmantot. Ceru, ka arī *saeimas vēlēšanas daudz maz rādis tos rezultātus* — neskatoties uz tām represijām, kādas pašreiz izved, lai iebiedētu vēlētājus.

Cel iebišdumus pret lozungiem, ka tie nav bijuši pareizi. Neesot tā lieta uzstādīta kā *visas strādniecības lieta* utt. Pat varu izprast, ka *gadījums* priekš šī soļa speršanas *nav izdevīgs bijis*. Bet, cik esmu novērojis strādniecību, tad *ne katrreiz vispārējie jautājumi ir tie*, kas masas spēj savīļot visplašāk, jo masās, kamēr viņas tos neizjūt tieši pie sevis, tie nekādu aktivitāti nerada. Vistuvāk masām stāv tas, ko pie sevis izjūt, un tad ar labāk viņus izprot. Tāds gadījums ir 19 arodbiedrību slēgšana. Masām tika atņemta tā «spēles» lieta, kuru viņa jau bija iedomājusies par neatņemamu. Individām arvien visvairāk žēl tā, ko zaudējis (tādos gadījumos pat vistrakākās lietas un noziegumi tiek pastrādāti), nekā tas, kas ir sasniedzams. Pat bērns vairāk raud un gaužas par to pazaudēto lietiņu, nekā apmierinās ar to jauno, kas zaudētās lietas vietā tiek sniegtā. Bez tam ne tik svarīgs ir pats iemeslis, bet gan tā masu kustība, kuru caur šī iemesla izmantošanu panākam. Priekš tāda gadījuma izmantošanas loti izdevīga bija 19 arodbiedrību tiesāšanas diena.

Vai šī kustība tika vērsta tikai pret tiesu? Nebūt ne,

*pašā kustības procesā tika pacelti visi mūsu lozungi un par viņiem vesta agitācija. Jo spilgti viņus izcēla notikušās demonstrācijas, kuras virzījās uz tiesas namu. Ar to es negribu noliegt, ka galveniem strādniecības lozungiem ir dodama priekšrocība. Pasaules karu 1914. gadā arī izsauca tik niecīgs gadījums kā notikums Sarajevā. 22. augusts mums pierādīja, ka mūsu *patreizējie spēki ir nepietiekoši*, lai vestu nopietnu cīņu un gūtu uzvaru cīņā pret fašismu. Ja mums neizdosies cīņā pret fašismu ieraut visplašākās masas, kuras gandrīz 10 gadus aizrāvušās ar «demokrātisma» sēnalu knābāšanu, un piespiest viņas cīņā pierādīt, ka prot savas tiesības aizstāvēt, kad tās pašas sēnalas tiek atņemtas — laupītas, ja tas neizdosies, tad, saprotams, būs sakāve — pagaidām vēl viņas nav.*

Atliek vēl jautājums, ar kādiem lozungiem mums būtu izdevīgāk visplašākās masas ieraut šai priekšā stāvošā neizbēgamā cīņā? Loti labs un saprotams lozungs cīņā pret fašismu ir «*Nost fašismu!*», bet ar to vien nepietiek, lai visplašākās masas ierautu cīņā, jo viņas arī uzstāda jautājumu, par ko iet cīņa? Par strādnieku-zemnieku valdību — tas lozungs ir derīgs, tikai cīņā *no sākuma* viņam nesekos visplašākās masas, jo, kā jau iepriekš minēju, vistuvāk masām stāv tas, ko pašreiz zaudē, t. i., tās «demokrātisma» sēnalas. Priekš visplašāko masu sajūsmīnāšanas uz cīņu vajadzētu atrast tādu lozungu, kas viņas cīņā ierauj, cik plaši vien iespējams. Cīņas momentā, kad masas cīņā jau iekarsušas no saņemtiem belzieniem un panākumiem — viņas cīnīsies arī par strādnieku-zemnieku valdību.»*

Es šīs domas parakstu pilnā mērā. Tās rāda, cik pareizi šīs biedrs uztvēris Komunistiskās Internacionāles pamattaktiku, bet tās reizē parāda, cik nopietni jāņem ikviena līdzīga uzstāšanās un cik svarīga ir iepriekšēja spēku pareiza novērtēšana. Vadība iekš tam pastāv, ka tā nedrīkst palaist garām neizlietotu ne mazāko gadījumu, kas var ieraut masas kustībā, bet reizē *nosverot arī visas iespējamās sekas*. Ja kādu brīdi pēc 22. augusta varēja rasties domas par sakāvi, tad arī tā nekāda nelaimē nav, jo strādniecības cīņa *bez sakāvēm nav domājama*; un fakti, kā, piemēram, Itālijā vai Bulgārijā, liecina, ka *izvairīšanās*

* Sk. LKP CK PVI PA, 240. f., 1. apr., 504. 1., 260.—262. l.p. P. Stučkas kursīvs. *Red.*

no cīnas noved ne pie mazākiem, drīzāk lielākiem upuriem nekā tieša sakāve. Bet par šo gadījumu mums nav ko runāt, jo tālākie notikumi liecina ne par sakāvi, bet par uzvaru. Sie vēsturiskie fakti taču būs sīkāk jāpārrunā citreiz.

Cik riebīga un nodevīga arī bija sociāldemokrātijas izturēšanās 22. augustā, rezultāti liecināja par to, ka 22. augustā vēl *liels strādnieku skaits pat pilsētās bija vēl viņu pusē*; tālākie notikumi jau liecināja, ka pēc 22. aug. liela šo strādnieku daļa *aizgāja* no sociāldemokrātiem un pat *balsoja* par kreisajiem, tas ir — *noteikti* nostājās *pa kreisi*.

6./7. oktobra vēlēšanas

Kā jau teikts, iepriekš vēlēšanām buržuāzijā bija divi virzieni: viens uz sociāldemokrātijas saskaldīšanu, atļaujot kreisās kandidatūras, lai pēc tam «izņemtu» šo kreiso grupu (t. i., to arestētu un izslēgtu) un tā nodibinātu legāli fašisma valdību. Otrs virziens gāja uz to, lai salauztu tūlin «sarkano spoku», slēdzot organizācijas, arestējot, kratot uz nebēdu. Uzvarēja *abi* virzieni; tas ir, tie izgāja no vienas valdības — paralēli. Bet 1928. gads vairs nav 1925. vai pat 1927. Pēc 22. augusta strādniecība jutās *ne sakauta*, bet gāja paceltām galvām cīnā. Vēlēšanu cīņa, ap kuras izpētišanu patlaban mobilizēta visa Latvijas [politiskā] apsardze un prokuratūra, bija kaut kas nedzirdēts; tā nebija vienkārša cīņa ap mandātiem.

Komunistiem sarakstu nebija un bija jābalso par visuvāk stāvošām strādnieku-zemnieku kandidatūrām. Rakstiskā agitācija pieņēma nedzirdētus apmērus. Laikraksti (vienreizēji legāli) pa to laiku iznāca 15 numuru, puse no tiem 50—60 000 eksemplāros, «Jaunā gvardē» — jaunatnes žurnāls 3 numuros. Platformas kopā ap 390 000. Uzsaukumu ap 1½ miljona. 3 lieli plakāti arī pāri par 100 000. Pie izplatīšanas norisinājās veselas cīņas jau pie tipogrāfijas. Biedri taču apgalvo, ka konfiscēti *tikai* 20%; ja arī mazliet vairāk — tie ir lieli skaiti priekš Latvijas apstākļiem. Un tie 78 redaktori, kas pa to laiku apcietināti un gaida tiesas, ir visi taču strādnieki, kas paši no sevis gāja uz šiem upuriem. Tur buržuāzijai ir iemesls padomāt. Tie nav vairs paklausīgie sociāldemokrātijas avju pulki.

Partija savā nelegālā platformā* (pāri par 30 000 eks. [lapiņās] un bez tam «Cīņā») uzsvēra jo sevišķi trīs jaunus momentus: jaunu politiku zemniecībai pretim sakarā ar Kominternes programmu (toreiz vēl tikai projektu), kas nozīmē *sik- un vidējai zemniecībai nodrošināt viņu zemes īpašumu*, kamēr vien viņi to vēlēsies; otrkārt, lozungs par «*strādniecības apvienību ar darba zemniecību*», kam jātop par *ikdienas atkārtojumu ilgstošu* lozungu, kamēr tas *ieaug nešķirami galvās* kā strādniecībai, tā zemniecībai un šīnī sakarā — strādnieku-zemnieku valdība. *Latgalei* bez tam: *zemes dalīšanu*, nacionālu pašnoteikšanos tiesību (līdz pat Latgales republikai); cīņu pret «*ksendziem*», garīdznieku kundzību. Lozungi joti *noteikti* un plaši — ne vienīgi vēlēšanu laikam.

Kandidātu sarakstu komunistiem, protams, nebija. Bija [vēlēšanu] 3 apgabaloš kreiso arodnieru un zemnieku saraksti Nr. 22. 2 apgabaloš (Vidzemē un Latgalē) tie atraidīti; man nav sīkāk zināmi iemesli, kādēļ atraidīti, bet es tomēr domāju, ka daļa vainas tomēr krit uz iesniedzējiem pašiem. Bez tam bija neatkarīgajiem sociāldemokrātiem saraksti (Nr. 19) visos 5 apgabaloš. Trijos kreisie arodnierki griezās pie neatkarīgajiem, lai strādniecības vienotas uzvaras labā noņem kandidātus. Tie to neizpildīja, un kreisā strādniecība to viņiem nepiedos. Viņi nekā *neguva*, bet kreisā strādniecība zaudēja vienības ziņā (neskaitot *niecīgo balsu skaitu*, kas kreisajiem laikam būtu palīdzējis gūt vēl vienu deputātu Kurzemē, pēc kā tā būtu par *trešo frakciju* pēc lieluma!). Divos pēdējos apgabaloš tie dabūja no kreiso strādnieku balsīm 2 vietas, to starpā vadonis b. Kuršinskis, kuru vēlētāji nenostīpoja tamdēļ, ka *tas bija arestēts*. Tas sastāda vienvīra «*darba inteliģences*» nelegālas (jo aizliegtas)** «*neatkarīgu sociālistu partijas*» frakciju. Tiešām, kā teic, «*vieglāk kamielim izlīst caur adatas caurumu*», nekā inteliģencei iemācīties *proletārisku disciplinu*, jo no apstākļiem skaidri redzams, ka vēlētāji — strādnieki un zemnieki vēlēja viņu, ne *lai viņš spēlētu* uz Rīgas politiskās scēnas *neatkarīgā vācu sociālista Ledebura* (arī neizdevīgu, ja arī vismaz interesantu) lomu.

* Sk. šā sēj. 182.—192. lpp. Red.

** Sk. 51. piezīmi. Red.

Partijas Centrālā Komiteja izlaida šāda satura uzsaukumu:

«Latvijas darbaļaudis!»

6. un 7. oktobrī ir jāvēl III saeima. Fašistu, reakcionāru un sociāldemokrātu kliķe atņem Kompartijai, vienīgam darbaļaužu vadonim, iespēju piedalīties vēlēšanās.

Pagājušo reizi Kompartija aicināja strādniekus balsot par sociāldemokrātiju. Bet tie neizpildīja nevienu solijumu un ieveda priekš komunistiem un strādniekiem lauku kara tiesas un «progresīvo» soda režīmu. Šoreiz vēlēšanās iet pašu strādnieku un darba zemnieku saraksts Nr. 22, kurš, kauču nav komunistu partijas saraksts, tomēr ir no pašiem strādniekiem un darbaļaudīm izbīdīts. Komunistiskā partija uzaicina visus savus piekritējus nodot savas balsis par šo sarakstu — Nr. 22.

Nevajag nodot balsis par Neatkarīgo sarakstu Nr. 19, jo tas nozīmētu balsu skaldīšanu. Tas ir nenoteikta, svārītīgas intelīgences saraksts. Tikai Latgalē un Vidzemē, kur nav Nr. 22 saraksta, uzaicinām balsis nodot par sarakstu Nr. 19, izbīdot pirmā vietā pašus strādniekus⁶⁰.

Vēlētāji! Esiet modri un gatavi uz cīņu. Fašisti negūl un organizē apvērsumu.

*Nevienu balsi par fašistiem, pilsonību, nedz arī fašistu rokaspušiem — sociāldemokrātiem!*⁶¹

Uz cīņu pret fašisma apvērsumu!

Lai dzīvo strādnieku-zemnieku valdība Latvijā!

*Lai dzīvo Latvijas Komunistiskā Partija!»**

Rezultāts bija negaidīti liels; 75 000 balsis Partijas rekomendētajiem sarakstiem. No tiem Rīgā vien 32 233 ($1/6$ daļa no nodotām balsīm). Bet vēlēšanas atnesa arī citus pārsteigumus. Izrādījās, ka 22. aug. lozungs pret Juraševska valdību uzvarēja te vēlēšanās, jo Juraševskis *izkrita cauri*. [Viņa] Partijai** bija jānopērk no diviem vai vairāk deputātiem viņu atteikšanās, lai iedabūtu iekšā izkritušo. Izkrita cauri visriebigākās un strādniekos ienīstākās sociāldemokrātu figūras: Bruno Kalniņš, kuru izglāba memmiņas*** rūpes caur to, ka Vidzemē atteicās

* Sk. LKP, LKJS un Sarkanās palīdzības revolucionārās lapiņas 1920—1940, 1. d. 1920.—1928. R., 1959, 730.—731. lpp. *Red.*

** «Demokrātiskajam centram». *Red.*

*** Oportūnistu darbones K. Kalniņas. *Red.*

4 iepriekšējie kandidāti; atkrita Morics, tik tikko iespraučās pats Rudēvics utt.

Interesanti paklausīties, ko raksta pilsoņi par kārīgās strādniecības uzvaru. Palasiet dažus piemērus.

Iesāksim ar vācu līderi Šīmanī («Jaunākās Ziņas», Nr. 240):

«Vēlēšanas, bez šaubām, devušas *labās puses uzvaru*, bet tā esot saskatāma ne tik daudz mandātu skaita pieaugumā, kā nepārprotamā *kreisās puses vājināšanā*. Vakareiropā sociāldemokrātijai izdevies paturēt savās rokās strādniecības vadību, tikai neliela daļīņa pārgājusi komunismā. Pie mums šī cīņa nupat sākoties, un mūsu liktenis atkarājoties no tā, vai mūsu sociāldemokrātijai izdošoties panākt to pašu, novilkta robežu starp sevi un Maskavas iespāidu, starp darbu *par* valsti un *pret* valsti. Atbildība par šīs cīnas iznākumu piekrīt ne vien sociāldemokrātijam, bet gandrīz vai lielākā mērā pilsonībai. Ja sociāldemokrāti būšot atspiesti vienādā opozīcijā kopā ar komunistiem, tad plašo masu sajūtās robeža starp abām šīm grupām tiksot iznīcināta. Autors* aizrāda, ka tas nav aicinājums sastādīt lielo koalīciju, bet izsaka bažas, ka nepareizi saprastas uzvaras sajūtā pilsonība varētu justies pamudināta tagad izrēķināties ar kreisajiem. Bet še nekad neesot bijis vajadzīgs tik daudz takta un apdomības kā taisnī tagad. *Pilsoniskā valdība, kura tagad gribētu atņemt strādniecībai viņas sociālos ieguvumus, ar to tikai vienotu visu proletāriātu tādā vadībā, kura galīgi pāriet komunistu rokās.* Ari pilsonisko brīvību ierobežošana stiprināšot opozīcijas nedemokrātisko spārnu, pārvietojot smagā punktu uz revolucionāriem elementiem.»

«Jaunākās Ziņas» piezīmē: «Vācu frakcijas līdera domas pelna ievērību» utt.

Interesanti atzīmēt, kā «Latvī» «1905. g. demokrāts»⁶² A. Bergs vedās pa vēlēšanu laiku. Pūlējās vīrs ar sviedriem uz pieres; gatavoja melu ziņas par komunistu gatavojamo uzbrukumu Latvijai, ko atsauca pat «Jaunākās Ziņas». Cērēja uz *lielu* frakciju, bet dabūja tikai 2 vietas, kad pat Blodnieka grupai⁶³ ir 2 reiz tik daudz (4 vietas). Kā Latvijas *zubru partīja*^{**} tā izmirst. «Legāls apvērsums» *viņam* neizdevās, jo, kamēr rinda nonāktu pie viņa frakcijas (pēc balsu daudzuma), būtu pārāk ilgi jāgaida. Un izredzes uz bruņotu cīņu? Ar protestētējiem vekseļiem vien tas nav iespējams. Ko nu teikt par vēlēšanām? *Viņš**** raksta elēģiski («Latvī» no 13/X), ka neesot «nekādas tautas gribas» utt. Bet reizē viņam paspruka pat izteikums, ka neesot vajadzība spert īpaši stingrus soļus

* P. Šīmans. *Red.*

** T. i., buržuāzijas visvecāko politikānu partīja. *Red.*

*** A. Bergs. *Red.*

pret komunistu frakciju, gan jau viņas viena otru ar sociāldemokrātiju pašas sevi iznīcināšot. Dažā ziņā var runāt par nospiestu garastāvokli.

Origināli novērtēja vēlēšanu iznākumu mūsu nelaimīgie «demokrāti».* Precību lapas «Jaunāko Ziņu» «politiskā zvaigzne» K. Skalbe raksta (16. okt.): «Nav šaubu, ka *augusta nemieri* uz vēlēšanām ir atstājuši izšķirošu iespāidu. Jo kreisāka mums būs «kreisā fronte», jo vairāk *tauta nogriezīsies pa labi.*» (Tauta te apzīmē izgāzušo demokrātu vēlētājus — tiešām, kā krievi saka, «ar pirkstu iegrūda debesīs.») Tālāk iet dzejisks vārdu putrojums, kura autors neaizmirst atzīmēt, ka viņam esot «savs cilindris» un ka «*tikai romantikis vēl tic, cer un mil* (sal. turpat «Jaunāko Ziņu» precību sludinājumus) ... Tikai romantika rada — no — *ne nieka*» (Ko? Piezīmēsim no sevis: *nieku*). Un izbeidzas rakstiņš ar ideālas valdības paraugu — Francijas Puankarē (t. i. — imperiālistiskā kara — Puankarē). Tā raksta *visvairāk izplatītā politiskā dienas avīze Latvijā* — ievadrakstā!

Vismuļķīgāk izturējās sociāldemokrāti. Viņi bija visas cerības likuši uz jauno koalīcijas valdību un nemītēja skaitīt, cik strādniecība zaudējusi balsu caur kreiso arodnieku uzstāšanos (viņi skaita 1 vai pat 2 mandātus); izskaidro komunistu uzvaru ar valdības spaidiem (kas kavēja arī sociāldemokrātus iet cietumos?!), lamā uz pēdējo «komunistus», bet tanī pat laikā lakstās visādiem politiskiem un diplomātiskiem niķiem ap pēdējo balsīm un viņu kaut klusu atbalstu, valdību sastādot. Absolūti noliedz kreisās valdības iespējamību, bet tanī pat laikā pārkrāso ar sarkanu krāsu savu pagājušās reizes valdības platformu utt. un uzņemas sastādīt valdību. Bet pašu starpā pilnīgs sabrukums. Ja divus sociāldemokrātus uzprasa (fakts), ko viņi domā par sociāldemokrātijas turpmāko virzienu, tad viens domā, ka viņi virzīšoties uz labējo, otrs, ka uz kreiso pusī.** Loti labi viņus raksturo A. Bergs, kas reizē visādi mēģina (veselā ievadrindā)

* Demokrātiskā centra darboņi. *Red.*

** Vai tas nav zīmīgi, ka sociāldemokrātiskā frakcija izbalotējusi no frakcijas prezidijs līderi Rudēvicu, ievēlot «arhikreiso» Lorenca un pievienojojot Bastjānim. Par Brunīti [sociāldemokrātu] Centrālā Komitejā bijis ar asarām jāuzstājas paša memmiņai, jo citādi tam jāejot cietumā, no kā aizsargā deputātu vieta.

viņus pārliecināt, lai ejot uz labo pusī. Bergs raksta («Latvī» no 13. okt.):

«Sociāldemokrāti šo parādību (balsu zaudējumu [P. S.]) izskaidro ar pilsoņu perfido* rīcību, kas komunistus vajājuši, lai tiem sagādātu *lidzcietību*, ko labprāt velti mocekļiem. Tā, lūk, pilsoņi viņiem esot sagādājuši lielus zaudējumus. Tie, protams, ir nieki. *Sociāldemokrāti savā valdišanas laikā komunistus arī nav legalizējuši* un par tādiem notikumiem, kādus komunisti sarīkoja 22. augustā, *pat ir ievēduši kara lauka tiesas*. Vai tad sociāldemokrāti paši sev būtu gribējuši sagādāt savus zaudējumus? Gluži otrādi, ja pēc 22. augusta *valdība nebūtu* daudz maz apķerusies un *iznīcinājusi komunistu lielākos pērķus*, tie sociāldemokrātiem būtu atnēmuši nevis tikai septiņas, bet krieti daudz vairāk vietu. Un vēl tālāk. Ja 3 gadus *atpakaļ* vēlēšanu komisijas aiz iemesliem, kas ne ik reizes bija gluži svabadas no šikanes**, nebūtu sociāldemokrātu sarakstus atsvabinājušas no *komunistu konkurencei*, tad jau toreiz tie sociāldemokrātiem būtu atnēmuši daļu no viņu deputātu vietām un 3 gadu laikā tā būtu societinājušies, ka šoreiz būtu atnēmuši krieti vairāk vietas. *Nē, sociāldemokrāti par pilsoņu represiju politiku var būt tikai pateicīgi.*»

Kaut lielākais pretinieks to raksta, bet ko tur var piezīmēt? Tas ir politisks saplikējums.

Kas norisinājās pirmās dienās saeimā? To var raksturot ar vārdiem — *vispārējā panika****. Vispirms, neraugot uz agrākiem draudiem, atsvabināja visu kreiso frakciju. Tad visi mēģināja izrādīties par kreisiem, neviens deputāts ne-gribēja ieņemt labpusējos sēdeklus. Tikai pēc pāris dienām, kad «komunisti» nekādas sacelšanās neizsludināja un netaisīja, bet nopietni kērās pie *darba tautas organizācijas darba*, pilsonība, kas šo politiskā darba pusī nepazīst, mazliet apmierinājās. Taču svārstīšanās notiekas arī vēl nākošajās dienās. Gan 14. novembrī, apspriežot sociāldemokrātijas amnestijas projektu, pēc *Zemnieku* savienības priekštāvja uzstāšanās *saeima ar 1 balss vairumu* (47 pret 46) *nolemj projektu atraidit, to nenododot pat komisijā*. To skaita par labējās puses bezkaunības soli pat vācu laikraksts.**** Bet tad atkal it kā apstulbst un — 16. nov. (2 dienas vēlāk), apspriežot *kreiso* strādnieku-zemnieku frakcijas *plašāko* amnestiju — to ar 10 bal-sīm vairuma principā pieņem un nodod komisijai.

* — nodevīgo. *Red.*

** — veiklas izdarības (blēdības). *Red.*

*** Nevaru pateikt, vai sakarā ar to pat Apgabala tiesa šīnīs dienās — pretīm savam uzdevumam un paradumam — *attaisno* vēselu rindu apvainotu komunistu.

**** «Rīgasche Rundschau». *Red.*

Partijas un šķiras

Kā agrākās vēlēšanās, tā arī šoreiz vēlēšanās piedalījās neskaitāmas grupas ar viņu sarakstiem. Nekā nebija līdzējis, ka grozīja vēlēšanu likumu, pieprasot 1000 latu drošības naudas. Likums bija mērķēts pret kreisajiem, bet *kreisie visur*, kur vien tie tika pie vēlēšanām, arī dabūja vietas saeimā. Zalogus zaudējušas — 14 pilsoņu grupas. Saeima no 100 deputātiem lepojas ar 26 «grupām», no tām 9 ar 1 vietu, 7 ar 2, 3 ar 3, 2 ar 4. Tas ir skaidrs raksturojums mūsu politiskajam līmenim: īsts *politisks krāmu tirgus!* Taču te reizē jāievēro *liels uzdevums* mūsu partijai un vispār strādniecībai. Šīs grupas, kaut mazas, ir *nopietni jāapkaro*, izpētot pamatīgi, uz kāda pamata to kandidāti ir ievēlēti*, lai vēlētājus, cik tālu tie ir darba elementi, atvilktu pa kreisi.

No *politiskajām* grupām — un es iesāku no tām, jo sociāldemokrāti ir tikai piedeva pilsonībai — pirmo vietu ieņem *Zemnieku savienība* ar 16 vietām un 142 635 balsīm (15,22% nodoto balsu). Balsu skaits šai partijai ir diezgan stabils: 1920. g. — 126 434 (17,78%), 1922. g. — 132 764 (16,77%), 1925. g. — 125 070 (15,03%). Mēs redzam, ka mazliet skaits, īpaši procentos, *nodrūp*, bet ļoti maz. Bet neviens man neiestāstīs, ka «saimnieciski spēcīgā turīgo vecsaimnieku šķira», kaut ar sievām un dēliem (kas taču pa daļai ir sociāldemokrāti), iztaisītu 142 000 eksemplāru! Un Bļodnieka jaunzemnieki (ar balsu pieaugumu $2\frac{1}{2}$ reiz, kopš 1925. g., kad tiem bija 14 372 — kamēr šoreiz 37 583!) — vai tie tiešām visi balsoja Bļodnieka vai viņa draugu personu dēļ? Tie tikai *uzķer to*, kas *nodrūp* no citām grupām. Bet *kādēļ nodrūp?* Un *caur ko uzķer?* Mēs tālāk redzēsim, ka te stāv priekšā liels darbs. Tikai tad, ja Zemnieku savienība *tik spēji pieaugtu* kā Bļodnieka partija**, varētu sacīt: velti apkarot Ulmaņa

* Par tā saucamās «putnu listes»⁶⁴ kandidātu prof. Balodi raksta, ka tas ievēlēts viņa bārdas dēļ, neatkarīgais sociālists Kuršinskis iekļuvis aiz žēlastības, tādēļ ka sēdējis cietumā u. tml. Taču tik vienkārša tā lieta ar visām mazajām grupām nav. Aiz viņām stāv zināmi solijumi.

** Sociāldemokrātija, kā viena no visvieglprātīgākajām partijām vēsturē, arī te aprobežojas ar vārdu spēlēm par «jaunbļodniekiem» utt. Mēs tādiem paņēmieniem nedrikstam sekot. Mums jāvērtē lozungi un fakti.

partiju, tā ir cietoksnis. Tā ir diezgan stipra pils, cik tas vispār pie zemnieku partijām iespējams, bet mums jārada līdzekļi to sašķaidīt: izvelkot visus balsotājus — kalpus un sīkzemniekus. Tad paliks daudz ja daži desmittūkstoši īstu ulmaniešu.

Visstabilākā no visām partijām izrādījās vācieši; 5 deputātu vietā tie guvuši 6; tiem ir 44 375 balsis, bet tik daudz pat nav Latvijā vāciešu vēlēšanu tiesību gados. Viņi iztaisa 3,39% no vēlētājiem, bet viņiem ir 4,74% no visām balsīm. Tiem jau bija [valdībā] tieslietministrija, tie nākošreiz prasa citu svarīgāku. Viņi, protams, i nedomā, ka vara viņu rokās nāks ar vēlēšanu zīmītēm, tik vien tiesīši viņi nav. Bet vācietība (citiem vārdiem, muižniecība) nekādā ziņā nav galīgi *pārdzīvots* posms.

Es te nekavēšos pie sīkām grupām — man nav pietiekošu materiālu, lai par tām ko sacītu.

Piegriezīsimies *sociāldemokrātiem*. Cielēns sociāldemokrātu «Jaunajā Laikā» rakstīnā par vēlēšanām ievieto šādu mazu tabeli. «Par visām *sociālistiskajām* partijām nodotais balsu skaits» samērā ar visu nodoto balsu kop-skaitu *procentos*:

Latvijā vispār:

1920. g.	1922. g.	1925. g.	1928. g.
38,66	37,12	35,66	34,96
<i>to starpā Rīgā:</i>			
33,35	29,82	40,69	44,93

Vai nav *skaidrs*? *Sociālisms iet uz leju* Latvijā, izņemot *Rīgu*, kur tas kopš 1922. g. atkal pieaug. Bet tā ir ne statistiska muļķība, nē, tieši blēdība. Un tā nav pirmo reiz notikusi blēdība. Savā laikā — svarīgākā gadījumā — 1917. g. parādījās Krievijas menševiku izdevumos sekoši skaitļi: pilsētu vēlēšanās Pēterpilī un Maskavā *sociālistu* balsis *gājušas mazumā*, un proti:

<i>Pilsētu [domju] vēlēšanās*</i>		<i>Uz satversmes sapulci ziemā</i>
<i>Procentos</i>		
<i>sociālisti</i>	77,4	77,3
<i>pilsoņi</i>	22,6	22,7

* Pilsētu rajonu domju un pilsētas domes vēlēšanās. *Red.*

Maskavā:

sociālisti	82,9	68,3	67,1
pilsoņi	17,1	31,7	32,7

Bet kas bija patiesībā, ja skaitļus sadala pareizi ne pēc *sociālistiem* vispāri — bet tiešām revolucionāros sociālistos (boļševikos) un sociālnodevējos (sociālistos revolucionāros un sociāldemokrātos meņševikos)? Še maza tābele:

1917. g.	25.—27. maijā 24. aug. (pilsētu vēlešanās)	Uz sa- tversmes sapulces vēleša- nām
----------	--	--

Pēterpili:

	<i>Procentos</i>		
boļševiki	21,4	33,3	45,0
sociālisti revolucionāri un sociāldemokrāti (meņševiki)	56,0	44,0	18,6
buržuāziskās partijas	22,6	22,7	33,4

Maskavā:

boļševiki	11,7	48,1	50,0
sociālisti revolucionāri un sociāldemokrāti (meņševiki)	71,2	20,2	17,1
buržuāziskās partijas	17,1	31,7	32,7

Straujš un milzīgs revolucionārās sociāldemokrātijas — boļševiku pieaugums; sociālistu — nodevēju pilnīgs bankrots, kuru balsis atkrit pa labi un pa kreisi. Protams, ka pie mums vēl agri runāt par sociāldemokrātijas pilnīgu sabrukumu, bet *tendence ir nenoliedzama*.

Pats «Sociāldemokrāts» (Nr. 231 no 11. okt.) raksta par sociāldemokrātijas balsu samēru (%):

	1920. g.	1922. g.	1925. g..	1928. g.
<i>Latvijā kopā</i>	37,45	30,56	31,36	24,03
<i>Rīgā</i>	33,35	29,46	39,18	27,25

Izņemot 1925. g., kad komunisti uzaicināja *balsot par sociāldemokrātēm*, pastāvīga balsu samēra krišana un visas Latvijas apmēros diezgan spēja. Par kraisajiem arodniekiem mums ir skaitļi tikai par vienām vēlešanām

visā zemē (uz saeimu), agrāk tiem kandidātu nebija, bet mums ir skaitli par Rīgas domes vēlēšanām:

	1922. g.	1925. g.	1928. g.	1928. g. okt. uz saeimu
<i>Kreisie arodnieki:</i> absolūti	16 491	13 417	19 692	35 122
<i>Sociāldemokrāti:</i> absolūti	23 845	60 181	61 229	55 768

Jāatminas, ka 1925. g. vēlēšanas bija zem Masaka demonstrācijas iespāida. Mēs redzam, cik tā izmaksājusi kredisai strādniecībai. Bet kopš 1925. g. kredisie *ātri pieaug*, sociāldemokrāti krītas un, ja pieliek meņševikus, tad vēl lielākā mērā. Taču *Rīgā* sociāldemokrātija *vēl nesabrūk*, bet gūst jaunus spēkus no labējās puses, uz kuru viņa tieši orientējas.

Tanī pat *«Jaunā Laīka»* numurā kāds sociāldemokrātū prātvēders (Treimanis) raksta un rēķina, cik ir Latvijā proletariāta. Es nevaru kontrolēt skaitļu pareizību, bet viņam iznāk, ka Latvijā esot 467 600 *«algotu* darbinieku jeb proletāriju» pilsētās un uz laukiem (ieskaitot 39 620 ierēdņus), kas iztaisa 41,62% no *«visiem strādājošiem»* (?) iedzīvotājiem. No šī kopskaita, turpina autors, strādnieku bija 407 000, valsts, komunālo un privāto iestāžu ierēdņu 39 600 jeb 8,5% un intelīgenta darba strādnieku (!) 21 000 jeb 4,5% ... *Tas nozīmē, ka Latvija pēc savas iedzīvotāju lielākās daļas stāvokļa nav proletāriskā valsts**. Pastriņots šis gudrais slēdziens ir no paša autora, un viņam pie tam ir *ipašs* nolūks pierādīt, ka *«sociāldemokrātijai cīņā par politiskās varas iekarošanu uz demokrātijas, t. i., tautas vairākuma pamatiem jābalstās ne vien uz proletariātu, bet arī uz pusproletāriskām, sīkpilsonības un darba intelīgences* (kas tā ir par *«darba intelīgenci»***?)? Vai tā ir tā sociāldemokrātu izdomātā intelīgences šķira? *P. St.) grupām*. Vai vajadzīgs labāks gadījums noskaidrot mūsu lozungu: strādniecības *apvienību* ar darba zemniecību, tas ir, ne tālāk par pašdarbīgo vidējo zemnieku. To sociāldemokrāti noliedz.

* Protams, būtu lieki polemizēt ar sociāldemokrātiju par to, ka par proletārisku, tas ir, strādnieku šķiras valsti var būt runa tikai pēc proletariāta uzvaras pārejas laikmetā uz komunismu.

** Kas te ietilpst, ja ierēdniecība jau ir ieskaitīta algotā darbā? Advokātu, dakteru u. tml. *«lielkungi»*, vai?

Treimanis liek priekšā «sociālam sastāvam atbilstošas programmas un taktikas» izstrādāšanu (jeb, kā autors saka, vienkāršu atrisināšanu). Sociāldemokrātija ir pamazām kļuvusi par *sīkpilsonu* partiju (ieskaitot sīkpilsonisko inteliģenci); par to mums nav nevienam šaubu. To «Cīnas Biedrī» skaitliski pierādīja b. Miške,* bet no *viņas ātrāk aiziet palikušie strādnieki, nekā klāt pienāk sīkpilsoniskie elementi.*

Komunistu spēki strauji pieaug *pilsētās*, kur to iespāids apņems jau drīz visus rūpniecības strādniekus. To pierāda gaiši vēlēšanas, taču arī *te vēl ir* liels darba lauks, jo dabūt kreisās balsis vien vēl nenozīmē noorganizēt, nociešināt savu iespāidu. Bet, kas jāatzīmē — pārāk *vājš iespāids vēl uz laukiem*. Kreiso «strādnieku un zemnieku» frakcija ir šimbrīzam personāli *vēl tikai strādnieku* frakcija. Pēc 22. aug. mūsu biedri runāja par lauku atmošanos *vispār*; es tam ticu, bet 22. aug. iespāidu es formulētu *tikai vēl kā lauku «apakšējo slāņu» ziņkārības atmošanos*. «Kas tie strādnieki tādi ir, kas 22. aug. uzdrošinājās saņemties pret valdošo bandu?» Tālāk ir gājuši tikai daži apvidi, kur *iespāids jau bija konstatēts agrākās vēlēšanās*. Bet tomēr arī tas ir jau milzīgs solis uz priekšu, ja atmostas politiskā ziņkārība. Tā ir pirmā apziņas atmošanās, kurai jāpieliek milzu pūles, jo *bez šiem lauku darbaļaudīm strādniecības uzvara nav iespējama*. To tikai sociāldemokrāti akli nesaprot un nesajēdz.

Tātad — tanī pat laikā, kad sociāldemokrāti (visas nokrāsas) iet, kā paši atzīst, mazumā, *ipaši uz laukiem, komunistu un kreiso strādnieku iespāids strauji pieaug pilsētās, bet vēl vāji uz laukiem, neizņemot pat laukstrādniekus.*

Slēdzieni un izredzes

Kad es šīs rindiņas rakstu, «parlamentārās» svētku dienas jau aiz muguras. Iesākas «darbdienas», grūtas vienīgi nelielajai kreiso frakcijai ar viņas jaundzimušiem «parlamentāriešiem». Priekš vienkārša strādnieka tas ir grūtāks darbs nekā pie āmura un laktas. Jo te ir jāved

* Domāts V. Miškes raksts «Kreisā iespāida pieaugšana Latvijas sociāldemokrātiskās arodbiedribās un mūsu uzdevumi», kas bija publicēts «Cīnas Biedra» 1928. g. 4./5. nr.-ā. Red.

ne vienkārši parlamentāra cīņa, bet *revolucionāra* parlamentāra cīņa, pie kam parlamenta formas rada ilūzijas un daždažādas pretrunas, kas prasa dialektisku izpratni, ko gan atvieglina strādnieka dabiskā šķiras sajūta, bet kas tomēr jāattīsta un grūti piesavināma bez kļūdīšanās. Te to lietu ļoti atvieglina Ķeņina rakstu izpētišana par valsts domes darbības laiku un viņa tēzes Kominternei.* Te, runājot «augstajam namam» un viņa, protams, «visai godājamie» (right honorable) džentlmeņiem — jārunā reizē lietišķi pret tiem un pa logu laukā pāri viņu galvām uz darbiniekiem pie laktas un arkla. Te jāuzstāda ļoti noteikti, ar pilsonības interesēm nesamierināmas prasības, izlietojot ārparlamentāru spaidu uz pilsonības prātiem, un reizē jāprot pie gadījuma pieņemt arī daļējas uzvaras jeb nesaudzīgi uzstādīt daļējas prasības, kas populāras lielajās masās, tās jāpadziļina un, ja tās atmet, jāprot masām paskaidrot, kāda ir cita izeja utt., utt.

Komunistu partija nevar palikt vienaldzīga pret to, kas norisinās saeimā. Viņai savu deputātu saeimā *vēl nav*, bet viņai presē un mutes agitācijā masās jāprot caur vēlētājiem darīt iespaidu uz frakciju un visu parlamentu, pamazām pašu strādnieku frakciju padarot par komunistu frakciju (bez zospēdiņām).

Pati cīņa ir ļoti sarežģīta: 1. pret *pilsonību* vispār, *fascistisko* jo sevišķi; 2. par strādniecības atsvabināšanu no sociāldemokrātijas iespaida, atmaskojot to ik uz soļa iespējami lietišķiem līdzekļiem — un tagad šīnī zinā ir *viens ierocis vairāk*. Bet, ja šie 2 uzdevumi nozīmē tikai iesākta darba turpinājumu un padziļinājumu, to tālāk atrisinot un padziļinot, tad pienāk klāt jauns, gandrīz nepiekopts uzdevums: 3. nopietni un sistemātiski likties uz visu *siko grupu apkarošanu* viņu vēlētāju starpā, izlietojot, starp citu, arī viņu uzstāšanos uz parlamenta tribīnes un 4. jo sevišķi šo darbu vedot no parlamenta tribīnes un ar tās «legāliem» vai legalizētiem faktiem — zemnieku masās, ne vien pārsolot buržuāzijai uzspiesto vārdisko piekāpšanos, bet arī pierādot visu buržujsko (neizņemot pārdevušos sīkpilsoņu vietniekus**) solijumu māņu raksturu.

* Domātās V. I. Ķeņina «Tēzes par Komunistiskās Internacionāles otrā kongresa galvenajiem uzdevumiem». Sk. *Ķeņins V. I. Raksti, 31. sēj., 154.—169. lpp. Red.*

** — pārstāvju (deputātu) *Red.*

Vai vajag spilgtāka aģitācijas paskaidrojuma kā: redzat, ko jums, ja jūs gāzisiet pilsonisko valdību, var dot strādnieku-zemnieku valdība un ko jums nedos neviens cita valdība, arī sociāldemokrātiskā.*

Ja b. Laicens ļoti izdevīgi un izveicīgi iesāka ar vārdiem: «Amnestija ir pirmais vārds,» — tad turpmāk otram vārdam jābūt: strādnieku apvienība ar darba zemnieku! Un ne vien vienreiz, bet simtreiz. Mācieties no Ķeņina, kā viņš prata popularizēt šo vienkāršo, bet *ne viegli* un sociāldemokrātam *nepavismam nesaprotamo* lozungu. Mācieties no lielajiem mūzikas gēnijiem, kas savu iemīļoto motīvu prot atkārtot atkal un atkal dažādās variācijās. Sevišķi zemnieka prāts viņa vienmuļīgā darbā ir grūti pieejams jaunai domai. Iemāciet viņu domāt. Apspriežot mazāko prasību, jūs varat parādīt, ka te nav pretēju interešu starp strādniecību un darba zemniecību. Tātad — lai dzīvo strādniecības apvienība ar darba zemniecību.

Jums agrāk nebija iespējams piekļūt pie zemnieka un tad zemnieks jums neticēja. «Nu, ko jūs, pilsētnieki, skrandaņi, tur mums solāt, jūs paši nevarat. Jūs lielāties ar savām driskām, tādu mums pašiem diezgan utt.» Tagad jums palīdz divi vārdi: *Bet 22. augusts!!* Nevajag aizmirst *izlietot to*, jo biežāk, jo labāk. Jo 22. augusts jums dod *no jauna* pa gadiem pazaudēto *pilnvaru* vest cīņā aiz jums darba zemniecību. Jūs no jauna esat hegemona lomā, protams, tikai ja jūs pratīsiet iet pa Ķeņina un Ķeņinisma pēdām.

Pie šiem jautājumiem būs jāatgriežas neskaitāmas reizes. Es aprādīju nodaļīnā par partijām un šķirām, kādas tendences ir šķiru attīstībai pie mums. Man nav pietiekoši materiālu un laika izpētīt mazākās grupas, uz Zemnieku savienību es aizrādīju. Mazajam skaitam deputātu ir jāsadala savas lomas. Starp citu, jārada neliels orgāns lauku darbiniekiem. Jaunos deputātus, kā savukārt** b. Dermani, appludinās ar pieprasījumiem un sūdzībām. Tie jāizlieto ne tik daudz «advokātu» lomās kā plašai apgaismošanai presē. Saistam ar lauku būdiņām jāpapilda saites ar darbnīcām.

* Šī logika pat vecajai paaudzei saprotama, kas uzaudzināta ar «vecās» baznīcu dziesmu grāmatas pantiem: «Redz, ko svētais gariņš māk, kad tas jumprav's miesās nāk.»

** — savā laikā. *Red.*

Jaunajā gaitā frakcijai būs ceļā pretruna pēc pretrunas. Es te nevaru pateikt, kādas, un viss, ko es te teicu, ir manas personīgās domas, izteiktas vairāk vai mazāk teorētiski. Kā, piemēram, būt, ja rastos tomēr sociāldemokrātijas ministrija (protams, tikai koalīcija)*. Kad sociāldemokrātija griezās, pēc manām domām, pilnīgi provokatoriskiem nolūkiem pie strādnieku-zemnieku frakcijas pēc pabalsta, «Darbs un Maize» — atbildēja ar lozungu «labvēlīga neutralitāte». Ko nozīmē labvēlīga neutralitāte? Vai tas ir 1928. gada 1. maija gājiena lozungs? Šķiet, ka ne, jo tas jau pietiekoši nosodits. Vai mēs tiešām varam būt *neitrāli* pret valdību? Kādēļ tad mēs piedalāmies politikā, ejam saeimā un pie tam ejam turp tieši no cietumiem? Nē, politikā strādnieki *nevar būt neitrāli* un vēl pret sociāldemokrātiem. Tie viņiem nesaudzīgi jākritizē ik uz soļa, tādēļ taču, starp citu, jūs gājāt uz parlamentu, jo, ka pilsonība jāapkaro, tas mūsu strādnieku masām jau diezgan labi ieaudzis galvā.

Bet tur vēl pielikts kļāt «labvēlīgu» neutralitāti? Ko tas nozīmē? Vai neutralitātes pastiprinājumu? jeb pavājinājumu, aprobežojumu? Vai tas nozīmē, ka jūs būsat neitrāli «tikām cikām»**? Jeb tas nozīmē tādu neutralitāti, kādu pasludināja dažādie Anglijas trabanti*** pasaules karā (Dānija, Norvēģija) jeb pretim Vācijai — piemēram, Hollandē? Nē, nekādas *labvēlibas* jūs sociāldemokrātu koalīcijai nevarat parādīt, ja negribat kļūt par tādiem pat no devējiem kā sociāldemokrāti! Un bez tam turpat blakus ir joti pareizi kritizēta sociāldemokrātijas platforma. *Ne-kādas* labvēlīgas neutralitātes!

Bet ko tad darit? Vai vienkārši pasacit: mums vienalga, vai sociāldemokrātu koalīcija jeb fašisms? Nē, par tādu izteikumu jūs jau pietiekoši cietuši Masaka bēru gadījumā,⁶⁵ jeb Vācijas strādnieki 1921. g. puča gadījumā, jeb Bulgārijas biedri turienes apvērsuma dienās. Ko tad? Pabalstīt un negāzt valdību, tas nav viens un tas pats. Atminat, ko rakstīja Ķeņins 1917. g. aprīlī: vai vajadzēja un bija iespējams 1917. g. pavasarī gāzt pagaidu valdību? «Atbildu: 1) tā jāgāz...», «bet 2) to *nevar tūlit nogāzt*****

* T. i., koalīcijas valdības veidā. *Red.*

** Par tik, par cik. T. i., sniedzot nosacītu atbalstu. *Red.*

*** — pabalstītāji. *Red.*

**** Ķeņins V. I. Raksti, 24. sēj., 21. lpp. P. Stučkas kursīvs. *Red.*

utt. Mēs sociāldemokrātiem neuzticam un *nevarām dāvāt uzticību* viņu koalīcijai, bet tas nenozīmē, ka mums tā jāgāž, kad to vēlas buržuāzija. Ja mēs nobalsosim kopā ar buržuāziju, — mēs pabalstīsim jaunāku ienaidnieku. No 2 jaunumiem mēs pieciešam to mazāko. Mēs cīnāmies par saviem lozungiem, ja par tiem labprātīgi jeb no māsām, tas ir, aplinkus no mums, spiesti iet arī sociāldemokrāti; tā ir paralēla cīņa. Kādā vietā [1902. g.] *Leņins* rakstīja par kopēju cīņu pilsoniskā revolūcijā: mēs ejam kopā, bet ar roku tai uz pleca, lai pilsonība nevarētu atkāpties, un, ja tā atkāpjas, tad mēs ejam *pār par* to uz priekšu.* Ja būtu iespējams nodibināt strādnieku-zemnieku valdību, tā būtu labāka, bet tā nav parlamentāra kombinācija. Nevajaga domāt, ka tāda izturēšanās «varētu atbaidīt sociāldemokrātus» no parlamentārām valdības kombinācijām. Tas būtu nieki. Viņi iet valdībā, apstākļu spiesti (bailes par pašu ādu), arī ar politiskiem nolūkiem utt. Jūs turpretim vadāties vienīgi no strādniecības šķiras interesēm *visumā* (ne acumirkīgām), kur pirmā vietā stāv vispasaules revolūcijas intereses, starp citu, PSRS intereses.

Tur ir pretrunas, bet tās ir iekšējas, ne izdomātas, bet faktiski esošās pretrunas, ko aizmirst nedrīkstam ne uz brīdi. Tādas pretrunas ir izšķiramas vienīgi dialektiski, tas ir, revolucionāri. Bet patlaban revolucionārais moments nav nācis, jo Latvija šīnī ziņā ir pārāk atkarīga no vispasaules apstākļiem.

Un cits moments ir, ja rastos gadījums, ka fašisti tiecas bez tiešiem ieročiem parlamentārā kārtā *iezagties* valdības varā. Frakcijai nopietni jāuzstājas ar piedraudiem: «Kungi, rokas nost! *Strādniecība apvienībā ar darba zemniecību to neļaus!*» Tie Zemnieku savienības vadoņi, á la Ulmaņi, pazīst strādniecību tikai no krogus puses. Viņiem tas japatēc druskus skaidrāk. Lai iedomājas *22. augustu pa visu Latviju*, desmitkārt pastiprinātā veidā! Un te man atgādājas neliels citāts, ko es 10 mēnešus atpakaļ («Cīņas Biedrs», Nr. 1, 36. lpp.)* citēju: kādā virsnieku klubā runāts: «mūsu likumdevēji tagad mokās ar valdības sastādīšanu un nevar to izdarīt. Droši un noteikti varam apgalvot — ja valdības sastādīšanu uzdotu tanku pulkam,

* *Leņins* V. I. Raksti, 5. sēj., 307. lpp. Red.

** Šk. šā sēj. 142. lpp. Red.

tas to izdarītu ļoti ātri.» Es nezinu, vai tagad virsnieks runātu tikpat vieglprātīgi. «... Man stāstīja žagatiņa» (kā dzied tautas dziesmā), ka tanku «iedzīvotāju» starpā rādušās balsis par labu — strādnieku-zemnieku frakcijai! Es kādu citu reiz citēju kāda cita Latvijas tautieša (diplomāta) intīmu vēstuli, kā viņš vēl 1925. vai 1926. gadā sapņojis, ka «Jelgavā ielās gājieni utt. un ka viņš sapņos — palīdis zem gultas».

Pasakiet pilsonībai viņas visumā *strādnieku-zemnieku apvienības* vārdā: «Cic! Pagultē!» No mums lielā mērā, no mūsu prašanas atkaras, izmantojot augustu un oktobri, — gūt jaunus pulkus, lai šī piedraude nepaliktu tukša skaņa. Pusduci alus var viegli veikt kaut kurš Ulmanis. Pusducis strādnieku un zemnieku deputātu nav pa spēkam visai viņa frakcijai. Jo, kad uzmaršēs viņu 75 000, tad — Ulmaņa piekritēju, kaut aizsargu skaits sakusīs kā sniega zaldāts saulgozī.

Es, protams, to runāju tikai par nākotnes perspektīvām. Patlaban stāv priekšā cits, prozaiskāks uzdevums: 1) nostiprināt organizatoriski 6./7. okt. panākumus; 2) ar 22. aug. palīgu iekarot jaunas pilsētu un lauku masas, un jo sevišķi neizņemot to «mazo», lielo zvaigžņu aptumšoto «zvaigznīti», ko sauc par Latgali; 3) pārvēršot šo iekarojumu par lielu ciešu *apvienību starp strādniecību un zemniecību*. Tāds lozungs raksturo jauno posmu Latvijas politikā. Protams, lozungs vēl nav fakts. Bet, ja lozungs pareizs un dzīves izbīdīts — tad viņš top par faktu. Agrāk vai vēlāk.

P. Stučka

«*Ciņas Biedrs*, 9.—10. nr.,
1928. g. septembrī—oktobri,
1.—29. lpp.; «*Tovaruīu*», 1928, № 5

Iespiests pēc žurnāla «Ciņas Biedrs» teksta

VALSTS JUBILEJAS DIENĀ⁶⁶

Buržuāzija Latvijā šodien svin savas «demokrātijas» 10. vārda dienu. 18. novembrī 1918. gadā pie mielasta galda Latvijas buržuāzija nodibināja savu «brīvo valsti». Brīva viņa ir vienīgi buržuāzijai: turīgajām un mantīgajām šķirām. Un šīs viņu brīvības apsargā ne vien vēsela ierēdņu un policijas armija, bet arī vesels apbruņots

karaspēks. Viņa piesauc palīgā pat vēl augstāku varu: «*Dievs, svētī Latviju, mūs dārgo tēviju.*» «*Dievs* — mācītāju frakcijas personā! «*Dārgo tēviju?*» Kam viņa ir *dārga*? Buržuāzija, īpaši zemnieciskā, mīlo tikai to, kas ir lēts. «*Dārgas*» viņa ir vienigi strādniecībai un vispār darbaļaudīm, uz kuru pleciem gulstas šīs «*dārgās tēvijas*» uzturēšana. «*Kur puķes zied, kur putni dzied*» un — kur apmēram pusmiljons darbaļaužu, strādnieku un darba zemnieku vergoja savos vaiga sviedros, lai padarītu *lētu* šo tēviju tiem, kam viņa vajadzīga un noderīga. Jo proletariātam pašam še nav *savas «tēvu zemes»* un darba zemnieks savu zemi dārgi īsamaksā, tieši sviedriem un naudā pārvērstiem sviedriem.

Ikviena valsts ir šķiru valsts ar valdošās šķiras valsts varu, jo: «*Modernā valsts vara ir tikai komiteja, kas pārvalda visas buržuā šķiras kopīgās lietas*» (Markss)*. Un, ja mums grib iestāstīt, ka [buržuāziski] demokrātiskā valsts taču esot *vairākuma* brīva vēlēšanās un mazākumam taču jāpādodas vairākumam, tad mēs zinām, ka: «*Demokrātija nav* identiska ar mazākuma pakļaušanos vairākumam. Demokrātija ir *valsts*, kas atzīst mazākuma pakļaušanos vairākumam, t. i., organizācija sistemātiskai vienas šķiras, vienas iedzīvotāju daļas *vardarbībai* pret otru šķiru, pret otru iedzīvotāju daļu.»**

«*Esiet paklausīgi tai priekšniecībai, kam ir tā vara pār Jums.*

Ja mēs tuvāk aplūkojam savu iekārtu, mēs redzam: visjaunākās modes konstitūcijas ar vispārējām vēlēšanām, proporcionālu priekšstāvību, pat grozāmiem un strīpogramjiem kandidātu sarakstiem, kur saeimu var atlaist tikai tautas nobalsošana un valsts prezidents tikai no avīzēm dabū zināt, kāda ministrija iecelta no valsts saeimas utt. Bet blakus visām šīm «rakstītām» brīvībām — *reālā* konstitūcija ar cara laiku sodu likumiem pret strādniecību ([par] «politiku»), ar [politiskās] apsardzes moderniem paņēmieniem, kādu nebija pat cara laikos, ar lauku aizsargu bataljoniem pēc melnās sotņas paraugiem utt. Un rezultātā tāda cietumu pārpildīšana ar politiskiem, ka kļūst nepieciešama *jubilejas amnestija*.

* Markss K., Engelss F. Darbu izlase trīs sēj., 1. sēj., 115. lpp. Red.

** Leņins V. I. Raksti, 25. sēj., 419. lpp. Red.

Un pati buržuāzija? Vai tā ir kaut pirmajos savos uzvaras gados gājusi progresu ceļu. Paraugiet, kādus milzu soļus spēra buržuāzija pēc varas iegūšanas citās zemēs: Anglijā, Francijā, Vācijā. Viņa šo varu guva gan, uz darba laudim atbalstoties, revolūcijas cīņās, un viņa savu uzvaru, gan arī uz strādnieku rēķina, *izlietoja* apbrīnojamai *attīstībai* rūpniecībā. Tagad tas tur arī ir citādi. Mūsu buržuāzija tamlīdzīgas vēstures nepazīst un neatzīst. Viņa varu guva caur revolūciju citās zemēs, un, tikusi pie varas, viņa ir domāt nedomāja par kaut kādu rūpniecības attīstību. Visa zemnieciskā buržuāzija baidās no rūpnieciskas attīstības, jo viņa aiz tās redz vienīgi strādnieku masu pieaugšanu un revolūcijas spoku. Viņa sajūsminās vienīgi par veclaiku iekārtu: par jaunām kļaušu sistēmām, par neaprobežotu varu savās rokās utt. Bet pilsētu «demokrātija» aprobežojas ar 3 vīru frakciju no 100 deputātiem un arī pie tam savā vairumā saskaņā ar pelēko baronu.

Vai vajadzīgs labāka pierādījuma, kā kaut pēdējās [saeimas] vēlēšanas. It kā jubilejas ilustrācija tās gul mūsu acu priekšā. Uz 100 deputātiem 26 politiskas grupas, no tām 9 vienvīru, 7 divvīru grupas utt. Ko tas nozīmē? — Vislielāko korupciju, kur visa politika dibinās uz «govandeli» ap balsīm un ministru sēdekļiem. Zemnieku savienības 16 vīriem jāpieandelē kļāt, mazākais — 34 balsis un uz *ilgstošu* laiku. *Tāda ir jubilejas valdība.*

10 gadi šādas «demokrātijas»! Ko tie atnesuši Latvijai? Tie atnesuši Latvijai vispārēju nemierību. Tie simti gādībeņu*, kas šodien iziet uz jubilejas svētkiem, tikai *apslēpj* to nēsātāju galvu tiešus nolūkus *atcelt* [arī] šo [buržuāzisko] demokrātiju un pārvērst Latviju par *fašisma zemi*, tas ir, par zemi, kur vairs nebūtu pat iluzorisko (māņu) brīvību, bet vienīgi un tieši — *atklāta mazākuma varmācība*. Jo «demokrātija» viņiem par labu bija tikai tik ilgi, kamēr laudis ticēja rakstītiem solījumiem. Visās buržuāzijas rindās, pat neatskaitot sīkpilsoņus un sociāldemokrātus, nav neviena, kas nopietni ar ieroci rokās uzstātos pretim fašistu apvērsuma mēģinājumam.

Kā strādniecība un darba zemnieks lai izturas pret šo iekārtu? *Viņi*, protams, *nevar piedalīties jubilejas priekos un izpriečās*. Tā ir buržuāzijas lieta. Bet viņi nevar

* Cilindrotie (ar cilindriem galvā). *Red.*

vienaldzigi pagriezt muguru visam tam, kas notiekas, jo tas viss sāpīgi attiecas taisni uz viņiem. Tas viss, kas skaļi solīts konstitūcijā, solīts taisni *viņiem*, jo buržuāzijai savu brīvību nav vajadzīgs sev pašai solīt; tās viņa, reiz varu saņēmusi savās rokās, bauda bez raksta. Un tādēļ viņai jāizlieto arī jubilejas gadījums, lai noskaidrotu patieso demokrātijas nozīmi kā sev pašiem, tā saviem biedriem un plašajām masām. Jo taisni jubilejas ir labs gadījums, lai visu to lielo pretišķību, kas ir starp vārdiem un darbiem, vislabāk apgaismotu.

Taisni jubilejas dienā viņai jābūt uzmanīgai pret vi-sādām fašistu tieksmēm, jo viņai *nav vienaldzigi*, vai politiskie apstākļi top jaunāki vai ne. Tās rakstītās brīvības viņa tiecas pārvērst par reālām, kas, protams, izdodas tikai, ja viņai ir tiešs spēks. Mazu uzvaru viņa ir guvusi šīnī zinā jubilejas priekšvakarā. Protams, tas ir tikai mazs solis.

Strādnieku šķirai šeit nav savas tēvijas, bet vai viņas tēvu zemei jābūt vienīgi kapa šķirstā jeb kādā neesošā «viņā pasaule». Nē, viņai var būt arī *sava* tēvu zeme, bet tā var būt vienīgi sociālistiska. Un, kamēr tās viņai nav savā zemē, viņa savu *jubileju svin pēc cita kalendāra*, 11 dienas agrāk,* jo tikai strādniecības jubileja, kaut tuvu vai tālu, ir *viņas* jubileja. Savās mājās viņai atliek tikai cīnīties un ciest, ciest un cīnīties.

Pirmpublicējums.

*LKP CK PVI PA, 240. f., 1. apr.,
508. l., 246.—266. lp.*

Iespiepts pēc rokraksta

KRITISKAS PIEZIMES TAKTIKAS JAUTĀJUMOS

Mēs nule nosvinējām Komunistiskās Internacionāles 10 gadu svētkus. Varbūt mazliet vienmuļīgi. Varbūt viens otrs biedrs, kas klibo uz *labo* kāju, šīnī, kā viņam šķiet, vienmuļīgā gaitā arī atrod attaisnojumu saviem labpusējiem novirzieniem. Varbūt viens otrs biedrs ar «kreiso» slimību arī *savai* slimībai *te* atrod pamatu. Ja mēs gribam pareizi vērot, tad mums jāatrod pareizais viedoklis. Un šis viedoklis ir tas, ka proletāriskā kustība, revo-

* T. i., 7. novembrī, Lielās Oktobra sociālistiskās revolūcijas svētkus. *Red.*

lūcija vispār ir pieņemusi apbrīnojami plašus apmērus, kas bieži apstulbo un padara mūsu acīs it kā par vienmuļigu to, kas ir grandiozs, lielisks. Apbrīnojami zīmīgi Ķeņins vēl 1921. gadā šo mērauklas dialektisko pārvērtību attēloja vārdiem: «Ja daži tūkstoši bezpar-tejisko strādnieku, kas parasti dzīvo mietpilsonisku dzīvi un tikko velk dzīvību, kas nekad neko nebija dzir-dējuši par politiku, sāk rīkoties revolucionāri, tad jūsu priekšā ir masa. Ja kustība izplatās un pastiprinās, tā pa-kāpeniski pāraug īstā revolūcijā. Mēs to redzējām 1905. un 1917. gadā, triju revolūciju laikā, un jums (Komin-ternes kongresa locekļiem [P. S.]) arī vēl nāksies pārlie-cināties par to. Kad revolūcija jau ir pietiekami sagata-vota, jēdziens «masa» kļūst citāds: daži tūkstoši strād-nieku nav vairs masa. Sis vārds sāk nozīmēt ko citu. Jēdziens «masa» izmainās tai ziņā, ka ar to saprot vai-rākumu, turklāt ne strādnieku vienkāršu vairākumu, bet visu ekspluatēto vairākumu...»* (3. kongresā 1921. g.) Jeb kā Ķeņins izteicās citā vietā: «Seit jāskaita ne tūkstošiem..., šeit jāskaita miljoniem un desmitiem mil-jonu.»** Vai vajag spilgtāka pierādījuma par «skaitlības» (количество) pāreju īpatnībā (качество)?*** Bet vai pēc šīs jaunās īpatnības atziņas *vairs var atgriezties atpa-kal pie tūkstošiem?* Vai mums pēc tā nezūd mērogs pretim *sīkiem* notikumiem? Šī tendence jau ir dabiska, bet taisni *tā nav dialektiski komunistiska*. Komunismam, arī Kom-internei visumā, ir jāmācās, jāprot novērtēt i miljonu partijas, i jaunu zemju tūkstošu un *pat simtu* organizā-cijas; ne vien milzu nācijas, bet *visniecīgākās tautīnas*.

Salīdzināsim Kominternes I kongresu (1919. g.) ar viņa 52 delegātiem no 30 zemēm (bet tikai 12 kompartijām), pie kam šo delegātu vairums bija vai nu no [Padomju] Krievijas, jeb Krievijā atrodošies bijušie karagūs-tekņi, un VI kongresu (1928. g.) ar 532 delegātiem no 57 zemēm un tikpat daudz kompartijām (pavisam 65 orga-nizācijas), pie kam 26 partijas jeb *gandriz puse* ne no Eiropas, un pie tam ne kļusi biedri, jo no 299 runātājiem 112 attiecas uz neeiropiskām zemēm. — Vai te skaitlība *nav pārgājusi jaunā īpatnībā*. Revolūcija kļuvusi *tiešām*

* *Ķeņins V. I. Raksti*, 32. sēj., 436. lpp. P. Stučkas kursīvs. *Red.*

** *Turpat*, 31. sēj., 70. lpp. P. Stučkas kursīvs. *Red.*

*** T. i., kvantitatīvo izmaiņu pāreja kvalitatīvajās izmaiņās. *Red.*

vispasaules revolūcija. Atminiet tikai Anglijas [1926. g.] miljonu generālstreiku, Ķīnas revolūciju, kurā valdošā partija bija komunistu rokās,⁶⁷ un pēc tam Kantonas kūmūnu,* Indijas *masu streikus*, Marokas nemierus un Afrikas nēgeru sacelšanos. Vairs revolūcija *nav iedomājama ārpus vispasaules revolūcijas* saistiem.

Bet vēsture te ienesusi *vēl vienu* it kā *pretrunu*. Krievijas revolūcija, tagad PSRS, kur uzvarēja proletariāta diktatūra, pārgāja uz sociālistisku celtniecību *vienu* vien zemē (gan $1/6$ no visas pasaules). Kā zināms, šis fakts, paredzēts un sludināts jau Ķeņina darbos, bija par asu diskusijas priekšmetu, kura izbeidzās ar to, ka PSRS komunistiskie kadri vēl centīgāk pārgāja uz socializāciju, industrializāciju milzu apmēros un pat uz lauku *pārbūvi* sociālisma virzienā (padomju un kolektīvās labības *milzu fabrikas*). Protams, *neatrujoties* no pārējās pasaules revolūcijas, taisni otrādi, to veicinot ar savu apbrīnojami plašo *celtniecības paraugu* — taisni [agrāk] atpalikušajā Eiropas zemē. Es jau kādreiz iztēloju, kā nodibinājās *divas lielas saimnieciskas vispasaules sistēmas*:** padomju sociālistiskā un pārējās pasaules kapitālistiskā, pie kam padomju cīņa savā sistēmā ierauj visas pārējās pasaules proletariātu, pat plašāk, darbaaudis vispārīgi un jo sevišķi kolonijās. Šo divu sistēmu starpā *galīgā, izšķirošā* cīņa *nenovēršama*; uz to gatavojas abas puses. Padomju valsts, protams, ir ieinteresēta iespējami *novilcināt* šo momentu, kamēr tā top iespējami stipra un kamēr darba masas pārējā pasaule arī galīgi pārliecinās, ka industrializācija un socializācija te nav *gaisa pilis* jeb kapitālisma celtnes un ka 5 gadu laikā, piemēram, Ķeņingradas apgabalā, privātnieks iz *rūpniecības būs galīgi izspiests*, pati Ķeņingrada būs visai nopietns rūpniecības centrs ar 3—4 elektriskām milzu celtnēm*** utt. Visstulbākais s.-d. strādnieks tad vairs neticēs savu vadoņu melu pasakām. Bet reizē arī *kapitālistiskās* sistēmas *valstis* cenšas vēl *novilcināt* izšķirošo brīdi, cerot — ne vairs uz [Padomju] Krievijas sabrukumu, bet uz savu nostiprināšanos [pašu] mājās, aizmugurē — pret strādniecību****: agrāk tās lika cerības uz vienkāršu koalīciju ar s.-d. node-

* Sk. 67. piezīmi. *Red.*

** Sk. *Stučka P.* Rakstu izlase, 6. sēj., 327. lpp. *Red.*

*** Milzīgām (lielas jaudas) elektrostacijām. *Red.*

**** T. i., attiecībās pret proletariātu (iekšpolitiski). *Red.*

vējiem, tagad jau uz fašismu, pat uz *fašisma koaliciju* ar s.-d. vadoņiem.

Te ceļas tik daudz *vissarežģītāko problēmu*, kas jāsaprot ikviem darba cilvēkam, kā, piemēram: saimnieciskie līgumi starp abām sistēmām stiprina — *abus* puses, bet tikai *padomju* sistēma to var izlietot *plānveidīgi*, kamēr kapitālistiskās valstis šķēl *pilnigi objektīvus* apstāklis — dažādo zemju kapitālisma nevienmērīgā attīstība un ikviens jauns strādnieks vistālākajā kolonijā ir potenciāls (iespējams, varbūtējs) — padomju piekritējs. Raug, kādēl visi imperiālisti vislielāko naidu sludina ne [tik daudz] pret padomēm, kā pret Kominterni.

Ar vārdu sakot, iztirzājot Kominternes 10 gadu panākumu rezultātus, mēs varētu sastādīt visai interesantu slēdzienu «ķēdi», bet es te negribēju nodarboties ar tēzēm par vispasaules lietām un par Kominterni, bet par mazu, šauru daļu no tās — par *Latviju*. Divi visai svarīgi apstākļi ir iespaidojuši Latvijas pagājušā gada notikumu bilanci. *Tirdzniecības līgums* ar PSRS ir pacēlis skaitliski, un ne vien skaitliski, viņas strādniecību. Ja arī pieņemam par pareizu oficiālo ciparu 5500—6000 (pēc manām domām, tas jāņem augstāk), tad tas *samērā* nav mazs: $\frac{1}{10}$ — $\frac{1}{6}$ no visas pilsētu strādniecības; tā ir *liela «muguraula»* stiprināšana, un tā rada *objektīvus apstākļus*, nerunājot jau par *subjektīviem* (sal. Ventspili), cik tālu Latvijas strādniecība taču te redz savām acīm, ka te iet darīšanas ar valsti, kur *kapitālistu* šķiras vairs tikpat kā nav (jo to tikai *pielaiž* pati padomju diktatūra visaprobežotākos apmēros). Otrs apstāklis ir *bads uz laukiem*, īpaši Latgalē, *aiz plūdu* nelaimēm.* Tiešs bads un bez tam bada *bezdarbs*, ko nevar [pilnībā] kompensēt līgums ar [Padomju] Krieviju. Ja pat tādi siekallaiži no Latvijas «augstskolas profesūras», kā Dišleri, precību lapā un preses «iebraucamvietā» «Jaunākās Zīņās» raksta tik *dziļas* gudrības: «*Tas ir pārāk (!) nopietns laiks, kad cilvēki vārda pilnā (!) nozīmē mirst badā*», jeb kā Skalbe, ar jūsmu, bet par samaksu un ne ar revolucionāru protestu apraksta, kā viņu acu priekšā mirst Latgales bērni un ne vien bērni. Pa to laiku, kad tie paši «literāti» ar s.-d. priekšgalā Rīgā pie desīnām un — šampanieša piedzērumā kaķkanē preses un citādās masku ballēs.

* Sk. 52. piezīmi. Red.

Sie *divi* svarīgākie objektīvie *fakti* un nevis, vismaz ne vien, jauna taktika ir *tas jaunais*, kas norisinājās pagājušā gadā Latvijā. *Tie abi* vispirms padarija bagātos vēl bagātākus, jo i no līguma, i no bada pirmā kārtā *tikai labumus* bauda bagātnieku šķira. Bet ko tas nozīmē sabiedriski? Pretišķibu pieaugšana, šķiru cīņas paasināšanās. Protams, *ne aiz šiem* diviem faktiem *vien*, bet rezultāts bija tas, ka Latvijā sāka *runāt citā valodā*. 22. augusts* un saeimas vēlēšanas bija *jaunas noskaņas* Latvijas «demokrātiskajā pīlu dīķi», kā to nelaikis Jansons-Brauns kādreiz nosauca. Mēs ar pilnu tiesību sākām *runāt* par «*jaunu posmu*» un turpinām joprojām par to *runāt*, tikai jāteic, ka ne arvien pietiekoši skaidru un noteiktu valodu un taču — taisni par tādām tēmām kā par jauniem posmiem vienmēr vajadzīga skaidrība un noteiktība, jo tas nav slēpju sports, kur kādu posmu var vienkārši pārlēkt, vismaz ne ik visos gadījumos.

Nav laikam vēl nekad un nekur tik daudz *runāts* par «*tekošo momentu*» jeb par vienu vai otru «*stāvokli*» kā patreiz pie mums, un tas pēc sacītā pilnīgi saprotams. Bet es nesacišu, ka viss, kas šādā veidā sacīts, vestu pie lielākas momenta noskaidrošanas un novērtēšanas. Mēs, piemēram, pārāk bieži *runājam* par Latviju kā par izolētu vienību jeb atkal jau ieskaitām to pilnīgi vienā vai otrā sistēmā, kamēr Latvija vēl nav ne šis, ne tas⁶⁸. Cik smiekligas arī šķiet runas par izolētu Latviju, mēs tomēr lasām par *Latvijas* saimniecības jeb kapitālisma stabilizācijas pakāpi, dzirdam par *Latvijas* gatavošanos uz karu pret [Padomju] Krieviju utt. Nu pasakiet tikai, kas lai nopietni nēmētu *Latvijas karu* pret Krieviju! Viņas «*brūnukuģi*» «*Virsaiti*» jeb tamlīdzīgi kara gājienā pret Ķeņingradu jeb — Vitebsku. Ja var būt un ir nopietnībā runa *par kara briesmām*, tad taču tikai par to, ka *Latvija būs nenovēršami tas karalaiks*, ka *to bruņo un kopo* ar citām kaimiņu valstīm *karam savos nolūkos* Anglija vai Francija utt. jeb viena, otra un trešā vienā laikā. Bet Latvijas pašas tanki, lidmašīnas, ložbēri viņai pašai vajadzīgi tikai pret savu *iekšējo* ienaidnieku, pret strādnieku šķiru, bada cietēju utt., u. tml. Bet tad arī vajag izvairīties no teikumiem par «*Latvijas karu*», jo vairāk tādēļ, ka taisni *bruņošana no ārpuses* radīs lielāku uzmanību un pretes-

* Politiskais streiks un demonstrācijas 1928. g. 22. augustā. *Red.*

tību pret kara briesmām, kas neizbēgami Latvijā draud agrāk vai vēlāk. Tas pats jāsaka par izolētās Latvijas saimniecisko stabilizāciju. Tāds jēdziens ir ilūzija, kurai nav nekāda pamata. Tā var būt saprotama vienīgi sakarā ar *vienu vai otru* sistēmu, vai ar Rietumiem, vai ar Austrumiem. Bet Rietumi Latviju izlieto vienīgi kā pakalpīgu sulaini, tikai ar to starpību, ka sulainim tomēr tieši *izmaksā algu*, Latvijas valdītājiem turpretim šo naudu žēlīgi dod *tikai kā aizdevumu* viņu valstij, tas ir, uz darbaļaužu rēķina.

Ja es iesāku ar tagad visiem redzamo patiesību par vispasaules revolūciju un divām lielajām sistēmām, tad es to darīju tādēļ, ka baidos, ka pie mums kādreiz i vienu, i otru apstākli aizmirst un aiz tā iemesla, ka Rietumos revolūcija norisinās lēnāk, nekā mēs to vēlētos, mēs kādreiz atmetam* jau pasen pie mums *atzīto* patiesību, ka pie mums revolūcija norisināsies *tikai* sakarā ar kādu revolucionāru soli Rietumos un ka mazliet atgriežas pie agrākā, kā es to kādreiz nosaucu, romantiskām cerībām uz Austrumiem. Pilnīgi pats par sevi saprotams, ka tas, kas norisināsies vai norisinātos Latvijā, nevar palikt bez iespāida, bez iejaukšanās un ka *patlaban* nav laiks, kad Anglija vai Francija vienaldzīgi noraudzītos, ja Latvijā norisinātos nopietnas, viņu sistēmai pretējas pārgrozības, pie tam ar pretējas sistēmas iejaukšanos. No tā taču vienkārši jātaisa attiecīgais slēdziens. Vai Latvijas revolūcija patreiz var būt pietiekošs iemesls paātrināt intervenciju?

Es te gribētu atzīmēt, ka tas, ko es še rakstu, ir *manas* personīgās domas, par kurām atbildību nesu tikai es pats, jo es tagadējā, sevišķi sarežģītā momentā turu par vajadzīgu, lai tādos jautājumos būtu skaidrība un arī noteiktība un lai reizē mēs to apdomātu *aukstasinīgi* un ne, kā es kaut kur izteicos, zem paaugstinātas temperatūras iespāida. Ja es, piemēram, lasu par kādu, pat labpusēju novirzienu, ka s.-d. pēdējās koalīcijas valdības laikā netikusi nostādīta otrpus barikādēm, tad es nopietni prasu: ko tas nozīmē, vai to, ka toreiz vajadzēja uzstādīt lozungu: *nost s.-d. valdību!* Un te tūliņ jāatzīmē, ka tas ir visgrūtākais jautājums, *kā saprast* vārdus «neatbalstīt s.-d.

* Es izrakstu tikai no kāda ziņojuma: «Latvijā daudzos pagastos ir revolucionāra situācija.»

valdību un reizē neuzstādīt lozungu, tas ir, tuvāko mērķi — tās gāšanu. Bet man ir vairākkārt pienācies aizrādīt uz klasisko Ķeņina atbildi 1917. gada aprīļa mēnesī pretim Pagaidu valdībai: «Tā jāgāž...», bet *«to nevar tūlīt nogāzt»*, jo priekš tā vajag *iekarot savā pusē strādnieku vairākumu.** Vai Latvijā toreiz** tas tā bija? Pat pilsētas strādnieku starpā taču ne! Un uz laukiem?? Un tad tālāk *«s.-d. otrpus barikādēm»*, vai arī s.-d. strādniekus? Tas ir, ne šķiru pret šķiru, bet strādnieku pret strādnieku tādēl, ka tas vēl dzīvo [buržuāziskās] demokrātijas vai sociāldemokrātijas ilūzijās? Par atsevišķām personām (piem., Rudēvicu jeb tml.) te nerunāju, bet par lielākām masām, kādas toreiz aiz s.-d. *bija* un *vēl ir*. Es atminos brīdi, kad tas tā bija arī PSRS, tas bija varbūt traģiskākais brīdis padomju vēsturē, kad Iževskas fabriku meņševistiski pieviltie strādnieki stāvēja ar ieročiem pret padomju strādniekiem, un ne vien stāvēja, bet cīnījās, šāva un krita⁶⁹. Tas nebija ilgi, un strādnieku šķiras sajūta uzvarēja. Vai tā mēs domājam cīņu pret Latvijas s.-d. strādniekiem? Taču ne! Nost nodevīgos vadoņus, vienotu fronti ar strādniecību. Masaka bēru parādes gadījumā*** (mēs to sākam aizmirst!) es rakstīju, ko apmēram vajadzēja darit: uz *bargāko* kritizēt sociāldemokrātiju, bet *saukt* uz kopēju bēru gājienu kā protestu nacionālistiskai slepkavībai pret strādnieku.

Nemsim citu piemēru. Mēs lasām par *«mūsu fašistisko valdību»* un reizē aicinām bruņoties pret *gaidāmo un draudošo* fašistisko bruņoto apvērsumu. Kā tas saprotams? Ja pie mums jau valda fašisms, tad kādam velnam fašistiem vēl jātaisa fašistisks bruņots apvērsums? Te valda zināma neskaidrība un ne pie mums vien. Pie mums ir *reakcija* pie valdības stūres, valdībā ir tieši fašisti, bet viņi vēl izlieto *legālo* demokrātiskās valsts formu; vēl *nepadzen* parlamentu, vēl vecajās formās ietērpj savu pilsonisko diktatūru, vēl pat pret strādnieku kustību ietur zināmas formalitātes, vēl nepārejot uz *atklātu* fašistisku diktatūru. Citiem vārdiem, *vēl ir* zināmas legalitātes formas, kuras tad arī, pēc Kominternes noteikumiem, ir jāizlieto. Vēl pašas buržuāzijas un sīkburžuāzijas starpā iet

* *Ķeņins V. I.* Raksti, 24. sēj., 21. lpp. P. Stučkas kursīvs. *Red.*

** T. i., 1928. g. augustā. *Red.*

*** Sk. 65. piezīmi. *Red.*

sāvstarpējas cīnas, vēl valda lielu strādnieku masu, jo sevišķi — armijas [kareivju] starpā sociāldemokrātiskas un [buržuāziski] demokrātiskas ilūzijas. Mums tādēļ taisni ir jādara viss, lai nacionālistiem-fašistiem *nebūtu iespējams klusumā* izezagties diktatūrā, lai tas notiktos *atklātā ielu* cīnā, kurā *uzbrucēji būtu fašisti*. Tad ielu cīnās, dodot drošu atsparu, un cīnas gaitā kā visdrošākā, visorganizētākā strādniecības daļa, saņemot vadību savās rokās, — kreisā strādniecība varētu pacelt karogu arī ar izšķirošo lozungu: *nost un tā tālāk*. Mūsu patreizējiem lozungiem šīnī ziņā ir vislielākais trūkums: tie ir *pārāk abstrakti* un caur to nenoteikti.

Mēs svinējām lielu uzvaru saeimas vēlēšanās; to nevajag pārvērtēt par augstu, bet to vajag arī izlietot. Vai mēs to esam pietiekoši darījuši? Nē, nē un vēlreiz nē! Kas ir mūsu strādnieku-zemnieku frakcija?⁷⁰ Mēs sakām, ka tie ir «komunisti» iekavās. Labs ir, bet ko mēs darām atklāti, lai tos padarītu par komunistiem bez iekavām? Mēs tos kritizējam nepietiekoši un arī pa laikam nepareizi. Viņi tomēr ir *kreisākās* strādniecības, ja arī diezgan nejauši legālie «pārstāvji», un viņus vajag kritizēt, ja arī stingri, bet biedriski tik tālu, cik tālu ir cerības uz viņu kreisošanos (gandrīz būtu uzrakstījis labošanos, kas būtu pārprotams). Un zināmi panākumi taču ir manāmi. Es to pilnīgi vājsirdīgi saku, ka tie nedaudzie mēneši, kamēr ir frakcija un iznāk legālie vai puslegālie izdevumi, plašo masu ieraušanā strādnieku kustībā ir priekš Latvijas sperts liels solis, īpaši zīmējoties uz laukiem. Protams, varēja būt vēl lielāki panākumi, ja visas iespējamības būtu *pilnīgi* izlietotas, bet par to vēl būs runa turpmāk. Sevišķi sakari ar laukiem, kā tas redzams no nelielā korespondenču skaita no laukiem, samērā ar fabrikām vēl stipri nepilnīgi. Acīmredzot bez īpašas lauku avīzītes tas nav iespējams. Bet vai te nav zināma kūtrība, ja s.-d. orgāns varēja aizsteigties priekšā ar no Padomju Savienības patapināto sistēmu «izsaukt vienam otru [sacensībā] uz ziedošanu» laikrakstam.

Strādnieku-zemnieku frakcija ne vienreiz vien ir uzstājusies neizdevīgi, bet vest tā saucamo revolucionāro parlamentārismu ir visai grūts uzdevums, īpaši maz piedzīvojušiem parlamentāriešiem: s.-d. kā «slīpēti» politiķi tiem ir bieži aizsteigušies priekšā un vispār attīstījuši radikālu dzīvību zem kreisās frakcijas konkurences iespāida, kā

anekdotē kūtrais ukrainieša zirgs zem terpentīna iespaida. Dzīvie mironi kādreiz šķiet atdzīvināti, un es baidos, ka tikai viens vai otrs biedrs to nepieraksta par noziegumu frakcijai. Tā nevar skatīties. Strādnieku-zemnieku frakcija ar komunistu balsīm un *tikai* uz Komunistiskās partijas ieteikumu ietikusi saimā; viņus par to vēl sīvi vajās, un tā būtu ne vien netaisnība, bet arī lielākā politiskā klūda, ja mēs viņai ne vien nesniegtu, bet pat liegtu jebkādu politisku atbalstu. It kā tā būtu kāda ar partiju *konkurējoša* organizācija! Tā būtu pilnīga revolucionāro strādnieku un jo sevišķi revolucionāras organizācijas nesapratne. No cietuma griezās ar petīciju pie saeimas, tas bija nepiedodams *solis*⁷¹. Ja gribēja griezties, vajadzēja griezties pie strādnieku-zemnieku frakcijas. Te vajag būt pilnīgai skaidrībai.

Sakarā ar to mēs dzirdam, ka mēs esot *pārāk* pieķerušies legālības iespējamībām. Te var rasties liels pārpratums. Es esmu taisni pretējās domās, ka pie mums *pārāk vēlu* un vēl arvien *pārāk maz* izlietotas šīs iespējamības. Es negribu atvainot, ja pielaista mazāk vai vairāk nelegālās vadības tieša nesaistība ar masām, tā ir jāizlabo. Bet komunisti caur to taisni atšķiras no s.-d., ka viņi pieprasī i legālo, i nelegālo metožu izlietošanu visos iespējamos apmēros. Tā ir vājības (un laikam ne vien vājības) zīme, ja tas nav izdarīts un ja nav vēl pietiekoši pielietoti jauni ceļi, jaunas metodes. Ar to grēko ne vienīgi mūsu partija, bet daudz lielākā mērā citas Komunistiskās Internacionāles sekcijas. Komunisti, iznākuši ar savu kustību virs zemes, ar apakšzemes *tomēr* aprobēzotām iespējamībām *vien* vairs neapmierināsies.

Paliek «*posma*» jautājums. Kāda jauna posma priekšā mēs esam? Vai varas saņemšanas posmā jeb *masu iekarošanas posmā*? Nav taču ne mazāko šaubu, ka *pēdējā*. Un tas būs vēl *grūts* un *ilgstošs* posms, priekš kura 22. augusts un 6./7. oktobris deva tikai zināmus pieturas punktus. Es varbūt pirmais ierunājos par «jauno posmu» («*Cīņas Biedrs*», 9. un 10. nr.)*, bet es diezgan noteikti paskaidroju, kas stāv priekšā: 1) nostiprināt organizatoriski 6./7. oktobra panākumus; 2) ar 22. augusta paligu iekarot jaunas pilsētu un lauku masas un jo sevišķi neizņemot... Latgali; 3) pārvēršot šo iekarojumu par *lielu ciešu apvie-*

* Sk. šā sēj. 192.—215. lpp. *Red.*

nību starp strādniecību un zemniecību. Tāds lozungs raksturo jauno posmu Latvijas politikā. Jau nākošā «Cīņas Biedra» numurā man bija «jāpatrokšņo» par vienu «pazudušu lozungu».* Un tagad? Šķiet, it kā gribētu šo manu «protestu» *pārlabot* ar *citiem* «protestiem».

Ja es pārlasu visu vārdu bagāto rakstīto un drukāto literatūru, man acīs duras viena īpatnība. Mēs atmaskojam labpusēju novirzienu; tas ir nepieciešams, jo man arī šķiet, ka mēs to mūsu patreizējos apstākļos vismaz nepilnīgi raksturojam, aprobežojoties gandrīz vienīgi ar sociāldemokrātijas apkarošanu. Viss sociāldemokrātijas iespaids tomēr apņem mazāk *nekā 1/3*, gan vairāk par $1/4$ no visām strādnieku un sīkpilsoņu masām. Mums jāstāda jautājums *plašāk* un jāatkaro arī vēl citas masas. Mēs vēlēšanās izgājām ar *labiem lozungiem*, bet mēs tos *nepietiekoši izlietojām*. Iznāk tiešām, it kā mēs arī šīnī praktiskā ziņā domātu pa sociāldemokrātiski: pasola uz vēlēšanām un *tikai uz vēlēšanām*. Visstiprāk mūsu galvās (un ne vien pie mums) sēd negatīvā vai neitrālā izturēšanās pret zemniecību, — noteiktā un pozitīvā lozunga vietā: *strādnieku un zemnieku savienība!* Ja mēs šo sociāldemokrātismu sevī nepārvarēsim, mēs *nekādas uzvaras negūsim*.. Ja mēs 22. augustā signalizējām zemniecībai, ka strādniecība ir atkal uz kājām, tad tagad 7 mēnešos zemnieks viegli varēja aizmirst, kas bija 22. augustā, ja mēs viņam vēl neesam pasludinājuši, ko viņš var gaidīt: strādnieku-zemnieku savienību. Un taču ikvienā laikraksta numurā tam vajadzēja būt lasāmam, vislabāk zem tieša uzraksta: strādnieku-zemnieku savienība — ar jaunu ilustrāciju, kādā jautājumā, kādā veidā.

Pēdējā laikā daudz minēts vārds *ģenerālstreiks*, iesākot no 22. augusta, kad tomēr nevarēja noteikti izdibināt, vai tas tiešām bija apzinīgi izsludināts jeb tikai par to runāts vispārējos uzsaukumos un tad lemts mītiņā. Nekavēsimies pie šī vēsturiskā jautājuma. Pienācīgi *sagatavots tas nebija* un arī *par tādu nepārvērtās*. Bet mēs pēc tam ik pie viena gadījuma minam *ģenerālstreiku* un runājam pat par tā sagatavošanu bez noteikta lozunga. Es gribēju te tikai vēlreiz īsi atzīmēt, cik nopietns ir *ģenerālstreika* lozungs. *Ģenerālstreiks* var būt divējāda veida, vai nu *īslaicīgs*

* Domāts raksts «Strādnieku savienība ar darba zemnieku», kas bija publicēts «Cīņas Biedra» 1927. g. 11.—12. nr-ā. Red.

(vācieši kā taupīgi cilvēki pat aprobežojas ar 5 minūtēm) protesta, vai lidzjūtības utt. generālstreiks. Kad to sludina s.-d., tie reizē izlīgst ar policiju, ka tā neiejausies, izņemot gadījumus, kad «kreisie» vai tieši komunisti [apliecīna savu aktivitāti] utt. Tāds streiks parasti nenoved pie sadursmēm un *var* (es atzīmēju tikai: *var*) pait bez lielākiem «sarežģījumiem». Cita lieta, ja generālstreiks ir domāts *ar kādu noteiktu politisku lozungu* tai nolūkā to tiešām izkarot. Ar to rotaļāties nevar. *Tas ir sacelšanās veids* vai pakāpe, kas kaut negribot novēd pie sadursmes *un varas jautājuma*. Jo, tiklidz streiks apņem lielas masas un vispār apgādājošus pārtikas, satiksmes utt. arodus, *streika komitejas* pārvēršas zināmā mērā par *varas organizāciju* (blakus likumīgai valdībai), rodas divvaras jautājums, tas ir, *revolūcijas stāvoklis*. To vajag apdomāt *uz visnepietnāko*. Anglijas [1926. g.] miljonu generālstreiks, kura vadoņi negribēja sadursmju, to pierādīja uz spilgtāko: tas pārvērtās noteikti revolucionārā kustībā. Te vieglprātīgi izturēties nav iespējams. Protams, pretim *fāšistu* bruņotai «sacelšanai» jeb, pareizāk, apvērsuma mēģinājumam, tas būtu jāsludina, bet tas tāni pat brīdī arī pārvērstos par bruņotu darbaļaužu pretsacelšanos ar bari-kādēm utt. Uz to, zināms, masas ir jāgatavo. Tas pats būtu kara gadījumā un citos lidzīgi svarīgos jautājumos. Tādēļ jautājums ir jānoskaidro, uz to jāgatavo, bet ne konkrēti uz to jāsauc, jo vairāk, kamēr nav izdarīts vispirmais darbs — masu iekarošana.

Par novirzieniem. Pēdējā laikā atskan mazliet it kā pāniskas bailes no *labpusējām* briesmām. Labpusējās briesmas ir bijušas un laikam vēl ir; mēs tās par vēlu novērojuši. Tās varbūt pat izaugušas no tā kreisā novirziena, kas draudēja kreiso strādniecību pavisam atvilkta no politikas — kreisā sindikālismā. Bet nevajag visu padarīt pārāk vispārēju, samest visu vienā čupā un tad uzmit ar kāju. Tā ir lielākā panika. Ja mēs gribam apkarot labējos un kreisos virzienus, tad *vajag būt pašiem noteiktai pozīcijai*. To mēs varam mācīties no Vissavienības Komunistiskās [boļševiku] partijas vēstures un tagadnes. Ja mēs tur patreiz cīnāmies pret labpusējo novirzienu, tad mēs tam stādām pretim visnoteiktāko pozīcijas programmu; industrializāciju visiem līdzekļiem, savienību ar nabadzīgo un vidējo zemniecību, cīņu ar kulaku (pie mums Zemnieku savienību), lauku socializāciju (padomju un zemnieku ko-

lektīvās labības fabrikas) utt. Tas padarija šo cīņu par *politiski auglīgu*.

Es mēģināju aprādīt, ka pie mums, Latvijā, valda *liela nenoteiktība* politiskās izteiksmes ziņā. Un man mazliet atgādājās Vācijas partijas vēstures posms, kad Maslovs, Ruta Fišere u. c. no *kreisās puses* uzvarēja pār Brandleru un citiem labpusējiem. Šī cīņa bija toreiz nepieciešama; bet, kad tā gandrīz pilnīgi atmeta arodkustību kā lieku legālibu utt., Kominternei bija stingri no tās jānorobežojas (Kominternes 1925. g. augusta mēneša vēstule)⁷². Es negribu teikt, ka pie mums tas tāpat būtu, bet tas pats *slidenais ceļš* ir mūsu priekšā, kad mēs panikā no novirziena varam atmest to, kas ir nepieciešams (nejauši arī pie mums kādu brīdi atskanēja balsis pat pret arodbiedrībām, tad legālibu vispārīgi utt.). Tas, ka bija neskaidrība, kā izturēties pret s.-d. valdību 1928. gadā, izskaidrojās pa daļai vienkārši ar pašas problēmas grūtību. Izšķirt jēdzienu *negāzt* un *pabalstīt*, savienot vienotu fronti cīņā ar kritikas brīvību un šīs brīvības izlietošanu utt. Vienotās frontes jautājums visur cēla tās pašas grūtības, un izvests dzīvē tas *tikpat kā nekur nav*. Tāpat kā strādnieku-zemnieku savienības lozungs. Te draud patiesās briesmas priekš komunisma vispasaules apmēros. Bet tur nepalidz vārdi, tur vajadzīgi darbi.

Dot lozungus ir laba lieta, bet, lai viņiem būtu panākumi, tad vajag kontroles, kas ir izpildīts. Tā bija Ķeņina pamatmācība. Kritiku un arī *paškritiku!* Tāds ir jaunākais tagadnes lozungs. Es to te mēģināju dažos vārdos izvest dzīvē. Es šādos gadījumos mēdzu izteikties asi, kādreiz varbūt asāki, nekā vajadzēja, bet vai mēs baidāmies no vārdiem. Asāki vārdi ir reizē arī spilgtāki vārdi. Un tādās visgrūtākās problēmās, kādas te guļ mūsu priekšā, izteiksmes nenoteiktība viegli var slēpt paša jautājuma neskaidrību. Dialektiska jautājumu izpratne revolūcijā ir nepieciešama, bet to māca tikai ilgstoša revolūcija. To tik skaidri atzīmēja Markss savā «18. brīmērā» kā izšķirību starp buržuāzisko un proletārisko revolūciju.* Mūsu valdības «demokrātiskā» roka tik uzcītīgi ravē revolucionāru rindas, ka tiem neļauj ievingrināties dialektikā, kamēr tie neietiek Latvijas proletariāta patiesajā augstskolā —

* Sk. *Markss K., Engelss F.* Darbu izlase trīs sēj., 1. sēj., 431.—432. lpp. Red.

«centralkā»*. Tikai no turienes vairs nemēdz būt ceļa atpakaļ uz darbu Latvijā, bet vai nu uz «viņpasaulei», jeb vismaz uz austrumiem, pāri par «dieva svētītās» Latvijas robežām.

Leniniskas Komunistiskās partijas ceļam jābūt *noteikti* revolucionāram, apsverot visus, kā vispasaules, tā vietējos apstākļus, norobežojoties pa labi un arī pa «kreisi» (ieka-vās pa «kreisi», jo komunisms *ir viskreisākā* cīņas partija un visi «kreisie» novirzieni ir novirzieni no pareizās, *leniniskās* līnijas, vēlāk [tie] ieplūst labpusējā [novirzienā]). Viņai nav bīstamas pat zināmās kļūdas, ja tikai šīs kļūdas laikā atzīst un izlabo. Ja es rakstu savas kritiskās piezīmes, tad ne aiz kaut kāda nebūt pesimisma (tāds jēdziens proletāriskam darbiniekam ir lieks), bet taisni tādēļ, ka partija ir pieaugusi. Tā vēl vairāk pieaugs, bet te taisni vajadzīgas tās kritiskās piezīmes.

Izpildiet Kominternes kongresu lēmumus un izvediet darba tautai dotos solījumus, tad jūs panāksit šo pieaugumu. Tad jūs iekarosit sev arī darbaļaužu vairākumu (ne balsu veidā), kas ies ar jums, kad radīsies revolucionāra situācija. Tad jūs varēsīt viņiem sludināt kā *tuvāko uzdevumu* arī nākošo «posmu», t. i., to, «kas ar uzvaru beidz». Bet ne agrāk.

P. Stučka

«*Cīnas Biedrs*», 3. nr.,
1929. g. martā, 39.—53. lpp.

Iespiests pēc žurnāla teksta

25

[Latvijas Komunistiskās] Partijas 25 gadu darbības svētki. Es nemīlu jubilejas svinības. Man vienkārši vēcuma skaitļi nekā neizteic. Piemiņa! Pieminam to, kas jau bijis, bet Partija taču dzīvo, strādā un patreiz ir dzīvāka nekā jebkad. Un taču — es nevaru palaist garām Partijas «25. dzimšanas dienu»: Partijas, kurai bijusi un, galvenais, *vēl būs* tik liela nozīme. Vajaga ikreiz atrast to *tiltiņu starp pagātni un nākotni*, pāri tumšajai tagadnei.

Mēs atsevišķa cilvēka mūžu mērojam pēc gadiem, lai atzīmētu vecumu: bērnību, jaunatni, pieaugušu un pār-

* — centrālcietumā. *Red.*

augušu jeb «sirmgalvi». Kad mēs runājam par partiju kā daudzu cilvēku apvienību, mēs tās vecumu nemērojam pēc gadiem. Mēs runājam gan par jaunatni, bet tā ir partijas jaunatne un ne jaunatnes partija. Te ietilpst dažādi gadugājumi. Un taisni Latvijas Kom. partija te ir spilgts piemērs: viņas varonīgais laikmets attiecībā uz *viņas bērnību*, uz 1905. g., kad tā gāja, gadu veca, ne vien savas šķiras, bet arī pilsoniskās atsvabināšanās cīņas,* pilsoniskās revolūcijas priekšgalā.

Bet runā, ka tā sauktie brīnumbērni ātri novecojoties. Arī tas, par mūsu partiju runājot, nesakrit ar patiesību. Taisni otrādi, no jauna un jauna rodas visgrūtākie uzdevumi, bet Partija asiņainās brūcēs turpina savu cīņu — atkal un atkal uz *jaunas, plašākas bāzes, augstākas pakāpes*.

Es, protams, te nevaru kaut visīsākajā veidā atgādināt visus Partijas varonības darbus, un izvēle to starpā ir grūta. Kas bija grūtāki, vai cīnīties 1904. g. carisma žņaugu apstākļos jeb tādi pat pagrīdē — pilsoniskās, pareizāki, pilsoniski sociāldemokrātiskās demokrātijas «brīvības» režīmā. Mēs domājam, ka pēdējā. Un kas bija atbildīgāki, vai iet simtu tūkstošu demokrātiskās cīņas priekšgalā 1905. g. jeb 1929. g. — kā nelielai partijai vadit *komunistisko* kustību Latvijā.

Šo pēdējo apstākli sevišķi bieži nesaprot jeb negrib saprast tie bijušie biedri, kas tagad, lielāka apjoma darbiem apkrauti, neatrod laika paliet mazliet, ja ne asiņu, tad, mazākais, tintes savai jaunības partijai, aprobežojoties, ja daudz, ar vienu otru asaru, lasot ziņas par baltā terora šausmām, zem kurām smok tagad «nelielā partija». «Zēl, bija kādreiz liela partija.» Mēs varam atbildēt — «svārīgāki nekā tas, kas bija, ir tas, kas vēl būs.» Un, kad mēs aplūkojam te cīņu mērķi, ko Latvijas biedri ir izkarojuši ārpus Latvijas, uz dažādām (kā kara, tā saimniecības) sarkanām frontēm, tad taču neviens neteiks, ka tas bijis viņu nacionālās īpatnības auglis, bet ikviens sapratīs, ka tas bijis Latvijas partijas nopolns. Ļeņins, apkrauts *lieliem darbiem* un uzdevumiem kā neviens, to *neaizmirsa*, kopš 1905. g. vairs it nekad.

Vienu īpatnību Latvijas partijā es gribētu īsi atzīmēt, skaitot to par visraksturīgāko. Tā bija un ir partijas

* T. i., cīņā par buržuāzisko demokrātiju. *Red.*

gandrīz *absolūti* strādnieciskais raksturs. Tā bija viņas stiprā, arī gan kādreiz vājā puse, piemēram, kad tā aiz «*partijas vienibas*» principa pieļāva [uz kādu laiku] kopā iešanu ar viņas revolucionābai pretējiem virzieniem, kā «nacionālo» ebreju «Bundu» vai — vēlāk mazinieciski likvidatorisko O. K. (organizācijas komiteju)⁷³. Protams, šīs vājās puses bija niecīgas, salīdzinot ar to spēku, ko partijai piedeva un vēl piedod viņas *stingri strādnieciskais* mugurkauls, ja tā atļauts izteikties.

Man jāatvainojas. Es gribēju uzrakstīt sirsnīgu un tiešām izjustu apsveicienu jubilejas dienā. Es gandrīz esmu no jauna novirzījies *paškritikas* gaitā, ko es jau izdarījis uz šiem svētkiem divos citos, garākos rakstiņos. Bet, es domāju, tā nav vājuma zīme. Taisni tad, kad mēs esam visstingrākā kārtā piekopuši savu paškritikas sistēmu, es tikai gribētu piebilst — *proletāriskas* paškritikas, mēs esam bijuši un kļuvuši visstiprāki. Proletāriskā paškritika pastāv principā: negaudot par padarītām kļūdām, bet *tās izlabot*, tā panākot nokavēto.

Tāds bija un ir mans svētku *sveiciens*. Vienmēr un visur cīnītāju pirmajās rindās. No uzvarām pāri sakāvēm uz jaunām uzvarām. Neatslābt no darba — aiz bailēm no kļūdām. Lai dzīvo un strādā Latvijas Kompartija vispašaules revolūcijas visapdraudētākajā frontē, Latvijā!

P. Stučka

«*Krievijas Cīņa*», 70. nr.,
1929. g. 20. jūnijā;

«*Latviešu Zemnieks*», 1929. g.

21. jūnijā (ar nosaukumu «*Vienmēr un visur cīnītāju pirmajās rindās*»);

«*Lotgolišu Cīņa*», 1929. g.

augusts—septembris (ar nosaukumu
«*Partijas 25 gadu jubilejs*»);

«*Tovariši*», 1929, № 6/7

Iespiests pēc avizes «Krievijas Cīņa» teksta

PARTIJAS 25 GADU JUBILEJA

Es pēc savas dabas neesmu vēsturnieks un nevaru sevišķi aizrauties no vēstures, ja tā nedod dzīvus norādījumus nākotnei un nākotnes darbībai. Tādēļ no manis negaidiet, ka es ilgi kavēšos pie partijas pagātnes sīkumiem.

Mūsu partijas pagātne gan ir bagāta pagātne, un tā varētu dot svarīgus norādījumus arī partijām, kurām vēl tikai priekš tam, lai šiem norādījumiem būtu svars citu partiju acīs, *mūsu* darba apmērs ir *pārāk šaurs*. Mēs paši šo etapu *esam jau izdzivojuši*, un mums šī pagātne var dot tik sajūsmu un strādnieciskās uzupurēšanās paraugu, bet ne *nākošā darba paraugu*. Pavisam citādos apstākļos ir tādas partijas kā Vissavienības Komunistiskā partija, agrākā Krievijas bolševiku partija; tā apņem $\frac{1}{6}$ no visas pasaules, un, ja viņas 25 gadu pagātnē mēs atrodam ik-vienā posmā dzīvus paraugus vispasaules apjomā, vienas vai otras, vai trešas partijas *tagadnei* un *nākotnei*, tad tie kā tādi arī tiek pieņemti. Mūsu paraugiem, kā teikts, tik plašas nozīmes nav un nevar būt.

Bet mēs, dialektiķi, vēsturi arī nesaprotram tik vienkāršā nozīmē. Mums ir no svara vēstures dialektiskā kustība, tas ir, kustība (parasti to nosaucam par attīstību) caur pretišķibām, tās reizē apskatot viņu vienībā. Katra pretišķība, to *sevišķi nemot*, nevar pastāvēt — tās nav. Nebija un nebūs šķiru tur, kur būtu tikai *viena* šķira, jo ar to atkristu pats šķiras jēdziens. Bet tur, kur ir šķiras un viņu pretišķibas un cīņas, tur mēs pēc vienas šķiras pa-zīmēm varam pazīt otru, viņai pretēju šķiru. Tas pats sakāms par vēstures posmiem jeb etapiem, tie ir zināmā mērā lēcieni no viena posma uz pretējo posmu, bet reizē viņi ietilpst kustības vienībā. Ja mēs *tādi* apraugām mūsu partijas vēsturi, tad tā gūst arī priekš mums pašiem svarīgu nozīmi tagadnes un nākotnes darbā.

Kāds ir šīnī zinā svarīgākais izšķirus-moments priekš Latvijas partijas. Es domāju, ka nemaldīšos, ja teikšu — *strādniecības lielais pārsvars* partijā, bet no laiku gala (līdz pašam vispasaules kara sākumam) arī pašā dzīvē. Es vairākkārt esmu izteicis zināmu pretrunu, ka pie mums šķirošana strādniekos un darbdevējos eksistēja jau zemnieku-vergu laikmetā: zemnieki-saimnieki un zemnieki-kalpi, kaut vēl abi kungu īpašums. Šī parādība, protams, bija ne vienīgi pie mums, bet tā nekur nebija tik spilgta skaitliskā zinā kā pie mums. No tā tad arī nāca mūsu «pašausto» vēsturnieku teorija, ka pie mums bijis no mūžu mūžiem privātīpašums uz zemi, bet ne kop- jeb ciemu īpašums⁷⁴. Citiem vārdiem, latvieši kaut kāda pavisam īpatnēja cilts ar savu «dievturību» un namturību, kuras

pirmatnējā šūniņa — lauku *saimnieku papus* ar visu, kas ap to; tā tas bijis vergu laikā*, tā iepriekš verdzības un pēc tās. Arī — ipatnējs «sociālisms», tā sauktais *saimniek-dēlu* (sociāldemokrātu) *sociālisms*⁷⁵.

Bet strādniecības skaitiskam pārsvaram bija liela nozīme ne vien virsvērtības ātrās pieaugšanas ziņā pašu zemē; tā sakarā ar Latvijas ģeografisko lomu pievilka ārzemju kapitālus, tā bija noteicošā izmantošanas ziņā, bet kļuva uzreiz noteicoša arī revolūcijas un revolucionāro cīņu ziņā. Uz strādniecības un pie tam stingri nošķirotās strādniecības pārsvara nozīmi Latvijas partijā, kā zināms, aizrādīja arī b. Ķeņins.** Bet tāds pārsvars *nevarēja*, reizē ar lielo zemnieku-saimnieku skaitu, *neradīt* arī lielu skaitu līdzjūtošās intelīgences, kas, sastapdama atsparu savai tieksmei uz vadības lomu, kļuva par visnodevīgākajiem socialistiem-nodevējiem. Tā strādniecība radīja ne vien stipru kapitālismu, bet arī stipru revolūciju, bet zināmos apstākļos arī lielu nodevību. Nav noliedzams, ka mums pašiem šis parādību kopsakars tika skaidrs tikai pavēlu un ka mēs vēl 1905. g. revolūcijas gadā diezgan stipri dižojāmies ar to, ka pie mums neesot pamata meņševismam, jeb vēlāk, ka likvidatorisms pie mums nebij stiprs. Tagad mēs šinī ziņā redzam daudz skaidrāk. Bet arī vēl tālāk sniedzas šī fakta konsekvences partijas dzīvē. Kad mēs jau bijām zaudējuši strādniecības pārsvaru pēc kara sākuma un jo sevišķi pēc Brestas miera, mēs vēl ilgi dzīvojām no vecām tradīcijām par lielo strādniecības pārskaitu. Un, kad galu galā mēs šo faktu mācījāmies atzīt, tad mēs no jauna nepietiekoši uzķērām (tas jau zīmējas uz vistuvāko tagadni), ka tā, kā vecajā teikā par Samsonu, kuram mati atauguši un caur to radies no jauna spēks, pie mums *pieaugusi un pieaug* strādniecība un no jauna sāk spēlēt revolucionāru lomu, kamēr mēs runājam par neizskaidrojamu masu iešanu uz kreiso pusī un to mēģinām izskaidrot ar zināmu taktikas maiņu, kur taktikai ir nozīme tikai šī fakta pareizas uztveršanas un izlietošanas ziņā.

Es nekavēšos pie *ievada partijas vēsturē*. Mēs zinām, ka iepriekš partijas bija jau kustība. «Legālais marksisms»

* Domāts — dzimtbūšanas laikā. *Red.*

** Sk. V. I. Ķeņins par revolucionāro kustību Latvijā. Darbu izlase. R., 1969, 117. lpp. *Red.*

90. gados*, tā sauktā Jaunā strāva, izsauca divējādu kustību. Pietika pāris reizes uzstāties strādnieku palīdzības biedrību (šo dažā ziņā strādniecības iemidzināšanas pērķļu) jautājumu vakarā, lai aizrautu visu strādniecību, kuru viegli bija pat organizēt nelegālajiem, bet maz konspiratīvajiem strādnieku pulciņiem. Pietika parādīties uz laukiem jaunstrāvniekam studentam, lai saimniekdēlu jaunatne skrietu verstim kaut paredzēt studentu Jansonu vai Roziņu, vai Sprūdi. 1897. gads pamatīgi likvidē intēligences aizraušanos, tā atsvabinot Latvijas sociālistu partiju no intēligences pārplūdiem. 1899. g. vasara Rīgā citā celā likvidēja pirmo strādniecības revolucionāro kustību,** bet ne to atbaidot no revolūcijas, taisni otrādi, tikai to iedzenot apakšzemē un, kā 9. janvāris 1905. g. Krievijā, atņemot ilūzijas. Tādos apstākļos *radās* partija.

Es nerunāšu te par partijas ātrajiem un lieliskajiem pānākumiem. Es nemīlu atkārtoties un par to patlaban esmu rakstījis. 1904. un 1905. g. bija kaut kas lielisks. Tā bija, protams, pilsoniska*** revolūcija, bet tik noteikti sociāldemokrātijas vadībā, ka partijai pašai bija grūti orientēties, kur mēs stāvam un kurp mēs ejam. [...]

Bez tam Valsts domē paslepšus bija ietikuši zināma daļa sociāldemokrātu «streiklaužu», kuri nu dibināja savu sociāldemokrātisko frakciju. Mūsu partija savā vairākumā atzina, ka boikots bijis pareizs. Bet nu jau partija nebija vairs vienbalsīga; nodibinājās noteikti meņševistisks spārns ar savu legālo, privātapgādātu presi, kas jo vairāk vedās kā uzvarētāji, jo Vispartijas CK**** bija viņu aizstāvis. Mūsu CK***** bija (jāteic: bija *vēl*) boļševiku pusē. Tānī pat laikā Latvijas sociāldemokrātijā jeb ap to ieviesās anarhistiski elementi, nedisciplinētas kaujinieku grupas utt. Kādu citu reizi būtu tuvāk jāaplūko kā interesants fakts, kā viena daļa kreiso boļševiku elementu, kas nule pat vēl koķetēja ar anarhistiem, bloķējās ar — vēlāk noteiktiem, tambrīžam vēl nenoteiktiem meņševiķiem-likvidatoriem. Lai tas būtu labāk saprotams, es

* Domāta marksimisma legāla propaganda Latvijā. *Red.*

** Domāta strādnieku nemieru — «Rīgas dumpja» apspiešana 1899. g. maijā. *Red.*

*** — buržuāziska. *Red.*

**** KSDSP IV kongresā ievēlētā KSDSP CK, kurā vairākums bija meņševiķiem. *Red.*

***** LSD CK. *Red.*

minēšu konkrētus piemērus: Čipus (Eliass, tagad «Sociāldemokrāta» redaktors), 1906. g. vēl *kreiss* boļševiks, kas aizstāv kaujinieku grupu autonomiju, vēlāk (jeb vienmēr) radnieciskā koalīcijā ar Klāru Kalniņu (kuras slavenais toreizējais izteikums: «So rindiņu rakstītāja ir *dažos* jautājumos tuvāk *dažiem* lieliniekiem!») un Briselē visnoteiktākais likvidators. Tāda ir reiz revolūcijas vēstures loģika: novirzišanās no pareizās līnijas pa kreisi vai pa labi *saplūst*, raugot pēc apstākļiem, vai nu — parasti — pa labi, jeb pa kreisi. Mēs zinām, ka arī Krievijas boļševiki pār dzīvoja krizi: «otzovistu» novirzienu, kas pastāvēja uz Valsts domes boikotēšanu arī uz otrējām vēlēšanām pēc pirmās Domes padzišanas un pieprasīja «atsaukt» (otzvēt) ievēlētos sociāldemokrātus.

Leņins noteica pareizo līniju. Reiz revolūcija apstājusies pie 1848. g. metodes*, jāizlieto *tās iespējamibas, kādas ir*. Vēlāk viņš pat valsirdīgi atzina, ka arī pirmās Domes boikotēšana nedevusi rezultātus un tādā zinā *bijusi kļūda* jeb vismaz *neveiksme*. Partija** šinī laikā pieaug: nelegalās partijas biedru skaits sasniedz 15 000 (1907. g.). Zināmas ilūzijas par legālām iespējamibām nem pārsvaru masās. Reizē ar to jāiegaumē, ka šī laikmeta strādnieku masa stāv uz zemākas garīgās attīstības un apzinības līmeņa, nekā bija tie tūkstoši, kas krita vai emigrēja pēc 1905. g. Tā iesākās tas laikmets, kurā [vēlāk] partijas centrā jeb vismaz orgānā («Cīņā») nem pārsvaru meņševisms vai nenoteikti virzieni, jeb vismaz dalītas domas, un kongresos vai konferencēs ievēlē vienu virzienu***, bet reakcijas roka to visu revidē, un ūdens virsū atkal un atkal kaut kāds oportūnisms utt.

Par šo laikmetu ir tik maz materiālu un cik necīk npielītņu apcerējumu, ka tas pelna visnopielīnāko izpētišānu. Partijā**** frakciju strīdi [pārnesti] iz Viskrievijas partijas gan norisinās, bet tie kombinējas ar vienības fanātismu un ved pie tā, ka ilgus laikus pat biedri, kas it kā stāv uz boļševisma pusī, neuzstājas par to, *lai noteikti* saistītos ar Leņina virzienu, un uzstājas *pret šķelšanos* tanī pāt laikā, kad notiekas pilnīgi nenormāla saistīšanās

* T. i., saglabājusies nedaudz pārveidota patvaldība. *Red.*

** LSD rindas. *Red.*

*** Domāts — boļševistiska virziena piekritējus. *Red.*

**** LSD. *Red.*

vai tuvināšanās ar OK (meņševistiski trockistisku Organizācijas Komiteju)⁷⁶. Valda zināmas bailes pat izteikties par šķelšanos, lai nesaceltu pret sevi strādniecības masas, jo, saka, strādniecība nepielaidis organizācijas sašķelšanos. Protams, tas viss nozīmē neaugstu politiskās attīstības līmeni, skatot no tagadējo komunistu viedokļa, bet nevajag aizmirst, kā šī apziņa gūta. *Pie mums [dažs] Ķeņīnu ne-prata novērēt tā, kā viņš prata novērēt Latvijas strādniecību.* Visspilgtākais pierādījums tam bija viņa uzstāšanās [LSD] Briseles kongresā 1914. g., kad taču izlauzās cauri boļševiku sacelšanās pret Latvijas Sociāldemokrātijas meņševistisko CK un tās «gāšana». Tas bija kara pasludināšanas priekšvakarā, 1914. g. jūlija beigās, kad uz īpašu Ķeņīna uzaicinājumu (diemžēl attiecīgo Ķeņīna vēstuli es dabūju iznīcināt) man bija jāapspriežas ar bb. Hermāni-Ausekli un Jablonski Berlinē, kā izvest dzīvē Latvijas partijas galīgu piesliešanos boļševikiem, nēmot dalību viņu rīkojamā kongresā.* Mēs izteicāmies *bez ierunas par to*, atteicoties no *agrākajiem federālisma* noteikumiem. Vēl braucot uz šo apspriedi (no Rīgenes salas, kur biju nometies vasaras atpūtai), es uzrakstīju uz Rīgu vēstuli (legālai presei), kurā gaiši izteicu savu arī jau agrāk izteikto domu, ka, ja mēs piekritām boļševikiem, tad nekāds vienības fanātisms mūs *nedrikst atturēt* ne vien aiziet no saistības ar mums pretēji domājošo OK, bet arī pieslieties organizatoriski saviem domubiedriem boļševikiem. Vēstule ar *pēdējo* vilcienu, kas iepriekš kara pasludināšanas no Berlīnes gāja uz Krieviju, *nonāca Rīgā*, bet tur jau palika neizlietota kara pasludināšanas dēl.**

[LSD] IV kongress un viņa nozīme attēloti b. Hermāni-Ausekļa rakstā «Cīņas Biedrā» Nr. 1-2-29. g.***, un tanī visai noteikti uzsvērts viņa svars cīņā par Ķeņīniški boļševistisko virzienu. Nevajag domāt, ka šī cīņa virziena dēl būtu tikai partijas iekšējā padarīšana. Sacelšanās partijā *par labu* revolucionārai taktikai un vadibai sakrita uz matu ar revolucionāru situāciju pašā zemē. Vidzemes

* KSDSP VI kongresā, kuru paredzēja sasaukt 1914. g. augustā Poročinā vai Krakovā. *Red.*

** Pati vēstule, svarīgs vēsturisks dokuments, krita policijas rokās, izkratot b. Endrupu Rīgā.

*** Rakstā «Iz Latvijas Komunistiskās partijas vēstures. (Atskats uz LSD IV kongresu.)». *Red.*

guberņā bija 1913. g. reģistrēti 324 streiki ar 121 023 strādniekiem; 1914. g. 355 streiki ar 183 655 strādniekiem. Bet visā Baltijā 1913. g. streikotāju skaits līdzinājās 148 236 cilv., no tiem 109 000 *politiska* rakstura streikotāji. Tātad ne vien Pēterpilī, arī Latvijā pieauga revolucionārā situācija, no kuras carisms meklēja izeju *karā*. Arī pašā strādniecībā norisinājās cīņa par *revolucionāru vadibu*. 1914. gadā partijas vadošais orgāns tika iekarots.

Bija noslēgts jauns posms partijas vēsturē. Tā pirmais uzvaru gājiens 1904.—1905. g., kurā vadošo lomu ieņēma strādniecība, bet kurā partijai trūka [pietiekami] labi apzinātu tuvāko mērķu un taktikas, pēc [1905. g.] decembra sakāves bija novēdis vispirms pie [zināmā mērā] formālas organizatoriskas apvienības ar lielo Krievijas partiju (1906. g.), bet tikai pēc ilgas reakcijas nakts un ilgstošā cīņā ar likvidatorismu — partija nonāca arī pie *piļnigas* [organizatoriskas] *saistišanās* ar savu dabisko savienībnieku, boļševiku virzienu. Bija pagājuši *10 gadi* kopš dibināšanās. Vienības fanātisms bija lauzts, jeb tam bija dots jauns virziens.* Izredzes bija lielas. Bet vēl pārbaudīšanas laikmetam nebija lemts galīgi noslēgties. Stāvēja priekšā negaidītas briesmas, bet arī negaidītas izredzes.

Pasaules karš (1914. g.) bija pasludināts. Pēdējos gados 2. Internacionālēs partijās bija daudz par to runāts. Stuttgarteres, Kopenhāgenas, Bāzeles kongresi bija noteikti sludinājuši lozungu: *pasaules karš — vispasaulē revolūcija*. Viena diena (4. aug.) apgāza visus šos zvērestus. Vēstures īstenība rakstīja: *Pasaules karš — Viseiropas sociāldemokrātu nodevība*. Visgrūtāko lomu karš uzvēla Latvijas Sociāldemokrātijai, jo Latvijā vispārējam šovinismam vēl pievienojās vēsturiskā nacionālā cīņa pret *vācietiņu*, aiz kuras slēpās verdzinātāju šķira,** pareizāk, banda. Latvijas Sociāldemokrātija godam nesa savu karogu. Protams, bija svārstīšanās gadījumi, taču partijas karogs *ar lozungu: pret imperiālistisko karu* plivinājās droši. Bet partiju un, galvenais, tās bāzi dragāja mobilizācija un fabriku un strādnieku šķiras evakuācija. Vairs nebija Latvijai strādniecības lielā pārskaita, vismaz *ne viņas saimniecībā*. *Strādnieks* bija ieģērīts par *strēlnieku*. Bet partija ne vien uz vietas veda revolucionāru līniju, tā

* T. i., nostiprinājās vienība uz boļševistiskiem pamatiem. *Red.*

** Baltijas vācu muižniecība. *Red.*

pāri tranšejām arī Cimervaldē un Kīntalē uzstājās *par pasaules revolūciju*⁷⁷. Un, kad 1917. g. carisms krita Pēterpilī un vispār Krievijā, Latvijas partija tanī daļā, kur tā bija saistīta ar Krieviju,* gāja pirmās rindās cīņā par *Oktobra revolūciju*. Partijai bija *radusies jauna bāze*; Latvijas strēlnieki, kas bija koncentrēti Rīgā un Latvijā cīnī par Krievijas imperiālismu, stājās pirmās rindās cīņā *pret* imperiālismu vispār, par proletārisko revolūciju, kuras uzvarā un aizstāvēšanā Latvijas strādniecībai piekrita liela loma visā nākošajā gaitā.

Viens neliels «bet» tomēr palika. Partija nebija «notīrījusies» no [visiem] pretējiem novirzieniem. Vēl arvienu vienības fanātisms spēlēja lomu. Ja agrāk mūsu biedri partijā *baidījās atšķelties*, tad tagad tie vilcinājās *izmest* to, kas nav revolucionārs. Tikai pamaz, pēc vācu okupācijas,** šī nošķirošanās notikās, bet galīgi no meņševikiem, gan internacionālistu maskās,*** partija kļuva brīva tikai ar padomju varas nodibināšanu Latvijā. Tagad šie lielie «internacionālisti» vada «demokrātisko» nacionālismu *baltajā* Latvijā, kar un žņaudz *sarkano* demokrātiju, komunismu.

Uz neilgu laiku partija top *par legālu Kompartiju* (VI kongress Rīgā). Reizē nodibinās Maskavā Komunistiskā Internacionāle, šī jaunā *Vispasaules Komunistiskā partija*, kurā Latvijas partija no dibināšanās dienas skaitās par Latvijas sekciju, pirmā laikā kā Krievijas Kompartijas daļa, tad, *baltajai* Latvijai nodibinoties, kā pilnīgi patstāvīga sekcija. Padomju varas nodibināšana Latvijā no jauna izdeva partijai apliecību, ka tā ir spēks. Tā nav vienkārša ilūzija, kā daži mēģina nostādīt, [it kā] patiesībā strēlnieku pulki *tekarojuši* Latviju. Tā nav vēstures patiesība, vismaz *ne pilnīga*. Kā Valkā, tā Valmierā, Cēsis un Jelgavā — revolūcija *uzvarēja agrāk*, nekā ienāca strēlnieki. Protams, viņu ienākšanai jeb tuvošanai bija sava nozīme, bet tas *nemazina partijas* nozīmi.

Padomju vara nolika partijas priekšā jaunas problēmas. Tagad mēs to lietu šķiram loti ātri un viegli: vienīgi *partijas kļūdas* bijušas vainīgas varas krišanā. Partija

* T. i., vācu neokupētajā Latvijas daļā. *Red.*

** Domāts — pēc tam, kad vācu imperiālisti bija okupējuši visu Latviju. (1918. gadā.) *Red.*

*** T. i., no meņševikiem-internacionālistiem. *Red.*

nedalījusi zemi zemniekiem. Daļa taisnības tur ir, bet *tikai* daļa. Vai tiešām partija varēja iet pret *strādniekiem-kalpiem*, kas taču uz laukiem bija revolūcijas pusē? Nav man iespējams še iztirzāt vai pat aizstāvēt Padomju valdības kļūdas; es ar mieru *lietas labā atzīt* pat *vairāk kļūdu*, nekā bijušas, bet tas nebūtu pareizs novērtējums. Protams, ka uz Latvijas Padomju varas nodibināšanos mēs raudzījāmies visi ar lielāko vērību: tas bija logs uz Eiropu. Latvijas fronte bija atstāta pārāk sev vien, laikam ne vienīgi Rīgas pulku* vadība atradās nodevēja (Manguļa) rokās, nodevība spēlēja lielu lomu armijas augstākās vietas⁷⁸. Kā un kas, paliek nenoskaidrots. Tā krita padomju vara un liela it kā *vilšanās* par Latvijas partiju nāca modē.

Kad padomju vara sabruka, no jauna plūda strādniecības un pirmā vietā partijas biedru asinis. Tāda šausmu nakts, kāda valdīja Latvijā pēc 22. maija 1919. g., nav bijusi jāpārnes nevienai Kompartijai. Pilsoņi varēja domāt, ka nu komunisms Latvijā reiz galīgi sakauts un ar saknēm izrauts. Bet nepaspēja buržuāzija apķerties, kad no jauna no apakšgrīdas sāka atskanēt Latvijas Kompartijas balss. Šoreiz viņas cīņa bija dubultgrūta. Tie nodevēji**, kas tikai nesen vēl bija [Latvijas Sociāldemokrātijas] partijas rindās, tagad bija vai nu tieši [buržuāziskajā] valdībā, jeb to pabalstīja. Tie pat personīgi varēja uzzīmēt un uzrādīt savus bijušos «biedrus». Tad demokrātiskās ilūzijas jeb iluzoriskā demokrātija bija liels kavēklis stingrai konspirācijai, jaunā paaudze grūti pie tās pieprada. Un *galvenais*, ļoti šķidra bija *strādniecības* bāze. Kur tagad bija {tie} strādnieku kvartāli, kur tūkstošos strādnieku dzīvokļos agrāk viegli varēja slēpties apakšgrīdnieks?

Bet reizē ar to valdīja *tradīcijas* par partiju kā *par lielu masu* priekšstāvi, par vadošu un kādu laiku pat valdošu partiju. Pierast pie šīs jaunās lomas, pielāgot tai savu pašreiz *mazas* partijas lomu bija visai grūti. Pagāja gadi, kamēr varēja pārdzīvot senatni un iedzīvoties tagadnē. No tā izverda dažādas sekas. Bija nopietni jāpārrauga taktika. Piemēram, darba zemniecība tagad vairs nebija vienīgi bezzemniecība; kalpu bija kādu laiku pat neliels

* Rīgas frontes sektora. *Red.*

** T. i., meņševiki. *Red.*

skaits, tie paši — nē vairs agrākie «tīrasiņainie» bezzemnieki — kalpi. Bija jānovērtē 1919. gads; tagad bieži bija izdevīgāk atzīt kļūdu, nekā dižoties ar bijušo uzvaru. Tači lielā problēma apvienot *legālo* «demokrātisko» iespējamību izlietošanas principu ar *nelegālo* organizāciju! Iznāca arvien tā, ka viena cieta uz otras rēķina, kamēr *abām vajadzēja augt*, protot labi sakombinēt abējādās metodes, jo bez tā kompartija *nav* kompartija, kā to noteic Kominiterne.

Bet blakus tam visam dzīve iet uz priekšu. Kaut lēni, pieaug strādniecības kadri (laukstrādnieku vien jau 200 000). Kaut maz apzinīgas, šīs masas pa strādnieciski pierāda savu nemierību, savu kreisumu. Rodas streiku viļņi, jāorganizē dažāda veida cīņas, un partijai nav vairs to apzinīgo masu kadru, kas vadīja 1905. g. kustību. Līgums ar PSRS paceļ uzreiz strādnieku skaitu, bet blakus kapitālisms uz nedrošām kājām rada bezdarbnieku masas. Jārod jauna taktika, kas — pretēji pilsoniem* draudzīgai sociāldemokrātijai — apvieno «sīkas» daļējas prasības ar revolūcijas lozungiem; jāmācās šos jaunos paņēmienus *ienest masās* un tur tos popularizēt, reizē neaizmirstot, ka pieaug [sociālā] bāze, bet pieaug ne vētrainā tempā, kā padomju iekārtā, bet, kā jau pa daļai mākslīgā siltumnīcā, nelielos apmēros. No 1905. g. simtiem tūkstošiem [cīnītāju] bija jāatgriežas no jauna pie tūkstošiem, *pat* simtiem, bet jādara viss, lai tie top atkal par tūkstošiem un simtiem tūkstošu.

Bet uz Latvijas partijas pleciem gul ne vien vietēji uzdevumi. Geogrāfiskā gultne, kas tai agrāk atnesa lielu lomu, joprojām tai uzielk visgrūtākos uzdevumus būt sargvietās pasaules revolūcijā, gatavoties uz to, ka te *norisināsies* varbūt izšķirošās cīņas starp revolucionārajiem austrumiem un kapitālistiskajiem rietumiem. Jāstāv *sargvietās*, apdraudētai ikbrīd no uzbrukuma, *ikbrīd būt gatavai* par jaunu iet cīņā un nāvē par sociālismu, komunismu, vispasaules revolūciju.

Raug, kāda ir Latvijas Kompartijas, *mūsu Partijas* 25 gadu vēstures dialektika. Kā teiksmās nostāsta par mazo zēnu, kas *cīņā gāž milzi*, tā Latvijas mazajai partijai jāstājas cīņā pret kapitālisma milzi. Protams, viņu

* — buržujiem. *Red.*

ņpabalsta vispasaules proletāriskās masas ne vienīgi kā skatītājas. Ko Partija spējusi, to liecina viņas pagātne. Viņas *spidošā nākotne* vēl *viņai priekšā!*

P. Stučka

«Cīnas Biedrs», 6. nr.,
1929. g. jūnijā, 1.—13. lpp.

Iespiests pēc žurnāla teksta

NO JAUNA 100. NUMURS PAGRIDE

(*Sveiciens nemirstigai «Cīnai»*)

Tikai neilgi pastāvēja Padomju Latvija. Tikai neilgi Partijas vadošā zvaigzne, viņas «Cīna», varēja paspīdēt legāli. Apvienotā Latvijas un Vācijas kontrrevolūcija komunistu asinīs noslicināja arī «Cīnu». Simtiem un tūkstošiem gulēja biedru līķi pa Rīgas ielām un Latvijas laukiem. Kontrrevolūcija, no Veinberga līdz «kreisajam» sociāldemokrātam, gavilēja uz revolucionāru un «Cīnas» kapa. Viņi cerēja apkautu esam i virszemes, i apakšzemes komunismu...

Bet — nepagāja vairāk kā 2 mēneši, un no jauna vienotā Latvijas kontrrevolūcija stāvēja sarkanā spoka priekšā. Par jaunu no apakšzemes atskanēja «Cīnas» balss:

«Mēs neraudam, mēs neskumstam!

Mēs noliecam pār kritušiem sēru karogu un tālāk soļojam!

Tā iesāka «Cīna» par jaunu no 1. numura (ar apakšnumuru 424). «Cīna» nav vēstures orgāns; viņa neno-darbojas daudz ar pagātni, viņa pati *darina vēsturi*, jo viņa nes revolūciju.

Kopš tā laika pagājuši 10 gadi. 10 vispasaules revolūcijas gadi, kas nav vienkārši gadi. Tas daudz ko nozīmē. Ko cilvēce, pareizāk sakot, — *darba cilvēce*, ir pārdzīvojusi šinīs 10 gados, par to vēl paaudzes runās pēc mums, kad jaunā cilvēce šķirstīs lielo revolūcijas vēstures grāmatu, kura šķir jauno cilvēci no vecās. Un, kad šī jaunā cilvēce atradīs arhīvos nelielu, astotdaļlapiņas (oktāvā) lielumā, nodzeltējušu jauno «Cīnas» numuru, viņai dos paskaidrojumu: Tādai bija jābūt darba tautas cīnītājai presei *pilsoniski demokrātiskajā Latvijā*. Un blakus būs piezīme: nekad «Cīnai» nebija tik grūti vest savu cīnu kā

«demokrātiskajā» Latvijā, kad «Cīnas» cīnītājus tieši vai netieši slepkavoja viņas pašas *bijušie nodevīgie* s.-d. līdzstrādnieki.

10 gadus cīnās no jauna «Cīna». Tā pārdzīvojusi i cerības, i vilšanās cerībās, i revolūcijas uzvaras, i revolūcijas sakāves. Visām šīm maiņām pāri soļo «Cīna» un revolūcija ar drosmi uz priekšu. Viņa zina pati un sludina visiem darbaudīm, ka «*Bez cīnas nav uzvaras!*». Bet viņa zina arī citu darba tautu lozungu: «*Nav cīnas bez uzvaras!*» Nekādi spēki nevar apspiest šo uzvaru.

Desmit gadus ir plosījusies ar zvērisku ienaidu pret strādniecību Latvijas «demokrātija». Viņas politiskā aizsardze* ir desmitām reizēm atradusi un apcietinājusi [LKP] Centrālās Komitejas un «Cīnas» drukātavas, bet Latvijas komunismu un viņa «dvēseli» — «Cīnu» viņa iznīcināt ir bezspēcīga. Taisni uz jubilejas dienu Latvijas proletārīts pārdzīvo atdzīvošanās laikmetu: 22. augusts, 75 000 balsis, 20. janvāris utt. Tie ir dati, ar kuriem «Cīna» var lepoties. Un kāda nejaušība! Kad es rakstu šīs apsveicināšanas rindiņas, manā priekšā guļ jaunākais numurs legālā strādnieku-zemnieku frakcijas dienas laikraksta «Strādnieku Darbs un Maize», kas iesākas ar vārdiem: «Ar šo numuru ir iznākuši pavism *100 numuru strādnieku dienas avizes*, kamēr pastāv Latvijas republika... Bet «demokrātiskā republika esot pastāvējusi 10 gadus...»

Vai var būt brēcošāks apsūdzības raksts pret pilsonisko demokrātiju un tās roklaižiem sociāldemokrātiem: jau simtais numurs *nelegālās* «Cīnas» laikraksta un *tikai* 100 numuru *legāla* strādnieku dienas laikraksta! Vai ilgi vēl to cietis Latvijas darbaudis?

Lai dzīvo revolūcijas «Cīna»!

Lai dzīvo revolūcijas uzvara!

P. Stučka

*Nosūtīts uz Latviju
1929. g. 31. martā*

*LKP CK PVI PA, 240. f., 1. apr.,
519. l., 117.—118. lp.;
«Cīna», 100. (520.) nr.,
1929. g. jūnijā—augustā*

Iespīsts pēc rokraksta

* Politiskā pārvalde — buržuāziskās valdības politiskā slepenpolīcija. *Red.*

PARTIJAS DARBIBAS PIRMAIS CĒLIENS (1904.—1906. g.)

Ar apbrīnojamu ātrumu Latvijas revolucionārā strādnieku partija kļuva par *vēsturisku partiju*. Tā galīgi nodibinājās 1904. gada jūnijā un jau gadu vēlāk vadīja vārda pilnā nozīmē Latvijas 1905. gada *revolūciju*, kas norisinājās spilgtāk un dramatiskāk kā varbūt nevienas citas zemes pilsoniskās revolūcijas cēliens. Tagad pagājuši 25 gadi no partijas oficiālās dibināšanas dienas; mēs jau [esam] pārdzīvojuši jeb pārdzīvojam jaunu un *vislielāko lūzumu* cilvēces vēsturē, lielo proletārisko revolūciju. Ja mēs agrāk, runājot Marksā līdzībā, stāvējām *augšpēd*, kur viis norisinājās *greizi*: mazākumam valdot pār vairākumu, vairākumam kalpojot mazākumam; nedzīvam priekšmetam (kapitālam) vadot dzīvo cilvēku un dzīvam cilvēkam lokot ceļus nedzīva īpašuma priekšā utt.* tad tagad mēs, vismaz 1/6 no visas pasaules (kādu laiku še ietilpa arī Latvija), no jauna *stājušies uz kājām*, varam visus, arī pagātnes notikumus, novērtēt no jauna, dabiska redzes viedokļa. Pavisam jauni jautājumi izbīdījušies; ar pavisam jaunu metodi mēs domājam; pavisam jaunā valodā mēs runājam; ar pavisam jauniem, toreiz nepazīstamiem, faktiem un jēdzieniem mēs tagad rēķināmies. Vai dabiski mēs nepamanīsim tagad parādības, ko tolaik palaidām garām vai nesaprātām, un vai tās nenovedīs tieši pie *jaunas veclaiku sapratnes*? Tā būtu revolūcijas vēstures kritiskā daļa, ar kuru es arī šoreiz diemžēl nevaru nodarboties kā laika, tā arī telpu trūkuma dēļ. Bet reizē mēs esam parādā *jaunajai pasaulei* dot paskaidrojumus par *veclaiku* lietām, ko tā nav pati pārdzīvojusi un redzējusi un kas viņai ir liela jautājuma zīme. Kā lai tagad saprot tas, kas pats nav redzējis, ne dzirdējis nedz dieva un viņa dievmātes, nedz baudījis viņa dēliņa — Jēzuliņa (gandrīz būtu uzrakstījis «Brunīša») miesas un svēto garu jeb asinis, nedz gubernatoru, žandarmu un gorodovoju utt., bez paskaidrojumiem visus šos jēdzienus. Es mēģināšu te īsi pakalpot tikai ar informāciju, pie tam dot ne izsmeļošu komentāru notikumiem, bet tikai īsu, sistematisku ziņu virkni, kas kā pavediens lai palīdzētu vest

* Sk. *Маркс К., Энгельс Ф. Сочинения, т. 6, с. 443. Red.*

lasiņāju pa sen pagājušiem notikumiem — *no posma uz posmu, no pakāpes uz pakāpi* utt.

Protams, ne vienā dienā saradās tik daudz apzinīgu strādnieku Latvijā, kas lai sanāktu [LSDSP] pirmajā kongresā un nodibinātu partiju, pie tam *noteikti revolucionāru* sociāldemokrātiju zemē, kur [līdz tam] *nebija* nekādu partiju, nedz pilsonisku, nedz citādu. Jau martā 1904. gadā nelegāli iznāca ikmēneša avize «Cīņa» kā «Baltijas Latviešu sociāldemokrātiskās strādnieku (vēl ne partijas, bet) organizācijas» izdevums. *Legālas* avīzes Latvijā, protams, bija, bet nelegālā «Cīņa» Latvijā kā periodisks laikraksts bija *pirma* un *vienīgā*. Tai pašai organizācijai gan ārzmēs jau bija sava izdevums «Sociāldemokrāts», kas, no Londonas pārcēlies uz Sveici, tur iznāca mūsu dārgā ne-laiķa teorētiķa Roziņa-Āža vadībā, un ap šo emigrantu izdevumu tad arī *grupējās* pirmie strādnieku pulciņi Latvijā. Par šiem pulciņiem un viņu «sākotni» es te neru-nāšu; mums jau ir tai veltīts lielāks krājums.*

Pirmais «Cīņas» numurs vienkāršas grāmatas formātā no 10 lappusēm, no ārpuses vēl diezgan neveikla un nedroša izskata, pat bez galvas uzsaukuma: «Visu zemju proletārieši, savienojieties!» — kāds uzraksts ierodas tikai kopš 5. jeb jūlija numura. Bet saturs jau ir *noteikti revolucionārs*, bez mazākā ekonomisma vai reformisma novirziena. Revolūcija, kas še sludināta, zināms, ir *pilsoniska revolūcija* — pret *caru* un *carismu* un pret *karu* (ar Japānu), — bet *sociāldemokrātijas vadībā*. Cik dzīva jau šīnī gadā bijusi kustība, redzams no tā, ka kopš tā paša gada 1. janvāra (tas ir, 2 mēnešos) izlaisti 100 000 eksemplāri dažādu uzsaukumu. «Cīņas» 4. numurs jau iznāk kā «Latviešu Sociāldemokrātiskās strādnieku partijas izdevums», un nākošajā numurā mēs lasām paziņojumu par notikušo «pirmo vispārigo Latviešu Sociāldemokrātiskās strādnieku partijas kongresu»: «Latviešu Sociāldemokrātiskā strādnieku partija *reiz galigi* nodibināta!» — «Partija pa visu *Baltiju*** skaita *līdz 2500* cieši organizētu biedru.» Ko tas nozīmē, mēs saprotam tikai, kad lasām tālāk: «Šīnī skaitā uzņemti tikai tādi, kurus — tā sakot —

* Runa ir par grāmatu «Proletāriskā revolūcija Latvijā. I, Strādnieku šķiras partijas sākotne», LKP izd. «Spartaks», Maskavā, 1924. *Red.*

** T. i., Vidzemi un Kurzemi. *Red.*

varētu katrā brīdī uz cīņu saukt un kuri pastāvīgi piedalās pie organizācijas darbības un padodas viņas lēmumiem.» Tātad no pašas dzimšanas dienas partija pieņem noteikti bolševistisku prasību, ka partijas biedram sava piederība partijā jāpierāda *darbiem*.

Pirmā partijas kongresa svarīgākais darbs bija *divu* grupu apvienošanās, proti, Baltijas organizācijas un Kurzemes grupas, t. i., grupas, kura dīvainā kārtā [sākumā] grupējās ap — [vienu] ģimeni (to pašu Kalniņa ģimeni, kas ir vadošā tagadējā kontrrevolucionārajā sociālnodevēju partijā)⁷⁹. *Bet nevajag pārāk augsti pārvērtēt* šīs grupas toreizējās vadības nozīmi. *Veselīgais strādniecības* elements kā vienā, tā otrā grupējumā bija tik stingri noteikts, ka viņa *spiediens* no apakšas bija tas īstais vadonis uz vienību. Še pirmajā kongresā — tas viņa galvenais darbs — tika nodibināta tā partijas *vienotība*, kas ilgus gadus bija partijas stiprā, bet reizē arī — vājā puse, jo tā diezgan ilgi pārāk orientējās uz *iekšēju*, organizatorisku vienību. Tas izskaidrojams caur to, ka varbūt nevienai revolucionārai partijai no pašas pirmās dienas nav bijis tik noteikts skaitlisks strādnieku pārsvars. Tie strīdi un tās domstarpības⁸⁰, kas jau tolaik bija (piemēram, Londonas [grupas] šķelšanās ar Kurzemes grupu utt.) un kas tagad, tuvāk aplūkotas, satur zīmīgas idejiskas, virzieniskas domstarpības, toreiz jo sevišķi plašajai strādniecībai šķita kā intelligentu untumi. Tādēļ [LSDSP I] kongress pieņēma stingro nosacījumu, ka partija visumā, ieslēdzot arī ārziemē emigrantus, ir pilnīgi *padota* [LSDSP] CK lēmumiem un vadībai. Rozīņa-Āža jeb «*Sociāldemokrāta*» grupa bez ierunas padevās noteikumam; mazāk labprātīgi to darīja Kalniņa ģimene. Tā tika likts pamats tai organizatoriski priekšzīmīgajai vienotībai, kas deva spīdošus rezultātus, bet vēlākos gados, kad *revolūcija** tieši *prasīja šķelšanos*, kādu laiku izrādījās par galveno šķērsli šīs prasības izvešanai.

Citiem jautājumiem kongresā nepiekrita tik svarīga loma. Par programmu tikai parunāja un uzdeva to galīgi sastādīt uz nākošo kongresu; agrārjautājumā gan bija domstarpības, bet tās grozījās ap viena biedra, Žaņa Buševica (Zvejnieka brāļa) revizionistiskajiem plāniem, kas piekrišanu neatrada. Partija nodibinājās kā «latviešu»,

* Domāts — revolucionārās cīņas intereses. *Red.*

tas ir, *nacionāla* sociāldemokrātiska strādnieku partija, bet vēl bez kaut kādas *nacionālas programmas*⁸¹. Vadošo biedru domas, tāsni otrādi, vēl no Jaunās strāvas laikiem bija *prettautiskas** šķiru, ne tautisku cīņu; *vienotu* Krieviju, ne tautu federāciju. Arī partijas organizācijas *robežas ir teritoriālas*, bet ne, kā Bunda, eksteritoriālas. Bet viens grēks tomēr bija: partija atturējās no apvienības ar Krievijas Sociāldemokrātisko strādnieku partiju. [...]

Partija bija nodibināta. Viņa pilnīgi apzinājās, ka viņa stāv lielu notikumu priekšā. Ne visai veiklā (dzejiskā ziņā) formā jau marta mēnesī «Cīņas» 1. numurs iesākas ar moto:

«Šurp, strādnieki, lai pulkos stājas,
Nu liela cīņa sāksies drīz» utt.

Vai tie nav pareģa vārdi?

«Cīņa» paplašinās i lielumā, i sevišķi satura ziņā: tā pildās ar ziņām no fabrikām: labākā liecība par partijas bāzi. Revolucionārā situācija īpaši Latvijā paasinās. Ja [visā] Krievijā 1903. gadā bija 86 832 streikotāji (gadu iepriekš tikai 36 671) un 1904. gadā tikai 24 904, tad Latvijā to bija — 1903. gadā tikai 798 un 1904. gadā — 3994. Kā tas izskaidrojams? Man šķiet, ka 1904. gadā Krievijā [vēl] nēma zināmu pārsvaru sīkpalsoniskais revolucionārisms; Latvijas pilsonība bija tik glēva, ka pat nedaudzē *«liberāļu»* uzstāšanās mēģinājumi Latvijā izrādījās par *māksligi* organizētiem no — atsevišķu s.-d. puses!** Mēs vēl redzēsim, ka ar tiem bija jānodarbojas pat nākošajam kongresam. Partijas cīņa 1904. gada beigās bija patiesi lieliska, bet tomēr viens liels trūkums viņai bija: *vina pārāk maz darīja, lai vienotos ar Krievijas sociāldemokrātiju*.

1905. gada janvāra dienas atklāja Viskrievijas revolūciju. Es ievada vārdos pie mūsu izdevuma par 9. un 13. janvāri attēloju, kāds iespaids 9. janvārim bija uz Latvijas, jo sevišķi Rīgas proletariātu. Tas pierādīja acīm redzami, ka ir Krievijas proletariāts un ka tas pārgājis

* Domāts — antinacionālistiskas. *Red.*

** Šīnī laikā nodibinājās arī Demokrātiskā grupa, vēlāk partija. Tā bija tagadējās Latvijas Stolipina Arveda Berga grupa, patiesībā sastāvoša no viņa vienīga. Un kas rakstīja *viņa* programmu? Tā kā viņš bija politisks analīfabēts (rakstīt nepratējs) — toreizējais s.-d., nelaiķis Jānis Asars, tagadējā reakcijas «s. vambuļa» Hermaņa Asara brālis!

revolucionārā uzbrukumā. 4 dienas vēlāk Latviešu Sociāldemokrātiskā strādnieku partija sauca uz protesta streiku, *patiesibā uz revolūciju*. Pie Rīgas Daugavas tilta plūda strādnieku asinis, kas vēsturiski saistīja Rīgas un Pēterpils, Latvijas un Krievijas proletariātu uz mūžīgiem laikiem. — «9. un 13. janvāris. Tās ir piemiņas dienas apvienības līgumam, ar proletariāta asinīm rakstītam Pēterburgas un Rīgas sniegu laukumos 1905. gadā. Sniegs nokusa, bet asinainie burti palika abu proletariātu atmiņā un apziņā uz mūžu mūžiem.» — Bet tomēr *partiju apvienība* notika tikai $1\frac{1}{2}$ gadus — un vēl *kādus* pusotrus gados! — vēlāk.

Es nekavēšos ilgi pie jaunās partijas lomas 1905. gada revolūcijā. Šīs revolūcijas dramatisko gaitu Latvijā, sistematiski no pakāpes uz pakāpi, es uzmetu Strādnieku kalendārā 1926. gadam:^{*} Janvāra slaktiņš, protesta ģenerālstreiks — ar *revolūcijas* lozungu; lai pastiprinātu materiālo fundamentu — *ekonomisku* streiku strīpa,^{**} lauku ievilkšana kustībā, vispirms pilsētu apkārtnes; revolucionāro petīciju kampaņa uz laukiem, baznīcu demonstrācijas uz laukiem, saistītas ar politiskiem demonstrāciju gājieniem; grandiozs 1. Maijs (no sestdienas, 30. aprīļa visas pēcpusdienas līdz 2. maija vakaram).

Sini laikā (jūnijā 1905. gadā) sanāk [LSDS] partijas *otrais* kongress. Viņa uzdevumi ir visai svarīgi, jo jāapspriež *revolūcijas* taktika. Kongresā piedalās CK locekļi un Rīgas, Jelgavas, Liepājas, Ventspils un Talsu komiteju, kā arī ārzemju priekšstāvji; bez tam daži biedri ar balsstiesībām tikai teorētiskos jautājumos. Izlasot tagad rezolūcijas, tās visumā saskan ar revolucionāro taktiku; vienā jautājumā tomēr jāatzīmē solis atpakaļ, tas ir, partijas organizācija vēl [paliek] lielākā mērā uz nacionāliem pamatiem. Šķiet, it kā kāda «bundista» roka būtu rakstījusi piezīmi pie pirmā panta rezolūcijā par attiecībām pret citām s.-d. organizācijām⁸². Kur citādi radušās nacionālas organizācijas tieksmes pāri par teritoriālām robežām un bez tam atsauksmes ne vien uz valodu, kā agrāk, bet arī uz īpašu *kultūru*, nevaru labi atminēt. Tas laikam bija Vīnes s.-d. *Bauera teorijas*⁸³ iespaids. Kā slēdziens no tā — *federativās komitejas* uz vietām (pēc slavenās Rīgas

* Sk. *Stučka P.* Rakstu izlase, 6. sēj., 15.—59. lpp. *Red.*

** — virkne. *Red.*

Federatīvās komitejas parauga) un *federativa priekšstāviba* Apvienotās partijas Centrālajā Komitejā,* uzglabājot spēkā nacionālo partiju autonomiju. Ir gan ieruna, ka tādai kārtībai jābūt tikai pārejošai: «tagad vēl», bet tā daudz nekā neuzlabo. Vienības ar Krievijas Sociāldemokrātisko strādnieku partiju nav, un paliek tikai jo-projām: «*draudzigi sakari*» ar «*kuru katru* s.-d. partiju Krievijā». Sie pēdējie vārdi gandriz it kā norāda uz toreizējo galveno partijas organizatoru Ozolu-Zaru.

Pieņēma galīgi *programmu*. Tā ir parasta s.-d. programma, kurā nekādas sevišķas atšķirības nav. Vairāk uzsvērts proletariāts uz laukiem (sk. «prasību» 9. pantu *par algu izmaksu*)⁸⁴. Agrārprogramma tika atmesta: kā revīzionistiskā [no] Žaņa Buševica,⁸⁵ tā arī krievu biedru programmas agrārā daļa, atsaucoties uz Latvijas īpatnējiem apstākļiem. Par *zemniekiem* programma nesaka nekā. Ja no statūtiem izmet [partijas uzbūves] federālo principu, tad pārējie, [piem.] formula par [partijas] biedru piederību utt., ir noteikti boļševistiskā, revolucionārā garā.

Bruņota sacelšanās — tāds bija toreiz *dienas* jautājums. Bruņojās strādnieki (ja arī vēl primitīvi — ar piķiem un bumbu čauliņu kalšanu), bruņojās uz laukiem baroni. Rezolūcija** uzsver, ka vienīgais *patiesi* demokrātiskais elements Krievijā, kurš spēj *iekarot un nodrošināt* demokrātisko valsts iekārtu, ir proletariāts. Kongress tā vērtē visu Krieviju pēc Latvijas vai Baltijas,*** atzīstot, ka Krievijas proletariāts vēl nav visur pietiekoši apzinīgs un organizēts, lai varētu jau uzsākt vispārēju sacelšanos. Bet, tā kā atsevišķas Krievijas daļas ir nepietiekoši stipras, tad šimbrīzam [uzdevums] tikai gatavot proletariātu arī uz bruņotu sacelšanos, bet tanī pat laikā — un tā ir vēsturiski svarīga piezīme: «*dodot jau tagad ar ieročiem rokās atsparu katrai patvaldības varmācībai un pārvēršot sadursmi ar patvaldības kalpiem par nemītīgu partizānu cīņu*»****. Sakarā ar to pieņem īpašu rezolūciju par agitāciju karaspēkā.

* T. i., Krievijas SDSP CK pēc KSDSP IV (Apvienošanās) kongresa. *Red.*

** LSDSP II kongresa rezolūcija «Par bruņotu sacelšanos». *Red.*

*** T. i., atzīst, ka šķiru attiecības Latvijā, Baltijā ir tādas pašas kā visā Krievijā. *Red.*

**** Sk. Latvijas Komunistiskās partijas kongresu, konferenču un CK plēnumu rezolūcijas un lēmumi, 1. d. R., 1950, 19. lpp. *Red.*

Pret karu: kongress prasa demokrātisku [tautas pārstāvju] saeimu, kas lai slēdz mieru ar Japānu. Citiem vārdiem: nost carismu, lai dzīvo miers, bet kas lai nodrošina tādu demokrātiju, ja nebūs demokrātijas? Strādnieku un zemnieku *demokrātiskās* diktatūras lozunga [vēl] nav.

Generālstreiks apskatīts kā stiprs līdzeklis ne vien saimnieciskā cīņā (arī uz laukiem!), bet arī «kā protests, kurš var izvērsties par tautas sacelšanos». Tanī pat laikā kongress noteikti izteicas *pret jebkādu petīciju kampaņu* kā ilūziju radišanu, jo «proletariāta prasību *apmierināšana* ir panākama vienīgi caur revolucionāru cīņu». Tanī pat sakarā partija ieteic *izmantot* gan reformas s.-d. kustības labā, bet reizē uzsvērt, ka neviens no šīm reformām nevar atturēt proletariātu no savas *revolucionārās* darbības turpināšanas. Kā sevišķa, tikai Baltijai pazīstama, cīņas metode minamas baznīcu demonstrācijas. Kongress piekrīt tām, ievērojot Latvijas īpašos apstākļus, bet reizē brīdina [ne]pārvērst garīdzniekus par mocekļiem, atzīstot par neatkārtojām soli uzspiest mācītājiem, spiegiem, uradņikiem jeb citiem patvaldības kalpiem karogu nešanu utt., jo tas, kā tika atzīmēts debatēs, tikai aptraipa revolūcijas karogu.

Kā izturēties pret citām partijām? Kongress atraida *pastāvīgu* kopdarbību ar sociālrevolucionāriem, bet pielaiž to *atsevišķos, stingri* sijājamos gadījumos. Zīmējoties uz *liberāļiem*, partija stāv *stingri* uz šķiras stāvokļa, «neatsacīdamās no savas programmas un revolucionārās taktikas un neaizskardama savas organizācijas patstāvību». Bet viņa pielaiž «atsevišķos cīņas aktos rīkoties saskaņā un saziņā ar buržuāziskajām partijām, ja šīs partijas *līdz ar mums* cenšas pēc pamata likumu izstādātājas sapulces sasaukšanas uz vispāreju utt. vēlēšanu pamata». Tas ir pilsoniskās revolūcijas posma lozungs. Bet uz kādiem liberāļiem te zīmējas rezolūcija? Acīmredzot ne uz Arvedu Bergu, bet uz [iekš]Krieviju, par kuras «zemstu» kustību, piemēram, valdīja pārspilēti augstas domas. Rezolūcijas galvenā nozīme bija, ka tā noraidīja s.-d. piedalīšanos, *māksligi* radot liberālismu Latvijā.*

Ieteicot turpināt *cīņu arī cietumos*, bet, atraidot bāda streiku, kongress pieņem noteikumus, kā izturēties pie

* T. i., noraidīja domu par iespēju atbalstīt liberālisma strāvas rašanos Latvijas buržuāzijā. *Red.*

kverkšķināšanas (t. i., nopratināšanas prāvā un tiesā): atteikties no jebkādiem paskaidrojumiem un izteikumiem. Tā kongress 3. dienās apskatīja tuvāko un tālāko revolūcijas taktiku Latvijā. Trūkumus mēs tagad atrodam jo daudz. Tā Ķeņins *jūlijā* 1905. gadā rakstīja: «Partijai, kas spraudusi sev mērķi gāzt valdību, nepieciešami jāpadomā, kādu valdību likt vecās, gāžamās valdības vietā. Rodas *jauns* jautājums par revolucionāru pagaidu valdību.»* Ko latviešu partija te varēja sacīt, jo tā neatzina un neuzstādīja patstāvīgas Latvijas lozunu, bet reizē ar to — [vēl] neapvienojās ar [Vis]Krievijas partiju. Satversmes sapulce ir ceļš uz valdību, bet ne valdība. Satversmes sapulce ir labākā gadījumā liela jautājuma zīme, jaunākajā — liela nulle jeb parasti pat kontrrevolūcija. Mēs redzēsim, ka revolūcijas notikumi aizsteidzās priekšā partijas taktikai un teorijai.

Araudzījuši kongresa lēmumus taktikas ziņā, atgriezīsimies pie iesāktās 1905. gada revolūcijas kinolentes. Mēs turpinām: *varas* iestāžu un baronu *boikots*, ķeizara ģimetuņu sišana un degvīna monopolveikalu graušana, vassaras *saimnieciskie* streiki, ģenerālstreiks *uz laukiem* (oficiālais policijas departamenta ziņojums atzīmē: «Kustība, kas izcēlās pēc tam Kurzemē, pārsniedz visu, kas līdz tam pieredzēts Baltijā»). «*Cīņa*» (no 18. aug.) to raksturo kā pāreju *uz atklātu revolūciju*. Karastāvoklis; ukazs par Buligina valsts domi kā likumu «padomdevēja iestādi», tās boikots Latvijā. Mobilizācijas boikots, uzbrukums centrālcietumam, 16. oktobra ģenerālstreiks, «brīvības dienas» ar 17. oktobra manifestu un milzu mītiņiem, legāla dienas avīze, *ar odbiedrību* dibināšana, bet reizē *atklāta* kontrrevolūcija un melnās sotņas. Revolūcijas izpildkomitejas (rīcības komitejas) uz laukiem kā pagaidvaras iestādes, to apvienošanās aprīņķos. Valdības provokācija un Vislatvijas kongresi: tautskolotāju, tad *pagastu deputātu*. Ko partijas kongress nebija paredzējis, to izteica ģenerālgubernators savā ziņojumā: «Kongress** kļuva it kā par pagaidu valdību.» Tas bija par daudz teikts, bet *dubultvaras* laiks Latvijā bija cēlies (Rīgā — FK — Federatīvā komiteja) un pie tam *dubultvaras* — zem partijas tiešas

* *Keņins V. I.* Raksti, 9. sēj., 8. lpp. Red.

** Domāts — Vidzemes un Kurzemes pagastu delegātu kongress, kas ievēlēja pagastu Centrālbiroju. Red.

hegemonijas. Lauku muižnieku zemes pārgāja strādnieku un pagastu rīcības jeb izpildkomiteju pārvaldē, bet tās nekur netika izlaupītas. Reizē revolucionāra *kungu piļu dedzināšana*. Muižnieki vaņģniecībā, sarunas par varas jautājumu, muižnieku atsvabināšana. Miliči un ieroči. Karapulku padzišana no laukiem un koncentrēšana pilsētās. No partizānu cīņas uz brunotu sacelšanos; [nepietiekami] organizētas atsevišķas kaujas pie Lielvārdes, Tukumā, Talsos, Aizputē. Generālstreiks Rīgā. Jautājums par varu Rīgā. Revolūcijas piespiesta atkāpšanās, *tad sakāve, sakāve, sakāve*. Soda ekspedicijas, revolucionāru asins plūdi, liki un asinis...

Revolūciju domāja galīgi apspiestu, partiju iznīcinātu. Tās biedri gulēja liķu kaudzēs jeb maldījās pa pasauli — emigrācijā vai smaka cietumos un trimdā. Arī «Cīņa», kas neatstāja savu apakšgrīdi, apkusa. Bet vai revolūcija tiešām bija apspiesta? Kā var *galīgi* sakaut darbaļaužu masu revolūciju? Nepagāja daudz mēnešu, un revolūcija turpinājās. Latvijas partijas *vairums* noteikti orientējās uz *revolūcijas turpināšanos* un ne uz pielīdzināšanos, piemēram, uz 17. oktobrī apsolītās Valsts domes pamatiem.

23. februārī 1906. gadā no jauna iznāk *nelegālā* «Cīņa» (25. numurs). «Revolūcija dodas uz priekšu, ik mirkli rādīdama jaunus jautājumus, uz kuriem atbildi gaida tūkstoši un atkal tūkstoši darbaļaužu.» Tāds bija arī partijas lielā vairuma lozungs. To izteica arī [LSDSP] 1906. gada Pavašara konference, kas sanāca iepriekš Krievijas partijas Stokholmas kongresa (aprīlī 1906. g.). Revolūcija bija savu darbu šīnī ziņā veikusi: nacionālo s.-d. grupu un partiju apvienošanās ar Krievijas Sociāldemokrātisko strādnieku partiju bija izšķirta lieta. Latviešu Sociāldemokrātiskās strādnieku partijas Pavašara konferencei bija jādod savas pilnvaras delegātiem. Tas bija galvenais uzdevums. Vispirms pieņēma teritoriālu principu: *Latvijas* Sociāldemokrātiju *iz visu tautību* biedriem. Bija «antinacionālisti», kas uzstājās, ka jādibina ne Latvijas, bet *Baltijas* sociāldemokrātija (ieslēdzot igauņus). Šo «antinacionālistu» vadonis bija tagadējais *arhinacionālais* meņševiks Skujenieks. Vispār debatēs parādās arī domstarpības, kuras turpmākā gaitā pārvēršas nenoteiktākos virzienos; taču [taktika] jautājumā par Vites Valsts dōmes vēlēšanu *boikotēšanu* tika *vienbalsīgi* atzīta par pareizu.

Izstrādātais partiju apvienošanās projekts *uzsver* *ap-*

vienotu, kopēju un centralizētu taktiku. «Līdz ar augošu šķiras apziņu proletariāta plašākās masās tautiskas pašdarbibas vietā stājas apzīna par visu Krievijas tautību proletariāta kopējo, lielo revolucionāro mērķi.»* Programmas ziņā — konference uzstāda programmu *saskaņošanu*, īpaši *agrārajā jautājumā*. Mums toreiz šķita šī starpība ļoti liela, bet, kad [KSDSP] Stokholmas kongress *atšāva* še Latvijai pieņemt savu īpatnēju noteiktu agrārprogrammu, tad izrādījās, ka — *revolūcija šo prasību padarija par lieku*. *Nekāds saskaņojums* nekad vēlāk pat netika uzstādīts.

Pārējos jautājumos konference stājās noteikti *uz boļševiku* virzienu: nekāda pabalsta liberālajai partijai, pat ja tā, no abām pusēm spiesta, uzstādītu radikālas prasības; proletariātam jāturpina revolucionāra cīņa ar visiem spēkiem *patstāvigi*, piepatuot savu *revolūcijas vadoņa* lomu līdz galam. Ne pastāvošās valsts formas *pārveidošana*, bet viņas *galiga gāšana*, satversmes sapulce un demokrātiska republika.

Runājot par *bruņotu sacelšanos*, konference atrod, ka brīvībām ir paliekama vērtība *tikai tad*, ja tās «*top garantētas no uzvarētājas tautas*, kura šīs brīvības *spēj aizstāvēt ar ieročiem*, un kuras sasniedzamas tikai caur *bruņotu tautas sacelšanos*». Runājot tālāk par bruņotas sacelšanās organizēšanu, rezolūcija uzsver jaunu momentu, ka «*bruņota sacelšanās* var novest pie galīgas revolūcijas uzvaras *tikai tad*, ja tanī nēm dalību bez proletariāta *arī zemnieki* un pilsētu sīkburžu masas» un pievienojoties apzinīgai daļai no karaspēka, bet konference joprojām uzsver organizēta un apzinīga *proletariāta vadošo lomu* revolūcijā un bruņotās *sacelšanās* brīdī.** Tālāk nāk attiecības pret kareivjiem un praktiski lozungi, kas pamatoti uz karaspēka sastāva iz apspiestām šķirām. Reizē ar to jāgādā par *bruņotas sacelšanās* organizēšanos, bet *zem partijas CK tiešas kontroles*. Šī lozunga ziņā vēlāk radās it kā domstarpības ar boļševikiem, bet tās izskaidrojas dabiski, dialektiski: boļševikiem bija darišana ar *menševiku* vairumu CK, kamēr *Latvijas Sociāldemokrātijas* Centrālajā

* Citēta LSDSP Pavasara konferences rezolūcija «Par sociāldemokrātisku partiju apvienošanos». Sk. Latvijas Komunistiskās partijas... rezolūcijas un lēmumi, 28. lpp. Red.

** Sk. Turpat, 25. lpp. Red.

Komitejā šīnī laikā vairums bija revolucionārajam virzienam.

Interesanta un raksturīga ir rezolūcija par lauku attīstību tanī daļā, kas uzsver milzīgu šķiru attiecību paasināšanos starp saimniekiem un kalpiem, kādēļ nevar būt rūnas par šo šķiru sajaukšanu *vienā zemniecībā*; sakarā ar to jautājumā par zemes konfiscēšanu joprojām aprobēžojas ar feodālisma atlieku apkarošanu un zemes rentes (t. i., *privātīpašuma*) jautājuma pārnešanu satversmes sapulcē, taču tūliņ pārtraucot jebkādus *maksājumus muižniecībai*, jo zemes nav atstājamas tās šķiras rokās, kas tik daudz posta atnesušas pār visu zemi. Tātad jaunas zemes īpašnieku šķiras dibināšana no pilsoniem? Te valda liela neskaidrība, jo *lielais proletariāta pārsvars* uz laukiem kavēja pieņemt *zemes dališanu*, kamēr lauku kalpi prasīja un 1905. gadā dzīvē izveda *zemju kopēju apstrādāšanu*.

Par tā sauktajām revolucionārajām konfiskācijām jeb ekspropriācijām bija trīs dažādi projekti, no viņiem neviens nedabūja balss vairākumu. Par tiem nolemj atklāt diskusiju. Projekta saturu mēs pasniedzam.* Konference organizācijas jautājumā pieņem *vēlēšanu* principu, t. s. demokrātisko centrālismu.

Tā konference nosprauda arī turpmāko cīņu — *revolucionārā virzienā*. Svarīgākais solis bija sperts: *lemta apvienošanās* ar Krievijas partiju. Viena klūda te vēl tika pielaista: nenolēma, ka delegāti lai tūliņ iestājas partijā. Ja tas būtu izdarīts, kā to poļu biedri darīja, tad *Stokholmas kongresā būtu bijis boļševiku vairākums*⁸⁶. Gan mēs atklājām pēc Stokholmas kongresa agitāciju par jaunu kongresu,** bet tas noilga veselu gadu.

Šīnī laikā partijā valda, neraugot uz bijušām soda ekspedīcijām un pastāvošo karastāvokli, možs gars. «Cīņa» pieņem pilnīgi legāla laikraksta āreju glītumu, to revolucionārā kārtā pa naktīm drukā legalajās tipogrāfijās. Priekšīmīgu konspiratoru (b. Jēpīša, Arķivāra u. c.) un drosmīgu, Centrālajai Komitejai uzticīgu kaujinieku b. Jēpa, Burlaka u. c. apvienība garantēja šo iespējamību. Iet plašā diskusija par svarīgiem jautājumiem. Bet blakus tam arī [dažas] deģenerēšanās zīmes (konfiskācijas uz

* Autors šeit domājis minēto trīs rezolūciju projektu publicēšanu grāmatā «LKP 25 gadi» (M., 1929, 62.—64. lpp.). *Red.*

** T. i., par nekavējošu jauna KSDSP kongresa sasaukšanu. *Red.*

savu galvu un rēķinu, anarhistiskas strāvas utt.); kad pēc 1917. gada atklājās policijas departamenta slēptuves, tur atradām zīmes par neticamu skaitu provokatoru (un taisni [no] visradikālās anarhistiskās opozīcijas) taisni šīnī laikā. Daudzi atzīmēti vienkārši ar numuriem, no kuriem daudzi *palika neatklāti* līdz šim.

1906. gada 5. jūlijā* sanāca Latvijas un Krievijas partijas apvienošanās kongress. Kongresam un apvienošanai b. Ķeņins (toreiz Pēterpils tuvumā — Somijā) piedevoja lielu nozīmi, ka man personīgi apsolījās ierasties pats uz kongresu. Tā bija laime, ka viņš aizkavēts neieradās, jo kongress Rīgas jūrmalā — iekrita⁸⁷. Laimes gadījums to izglāba no lieliem upuriem. Kongress bija *vētrains*. Nemierības pēc sakāves bija uzkrājies daudz; tagad mēs zinām neticamo ziņu, ka taisni visradikālākās opozīcijas starpā bija — samaksāts (un pie tam *nabadzīgi* samaksāts) provokators⁸⁸. Bet pats kongress bija *plašs*, pat biedru mežabrāju pārstāvības netrūka. Kongress pieņēma noteikti bolševistisku taktiku, kaut kongresā bija arī *jau* noteikti meņševiki un tādi, kas jo drīzi pārvērtās par tādiem.

Partijas statūtus «*Latvijas* (ne vairs Latviešu) Sociāldemokrātijai» pieņēma *romantiskos* apstākļos. Aleksandra ielā Rīgā nakts klusumā, konspiratīvi luterānu mācītāja (viņam pašam mājās neesot) dzīvoklī. Te arī ievēlēja jauno CK. Kā teikts, organizācija pieņēma *noteikti teritoriālu* principu. To visu uzsver LSD CK manifests («*Cīņa*», 46. numurs), kura tekstu mēs pasniedzam.** Bunds arī gan izstrādāja savu apvienošanās rezolūciju, bet to neizveda dzīvē. Ar to izbeidzās «draudzība» ar Bundu, kurš reizē pāriedams tieši uz meņševiku taktiku un ar savu apvienošanās tiešu sabotāžu atklāja savu īsto, nacionālistisko gīmi. Ar to Latvijas Sociāldemokrātijai nekā nevarēja būt kopeja.

Partija stingri uzstājās par jaunu Krievijas Sociāldemokrātiskās strādnieku partijas kongresu, par to cīnījās arī Krievijas biedri (Pēterpili, Maskavā), un, kaut

* Te bija ieviesusies drukas klūda. LSDSP III kongresu atklāja 5. augustā pēc jaunā stila (23. jūlijā pēc vecā). *Red.*

** LSD CK manifests bija ievietots grāmatā «*LKP 25 gadi*» (74.—76. lpp.). Sk. arī *Stučka P.* Rakstu izlase, 1. sēj., 270.—273. lpp. *Red.*

meņševistiskā, CK bija *piespiesta piekāpties*; taču līdz Londonas kongresam pagāja vēl vairāk kā pusgads.

Dažas pasniegtās rezolūcijas, pāris pārdrukātu rakstu lai raksturo šo laikmetu. Drīz iznāks arī šī laikmeta «Cīņas» pārdrukājums. *Septembri* iznāca «Cīņas» 50. numurs («50 gadu jubileja!»). Tas nozīmē reizē *pirmo soli* uz jaunu virzienu taktikā. Tāda bija nelokāmā notikumu gaitas loģika.

P. Stučka

LKP 25 gadi. Rakstu un materiālu krājums, «Prometejs», Maskavā, 1929, 7.—16. lpp.

Iespiests pēc grāmatas teksta

PIE RAINA KAPA

*«Un tomēr! Rainis ir Latvijas proletariāta dzejnieks!»
(Iz mana rakstiņa «C. B.» no 1. nov. 1919. g.)**

Sie vārdi man bija jāraksta gandrīz taisni 10 gadus atpakaļ [...]. Tagad es šos vārdus atkārtoju pie Raiņa kapa. Rainis kā cilvēks, kā politiķis ir šķīries no dzīvajiem, bet kā dzejnieks, tas ir, kā revolūcijas «pamatšķiras»** dzejnieks viņš dzīvos un pat atdzīvosies. Pats Rainis sevi vērtēja vārdiem: «Kopš gadiem 5 neesmu vairs nopietni literāriski strādājis, bet izdevis tikai dzejolīšus un tulkojumus. Varbūt ar laiku varētu vēl *kādu istu darbu* pastrādāt.»*** Nebija lemts to padarīt, un Rainis aizgāja neapmierināts no savas nesociālistiskās tēvijas. Viņu vilka iekšēja dziņa uz sociālistisko tēviju, bet viņš bija jau par vāju, lai izrautos no apkārtnes un [it] sevišķi [lai] atsvabinātos no tā «dzirnus akmeņa», kas viņu vilka atpakaļ baltajā dumbrājā.

Mani neviens nevainos, ka es vienup nepazītu Raiņa

* Sk. Stučka P. Par Padomju varu Latvijā. Rakstu izlase. R. 1958, 517.—529. lpp. Red.

** So nosaukumu Rainis izgudroja pret cara cenzūras spaidiem, lai apzīmētu strādnieku šķiru, un tikai «demokrātiskās» Latvijas «sociālistiskie» saimniekdēli [t. i., labējie sociāldemokrāti. Red.] ar to tiecas apzīmēt arī sevi, tas ir, sociālnodevīgo inteliģenci.

*** Cītēta Raiņa vēstule Dorai Stučkai 1921. gadā. Sk. Rainis. Literārais mantojums, 1. sēj. R., 1957, 431. lpp. Red.

labās puses un trūkumus vai ka es varētu būt vienpusīgs par labu Raini. Ar Raini mēs esam dzimuši vienā gadā, esam nešķirami dzīvojuši un strādājuši *uz viena sola* vidusskolā un 4 gadus *vienā istabā* augstskolā un pie viena kopdarba*. Tas nav maz pie mūsu pilnīgi pretējiem raksturiem. Un tad vēlāk mēs vairāk kā 30 gadus esam veuduši pilnīgi šķirtu dzīvi, kurā Rainis man vairāk nekā jelkāds ir pāri darījis, uz ko es atklātībā neesmu nekā reagējis. Es esmu atklāti asi nosodījis Raini kā politiķi,** bet es vienmēr esmu no visas sirds cīnījies par dzejnieku Raini un gribu to darīt arī pie viņa kapa un pāri tam. Markss par savu draudzību ar Heini, ar visām viņa politiskām nekrietnībām, izteicās, ka dzejnieki nu reiz ir savādnieki (sonderbare Kauze), kuru īpatnības jāmēra ar citādu mēru⁸⁹. Mums tāpat jāmēra arī dzejnieka Raiņa vājības.

Otrs jautājums, pie kura gribēju pakavēties kā pie pašreiz vissvarīgākā, tas ir *viņa attiecības pret tautisko dzimteni un sociālistisko tēviju*. Man ir vairākkārt bijis gadījums izteikt savu pabrinēšanos par to, kādēl es, kas izauga pašā tautiskajā Jaunlatvijas mutulī,*** kur man kā zēnam bija izdevība būt un augt tuvu tādiem tiešām dižiem un pie tam nesavīgiem «tautiskiem» vadoņiem kā Kronvalda Atim, Pilsātniekam, Krogzemju Mikum (Ausēklīm), Valdemāram, gan arī reizē redzot tādus tautiskus mantraušus kā advokātu Kalniņu (tagadējā Ringolda tēvu), Fr. Grosvaldu, pirmo latviešu «hofrātu» B. Dīriķi u. c., kļuvu par tik noteiktu antinacionālistu. Un kādēl Rainis, uzaudzis pilnīgi kosmopolitiskos apstākļos Latgalē un pie tam tikai emigrācijas laikā tālajā Šveicē (starp Lugānas itāļu zemniekiem, kuru starpā viņš jutās kā mājās) kļuva par «sociālnacionālistu»****. Fakts tas ir, ka

* Raug, kā Rainis pats attēlo šo *kopdarbibu* kādā nepublicētā vēstulē no baltās Latvijas: «Arī sīkumos daudz bija jādomā par pagātni, piemēram, no 1887., 88. gada, izmeklējot avižu rakstus, bieži nevarēja īsti noteikt, vai tie manis rakstīti, arī «Mazos Dunduros» nezinu vairs, kas mans, kas nē. *Tik ļoti viiss kopējs*. Nevar ne pēc stila izšķirt, bija taču kopēja dzīve. Tagadējo dzīvi nevaru iedomāties.» [No Raiņa vēstules D. Stučkai 1925. g. Sk. Rainis. Literārais mantojums, 1. sēj., 438. lpp. Red.]

** T. i., nosodījis Raiņa politisko darbību buržuāziskajā Latvijā. Red.

*** Jaunlatviešu darbības laikā. Red.

**** Domāts — par nacionāli domājošu sociālistu. Red.

viņa dzejasdarbiem, īpaši viņa drāmām visām, bija zināmā mērā nacionāla nokrāsa («Indulis un Ārija», «Uguns un nakts» utt.), kaut tanīs bija ieaustas arī sociālās problēmas, un pat viņa agrādrāma par veco Romu («Grakhi») atgādināja Latviju, kā arī viņa «Jāzebs un viņa brāļi» *patiesibā* norisinājās Latvijā.

Dzejnieka fantāzija viņa dzejas sapņus pārnesa uz «demokrātisko» Latviju. Ar savu «pārcilvēcisko» gribasspēku viņš fantāzijā cerēja ieraut strādniecības kustībā arī pārējo tautu, ne vien «pamatšķiru». Ar tādām bagātām ilūzijām, pie tam vēl siltumnieciski izkoptām Aspazijas romantisma atmosfērā, viņš atgriezās dzimtenē. 27./9.20. g. (vienīgā vēstulītē ar datumu) viņš [mums] raksta: «Mīlo, dārgo māsiņ! mīlo Pēter! rets gadījums, īss laicīš pārsniegt roku *pāri par lielo plaisu*. Mani mīlie, dārgie, varbūt taču redzēsimies vēl. Dzirdu, ka Jūs ar veselību abi turaties, mēs arī; es gan balts palicis, Elza (t. i., Aspazija [P. S.]) labi noturējusies. Bet vesels arī es esmu atkal pēc lielām krīzēm. *Es kā bērns visu apskraidiu, apskatu dzimteni*»...*

Bet nepaiet ilgs laiks, un mēs lasām Raiņa vēstulēs jaunas noskaņas. Es te nodrukāšu tikai dažus izrakstus no tām.

... «Iebraucu ar lieliem priekiem un cerībām, bet abi nu izbeidzās. Grūti par to runāt; Pauls par to maz interesējās, maz viņam stāstīju. Kad mēs tiksīmies? Vācijā, laikam, ne, jo jums arī grūti turp iebraukt. Bet varbūt es pie jums nobraucu. — Kad nu tu, mīli mīlo draudziņ, ar veselību salabtu! Un mūsu nabaga Pēters, kā iztura? Veselība jau labāka, ka strādā literāriski. Cik tas bij cilvēciski mīli, ka viņš mani aizstāvēja atkal, tiešām tās baumas ir nepareizas. Ko nu mums kaunēties, labi mēs tomēr esam viens otram; vecu ieđušos mīlu nevar nebūt izplēst, sveicini viņu tikpat mīli kā agrāk.»**

Te vaļsirdīgi Rainis atzīst savu vilšanos par «demokrātisko» dzimteni.

Tad nākošajā vēstulē viņš raksta:

«Pāris rindiņu atkal ar gadījumu: *kārtējais pasts* jau ejot gan, bet *negribu jauties kontrolēties*, kaut arī nevai-

* Visi pastripojumi vēstulēs mani. — *P. St.*

** Vēstule rakstīta D. Stučkai 1921. g. Sk. Rainis. Literārais mantojums, I, 433. lpp. *Red.*

nīgas rindas... Es visā drīzumā braucu uz Kastaņolu (ciemu pie Lugānas) paņemt savus rokrakstus, *atpūsties no manas vecās gripas* un no šejiennes dzīves... Ar veseļibu citādi būtu labi, tikai *liels garigs nogurums un negriba*, kurš varbūt arī nāk *no neapmierinošiem apstākļiem*. Nu jau *mēs gadu še*, bet *nevaram iedzīvoties*. Tu to būsi jutusi arī no dzejoļu krājumiem, ja tu tos būsi saņēmusi. Tātad nu es eju strādāt darbu, kurš lai derētu. Elzai iet puslīdz tāpat, viņa tikai *labāk panes šo klimatu un šo dzimteni.*»

Te gaiši un skaidri redzams, *kurp vilka Raiņa prāts*. Bet viņš bija jau pārāk paguris, lai drošu roku pārcirstu tos «demokrātiskos» valgus, kas viņu valdzināja, un nōmestu to piekaru, kuru viņš labprātīgi stiepa. Es viņam kā atbildi uz vienu no šām, pēc gadu desmitiem arī *man* adresētu vēstuli, nosūtīju *uzaicinājumu pārbraukt šurp*, kur strauji cel jaunu dzīvi, līdzīgu tai, par kuru mēs kādreiz kopēji sajūsmīnājušies. Es viņam devu praktiskus norādījumus, *kā tas izdarāms*; atzīmēju arī to, ka materiālais stāvoklis te nebūs spīdošs, bet visādā ziņā es garantēju, ne jaunāks par mūsējo. Es atbildes nedabūju; pat nezinu droši pateikt, vai «gadījums» šo vēstuli bija nogādājis viņam rokās. Un kad māsa* viņam, 2 gadus atpakaļ Minskā esot, piesūtīja tādu pat uzaicinājumu, tikai ar pārmetumiem, viņš atbildēja: «Te nu esmu, roku no tālienes jau varētu pasniegt un drīz varētu pats acīm jūs redzēt. Nedusmojies un nebēdājies, milā, dārgā, mana vienīgā. Neesi nepacietīga, neesi pārāk strauja, *es vairs straujumu nepanesu*, mana sirds neiztur» (nāk — sirds slimības apraksts).**

Vai Rainis varēja tiešām pārcelties uz Maskavu, vispār PSRS? Jā un nē. Še viņam rastos jauna enerģija, jo *patiesibā* viņš bija vienīgais, kas Latvijas sociāldemokrātu partijā vēl *tiešām ticēja* piedzīvot sociālismu. Šinī ziņā viņu varēja pielīdzināt nelaiķim A. Bēbelim. Bet es neticu, vai viņš būtu bijis apmierināts ar šejiennes straujo gaitu. Un tad — viņš te vismaz ilgāku laiku nebūtu atradis vispusēju atzīšanu; mūsu biedri bija un ir — ar

* Dora Stučka. *Red.*

** Toreiz «Krievijas Cīnā» ziņojām, ka viņš neatbraukšanu (pēc ziņāma laika svārstīšanās) motiveja ar telegrammu par Elzas (Ās pazījas) saslimšanu. Tas ir pierādīts fakts, ka telegramma meloja. Tā bijusi sociāldemokrātu CK ultimatumus.

pilnīgāko pamatu — sašutuši par to, ka viņš deva *savu vārdu** visnekrietnākajai partijai pasaulei, [oportūnistiskajai] Latvijas sociāldemokrātiskajai strādnieku partijai, kurā, par sekretāru esot, tāds negēlis kā Bruno Kalniņš nesodīts izplatīja savas melu ziņas, pat *Rainim klusējot*.

Savā kabinetā viņš esot draudzīgi attiecies pret visu, kas zīmējās uz mūsu sociālistiskās [Padomju] Republikas** darbu un darbiniekiem. Pēdējā laikā viņš pat stājās kādas [Padomju] Krievijas-Latvijas tuvināšanās komitejas⁹⁰ priekšgalā. Bet viņa enerģija bija salauzta. Par to liecina arī viņa [pēdējie] darbi, kuros atkal un atkal atkārtojas viņa cerību zaudēšanas motīvs.

Pie kapa stāvot, mēs cildinām viņu tajā lomā, ko tas spēlēja kopš 90. gadiem līdz [laika posmiem] pēc 1906. g. sodu ekspedīcijām un pat [līdz] pasaules karam. Ar šo laiku var uzskatīt arī viņa *isto darba laikmetu* par *izbeigtu*. Bet tā ir pietiekoši, lai Latvijas proletariāts viņu pavadītu pēdējā gaitā kā *savu dzejnieku*. Mēs viņu 1919. g. pasludinājām par Latvijas *Padomju* valsts stipendiātu. Mēs viņam to nespējām oficiāli pasludināt, kad mūsu varu salauza. Pie kapa mums ir jānovērtē šī viņa dzīve. Šis Rainis ir mūsu un *ne baltās* Latvijas Rainis.

P. Stučka

«*Krievijas Cīņa*, 107. nr.
1929. g. 17. septembrī;
«*Celtne*», 2. nr., 1929. g.
augustā—septembrī, 21.—23. lpp.

Iespiests pēc žurnāla «Celtne»
teksta

VALSTS UN TIESĪBU REVOLŪCIJAS DIVPADSMIT GADI

Kas gan neatceras V. I. Ķeņina brīnišķīgās «Publicista piezīmes» par kāpšanu augstos kalnos, par dūšas zaudēšanas kaitigumu utt. Tā ir īsti populāra lekcija par proletāriskās revolūcijas *dialektiku*, kas izklāstīta ļoti jaukā, tēlainā valodā. Šīs piezīmes uzrakstītas 1922. g. sākumā, un tagad dzīve īsteno tur nosprausto mērķi: «... drošāk,

* T. i., ļāva izmantot savu vārdu, savas personības autoritāti.
Red.

** PSRS. *Red.*

ātrāk, taisnāk doties uz priekšu, augšup, uz virsotni.»* V. I. Ļeņina doma — ārkārtīgi dziļa un mūžam jauna; tai skaitā tas, ko viņš saka par dūšas zaudēšanu (tagad lasi: par labējo novirzienu). Iedomājieties šā «kalnā kāpjošā» acu priekšā panorāmu un perspektīvu, kas mainās un arvien paplašinās, un jūsu priekšā ir revolucionārās dialektikas paraugs. «Krievijas proletariāts savā revolūcijā pacēlies milzīgā augstumā, ne tikai salīdzinot ar 1789. un 1793. g., bet arī salīdzinot ar 1871. gadu. Vajag, cik vien iespējams, lietišķāk, skaidrāk, uzskatāmāk gūt ieskatu par to, *ko tieši* mēs esam «pabeiguši» un *ko neesam* pabeiguši: tad galva joprojām būs skaidra, nebūs ne nelaubuma, ne ilūziju, ne dūšas zaudēšanas.»** Toreiz (1922. g.) Ļeņins izdarija arī dažus secinājumus: «Mēs esam «pabeiguši» buržuāziski demokrātisko revolūciju tik «tīri» kā nekad vēl pasaulē. . . Mēs esam pabeiguši izklūšanu no visreakcionārākā imperialistiskā kara revolucionārā celā. . . Mēs esam radījuši padomju valsts tipu, sākuši līdz ar to jaunu pasaulvēsturisku laikmetu, proletariāta politiskās kundzības laikmetu, kas nācis, lai no mainītu buržuāzijas kundzības laikmetu. Arī to vairs nevar atņemt, kaut gan padomju valsts tipu izdosies «pabeigt» tikai ar vairāku zemju strādnieku šķiras praktisko pieredzi.»***

Tā visa ir tikai viena proletāriskās revolūcijas, «proletariāta politiskās kundzības» laikmeta, tā teikt, subjektīvā puse. Un šī «kundzība» vēl nav «pabeigta». Vienlaikus notiek arvien jauna un jauna revolūcijas paplašināšana un padziļināšana. Arvien jauni *apakšslāni* un *masas* mostas un ceļas kā dziļumā, tā arī plašumā. 1918. g. V. I. Ļeņins rakstīja: «. . . kas ir novērojis lauku dzīvi, kas saskāries ar zemnieku masām uz laukiem, saka: pilsētu Oktobra revolūcija kļuva laukiem par īstu Oktobra revolūciju tikai 1918. g. vasarā un rudenī»**** utt. Bet vai tad tā bija pēdējā kauja? Nē, tas bija tikai viens no vēl daudzajiem posmiem, pēc kura sekoja vidējo zemnieku plašo masu revolucionarizēšanās, Ziemeļu, Tālo Austrumu pašu atpalikušāko tautu «sacelšanās». Notikusi un notiek

* Ļeņins V. I. Raksti, 33. sēj., 171. lpp. Red.

** Turpat, 173. lpp. P. Stučkas kursīvs. Red.

*** Turpat. Red.

**** Turpat, 28. sēj., 119. lpp. Red.

arvien jauna mošanās pašās atpalikušākajās kolonijās.* To milzīgās masas (piemēram, sievietes) maz iesaistītas kustībā. Bet vai tad šī kustība bija bez pārtraukuma, bez apstājas? Nepavisam ne. Mēs pārdzīvojām nopietnu *atkāpšanos*, ** lai tūlit pēc tam sāktu *gigantisku* [sociālisma spēkuj] *uzbrukumu*. Kas, piemēram, bija trūcīgo zemnieku komiteju «sacelšanās», salīdzinot ar lauku socializāciju, kas tikko kā *sākusi organizēties* ap gigantiskajiem kolhoziem un sovhoziem? Tā — vesela bangojošā revolucionāro vilņu jūra. Grandioza ainava, bet tā jau nav vairs ainava, tā ir dzīve, reāla dzīve. Un dzīve, kuras attiecības nepieciešams organizēt valststiesiskā ceļā. Pilnīgi tās aptvert iespējams tikai ar dialektikas palīdzību, jo *tikai* dialektikis spēj drosmīgi orientēties šajā bangojošā straumē, aptvert to organizēti, tajā pašā laikā *dzīvi neaizkavējot*, bet *vedot to uz priekšu*. *Nedialektiķi* turpretim vienkārši krit *panikā* vai meklē *nomierināšanos* kapitālistiskās pasaules *nožēlojamās analogijās*.

Bet kāds sakars ar šīm pārdomām ir valsts un tiesību revolūcijas jautājumiem? Sakarā ar valsti mums pietiekami atsaukties uz Ķēniņu. Viņa vārdi par padomju valsti kā dižāko [vēstures] izgudrojumu*** pietiekami parāda proletariāta diktatūras lomu kā sociālisma uzvaras, tā augstākās pakāpes — komunisma un līdz ar to visas cilvēces atbrīvošanas nepieciešamo *priekšnoteikumu*. Bet augstāk mēs lasījām Ķēniņa vārdus, ka pagaidām esam *tikai radījuši* padomju valsts *tipu*; šī revolūcija vēl ne tuvu nav *pabeigta* un vispār būs pabeigta tikai tad, kad pienāks šīs valsts atmiršanas moments. Vēl mazāk skaidrs ir jautājums *par tiesībām*. Viens apstāklis visiem vairāk vai mazāk skaidrs: valsts nav pašmērkis, bet *lidzeklis* valdošās šķirras *tiesību* aizsardzībai. Neviena šķiriska valsts (bet citādas valstis nepastāv) nav iedomājama bez šķiriskām tiesībām. No buržuāziskajām revolūcijām vis-spilgtāk to pierādija [Lielā] *Francijas* revolūcija kā visatklātākā revolūcija, kad tā par savu *mērķi* pasludināja buržuāzisko tiesību aizsardzību (pirmām kārtām privātīpašuma tiesības un līguma un līguma ekvivalenta svētumu utt.).

* Domāta Vidusāzija, kas līdz Lielajam Oktobrim bija koloniālā stāvoklī. *Red.*

** Pāreju uz jauno ekonomisko politiku. *Red.*

*** Sk. *Ķēniņs V. I. Raksti*, 33. sēj., 261. lpp. *Red.*

Proletāriskā valsts, proletariāta diktatūra, Padomju vara veica dižāko revolucionāri noārdošo darbu. Tā it kā neatstāja akmeni uz akmens no buržuāziskās varas. Bet tā, vismaz daļēji, līdz pat šim laikam nav atbrīvojusies no birokrātisma, tīri klasiska birokrātisma. Un mēs redzam, ka tikai tagad, 12 gadus pēc Oktobra revolūcijas, izvēršas revolucionārs darbs visplašāko masu iesaistīšanai proletāriskās valsts pārvaldišanā. Atcerieties pagājušā gada revolucionāro cīņu, kad tika izvirzīts lozungs iesaistīt masas padomēs un valsts aparātā. Savdabīga, vēsturē nebijusi «piespiešana» revolūcijai!*

Bet, kad mēs augstāk runājām par trūcīgo zemnieku komiteju «sacelšanos» (1918) vai par mūsu ziemeļu un citām atpalikušajām tautībām, tad ko mēs ar to domājām, vai tad tiešām šo tumšo, «mežonīgo» masu bruņotu sacelšanos pret padomju varu? Nē, *gluži otrādi*, Padomju varas dekrētus, likumus, lēmumus par šo masu organizēšanu, par viņu modināšanu, lai viņiem dotu ne tikai formālas tiesības, bet arī ekonomisku iespēju pašattīstībai, lai viņus iesaistītu vispārējā kultūras revolūcijā. Tas ir *jauns veids* viņu šķiru cīņā pret apspiedēju, pret baju, pret kulaku, bet jau saistīts ar pašas Padomju valsts *atbalstišanu*, izmantojot tās varu, likumus un tiesības. Kā citādi piecelt šīs tumšākās masas, vai bezcerīgi ekspluatēto lauku kalpu — trūcīgo zemnieku, vai Austrumu paverdzināto sievieti? Kādreiz F. Lasals daiļrunīgi paskaidroja vācu strādniekiem, ka *viņiem vēl jāpierāda, ka viņi ir strādnieki*. Proletāriskā vara atmodina darbaļaužu apziņu, vienlaikus apstiprinot patiesību par viņu šķirisko stāvokli ar materiālu atbalstu.

Vēl sarežģītāks ir jautājums par tiesību revolūciju. Mēs, liekas, izrīkojāmies ārkārtīgi *drosmīgi*, ar vienu dekrētu («Par tiesu», Nr. 1) atcelot visus veco valdību likumus. Mēs, runājot Voltēra vārdiem, «sadedzinājām visus vecos likumus», aizstājot tos ar revolucionārajiem dekrētiem un sociālistisko tiesisko apziņu. Bet toreiz mēs neapzinājāmies, ka mums ir darīšana ar veselu *juridisku* pasaules uzskatu,** un tikai pēc trim gadiem mēs atradām mūsu acis atdarijušo Engelsa rakstu par to, ka šis *pasaules*

* T. i., iesaistīšana revolūcijā. *Red.*

** Sk. 23. piezīmi. *Red.*

uzskats ir klasisks buržuāzijas pasaules uzskats. Bet teorētiski? Tā kā toreiz mēs vispār domājām teorētiski par tiesībām, tad mēs par tiesību zinātnes pēdējo vārdu uzskatījām austriešu s.-d. Rennera (Karnera) un citu «juridisko sociālistu»** funkciju teoriju. Un, ja mums arī gadījās vārdi par juridiskiem uzskatiem, tad arī tikai tā paša Rennera vārdu nozīmē par to, ka atmiņā, katrā mūsu galvā mierīlīgi blakus novietojas kā jaunie dekrēti, tā arī bez jebkādiem rakstītiem likumiem Mozus likuma baušli un jo sevišķi dažādi buržuāzisko kodeksu «uzvedības noteikumi». Bet mēs [būtībā] nosaucām visu šo «buržuāzisko tiesību sajaukumu» par savu «socialistisko» tiesisko apziņu kadetu profesora Petražicka un viņa sekotāju izdevumā.*

Bet *valsts un tiesības?* Kā mēs sapratām šīs savstarpējās attiecības? Jāteic, ka, izņemot tos nedaudzos vārdus, ko par tiesībām atrodam pie Ķēnina, mēs tādu jautājumu sev pat neesam uzdevuši. Diktatūra un likums? Tā vispār ir problēma, no kurās mēs arī līdz šim vislabprātāk izvairāmies klusējot. Mēs zinām Ķēnina definīciju par diktatūru kā par varu, kas tieši balstās uz vardarību un nav saistīta ne ar kādiem [citas šķiras] likumiem.*** Bet kādai ir jābūt proletariāta diktatūras attieksmei pret *savu likumu* un vispār pret likumu kā pārvaldišanas līdzekli? Man liekas, ka šeit *līdz pat šim laikam* pastāv zināma neskaidrība; vismaz šīs jautājums *tieka apiešs* gan programmās, gan arī pētījumos (es it īpaši domāju laikposmu līdz nepam), kas ne visai palīdz radīt zinātnisku skaidrību šajā jautājumā. Kad mani kaut kā piespieda pie sienas un piespieda uzrakstīt par šo tematu rakstiņu «Padomju varai»****, es aprobežojos ar paskaidrojumu, ka šīs definījums attiecas uz likumiem, kas nav padomju likumi, uz likumiem, ko nav izdevusi pati proletāriskā diktatūra. Citi paskaidroja, ka te domāts noraidīt tiesiskās valsts jēdzienu. Bet Ķēnins pats ļoti augstu vērtēja padomju likumu un likumību. Par to liecina viņa aktīvā līdzdalība pirmo dekrētu izstrādāšanā, tas, kā viņš novērtējis šos likumus,

* Sk. *Маркс К.*, *Энгельс Ф.* Соч., т. 21, с. 496. *Red.*

** Sk. 24. piezīmi. *Red.*

*** Sk. *Ķēnins В. I.* Raksti, 28. sēj., 211. lpp. *Red.*

**** Domāts P. Stučkas darbs «Пролетарское право», kas bija publicēts 1919. g. janvārī Maskavā iznākušajā rakstu krājumā «Октябрьский переворот и диктатура пролетариата». Latviski iznāca 1919. g. ar nosaukumu «Proletariāta likumība». *Red.*

un, piemēram, tāds akts, ka jau VI Padomju kongresam viņš caur b. Kurski iesniedzis lēmumu par likumu ievērošanu.*

Bet tai pašā laikā vairākums b. komunistu arī pret padomju varas likumu izturējās skeptiski, lai neteiktu vairāk. Kad Ļeņins realizēja nepu un likumus par nepu, tad atklāti atskanēja balsis: nu, tas ir viņiem (nepmaņiem), bet ne mums. Bet, kad vēlāk mums izveidojās tiešām zinātniska tiesību teorija, kuras trūkums, manuprāt, bija zināma vienpusība, kas izpaudās apgalvojumā, ka pastāv *tikai buržuāziskās tiesības*, tad minētā nepatika pret padomju likumu ievērojami veicināja tās popularitāti. Likums un tiesības — tās, lūk, buržuāziskas, mums nevajadzīgas lietas, un tikai. Mēs arī savā sekcijā** esam dzirdējuši ne mazumu vārdu (diskusijā par Kriminālkodeksu un Kriminālprocesa kodeksu) par «tiešās darbības» priekšrocībām salīdzinājumā ar darbību, kas notiek vispārējā likuma, t. i., juridiskā ceļā. Pilnīgi pareizi, ka tiesības un likums un aizraušanās ar tiem pat līdz fetišismam *sevišķi raksturīgi* buržuāziskajai sabiedrībai. Bet blakus tiem pastāv feodālo tiesību un *padomju tiesību* jēdzieni, jo *likums* ir vienkārši organizēts valsts masveida darbības veids, kas *pagaidām vēl* nepieciešams un tai vai citā formā paliks nepieciešams tik ilgi, kamēr pastāvēs valsts. *Varas valstiskajam raksturam* gala pakāpē iezīmīga tieši likumdošana, likums.

Bet *kāds* likums un *kādas* tiesības? Kāda attieksme ir pret *šo* likumu un pret *šim* tiesībām? Te sākas revolucionāra pieeja un revolucionāra metode. Kāda šajā sakarā bijusi revolucionārā *prakse*? Attiecībā pret likumu mēs esam [diezgan bieži] gājuši pa veco, buržuāzisko ceļu. Likums izdevuši padomju orgāni, bet diezgan lielā mērā pēc buržuāziskajiem paraugiem. Tikai sevišķi atbildīgos brīzīs, par sevišķi atbildīgiem jautājumiem atrisinājums nokļuva līdz kompetentām sfērām, un tur jautājumi tika izvirkīti pa jaunam. Par piemēru ņemsim vēlēšanu jautājumus, zemes lietošanas pamatus utt.

Bet tālāk viss atkal gāja pa vecam. Likums bija izdots, un tā piemērošana notika pēc buržuāziskajiem paraugiem.

* Sk. *Ленин В. И.* Полн. собр. соч., т. 37, с. 129, 130. *Red.*

** T. i., Komunistiskās akadēmijas Valsts un tiesību teorijas sekcijā. *Red.*

To garantēja tūkstošiem buržuāzisko specu — juristu vai viņu piebalsotāji. Bet vēl bēdīgāk bija tas, ka labākie proletāriskie tiesas darbinieki nokļuva to pašu likumu ķetnās, it sevišķi civillietās. Rezultātā radās tādi likumu blāķi kā vēl nekur un nekad un valsts aparāta arhibirokrātiska darbība pēc tiem. VCIK Prezidijam un Tautas Komisāru Padomei nācās savā 1929. gada 29. jūlija lēmumā uzstāties noteikti un ieteikt *Tieslietu tautas komisariātam* un citiem KSFPR resoriem *stingri raudzities*, lai projekti Tautas Komisāru Padomei tiktu iesniegti izskatīšanai *tikai tajā gadījumā*, kad jauna likuma izdošanu *tiešām diktē dzīves prasibas*. Bet ar kādiem paņēmieniem iespējams kavēt jaunu likumu iesniegšanu un pieņemšanu tajā pašā Tautas Komisāru Padomē un VCIK Prezidijā? Un kādas ir *metodes*, lai noteiktu, vai tiešām likums ir nepieciešams? Lēmums šādu atbildi nedod.

Te vajadzīga jautājuma *zinātniska* nostādne, pie tam — revolucionāri *zinātniska*. Tāda *zinātniska* nostādne ne pie mums, ne arī kur citur vēl nav bijusi. Bet tās mērķis — *noteikt racionālītātes mērakļu tai vai citā situācijā, kad darbība noris saskaņā ar vispārēju likumu, tiešu rīkojumu vai ietekmi no augšas, ar centra vietējā orgāna autonomu rīcību, vai, visbeidzot, piedaloties pašām masām* (piemēram, ražošanas apspreide). Bez elastīgas dialektikas visas tādas *zinātniskas* nostādnes, protams, būtu bezmērķīgas, ja ne vairāk, jo tās varētu aizkavēt dzīvi, uzspiežot veco, savu laiku nodzīvojošo likumu vai citu ietekmēšanas veidu. Tādējādi *nākotnē*, iebilstot pret tā vai cita likumprojekta nepieciešamību, nepietiekami ir aprobežoties ar kailu iebildumu, bet vajag norādīt citu, racionālāku izeju. Bet, ja šo metodi sakopotu veselā sistēmā, tad rezultātā rastos vesela jauna padomju *celtniecības* nozare.

Mūsu revolūcija uzbruka ļoti enerģiski un vareni; tā salauza veco, buržuāzisko valsti un sadedzināja vecos likumus. Bet tomēr mēs līdz pat šim laikam sastopam mēģinājumus pārnest mūsu padomju vidē vecās, buržuāziskās teorijas un uzskatus. Attiecībā uz valsti mēs to apzīmējam ar apkopojošu nosaukumu *ustrjalovščina* (Ustrjalovs);* tiesību ziņā mums ir vairāki tādas pārņemšanas tipi — buržuāzisko likumu un teorētisko spriedelējumu vienkāršas pārdrukāšanas ceļā vai tā saucamā

* Sk. 49. piezīmi. Red.

«goihbargisma» ceļā,* t. i., tuvinot *pareizu* vai *mūsu* proletariāta diktatūras apstākļiem «*gandriz*» *pareizu* viedokli ar buržuāziskajiem uzskatiem. *Mums skaidri jāatceras, ka proletariāta diktatūra ieviesa kaut ko [tik] jaunu, kas principiāli neļauj mums izdarit tādu salīdzināšanu vai tuvināšanos. Par proletariāta valsti man runāt nevajag.*

*Tiesibu laukā mēs ne minūti nedrīkstam aizmirst, ka arī buržuāzijai jūtama *tieksme uz plānveidigumu*, bet tā ir *nepiepildāma tieksme*, jo *plānus* radīt vai īstenot anarhistiskā veidā *nav iespējams*, bet vienota visaptveroša vara imperiālisma laikmetā *tr neiespējama*.*

Visas buržuāzisko teorētiķu radītās plānu teorijas ir vai nu neauglīgas ilūzijas, bet visbiežāk (pat *gandriz* vienmēr) tikai masu krāpšanas mēģinājumi, jo vairāk tāpēc, ka vispār *nedaudzi* autori, — tā kā viņi nav vienkārši kara [laiku] palieka,** — steidz laikus pierakstīties s.-d. profesoros.

Tā savā laikā Goihbargs uzpūta niecīgo «*digistu*»*** (es lietoju šo vispārējo iesauku) skaitli Francijā, Vācijā (Hedemanis utt.); tagad viņš atkal atsaucas uz līdzīgām regulēšanas teorijām, ievazājot no tām mūsu universitātēs visādas, pie mums nevienam nevajadzīgās «galvenā ipašuma» un «atkarīgā ipašuma» teorijas utt., tā vietā, lai aprastu ar *sociālistiskā valsts ipašuma un privātipašuma*, plānveidības un tirgus (kaut arī ar «pusplānveidīgām» attiecībām) *polu pretstatu* utt., jo šis polu pretstats novērš visādus salīdzinājumus, tuvināšanos un «aizraušanos kaut vai ar to formālu līdzību». Bet pa to laiku pie mums mūsu labāko šīs nozares buržuāzisko specu (Martinovs, Asknazijs utt.) darbi ir pārpilni ar šīm atsaucēm, un starp mūsu «marksistiem», es ceru, mēs atradīsim vairāk «hedenmaniešu» nekā pašā Vācijā.

Kad es recenzijā par vienu no Vācijas «jaunā» jurista (Darmstetera) darbu norādīju, ka viņš juridizē politisko ekonomiju un tās jēdzienus, es to minēju kā kuriozu. Pēc tam lasu b. Buharina piezīmes «Organizētā nesaimnieciskuma teorija» un redzu, ka šī tendence ir daudz dzīlāka. Arī agrāk taču b. Buharins (avizes «*Pravda*» 1929. g.

* T. i., A. Goihbarga uzskatu garā. *Red.*

** T. i., pasaules kara laikā plaši attīstītā valsts monopolistiskā kapitālisma apoloģēti. *Red.*

*** T. i., L. Digi uzskatu piekritēju. *Red.*

118. numurā) runāja par vēl jo lielāku «socioloģiski tiesiskā» (Plenge, Špans, Brifs u. c.)* un organizatoriski tehniskā virziena tuvināšanos.

«Nav nekādu šaubu,» raksta b. Buharins, «ka agri vai vēlu notiks šo pētišanas interešu virzienu tuvināšanās. Mācībai par «privāto saimniecību», par uzņēmuma zinātnisko vadišanu jāpāraug sabiedriskā disciplinā (kursinājums mans — P. S.), jo šis «uzņēmums» pats sevi pāraug reizē ar trestu un valstiski kapitālistisko tendenču utt. augšanu», un tālāk tiek uzskaititi tīri padomju jautājumi (optimālā organizācija, saimnieciskā racionalizācija, cilvēku izvēles problēma utt.), kurus viņš atrod arī šo autoru darbos. Tiesa, b. Buharins atrunājas: «protams, buržuāziskā zinātnie nevar izvirzīt šos jautājumus tā, kā tos izvirzām mēs, utt.», tomēr šajos spriedumos viņš saskata daudz pareiza un mūsu uzmanības vērtā, un turpmāk (ipaši avizes «Pravda» 1929. g. 147. numurā) viņa attieksme pret šīm mācībām ir tieši jūsmīga (par «dzīlo pavērsienu buržuāzijas apzinā» utt.). Tomēr mums kategoriski jāpaziņo, — ja tas viss aprobežojas tikai ar dažu problēmu formālu līdzību, tad pašreizējā momentā, gan tur, kur valda buržuāzija, gan tur, kur ir proletariāta vara, ir pilnīgi nedialektiski runāt par šiem jautājumiem kā tādiem, kas it kā atrodas vienā plāksnē bez krasa pretnostatījuma. Tas viss reducējas uz to pašu — ja atļausit šādu salīdzinājumu — Goibarga grēku: sak, lūk, buržuāziskie teorētiķi dara tāpat kā mēs, bet tur šī pāraugšana norit mierīgi, racionālāk utt.** Jo jaunāk, ka b. Buharīnu mēs zināmā mērā uzskatām par zinātnisku autoritāti arī tiesībās (sk. viņa priekšvārdu b. Podvolocka darbam par tiesībām*** un tajā minēto tiesību semināra vadišanu, kā rezultātā radās šī grāmata; viņa**** darbus par padomju valsti utt.). Kur būtu vajadzējis vakara stundās

* Jāteic, ka šo juridisko grupu Vācijā pilnīgi pelnīti tikpat kā neievēro; Darmšteieram viņu vidū ir diezgan ievērojama vieta. Ja mums šeit var būt kaut kas interesants, tad tikai tehniskajā ziņā. Bet, tā kā ir atsaukušies uz šiem juristiem, tad vajadzēja iztirzāt arī viņu darbus.

** Runājot Zombarta vārdiem, kurus citē b. Buharins: «Bez jebkādām šausmām, dumpjiem, revolūcijām un citiem šķiriskiem ekscesiem.»

*** Domāta I. Podvolocka grāmata «Marksistiskā tiesību teorija», kas nāca klajā 1923. g. Red.

**** T. i., N. Buharina. Red.

iepazīties ar patiesi revolucionāri dialektiskiem Komunistiskās Akadēmijas [tiesībzinātnes] sekcijas grupas darbiem, lai tos propagandētu un novērtētu, tiek vilkti ārā maznozīmīgi ārzemju [autoru] darbi, acīmredzot, lai atdarinātu vai izmantotu tos kā materiālu mūsu jaunajiem teorētiķiem, un tas piešķir noteiktāku nokrāsu jūsmīgajiem spriedumiem par iepriekš minētajiem tipiskajiem buržuāziskajiem publicistiem, spriedumiem, kas tikai nedaudz aizmugloti ar piesardzīgām atrunām.

Ar Darmštetera paraugu es reizē parādīju, cik ļoti šie jaunie zinātnieki prot «depopularizēt» (t. i., no vienkāršas, visiem saprotamas valodas pārtulkot grūti saprotamā vai vispār nesaprotamā zinātniskā valodā); Buharina raksti, kas satur šo teoriju pārstāstu, dara to pašu vēl redzamāk.

Kamēdēl mums tas viss vajadzīgs?

Pagājuši revolūcijas 12 gadi. Mēs to sākām visenerģiskākajā veidā: sagrāvām veco valsti un vecās tiesības. Mēs uzcēlām jaunu valsti un jaunas tiesības. Un tomēr pēc 12 gadiem mums atkal no jauna jārunā par valsts un tiesību revolūciju, pat par tās zinātnisko nostādni. Ko tas nozīmē? Tas nozīmē, ka mūsu priekšā ir buržuāziskās pasaules pēdējais cietoksnis. Bet šis cietoksnis ir pavisam īpatnējs. Tas ir nerēdzams un daļēji sēz mūsu galvās. Reizēm tas traucē mūs atrast pareizo ceļu Padomju valsts un padomju tiesību tālākajā celtniecībā. Bet šī celtniecība ir īpatnēja. Mēs ceļam valsti, stipru un stingru, bet vienlaikus elastīgu, iesaistot arvien plašākas darbaļaužu masas pārvaldišanā, tai tomēr jābūt pietiekami stiprai tāpēc, lai turētos pretī visas pasaules vēl neskartajai buržuāzijai. Bet mūsu tiesībām jābūt stingrām un tomēr tik elastīgām tiesībām, lai aptvertu visus pašreizējā posma momentus. Kad mēs 1918. g. izdevām pirmo Padomju Konstitūciju, es *to nosaucu* par «pilsoņu kara Konstitūciju». Es toreiz nedaudz paskaidroju šo šķietamo iekšējo pretrunu. Kaut kas tajā (t. i., Konstitūcijā. — *Red.*) tehniski izmainījies, bet tās būtība palikusi un paliek nesatrīcināma. Lūk, jums revolucionāro tiesību paraugs.

P. Stučka

REVOLUCIONĀRAS PERSPEKTIVAS

1930. gads ieradās ar lieliem notikumiem, ar notikumiem, kas neviļus paceļ jautājumus ne vien PSRS, bet vispasaules apjomos, pie kuriem atkal un atkal jāapstājas. Un neviļus nāk atmiņā vārdi, kurus 10 gadus atpakaļ pienācās dzirdēt no Ļeņina mutes un kurus es kādreiz jau esmu publicējis. Tas bija tolaik, kad pienāca laiks likvidēt Latvijas-Krievijas fronti.

Toreiz Krievijas Komunistiskās partijas CK sēdē bija runa par Krievijas-Latvijas mieru. Bija ieradušies no piefrontes apgabala Latvijas KP CK locekļi ar jautājumu jeb, pareizāk, priekšlikumu — neslēgt šimbrīžam mieru ar [buržuāzisko] Latviju. Baltās Latvijas karapulkos bija rūgšana; «īstas» valdības Latvijā vēl nebija, jo vēl nebija bijusi Satversmes sapulce un tā tālāk. Mēs visu to izlikām; Ļeņins uzmanīgi un domīgi noklausījās, tad īēma vārdu: «Dārgie biedri! Karš ir ļoti nopietna lieta. Mums jāizbeidz par katru cenu karš ar visām frontēm, arī ar Latviju. Mums jācenšas *atjaunot savu saimniecību*. Un, kad mēs *būsim atjaunojuši savu saimniecību, tad — pēc gadiņiem 10* (годиков через 10) — *būs droši vien* (наверное) vispasaules revolūcija.» Sie vārdi man iespiedās dziļi atmiņā. Vai tie bija nopietni domāti? Jeb tikai lai apmierinātu [mūsu] biedrus? Tik *negaiditi* tie toreiz šķita. (Tas bija vēl iepriekš jaunās ekonomiskās politikas pasludinājuma.) Ļeņins vispār ļoti stingri uzstājās pret Trocka «smiekliņiem» *kalendāra* plāniem revolūcijas lietās, bet atmiņā nāk arī viņa vārdi par *elektrifikācijas* nozīmi un tās *10 gadu* plānu. Vai toreiz jau Ļeņins nodarbojās ar jaunās ekonomiskās politikas domu? Vai viņš *paredzēja* tagadējos industrializācijas *nedzīrdētos tempus*, kaut runāja viņš gan par neiedomājamu ātrumu? Visas šīs domas no jauna nāk prātā tieši tagadējā laikā.

Kas noticis jauns Krievijā? Pagājuši pirmie pusotra gada no piecgadu plāna, kas liecina, ka šis 5 gadu plāns *tiks izpildīts 4 gados!* Un tad — kā ugunsstrāva no apakšzemes paceļas viszemāko cilvēces slānu, nabadzīgo *zemnieku un kalpu sociālistiskā revolūcija*, kas, vadot vidējo zemnieku, iznīcina (likvidē) kulaku (budzi) kā šķiru, pārējot uz *lauksaimniecības socializācijas* pamatsoli — *kolektivizāciju*. Roku rokā ar jaunajām milzu padomju saimnie-

cībām šīs *kolektīvās* lauku saimniecības («колхозы») pārvēršas patiesi *graudkopības*, *lopkopības*, kokvilnkopības, cukura biešu, tabakas un dārzkopības *fabrikās*, kas vairs neatzīst darba, kurš tiktu izdarīts ar rokām, bet ne ar visjaunākajām mašīnām (gan vēl tvaika*, ne elektriskiem traktoriem). Kas vēl ir brīnumi, ja ne tas viss, ko te uzskaitu? Tikai tie *nav* brīnumi, bet nopietni, priekš PSRS *ikdienišķi* fakti. Visneticamākais no tiem ir Padomju Savienības zemnieku kopsaimniecības, kuras apņem veselus *apgabalus* (agrāko gubernu vietā).

Tādi tempi sagozo galvu. Arī Padomju Savienības vietējo darbinieku starpā, kas, dzīdamies *pārsolit* biedrus, savos apgabalos vai rajonos mēģināja *mākslīgi* (ne darba masu revolūcijas, bet administratīvu spaidu ceļā) *pacelt* kolektīvo saimniecību skaitu un 3 vai ilgāku gadu vietā *pasludināja* 100 procentīgu kolektivizēšanu *vienā gadā*. Tādi karstas putras strēbēji izcēla daudz nelaimes, kolektīvo saimniecību kustība atbīdījās atpakaļ; draudēja pat nopietna nemierība, ja b. Staļina un viņa vadītās CK roka nebūtu laikā apturējusi šīs nejēdzības. Tā neizdevīgie soli palika par vienkāršu starpgadījumu, kurš atgādināja karst-putriniekiem Ļeņina vārdus par to, ka zemniecība jāpārvada uz *labprātības* pamata un ar pārliecināšanas līdzekļiem par to, ka jaunais stāvoklis dod uzlabojumu. Tā 1930. gads ir darba zemniecības visgrūtākais sociālisma skolas gads. Lai nu kā, tuvu pie 50% no visām lauksaimniecībām jau šogad tomēr pāriet *uz zemes lielsaimniecīsku*, fabrikveidigu apstrādāšanu, gan šogad vēl ar ne-pilnīgi mehanizētu spēku. Šī gada traktoru skaits vēl no simtiem pacelsies tikai uz tūkstošiem, un tikai pēc 3 gadiem traktoru skaits sasniegs 700 000 un lielo lauksaimniecību (vismaz graudkopības) *mehanizācija* būs *pilnīga*.

Protams, ka «kreisie» pārspilējumi un pārsteigumi pacēla no jauna arī «labpusējās» briesmas, kas lielajā celtniecības darbā ir un paliek *visvairāk* bīstamas, jo to pamatā ir zaķapastalu (panikieru) baidīšanās nepārsteigties, bet lēnītiņām, pamazītiņām virzīties vienu soli uz priekšu un divus atpakaļ. Revolūcijas viļņi iet pār viņu galvām: celtnes iet pretim savai gatavībai, sociālistiskais sektors pieaug, viņam *nav vajadzīga* lieka administratīva iejaukšanās. Pēc 4 gadiem [Padomju] Krievija būs *jauna*

* — iekšdedzes dzinēju. *Red.*

Krievija ne vien vārda pēc (PSRS), bet arī faktu apgaismojumā, to nostādot blakus visrūpnieciskākajām zemēm. *Tā reizē būs vienīgā zeme ar tiešām fabrikveidigu lauk-saimniecību kā pamatu* (padomju+kolektīvās saimniecības).

Bet nekavēsimies lieki pie tā, ko tas nozīmē priekš PSRS, kur blakus *nepieciešami* norisinās vislielākā *kultūras* revolūcija cilvēces vēsturē. No sabiedriski viszemāk stāvošās zemniecības, vispār lauku darbaļaužu masas izaug simtiem tūkstošu jaunu mehāniķu, agronomu, tehniku, inženieru utt. Bez viņiem nevar iztikt, un *viņi būs*. Dažu tūkstošu automobiļu [vietā] (protams, ne grezno Latvijas «limuzīnu» Zemnieku savienības vīru un s.-d. vadoņu vizināšanai, bet spēcīgu darba automobiļu un traktoru) būs pāri par miljonu, kas nozīmē šoferu un traktoristu armiju, lielāku nekā visas Latvijas tautas skaits. Tautas apgaismošanas darbam jābūt kolosālam, lai visu to veiktu. *Un tas būs*. Dienu pēc dienas mēs to redzam šos milzu soļus speram. Ārpus mūsu [Padomju] republikas par to, protams, var liecināt *tikai skaitļi* un *atsevišķi apmeklētāji*. Un tad simti un *tūkstoši* speciālistu — inženieru un strādnieku, ko PSRS aicina kā skolotājus no visattīstītākajām zemēm (pirmā vietā Ziemeļu Amerikas un Vācijas), lai ne vien veiktu darbu ar jaunajām, visjaunākajām mašīnām, bet šo darbu reizē iemācītu PSRS neapmācītiem strādniekiem! *Strādā un mācās kā vēl nekur un nekad pasaulei un vēsturē*.

«PSRS celtniecības plašie paņēmieni (ražmax) ir tik diženi, ka tie visredzamākos Amerikas (pilsoniskos) darbiniekos sacel apbrīnošanu un vislielāko godbījību.» Kas to raksta? Viens no vispazīstamākajiem Amerikas buržuāzijas ekonomistiem Stjuarts Čezs uz piecgadējā plāna skaitļu studiju pamata. Nujorkas vislielākais laikraksts «New York Times» no 26. janvāra raksta: «Vairāk nekā varēja gaidīt gadu atpakaļ, Padomju Krievija aizkustējusies uz priekšu savā *visdiženākajā saimnieciskās celtniecības* darbā, kāds vien bijis jel kad vēsturē,» raksta profesors Koplends utt., un pats laikraksts savā ievadrakstā nosauc piecgadu plānu par «vislielāko (most extraordinary) *saimniecisko uzņēmumu** cilvēces vēsturē». Kāds cits Amerikas laikraksts raksta: «Tas ir visgrandiozākais

* — pasākumu. *Red.*

iepriekš uzņimētais un formulētais plāns veselas valsts sistemātiskai attīstībai. *Cilvēces vēsturē nekā tamlīdzīga nav bijis.*» Un kāds vācu skeptiķis (Krēmers): «Ja 5 gadu plānu izdotos izvest 50 gados, tad arī tas būtu grandiozs.» Strādnieku šķira uz to atbild: nē, 5 gadu plānu izpildīsim 4 gados! Un pierāda to pirmie pusotra gada, kad pilda vairs ne *otrā*, bet *trešā* gada plānu, pie tam ar pārskaitliem.* Protams, ka tas ir grūti, bet tas iet: ikviens atpalikums *papildam* tiek veikts un plāns reizē pacelts. Ir pat gaidas, ka 5 gadu plāns būs veikts jau $3\frac{1}{2}$ gados. Vienīgā atkāpšanās no plāna ir viņa *skaitļu paaugstināšana*. Un tomēr tāni pašā laikā, kad visā pasaulei saimnieciskā depresija pieņem atklātas krīzes veidu tik lielā mērā, ka preces aiz plašo masu materiālā līmeņa pagrimšanas top liekas, PSRS cieš *aiz preču trūkuma*, jo paplašinātā rūpniecība vēl nevar pieražot vajadzīgo preču daudzumu. Tā ir *vislabākā labklājības augšanas zīme*.

Tā mēs redzam, ka vienā sestajā daļā no visas pasaules *revolūcija* pacēlusies uz jaunu etapu (es ar nolūku nesaku «posmu», jo tam ir dažādas nozīmes). Tā strauji iet uz priekšu uz *jau radītās jaunās bāzes*, jauniem pamatiem, reizē ar vislielāko spēku *turpinot stiprināt savu bāzi*. Līdz šim revolūcija te gan bija priekšgalā visai pasaules revolūcijai kā pasaules revolūcijas avangards, bet *viņas bāze* bija tālu iepakal visas pasaules kapitālistiskai *rūpnieciskai* bāzei. Tagad norisinās lielā, no Ķeņina sprauštā cīņa: arī bāzes ziņā panākt un pārveikt (догнать и перегнать) pārējo pasauli. Kad tas būs panākts, tad PSRS ies revolūcijas priekšgalā — ne vairs kā saimnieciski atpalikusi zeme, bet kā Amerikas rūpniecībai līdzīga, Anglijas rūpniecību pārveikusi zeme, un reizē ar lauku lielsaimniecisku attīstību, *kādas vēl nav (un arī nevar būt) nekur pasaulei*. Ka tādas *nevar būt*, to arī jau Kautskis atzinis, sacīdams, ka lauksaimniecību pārvest uz fabriksistēmu *var tikai* uzvarējusi revolūcija. Kapitālisms pat nav iespējams bez *tagadējās* lauku politikas, jo citādi tam trūktu nepieciešami vajadzīgās darba roku rezerves** un preču tirgus. Kādā citā, arī Amerikas slavena tautsaimniecības profesora rakstā mēs lasām, ka, ja zemnieku kolektivizācijas.

* T. i., veicot tā uzdevumus ar uzviju. *Red.*

** Par šiem vissvarīgākajiem revolūcijas jautājumiem citreiz vairāk.

plāns tiešām piepildītos, tad PSRS būtu *visstiprākā valsts* (nu, ne pasaulē, bet —) Eiropā. Tad 1940. gadā visā pasaulē būtu vairs tikai *divas valstu* savienības — Ziemeļamerikas (jeb Amerikas) un *Sociālistiskā*. (Par Japānu viņš neņemas izšķirt, kur būtu tā.) Tā PSRS attīstības gaita sasniegusi patiesi «galvu reibinošus» augstumus. Bet Ķeņinskā Komunistiskā partija un tās norūdītā vadība *nepazist galvas reibšanas*; tā aukstām asinīm un ar neredzētu drosmi un veiksmi vada revolūciju pretim viņas drošai, *nešaubāmai* uzvarai. Tur, otrpus barikādēm, *patreiz saimnieciskā krize*, te, plānveidīgā saimniecībā, *var būt atsevišķas izlubojoamas kļūdas*, bet nevar būt krizes. Protams, ka ar *ārzemju kapitālu* ieplūdumu šie tempi *varētu* būt vēl ātrāki, bet PSRS ir pierādījusi to, ka viņa spēj to veikt arī *ar saviem vien* spēkiem, atraujot sev no mutes visvajadzīgāko, lai piecgadē jeb vēl pasteidzinātā tempā (4 gados) sasniegtu *visnepieciešamāko* industrializācijas bāzi, uz kuras varēs ne lēnākos «tempo», bet mierīgākā garā apmierināt visplašāko masu vajadzības, *paceļot* darba lauzu *visplašāko* masu labklājību, kamēr pārējā kapitālisma pasaulē tā noteikti *iet uz leju*. Kā Ķeņins paregoja: ja «visa masa patiešām virzīsies mums līdzi (domāta arī darba zemniecība. P. St.), Tad... sāksies arī tāds šās kustības paātrinājums, par kādu mēs pašlaik nevarām ne sapņot» («мечтать не можем»).* «Revolūcija neapšaubāmi māca ar tādu ātrumu un tik pamatīgi, ka tas mierīgos politiskos attīstības laikmetos liekas neticams. Un tā māca, kas jo sevišķi svarīgi, ne tikai vadītājus, — bet arī masas.»**

Kā šie fakti atsaucas *kapitālistiskajās zemēs*? Sāksim no kapitālistiem kā no valdošās šķiras. Mēs esam pārdzīvojuši i intervenciju, i zināmu izlīguma politiku (Dženovā — Genujā), i boikotu, i slaveno atzīšanu «de jure». Atzina gandriz vai visas zemes, izņemot tikai tādas «lielvalstis» kā Čehoslovakiju, Rumāniju, Bulgāriju, Dienvidslāviju, Abesīniju u. tml. Tā mainījās politika, kamēr «Krievija» cīnījās par priekškara līmeni. Ko tur bija ko būties? Cītāda situācija radās ar jaunindustrializācijas sākumu un jo sevišķi ar piecgades plāna pirmā gada sākumā panākumiem. Iesākās vissteidzamākā bruņošanās un

* *Ķeņins V. I.* Raksti, 33. sēj., 235. lpp. Red.

** Turpat, 9. sēj., 3. lpp. Red.

bruņošana ne tikvien mājās,* bet īpaši Sociālistiskās Savienības kaimiņos, piemēram, pie mums, jo «Latvija būs nenovēršami tas kara lauks, ja to *bruņo un kopo ar citām kaimiņu valstīm karam savos nolūkos Anglija vai Francija utt. jeb viena, otra un trešā vienā laikā»**.*

Vai tiešām varēja apmierināties, ja pašas buržuāzijas profesoriem (sal. vācu prof. Šlēzingeru, kas bijis [Padomju] Krievijā) bija jāraksta: «Salīdzinot to, ko es redzēju apmēram 1½ gada atpakaļ PSRS, ar to, ko es redzēju tur tagad, man tiesība sacīt, ka *PSRS veiksmes pārspēj visu, ko es turēju par iespējamu.*» Un kādus slēdzienus no šiem faktiem darina buržuāzijas vīri: PSRS kļūs *nepārvarama uz kara frontes*, pateicoties savai amerikāniskai rūpniecībai; tā kļūs par visbīstamāko *konkurentu* Azijas tirgos; tā reizē kļūs par noteicēju uz lauk-saimniecības ražojumu vispasaules tirgu un — piezīmē viens no viņiem: «gatavo pamatus boļševismam Eiropā». Slēdziens: *paātrināt* visu Eiropas zemju apvienību *uzbrukumam* Krievijai. Šinī, raug, nolūkā tika vesta tā liekulīgi negēlīgā ciņa kristīgās un vispār ticības-relīgijas «aizstāvībai pret vajāšanām Krievijā». Tur apvienojuši visliekulīgākās, t. i., angļu baznīcas priekštāvis Kenterberijas bīskaps (ne velti tie kāvuši miljonus katoļticīgo īru), vēsturiskās inkvizīcijas galva Romas pāvests, angļu finansu kapitāla ieceltais Palestīnas virsrabīns utt., kas sauca uz aizlūgumiem visas pasaules liekulīgākos vai tumšākos slāņus zem viena karoga *«krusta karam»*. Tas tiek nopietni organizēts, bet šī organizēšana sastop lielas grūtības, jo uz Ķeņina atklātā dažādo zemju nevienmērīgās attīstības likuma pamata nav vienota «pasaules kapitālisma» ar dažādām sekcijām jeb sastāvdaļām, bet ir vairākas imperiālistiskas grupas, kas pašas savā starpā nāvīgi cīnās aptirgiem un iespāida sfērām un kas ievērojami novilcina šo grupu apvienošanos uzbrukumam PSRS. Nerunājot jau par proletārisko aizmuguri, kas iet ar Padomju Savienību roku rokā uz dzīvību un nāvi zem Kominternes karoga jeb kas tai līdzī jūt, neraugot uz savu nodevīgo vadoņu melkulīgiem rakstiem un uzsaukiem.

* Domāts — imperiālistiskajās lielvalstīs. *Red.*

** Sk. manu rakstu «Cīnas Biedra» 3. numurā 1929. g. (bez-cenzūras eksemplāros, 44. lpp.). Stiprākos pasvītrojumus taisu to draugu un labvēļu labā, kam nav laika vai patikšanas visu izlasīt. [Sk. šā sēj. 218.—230. lpp. *Red.*]

Un kā atsaucas PSRS milzu panākumi saimniecībā uz Rietumu strādnieku šķiru? Vēl tālu ne *piļnigā mērā*. Proletariāta masas līdzi jūt PSRS, bet tās vēl nav komunistiskas. Vēl plašas Eiropas strādnieku masas zina par Krieviju vienīgi ziņas par *kara komunisma laika postu un badu*. Viņiem pieejamie buržuāzijas laikraksti melo joprojām, rēķinot uz savu lasītāju zemo politiskās attīstības līmeni, vienīgi par badu un mocībām Krievijā. Pirmajās rindās šīnī ziņā iet sociāldemokrātu prese, kas, jo kādas valsts komunisti ir stiprāki, jo nejēdzīgi melkulgāk izturas pret PSRS. Tā *visnodevigākās* 1914. gada vācu sociāldemokrātijas* centrālorgāns «Vorwärts» te iet pirmajā rindā, un viņam seko vismaz otrā vietā mūsu sociāltakšēju «Sociāldemokrāts». Cik ilgi tas var vilkties? Nav viegli noteicams. Mūsu reālajiem panākumiem PSRS *ir jānonāk ikvienu ārzemju proletārieša ausis, ikvienu darba zemnieka būdiņā*. Tas ir viens no slēdzieniem, kas izverd no Ķeņina pareģojuma mana rakstiņa pirmajās rindās. Tā jāsaprot viņa pareģojums, bet ne kalendāriskā nozīmē. Raug, kādēļ komunistiem atkal un atkal jāsludina Republikas Savienības cīņas un panākumi viņu patiesā gaismā *un kādēļ «ārzemju» proletariātam ar lielāko uzmanību* jāseko šim dižajam darbam, to atbalstot ar savas augstākās tehnikas pārnešanu uz Savienību,** aizrādot un izlabojot ikvienu kļudu, dziļi apzinoties, ka šī Savienība viņam vairs nav ārzemes, bet viņa «sociālistiskā tēvija», kurai par labu viņš ar mieru likt dzīvību, ja viņa vai cita kāda zeme uzdrošinātos pacelt ieroci pret PSRS. To buržuāzija saprot, un tādēļ tā ar *balto teroru* grib sabaidīt proletariātu, piemēram, uzbrukumiem *mierigai 1. Maija* svinēšanai. Tādēļ tā, piemēram, Rīgā, ikvienam policistam spiež rokā pat pa 2 ložbēru pistolēm:*** šauj, sak, ar abām rokām neapbruņotajās strādnieku un [pārējo] darbaļaužu masās!

Tā nodibinās divas lielas frontes. Vienā pusē visu zemu buržuāzija ar viņai vēl padevīgiem jeb viņas pirkumiem elementiem, to starpā pirmajā vietā sociāldemokrātija. Buržuāzijai pašai nav oficiālas, vienotas internacionālēs,**** tā grupējas no gadījuma uz gadījumu; sociāl-

* T. i., Vācijas Sociāldemokrātiskās partijas. *Red.*

** T. i., atbalstot tehnikas pārdošanu Padomju Savienībai. *Red.*

*** — automātiskām pistolēm. *Red.*

**** Stabilas, pastāvīgas starptautiskas apvienības. *Red.*

nodevējiem ir II un 'Amsterdamas Internacionāles,* kas tādi *apvieno visu valstu buržuāziju*, neraugoties uz viņu valsts formu: monarhiju, fašismu, republiku. Otrā pusē ciešās rindās slēdzas Komunistiskā Internacionāle, tā ir visu zemju proletariāta cīņas un pat kaujas apvienība. Un, kad atskanēs uz barikādēm lozungs: *šķira pret šķiru*, tad II un III Internacionāles būs *pretējās pusēs!*

Šķiet, viss sacītais pietiekoši raksturo revolūcijas izredzes. Jaunais etaps revolūcijā, uz kura tā pacēlusies PSR Savienībā, *nav atšķelams no vispasaules revolūcijas*. Tā ir vispasaules revolūcijas daļa, jo, kur revolūcija turpmāk uzvarēs, tur *uzvara turpināsies, sākot ne vairs no 1917.*, bet 1930. gada! Bet reizē mums *iepriekš uzvaras jāiziet no 1917. gada uzdevumiem*, tikai cīņu pašu piemērojot un papildinot 1930. un agrāko gadu paņēmieniem kā mācību. Tādi tagad revolucionāro vadonu uzdevums ir: novērtēt ikvienu paņēmienā vērtību tagadējam momentam un vietējiem apstākļiem. Revolūcijas pamatraksturojums ir: *skaitlibas* pāreja *ipatnībā* (переход количества в качество).** Pareizi novērtēt skaitļus, daudzuma nozīmi — *to nenovērtējot par zemu* (tas dos novirzienu uz labējo pusi), bet arī *nepārvērtējot*, tas radīs aizskriešanu *par tālu* uz priekšu.

Vissvarīgāko mūsu tagadnes uzdevumu formula ir vārdiem: «*Iekarot strādnieku masu vairākumu.*» Pilnīgi pareizi, bet to nedrīkst pārprast. Arī sociāldemokrāti par sevi saka *to pašu*: *iekarot vairākumu*, saprotot ar to *iegūt vēlēšanās* vismaz 51 procentu no visām vēlētāju balssīm; kamēr tā nav, iet *koalīcijā* ar buržuāziju. Mēs, protams, to ne tā saprotam. Mēs arī piedalāmies vēlēšanās, bet mēs zinām, ar *Leņina* vārdiem runājot, ka vēlēšanas tikai norāda, kā dažādas šķiras *«izprot»* un *«tiecas»* (склоны) veikt savus uzdevumus, jo uzdevumu izšķiršanu nedod vēlēšanas, bet citādas šķiru cīņu formas, neizņemot pilsoņu karu (*Leņins par Satversmes sapulci*).*** Ne pēc skaitļiem, vismaz ne skaitļiem vien, mēs novērtējam savu iespaidu un iegūto vairumu; to pareizi novērtēt taisni ir tā māksla, kas padara vadoni *par vadoni*. Teikumu par

* Amsterdamā nodibinātā reformistisko arodbiedrību starptautiskā apvienība. *Red.*

** Kvantitātes pāreja kvalitātē. *Red.*

*** Sk. *Leņins V. I. Raksti*, 30. sēj., 239.—240., 244. lpp. *Red.*

vairuma iekarošanu *nedrikst* saprast arī burtiski: tas pat *nav iespējams iepriekš* vecās, buržuāziskās varas gāšanas. Un jo sevišķi nedrikst aritmētiski skaitīt: te es iekarojis 100, tos nolieku pie malas un karaju pēc jauniem. Šis vairums ir ļoti tekošs, nepastāvīgs. Mēs tikpat ātri to varam zaudēt, *pat* ja tas ir organizatoriski saistīts, nerunājot par vienkāršu «līdzskrējēju». Arī komunistiskās partijas maina savu sastāvu; daļa atbaidās vai cita iemesla dēļ aiziet, nāk jauni biedri, bet *nobriest* partijas kodols. Tas pats notiek ar sociāldemokrātiem, kas caur to vien jau maina savu raksturu, top par sīkpilsonisku jeb skaidri pilsonisku partiju (sal. *Skujenieku** utt.). Jāprot ne vien iekarot masas, bet tās arī piepaturēt. Un nav nekā nepareizāka, kā saprast mehāniski sociālnodevēju atmaskošanu. Arī šis darbs jāizdara arvien atkal no jauna.

Vispār var sacīt, ka masas iet revolūcijā tikai tad, kad tās *neredz citas* izejas. Bet reizē šī «revolucionārā krīze» pārņem ne vien strādniekus; arī plašas sīkpilsoniskas masas vismaz pāriet uz neitrālu pozīciju. To mēs redzējām 1917. gadā («kreisie eseri», no savām masām spiesti); to mēs redzējām Vācijā 1922. un 1923. gadā (sakarā ar Rūras apgabala okupāciju), jeb kad komunistu armija bija pie Varšavas vārtiem** utt. Tad Vācijas visplašākās masas uz visdraudzīgāko interesējās par [Padomju] Krieviju. To pašu es kādreiz izteicu par plašu (ne vien tieši strādnieku šķiras) tendenci (tāry) uz [Padomju] Krieviju, kas, piemēram, jau ir Latgalē, bet kā nav (vēl nav?) pārējā Latvijā. Piemēram, pretkara lozungs šīnī ziņā var būt ļoti iespaidīgs temats, kā mēs to redzam patreiz, kad Varšavā uzbrukuma mēģinājums Padomju Savienības politiskajam pārstāvim saceļ it kā lūzumu pat buržuāzijā. Ar vārdu sakot, cīņa par vairākuma un vispār masu iekarošanu ir ļoti grūts un sarežģīts darbs, kurā sausam formalismam nav vietas. Šīnī ziņā apbrīnojamī gaiša ir Ķeņina grāmata «Bērnišķīgā «kreisuma» slimība komunismā» un taisni brīdī, kad arvien *vēl galvenākais drauds ir labpusēji novirzieni*. Tur, cikreiz to pārlasa, ikreiz var smelties jaunas mācības par komunistiskās revolūcijas un tās cīņas *dialektiku*.

* Domāta sociāldemokrātu mazinieku partija, kuras darboju ziņāma daļa nodibināja buržuāzisko Progresivo apvienību⁹¹. *Red.*

** T. i., kad Sarkanā Armija 1920. g. tuvojās Varšavai. *Red.*

Visa mana rakstiņa pirmā puse jau norāda uz mūsu praktiskajiem uzdevumiem. Mūsu galvenais trūkums ir tas, ka mēs neprotam vai nespējam pareizi nostādīt savu agitāciju. Izlietot ikvienu gadījumu, lai dotu *atsparu* buržuāzijas un jo sevišķi sociāldemokrātijas presei vai citādi izteiktām domām. Tā es, piemēram, lasu «Sociāldemokrātā», ka PSRS 5 gadu plāns škoboties, jo naftas rūpniecībā 2. gada pirmā ceturksnī tas esot izpildīts tikai par 99,1%. *Tikai!* Iztrūkst *mazāk nekā 1/100* daļa, pie kam te izpildīšanai jau uzdoti *trešā* gada skaitļi! Un galu galā rezultātā naftas rūpniecība otrā gada pirmā pusē ir pārveikusi kontroles skaitļus. Šo viltību (ja arī ne viltojumu) taču vajag «atmaskot». Jeb tanī pat laikā tas sniedz skaitļus *par milzu* *peļņām* Amerikas rūpniecībā, it kā ar to dižodamies. Nu sakiet, vai nepietiek tur maza jautājuma: kur tad paliek šī *peļņa* Sociālistiskajā [Padomju Republiku] Savienībā, kur *nav buržuāzijas*: taču strādnieku šķirai pašai jeb viņas valstij, tas ir, sociālisma būvei. Turpat «Sociāldemokrāts» uzstājas pret sociālistisko sacenšanos kā strādnieku šķiras izmantošanu. «Izmantošanu»? Kā labā? Buržuāzijas taču *nav*. Tās pašas strādnieku šķiras labā vai sociālisma uzbūvei. Tie mums kādreiz šķiet *sīki* *cīņas* *paņēmieni*, ar ko nav vērts nodarboties. Bet tie dara iespaidu. Un kāds cits ceļš ir, lai parādītu masām *saprota mā* veidā to, kas norisinās Sociālistiskajā Savienībā? Bet šī *zināšana* vien jau, kā *Leņins* izteicās, būtu viens no svarīgiem faktoriem par labu pasaules revolūcijai.*

Ja b. *Staļins* agrārjautājumā pārmeta zinātnes vīriem, ka tie ejot iepakaļ notikumiem un ne to priekšgalā, tad tas pats pa daļai sakāms par vispasaules revolūcijas kustību. No jaunā (1930. g.) etapa PSRS darināmie slēdzieni vēl *nav taisiti*. Es neņēmu par savu uzdevumu *tos* *še* taisit. Patreiz izsludinātās CK plēnuma tēzes un rezolūcijas⁹² jau tā dod diezgan darba. Lielā revolūcijas armija ir *sākusi kustēties*, vismaz tās Austrumu daļa. Vai ilgi vēl pārējā armija kavēsies ar gatavošanos? Latvijai kā nelielai šīs revolūcijas sastāvdaļai jāgatavojas iet ar pirmo pārējās revolūcijas daļu, kas šo gaitu uzņemsies. Vai tā būs Vācija, Francija vai Polija, ikviena no tām ieraus

* Sk. *Leņins* V. I. Raksti, 33. sēj., 385. lpp. Red.

līdzi arī Latvijas proletariātu — ja tas būs uz to sagraīvijes. Šī gatavošanās ir vēl liels un grūti veicams darbs.

P. Stučka

«*Cīnas Biedrs*», 1.—2. nr.,
1930. g. janvāri—februāri,
1.—14. lpp.; «*Celtne*», 4. nr.,
1930. g. jūlijā—augustā,
29.—33. lpp.

Iespiepts pēc žurnāla «Cīnas Biedrs» teksta

REVOLŪCIJA UN REVOLUCIONĀRĀ LIKUMIBA

Es daudzkārt esmu parādījis, ka tiesību teorija ar pūlēm un lielu nokavēšanos sekoja aiz tiesiskās prakses, kura savukārt «nostiprināja» tikai to, kas ir iekarots (likumdošana), atzina par labu vai nopēla to, kas ir izdarīts vai palicis nepaveikts (tiesu darbs). Bet ko teikt, ja... mēs lasām: «Tajā pašā laikā patlaban nav iespējams dot likumā to pamatu precīzu izpausmi, uz kuriem jābalstās ražošanas un sadales attiecību tiesiskajam noformējumam kā lauksaimniecības, tā arī pilsētas rūpniecības, tā pat arī patērētāju apgādes organizācijas sfērā.»* Šis «likumdevēja» bezspēcības paraudziņš, neskatoties uz savu ārējo «revolucionaritāti», atsakās no savas *galvenās* lomas: tieši nospraust *virzienu patreizējā* laikā. Viņam likums eksistē tikai kā *konservatīvs*, bet nevis revolucionārs elements. Bet tas ir tikai viens nejauši pie rokas gadījies fakts. Zurnāla pirmajā numurā** es polemizēju par šo tēmu ar studentu grupu un viņu domubiedriem. Pēc tam tāds vadošs orgāns kā Maskavas apgabala tiesa pieņēma izskaidrojumu, vienkārši atceļot nepa likumus, un Augstākās Tiesas plēnumam nākas savukārt atceļt šo apgabala tiesas izskaidrojumu. Apgabala tiesa savā izskaidrojumā pielika klāt vienu vārdu — buržuāzija. «Partija un pa-

* Interesanti ir atzīmēt faktu, ka pie šāda formulējuma kopīgu valodu atrod ultrakreisie komunisti un vecie buržuāziskie speci. Savdabīga savienība, protams, aiz dažādiem motiviem. «*Kreisais*» priečājas, ka šīs nešķistās tiesības ir nobeigušās, bet specs redz apstiprinājumu, ka pie mums Padomju Krievijā it kā nav un nav bijis īstūtiesību.

** «Советское государство и революция права», 1930, № 1. [Rakstā «Tiesības—likums—tehnika». Red.]

domju vara nolēmušas likvidēt kulakus un *buržuāziju* kā šķiru.» Un no šī «papildinātā teksta» izdarīti secinājumi vietējās «likumdošanas» veidā, kuri atceļ nepa likumus.

Tajā pašā laikā arī citās pilsētās tiesas pieņem rezolūcijas, kas daļēji formulētas tādā pašā garā. Bet autonomo republiku tiesu un prokuratūru vadītāju sanāksmē sapulcējušos vairākums pēc būtības uzskata revolucionārās likumības lozungu par *aizspriedumu*, gandrīz vai par labējo novirzi. Tagad, kad saņemti centrālo vadošo orgānu zināmie norādījumi, šis novirziens nedaudz vājinājies, taču nebūt nav vēl izskausts. Bet uz vietām vērojama ne-redzēta nelikumību jūra — nevis attiecībā pret kulaku, bet gan attiecībā pret vidējo un nabadzīgo [zemnieku], kurš pārmērīgi bieži nokļūst zem kulaka vai kulaka atbalstītāja iesaukas; bet pilsētās un pilsētu ciematos — pret nepu un preču apmaiņu vispār. Jūtīgā ekonomika sāpīgi reagēja uz šo pēdējo apstākli, tas redzams tirgos, bet pasludināt [preču] apmaiņu par [kaitīgu] palieku, kad patērētāju kooperācija vietām (piemēram, Tālajos Austrumos) aptver mazāk par pusi vai nedaudz vairāk par pusi no iedzīvotāju apgādes, ir labākajā gadījumā — utopija. Nav pietiekami ar vietējo vai resoru lēmumiem dekretizēt civil-apgrozības atcelšanu. [...]

Es atceros, ko pirms 9 gadiem nedaudz citos apstākļos es rakstīju savā grāmatīnā «Tiesību un valsts revolucionārā loma». Es tur aizstāvēju tēzi par jebkādu tiesību šķirisko raksturu un par augšupejošās šķiras tiesību revolucionāro lomu, jo ar tās uzvaru šīs šķiras programma pārvēršas «pozitīvajās» tiesībās, likumā.* Grāmatīnai bija panākumi. Drīz vien jebkurš marksists — «tiesībnieks» apgalvo, ka viņš, protams, arī atzīst tiesību šķirisko raksturu. Bet es pats ieguvu «Krievijas revolucionāri marksistiskās tiesību skolas galvas» «nosaukumu» vai, pēc citas versijas, «vienas tiesību skoliņas vadoņa vai viena no vadoņiem» nosaukumu pie mums, pretstatot to kaut kādām citām «skoliņām». Taču tiesību šķiriskā rakstura problēma un tās «saikne» ar citām teorijām ir tik sarežģīta, ka daudzi brīvi uzelpoja, kad, pēc viņu domām, parādījās tiesību drīzas *atmiršanas* «pazīmes». Ko tur vēl lauzīt savu galvu par tiesību raksturu, kad rītā tās pavisam «izlaidīs garu». Ne mazāk prieka tika pausts sakarā ar «revolucionāriem».

* Sk. *Stučka P.* Rakstu izlase, 5. sēj., 277.—455. lpp. Red.

«mārās likumības» jēdzienu vai lozunga (es pats nezinu, kā pareizāk) pazušanu, ap kuru knibinājās vairāk gan kā ap svētbildi, nevis censoties gūt tās saprātīgu izpratni.

Es nolēmu savu grāmatiņu, kā zināmā mērā novecojušu, vairs neizdot. Kā redzat, dzīves gaita neviļus novēd pie domas — izvilkst no putekļainā arhīva veco grāmatiņu un nosēsties pie tās pamatīgas pārstrādāšanas, taču saglabājot galveno mērķi: no jauna atgādināt lozungu — tiesību revolucionārā loma. Tiesa, vēsture neatkārtojas; tagad jautājums tiek stādīts citā plāksnē. «Revolūcija vai revolucionārā likumība» — tādu formu praksē ieguvīs mans izvirzītais lozungs par tiesību revolucionāro lomu. Mūsu priekšā *patlaban* noteiktāka formula: revolūcija un revolucionārā likumība.

Kur ir galvenā starpība starp šīm formulām? Pirmajā gadījumā sprienda apmēram tā: bija revolūcija, viņa uzvarēja, un, lūk, revolūcijas vietā iestājās revolucionārā likumība. Tā parādījās, taisnību sakot, no revolūcijas atkāpšanās momenta.* Tādā izpratnē revolucionārā likumība it kā izspieda revolūciju, ieņēma tās vietu. Pieliekot klāt šai formulai vēl buržuāzisko ieskatu par likumu kā konservatīvu elementu, lai iegūtu noteikti revizionistisku uzskatu, zem kura labprāt parakstītos jebkurš buržuāziskais specs — «smenovehietis». Bet tas vienlaikus kļuva par juridiskās, pirmām kārtām *prokuratūras*, bet pēc tam arī *tiesas, prakses* vadošo uzskatu. Protams, *ne jau to mācīja mana 1921. gada grāmatiņa*.

Mans lozungs vēstīja un vēsta patlaban — «revolūcija un revolucionārā likumība». Jebkuram revolucionāri dialektiski, bet nevis juridiski logiski domājošam cilvēkam cita priekštata arī nevar būt. Proletāriskās diktatūras spēks ir arī tajā apstāklī, ka tā *vienlaikus* ir valsts un revolūcija. Buržuāziskā revolūcija ar to arī atšķiras, ka, izveidojot jaunu buržuāzisko valsti, *revolūciju pasludina par «atlaistu»*. Valsts ir mehānisms — arī sava veida automāts, kas likumības ietvaros vai uz tās pamata apkalpo buržuāziju, kurai ir nepieciešama «svētā privātīpāšuma» un «līguma brīvības» aizsardzība. Taču šis automāts — slikts automāts, to vada «šķiriskā režisora neredzamā roka», un, kad tā vietā iestājas atklātais režisors — fašisms, tad tas ir tikai dabisks attīstības solis.

* T. i., kopš pārejas uz jauno ekonomisko politiku. *Red.*

Buržuāziskajai valstij šeit aina ir skaidra: *par likuma burtu*, likumības fetišismu. Likumību vispār, jo ir *tikai buržuāziskais* likums. Jebkurš jauns likums tiek uzņemts ar aizdomām: vai tas der buržuāzijai? Tāpēc logisks secinājums: likuma atpakaļejošs spēks — tas ir noziegums. Lūk, tad šis likumības jēdziens pārnāca pie mums, bet nevis revolucionārā likumība.

Revolucionārā likumība — tā ir pavisam cita lieta. Tā nebūt nav pretsts revolūcijai, nav *revolūcijas aizkavēšana* visumā. Aizkavēšana tā var likties tikai tam, kas cieš no lieka, nevajadzīga kreisuma. Proletāriskās revolūcijas būtība ir tieši tajā apstāklī, ka tās *uzvara* un proletariāta diktatūras nodibināšana nodod revolūcijas rokās vēl *jaunu varenu ieroci* — valsts varu; bet valsts varas realizācijas daļa ir ietverta tieši likumā, iespējā organizēti, tiesiskā kārtībā iedarboties uz attīstības gaitu, vispirms šķiru cīņā. «Proletariāta diktatūra nozīmē nevis šķiru cīņas izbeigšanu, bet tās turpināšanu jaunā formā un ar jauniem līdzekļiem.»* Tā iznāk revolūcijas un revolucionārās likumības kā vienota kopuma saskaņošana. Lai dotu mazu paskaidrojošu piemēru, mēs varētu teikt: buržuāzisko likumu parāda, piemēram, tiesnesis, kurš, sēzot *ar muguru pret nākotni*, rokas likumu avotos, mistiskā «likumdevēja» domās. Revolucionāro likumību mēs varam attēlot kā tiesnesi, kas, pavērsis *seju nākotnei*, saprotot likumu nevis vienkārši vēsturiski, bet *dialektiski*, no sava laika redzes viedokļa. Es to demonstrēju Augstākajā Tiesā ar Civilkodeksa 1. pantu. Tas runā par tiesību «sociāli ekonomisko misiju» (tā ir nedaudz analfabētiska buržuāziskās teorijas frāzes atkārtošana). V. I. Ķeņins kā dialektiķis no nākotnes viedokļa visumā šo frāzi, atzina par pareizu (viņš tā arī pasvītroja šo domu: «Var noderēt.»). Kāda gan misija bija šim rakstam? Protams, ne jau tai dienai, bet nākotnes, likuma piemērošanas laikam. Un, ja tas sākumā bija konkurences pieļaušanas laiks,** pat valsts īpašuma sadrumstalošana starp atsevišķiem mākslīgi radītiem tiesību subjektiem (trestiem, akcionāru sabiedribām, sindikātiem u. tml.), tad ar pāreju uz «sociāli saimnieciskas nozīmes» ražošanas līdzekļu vienlaidu kolektivizāciju tas mainījās, bet līdz ar to arī tiesību subjekti, kas gāja pre-

* *Ķeņins V. I. Raksti, 32. sēj., 421. lpp. Red.*

** *T. i., jaunās ekonomiskās politikas sākuma posms. Red.*

tējā virzienā, zaudēja savas tiesības uz šiem ražošanas līdzekļiem, viņu tiesības zaudēja aizsardzības pamatu, un šie līdzekļi tika nodoti kolhozu līdzekļos, protams, tikai tur, kur šie kolhozi veidojās. To realizēja revolucionārās masas, bet pēc tam arī apstiprināja padomju varas likums (CIK un TKP).

Protams, masveida kolektivizāciju laukos neinteresēja Civilkodeksa pirmsais pants, un ne jau tas vai kāds cits pants traucēja to stihisko pacēlumu, kas noveda pie lēciena desmitiem gadu uz priekšu. Taču šeit nebija arī nekādas plaisas starp revolūciju un revolucionāro likumību, jo kustība norisinājās uz partijas direktīvu bāzes un tika noformēta padomju likumā. Revolucionārās likumības pārkāpumi radās sakarā ar galvenās politiskās līnijas izkroplošanu. Kulaku ekspropriācija nenozīmēja nepa atcelšanu vispār; vietējie orgāni, pat tieslietu, pacentās priekšlaicīgi «papildināt» lozungu neatkarīgi no centrālajiem orgāniem, it kā sociālismu varētu celt vienā rajonā, vienā apgabalā, vienā autonomā Padomju republikā.

Te tad nu arī sākās patreizējā revolucionārās likumības noliegšana. Ne centrālais likums, bet *vietējais*: vietējās tiesas, vietējās partijas komitejas. Bet rezultātā notika ar [padomju] dzīves ietvariem pretrunā esoši pārspīlējumi, pie kam bezjēdzīgi revolucionārās likumības pārkāpumi, 1918. gada paņēmieni,* kas bija asā pretrunā ar pašreizējo revolucionāro lozungu par kulaku ekspropriāciju, *nododot* [galvenos] ražošanas līdzekļus kolhozu *nedalāmajā inventārā* utt.; [nonāca] līdz pat kulaku ekspropriācijas pārvēršanai *utilpreču vākšanas kampaņās* — kulaku, pat vidējo [zemnieku] bērnu autiņu vākšanas veidā. Kādreiz ievērojamais satīriķis Šcedrins raksturoja sava laikmeta vienu momentu ar vārdiem: «Tie, kam bija *divi īleni*, pienesa ziņas par tiem, kam bija *viens īlens*», redzēja kulaku jau tajā, kuram bija divi īleni. — Tādā plāksnē tagad praktiski tiek izvirzītas uzstāšanās pret revolucionārās likumības atklātajiem un apslēptajiem pretiniekiem. Es ar visu noteiktību apgalvoju, ka šim lozungam vēl ir *lemts spēlēt* lomu jaunās iekārtas un jaunās sabiedrības izveidošanā.

Protams, savādāk tiek sastādīts arī šis jautājums. Ja

* T. i., pilsoņu kara laika prakses pielietojumi. *Red.*

mēs līdz šim laikam uz katru soļu neatgādinājām par revolūcijas un revolucionārās likumības saiknēm, tad mēs par to nevarām aizmirst. Revolucionārā likumība ir revolūcijas turpinājums. No tā izriet, ka tai jābūt patiesi revolucionārai, nav jāaizkavē revolūcija, bet jāvirza tā uz priekšu. Taču tas nenozīmē *individuālo* patvaļu, bet *organizētu* darbu pēc centra *direktivām* vai saskaņā ar to. Tas nozīmē vēl arī ko citu: intensīvāka revolūcijas iedarbība uz pašu likumu vai, kā mēdz izteikties, uz likumdevēju. Likumam *jākļūst* citam. Tātad nostādne nevis uz ļoti ātru likuma un tiesību atmiršanu, bet uz *revolucionāro likumu*.

Ja man pajautātu, kur attiecināt, no mūsu Institūta* darbu viedokļa, jautājumu par revolucionāro likumību, es atbildētu, ka tas ir it kā *saistošais posms starp tiesībām un padomju celtniecību*. Es vienā no saviem iepriekšējiem rakstiem parādīju, ka likums var būt tiesības, bet viņš var dot tikai vienu tehniku. Bet valsts, īpaši buržuāziskā tipa valsts, raksturīgā īpašība izpaužas likumdošanā. Vladimirs Iljičs, kurš aizstāvēja un realizēja domu par *Padomju valsti*, revolucionārajam likumam piešķīra milzīgu nozīmi. Ne reizi vien viņš pārmeta mums, kuri mazāk tīcēja dekrētiem, ka mēs «neprotam domāt valstiski». Un tajā pašā laikā viņš aizstāvēja diktatūras jēdzienu, viņš aizstāvēja Viskrievijas Ārkārtējās komisijas revolucionāros uzdevumus, ne ar mazāku dedzību viņš aizstāvēja revolucionāro dekrētu.

Es «Revolūcija prava»** krājuma pirmajā numurā centos parādīt, kā V. I. Ļeņins dažādos posmos dažādi saprata dekrēta un likuma nozīmi. Partijai nākot pie varas, tās programmu viņš pārvērš par dekrētu likumu. Pēc tam likumi nāk kā «deklarācijas aicinājumi, manifesti, dekrēti», vispār propagandas formā, tos ne vienmēr varēja pārvērst darbos. Nepietika materiālā «pamata». Atkāpšanās uz nepu izsauca dzīvē arī jaunu likuma tipu — kodeksu, kura regulatora nozīmei vajadzēja pietuvoties buržuāziskajam likumam un tā izpratnei. Protams, ar atrunām. Vladimirs Iljičs nenodzīvoja līdz [sociālisma] revolucionārā uzbrūkuma pilnīgai izvēršanai,*** kaut arī viņš.

* Domāts Sarkanās Profesūras padomju celtniecības un tiesību institūts. *Red.*

** Революция права, 1925, № 1. [Sk. Stučka P. Rakstu izlase, 5. sēj., 513.—522. lpp. *Red.*]

*** T. i., līdz plašai sociālisma celtniecībai. *Red.*

to jau pasludināja. Kādam ir jābūt jaunā revolucionārā uzbrukuma likuma tipam? Viņš to nepateica, neradija šo tipu, kaut arī zināmu norādījumu var atrast viņa lozungā: «Labāk mazāk, toties labāk.»

Viens ir skaidrs, ka *jaunajam* revolucionārajam likumam būs zināmā mērā *direktīvs raksturs*, no vienas puses, un, no otras puses, tas dos masu attiecību formas *«standartus»*. Kad, piemēram, CIK izdeva lēmumu par kulaku ekspropriāciju, tad norādīja, ka tā darbība attiecas tikai uz *vienlaidu kolektivizācijas* rajoniem. Tas attiecas arī uz no šī lēmuma izrietošajiem atsevišķiem likumiem un uz spēkā esošā likuma atcelšanām (piemēram, Zemes kodeksu, Civilkodeksu). Bet tas nenozīmē, ka šis likums nebūtu spēkā vai būtu tikai propagandas forma. Nē, tas ir barga realitāte pretiniekam. Mēs dzīvojam citos apstākļos, kad mums jau ir ciets [ekonomisks] pamats. Bet bez tam te piepildās V. I. Ļeņina vārdi: «Likumu saraksts, cik vien vēlaties! Kāpēc tad šajā cīņā nav panākumu? Tāpēc, ka to nevar veikt ar propagandu vien, bet pabeigt var tikai tad, ja palīdz pašas tautas masas.»* (1921. g. 17. oktobrī.) Tagad mums ir šī *«tautas masu palīdzība»*, ja tikai lieta neierobežojas, kā tas dažās vietās bija, ar vienu administrēšanu. Un te nu *ipaši* uzstājas *padomju celtniecības loma* ciešā sakarā ar šīs jaunās vienotās likumības noteikšanu.

Vai mēs esam jau pietuvojušies šim darbam? Diemžēl vēl ne. Mēs raksta sākumā redzējām, kā *«augsta»* un atbildīga komisija tā vietā, lai dotu direktīvu civiltiesību sfērā, vairāk nepieciešamu, kā kaut kad tā ir bijusi, nolikās gulēt līdz tam laikam, kamēr, sak, viss nokārtosies un būs redzams, ko vajag ierakstīt kā jau galīgi nostabilizējušos. Tā droši vien var novilkta līdz sociālisma pilnīgai uzvarai,** un tad pašas tiesības vairs nebūs vajadzīgas. Revolūcijas *«likumdevējam»* varbūt vajadzēja līdzīgi paraugzurnālistiem turēt portfelī materiālus rakstam *«katram gadījumam»*, ja atgadās jebkurš svarīgs notikums. Bet katrā gadījumā revolucionārajam likumam, aizšķērsojot atkāpšanos, jāatver ceļ kustībai uz priekšu. Mēs spērām soli uz priekšu un atradinājāmies no bailēm arī likumā izmantot vārdu *«sociālistiskais»* utt., taču

* *Ļeņins V. I. Raksti*, 33. sēj., 51. lpp. *Red.*

** P. Stučka te domājis komunisma uzcelšanu. *Red.*

ne jau frazeoloģijā te lietas būtība, bet saturā. Jo likums — tiesības taču nav vienkārši pavēle, tas regulē vai saglabā *sabiedrisko attiecibu* sistēmu. No šīs puses jāpieiet arī revolucionārajam likumam. Buržuāziskajā sabiedrībā šīs attiecības realizējās anarhistiski — individuālistiski Civilkodeksa «normu» ietvaros, kuras, kā zināms, deva kailas formas «brīvīguma» lietu sabiedriskajai apmaiņai (vienkārši pēc pirkuma pārdevumā formulām), bet padomju revolucionārajam likumam, neaizskarot darbaļaudis, nākotnē jādod noteiktas vispārējas direktīvas attīstībai sociālisma virzienā. Šīs attīstības ekonomiku noteiks sociālistiskais ražošanas un sadales valsts plāns. Bet Padomju vara nodrošinās šī plāna realizāciju kā cīņā pret šķiru pretiniekiem, tā arī cīņā par stingru sabiedrisko disciplīnu, kamēr «cīlēki pieradis ievērot elementāros sabiedrības noteikumus *bez vardarbibas un bez pakļaušanas*». Sie divi uzdevumi: cīņa pret... un cīņa par... pēc būtības veido jebkuras revolūcijas divus uzdevumus; graujošo un radošo. Kriminālkodeksā, kur līdz šim laikam abas šīs cīņas puses netika apzinātas un nebija pietiekami sadalītas, nākotnē šai dalīšanai jābūt spilgtāk izteiktai. Protams, abi šie uzdevumi savījās, jo zem šķiru ienaidnieka *ietekmes* atradās arī kāda darbaļaužu daļa («kulaku līdzskrējēji», «buržuāzijas piebalstāji»). Laukos kolektivizācija ievieš lielu lūzumu, atņemot tūlit pēc muižnieka arī kulakam tā materiālo ietekmi un radot bāzi apziņas dzimšanai un augšanai pašā atpalikušākajā strādniekā — kalpā, *kura ietekmē* nākotnē ir jānovnāk arī vidējam zemniekam, kamēr nenotiks viņa pārvēršanās apzinīgā darbiniekā. Šis lūzums būs ilgstošs, tam ir nepieciešams laiks un pastiprināta agitācija, kā arī nākotnē tā saucamā kulaku līdzskrējēja pareizs vērtējums.

Šim lūzumam laukos jārada vēl viena pārveidība, varbūt pati lielākā sadzīves izmaiņa: *sievietes un vispār ģimenes atbrivošana no verdzības laiku apkaunojošām paliekām, ģimenes — sētas*.⁹³ Kad mums kulaku ekspropriācijas laikā kopā ar kulaku vajag izsūtīt arī viņa ģimeni, mēs darām nepieciešamu darbu. Taču tā ir zināmā pakāpē traģēdija, kurā vainīgi esam arī mēs. Ja jūs ielūkosieties tēzēs par laulību un ģimeni (mūsu sekcijas izd., 1926. g.), tad jūs atradīsiet jautājumā par zemnieka sētū

* *Leņins V. I. Raksti, 25. sēj., 419. lpp. Red.*

īzsmeļošu teorētisko analīzi (XV—XXX). Mūsu varas īestādes toreiz centās «iekonservēt» cara valdības senāta jaunradi, uzstājoties pret šī pirmā (pēc K. Marksā)* un pēdējā verdzības perēkļa *izīšanu un pat sadrumstalošanu*. Mēs bijām spiesti to izdarīt aiz *ekonomiskiem* apsvēru-miem, lai neļautu samazināties lauksaimniecības līmenim un lai pārāk ātri nepalielinātu proletāriešu skaitu. Tagad *piespieddarba* elements tur, kur zemnieka sētas pārgājušas kolektīvajās saimniecībās, atkrit, un sēta pēc būtības saglabā tikai *pilsētas* proletāriskās ģimenes [šūniņas] raksturu. Dzīve ienesa šķiru cīņu arī zemnieka sētā — ģimenē. Nedaudz kroplīga un droši vien ne vienmēr patiesā formā tas izpaužas arvien biežākajos laikrakstu ziņojumos par to, ka tādi un tādi ir pārtraukuši sakarus ar saviem tē-viem, ģimenēm utt. Mums vajag ātrāk nākt palīgā šai cīņai, *tiesiski atsvabinot* ģimeni no mūžsenā vergtura, «ģimenes tēva» — «namsaimnieka».

Bet kas būs ar Civilkodeksu? Kāds asprātnieks izteicies, ka no Civilkodeksa palikuši spēkā tikai 1. un 4. pants. Ciktāl šie vārdi bija izteikti nopietni, viņi tikai pierāda to autora teorētisko neizglītotību. Drīzāk gan varētu teikt, ka — vismaz laukiem — 1. p., šī privātīpašuma garantija uz ražošanas līdzekļiem savu lomu ir nospēlējusi un kļu-vusi lieka. No 4. p. var izsvītrot daudzu iemīlotos vārdus «ražošanas spēku attīstības nolūkā». Ražošanas spēku attīstībai mums nav nepieciešama «tiesību subjekta» pa-līdzība; ražošana, šķiet, ir atbrīvojusies no civiltiesību zirnekļa tīkla. Taču mums vajag spēcīgāk apgūt sev jebkādu civiltiesību patieso *mērķi* — apgādi uz preču apmaiņas pamata, kamēr vēl nevar realizēt visaptverošu [valsts] organizētu *apgādi*. Kā parādīja V. I. Ķeņins, šīs tiesības «līdzvērtīgu par līdzvērtīgu» (ekvivalenti) pa-gaidām paliek spēkā.** Taču mums ir jāpapildina, tās strauji mainās salīdzinājumā ar buržuāziskajām tiesībām, kur ekvivalenti bija tikai līgumisks. Revolucionārā liku-mība ekvivalentu saprot galvenokārt kā darba ekviva-lentu, kurš balstās galvenokārt uz plāna pamatiem, ma-zāk — uz līguma pamatiem.

Man teiks, ka es esmu novirzījies sānus pie sīkumiem. Bet vai šie iebildumi neatgādina vārdus par padomju

* Sk. *Markss K., Engelss F.* Darbu izlase trīs sēj., 1. sēj., 18. lpp. *Red.*

** Sk. *Ķeņins V. I.* Raksti, 25. sēj., 427.—429. lpp. *Red.*

celtniecību uz vietām kā par sīkumiem pēc lielā soļa uz [proletariāta] diktatūru? Gan tur, gan šeit iebildumi nav pamatoti. Daudziem šķiet, ka revolucionārā likumība — tas ir tikai «skalš» vārds, ka tā nav domāta ikdienas attiecībām un ieņem valsts sistēmā kaut kādu īpašu stāvokli. Bet revolucionārais likums taču ir aicināts uz kulturāliem pamatiem aizsargāt vispirms miljonu sabiedriskās attiecības, aizsargāt tās no «kavalērijas uzbrukumiem»,* uzspiešanas un pārspīlējumiem, protams, neaizmirstot arī lielu apmēru «tiesiskās attiecības». «Sarkanais» — «neliec šķēršļus manām tiesībām» — arī tas ir mantojums, kuru mums atstāja pusburžuāziskā — pusdzimtbūtnieciskā Krievija. Tas pārāk bieži slēpjas aiz revolucionārās likumības neievērošanas.

Būtu varbūt saprātīgāk nodot visus šos biezos likumu foliantus utilizejvielās, atstājot dažus eksemplārus arhīvos, taču nebūt nepārpublicējot tos jaunos kodificētos izdevemos, pie tam vēl 6—7 valodās. Pie kā tas noved? Kad mēs izdarījām Kazahijā reviziju, ziņojumā kā fakts tika atzīmēta vietējās nacionālītātes tautas tiesneša sekojoša rakstura sūdzība. — Viņiem nav patreizējā kodeksu kopojuma tulkojuma (1160 lpp.), un, lai *izdotu šādu tulkojumu*, nāktos uz *pusgadu* apturēt politisko avīzi! Bet Kazahija ir samērā liela republika. Lūk, «nolikt malā» šo kodeksu krājumu un uzrakstīt mazus, vienkāršus, plānus revolucionāros kodeksus. Tas ir pagaidām sapnis, bet cienīgs, lai par to padomātu, tā vietā, lai uzstātos pret revolucionāro likumību. Tas būtu patiesi revolucionārs likums.

Patlaban, kā mēs redzējām, mēs pārdzīvojām revolucionārās likumības krīzi. Tā saglabājas un iegūst jaunu, bet reālāku nozīmīgumu. Paliek cīņa par revolucionāro likumu. Nav varbūt lielākas nelaimes mūsu valstij kā vēsturiski izveidojušies «resori» ar savām resoru un starpresoru attiecībām. Katrā izdevīgā un neizdevīgā gadījumā šie resori izlaiž it kā rāķešu veidā jaunus likumus, jo katram no resoriem ir savi «rokas darbgaldi», savas juridiskās vai juriskonsultu daļas. Tāda pat daļa ir vēl arī pie Tautas Komisāru Padomes, kur sanāk kopā šie projekti ar to autoriem — juriskonsultiem, un tur tad pēc šo «cīnītāju» cīņas par tiesībām tie tiek pienemti vai noraidīti. Tā ir visistākā «amatnieciskā sīkražošana», kura ir visasākajā

* T. i., straujas, ekstrēmas rīcības pilsoņu kara gados. Red.

pretrunā ar mūsu sociālistiskās racionālizācijas plāniem. Kapitālistisko valsti Angliju ar visu tās ideoloģisko atpālicību apkalpo neliela klerku grupa (pie finansu ministrijas), kura noformē visus likumu projektus pēc arī tur pastāvošo resoru iniciatīvas. Es Anglijas likumdošanu nestādu par piemēru, bet tās *spēku ekonomiju* — neapšaubāmi.

Es jau augstāk citēju V. I. Ļeņina vārdus par to, ka cīņa par mūsu likumu būs sekmīga tikai tad, «... ja palīdz pašas tautas masas»*. Kā konkrēti saprast šos vārdus? Es domāju, ka tos vajag salīdzināt ar paša V. I. Ļeņina vārdiem *par visu bez izņēmuma iedzīvotāju piedalīšanos pārvaldē*. Dotajā momentā masu piedalīšanās valsts pārvaldē iegūst tiešas ietekmes formu uz valsts aparātu tā ikdienas darba procesā. Uzņēmumu šefības attīstība, darba brigāžu darbība, strādnieku izpildītāju izvirzīšana nozīmē, ka darbaļaužu pārstāvji, nepārtraucot darbu ražošanā, iekļaujas valsts aparāta tiešajā operatīvajā darbā ne tikai kā kontrolieri, bet arī kā tieši dalībnieki. Šajos apstākļos padomju likumam it īpaši ir jākļūst par masu pašdarbības organizācijas formu un par vadoni darbaļaužu masu līdzdalībai valsts pārvaldē. Palīdzība cīņā par revolucionāro likumību ir tikai daļa no piedalīšanās pārvaldē. Patiešām, tas vienlaikus ir viens no pašiem grūtākajiem un mazāk saprotamākajiem uzdevumiem, kas prasa augstu kultūras līmeni, no vienas puses, un patiesi revolucionāru likumu, no otras. Bet vienlaikus jāizskauž ir aizspriedums par jebkura likuma *konservatīvo* raksturu.

Taču, man teiks, revolūcija brīziem attīstās ātrāk par likumu, kurš nespēj tai sekot. Vajag visu izdarīt, lai tas likums — spētu sekot revolūcijai, bet ar [minēto] faktu vajag rēķināties. Civilprocesuālais kodekss norāda izeju no šī stāvokļa, izmantojot 4. p.: «Šajos gadījumos vadīties no strādnieku un zemnieku valdības vispārējās politikas.» Ir laiks konkrēti izklāstīt šo vārdu reālo nozīmi. Kur uzzināt šo vispārējo politiku? Arvien biežāk un biežāk mēs pēdējos gados saņemam sīkus, tīri *direktīvus* padomju varas lēmumus. Bet tas ir par maz. Ja V. I. Ļeņins, kā es jau parādīju augstāk, dialektiski saprata formulu: partijas programma līdz uzvarai — tās valdības dekrēts pēc uzvaras, tad šai dialektikai ne mazākā mērā ir jāattiecas

* Ļeņins V. I. Raksti, 33. sēj., 51. lpp. Red.

uz proletariāta partiju, kura stājas pie varas. Tā uzticība, kuru plašas darbaļaužu masas izjūt pret partiju, rada tajās pārliecību, ka partijas politiskajai direktīvai un likumam kā valdošās šķiras gribas formālai izpausmei visumā nevajag un ka tie nevar atšķirties savā starpā. Pašreizējie partijas direktīvie lēmumi — tas ir *ritdienas, pat šodienas revolucionārais* likums. Protams, visā pilnībā tas attiecas tikai uz *centrālajām* direktīvām, jo mums ir tikai centrālie vispārobligātie likumi. Tikai šajā plāksnē ir saprotams lozungs: revolūcija un revolucionārais likums. Proletāriskajā revolūcijā tie — revolucionārais likums un revolūcija *viens otru papildina*, bet nebūt neizslēdz. Ciktāl revolūcija attīstās diktatūras formā proletāriskās partijas vadībā, tiktāl *proletariāta diktatūra darbojas ar revolucionārās likumibas palīdzību*. Jo vairāk likums kļūs *patiesi revolucionārs*, jo vairāk obligāta kļūs arī pati par sevi saprotamā revolucionārā likumība. Tagad zemniecības miljoni ar stihisku ātrumu pāriet pie jauna ražošanas veida, pie jaunas darba kārtības. Vai mēs iedomājamies šo pāreju bez jaunas, sākumā skaudras darba disciplīnas? Atbildi uz to mēs atrodam rūpnieciskajā dzīvē, kur *vienvadības likumīgais princips* savienojas ar masveida *brīvprātīgu*, pat *līgumisku sociālistisko sacensību*. Vai te ne-nāk prātā, pēc analogijas, «*kreisās*» aizraušanās laukos ar ciema padomju likvidāciju un to varas funkciju nodošanu kolhoziem? Šīs aizraušanās labējā būtība tagad ir atklāta, un šīs pasākums patlaban ir novērsts. Taču pašu faktu vajag pareizi novērtēt.

Tās domas, kuras es šeit uzmetu uz ātru roku, nāksies attīstīt tālāk; bet vispirms vajag par tām ieinteresēties. Kam gan Dneprostroja un citu gigantu celtniecības laikā gribas sevi veltīt tādiem sīkumiem kā revolucionārais likums un revolucionārā likumība? Protams, tur tiek radīta «*bāze*», bez kuras mēs zināmā mērā karātos gaisā. Taču arī šī celtniecība noris vēl *tiesību ietvaros*. Nedrikst aizmirst bāzes un virsbūves mijiedarbību. Sociālistiskā celtniecība ir ne tikai ekonomika, tā pieprasī arī atbilstošu ideoloģisko virsbūvi.

P. Stučka

«Советское государство и
революция права», 1930, № 3,
с. 15—22; 13 лет борьбы за
революционно-марксистскую теорию
права. М., 1931, с. 203—210

Tulkots no krievu valodas

RUNA, SLĒDZOT LKP CK 1930. GADA PAPLAŠINĀTO PLĒNUMU^{*94}

· Slimība man nedeva iespēju iepazīties ar debašu gaitu; neesmu arī pietiekoši informēts par rezolūciju saturu, tāpēc man nav iespējams dot to novērtējumu; taisīšu tikai īsas piezīmes un aizrādījumus.

Es gribētu sākt ar faktu, ka mūsu rezolūcijas ir ļoti garas un tās pieņemtas vienbalsīgi. Pie šīs parādības mums jāpieiet dialektiski. Mēs bieži esam zobojušies par sociāldemokrātiem, ka tie parasti pieņēma rezolūcijas vienbalsīgi, bet viņi tās pieņēma vienbalsīgi tāpēc, ka viņi i nedomāja izpildīt savus lēmumus; vienbalsīgi vaja-dzēja tēlot viņu stiprumu. Buržuāzija pieņem rezolūcijas gan ne vienbalsīgi, bet viņas rezolūcijas ir ļoti īsas. Viņa nepiedod nozīmes rezolūcijām. Vispār var sacīt, ka garas rezolūcijas ir sliktas rezolūcijas. Mūsu rezolūciju garums liecina par to, ka jautājumi noskaidrojušies, tikai rezolūcijas rakstot. Uz vienbalsigumu mēs tā neskatāmies, kā skatās sociāldemokrāti. Mums tas nozīmē to, ka mēs grūti pārdzīvotajās rezolūcijās esam ielikuši visnoteiktāko solījumu tās *tiesām pildit*. Mums jāsaka, ka mēs esam pārdzīvojuši partijā zināmu krīzi,⁹⁵ bet tā ir bijusi augšanas, ne nīkuļošanas krīze. Partija ir pārdzīvojusi grūtu un sarežģītu vēsturi. Mums ir bagātas tradīcijas, bet tradīcijas pie jauniem apstākļiem var būt arī kavēkļi darbā. Par cik šis plēnums te noslēdz minētās krīzes laikmetu, plēnumam priekš Latvijas Komunistiskās partijas ir liela nozīme. Mēs plēnuma darbību balstījām stingri uz paškritikas pamatiem, un tāpēc mūsu vienbalsība ir jāuzskata par veselīgu vienbalsību.

Tagad, kad rezolūcijas ir pieņemtas, — jānāk darbam, vienprātībai darbā. Rezolūcijām ir jāpaliek par vadošo materiālu — līdz kongresam. Protams, mēs nevaram visu paredzēt, jo notikumi tik strauji, ka milzu pārgrozības var notikt isā laikā. Piemērs tam — tagadējais Oktobris agrārlaukā PSRS, kas rada lūzumu vispasaules revolūcijā. Mums ir jābūt revolucionāriem dialektikiem. Pat tik vecas partijas kā VK(b)P starpā izrādījās vietām nepie tiekoši dialektikas tik strauju notikumu priekšā. Piemē-

* Plēnums darbojās 1930. g. februārī—martā. *Red.*

ram, pie kulaku kā šķiras iznīcināšanas mēs praktikā bieži vien iekritām zināmā galējibā⁹⁶. Tas vienīgi liecina par to, ka daudz vieglāk taisīt kļūdas tām partijām, kuru rām pieredzes ir mazāk. Latvijas biedri nebija ikreiz pietiekoši dialektiķi. Tas bija par iemeslu arī viņu kļūdām.

Te biedrs Pilāts* runāja par to, ka tik sociāldemokrāti neiztaisa kādus jaunus veiklus stīkus. Viņi, protams, tos izdarīs, ja mēs nepratīsim aizsteigties tiem priekšā. Mūsu uzdevums ir — aizsteigties tiem priekšā ar savu patiesi revolucionāro darbu. Krievu bolševikus bieži apsmēja, ka viņi mūžam apskatot «tekošo momentu». Jā, tiešām, viņi to darīja. Bet tas jau bija pamats viņu dialektikai: vienmēr novērtēt etapu, kur mēs atrodamies, jo no tā izverd pareizie lēmumi. Tas jāievēro arī mums.

Es domāju, ka rezolūcijās mēs esam bijuši pietiekoši dialektiski. Tas nozīmē, ka viņām nav jābūt sastingušām, mums vienmēr jābūt gataviem uz kaut ko svarīgu. Rodoties pārmaiņai, būs jāuzķer jauni uzdevumi.

Bieži runā par kreisumu. Patiesi «*kreisākas*», tas ir, revolucionārākas, līnijas par bolševistisko līniju dzīvē nav. Atsevišķi novirzieni no tās, kādi tie arī nebūtu, pa «*kreisi*» vai pa labi — viņi beigu beigās saietas labpusējā sociāldemokrātijā.

Nav vairāk ko runāt. Plēnums savu vārdu ir teicis. Es domāju, ja mēs šīs rezolūcijas izvedīsim dzīvē, — solis uz uzvaru mums būs nodrošināts.

Es vēlreiz izsaku savu vēlēšanos, lai šīs rezolūcijas nepaliktu vienīgi par vārdiskām rezolūcijām. Viņu lozungeniem jātop par dzīves lozungiem. Tad mēs nāksim pie uzvaras un būsim tās revolūcijas priekšgalā, kuras priekšgalā esam gājuši līdz šim.

*LKP CK paplašinātais plēnums,
februāris—marts 1930. g. Protokoli,
tēzes un rezolūcijas. «Spartaks»,
1930, 247.—248. lpp.*

Iespiests pēc grāmatas teksta

* J. Krūmiņš-Pilāts. *Red.*

AGRĀRĀ DAĻA LATVIJAS KOMUNISTISKĀS PARTIJAS PROGRAMMĀ*

1.

Dīvaina lieta. Kopš seniem laikiem Latvijas agrārās attiecības skaitijās par sevišķi īpatnējām. Stokholmas apvienības kongress** pat bez ierunas atjāva Latvijas Sociāldemokrātijai partijas programmā ievest atšķirības no Krievijas partijas agrārprogrammas. Bet partija pati ne vien atraidīja īpašu agrārprogrammu savā 1905. g. programmā, bet arī ne pirkstu nepakustināja, lai izpildītu 1906. g. Stokholmas kongresa lēmumu. Tā Latvijas Sociāldemokrātija kā Krievijas Sociāldemokrātiskās strādnieku partijas sastāvdaļa palika bez atsevišķas agrārprogrammas. Un, kad notika 1917. g. Lielā [Oktobra sociālistiskā] revolūcija, tad apstākli bija tā grozījušies, ka Krievijas *īpatnības* kļuva par *vispāribu* un, ja kāds pārmetums radās (piem., 1919. g.), tad vienīgi *tādēļ*, ka Latvijas Sociāldemokrātija, pa to laiku pārdēvēta par Kompartiju, *nebjā pārņēmusi* Krievijas Komunistiskās partijas agrārprogrammu.

Man nav jāatgādina tas, ko es ne vienreiz vien rakstījis par Latvijas agrārattiecību vēstures īpatnībām, kas izpaudās tanī faktā, ka dalīšana zemniekos un kalpos (bezzemniekos) norisinājās te agrāk par dzimtbūšanas un vēlāk kļaušu atcelšanu. Nebrīvais saimnieks izmanto kunga labā nebrīvo (verga) kalpu. Šo kalpu un bezzemnieku bija pēc statistikas apmēram viens pret desmit, kas cara brīvlaišanas likumos izpaudās tanī apstākli, ka t. s. pagasta «runas vīru (vietnieku) pulkā» saimnieks dabūja pilnu balsi, bet no *desmit kalpiem un bezzemniekiem* nāca tikai viens pārstāvis.

Sevišķa metode no kungu puses bija caur īpašu «dabisku» izlasi izaudzinājusi *visvairāk izmantošanas* pra-

* Mana neveselības izsauktā vasaras atpūta nokavēja manu darbu. Mans nodoms bija agrārās programmas jautājumu iztīrīt daudz sīkāk, es no tā spiepts atteikties un iztikt ar saraustītām piezīmēm. Es vairāk pakavējos pie etapiem, kas izsauc domstarpības, paejot garām tam, kas jau vairāk vai mazāk izšķirts un saskaņots. Tam visam, kā arī dažiem skaitļu faktiem jāienāk programmā, protams, loti saisinātā formulējumā.

** KSDSP IV (Apvienošanās) kongress. *Red.*

tīgu saimnieku un *ipaši spēcīgu intensīvu darba cilvēku* — *kalpu*, kas savas darba spēju ipatnības nezaudēja, pārejot pilsētu fabrikās. Darba attiecības uz laukiem tomēr palika ilgus laikus ļoti *patriarhālas*, un revolūcijas kustībā lauku *kalpi* iepriekš 1905. g. nespēlēja atsevišķu lomu. Viņus sacēla apm. tikai 1904. un 1905. g.

Agrārprogrammas trūkums noveda 1905. g. revolūcijas laikā [LSDS] partiju ļoti grūtā stāvoklī, kas sakarā ar to, ka mums nebija arī programmas nacionālajā jautājumā, zīmējoties uz valsts varu, padarīja lepnās 1905. g. revolūcijas uzvaras gaitu par lielā mērā elementāru (стихийною). Revolūcijas uzvara* nonāca gandrīz pie [revolucionāri demokrātiskas] diktatūras, bet partijai nebija {pietiekamas} noteiktības par to, kas tā būs par varu, t. i., kādas šķiras vara un vai nacionālos apmēros jeb federālās vai autonomijas formās. Partija nonāca pie lielkungu muižu zemes saņemšanas savās rokās, bet viņai nebija ne zemes nacionalizācijas, nedz zemes dalīšanas programmas, kas vai nu noveda pie permanentās revolūcijas uzskata, jeb [dažviet] pie savādas muižu pārvaldīšanas no pagastu rīcības komiteju vai kalpu puses, it kā «*muižnieku vārdā* jeb *pilnvarā*, tas ir, pie skaidra un gaiša oportūnisma jeb meņševisma, kaut gan mēs bijām ļoti kreisi-revolucionāri un meņševikus skaitījām pie pirkstiem (mazāk kā vienai rokai pirkstu).

Revolūcijas gaita gāja īstenībā pa savu ceļu. Varas ziņā tā veda (ja arī zem sociāldemokrātijas hegemonijas) neapzinīgi pie strādnieku un zemnieku diktatūras, kā to formulēja Ķērins. *Ricibas komitejas* nebija nekas cits kā šādas varas apakšējās šūniņas, un, ja šī diktatūra būtu noveidojusies līdz galam, tā dabiski būtu novedusi arī pie muižnieku zemes nacionalizācijas, jo neviens revolucionārs, neba vēl sociāldemokrātu partijas loceklis, toreiz nopietni nedomāja — atdot muižas atpakaļ muižniekiem. Kalpi arī, neprasot paši zemes sadalīšanu, laikam gan nebūtu iegājuši uz šo zemju izdalīšanu zemniekiem, kaut gan mēs, [Latvijas] sociāldemokrātu partija, solijām pabalstīt zemniekus, ja tie pat uzstādītu zemes dalīšanas prasību. Šī prasība bija mums kopēja ar Ķērina formulu. Bet Ķērins izteicās noteikti, ka zemes patiesas nacionali-

* Domāta revolūcijas augstākā pakāpe 1905. g. novembrī—decembrī. Red.

zācijas izvešana un uzturēšana spēkā iespējama tikai patiesi *demokrātiskā* republikā, tas ir, zem proletariāta un zemniecības diktatūras varas. *Leņins* 1905. g. jūlijā («*Divas taktikas*») skaidri un gaiši pateica: «*Partijai, kas spraudusi sev mērķi gāzt valdību, nepieciešami jāpādomā, kādu valdību likt vecās, gāžamās valdības vietā.»* Viņš toreiz apzinīgi stāda lozungu: proletariāta un zemniecības diktatūru, t. i., buržuiskā revolūcijā — *vispilnīgāko* demokrātisko republiku. Uz tādu mēs gājām *faktiski*, bet mēs** to vēl [pilnībā] neapzinājāmies. Mēs itin kā sajucām toreiz proletārisko partiju ar buržuiskas republikas valdību⁹⁷.*

Bet valdības jautājums bija visciešākā sakarā ar zemes jautājumu. *Leņins* izteicās noteikti, ka zemes nacionālizāciju nevar izvest par labu reakcionārai valdībai, jo tā viņu stiprinātu. Bet, apkarodams un izsmiedams meņševistiskos zemes municipalizācijas projektus, *Leņins* pateica skaidri, ka muižnieku zemes nacionālizācija ir gan, pēc Marksā teorijas, buržuiska prasība, bet to var izvest dzīvē tikai visdemokrātiskā valdība,*** kā mēs to redzējām Krievijas revolūcijā, tikai pēc proletāriskās revolūcijas uzvaras. Mēs 1905.—1906. g. partijas orgānā**** lasījām dažu autoru domas, ka zemi mēs atstājam kapitālismam, jo — un to teic arī tagadējie Latvijas vientesi sociāldemokrāti — zemes *nacionalizācija* esot tikai proletāriskās revolūcijas lozungs vienkopus ar *rūpniecības* darba līdzekļu konfiscēšanu. Mēs patiesībā nepiekritām šīm domām, un revolūcija dzīvē faktiski izveda *konfiskāciju*, bet mēs to darījām *ne pēc programmas*, bet *neapzinīgi*.

Kādēļ tas tā bija? Mēs bijām ļoti kreisi, bet mēs bijām *kreisi* [*drizāk*] «*pa rietumiski*» un reizē kabinetiski. Mēs [dažus jautājumus] domājām *toreiz* kreisā ortodoksa Kautska garā. Kautskis polemikā ar A. Bēbeli, kas aizstāvēja domu par kalnraktuvju nacionālizāciju izpirķšanas celā (toreiz nebija revolucionāras situācijas),*****

* *Leņins* V. I. Raksti, 9. sēj., 8. lpp. *Red.*

** T. i., LSDSP vadošie darbinieki. *Red.*

*** *Leņins* V. I. Raksti, 13. sēj., 275.—281., 309., 310. lpp. *Red.*

**** Sk. «*Pēterburgas Avīzes*», 1905, 16. dec. — «*Uzsaukums pagastu rīcības komisijām un visai lauku sabiedrībai*». (Autors J. Asars.) *Red.*

***** Šī polemika notika 1890. gados. *Red.*

uzstādīja uz pirmo skatu ļoti kreisu lozungu: «proletārisku nacionalizāciju»,* proti, absolūtās zemes rentes novešanu «uz nullis» caur proletariāta algu un darba apstākļu pacelšanu. Es valširdīgi atzīstos, ka arī es toreiz grēkoju un uzņēmu Kautska teoriju par ļoti revolucionāri teorētisku. Šīnī ziņā man iznāca pat polemika («Atvases» Nr. 2)** ar tagadējo meņševiku*** toreizējā likvidatoriskajā «Cīņas» laikmetā, kur es pret zemes nacionalizāciju, ko es jau toreiz, pēc Marks, uzskatīju par *pilsonisku* prasību, uzstādīju skaļo «proletāriskās» nacionalizācijas lozungu. Mans toreizējais pretinieks, *tagad* meņševiks, ir tieši *pretējās* domās, kamēr *man* ikreiz *jānosarkst*, kad atgādājos šo gadījumu.

2.

1905. g. revolūciju sagrāva. Reakcijas laikā mēs galīgi apvienojāmies ar Krievijas Sociāldemokrātisko strādnieku partiju, toreiz iedami roku rokā ar bolševiku spārnu. Bet 1906. g. Stokholmā mēs tomēr vēl uzstādījām prasību pēc īpašas agrārprogrammas. Ar Ķeņina piekrišanu tā tika pieņemta. Bet es jau teicu, ka mēs šīnī ziņā palikām pa vecam bez agrārprogrammas. Un nevis tādēļ, ka mēs būtu kļuvuši neticigi revolūcijas turpināšanai. Mūsu «kreisums» arī nacionālajā jautājumā (kur mēs bijām «antinacionālisti» jeb [daži] zināmā mērā aizrauti no Vīnes Bauera teorijas)⁹⁸ mums nedeva pietiekoši drosmes atbildēt uz jautājumu par to, kas būs pilsoniskās revolūcijas uzvaras dienā. Gan jau to izšķirs apvienotās partijas jeb, pareizāk, bolševiku partijas CK vadība (citiem vārdiem — Ķeņins).

Šīnī laikā, terora briesmām plosoties, vislielākā mērā paasinājās lauku attiecības arī starp saimnieku un kalpu, kuram reakcijā bija visvairāk jācieš un kurš nu tikai sāka nojēgt visā spilgtumā savas *šķiras* attiecības, ko līdz tam zināmā mērā formāli slēpa *nacionālā* cīņa ar vācu muižnieku. Lielais laukstrādnieku streiks, viena no visspilgtā-

* «Proletārisku konfiskāciju». Sk. *Stučka P.* Rakstu izlase, 3. sēj., 584. lpp. *Red.*

** Rakstā «Agrārprogramma vai agrārpolitika?». Sk. *Stučka P.* Rakstu izlase, 1. sēj., 354.—369. lpp. *Red.*

*** G. Eliasu (Straumi). *Red.*

kajām Latvijas 1905. g. revolūcijas parādībām, bija vērsts pret muižnieku, un tas aizrāva līdzi arī saimnieku. Bet tanī pat laikā tas bija arī lūzums uz laukstrādnieku vispārēju šķiru ciņu arī pret saimniekiem. To konstatēja arī [LSDS] partijas 1906. g. Pavasara konference. Tanī pat laikā 1905. g. revolūcija ienesa zināmu lūzumu arī muižniecības prātos, kas izlūdza atļauju pat savas majorāt-muižas *iekilāt* vai *izpārdot* caur zemnieku banku. Šī tendence gan neilga, jo muižas bija reizē viņu politiskās varas pamats, bet kā muižas, tā saimnieku zemes lielā mērā sadalījās sīku rentnieku un pusgraudnieku apstrādābā.* «Tiro» kalpu šķira stipri sašķīda.

3.

Pasaules karš sagrāva Latvijas proletariātu un pirmā kārtā uz laukiem. Ja pilsētu (Rigas) proletariātu reizē ar rūpniecību *evakuēja* uz Krieviju, tad kalps pirmā kārtā bija armijas sastāvdaļa. Viss tas agrāros apstākļus sagrozīja vēl vairāk, īpaši lielā mērā pavairoja mazo rentnieķēļu, pusgraudnieku, būdnieku utt. skaitu, kas reizē ar to skaitījās par bezzemniekiem. Kad šādos apstākļos norisinājās 1917. g. Februāra (marta) revolūcija, praktiski radās no jauna jautājums par agrāru programmu toreizējai revolucionārajai sociāldemokrātijai.

Soreiz nebija šaubu par zemes konfiskāciju. Kad 16./29. aprīlī sanāca Valmierā Vidzemes bezzemnieku saeima (239 pag. delegāti)**, tā nolēma «konfiscēt bez *atmaksas* visas privātas un mācītāju muižas». Vidzemes bezzemnieku delegātu sapulcē, kura sanāca Rīgā jūnija sākumā, ziņoja, ka pagastos «valda revolucionārs gars, kas draud izlauzties uz āru neorganētā veidā, 8 stundu darba dienas ievešanā, zemes nomas (saimnieku! [P. S.]) noregulēšanā un *muižu konfiscēšanā* utt.***

Bezzemnieku saeima 16./29. aprīlī — izteicās *pret zemes* dalīšanu. Vai tāds lēmums nebija *tikai* aģitācijas auglis? Grūti ticams. Pretējo domu aizstāvji bija laikam

* P. Stučka te norāda uz periodu pēc 1907. g. *Red.*

** Darba Kalendārs 1927. gadam. — Hronika, 174. lpp.

*** Sk. «Brīvais Strēlnieks», [1917. g.] 8. jūn., № 45; Darba Kalendārs 1927. gadam, 134. lpp.

stiprāki aģitatori («slavenais» Miķelis Valters) nekā mūsu toreizējie vietējie spēki. Spēlēja gan lomu 1905. g. revolūcijas iespaids; varbūt arī tas, ka kalpu delegāti nēma pārsvaru pār citiem «zemes gribētājiem» bezzemniekiem. Visādā ziņā šis fakts ir jāatzīmē.

Oktobris Latvijā norisinājās viegli, jo {vietējā} vara jau patiesībā bija darbaļaužu padomju rokās.

4.

16. decembrī sanāca [Latvijas] I strādnieku, strēlnieku un bezzemnieku kongress* kā padomju *varas* augstākais orgāns. Muižas jau atradās bezzemnieku padomju rokās; [muižnieku] zemes uz Viskrievijas zemes dekrēta pamata jau pasludinātas par konfiscētām ar visu inventāru. Kongress uzdod inventāra uzņemšanu caur arodbiedrībām. Nav atzīmēti zemes dalīšanas vai muižu izlaupīšanas gadījumi. Kā zināms, neilgi pastāvēja šī pirmā padomju vara; te nav ko kavēties.

1918. g. decembrī norisinājās Latvijā par jaunu *proletāriskā revolūcija* un nodibināja [Latvijas] Padomju valdību. Pretim dažādiem militārspecu un *dažu komunistu domām un rakstiem tā bija ne iekarojums,** bet tiešām masu revolūcija*. Valkā, Valmierā, Cēsīs strādnieku padomes bija jau varas iestādes, iekams pienāca strēlnieku pulki; Rīgā revolucionārās masas uzvarēja, kad strēlnieki vēl bija 20—30 verstis no Rīgas. Un Kurzemē (Zemgalē) *lauku muižu kalpu padomes* — tas ir vissvarīgākais fakts agrārattiecību ziņā — bija *revolūcijas izcīnītājas*. Kalpi paši vislielākā mērā bija noteicēji, vai zemi dalīt, bet *tie zemi nedalija*, bet apstrādāja *kopēji*. Tas ir viens no svarīgākiem faktiem, kas jāievēro, novērtējot 1919. gada Padomju valdības kļūdas agrārjautājumā. Kļūdu bija daudz, mēs to valsirdīgi atzīstam, bet kādas un cik lielos apmēros — tāds ir jautājums, kas jāizšķir uz patiesu, ne iedomātu faktu pamata. Mums ir šīi ziņā materiāli, ja arī ne daudz: mana brošūra krievu valodā «5 месяцев Социалистической Советской Латвии», kura pa lielai

* Citos avotos šo kongresu uzskata par II Latvijas padomju kongresu, par I uzskatot Vidzemes bezzemnieku kongresu, kas notika 1917. g. aprīlī. *Red.*

** Tās izveidošanā militāram faktoram nebija galvenā loma. *Red.*

daļai sastāv iz *dokumentiem*, maniem rakstiem šīnīs piecos mēnešos latviešu komunistiskā presē, un tās *otrā daļa* — svarīgāko dekrētu krājums. Tad mana grāmata «Darbs un zeme», kura vēl tagad ir *lasāma* un nav novecojusies.

1. martā 1919. gadā parakstītais dekrēts par zemēs nacionālizēšanu, lietošanu un pārvaldišanu bija zemkopības komisāra b. Roziņa-Āža sacerēts. Tas bez atmaksas nacionālizēja visu Latvijas zemi līdz ar aizbēgušo kontrrevolucionāru vai lielo saimniecību īpašnieku kā privātu, tā kārtu sabiedrību un korporāciju inventāru. Bet arēndatoru un bij. zemnieku māju īpašnieku inventārs tiek gan visiem vienādā mērā aprakstīts, bet konfiscēts *ar* vai *bez* atlīdzības, ievērojot, *kam* tas piederējis. Padomju saimniecībās top pārvērstas zemes, kas pārsniedz 100 ha (300 pūrvietas), ja tās apgādātas ar inventāru. Kalpi dabū algu, bet, ja tiem savi lopi, — lopi top pret atlīdzību atņemti (vēlāk noteica, ka viņiem tiesības tos atpakaļ atpirkst).

Pārējās zemes ir *rentes* saimniecības, bet *ligumus slēdz ikreiz tikai uz 1 gadu*, tās atrodas zem pagasta strādnieku padomju un aprīņķa instruktora kontroles. Graudnieki top atcelti un pielīdzināti rentniekiem; subāranda netop pieplaista, bet privātiem rentniekiem likumā *nav tieši aizliegts apstrādāt zemi ar kalpiem*. Uz pirmo skatu likumā var izlasīt *oportūnismu*; īpaši lielo zemju rentes vietā *te būtu bijusi vietā zemes dalīšana*. Bet dekrēts izgāja no *bada* apstākļiem un pirmajā vietā nostādīja lauksaimniecības produktu *apgādības* jautājumu.

Vēl mēs nebijām Latvijā, kad jau uz laukiem gāja baumas, ka komunisti spiedīšot komūnās. Krievijā tolaik tiešām bija zināma aizraušanās par labu komūnām; pie mums centrālā valdībā* tādu domu nebija. Mēs stingri stāvējām uz darba zemnieku labprātības principa pamata. *Faktiski uz laukiem* tādas komūnas vietām tika *uzspiestas*, un es aizrādu uz piemēriem, kad man presē («Cīņā») bija stingri jāuzstājas pret to, ūzēdodot vajadzīgo rīkojumu. Lai nebūtu pārpratumu, es pādrukāju «Cīņas Biedri» šīnī pat numurā 2 rakstus nō «Cīņas».*^{**} Cik

* T. i., Latvijas Padomju valdībā. *Red.*

** Rakstus «Zemnieki un komunisms», «Laucinieku sociālisms», kas bija publicēti 1919. g. «Cīņā». Sk. arī *Stučka P.* Par Padomju varu Latvijā. 1918—1920. Rakstu izlase. R., 1958, 167.—172., 264.—269. lpp. *Red.*

daudz šādu piesspēšanas gadījumu ir bijis, nav zināms. Visādā ziņā še nevar runāt par *valdibas* kļūdu.

Bez runas, kļūda bija *rente*,* kaut arī tikai [rente bija] 1 rubli par pūrvietu. Likums to noteica, un par to atbildība jānes, kaut arī manas domas ir izteiktas vienā no augšminētiem rakstiem. Lielu nemieru sacēla noteikums par lopu piespiedu *atņemšanu* no kalpiem. Tas [kā mums toreiz likās] nepieciešami vajadzīgs aiz saimnieciskiem iemesliem, bet acīmredzot būtu labāk bijis šiem «*lopiniekiem*» *piedalit* tieši zemi.** Acīmredzot to bezzemnieku starpā, kas pret saimnieku uzstājās kopā ar kalpiem un kas apgādības ziņā *sevi* apgādāja bagātīgi uz *pilsētas strādnieku* bada rēķina, bija daudz tiešu *zemes dališanas* draugu, ko mēs pārskatījām un uzreiz *nepamanijām*.

Zemes nedališana bija, *bez runas, kļūda*, kas jāatzīst un jāpāstrīpo; taču reizē jāatzīmē, ka muižas, kuras apstrādāja kalpi, *kas nevēlējās* dališanu, — *nevarēja atņemt*, vismaz *ne pilnā mērā*, jo tā būtu bijusi netaisnība pret *revolucionāriem* kalpiem. Bet kļūda bija arī mazās padomju saimniecības, ko nevarēja *sociālistiski* apstrādāt aiz mašīnu trūkuma un kur saimniecība bija vēl zemāk par manufaktūras līmeni. Tās labāk jau bija pārvērst par kolektīvām jeb arteļu saimniecībām. Taisnība gan, Latgalē pēc Rīgas krišanas šis princips par kolektīvām lielsaimniecībām top sludināts, bet nebija ne mazāko izredžu tās *mašinizēt*. Te vietā bija *vienigi zemes dališana*. Taču jāatzīmē, ka tās 50 padomju saimniecības, kas piefrontes apstākļos *deva ražu Latgalē* 1919. gadā, kaut vājī apgādātas ar inventāru, bija labi apstrādātas un nodeva armijai 28 000 pudu labības, 529 000 pudu sienu un sēklai sagatavoja 7000 pudus labības***, reizē nodrošinot maizi padomju muižu apstrādātājiem.

Es domāju, ka patreiz kļūdu jautājums vairs nespēlē izšķirošu lomu. Mums jāteic, *ko mēs tagad solām* un *ar ko mēs par to galvojam*. Viens svarīgs fakts tomēr jāatzīmē: Latvijā revolūcija 3 reizes (1905., 1917. un 1919. g.)

* T. i., zemnieku saimniecību pasludināšana par valsts nomnieku saimniecībām. *Red.*

** T. i., zemi lopbarības nodrošināšanai. *Red.*

*** *Sal. «Darbs un Zeme», 276.—277. lpp. [Sk. Stučka P. Rakstu izlase, 3. sēj., 358.—360. lpp. *Red.*]*

nonāca pie muižu zemju saņemšanas kalpu rīcībā.* Nevienu reizi *nebija varas*, kas būtu varējusi atturēt kalpus no zemes dališanas; *nevienu reizi* tāda muižu dališana nenotikās. So faktu es atzīmēju savā ziņojumā kā *Leņinam*,** tā Komunistiskajai Internacionālei. B[iedrs] *Leņins toreiz* jau raudzījās skeptiski uz *tūlitēju* padomju saimniecību dibināšanu; viņš taču šo faktu apzīmēja par svarīgu, bet man atbildēja, ka viņš tomēr atturoties no sprieduma, kamēr padomju saimniecības kādā zemē *nav noturējušās 3 gadus*. Tik ilgu laiku mums revolūcija nedeva, tā tika apspiesta ar karaspēku.

Vēl viens apstāklis jāatzīmē. Kad mums 1919. gada maijā bija jāatstāj Padomju Latvija,*** tad frontes apstākļos veselas muižas kalpu ar saimniecības lopiem un pārējo inventāru simtiem kājām gāja pāri uz Padomju Krieviju. Vislabākā liecība, ka viņi bija citādās domās par padomju varu nekā tie mobilizētie zemnieki strēlnieku mundieros, kas dezertēja un palika Latvijā. Ar šo «domstarpību» arī jārēķinās, novērtējot 1919. gada grūtos apstākļus.

5.

*Ari otrā padomju valdība krita.***** Tās vietā stājās pilsoniski *demokrātiska* valdība. Drīz sākās lielumaina *demagoģija* vienā reizē no Zemnieku savienības un no sociāldemokrātijas***** puses ar visskaļākajiem solījumiem. Tie *abi* griezās ne tik daudz pie laukstrādniekiem, bet pie sīkzemniekiem vispār un zemes gribētājiem (patiesībā, lielā daudzumā jau *faktiski* rentnieķiem, pusgraudniekiem un tml. ar *inventāru*). Īpaši t. s. «*maznieks*» (sociāldemokrāts Lindiņš) skaļi sauca, ka zeme būs visiem, arī tiem, kas bez inventāra. Soli pēc soļa no šīs demagoģijas arī viņam bija jāatsakās.

* Sk. «*Cīņas Biedrs*», № 17, 1922. g., 5. lpp. [Sk. *Stučka P.* Rakstu izlase, 4. sēj., 335.—343. lpp. *Red.*]

** T. i., sarunā ar V. I. *Leņinu* 1920. g. 28. jūlijā, pirms Komunistiskās Internacionāles II kongresa agrārās komisijas sēdes. *Red.*

*** Faktiski — jāatstāj Rīga, Vidzeme, Zemgale. *Red.*

**** Par pirmo Latvijas Padomju valdību P. *Stučka* uzskatīja Latvijas Strādnieku, strēlnieku un bezzemnieku padomju izpildu komiteju 1917. gadā (Iskolatu). *Red.*

***** 1918. g. nodibinātās oportūnistiskās Latvijas ŠDSP. *Red.*

Drīz sociāldemokrāti bija spiesti paskaidrot, ka, protams, tikai inventārniekiem varēšot piegriezt zemi. Muižniekiem atmaksa, izņemot [hipotēkas] parādu atmaksu un ārzemnieku (piem., poļu) muižas, tika saeimā, pēc referenduma, atraidīta,* bet tomēr bezzemnieki saņem zemi tikai *par atmaksu*. Jo drīz jau Menders atklāti sludināja («Sociālists» [1920. g.], Nr. 2/3): «Pilsoniskā Latvija ... nespēj jaunajam mazsaimniekam dot to, ko viņš no zemes reformas gaidīja» (un ko Menderi viņam solīja). *Bet zemes dalīšana ari sociāldemokrātijas projektos attiecas tikai uz muižām.* «Laukstr.» redakcija [1920. g.] (Nr. 32) rakstīja: «Mēs nedrīkstam sajaukt muižnieku zemes ar zemnieku zemēm. *Saimniekiem ir jāpaliek ari uz priekšu.*» Sociāldemokrātijas vadoņi (saukti: *saimniekdēli*) te gaiši pierāda savas simpātijas zemnieksavienībniekiem.

Ka šo reformu uzdevums bija cīņa pret revolūciju, viņi izteica vēl gaišāk. Pie mums meņševiks sociāldemokrāts Lindiņš sludināja *atklāti*: «mums zemes reforma jāizved uz ātrāko, *lai izravētu komunismu*. Un nevis lai padarītu *laimigus bezzemniekus!* Vajadzēja padarīt bezzemniekus par zemniekiem, vajadzēja pārvērst sīkzemniekus, gandrīz bezzemniekus, par īpašniekiem, modinot viņos privātīpašniekus, *lai tos piegrieztu pilsonības pusē un pret revolūciju.*

Cik vienprātīgi šīnī ziņā bija pilsoņi un sociāldemokrāti, redzams no diviem izrakstiem iz Baltlatvijas avīzēm *uz [agrārā] likuma 10 gadu svētkiem.*

Tā A. Bergs savā intervijā Dānijas presei saka («Latvis», Nr. 2857):

«Atsavinot muižas un ierīkojot 150 tūkst. jaunsaimniecības, lai gan *saimnieciski* neizdevīgi, tomēr no politiskā viedokļa pilnīgi nepieciešami, pa *dalai ari* aiz nacionāliem motīviem, jo muižas atradās vāciešu rokās. *Tomēr pats svarīgākais ir tas, ka citādā veidā nebīj iespējams atturēt komunisma vilni.* Mēs redzam..., ka šie sīksaimnieki, kas agrāk balsoja par komunistiem un sociāldemokrātiem, nodibinājuši savu partiju, kas atbalsta tagad pilsonisko valdību.»

Łoti zīmīgi raksta sīkgruntnieku aizstāvis Brīviņš «Latvijas» 43. numurā:

«Agrārās reformas tuvākie mērķi bija vispirms sociālpolitiskie un tikai otrkārt tautsaimnieciskie. Sociālpolitiskie tāpēc, ka vispirms bija jānomierina zeme, lai varētu veikt *patstāvīgās* valsts organizēšanas darbus, ko pasaules kara un sociālistiskās revolūcijas sabangotā

* Sk. *Stučka P.* Rakstu izlase, 5. sēj., 647. lpp. *Red.*

atmosfērā nebija iespējams darīt. Tāds darbs varēja dot panākumus tikai tad, ja plašas tautas masas pieslejas nacionālai valsts varai un no visas sirds sekmē viņas pasākumus. Tādu plašu tautas masu, latviešu bezzemnieku līdzdalību valsts dibināšanas darbā varēja panākt tikai tad, ja deva bezzemniekiem zemi. Līdztekus bija jāmazina arī sveštautiešu pārāk lielais iespaids uz visu Latvijas dzīvi, jo neviena nacionālā valsts vara nevarēja atstāt agrārās lietas tādā stāvoklī, kādā viņas atradās, kad sveštautiešu muižniecības rokās atradās 48 proc. no visas zemes platības.»

Bet *mūsu* taktika? Tā nebija visai noteikta. Vismaz zemes dališanas lozungā *mēs izlaidām iniciatīvu no savām rokām*. Bez tam atsevišķi komunisti (piem., nelaikis Goliāts) taisni izteicās pret zemes dališanu, nesaproto pat starpību starp Lindiņa un Ķeņina zemes politikām. Man 1925. g. bija jāraksta: Lindiņa dališanas nolūks bija ātri, kaut par atmaksu, izdalīt zemi, lai «izravētu komunistus», Ķeņina — izdalīt to *vienigi par velti*, lai nodrošinātu komunistu varu. Abi stājas pie valdības: Lindiņš kā zemkopības ministrs buržuju valdībā, Ķeņins kā priekšsēdētājs strādnieku valdībā. Lindiņa nolūks bija *saistīt bezzemnieku pie buržuāzijas*, pie Zemnieku savienības, Ķeņina: *atkarot zemniecību* no buržuāzijas un to saistīt ar proletariātu. Raug, kā jāmācās domāt revolucionāri-dialektiski, tad sapratis arī starpību starp Ķeņina un Lindiņa *zemes dališanām*.* Te salīdzinājums, protams, zīmējas tikai uz zemes dališanu, ne uz personām.

Tiesa gan, ka mēs diezgan labi kritizējām sociāldemokrātus, bet *zemes gribētāji*, kam bija inventārs, zemī tomēr diezgan lielā mērā dabūja, un, tikai pateicoties sociāldemokrātu politiskai nemākulībai, no sākuma viņi pamazām, tad spēji zaudēja laukus.** Ilgāk noturējās Lindiņa menševiki,*** bet tie *gāja līdzi* viņu radītiem jaunsaimniekiem, un Skujenieka partija beigās pat vārdu sociālisti no savas partijas strīpoja — un Skujenieka vadībā kļuva pat vārda ziņā par pilsonisku partiju****.

Komunistu stiprā puse bija *laukstrādnieku* agitācija. Tādi lozungi kā «neatstāt jurģos labprātīgi muižas», kurās bija apsolīts nodot *inventārniekiem* (1921. g.)*****,

* Sk. *Stučka P. Rakstu izlase*, 5. sēj., 558. lpp. *Red.*

** T. i., oportūnistiskās Latvijas SDSP biedru skaits laukos strauji samazinājās. *Red.*

*** Domāta sociāldemokrātu mazinieku partija. *Red.*

**** Sk. 91. piezīmi. *Red.*

***** Sk. «Cīņas Biedru», № 7, 1922. g.

visu zemes parādu atcelšanu un vienu vienīgu progresīvu zemes nodokli, no kura būtu brīvi jaunsaimnieki utt., bija diezgan populāri. 1922. gadā vesela rinda laukstrādnieku griezās pie Lindiņa kā zemes dalīšanas virskomitejas priekšsēdētāja, lai atstājot zemi viņiem kā koprentniekiem. Dzīvokļu lozungu* pat uztvēra sociāldemokrāti. Un 1922. g. 27. apr. Lindiņš rakstīja «par lielajiem jurģiem»: «Sī aģitācija kurina nemieru. Jurģi paliek jo sarežģītāki.» — «Ja šie jurģi izies *gludi*, tad reforma ir galīgi uzvarējusi.»

Bet — bez revolūcijas, protams, kalpi muižās noturēties nevarēja; tos izlika. Bez tam organizatoriskas saites ar laukstrādniekiem [nelegālajai] LKP nebija iespējams [pietiekami] izkopt, tās palika tikai vietu vietām. Ar sīksaimniekiem saistīšanās [visumā] neizdevās, pie vidējiem zemniekiem mēs nemaz nepietikām.

6.

Arī sociāldemokrāti pēc ilgas vilcināšanās ir stājušies pie programmas īpašas agrārdaļas izstrādāšanas. So-vasar (1930. g.) viņi pieņēma *galigi* jaunu programmu, kurā ir arī agrārā daļa. Kā programma skatās uz lielīpašumu lauksaimniekiem un uz zemnieku saimniecībām; vai tie ir *agrākie* kautskisti (tagad arī šinī jautājumā Kautskis pats ir revizionists) jeb dāvidisti,** tas ir, Zemnieku savienības aizstāvji, no programmas nav redzams. Par to bija *domstarpības*, un to izstrīpoja. Palika nenozīmīga vispārēja frāze:

«6. Arī lauksaimniecība padota vispārējiem kapitālistiskās attīstības iespādiem un pretrunām. Pasaules saimniecības kopsakari, lielrūpniecības attīstība, tirdznieciskā un banku kapitāla saimniecīkās varas pieaugšana — tas viss novēd pie kapitāla saimniecīkās varas iespējās laukos un lauksaimniecībā. Rūpnieciskais, tirdznieciskais un banku kapitāls ierauž plašus zemnieku slāņus savā kapitālistiskajā izmantošanā, kas *bieži* (!) nes *pat* tiri spekulācijas un auglošanas raksturu. Sī kapitāla saimniecīkā uzvara proletarizē zināmus zemnieku slāņus un palielina uz pilsētām bēgošās proletarizētās masas, tomēr tā *neiznicinā patstāvīgo zemnieku saimniecību*.»

Citā pantā tas burtiski attiecināts uz Latviju.

* Prasību, lai katru laukstrādnieku ģimeni nodrošina ar atsevišķu dzīvokli. *Red.*

** Oportūnista E. Dāvida uzskatu piekritēji. *Red.*

Kā redzat, zem šī panta var parakstīties Kautskis kā 1905., tā 1930. g. izdevumā, i Dāvids, i Bernšteins. Tiesa gan, [A.] Buševics izteicās par 2 iespējamibām: Latgalē (dalit un nedalit). A. Ziemelis pat izteicās: «*Ja mēs gribam* (bet kas to teic, ka sociāldemokrāti to grib? [P. S.]) atsist reakcijas uzbrukumus, pasargāt Latvijas proletāriātu no fašisma briesmām, tad mums ir *jāmēģina* (!) iekarot lauku darba laužu sirdis un galvas mūsu *lietai* (!) ...» — «lesniedz pārlabojumus». Viņam tieši atbild «radikāls» Menders: «daļa jaunsaimnieku no mums aiziet, tas ir *neizbēgams* process». Viņš pat runā par stupidi* demagogiju «karot par jaunsaimnieku sirdīm un galvām». Viņš ir pret katu zemes dališanu. «*Ir nodibinājies* uz laukiem zināms statuss, zināms stāvoklis, *zināmas* attiecības *mazo un lielo ipašumu starpā*» — «Mūsu uzdevums tagad ir *sargāt* šo agrāro reformu.» Skaidri un gaiši: Zemnieku savienibnieki! Nebaidaties no mums. Jo, teiksim skaidri, «mūsu priekšā sociālisms *vēl nestāv kā dienas jautājums*». Vienīgais, uz ko viņš ir ar mieru: pēc Vīnes Oto Bauera agrārprogrammas⁹⁹ parauga izdalīt latgaliem (uz Buševica priekšlikuma) «mežu un purvāju (!!)** zemes».

Pārejot uz programmas praktisko daļu, nāk tikpat vispārējs teikums:

«Proletariāta un bezzemnieku *kopējās revolucionārās* cīnās pret muižniecību izkarotā agrārā reforma ievērojami paplašināja darba zemnieku slāni. Proletariāts savā šķiras cīnā pret kapitāla kundzību *atrod* sev cīnas biedrus darba zemniekos, kuru saimniecības nedibinās uz algotā darbaspēka izmantošanu, bet kurus pašus izmanto kapi-tāls. Strādnieku šķira necinās pret zemnieku darba ipašumu, bet at-balsta darba zemnieku intereses pret kapitālistisko izmantošanu. Aizstāvot sīkzemnieku *patiesās* intereses un saskaņojot tās *ar vispārējām tautsaimniecības interesēm*, sociāldemokrātija saista šos sīkzemniecības slāņus kopējā cīnas frontē pret lielkapitāla varu.»

Pārdrukājot parastās sociāldemokrātu tā saucamās minimāl- jeb demokrātiskās programmas prasības, programma atzīmē:

* Strupu. *Red.*

** Tiešu «žuļniecību» te izdara A. Buševics un Menders, pārtul-kodami O. Bauera priekšlikumā vācu vārdū *Weide — ganības ar «purvājiem»*. Menders mil Vīni un Vīnes sociāldemokrātus un kafejnīcas, viņš prot arī vācu valodu. Jeb viņi sajaukuši *Austrijas sociāldemokrātijas programmu* ar pazīstamo mednieku dziesmu «*Im Wald und auf der Heide*» [Mežā un silā. *Red.*], kur Heide (bet ne Weide [ganības. *Red.*]) tiešām nozīmē purvāju. «*Vai tu gēgers neesi?*» [Latvijas SDSP] Kongress tomēr uz to nav ielaidies.

1. lauksaimniecības *ražibas* pacelšanas prasības un prasa izglītības līmeņa un tehnikas pacelšanu;

2. lauksaimniecības produkta tīrgus monopolu (sk. «Linu» akc. biedrību un A. Buševics) kreditu, nodokļu pazemināšanu u. tml. labas lietas. To visu, cik tālu tas saskan ar *kapitālistiska* progresu un «*kapitālistiski-demokrātiskas*» valsts interesēm. Uz tā paša pamata: rentes šķirēju tiesas u. tml. Latgalē tas pats, tikai vēl uzsverot purvāju («vēl neapstrādātu») zemju iedalīšanu zemes fondā.

Bet pēc *sociālisma uzvaras*? Kā — uzvaras? Tas taču vēl ne tik drīz? Bet kas var zināt, arī no cīrva kāta kādreiz spļauj uguns. Un tātad mēs lasām:

«Strādnieku šķira, pie varas *nākusi* (ne par kādu *uzvaru* nav runas! [P. S.]), *atsavinās* (!?) lielos zemes īpašumus un *padarīs tos* par *visas tautas īpašumu*.» *Atsavinās*? Vai *par velti* (konfiskācija) jeb *par naudu* (atmaksu, tas ir, atpirks?). *Ja par naudu*, tad kapitālistu šķira kā šķira dabūs *atmaksu par savu strādnieku sviedriem*, jo *zemi radījuši* viņi taču nav, bet reizē kā *tautas* *daļa* viņi gūs daļu no zemes rentes. Bet zemnieki? Kamēr Lēņins un komunisti sludināja, ka tie pārvadis arī darba zemniekus *sociālismā*, tikai vienīgi uz labprātīgas vienošanās pamata, sociāldemokrātijas programma raksta: Tādā ceļā «ar tehnikas, izdevīgas apmaiņas u. tml. līdzekļiem padarot *zemnieku privātsaimniecību* par *patstāvigu socialistiskās sabiedrības* locekli, *sociālismā pacels* arī zemnieka labklājību un neatkarību *līdz tādam limenim*, kāds kapitālistiskā sabiedrībā nav sasniedzams». Tas viiss. «*Mazliet* *apcirpts* sociālisms, «*kā suns bez astes*». Tas, kā krievu dziesmiņa dzied: «*varbūt nemaz nebūs sociālisms — tiešām* nebūs sociālisms».

Šī programma ir sociāldemokrātu programma, bet *tā nav sociālisma* programma. Jeb tas būs «*purvāju*» sociālisms?*

7.

Vissvarīgākais un visgrūtāk izšķiramais jautājums mums tagad ir novērtēt lielo lūzumu PSRS agrārpolitikā, pārejot uz vienlaidu lauksaimniecības socializēšanu vai

* «Sociālisms» oportūnistu — centristu izpratnē. *Red.*

nu padomju — jeb kolektīvsaimniecību veidā. Vai tā nav tieša pretruna tam, ko agrāk teica Ķeņins par pirmā laikmeta padomju saimniecībām? Nē, tā domāt būtu vislielākā mērā nedialektiski, neievērojot laiku un apstākļus. Ja 1919. un vēl diezgan daudz vēlākus gadus Krievijā nebija nogatavojušies ne objektīvie, ne subjektīvie apstākļi lielsaimniecībām uz laukiem, tad reizē ar industrializācijas piecgadu plāna darbu «tā fundamenta» [radīšanas] darbs, kura papildināšanu Ķeņins uzlika proletariāta diktatūrai, gāja milzu soļiem uz priekšu. «Krievijas gatavība» socializēšanai, kuras iespējamību vai nu akli apšaubija, jeb ar putām pie mutes noliedza kā vientiesiši un plānprātiņi, tā sevišķi uzpirktie un nodevīgie sociāldemokrāti, kļuva nenostrīdama. Reizē ar to no jauna uz asāko sadūrās šķiru intereses uz laukiem: sociālisms un kulacisms kā kapitālistiska šķira. Cīņa ap pārtikas līdzekļiem, pret proletariāta badā mērdēšanas mēģinājumiem (spekulantiskā celā), uz asāko *nostādīja* kā nepieciešamu un nenovēršamu pāreju uz lielsaimniecību, tas ir, vispirms *padomju saimniecībām*. Ja mēs mūsu 1919. g. plānus Latvijā varam tagad nosaukt par mazliet utopiskiem, ja Krievijā 1918./1919. un nākošos gados mēs par «labības fabrikām» sākām runāt tikai ar pasminēšanu, tad *tagad mums bija mašīnas*, ar kurām *pirmoreiz* pasaule varējām nostādīt tiešām *fabrikveidīgi* kā labības, tā pārējo lauksaimniecības produktu ražošanu, kas līdz tam visā pasaule bija apmēram *manufaktūras* stāvoklī ar pilnīgi niecīgiem izņēmumiem (Ziemeļamerikā, bijušā Austroungārijā utt.). Amerikā slavenā Kempbeļa milzu ferma bija tāda fabrika, bet PSRS pirmā milzu «labības fabrika» «Gigants» to *pārsniedza platības* ziņā un tūliņ pirmā gadā *gandriz sasniedza* arī tās saimnieciskos *rezultātus*. Pirmajam «gigantam» (milzim) jau pirmā gadā sekoja arī citi — mazāki, un nākošos gados tie auga kā sēnes. Patlaban ar steigu celamās milzu fabrikas nākošos 2—3 gados traktoru un t. s. kombainu* skaitu pacels simtos tūkstošos. Tas pats norisinās arī ar cukurbietēm, kokvilnu utt.; arī ar lopkopību, tikai še sastopamas lielākas grūtības.

* Traktori, kas savienoti ar mašīnām, kas reizē plauj, vāc un izkuļ plaujamo labību, to iepildot maisos priekš labības maisus gai-došiem automobiljiem.

Tā burvīgi ātrā sociālistiskā industrializācija noved drošiem soļiem pie rezultātiem, kas vēl nedaudz un jo sevišķi 10 gadus atpakaļ nebija sasniedzami. Ļeņins nekad nav šaubījies par lielsaimniecību pārākumu un, protams, vienīgi no tām gaidīja sociālismu. Jāatzīmē, ka arī Kautskis, neraugot uz visām viņa nodevībām, šīni ziņā palika uzticīgs lielsaimniecību principam, un viņš savā pa kara laiku iznākušā grāmatā par socializēšanu* izteicās, ka *tikai sociālisma uzvara* šai ziņā varot galīgi izvest vajadzīgās pārmaiņas lauksaimniecībā. Tagad tas maiņijs arī šo uzskatu.

Bet vēl lielāku lūzumu nozīmē darba *zemniecības pārēja kolektīvās lielsaimniecībās*, ne mazāk milzīgās *kooperatīvās* labības un pārējo lauku produktu fabrikās. Un pie tam *labprātīgi*. Tas izskatījās kā brīnuma. Lauku revolūcija, apvienojoties kalpiem, nabadzīgajiem un vidējiem zemniekiem, likvidēja *kulakus kā šķiru*, nododot kolektīvsaimniecībām viņiem konfiscēto inventāru, mašīnas un pārējo viņu sarausto mantību, pašus kulakus izraidot uz nometni vairāk vai mazāk tālu no agrākās darbības. Tiesa gan, te notika kreisi pārspilējumi, nereti pārkāpējot darba zemniecības labprātīgas vienošanās principu, bet šos pārspilējumus partija likvidēja jo ātri un viegli, un pirmajā gadā kolektīvsaimniecību tomēr palika pāri ap 25% no visām zemnieku saimniecībām. Kolektivizācija apstiprināja spīdoši to, ko no viņas gaidīja. Traktoru vēl ļoti maz, bet vienkārši inventāra apvienošana pacēla lieiski sējas platību, arī darba ražīgumu un zemes auglību. Vēl rezultāti par *pirmo gadu* šini masu kustībā nav noslēgti, bet jau redzams, cik pacēlies ne vien produktu daudzums, bet arī darba ienākuma lielums, īpaši nabadzīgai [zemniecībai], salīdzinot ar agrāko. Kur bija pie tiekoši mašīnu un saimniecības strādāja kā fabrikas, tur nebija ne mazāko šaubu. Stājas kolektīvos masām jaunas saimniecības, un nākošos 1—2 gados laikam lielum lielais vairums zemnieku saimniecību būs kolektivizētas kā lielsaimniecības, platības ziņā dažreiz daudz lielākas nekā, piemēram, veseli mūsu apriņķi.

Kapitālistiskie rietumi apstulba. Vispirms tie neticēja; tad rēķināja uz sabrukumu utt. Bet ik dienas jauni pilsoniski tautsaimnieki vai korespondenti, kas apmeklē

* Grāmatā «Lauksaimniecības socializācija». Red.

[Padomju Sociālistisko] Republiku Savienību, nes jaunas ziņas par topošo sociālistisko lielsaimniecību. Paceļas balsis, ka arī *kapitālistiskajai pasaulei jāseko Republiku Savienības piemēram*, tikai uz kapitālistiskiem pamatiem! Bet viņi ir akli un neredz, ka viņiem to *neļauj* jau *privāt-ipašums uz zemi*, kas Republiku Savienībā ir atcelts; nerunājot jau par to, ka viņiem *nav iespējama* organizēta, *plānveidīga* saimniecība kaut vienas valsts apmēros.

8.

Priekš mums vissvarīgākais jautājums ir, kā jāattiecas šim jaunajam etapam pasaules revolūcijā uz revolūcijas gaitu pārējā pasaulē, piemēram, Latvijā. Mēs ne vienreiz vien esam sludinājuši, ka, sociālistiskajai revolūcijai uzvarot, mēs iesāksim tur, kur patlaban atrodas PSRS, īsi sakot, pie mums būs «tā kā Krievijā», protams, ar zināmām grozībām samērā ar kultūras un saimnieciskās attīstības stāvokli. Citiem vārdiem, mēs iziesim no jaunās ekonomiskās politikas kā bāzes. Zīmējoties uz zemniecību, tas nozīmē lielgruntniecības sadalīšanu zemniekiem, arī, zināms, aprobežojot to ar laukstrādnieku tiešām interesēm, cik tālu tie būs pret dalīšanu. Par šo jautājumu mēs jau runājām, pakavējoties pie 1919. gada.

Kominternes programma apsola [lauku darba]audīm] «visa lielā zemes īpašuma konfiscēšanu un proletārisku nacionālizēšanu, daļu no bijušo muižnieku un citām konfiscētām zemēm kā uz laukiem, tā pilsētās, īpaši tur, kur šīs zemes bija zemnieku apstrādāšanā uz nomas līgum-pamata un bija par lidzekli verdzināt, *nodot zemniecības* (viņas nabadzīgo un pa daļai vidējo slāņu) lietošanā». Še Kominternes programma [zināmā mērā] atšķiras no mūsu jau agrāk pieņemtās agrārprogrammas, kur mēs pēc Krievijas partijas parauga un pamatojoties uz Latvijas īpatnībām sludinājām: «*jāatceļ privātīpašuma tiesības uz Latvijas zemi utt.*», bet «*zemnieku saimniecības, kas top apstrādātas no pašdarbīgiem zemniekiem, kuri nemaz vai maz izlietoja algotu darbaspēku, paliek joprojām agrāko saimnieku lietošanā un apstrādāšanā*». Par-

* Citēts LKP XVIII konferencē (1920. g. jūn.) apstiprinātais LKP agrārprogrammas projekts. *Red.*

tijas VII kongress (1923. g. pavasarī) šo pantu formulēja šādi: «izvedot uz stingrāko pilnīgu *zemes* lielsaimniecību (muižu, lielmāju, pus- un citādu mazmuižu) *bezmaksas* atņemšanu, ieturot saudzīgu politiku pret vidējiem saimniekiem» (tas zīmējas uz īpašuma tiesību), reizē vēl apsolot «atstāt *pilnīgi* neaizskartus sīkzemnieku zemes īpašumus un saimniecības utt.» un «atstāt neaizskartas arī visas *maz-* un *vidēju* zemnieku zemes un saimniecības»* utt. Tas bija neskaidrs kompromiss pret tiešu prasību (no dažu mērenu elementu puses) darba zemniecības īpašuma tiesību uz zemi *neatcelt*. Kad 1928. g. norisinājās Komunistiskās Internacionālē VI kongress, mēs uz vēl ne galīgi redīgētās programmas pamata izbīdījām [saeimas] vēlēšanās lozungus: atstāt darba zemniecībai īpašuma tiesības uz zemi un Latgalē izvest pilnīgu zemes dališanu. Pēc uzvaras vēlēšanās** mēs pārāk maz popularizējām šos lozungus, bet tos uzturējām spēkā joprojām. Kā tie saskaņojami ar *tagadējo etapu* Republiku Savienības un līdz ar to visas pasaules revolūcijā?

Nav šaubu, ka viens no vissvarīgākajiem apstākļiem, kas PSRS veicināja tik ātru zemnieku saimniecību kolektivizāciju, bija visa *zemes īpašuma nacionālizācija* 1917. gada revolūcijā. Ja arī tā saucamo zemes «lietošanu darba kārtā» («Трудовое пользование») zemnieks skaitīja par *savu* īpašumu, tad tomēr jāatzīmē, ka lielais daudzums zemnieku zemes bija *zemnieku ciemu* lietošanā, kas pielaida *zemes pārdališanu* utt. un *tur neatļāva nedz* zemes iekilāšanu, nedz brīvu pārdošanu. Bet reāli privātīpašuma pamatīpatnība ir rīcības tiesības, t. i., *tiesība pārdot, iekilāt* utt. Patiesībā gan buržuāzija zem īpašuma tiesībām saprot ne vien «rīcību» (распоряжение), bet arī *valdišanu* (Besitz, владение) un lietošanu (vai arī atstāšanu bez lietošanas — spekulējot uz zemes cenu pacelšanos). Ko še nozīmē valdīt? Vāciski (Besitz) tas nozīmē «sēdēt» uz kādas lietas un nelaist uzsēsties citam, kādēļ par noilguma tiesībām vāci arī tieši saka: es to zemi esmu sev atsēdējis (ersessen***). Krieviski zemi valdīt (владеть, володети) vispirms nozīmēja ņemt *meslus*, t. i., zemes renti. Mēs, revolūcijai uzvarot, ne meslu ņemšanu,

* Cītēta LKP VII kongresa rezolūcija «Par agrārjautājumu». *Red.*

** T. i., pēc panākumiem Latvijas 3. saimības vēlēšanās. *Red.*

*** Tā saka arī Latvijas privātiesību likumi.

tas ir, izrentēšanu peļņas nolūkā, ne *mierigu «sēdēšanu»* uz tās (to nelietojot) *nevaram pieļaut*. Un Padomju Krievijas likums taisni saka, atļauts valdīt (-turēt) zemi *tikai lietošanas*, t. i., darba nolūkos. Protams, šādi *tiesiski* jēdzieni Krievijas revolūcijā nespēlēja lomu; gan pa daļai pie mums.* Bet visādā ziņā tie nav tik svarīgi, ka *iepriekš* revolūcijas par tiem būtu vajadzība strīdēties. Galvenais ir *gāzt buržuāziju*, atņemt *viņas zemes privāt-īpašumus*, apņemot ar šo lozungu visus, kas zemi izmantotu peļņas nolūkā, vienalga, vai ar algotu darbu jeb ar nomas līgumu.

Kā saskaņot Krievijas kolektīvlielsaimniecības politiku ar *zemes jaundališanu pie mums*? Vai tā nebūs jauna kļūda? Tā, protams, ir zināma, bet pilnīgi *reāla* pretruna, kas jāizšķir revolucionāri-dialektiski. Kolektīvsaimniecības uz laukiem ir priekšpēdējais un nepieciešami vajadzīgais etaps uz sociālismu; bet tanī pat laikā bez sīk- un bezzemnieku prātu iekarošanas un vidējo zemnieku prātu vismaz neītralizēšanas nav iespējama proletāriskā revolūcija, jo īpaši Latvijā. Tātad, ja darba zemniecība ir ieraujama revolūcijā vienīgi ar zemes dalīšanas lozungu, tad *pies piedu kārtā* lielzeme ir jāaņem un jāsadalā, lai to pēc tam ar darba zemnieku labprātu apvienotu jaunās, tiešām racionālās mašiniezētās lielsaimniecībās, lauksaimniecības fabrikās. Bet liekie izdevumi? Tā kāds iesauksies. Uz to F. Engelss atbildēja savā *«Zemnieku jautājumā»*: «No kapitālistiskās ekonomikas viedokļa var likties, ka materiālie upuri no sabiedriskiem līdzekļiem, kuri šai ziņā būs jānes zemnieku interesēs, ir zemē nosviesta nauda, bet patiesībā tā būs lieliska kapitāla izlietošana, tāpēc ka tā ietaupīs varbūt desmitkārt lielākas summas sabiedriskās pārveidošanas izdevumos vispār» utt.**

Bet reizē ar proletāriskās revolūcijas uzvaru Padomju Latvija taps par PSRS *sastāvdaļu*. Latvijai vairs nebūs *jāgaida* sava industrializācija, viņa cels sociālismu ar Republiku Savienību uz *kopējā «fundamenta»*. Viņai būs traktori un citas mašīnas no PSRS (kaut tās tagadējā sastāvā). Var viegli būt, ka — ja mēs pratīsim *agītēt* — liela daļa darba zemnieku tieši pāries uz kolektīvām saim-

* T. i., Latvijā. Red.

** Markss K., Engelss F. Darbu izlase trīs sēj., 3. sēj., 516. lpp. Red.

niecībām. Nu, jo labāk priekš viņiem un priekš mums. Bet *tikai uz labprātīgas iestāšanās pamata!*

Bet ko mēs dalīsim, ja muižnieku zeme jau izdalīta? Lielā mērā izdalīta gan, bet *atstājot muižu centrus un lielmājas*. Tās, ja neklūs par padomju saimniecībām savu kalpu apstrādībā, varēs sadalīt, ķeroties arī pie tām mazākām zemēm, kas apstrādātas ar kalpiem vai uz nomas līgumu pamata, un tad *visu* kontrrevolucionāru Zemnieku-savienibnieku* mājaš. Tad vēl viens lozungs, ne jauns: *zemes sadališanas revīzija*, kur zeme nonākusi «frontes patriotu»** un fašistu rokās, ieskaitot arī daudzskaitlīgās lauku vasarnīcas. Jo plašai un nesaudzīgai jābūt zemes dališanai Latgalē, bet reizē ar to tur būs laikam vislabākie panākumi ar iestāšanos jaunradāmās bez-, sīk- un mazzemnieku kolektīvsaimniecībās. Sādām kolektīvsaimniecībām būs, protams, daudzējādā saimnieciskā ziņā priekšroka, itin tā, kā tas ir Krievijā. Tātad mūsu dialektiskā formula, zīmējoties uz kolektīvsaimniecībām, pilnīgi saskanēs ar Komunistiskās Internacionāles programmu: «To zemes daļu, kas jānodod zemniecībai, noteiks kā saimnieciski mērķi, tā arī nepieciešamība zemniecību neitrailizēt un iekarot uz proletariāta pusī, tā neizbēgami būs dažāda atkarībā no dažādiem apstākļiem.» Šīnīs apstākļos ietilpst i lauku proletariāta vēlēšanās, i agitācija par labu kolektīvsaimniecībām utt. Viens nosacījums ir jāievēro uz visstingrāko: atturēties no jebkādas «grāmatu gudrības» pat tanī ziņā, ja *revolūcijas labā* uz laiku cieš daži tālāki proletariāta mērķi. Tie būs «revolūcijas upuri», kas *proletariātam jāuzņemas uz sevi*.

Jaunpiedalīto zemi darba zemnieki dabū (un to zemi, kas jau ir, patura) *lietošanai darbā*, visādā ziņā *ne kā rentes* (nomas) zemi. Šis no kapitālisma laika ienīstais vārds (no 1919. g. dekrēta)*** *jāizdzēš* uz visiem laikiem. Mums pēc revolūcijas uzvaras būs 3 tipi saimniecību: 1) mazs skaits *tikai lielu un ļoti lielu* mašinizētu padomju saimniecību (vai graudu jeb laikam citu, piemēram, lopu produktu, linu un dažādu sevišķu kultūru, ko izšķirs saimnieciskā *plāna* konjunktūra sakarā ar klimatu, zemi

* Zemnieku savienības partijas darboņu. *Red.*

** Latvijas buržuāziskās armijas 1919.—1920. g. virsnieku un kāravīru. *Red.*

*** Domāts Latvijas Padomju valdības 1919. g. 1. marta dekrēts par zemes nacionalizāciju, lietošanu un pārvaldišanu. *Red.*

un kultūras līmeni); 2) lielas, arī *mašinizētas kolektīvas saimniecības* un 3) pārejas laikmetā individuālās, sīkun vidējās saimniecības, nevis kā kolektivizācijai naidīgs, bet vienīgi kā mazapzinīgs elements, *nākotnē labprātīgs biedrs kolektīvsaimniecībā*. Kulaki (zemnieksavienībnieki-budži) būs *likvidēti* kā šķira. Nekādu lielsaimnieku (kulaku) saimniecību, *tās būs konfiscētas*. Tāda būs ūlos vārdos mūsu uzvaras agrārprogramma. Protams, mēs to neiedomājamies kā *vieglu* pāreju. Tā prasīs *lielu šķiru cīņu, pie mums vēl grūtāku nekā Krievijā*, jo tā būs virzīta pret organizēto «zemnieku savienībnieku» un fanātīki *privātipašnieku*.

Iedomāties, ka tāda cīņa norisināsies pa vienu nakti, būtu vislaunākā sociāldemokrātijas atrauga. *Sociālisma celtniecība* ir elementārs jēdziens ikvienā proletāriskā revolūcijā. Ja izdodas ātri cieši saistīties ar PSRS, cīņas *laiks* var samazināties, revolucionārais graujas laiks var saīsināties. Bet nav jāaizmirst, ka arī Komunistiskās Internacionāles programma paredz *pat kara komunisma laikmeta iespējamību*. Jo drīzāk un plānveidīgāk norisināsies mūsu revolūcija, jo ātrāk un sekmīgāk ies celtniecības darbs arī uz laukiem.

Tādas būtu svarīgākās domas par mūsu programmas agrāro daļu. Pārējais ir vai nu sacīts Komunistiskās Internacionāles vispārējā programmā, jeb izverd no visa, kas sacīts tur un šīnī manā rakstīnā. Kā redzat, dabiski ir atkritusi doma par *atsevišķu* Latvijas agrārprogrammu. Mūsu programma patiesībā ir arī [Padomju] Krievijas jeb PSRS partijas programma. Tā atšķiras kā *zināma nokrāsa* caur dažādiem apstākļiem, kas *tagad* nozīmē, ka mēs esam *ne priekšā*, bet esam atpakaļ palikuši. Nokavēto, protams, *mēs panāksim*.

P. Stučka

«*Cīņas Biedrs*», 9. (85.) nr.,
1930. g. septembrī, 3.—28. lpp.

Iespēsts pēc žurnāla teksta

VĀCIJAS UN POLIJAS PARLAMENTU VĒLĒŠANAS

Šoruden bija parlamenta vēlēšanas divās, gan blakus guļošās, bet ļoti dažādās zemēs: *visattīstītākajā* Eiropas rūpniecības zemē — Vācijā un *vispakaļpalikušajā* (ja ne-

skaita Balkānus) — Polijā. Abās galvenais moments bija *fašisms*. Vācijā gan republikas prezidents ir *monarhists*, ķeizara Vilhelma uzticīgais sargsuns — ģenerālis Hindenburgs, bet tas patiesībā ir politisks gruveklis, izkārtne, svētbilde, aiz kuras muguras rīkojas citi spēki, pie kam pie valdības ir, kā arī Latvijā, pilsonisks bloks no A līdz Z ar sociāldemokrātu laipnu pabalstu. Poliju valda jau noteikts fašists Pilsudskis, arī patiesībā ne viņš, jo arī viņš ir, pēc laikrakstu ziņām, garīgi paralītikis (triekas ķerts), kas prot vēl nepiekļājīgi izlamāt seimu, bet kura vietā valda legionāru palkavnieku grupa, pādalai iz pašu [labējo] sociālistu aprindām ar te vēl spēcīgās muižniecības un tad sociāldemokrātu pabalstu. Pilsudska bandas uzdevums bija vienkārši pārrakstīt arī uz papīra jau uzvarējušo fašismu, jo viena no fašisma īpatnībām ir — blakus diktatūrai atstāt parlamenta nosaukumu, bet tikai bez kādas saskaņas ar šķiru āpmēru zemē un sevišķi brīvu no patiesi kreisiem, t. i., komunistiskiem, jeb vēl kreisi-zemnieciskiem (īpaši Polijā) elemtiem.

Abās zemēs valda visasākā saimnieciskā *krize*: Vācijā no vispasaules krīzes vēl pastiprināts un saasināts uzvārētas valsts saimniecības posts. Polijā turpretim, *nerau-got* uz uzvaru, sabrukums aiz sakaru pārtraukuma uz Krievijas tirgu, pastiprināts no nepanesamā militārbudžeta nastas (īpaši uz franču imperiālistu pavēli) un tad vispasaules krīzes. Kā zināms, fašistiskā diktatūra vēl atbalstās uz nacionālistiskiem valstsimperiālisma lozungiem, — pirmais un tipiskākais fašistu diktators ir Musolīni. Tas stāda ik uz soļa lozungu: vecās *Romas* pasaules valdības slavu un jaunuzcelšanu. To propagandē *visa* viņa prese, un citas preses tikpat kā nav. Es pats dzirdēju savām ausīm tādu agitatoru vienkāršu tūristu masu priekšā. Ne velti Musolīni ar tādu visvalstisku svinību nosvinēja 2000 g. atpakaļ mirušā Vergīlija vārda vai dzimumdienu. Polijā arī vēsturisks lozungs, imperiālistiska valsts izplātība līdz 18. gs. robežām (uz Krievijas, bet arī Latvijas) zemju rēķina. Vācijā arī nacionālistiski šovinistiskā *revanša* lozungs dēļ savu, arī imperiālistisko robežu jauniekarošanas pret Franciju un arī Poliju.

So īso vārdu pietiks vispārējam raksturojumam, kāda ir iekšējā situācija abās zemēs. Abās zemēs pieaug komunisms. Vācijā tas ir visvairāk noteikts. Gan visgrūtākajā

cīņā pret Vācijas sociāldemokrātu partiju, vācu kompartija pēc visām iekšējām krīzēm un arī uzvarām ir tagad pēc PSRS kompartijas visstiprākā Komunistiskās Internacionāles sekcija. Polijas Komunistiskā partija daudz vājāka, kas pa daļai izskaidrojas ar viņas vēsturisko «nacionālsociālistisko» pretinieku PPS, kas vēl arvien savu seju slēpj aiz slavenās pagātnes cīņas pret Krievijas cārisma šausmām.

Vācijā patlaban notiek *norēķināšanās* ar uzvarētājiem, vispirmā vietā Franciju. Tur iet runa par cipariem, kurus raksta ar 6 nullēm (55 000 000 jeb piecdesmit piecus miljardus zeltā), kas izmaksājami 50 gados. 1871. g. Vācija no Francijas saņēma 5 *miljardus* franku uzvaras zeltā, bet *uzreiz*. Tagad summa ir pretējā virzienā pacelta 11 *reizes*! Vai Vācija to spēj nest? Ievērojot rūpniecības ražojamo spēku, jo sevišķi strādniecības attīstību Vācijā — tāda iespējamība *nav izslēgta*, bet kādā kārtā? Viena daļa no šīs summas tiek segta ar Vācijas *militārā budžeta* oficiālo samazināšanu uz Versaļas līguma pamata (nerunāsim te par to, ka Vācija slepšus tomēr bruņojas). Tālāk šī summa *pilnā mērā* top pārnesta uz strādnieku šķiras rēķina, kapitālistisku rūpniecības racionalizēšanu, algu nosišanu, darba laika iekšēju un ārēju palielināšanu utt. Tālāk nāk: pazeminot valsts un komunālo ierēdņu algas par 500 milj., sociālo un kultūras budžetu par 300 milj., bezdarba pabalstu par 1000 milj. Bet reizē ar to uz strādnieku šķiru tiek pārnests vēl *pabalsts* rūpniekiem un junkuriem, lai pirmie savu kapitālu nepārnestu uz ārzemēm, viņiem *pamazina* nodokli, bet, lai junkuri «*neslēgtu*» savas muižas saimniecības, paaugstina labības ievešanas muitas. Paliek vēl viens un svarīgākais jautājums: izveduma tirgus un lētu izejvielu ieveduma avoti (kolonijas); tas ir Vācijas jauna imperiālisma un koloniju politika, kura *nevar iztikt* bez bruņota spēka utt.

Visnodevīgāko lomu spēlē sociāldemokrāti: viņu partijas un arodbiedrību vadoņu paaugstinātais pārtikas līmenis ir nodrošināts, no bezdarba viņi necieš. Viņus atbalsta strādnieku pārtikusī daļa. Vienīgā noteiktā cīņas politika pieder komunistiem, kas gāja cīņā ar lozungu pret *izligumu ar jebkādiem* uzvarētājiem — par padomju Vāciju. Tas ir noteikts *revolūcijas* lozungs. Un kā tāds arī nopietni domāts.

Bet Vācijā ir vēl milzīgs skaits dažādu sīkpilsonisku

grupu: amatnieku (apm. 3 milj. balsotāju), sīku ierēdņu, sīkzemnieku utt., kas visi cieš un baidās no augšminētās «jaunās» politikas. Kā to vadoji¹⁰⁰ ar *visnoteiktāko lozingu* pret Franciju un *izlīgumu* uzstājas šoreiz bavārieša Hitlera nacionālsociālistu partija (aiz viņas stāv dažādās «Hakenkreuz»* un citas bruņotas organizācijas). Buržuāzija darīja visu, lai panāktu uzvaru pret komunistiem un arī pa daļai sociāldemokrātiem, bet bez atklātajiem fašistiem (Hitlera vadītām) viņiem ir savā fašistu partija** Hugenberga vadībā, kas ieiet [fašistikajā] blokā. Vēlēšanās piedalījās 81,4% vēlētāju; visvairāk pieauga piedalījušos buržuāzijas vēlētāju balsu skaits. Kāds bija kopiznākums, salīdzinot ar 1923. g.?

Balsis dabūja:

	1930. g.	1928. g.	Mazāk	Vairāk	Procentos	1930. g. depu- tātu tālu
1. Komunisti	4 590 179	3 262 176	—	1 327 303	+40,7	76
2. Sociālde- mokrāti	8 572 016	9 150 533	578 517	—	-6,3	143
3. Nacionāl- sociālisti (Hitleri)	6 401 210	809 939	—	5 591 271	+690,3	107
4. Vācu nacio- nālisti	2 458 497	4 380 196	1 921 599	—	-43,9	41
5. Konserva- tīvie	313 748	—	—	313 748	+100,0	5
6. Landbunds (lauku «zemniek- savienība»)	1 298 752	908 939	—	389 813	+42,9	22
7. Kristīgie sociālisti	867 377	—	—	867 377	+100,0	14
8. Vācijas tautas partija	1 576 148	2 678 532	1 102 383	—	-41,1	29
9. Katoļu centrs	4 128 029	3 656 364	—	471 665	+12,9	68
10. Bavārijas taut. par- tija	1 058 124	944 304	—	113 820	+12,0	19
11. Valsts partija	1 322 608	1 478 469	155 861	—	-10,5	20

* Kāškrusta. *Red.*

** Vācu nacionālistu partija. *Red.*

	1930. g.	1928. g.	Mazāk	Vairāk	Procentos	1930. g. depu-tātu
12. Vācu zemnieku partija	339 072	480 947	141 875	—	-29,5	5
13. Saimnieciskā partija	1 360 585	1 386 138	25 553	—	-1,9	23

Trīs vai pat 4 uzkrītoši fakti raksturo šos rezultātus: 1) *ielā komunistu uzvara* (pieaugums 40%); 2) *sociāldemokrātiem* nē vien balsu nepieaugums, bet pat *krišanās* par 6%; 3) nepieredzēts fašistu grupas Nr. 3 (Hitlera) pieaugums par 690% jeb 8 reiz; 4) katoļu centra, ja arī neliels, pieaugums par 12,9%. Tanī pat laikā otrās valdības fašistu grupas (Hugenberga) krišanās gandrīz uz pusi. Ja pieskaita tai vēl grupas 8. un 11., tad iznāk balsu *zaudējums* par apm. 37% jeb absolūti 5 357 200, kas gandrīz pilnīgā mērā atsver Hitlera fašistu grupas *uzvaru* (par 5600 tūkstošām balsu).

Vēlēšanu iznākums *ipašu, pilnigi reālu paniku* sacēla Francijā, bet ne Francijā vien. Biržā «vērtības» gāja uz leju; laikraksti sacēla brēku. Visi pārējie jautājumi nozuda no politiskās skatuvēs, jo vācu *valdībai*, kas parakstīja izlīgumu, vairs nebija vairākuma reihstāgā¹⁰¹. [...]

Bet Hitlers pēc vēlēšanām uzreiz tika mērenāks. Birža, kas finansē fašismu, uzlika savu roku, un nu iesākās visriebigākā govandele, kāda jebkad piedzīvota. Sociāldemokrāti, sabaidīti no Hindenburga piedraudētām jaunvēlēšanām, bija uz visu ar mieru, un nu līdzšinējā Kurcija (Curcius) koalīcija ar sociāldemokrātu pabalstu iegāja uz visu, ko vien pieprasīja Francija. Sāka līt diktatūras [veida] dekrētu lietus, kas vienu pēc otra izveda (bez reihstāga piedalīšanās) augšminēto Vācijas verdzināšanas programmu. Stāv priekšā jautājums — vai sarežģījums novedīs līdz revolucionārai situācijai?

Tas ir grūts jautājums. Sevišķi raksturīgs priekš vēlēšanām bija fašistu balsu pieaugums (8 reiz!). Bet tas ir raksturīgi tikai priekš sīkpilsoniskām grupām. Tās var aizraut līdzi arī uz pretējo pusī — revolūcijas vilnis. Bet, neraugot uz visu *ielo komunistu uzvaru* (par 40%), tas nav vēl *revolucionārs* pieaugums. Organizētās strādnieku

masas no sociāldemokrātiem atraut ir grūts darbs, un lielā daļa pieauguma ir no jauniem elementiem. Aizrāda jau itin pareizi, ka balsu skaita aina nav pilnīga, jo strādnieku jaunatne no 18—21 gadam Vācijā *nebauda balsstiesibas*. Vācijā puse ir *sieviešu* balsis, kas, piemēram, katoļu aprīķos deva pat negaidītu pieaugumu centra partijai.

Vissvarīgākais fakts komunistu partijas uzvarā ir *Berlinē* iekarošana. Berlinē 1930. g. kompartijai nodeva 408 642 balsis jeb +62 628, sociāldemokrātiem — 346 014. 1928.-g. tas bija otrādi: 352 080 balsis un sociāldemokrātiem — 404 786. Ja te pieskaita jaunatni bez balsstiesībām, var sacit, ka *Berlinē strādniecības vairākums* patiesi *jau ir komunistiem*. Ar to, protams, nevar apmierināties, un neuzmanība pret praktiskām prasībām jau ir kļuvusi manāma fabriku padomju vēlēšanās. Pareizi vedot politiku, Berlīnes kā galvaspilsētas vadošā politiskā centra uzvara var izaugt par *lielisku uzvaru Vācijas apmēros*. Bet tas vien tomēr vēl nenozīmē, ka mēs jau stāvētu revolūcijas priekšvakarā.

Starptautiskās attiecības ir ļoti sarežģītas. Buržujiskā Francija dreb triju faktu priekšā: 1) pret Vācijas *revanša* lozungu tā tiecas atrast nodrošināšanās līdzekļus un var nonākt pie jaunām avantūrām (kā, piem., 1922./23. g. Rūras apgabalā); 2) pret komunismu pašu mājās un tad PSRS kā komunisma hegemonu (reizē grozās jautājums. ap kara parādu); 3) pret Itālijas fašisma *revanšu*, vienup, imperiālismu (Balkānos, Āfrikā, Āzijā) un valdīšanu pār Vidusjūru, otrup. Patlaban norisinošās sazvērnieku prāva Maskavā,¹⁰² kas apsūdz tieši Francijas valdības dalībniekus, ir atklājusi kārtes un tā uz īsu brīdi varbūt atbīdījusi noteiktus 1930. gada nodomus, — bet tikai uz īsu brīdi. Un krīze, kas sāk ielauzties arī Francijā ar viņas lielrūpniecību kā kara laupījumu, var ienest vēl lielāku sarežģījumu.

Še mūs šīs Francijas avantūristiskās tieksmes interesē vienīgi, tikai zīmējoties uz *Vāciju*, kur tās var radīt, kā 1922./23. g., revolucionāru situāciju. Pārāk agri būtu jau gavilēt, ka Vācijas KP jau stāvot strādniecības vairākuma iekarošanas *priekšvakarā*. Tas var nākt, bet var arī vēl nenākt. Uzvara vēlēšanās ir jānostiprina *organizatoriski*, jo samērs starp partijas biedru un vēlēšanās nodoto balsu skaitu ir *pārāk* nelabvēlīgs. Bet, kā jau

Leņins sacīja, nevar arī vienkārši *aritmētiski* skaitīt iespāidu uz masām, tas jādara *politiski*.*

Piegriežoties Polijas vēlēšanām, mēs redzam pavisam citu ainu. Tur fašisms svin arī formāli savu uzvaru. Seims tur ar *dūres* un cietuma palīdzību ir kļuvis noteikti fašistisks, tas ir Pilsudska rokās. Še viss grozās ap avantūru pret [Padomju] Krieviju. Tas arī sarežģī jau tājumu, jo Francijas plāni ir mazliet sajaukti un PSRS sociālistiskā vēl 1—2 gadu celtne padara to par Polijai un Francijai nepārvaramu pretinieku. Protams, ka jārēķinās ar to, kā arī to, ka Bulgārijā vai Lietuvā fašisms ir uzvarējis bez nopietnas pretošanās, komunisti ir aprobožojušies ar apmierinošu motīvu: *gan jau utt!* Sis Itālijas «gan jau» velkas vairāk kā 5 gadus, un nav paredzams, cik ilgi vēl vilksies.

Latvijai tā ir vislielākā pamācība. Ja Maskavas sazvērnieku prāva atklāj Francijas avantūristu valdības plānus, tad Polijas vēlēšanas rādīja tieši *Latvijas nākotnes ainu*. Vissliktākā politika, kā es jau vairākkārt uzsvēru, būtu aizgulēšanās politika. Vajag visu darīt, lai darba masu priekšā atklātu patiesos Latvijas valdības plānus. Man šķiet, ka Francijas pašreizējā atturība reizē ar Anglijas iekšējo (saimniecības un darba), tā arī *pusārējo* (pret revolucionārām kolonijām un puskolonijām — dominijām) krīzi ik uz bridi atbīdījusi jau nobriedušos plānus. Bet tie ir jāatklāj. Un tie, protams, ne uz brīdi nedrīkst iesnaudināt komunistus. Ir jāatmasko ik dienas no jauna arī sociāldemokrātu nodevigā loma. Ir jābūt modriem kā revolūcijas gadījumam Vācijā un Polijā, tā fašisma kontrrevolūcijas gadījumam pašu mājās un beigās imperiālistu intervencijai pret PSRS. Kā vienā, tā otrā un trešā gadījumā — *tikai* ar Latvijas *padomju* lozungu. *Citas iespējamības ir galīgi izdzivotas.*¹⁰³

P. Stučka

«*Ciņas Biedrs*», 1930. g.,
10. (86.) nr., 10.—18. lpp.

Iespiests pēc žurnāla teksta

* Sk. *Leņins V. I. Raksti*, 30. sēj., 246. lpp.; 32. sēj., 436. lpp. *Red.*

LATVIJAS KOMUNISTISKĀS PARTIJAS PROGRAMMAS PROJEKTS

(Materiāls programmas tēzēm)¹⁰⁴

Latvijas Komunistiskā partija pieņem kā programmas pirmo un pamatdaļu Komunistiskās Internacionāles programmu, apstiprinātu Komunistiskās Internacionāles VI kongresā 1. septembrī 1928. gadā. Pēc sociālistiskās revolūcijas *uzvaras* Latvija un līdz ar to viņas Komunistiskā partija būs apvienota ar SPR Savienību un tās Komunistisko partiju un, ieplūstot tanī, pieņems arī VK(b)P *kopējo programmu*. Programmas *otrās daļas* uzdevums ir atzīmēt patreizējās Latvijas apstākļu īpatnības un tās cīņas metodes, un tos cīņas lozungus, kas izverd no šīm īpatnībām Latvijas Komunistiskās partijas *cīnā par sociālismu un sociālistisko revolūciju*. Tādā kārtā Latvijas Komunistiskā partija ir tikai vienotās vispasaules Komunistiskās partijas, t. i., Komunistiskās Internacionāles *Latvijas sekcija* jeb nodaļa, pēc revolūcijas *uzvaras* tā būs Sociālistisko Padomju Republiku vienotās partijas *nodaļa*. Vispasaules proletariāta *visciešākā vienotība un visnoteiktākā revolucionārā šķiru cīņa par komunismu* ir un būs Latvijas Komunistiskās partijas pamatprincipi.

I

Latvijas vēsturiski ģeogrāfiskā gultne starp Eiropas rietumiem un kā rietumu ieeja uz austrumiem un austrumu izeja uz rietumiem Latviju padarīja daudz gadu simteņus par pastāvīgu karu priekšmetu un norisināšanās vietu (placdarmu). Te sadūrās rietumu un austrumu tirdzniecības un vēlāk rūpnieciskā kapitāla interesēs un padarīja Latviju, neraugot uz viņas dabisko bagātību trūkumu, par nāvīgu un asiņainu cīņu priekšmetu, bet rezultātā ātrāk pacēla arī tās kultūras līmeni. Te agri radās izņēmīgi stiprs privātpašuma cietoksnis un plaša proletariāta, no ražošanas līdzekļiem pilnīgi atsvabinātas strādnieku šķiras bāze, kas raksturo visas Latvijas

turpmākās saimniecības un politiskās attīstības gaitu. Karu rezultātā Latvijā nodibinājās savāda dubultvara: Krievijai nepieciešami vajadzēja tirdzniecības izejas un ieejas logu un durvju — Baltijas jūras ostu, bet viņa uz kompromisa pamata atstāja vietējo varu Latvijā vācu (Latgalē poļu) verdzinātājiem pār verdzināmiem latviešu darbaļaudim, par to iekarojot militārā spēkā atbalstošos centrālo varu Krievijā. Tā radās dubultvara (divvara): Krievijas carisma un Latvijas muižniecības vara, vienup, kas laikiem cēla un uzturēja spēkā vietējo verdzināto darbaļaužu starpā *ilūzijas* par viņiem labvēlīgu varu Pēterpili; otrup, tā sīvā *nacionālā cīņa*, aiz kuras slēpās šķiru cīņa starp vācu (vai poļu) muižnieku un latvju (latgalu) zemnieku. Vēlāk, zemniecībai arvien jo noteiktāk sašķirojoties, latviešu *jaunradusies pilsonība* apzinīgi centās slēpt savas šķiru pretišķības ar proletariātu zem *«nacionālās vienības»* vārda.

Divvara Latvijā nozīmēja centrālu carisma varu, kas atbalstījās uz savu karaspēku, bet reizē arī uz savu Vis eiropas žandarma lomu pret revolūciju Eiropā. Ierēdniecība uz vietām palika pagaidām *vācu muižniecības* rokās, pat valdības priekštāvji — gubernatori ir vai nu tieši vāci, jeb vāciešu uzpirkti. Uz vietām *baznica* un tās mācītāji ir vācu (Latgalē poļu) muižniecības vispadevīgākie kalpi. Tie ir ienīsti no plašām zemnieku masām, kas viņus pazīst tikai kā varas kalpus un kārus laupītājus. *Skola* pilnīgā atkarībā no baznīcas. *Prese* vai nu visvareno vācu prese, jeb jaunrodošās latviešu buržuāzijas nacionālistiska, gan no cenzūras pilnīgi apgrāzīta prese. Bet arī pati latviešu buržuāzija nav revolucionāra: tā vai nu mierinās ar vāciem, jeb laiza zābakus krievu caram. Kā vācu presi pabalsta vācu bankas, tā latviešu presi atbalsta jaunās *latviešu buržuāzijas kreditiestādes*. *Latgalē* latgalu valoda* un prese ir noliegtas.

Tādi bija apstākļi, kas ilgi aizturēja šķiru pretišķības apziņas attīstību Latvijā. Toties asāka kļuva šķiru cīņa no proletariāta puses, kad pēdējam atvēra acis pilsētas rūpniecības spējā attīstība. Kā agrāk darbaļaužu asinis plūda *karos* starp dažādu valstu izmantotājiem, tā tagad proletariāta asiņainā cīņa slacināja pilsētu ielas pilsoņu karā. Tad nāca laiks, kad Latvija kļuva par *starpsienu*

* Dialekts. *Red.*

starp uzvarējušo sociālismu austrumos un vispasaules kapitālismu, kas grupējas Eiropas rietumos. Šādi bija un ir tie apstākļi, kas ir zīmīgi priekš Latvijas.

II

XIX gadusimteņa pēdējā puse ir Latvijas pilsētu un to rūpniecības straujas attīstības laiks. Pilsētas auga nepie-redzētā ātrumā: tās auga galvenām kārtām uz pašas Latvijas lauku rēķina. Šini ziņā atzīmējami divi periodi: pirmais — zemnieku-saimnieku izlikšana no viņu dzīves vietām un viņu aizceļošana uz pilsētām jeb uz [iekš]Krievijas laukiem. Otrais periods — lauku bezzemnieku un kalpu mukšana uz pilsētu. Pēdējo parasti raksturo vienup zemkopības racionalizēšana, kas izspiež darba rokas (aizmūk no Kurzemes laukiem vien uz pilsētām 100 000 jeb 1/5 daļa iedzīvotāju), pilsētu spēja rūpniecības pie-augšana, kas pievelk lauku darbaspēku. 90. gados sākas šī rūpniecības strauja augšana, un tanī pašā laikā rodas pirmā nopietnā politiskā, tā saucamā «Jaunā strāva» jeb legālais marksisms,* kas visvairāk atbalstās Vācijas sociāldemokrātijā.** Te jāatzīmē arī vēl fakts, ka pilsētu rūpniecība bija gandrīz vienīgi vietējo vācu jeb ārzemju kapitālu rokās, strādniecība turpretim tanī pašā laikā bija lielum lielā vairumā latvieši. Jaunā strāva ātrā laikā apņem kā lauku zemniecības progresīvo inteliģenci, tā arī pilsētu legālo strādnieku kustību. Viņas stiprā puse ir legāla propaganda un kultūras darbs «Dienas Lapā» un legālajās strādniecības biedrībās, viņas vājā puse — viņas pretošanās nelegālai strādnieku kustībai*** un organizācijai. No viņas atšķeljas pirmie nelegālās strādniecības kustības pasākumi. Bet visa šī kustība sabrūk ar 1897. gada plašajiem arestiem, un atliekas no nelegālās strādnieku kustības likvidē 1899. gada Rīgas strādnieku sacelšanās apspiešana. Jaunas kustības izejas punkts ir ārzemju emigrācija un tās nelegālā literatūra. Jo drīz nelegālā kustība, kas šoreiz apņēma gandrīz vienīgi pilsētu strādniecību, pieņēma tieši revolucionāru, ciešu s.-d. strādnieku organizāciju veidu. [...]

* Domāta — marksisma legāla propaganda. *Red.*

** T. i., centās izmantot Vācijas SDP pieredzi. *Red.*

*** Domāts — nelegālās cīņas nepietiekama novērtēšana. *Red.*

III

1904. gadā sanāca *pirmais Latviešu sociāldemokrātiskās strādnieku partijas kongress*. Tas bija apvienošanās kongress, kas galīgi saplūdina divas organizācijas, Baltijas [latviešu] s.-d. strādnieku organizāciju un Kurzemes s.-d. grupu, un vēl dažas sīkākas grupas spēcīgā nelegālā koppartijā, kura skaitīja jau līdz 2500 cieši organizētu biedru. Lielum lielais vairums tanī bija pilsētu rūpniecības strādniekiem; bet tanī iegāja no laukiem zināmā mērā arī «progresīvā», intelīgentā bezzemniecība, sastāvoša no saimniekdēliem. Organizācijas ziņā nelegālā partija *statūtos* uzņēma stingri bolševistiskus principus: biedrs ir *tikai* tas, kas pieņem partijas programmu un taktiku, strāda kādā partijas organizācijā un pēc iespējas pabalsta partiju materiāliem līdzekļiem. Patiesībā tie bija biedri, kurus «*varēja katrā bridi uz ciņu saukt*».

Pirmais kongress principā pieņēma arī programmu, bet to galīgi apstiprināja tikai otrs kongress 1905. gadā. Programma, ortodoksaļi atkārtojot Marksā un Engelsa mācības par proletariāta cīņas gala mērķi, uzstādīja noteikti par «*vienu no saviem tuvākiem politiskiem uzdevumiem gāzt patvaldību* un nodibināt tai vietā demokrātisku republiku (tautas brīvvalsti)». Viņa, tikai atkārtojot Krievijas s.-d. strādnieku partijas programmas vārdus, nepaskaidroja, kā saprast šo demokrātisko republiku, atstājot to* pilnīgi demokrātiski vēlētai sātversmes sapulcei, bet faktiski saprotot to Eiropas rietumu valodas ziņā** kā *parlamentāru republiku*. Viņā neiegāja iz Krievijas s.-d. strādnieku partijas programmas pat teikums, ka «*sociālās revolūcijas nepieciešams nosacījums ir proletariāta diktatūra, tas ir, proletariātam jāiekaro tāda politiska vara, kas tam dos iespēju apspiest katru ekspluatoru pretestību*»*** [LSDSP] Programmas otrā daļa saturēja demokrātisko minimālprasību katalogu un praktiskas dienas cīņas prasības par strādnieku šķiras aizsargāšanu, šīnī ziņā daudz neatšķirties no pārējām s.-d.

* T. i., šo izskaidrojumu. *Red.*

** T. i., Rietumeiropā izplatīto uzskatu garā. *Red.*

*** Padomju Savienības Komunistiskā partija kongresu, konfrenču un CK plēnumu rezolūcijās un lēmumos, 1. sēj. R., 1954, 36. lpp. *Red.*

strādnieku partiju programmām, ja atskaita dažas vietas, kas, ievērojot skaidri proletārisko laukstrādnieku raksturu, šīs prasības *noteikti izplatīja* arī uz laukiem (piemēram, aizliedzot atalgojumu «graudā vai pret zemes nomu»). *Nacionālajā* jautājumā viņa atkārtoja pašnolemšanās tiesības visām tautām, kas dzīvo līdzšinējās Krievijas valsts robežās; bet tā reizē prasīja arī «plašu *politisku* un *saimniecisku pašvaldību* (autonomiju) provincēm» un tikai «tādu pat *saimniecisku* un *administratīvu pašvaldību* pilsētām, apriņķiem, draudzēm un pagastiem».* Tātad pašnolemšana nebija domāta kā atdališanās vai federācija, *bet kā provinciāla autonomija*. Kongress *atraidija* priekšā likto (gan oportūnistisko) *agrārprogrammu* un *principiāli* palika bez agrārprogrammas. [...]

IV

Jaunajai partijai, kas bija radusies jau asas politiskās cīņas atmosfērā, bija jo drīz jāstājas *hegemonu lomā varonīgā revolūcijas cīnā*, kas 1905. gadā spilgtāk nekā jebkur norisinājās Latvijā. 9. janvāra slaktiņš pret Pēterpils vēl neapzinīgām, priestera Gapona vadītām strādnieku masām izsauca apzinīgi organizētu protesta gājienu ar tādām pašām asinīnām sekām kā pie Pēterpils Ziemas pils pie Rīgas Daugavtilta 13. janvārī. Tā tika rakstīta pirmā apvienība starp Latvijas un Krievijas proletariātu: ar asinīm Pēterburgas un Rīgas ielu sniegā. Sniegs nokusa, bet apvienība palika. Taču šī apvienība *organizatoriski* tika izvesta tikai vairāk kā gadu vēlāk. Tā sākās revolūcija Latvijā. Tā še, zem Latviešu s.-d. strādnieku partijas hegemonijas, gāja nepārtrauktu uzvaras gaitu: pēc janvāra ģenerālstreika ekonomisku streiku rinda; kustība pārmetās uz laukiem kā politiskas masu demonstrācijas, piemēram, pie un iekš lauku baznīcām, ieraujot līdzi zemniecību; grandiozs Pirmais Maijs ar ģenerālstreiku un demonstrācijām kā pilsētās, tā vietām arī uz laukiem; sākās bruņošanās pilsētās un bruņots atspars; arī muižnieki bruņojas un aicina bruņotus kara pulku apsargus, kam pretim s.-d. partija pasludina valsts iestāžu un

* Latvijas Komunistiskās partijas... rezolūcijas un lēmumi, 13. lpp.
Red.

baronu boikotu; seko vēsturiskais politiskais *laukstrādnieku streiks* muižās, kam pievienojas pat zemnieki-saimnieki; mobilizācijas un Buligina valsts domes boikots, vēsturisko «lielkungu» pilu masām nodedzināšana, bruņota partizānu cīņa pret muižniekiem, kas mūk un atstāj varu uz laukiem revolucionārām izpild- jeb rīcības komitejām. Tās ir jau varas komitejas, kas neatzīst cara likumus un pamatojas uz bruņotu varu («turēties pretim ar ieročiem rokās»). Tās bija patiesībā strādnieku un revolucionāro zemnieku diktatūras pamatšūniņas, kas tiecās apvienoties centrālā varā. Bet centrālā vara bija gūstama tikai bruņotā cīnā, saceloties arī armijai. *Šīnī vietā* revolūcija apstājas, bruņota sacelšanās norisinājās tikai vietu vietām, to asiņaini apspieda.

«Revolūcijas laikā latviešu proletariāts un latviešu sociāldemokrātija ieņēma vienu no vissvarīgākajām pirmajām vietām cīnā pret patvaldību un visiem vecās kārtības spēkiem.» — «Bet ir zināms, ka viņa vadošā pirmā loma uzbrukumā absolūtismam neaprobežojās ar streiku cīņu: viņš gāja bruņotās sacelšanās avangardā, viņš vairāk par visiem līdzēja pacelt kustību uz visaugstāko pakāpi, proti, uz sacelšanās pakāpi. Viņš diezin vai ne vairāk par visiem ievilka lielajā revolucionārajā cīnā pret carismu un pret muižniekiem latviešu lauku proletariātu un zemniecību.»* Tāds bija Ķeņina raksturojums par varonīgo latviešu s.-d. strādnieku partijas 1905. gada cīņu. Bet blakus šai varonībai jāatzīst visai nopietnas kļūdas.

Vispārēju bruņotu *sacelšanos* partijas vadības vairākums *atmeta*, un tas bija tieša oportūnisma sekas, par kādu šīnī gadījumā visspilgtāk parādījās arī apvienības trūkums ar Krievijas s.-d. strādnieku partiju. Karaspēka daļas Rīgā un flotes daļas Liepājā, kas bija gatavas sacelties, tika atbruņotas, un sacelšanās izjuka. Varbūt pirmsais un svarīgākais oportūnisma solis bija partijas Centrālās vai Rīgas Federatīvās komitejas 2 delegātu sarunas ar muižniecības priekštāvjiem, gan tieši tikai par savaņgoto muižnieku atsvabināšanu, bet ar pretsolījumiem no muižniecības puses, ko viņi nedz domāja pildīt, nedz arī varēja pildīt, jo bruņotā vara bija negāztā cara vara¹⁰⁵.

* V. I. Ķeņins par revolucionāro kustību Latvijā, 117., 118. lpp.
Red.

Šo soli gan partija oficiāli nosodīja, bet fakts tas tomēr bija. Tas, protams, bija sakarā ar vienības trūkumu ar Krievijas s.-d. strādnieku partiju, bet reizē arī ar programmas trūkumu par varas jautājumu. Bruņotā sacelšanās varēja proklamēties vai nu kā *Viskrievijas valsts* pagaidu vara, jeb kā (kaut pagaidām) *patstāvīgas valsts* revolucionāra vara ar izredzi uz tieši revolucionāru karu par Viskrievijas atsvabināšanu. Generālis Orlovs nevarēja savākt vairāk par 10 000 cilvēku savai soda ekspedīciju armijai. Uzvaras gadījumā Latvija varēja uz visstiprāko veicināt Viskrievijas jeb tās centra sacelšanos. Bez šī lozunga revolūcija nenovēršami sabruka. [...] *Partija*,* esot pēc sastāva un būtības strādniecības partija, apzinigi gāja *kustības vadībā*; šinī ziņā tā bija noteikti revolucionāra *boļševistiska partija*. Bet muižu *nacionalizācijas* partijas un revolūcijas programmā nebija. Muižas kalpi vai pagastu rīcību komitejas nēma muižas savā rīcībā, un faktiski neviens i nedomāja muižas atdot atpakaļ muižniekiem, bet, kas ar tām notiks, nebija skaidrs, un arī nebija skaidrības par to, ka *zemnieki piedalījās* revolūcijā un īpaši rīcības komitejās patiesibā *kā zemnieki un ne kā sociālisti*. Kad Rīgā sanāca Latvijas pagastu delegātu kongress, tad tas bija gan zināms solis uz varu, pie kam kongresā nēma dalību *visa zemniecība*, vēl nedalīta, ja arī uz laukiem pagastos šoreiz arī bezzemnieki (un kalpi) vēlēja vienlīdzīgi un ne ar 1 balsi uz ik 10 bezzemniekiem. Generālgubernatora ziņojumā pat bija lasāms: «Kongress kļuva it kā par pagaidu valdību.» Bet kongresa vairums bija saimnieki un saimniekādēli, ne kalpi. Viņu lēmumi bija revolucionāri: muižniecības ekonomisko privileģiju un monopolu atcelšana, rentes maksu, nodokļu un citu maksājumu pārtraukšana utt., bet kongresam *nebija bruņotas varas* — armijas, un tas vedā *sarunas* ar gubernatoru, kuram bija rokās karaspēks, bez tam *pilsētai* vēl *nebija savas varas*, ja par tādu neskaita partijas CK vai Rīgas FK. Zemnieku revolūcija bija aizsteigusies tālāk nekā pilsētu; bet tikai no pilsētu sacelšanās lozunga ir atkarīga revolūcijas tālākā gaita. Partijas vadība apturēja pilsētu sacelšanos, un reizē ar to sabruka revolūcija un iesākās visnešpetnākā kontrrevolūcija¹⁰⁶. Reakcijas soda ekspedīciju rīcība bija

* Domāta — LSDSP. Red.

nepieredzēti šausmīga, tā *navarēja būt lielāka, ja revolūcija būtu novesta līdz galam*. Pilsētu fabriku un to strādniecības sagraušanu tā vai tā apturēja tikai ārzemju kapitālistu iejaukšanās.

V

Periods no 1905. gada līdz pasaules karam ir: sākumā nedzīrdēta baltā terora (soda ekspedīciju) laikmets, kura laikā notiek apvienošanās ar Krievijas s.-d. strādnieku partiju, tam seko legalitātes tieksmes, kas novēl līdz pat tiešam likvidatorismam vadībā; nelegālā partija gan cīņu turpina un skaīta ziņā pat pieaug, bet revolucionāribas ziņā tā atslābst. Tikai tieša sacelšanās no apakšas (Rīgā tieši nelegāls boļševiku centrs) partiju novēl 1914. gadā IV kongresā pie galigas boļševisma — leninisma uzvaras.

Partija pēc 1905. gada vēl orientējās uz *revolūcijas turpināšanos*; tā roku rokā ar boļševikiem boikotē I Valsts domes vēlēšanas, bet jau nodibinās tieši meņševistiski noskaņoti preses orgāni, kas pēc [KSDSP] Stokholmas kongresa atrod saskaņu ar Krievijas partijas meņševistisko CK. Federālisma atskāņas vēl turpinās un reāli izpaužas tanī apstāklī, ka partija ne tieši Stokholmas kongresā pasludina savu iestāšanos Krievijas s.-d. strādnieku partijā, caur ko CK tur top izvēlēta meņševistiska un rezolūcijas ir meņševistiskas.* Tikai pēc tam partija pieņem lēmumu par jauna [KSDSP] kongresa sasaukšanu, lai revidētu meņševismu vienotā partijā¹⁰⁷. Partija pārvēršas par Krievijas s.-d. strādnieku partijā ieejošu teritoriālu «*Latvijas Sociāldemokrātiju*», bet ar tiesību uz īpašu agrārprogrammu un uz atsevišķu priekštāvi Centrālkomitejā. Reizē ar pāreju uz teritoriālu organizācijas principu tai satrūkst agrākās saites ar ebreju Bundu, kas sabotē ievienošanos teritoriālajā Latvijas Sociāldemokrātijā.

Rūpniecība pēc 1905. gada pieaug; tanī pat laikā Latvijas sociāldemokrātijas iespaids izplešas arī uz laukiem, kur pēc 1905. g. terora kalpu un saimnieku attiecību pretišķības lieliski** paasinās. Latgale sāk būt par Latvijas

* Sk. 86. piezīmi. *Red.*

** — Joti plaši. *Red.*

kalpu ievedumu avotu un vispār Latvijas kapitāla faktisku koloniju, tā sagatavojot viņas pievienošanos Latvijai, kad Latvija kara un revolūcijas rezultātā kļuva par patstāvīgu [padomju] valsti. Tad nāk pirmskara gadi, kas izpaužas 1912.—13. gada lielos politiskos streikos un [kā] «ievads jaunu revolucionāru masu cīnās». Te meklējams arī pamats tam lielajam lūzumam, kad 1914. gadā IV kongress pilnīgi pāriet uz Ķeņinisma pozīcijām. Latvijas s.-d. kopā ar Krievijas boļševikiem ar drosmi iet pretim *jaunajam revolūcijas vilnim*; gaidāmajā boļševiku organizētajā Vis-ķievijas revolucionārās sociāldemokrātijas kongresā¹⁰⁸ jāieiet arī Latvijas s.-d. delegātiem. Pasaules karš pārtrauc šos nodomus.

VI

Pasaules karš, sākumā starp Krieviju un Vāciju, kas sacēla tik plašu šovinistisku kustību Krievijā, nevarēja nesacelt *vislielāko* šovinismu Latvijā pret savu gadusimteņu naidnieku un verdzinātāju — vācietību. Tas *nevarēja neaizraut* līdzi arī daļu strādniecības. Partija visgrūtākajos frontes apstākļos tomēr veda cīņu, bet pavisam jaunā atmosfērā. Rūpniecība apstājās jau vienkārši aiz frontes apstākļiem un ar ostu slēgšanu; tā pavisam sabruķa, kad rūpniecību un visu Rīgas strādnieku masu evakuēja uz Krieviju, kamēr visa *lauku* pieaugušo vīriešu paaudze tika iesaukta armijā. Latvija ārēji vairs nebija pazīstama, bet partijas tradīcijas turpinājās. Vadošie elementi bija izklaidēti. Partijas vadība pareizi gāja uz revolucionāru mērķi, bet pa nepareizu ceļu. Lozungu «karš karam», ar kuru uzstājās partija Latvijā, Ķeņins pareizi nosodīja kā nerevolucionāru,¹⁰⁹ bet «sakāves» revolucionāro lozungu (пораженчество) Latvijas Sociāldemokrātija *patstāvīgi* nevarēja atrast, to tā ņēma tikai vēlāk no Ķeņina. Partijas priekšstāvis Cimmervaldes un Kīntāles starptautiskajās konferencēs,* kur tas gāja roku rokā ar Ķeņinu, pareizi attēloja partijas revolucionāro raksturu, bet šīnī laikmetā tas rīkojās bez tiešiem sakariem [ar Latviju] Šveicē. Tas tomēr jāatzīmē, ka partijas *vadība bija brīva no sociālpatriotisma*.

* J. Bērziņš-Ziemelis. *Red.*

1917. gada *revolūcija* iesākās ar uzvaru centrā; Petrogradas Februāra revolūcija uzreiz padarīja carisma valsti uz laiku «par brīvāko demokrātisko valsti pasaule»,* bet Petrogradā stipra centrālā pagaidvaldība patiesībā neno-dibinājās, jo *blakus* pilsoniskai, atlaistās Valsts padomes ieceltajai Pagaidvaldībai *reālais* spēks bija bruņotās strādniecības un armijas deputātu (padomju) izpildkomitejas** rokās. Latvijā pēc neilgas meņševiku un eseru «valdīšanas», īpaši lielajā Krievijas armijā*** un pat latviešu strēlnieku pulkos, no trimdas atgriezušies bolševiki ātri iekaroja masas (tranšeju strādniekus un strēlnieku pulkus). Soli pa solim arī visas armijas vairums pārgāja bolševiku revolūcijas pusē. Kad Petrogradā norisinājās Oktobra revolūcija, Latvijā vara jau faktiski bija strādnieku un bezzemnieku padomju rokās. Nodibinājās *pirmā Latvijas padomju vara* ar «galvaspilsētu» Valkā. Tanī piedalījās arī jau *Latgales delegāti*. Pēc politiskas varas jautājuma atrisināšanas pirmā vieta toreizējā Latvijā piederēja *agrārjautājumam*. Muižas jau atradās bezzemnieku padomju rokās; zemes uz Viskrievijas zemes dekrēta pamata jau pasludinātas par konfiscētām ar visu inventāru. Kongress uzdod inventāra uzņemšanu caur arodbiedrībām. Nav atzīmēti zemes dalīšanas vai muižu izlaupīšanas gadījumi no strādnieku puses. Šī vara pastāvēja pārāk īsu laiku.

Sini laikmetā notikušais *pirmais legālais* Latvijas kongress**** gan ienesa jaunas pozīcijas: no federāldaļas Krievijas s.-d. strādnieku (bolševiku) partijā viņa kļuva par partijas tiešu sastāvdaļu¹¹⁰. Bet tanī pat laikā vācu okupācija faktiski saraustīja šo vienību. Okupācijā tagad apvienojās visa Latvija (bez Latgales). Iesākās meņševiku nedzirdētā nodevība, stājoties sakarā pat ar vācu monarhistiem, kamēr revolucionārā s.-d. kā Spartaka grupa¹¹¹ cenšas stāties sakaros ar Vācijas *revolucionāro* Spartaka grupu. Meņševiki-internacionālisti top galīgi izmesti no partijas, kas pārvēršas galīgi par skaidri *bolševiku* orga-

* V. I. Ķepina vārdi. Sk. *Ķepins V. I.* Raksti, 36. sēj., 392. lpp. *Red.*

** Petrogradas padomes Izpildu komitejas. *Red.*

*** T. i., Ziemeļu frontes armijās. *Red.*

**** LSD V kongress, kas notika 1917. g. 9.—19. jūlijā. *Red.*

nizāciju, ved varonīgi zemgrīdes darbu, bet nebaidās arī uzstāties atklātā demonstrācijā un aģitēt pat vācu okupantu armijā. Protams, ka cīņas upuri pa šo okupācijas laiku bija lieli. Tā nelielā grupa revolucionāro sociāldemokrātu, kas vēl tik nesen dabūja Satversmes sapulces vēlēšanās vairāk kā 2/3 balsis, varonīgā cīņā nostiprināja savus spēkus, kas jo drīz bija jāved cīņā par *Latvijas Padomju valdību*.

VIII

1918. gada decembrī norisinājās Latvijā par jaunu *proletāriskā revolūcija* un nodibināja Latvijas Padomju valdību. Neraugot uz nelielo strādnieku skaitu, tā bija *ne iekarojums*, bet tiešām *masu revolūcija* padomju ceļā. Valkā, Valmierā, Cēsīs Strādnieku padomes bija jau varas iestādes, iekams pienācā strēlnieku pulki; Rīgā revolucionārās masas uzvareja, kad strēlnieki vēl bija 30 verstis no Rīgas. Un Kurzemē (Zemgalē) *lauku muižu kalpu* padomes, — tas ir vissvarīgākais fakts agrārattiecību ziņā, — bija *revolūcijas izcīnītājas*. Kalpi paši vislielākā mērā bija *noteicēji*, vai zemi dalīt, bet *tie zemi nedalīja*, tie to apstrādāja *kopēji*. Tas ir svarīgs fakts, kas jāievēro arī, novērtējot 1919. gada Padomju valdības darbus un kļūdas agrarjautājumā.

Ko nozīmēja proletāriskā revolūcija Latvijā? Padomju valdība ar manifestu 25. decembrī 1918. gadā pasludināja sevi Rīgā par proletariāta diktatūru. Jau šini manifestā bija pasludināti visi Padomju varas iekarojumi, un tūliņ pēc Latvijas neatkarības un Padomju varas atzīšanas 10. janvārī 1919. gadā *dekrēts pasludināja visus Krievijas SFPR dekrētus, kas iznākuši līdz 25. decembrim 1918. gadā, par spēkā esošiem arī Latvijā*. Padomju vara, šis «vislielākais sabiedriskais izgudrojums vēsturē»,* bija iekarota arī Latvijā. Tas *nozīmēja* buržuāzijas varas un valsts salaušanu, visu zemu pāriešanu proletāriskās valsts īpašumā, atceļot uz visiem laikiem privātīpašumu uz zemi, visu lielu ražošanas un transporta līdzekļu, banku utt. pāriešanu Padomju varas rokās. Tas nozīmēja

* V. I. Leņina vārdi. Sk. *Leņins V. I.* Raksti, 33. sēj., 261. lpp. *Red.*

pilsoniskās preses varas salaušanu un preses atsvabināšanu no banku kapitāla varas; darbaļaužu atsvabināšanu no muižniecības aizstāves — baziņcas varas, skolas atdalīšanu no baziņcas un darbaļaužu preses, sapulču, sabiedrību brīvību *materiālu* nodrošināšanu. Tas nozīmēja sociālisma reālu celtniecību. Tas jāatgādina atkal un atkal, kaut Padomju vara Latvijā *uz laiku* kritusi, kaut bijušas darbu starpā arī kļūdas. No mūsu kļūdām mums būs mācīties.

Pa Padomju valdības laiku LKP bija *valdošā* un *vienīgā* partija. Gan vēl pastāvēja grupa «Uz priekšu» kā patstāvīga organizācija (kas nēma dalību pirmajās cīņās), bet kas jo drīz ap sevi sāka kopot tiešu kontrrevolūciju un bija jāapkaro¹¹². Tā valdībā neiegāja.

Jaunā valdība mēģināja novērst birokrātismu un sašaurināt valdības iekārtas ļaužu aparātu. Tā tādēļ nolēma, ka Padomju valdībai un [Latvijas Komunistiskās] partijas CK personāli jāsakrīt kā centrā, tā pilsētās un pat pagastos, *protams*, uz ievēlēšanas pamata. Komisariāti bija sadalīti divās grupās: tautsaimniecības (ražošanas un apgādāšanas) un revolūcijas cīņas padomēs. Šis plāns atrada Maskavas vadošajās partijas iestādēs piekrišanu (Sverdlovs), tikai ar ierunu, ka tāda organizācijas forma pieņemama tikai uz nelielas teritorijas (Leņins). Šī forma padarīja darbu vienkāršāku, bet tā radīja arī neērtības masās, kas to saprata kā tiešu partijas diktatūru. Un tad — tā saucamā bezpartijas strādnieku masa palika ārpus varas iestādēm.

Latvija, kas pēc vienošanās ar Krievijas Komunistisko partiju, kurā iegāja arī Latvijas Sociāldemokrātija, palika pagaidām par no Krievijas patstāvīgu valsti, pārdrīvoja zem padomju karoga *pirmo reizi* vēsturē *nacionālās* valsts *patstāvību*. [...]

Sausmīgos frontes un bāda apstākļos, ar ienaidniekiem no visām pusēm: ne vien vācu-latviešu, bet arī poļu un pat igauņu-somu karaspēkiem, nedabūjot no Krievijas armijas apgādībai tikpat kā nekā, — Padomju varas politika varēja būt *tikai kara komunisms*; bet viņa to neapzinājās un, gan arī varas noturēšanas agitācijas labad un armijas apgādībai, tūliņ visiem spēkiem *centās atjaunot* izpostīto rūpniecību, bieži vienkārši mākslīgi un mehāniski apvienojot sīkos *uzņēmumus*. Rezultāti bija bieži negaidīti spoži. Bet tanī pat laikā pirmajā posmā nebija

pietiekoši vērības piegriezts armijai, kuras vadība bija centralizēta Maskavā un kurai īpaši uz vietām trūka politiskās agitācijas. So kļūdu izlaboja par vēlu.

Arodbiedrības bija ražotāju biedrības, bet tās bija zināmā mērā piespiesti nodibinātas arodbiedrības, t. i., tānēs bija jāiestājas, ja negribēja palikt bez darba un bez nekā. Iniciatīvu tās neparādīja.

Labā *kooperatīvā* organizācija Rīgā, kas jau iepriekš varas saņemšanas bija partijas rokās, kļuva par labu izdalītāju un par varas glābiņu, bet bija gandrīz bezspēcīga, jo visi sagādātie pārtikas līdzekļi tika kārtīgi pānemti armijai.

Lielas grūtības radās uz laukiem, kur nebija pareizi nosvērts šķiru sastāvs un samērs. Pats par sevi Latvijā jau sen bija lielā pārsvārā bezzemnieks, tādēļ Padomju vara sevi pasludināja par strādnieku un bezzemnieku varu. Viņa laukstrādniekus drīz pieskaitīja pie strādniekiem, drīz pie bezzemniekiem, neizdodot nekad *lozungu tīrit* bezzemnieku rindas, kur ietilpa i saimniekdēli, i amatnieki, i visdažādākie *apšaubāmi* elementi. Tie nodibināja bezzemnieku padomes pagastos, uzlika pārtikas nodevas, ko tie tieši ari patērēja. Tie bieži *terorizēja vidējo* saimnieku, ne vien budzi un vietām tam pielāgoja visasākos terora līdzekļus; viņi *pārtika* labi, kamēr pilsētu strādnieki vārda īstā nozīmē — mira badu un *tomēr* varonīgi strādāja un cīnījās. Šī pēdējā spožā parādība atsvēra daudz tumšās ainas.

Armija sastāvēja iz varonīgajiem latviešu strēlnieku pulkiem no Viskrievijas revolūcijas frontes. Bet tie bija jāpapildina. Te ienāca mobilizācijas ceļā ari tieši *šķiru pretinieki*; armijas vadība bija *latviešu* virsnieku rokās, jo krievu komandieru nebija. Tie cīnījās cik necik, kamēr bija pretinieks vācietis, tie nodeva — protams, ar izņēmušiem —, tiklīdz pretinieks bija *tautiskā* pilsoņu armija.

Padomju valdība krita caur karaspēka, caur armijas kļūdām un tās komandas nodevību, bet pati armija uzreiz sabruka un dezertēja. Ja šī armija vēl turējās, kamēr bija cieša fronte, tā *dezertēja* pa lielākai daļai, tiklīdz fronte sāka brukti. Un dezertēja kā zemnieks vai bezzemnieks, kas bija cerējis un nebija dabūjis zemes piedalīšanu, tā ari labprātīgie strādnieku bataljoni, kuros ietilpa bez šķirošanas no arodbiedrībām mobilizēti, bet patiesībā bieži *izmesti* invalīdi, bijuši sīkuzņēmēji utt.

IX

Padomju valdība nepareizi vērtēja Latviju vēl kā (kaut izpostītas) rūpniecības zemi, kad tā bija jau tikusi no jauna par tipisku sīkzemnieku un zemes tikotāju zemi. Tā bija *izskaidrojama*, bet tomēr liela klūda.

Padomju valdība, otrkārt, turējās pie vecām shēmām, kas jau 1905. gadā bija klūda, vienpusīgi aizstāvot marķisma principu par lielsaimniecībām pretim sīkiem zemes tikotājiem,¹¹³ kaut gan Latvijā *nebija patiesu mašinizētu lielsaimniecību*, kā to tagad saprot. Nepacēlās tas princips agrārjautājumā, ko Komunistiskā Internacionāle gan tikai 1920. gadā pasludināja, proti, ka «proletariāta diktūra nozīmē proletariāta avangarda prasmi buržuāzijas gāšanas un proletariāta varas nostiprināšanai *uzņemties vislielākos upurus un vislielāko varonību...* jo bez lauku atbalsta nav iespējama uzvara un nav iespējama pilsētas apgādāšana ar pārtiku».* Jāatzīmē, ka tur, kur komunisti saprātīgi rīkojās, apgādāšana tomēr cik necik norisinājās, īpaši pēc marta atvieglinājumiem tirgus ziņā (dažā ziņā jaunā ekonomiskā politika),¹¹⁴ bet, kur tas nenotika, tur radās tieša pretestība, zaļā armija** utt. Grūti ticēt, vai šo klūdu nepielaišana būtu līdzējusi noturēties uz trijām frontēm, bet tas būtu remdējis dažas ļaunas *atmiņas*. Tagad tomēr 1919. gada bijušo klūdu jautājums drīz vairs nebūs nopietns jautājums. Neprasīs vairs, kā 1919. gadā bija Padomju Latvijā, bet kā *tagad* ir Padomju Krievijā, PSR Savienībā.

Agrārjautājumā bija arī vēl dažas *sīkākas* klūdas...***

X

Atsevišķi jāapskata *Latgale*. Kas valdīja Latgalē iepriekš revolūcijas? Neaprobežots krievu [cara] činavnieks ar savu absolūtu pārkrievosanas politiku; ekonomiski poļu muižnieks un pa daļai Latvijas jaunizceptais kapitālisms; latgaliskā prese, kas atlauju dabūja tikai ar 1905. gada revolūciju, bija poļu klerikāļu vai latgaliešu nacionālistiskās

* Sk. *Leņins V. I.* Raksti, 31. sēj., 134. lpp. *Red.*

** Budžu bruņotas bandas. *Red.*

*** Tālāk atkārtotas domas, kas izteiktas darbā «Agrārā daļa LKP programmā». Sk. šā sēj. 300.—301. lpp. *Red.*

buržuāzijas rokās. Kas Latgale bija Latvijas Padomju valsti? Jau pirmajā Strādnieku, strēlnieku un bezzemnieku kongresā Valkā 16. decembrī 1917. gadā ieradās delegāti no Latgales, lai tur ķemtu dalību. 1918.—19. gadā Latvijas Padomju varā jau tas it kā pats par sevi sapratās. Bet Latgales apstākļus un vajadzības neviens labi nezināja un labi nenovērtēja. To zināmā mērā uzskatīja par uzliktu nastu — pacelt Latgales kultūras līmeni, jo nebija nedz ekonomisku, nedz tradīcijas saišu, un pati Latgale laikam būtu drīzāk pieslējusies Krievijai, ja nebūtu vislaunāko carisma spaidu atmiņas. Pilsētas tieši vairāk slējās uz Krievijas pusī arī nacionālā [sastāva] ziņā. Lielās grūtības, kas te bija jāpārvar tanī pat laikā, kad visi komunistu spēki bija uz frontes, un kas zīmējās ne vien uz tautību, bet arī tīcību dažādību ar Latviju, vienup, starp Latgales laukiem un pilsētām, otrup, te noveda arī pie visnoteiktākajām kļūdām, ka agrārā jautājumā neizveda *te visnepieciešamāko* zemes dalīšanu, turpinot arī te savu padomju lielmuižu un *rentes* siksaimniecību politiku. Ja pēc Rīgas krišanas pēdējais periods te arī ienesa zināmu uzlabojumu (arteļu saimniecības), tad tomēr ne nesaudzīgu zemes dalīšanu, kas še bija *nенолидзама* kļūda. Šīs kļūdas turpina atriebties, ja arī Latgalē, īpaši pilsētās, komunistu iespaids pēdējā laikā ir negaidīti stipri pieaudzis.

Padomju varas krišana 22. maijā 1919. gadā* bija *visšausmīgākais fakts* varbūt visā proletariāta cīņas laikā. 1906. gada upuru fakti nobāl, salīdzinot ar šiem. Apvienota latviešu—vācu—krievu buržuāzija ar proletariāta asinīm pārplūdināja Rīgas ielas, Latvijas laukus. *Ja kas prata novērtēt kritušās Padomju Latvijas patieso nozīmi, tad tā bija* apvienotā buržuāzija, kura padomju atmiņas priekšā sadreb vēl tagad.

XI

Laiku pēc Padomju valdības krišanas var sadalīt divos *lielos periodos*: pirmais periods bija «komunistu gaidīšanas» periods, lietojot še kā tipisku pilsoniskās valdības radītu nosaukumu priekš īpaša nozieguma, par kuru tā

* T. i., Rīgas krišana un Vidzemes atstāšana. *Red.*

apcietināja un izraidīja no Latvijas. Patiesībā tas nozīmēja pilnīgi saprotamu tieksmi gaidīt Padomju valdības atjaunošanu ar *Krievijas Padomju varas tiešu paligu*. Šī perioda jaunās puses bija partijas pašdarbības un, galvenais, paškritikas pagrimšanas un sakarā ar to zināma pasivitāte proletāriskās masās. To pabalsta arī vēl Padomju varas pastāvēšana Latgalē un baltais terors pārējā Latvijā. Līdz ar miera slēgšanu šis periods oficiāli izbeidzas, ja arī tas klusumā vēl kādu laiku turpinās, tā apmēram līdz 1921. gadam. Šis gads ir liela lūzuma gads ne vien Latvijā (Jaunzema, Bērces un biedru noslepkavotā sociāldemokrātu koalīcijas vārdā¹¹⁵). Pēc [1920. g.] marta puča Vācijā¹¹⁶ Ļeņins pacel lozungu: vispirms *iekārot vairākumu* un pie tam *vairākumu ne vien strādnieku šķirā*, bet arī vairumu no visiem izmantotajiem darbalaudim. Kapitālisms jūtas nostiprināmies, turpretim komunistiskajās partijās vēl dzīvo agrākās cerības uz vieglu uzvaru pretim grūtajam uzdevumam par *masu* pievilkšanu. Tas dod iemeslu šim komunistisko partiju jaunā uzdevuma formulējumam, un šī cīņa dēļ vairuma velkas zem dažādiem lozungiem («vienotas frontes» lozungs, «šķira pret šķiru») atkarībā no dažādajiem etapiem līdz šai dienai.

Latvijas saimniecības attīstība atspoguļo lielākā vai mazākā mērā pasaules saimniecības attīstības gaitu, kālab tā, līdzīgi pasaules saimniecībai, iedalāma trijos periodos, gan ar savām no vietējiem apstākļiem izrietošām īpatnībām.

Pirmais etaps priekš tagadējās buržuāziskās Latvijas ilgst apmēram līdz 1923. gadam. Viņš raksturojas ar *spekulatīvo* tirdzniecības kapitālisma *uzplaukumu*. Buržuāzija, nākot pie varas, izmanto savu stāvokli, lai vieglā kārtā iedzīvotos. Tānī pat laikā Latvija pārvēršas par starptautisko spekulantu izmantošanas objektu. Zināmu lomu spēlē Latvijas robežjoslas stāvoklis starp Eiropu un PSRS. *Pirmkārt*, šeit nogulstas no Krievijas atplūstošie bēgļu un emigrantu kapitāli, papildinot, starp citu, to robu, kas ceļas no ārējās tirdzniecības bilances pasivitātes. *Otrkārt*, pēc Padomju Latvijas krišanas, pastāvot zināmai sociālai nedrošībai visā pasaule, buržuāzija *neuzdrošinās* ieguldīt kapitālu tādās sfērās, kurās tas apgrozās ilgstoši; tālab kapitālu galvenais ieplūdums notiek tirdzniecībā un kredītu sfērā, kur risks top atsvērts ar milzīgiem auglo-tāju procentiem. *Treškārt*, tālākos attīstības gados, iestā-

joties jaunai ekonomiskai politikai PSR Savienībā, rodas zināmas izredzes uz Krievijas tirgu spekulācijai, kālab Rīga klūst savā ziņā par starptautiskās spekulācijas centru. Uzplaukums Latvijas saimniecībā un arī lauksaimniecībā šīnī periodā visgarām ir spekulatīvas dabas.

Otrs periods velkas apmēram no 1923. līdz 1927. gadam. Viņš izveidojās zem *daļējas stabilizācijas* iespāda pasaules saimniecībā. Šajā periodā Latvijas saimniecības daļējā stabilizācijā raksturīgi ir divi momenti. Pirmkārt, norisinās rūpniecības *koncentrācija līdz ar zināmu viņas racionālizāciju* un lauksaimniecības *diferenciāciju*. *Tas ir asu šķiru pretišķibu nobriešanas periods.* Saimniecības attīstība šeit ieiet daudzmaiz «normālā» gultnē, t. i., sāk pielägoties vietējiem tirgiem, bet līdz ar to atklājas un uzkrājas pretrunas starp šauro iekšējo tirgu un ražošanas izplešanās spējām.

Rūpniecības un apgrozības laukā ievērojams vispirms ārzemju kapitāla ilgtermiņa ieguldījumu *pieaugums* sakārā ar to, ka Eiropas kapitāli, lai aizklātu robu pasaules tirgū, ir spiesti ar Padomju Krieviju uzsākt saimnieciskus sakarus, jo vairāk tādēļ, ka svarīgākie saimnieciskie uzņēmumi Latvijā pirms kara bija galvenā kārtā ārzemnieku rokās, kālab še uzglabājušās dažādās saistības ar ārzemju kapitālu. Ievērojot visu to, šis periods raksturojas ar nemītigu ārzemju kapitālu *izplešanos visās sfērās*. Tomēr zem šīs it kā vienmērīgās attīstības, kura redzama no vispārējiem rūpniecības attīstības skaitļiem, šajā periodā slēpjās *nacionālā kapitāla krize*. Latvija, neraugoties uz tās juridisko neatkarību, priekš dažādām imperiālistu grupām faktiski ir ne vairāk kā to puskolonija, kura topo izmantota, pirmkārt, kā izejvielu, otrkārt, kā attīstīta un lēta darbaspēka avots, *treškārt*, kā ārzemju preču tirgus un, *ceturtkārt*, priekš tam, lai nodrošinātu politiskas un ekonomiskas un jo sevišķi kara pozīcijas pret PSRS.

Novērojams arī koncentrācijas un racionālizācijas process, kas norit šajā laikā, spilgti izpaužas lielo uzņēmumu specifiskā svara pieaugums kā strādnieku, tā produkcijas ziņā. Uzņēmumu skaita pieaugums redzams pie sīk- un pie lieluzņēmumiem; krišanās turpretim pie vidējiem uzņēmumiem.

Lauksaimniecības attīstība šajā periodā norit, *pirmkārt*, zem agrārās reformas, *otrkārt*, zem pasaules lauksaimniecības krīzes iespāda.

Trešā perioda pazīmes Latvijas saimniecībā izpaužas visai spīgti. Tās saimniecības šaurais iekšējais pamats noved pie tā, ka kapitālisma stabilizācijas iršana šeit atbalsojas augstākā mērā sāpigi un daudzos gadījumos draud novest visu valsts saimniecību pie atklāta bankrota. Tam pievienojas 1928. gada neražas gads. Protams, pie visparējas krizes tas noved, tikai pateicoties: zemajai lauk-saimniecības tehnikai un *visai tagadējās iekārtas saimnieciskai politikai*. Latvijas rūpniecība arvien vairāk iestieg ilgstošas krizes (depresijas) apstākļos, pie kuriem ārkārtīgi gausa atdzīvošanās kādā nebūt atsevišķā rūpniecības nozarē sakrit vienlaikus ar asu krizi citās rūpniecības nozarēs. Sevišķi strauji paasina šo procesu pasaules saimniecības krizes iespāids, kurš ar katu dienu jo asāk atsaucas Latvijā. Tas atrod izpaudumu — rūpniecības sašaurināšana, bezdarba straujā pieaugumā, ārkārtējās finansiālās grūtībās.

Ipašu vietu ieņem *Latgale*, kuras plašie sīkās un nabadzīgās zemniecības slāņi novesti līdz bāda stāvoklim. Latvijas buržuāzijas attiecības pret Latgali raksturojamas kā nacionāli koloniālas ekspluatācijas attiecības. Tās izpaužas ne vien iekš tā, ka Latgale tiek uzskatīta kā lauku vergu — respektīvi, laukstrādnieku rezervuārs, ka no pabalstiem un kreditiem, kuri tiek ieguldīti lauksaimniecībā, uz Latgali aiziet tikai niecīgs procents, bet arī iekš tā, ka agrārā reforma nepamazināja zemes badu. Tānī pat laikā zemes spekulācija sacel zemes cenas augstāk kā jebkādā citā apgabalā un tādā kārtā laupa jau tā sīkos Latgales zemniecības līdzekļus zemes spekulantiem par labu. Reālās algas krišana pēdējos gados pilsētā un uz laukiem norit tik strauji, ka priekš lielākās strādnieku daļas tas nozīmē algas krišanos zem normālas iztikas, darbaspēka vērtības ražošanas un atražošanas līmeņa. Tānī pat laikā paasinās pretišķības starp lauku lielsaimniekiem un sīksaimniecībām, kas nebauda nekādu atbalstu no pie valsts stūres esošiem lielsaimniekiem. Saskaņā ar šīm saimniecisko apstākļu maiņām mainījās zināmā mērā Komunistiskās partijas politika. Jo sevišķi partijā ar lielu pagātni nevarēja iztikt *bez novirzieniem*. Ja tie *pirmajā periodā* bija vairāk «kreisa» rakstura, pret kuru 1921. gadā uzstājās Ļeņins un Kominterne kā pret galveno pretinieku (uz tūlītēju Padomju varu), tad *otrā periodā* visvairāk draudoši top *labējie novirzieni* un jāpastiprina cīņa pret sociāl-

demokrātiju un tās iespaidu, jo vairāk, kad dienu pēc dienas sociāldemokrāti top atklāti par fašisma nevis apkarotājiem, bet pabalstītājiem. Taču, masām ejot uz kreiso pusī, rodas arī agrākās ilūzijas, savu spēku pārvērtēšana, pretinieka spēku nenovērtēšana, vārdu sakot, kaut arī mazākā mērā, «kreisi» novirzieni. Partijas uzdevums — stingri noteikta ģenerālā līnija, iekšēja cīņa pret abām frontēm, vispirmā vietā labpusējo.

XII

Tātad partijas svarīgākais uzdevums tagadējā etapā ir strādnieku šķiras, plašāk, visu darbaļaužu vairuma *iekarošana*, pareizāk, to *atkarošana* no buržuāzijas un, kas vēl grūtāk un vajadzīgāk, no s.-d. iespaida. Lai šo uzdevumu izpildītu, mums jāaplūko tagadējais šķiru un partiju sastāvs un samērs Latvijā.

Agrākās, vienotās pilsētu vācu finansu un rūpniecības buržuāzijas un lauku muižniecības, vienup, un latviešu buržuāzijas (pilsētas namsaimnieku, banku un mazliet rūpniecības) apvienība ar lielzemniecību, otrup, vietā pretim lielām strādnieku masām, tagad Latvijā ir *skaitliski vājināta strādniecība*, bet visā kopumā *stiprināta*, ja arī ekonomiski vājināta buržuāzija.

Valdošā šķira ir buržuāzija, sastāvoša no divām lielām daļām (frakcijām): pilsētu un galvenā kārtā lauku. Bet kā visā pilsoniskā pasaulē, tā arī Latvijā pilsētu buržuāzijai, kaut mazskaitlīgākai pēc skaita un Latvijā arī pēc mantīgā stāvokļa, samērā ar skaitu piekrīt *ielāka loma* nekā laukiem.

1. Pilsētas buržuāzijas partiju sastāvu noteic pašas rūpniecības sastāvs, saskaldīts daudz sīkās grupās, kurām atbilst attiecīgas partijas organizācijas, atsevišķi niecīgas pēc skaita. Tās apvienojas divās grupās — reakcionārā nacionālistu grupa (A. Bergs) un «liberālais» demokrātiskais centrs, pirmā grupa finansiāla, banku un namsaimnieku grupa, otrā rūpnieciska. Programmas *reakcionāribas* ziņā viņas abas ir visai tuvas. Bet viņām blakus pastāv vēl nacionālburžuāzijas grupas: ebreju, kas pārvalda tirdzniecību; vācu rūpnieku un laukīpašnieku (bijušo baronu) un Latgales poļu grupas. Ja «demokrātiskās»

republikas pirmos gados «demokrāti» vienā otrā ziņā vēl bija parlamentāri un tikai nacionālisti noteikti un atklāti antiparlamentāriska partija, tad šī izšķirība tagad gandrīz *pilnīgi likvidējusies* un abas partijas tuvojas anti-parlamentāriskam fašismam.

Ārpus šīm partijām, bet ciešā atkarībā ir dažādas sīkpilsoniskas grupas.

2. Lauku buržuāzija ar vadošo Zemnieku savienību priekšgalā, kuras vadoņi reizē ir arī pilsētu kapitālisti, baņķieri utt. Zemnieku savienībā pat ir saimnieciski atšķirošas grupas: lopkopības un citu intensīvāku kultūru grupas, vienup, graudkopības, otrup, bet arī viņu starpā *zūd politiskas* nesaskaņas, un tās pretim proletariātam tuvojas *fašistiskajai* apvienībai. Ievērojot viņu, ekonomiskā ziņā, mazskaitlību, viņu stiprā puse ir uzturēt visu *saimnieku-zemnieku vienības* ilūzijas.

Zemnieku savienībai blakus pastāv dažādas vidēju, sīk- un jaunzemnieku grupas, ar kuru balsīm savu politisko karjeru ved dažādi veikli avantūristi. Kā pilsētās pulcējas sīkpilsonība ap savu buržuāziju, tā lauku sīkzemniecība stāv atkarībā un atbalsta lauku lielburžuāziju. Ap šo pašu grupu balsīm sevišķi lakstojas *sociāldemokrāti*.

3. Latvijas «s.-d. strādnieku partija», visnodevīgākā no visas pasaules sociālnodevīgām sociāldemokrātu partijām, kas uz 1918./19. gada revolūcijas cīnītāju kapa *piesavināja* sev *agrāk revolucionārās s.-d. strādnieku partijas vārdu* un *vēsturi* un ar šo laupījumu no niecīgas partijas, pareizāk, izmestu vai no tās labprāt aizmukušu bijušo biedru grupas, kā vienīgā legālā partija ar skaļiem opozīcijas lozungiem vārdos guva lielas pilsoniski demokrātiskas politikas uzvaras: lielu biedru skaitu, vēl daudz lielāku balsu skaitu, ar kuru palīdzību tie spēlēja un vēl spēlē lielu lomu Latvijas «demokrātijas» politiskā dzīvē. Uz kādu šķiru atbalstās šī partija? Viņa pati sauc sevi par strādnieku un, viņu pašu izdomātu, *inteligences* (to starpā ierēdņu) šķiru. Aiz viņas tiešām ir vēl diezgan liels skaits strādnieku, bet viņas vadoņi paši jau atzīst, ka viņi vairs neesot *vienīgi strādnieku partija*. Sakarā ar agrārreformas projektu un zemes dalīšanu viņiem bija liels iespaids uz jaunsaimniekiem, bet šis iespaids pamazām zudis un vēl zūd — īpaši pēc tam, kad no viņiem atdalījās tā saucamie mazinieki, kas pakāpeniski savu partiju pārvērta par atklāti nesociālistisku, bet sīkpilsoniski fašis-

tisku grupu.* Sociāldemokrāti atgriezās uz pilsētu, kur viņi, veikli rikodamies ar populāriem kreisiem lozungiem, atkal un atkal gan *zaudē agrākos piekritējus*, bet *gūst to vietā vēlēšanās jaunas balsis*.

Viņi pēc rindas uztvēra: *nacionālistisku Latvijas «patstāvības»* lozungu un kopā ar buržuāziju «*pasludināja*» «*ne-atkarīgu*» Latvijas republiku ar vārdos visdemokrātiskāko konstitūciju, bet blakus uzturot spēkā cara soda likumus un Kerensa reakcionāros «*brīvības*» dekrētus¹¹⁷. Viņi uztvēra *agrārprogrammu* roku rokā ar buržuāziju un ar kopēju plānu izravēt komunismu. Bet viņi darbos gan kā *koalīcijas partija*, gan kā *vienīgā opozīcijas partija* ir vienmēr uz visnodevīgāko kalpojuši buržuāzijas un buržuāziskās valsts interesēm, nostādot pēdējās kā progresu intereses *pārāk par strādniecības* interesēm. [...] *Ne šķiru cīņu pret buržuāziju* — šķiru pret šķiru, bet *cieši kopā ar buržuāziju* kā pret *galveno ienaidnieku* pret kreiso strādniecību un komunismu. Tie ir uz beidzamo kompromitējušies strādnieku priekšā, bet, pasludinot visnesaudzīgāko cīņu pret sociāldemokrātisko nodevēju partiju, nekādā ziņā nedrīkst nenovērtēt viņu lomu un *pagaidām vēl lielo iespāidu strādniecības masās*, sējot ilūzijas par «s.-d. sabrukumu» un «pilsoniskās demokrātijas ilūziju» laika izbeigšanos. Viņa zināmos gadījumos un zināmos apstākļos *prot pielāgoties masu kustības uzplūdiem*, liekuļojot masu saimniecisko interešu aizstāvību, lai tādā ceļā iegūtu masu uzticību un izšķirošā cīņas brīdī visneģēlīgākā kārtā nodotu šo *masu galvenās šķiru intereses*. Sociāldemokrātija sastāda *buržuāzijas rezervi* kādas nebūt *kreisās koalīcijas valdības* gadījumam, ja masu kustības uzplūdums pagaidām izjauktu fašistisko apvērsumu plānus un sakompromitētu fašistisko koalīcijas valdību, pie kam tādā gadījumā s.-d. pienāktos valdībā spēlēt *vēl daudz nodevīgāku lomu*, nekā *tas bijis līdz šim*.

XIII

Arī Latvijas s.-d. partija ir 1930. gadā pieņēmusi jaunu programmu. Tā pati par sevi nekā nesniedz, kā nebūtu citās, *nerevolucionārās* s.-d. programmās, bet tā ir ļemta

* Sk. 91. piezīmi. Red.

no *visjaunākās* melu programmu fabrikas Vīnē (t. s. Austrijas «marksistu»¹¹⁸ radikāli skanošās programmas). Nenlūkojot uz viņas radikālo frāzi, tā ir tipiska utopiska sapratne par to, ka kapitālisms attīstīsies vienlaidus līdz savai augstākai formai, kas novēd stāvoklī, kad kapitālisms kļūst par šķērsli *visas sabiedrības* tālākai attīstībai. Tānī pašā laikā pieaug proletariāta skaits un Latvijas s.-d. partijas jaunizgudrotā darba *inteligences* šķira, kas novēd pie «tautas vairuma» iekarošanas un ar vēlēšanu zīmītes palīdzību, pievienojoties sīkzemniekiem un citiem jaudīm, pie *valsts varas mierigas pāriešanas proletariāta un tā sabiedroto rokās*, bet *ne tādēļ*, lai atceltu šo pilsonisko demokrātiju. Tas viss tuvina to brīdi, «kad sociālisma ievešanas *noteikumi* būs *nobrieduši» (kas šos noteikumus izstrādās, nav sacīts), tad «*sitis stunda* kapitālistu šķiras atsavināšanas *sākumam* un ražošanas līdzekļu *nodošanai* sabiedrības rokās». Kapitālisti steigsies nodot savu *atsavināmo* kapitālu (programma *aizmirst* piezīmēt, vai pret atlīdzību jeb bez tās, bet tā visādā ziņā nerunā par *konfiskāciju*).*

«Tā rodas iespēja šo *kapitālistisko ražošanas* un *apmaiņas* vadību *pārvērst* *plānveidīgā sociālistiskās ražošanas* un *apmaiņas* vadībā, kas atbilst visas sabiedrības interesēm. Tā attīstās sociālisma objektīvie priekšnoteikumi, kas dod iespēju *atsavināt* ražošanas līdzekļus lielkapitālistiem un nodot tos visas sabiedrības rokās.»

Pilnīgi tā, kā zobojās viens no sociālisma tēviem — F. Engelss par «revolūciju kā kaut ko, ko var izbeigt *vienā dienā*», kad *pulkstens nosit divpadsmito stundu*.

Bet *nu*, nodevuši labprātīgi ražošanas līdzekļus, apķeras paši kapitālisti un *sāk pretoties*. Tikai tad «strādnieku šķira būs spiesta ar diktatūras palīdzību salauzt buržuāzijas pretestību sociālistiskās iekārtas uzbūves darbam, ja buržuāzija mēģinātu ar aktīvu pretošanos kavēt darba tautas valsts varu viņas uzdevumu pildīšanā». Bet, «*iekarojusi valsts varu*, strādnieku šķira *nenodibinās jaunu šķiru valsti*». Tātad nemaz nav saprotams, ko šīnī gadījumā domā programmas vārds «diktatūra»; acīmredzot kādu s.-d. partijas generāli. Programma min gan šķiru cīņu, bet kā viņa to saprot? Visādā ziņā ne *revolucionārā* Marks un Ķēnīna saprtnē kā šķiru cīņu, kas izbeidzas

* Sk. *Markss K., Engelss F.* Vēstuļu izlase. R., 1952, 326. lpp. Red.

ar *proletariāta diktatūru*, kas ir pāreja uz visu šķiru atcelšanu un uz sabiedrību bez šķirām.

Tiesa gan, turpat *blakus* programma arī iedomājas citu gadījumu:

«Lātvijas proletariāts *nevār palaisties* uz to, ka buržuāzija labprātīgi atteikties no savas varas un mierīgi padosies tautas vairākuma lēmumiem. Buržuāzija, samierinādamās ar demokrātisko republiku, kamēr šī republika nodrošina viņas varu, neatteikties kontrrevolūcijas ceļā iznīcināt demokrātisko republiku, lai nodrošinātu savu diktatūru, tikko tautas vairākums nostāsies pret buržuāziju un valsts vara draudēs pāriet strādnieku šķiras rokās.»

Viņa* aizmirsusī Marksā mācības, ka vēl nekad un nekur pasaulē neviena šķira nav labprātīgi un bez nāvīgas cīņas atdevusi savu varu, sevišķi ekonomisko.

Citādi izteicas s.-d. programma par pilsoniskās demokrātijas aizstāvēšanu:

«Cīņā ar pieaugošo strādnieku kustību *mantīgā pilsonibā ronas tieksmes aprobežot strādnieku politiskās un sociālās tiesibas un sagraut demokrātisko valsts iekārtu*, lai nodibinātu lielpilsonības fašistisku diktatūru. Tādas mantīgās pilsonības tieksmes apdraud *ne vien proletariātu, bet arī sīkzemniecību un vidus šķiras*, jo nodod viņas lielkapitālu un atsevišķu lielpilsoņu kliķu kalpībā. *Pret šīm tieksmēm sociāldemokrātija cīnīsies visiem līdzekļiem*, padarot proletariātu garīgi un fiziski organizētas cīņas spējīgu. — *Cīņā pret fašistiskā apvērsuma mēģinājumu sociāldemokrātija saukš strādniekus un armiju ar ieročiem rokās aizstāvēt demokrātisko republiku.*»

Tā žvadzina programma ieročus; kā s.-d. partija ... *reāli* ved šo cīņu, mēs jau redzējām. Programma dižojas ar to, ka «revolucionārās cīņās Latvijas strādniecības šķira kopā ar lauku bezzemniekiem *izcīnīja Latvijas republikāniski demokrātisko valsts satversmi* un līdz ar to ieguva sev zināmas tiesības cīņai pret pilsonības izmantošanas tieksmēm». — «*Kā revolūcija un agrārā reforma atbrīvoja laukus?*»

«Latvijas strādnieku šķira kopā ar lauku bezzemniekiem un sīkzemniekiem revolucionārās cīņās pret muižniecību izkarojusi Latvijas agrāro reformu.»

Sie teikumi ir no svara, lai nojēgtu, *kā programma* sāprot «revolucionārās cīņas»: tās bija — runas un balsošanas saeimā un vienreizēja visu s.-d. aiziešana iepriekš balsošanas no sēžu zāles. Un tas bija viss.

* T. i., oportūnistiskā Latvijas SDSP. *Red.*

Programma turpina:

«Bet notikusi revolūcija neiznīcināja Latvijā pastāvošo kapitālistisko ražošanas iekārtu un *pilsonibas valdošo stāvokli* sabiedrībā. Latvijā tagad valda pilsonība, kas gatava savas šķiras kundzības uzturēšanai izlietot visus viņas rokās atrodošos varas līdzekļus.»

Tas arī nevarēja būt citādi, jo šī «*revolūcija*» bija *kontrrevolūcija pret Padomju varu*, ko tā *nedzirdēti asināni* apspieda, bet *ne strādnieku šķira* veda šo *kontrrevolūciju* — tas ir tiešs strādnieku šķiras apvainojums, bet vācu, krievu un latviešu *pilsoniba un muižnieciba* ar Golca, Bermonta u. c. *bandām priekšgalā*.

Programma ne vārda *neiebilst par 1/6 daļu* pasaules, kur valda strādniecība un ar tieši neticamu veiksmi ceļ sociālismu; runājot par saimniecību tuvināšanos, viņa min pēc Igaunijas un Lietuvas *ari Krieviju*, bet ne konkrēti Padomju Krieviju, bet kādu abstraktu Krieviju. Ar vārdu sakot, tā ir s.-d. partijas liekulīga programma, *tā nav sociālisma programma*. Uzticīga s.-d. programmām, tā, protams, atstāj reliģiju kā privātu lietu, lai arī s.-d. mācītājiem un citiem liekuļiem būtu vieta partijā.

S.-d. partijas programma jāapskata sakarā ar *zemes reformu Latvijā*. To «*izcīnīja*» sociāldemokrātija *saeimā* roku rokā ar pilsonību.

«Atsavinot muižas un ierīkojot 150 tūkst. jaunsaimniecības, lai gan saimnieciski neizdevīgi, tomēr no politiskā viedokļa pilnīgi nepieciešami, pa daļai arī aiz nacionāliem motīviem, jo muižas atradās vāciešu rokās. Tomēr pats svarīgākais ir tas, ka citādā veidā nebija iespējams atturet komunisma vilni. Mēs redzam..., ka šie sīksaimnieki, kas agrāk balsoja par komunistiem un s.-d., nodibinājuši savu partiju, kas atbalsta tagad pilsonisko valdību» (Bergs).*

Tā skaidroja pilsoņi.

S.-d. strādnieku partijas dalīšanas nolūks bija, kā tie tieši izteicās, ātri, *kaut par atmaksu, izdalit zemi, lai «izravētu komunistus*», kamēr *Leņina lozungs ir — izdalīt to vienīgi par velti, lai nodrošinātu komunistu varu*. S.-d. nolūks bija *saistīt bezzemnieku pie buržuāzijas, pie Zemnieku savienības, Leņina: atkarot zemniecību no buržuāzijas* un to saistīt ar *proletariātu*. Raug, kā jāsaproš starpība starp *Leņina* un *Latvijas zemes dalīšanām*.

No s.-d. «reformas» darba izverda arī viņu turpmākā politika. Sociāldemokrātu tā saucamā mazinieku grupa

* Tālāk seko teksts no avīzes «*Latvija*». Sk. šā sēj. 303. lpp. *Red.*

tieši strādāja savu darbu. Tie, kas agrāk apsolīja zemi visiem, ari bezinventārniekiem, tagad izlika no dalāmām muižām laukstrādniekus, lai to iedalītu zemes tīkotājiem, kam bija lopi. Un kad kalpi uz komunistu uzsaukumu liedzās atstāt dalāmās muižas? Tad tiešām 1922. g. 27. aprīli s.-d. «Laukstrādnieks» rakstīja «par lielajiem Jurģiem»: «Šī aģitācija kurina nemieru. Jurģi paliek jo sarežģītāki.» — «Ja šie jurģi izies *gludi*, tad reforma ir galīgi uzvarējusi.»

Visi reāli kalpu protesti un lūgumi atstāt zemi *viņu kopapstrādībā tika atmesti*. Bet — bez revolūcijas, protams, kalpi muižās noturēties nevarēja; tos izlika.

Kā programma skatās uz lielīpašumu lauksaimniekiem un uz zemnieku savienībām? Vai tie ir *agrākie* kautskisti (tagadējais Kautskis pats ir revizionists) jeb reformisti — revizionisti? Par to *bija domstarpības*, un tās izstrīpoja. Palika nenozīmīga vispārēja frāze.

«Ari lauksaimniecība padota vispārējiem kapitālistiskās attīstības iespādiem un pretrunām. Pasaules saimniecības kopsakari, lielrūpniecības attīstība, tirdzniecīskā un banku kapitāla saimniecīskās varas pieaugšana — tas viss novēd pie kapitāla saimniecīskās varas iespiēšanās laukos un lauksaimniecībā. Rūpniecīkais, tirdzniecīkais un banku kapitāls ierauj plašus zemnieku slāņus savā kapitālistiskajā izmantošanā, kas *bieži* (!) nes pat *tiri* spekulācijas un auglošanas raksturu. Šī kapitāla saimniecīskā uzvara proletarizē zināmus zemnieku slāņus un palielina uz pilsētām bēgošās proletarizētās masas, tomēr *tā neiznīcīna* *paštāvīgo zemnieku saimniecības*.»

Citā pantā tas burtiski attiecināts uz Latviju.

Kāds s.-d. runātājs gan izteicās: «*Ja mēs gribam* (bet kas to teic, ka s.-d. to grib?) atsist reakcijas uzbrukumus, pasargāt Latvijas proletariātu no fašisma briesmām, tad mums ir *jāmēģina* iekarot lauku darbaļaužu sirdis un galvas mūsu lietai.» Viņam tieši atbild tagadējais partijas galva, agrākais radikālis Menders: «*Daļa jaunsaimnieku* no mums aiziet, tas ir *neizbēgams* process.» — «*Tā ir stupida** demagogīja karot par jaunsaimnieku sirdīm un galvām.» — «*Pret katru zemes dalīšanu.*» — «*Ir nodibinājies* uz laukiem zināms statuss, zināms stāvoklis, *zināmas attiecības mazo un lielo ipašumu starpā.*» — «*Mūsu uzdevums tagad ir sargāt* šo agrāro reformu.» Skaidri un gaiši: zemnieku savienībnieki! Nebaidieties no mums. Jo *teiksim*

* — strupa (rupja). *Red.*

skaidri, mūsu priekšā sociālisms *vēl nestāv kā dienas jaunājums*. Programma arī pati runā skaidru valodu. «Strādnieku šķira necīnās pret zemnieka darba īpašumu, bet atbalsta darba zemnieku intereses pret kapitālistisko izmantošanu. Aizstāvot sīkzemnieku *patiesās* intereses un *saskanojot tās ar vispārējām tautsaimniecības interesēm*, sociāldemokrātija saista šos sīkzemniecības slāņus kopējā cīņas frontē pret lielkapitāla varu.»

Tālāk, pārdrukājot parastās s.-d. tā saucamās minimālējeb demokrātiskās programmas prasības, programma atzīmē:

1. lauksaimniecības *ražības* pacelšanas prasības un prasa izglītības līmeņa un tehnikas pacelšanu;

2. lauksaimniecības produktu tirgus monopolu, kredītu, nodokļu pazemināšanu u. tml. labas lietas. To visu, cik tālu tas saskan ar *kapitālistiska* progresu un *kapitālistiski demokrātiskās valsts interesēm*. Uz tā paša pamata: rentes šķirēju tiesas u. tml. Latgalei tas pats, tikai vēl uzsverot purvāju, tas ir, «vēl neapstrādātu [zemju] iedalīšanu zemes fondā».

Bet pēc *sociālisma uzvaras*? «Strādnieku šķira, pie varas nākusi» (ne par kādu *uzvaru* nav runas!), «*atsavinās liegos* zemes īpašumus un *padarīs* tos par *visas tautas īpašumu*». *Atsavinās?* Vai *par velti* (konfiskācija), jeb *par naudu* (atmaksu, tas ir, atpirks!). Ja *par naudu*, tad kapitālistu šķira kā šķira dabūs *atmaksu* ne vien *par privileģijām*, bet arī *par savu strādnieku sviedriem*, jo nedz zemi, nedz tās labojumus *radījuši* viņi taču nav. Bet zemnieki? Kamēr Ķēniņs un komunisti sludināja, ka tie pārvedīs arī darba zemniekus sociālismā, tikai vienīgi uz labprātīgas vienošanās pamata, s.-d. programma raksta: Tādā ceļā «ar tehnikas, izdevīgas apmaiņas u. tml. līdzekļiem padarot zemnieku *privātsaimniecību* par *patstāvigu* sociālistiskās sabiedrības locekli, sociālisms *pacels* arī zemnieka labklājību un neatkarību *līdz tādam līmenim*, kāds kapitālistiskā sabiedrībā nav sasniedzams». Tas viss. Zemnieku *privātipašums* *paliek mūžīgi*, arī sociālistiskajā sabiedrībā.

Tā ir programma, kas noved līdz absurdam un mums uz gaišāko rāda, kāda *nedrīkst* būt proletārisko revolūciju laikmeta *revolucionāru* programma.

XIV

Latvijas revolucionārajai sociāldemokrātijai bija kopš Stokholmas kongresa ar Krievijas Sociāldemokrātisko strādnieku partiju *vienīga* programma ar viņas principiālo daļu un tad demokrātisko minimāl- un praktisko prasību programmu. Solitos agrārprogrammas papildinājumus Krievijas agrārprogrammas vietā Latvijas Sociāldemokrātija netika iesniegusi, un Latvijas Sociāldemokrātija parlikā *bez agrārprogrammas*. Līdz ar pārsaukšanos par Latvijas Komunistisko partiju viņa savā VI kongresā *pienēma bez ierunām* Krievijas un vēlākās Vissavienības *Komunistiskās (bolševiku) partijas programmu*. Bet šī pēdējā bija padomju iekārtai, proletariāta diktatūras uzvarai piemērota programma, un tās nepietika vairs *uzvarētai un atpakaļ atmestai* Latvijas Komunistiskajai partijai.

Leņinisms arī šīnī ziņā ir konkrēti dialektisks. Mēs cīnāmies par politiskās varas kā proletariāta un trūcīgās zemniecības valdības *iekarošanu*. Nemot šo varu savās rokās, proletariāts iet pāri par pilsoniskās valsts rāmjiem, un mēs atklāti sludinām, ka šis ceļš ved uz [buržuāziskās] valsts varas sagraušanu un Padomju republiku. Bet papiēkšu vajag iekarot šo varu, t. i., ja tā atņemta, to *ņemt no jauna*, un tikai tad mums rodas iespēja un uzdevums *galīgi atmest minimālprogrammu* kā nevajadzīgu, jo agrāk tāda izmešana nozīmētu pasludinājumu, ka mēs jau uzvarējuši, iekams mēs uzvarējuši.

Programmas trūkums šīnī jautājumā pēc 1919. gada mums cēla dažādus principiālus un bezprincipa novirzienus drīz uz labējo, drīz uz «kreiso» pusī, kuru kļūda galvenām kārtām pastāvēja *nedialektiskā dažādo etapu ignorēšanā vai nesaprašanā*.

Iestājoties etapam, kurā buržuāzija atklāti pāriet uz cīnu par fašismu jeb atklāti pašā fašismā, šis *jautājums atkrit* un pat tādās cīnās kā Latvijā 22. augustā 1928. gadā streikā pret arodbiedrību slēgšanu jau atkrit jautājums par demokrātiskām brīvibām, atskan lozungs par padomju iekārtu un cīnu par to. Bet šīnī ziņā ikreiz «*jādod noteikts lozungs*». Proletariātam vienmēr jābūt gatavam gāzt jebkuru pilsonisko* valdību, bet viņam, viņa

* — buržuāzisko. *Red.*

valdībai arī jāzina, ka to izvest nevar, iekams nav iekarots darba masu vairākums.

Agrārjautājuma trūkumu partijai izpildīja Vislatvijas konferences pieņemtā agrārprogramma. Tā Latvijas Komunistiskā partija ilgus gadus palika *bez skaidri noteiktas vispārējas programmas*, aprobežojoties ar vairāk vai mazāk vispārējām taktikas rezolūcijām, bet tai bija pirmo reizi agrārprogramma. [...]

XV

Gala mērķis Latvijas Komunistiskajai partijai ir kapitalistiskās saimniecības vietā ievest *komunistisko iekārtu*. Starp kapitālismu un komunismu jābūt *pārejas periodam* uz sociālismu un vēlāk — pēdējo sociālo stadiju — komunismu. Padomju Krievija un vēlāk PSRS šo celtniecības darbu varēja arī *viena iesākt* un sociālisma stadiju novest līdz galam kaut vienā vien valstī, kura tomēr apnem ^{1/6} no visas pasaules un kuras dabas bagātības, pilnīgi izkoptas, var apmierināt visas saimnieciskās attīstības prasības. Latvijas KP savu pārejas stadiju un pirmo soli uz to — proletārisko revolūciju var iedomāties *vienīgi* un tikai ciešā sakarā ar citām zemēm, kopā vai nu ar jau *uzvarējušo* PSRS, jeb ar vēl *gaidāmo* revolūciju Vācijā, Polijā vai tml. *Pirmais periods* pēc 1919. g., kā redzējām, bija orientēšanās uz tiešu PSRS palīgu jeb tā sauktā komunistu gaidīšana, bet šī tieksme ir šad un tad (piemēram, 1926. gadā [LKP] XXIII konferencē, 1928. g. rudenī) parādījusies no jauna, neskaitoties ar tās tobrīd reālo neiespējamību.

Attiecibām pret PSRS programmā vienmēr pieder *pirma vieta*. Viņas kā visas pasaules proletariāta sociālistiskās tēvijas aizstāvēšana no iekšienes, kad tanī ieies arī Padomju Latvija, no ārienes, kamēr Latvija vēl būs pilsoniskas valdības rokās, no kuras puses arī nenāktu uzbrukums! Padomju Latvija 1919. gadā bija par tūlītēju ieiesanu Krievijas Padomju Republiku skaitā*, un tikai aiz ārpolitiskiem iemesliem tas uzreiz netika izvests dzīvē. Tikai pēc Rīgas krišanas savā nelielajā sastāvā** viņa

* T. i., par federatīvu valstisku apvienošanos ar KSFPR. *Red.*

** T. i., pastāvot Padomju varai tikai Latgalē. *Red.*

iegāja apvienībā,* no kuras izauga vēlākā PSR Savienība. Pēc Padomju Latvijas galīgas krišanas nāca komunistu gaidīšanas laiks, tieksmes, kuras kā utopiskas bija jāapkarot¹¹⁹. Tad reizē bija jāsāk *revolucionāra cīņa masās par tuvošanos [Padomju] Krievijai*. To motivēja vispirmā kārtā ar *saimnieciskām interesēm*. Latvijas atraušana no Krievijas ir zaudējums, ko neviens cita *zeme atsvērt* nevar. Bet šai cīņā masās nav un nevar būt par *tiešu mērķi* jebkāda līguma slēgšana. Patiesais lozungs ir cīņa *pret imperiālisma uzbrukumiem, par PSRS* ne vien kā pilsētu un lauku proletariāta un darbaļaužu un vispār trūcīgo slāņu *sociālistisko tēviju*, bet tagadējā etapā arī kā trūcīgās un pat vidējās *zemniecības atsvabinātāju* kolektīvu *saimniecību* organizēšanas celā. Bet, jo tālāk iet PSRS *socializēšanas* darbs, jo vairāk tuvojas vispasaules apvie-notās buržuāzijas asīnainā intervencija, karš uz dzīvību un nāvi starp divām sistēmām, kur vienā pusē stāvēs vispasaules buržuāzija, otrā — vispasaules proletariāts un tā vadītā pārējo darbaļaužu armija. Šī pēdējā cīņa ir ne-novēršama, bet tā var beigties tikai ar proletariāta uz-varu. «Vispasaules buržuāzijas cīņu *pret Krievijas Padomju republiku, kas nenovēršami grupē ap sevi, no vienās puses — visu zemu apzinīgo strādnieku padomju kus-tību, no otras puses — visas koloniju un apspiesto tautību nacionālās atbrīvošanās kūstības...*» (Leņins).** Un jo-sevišķi Latvijas buržuāzijas mežonīgais šķiras naids pret revolucionāro masu kustību, viņas pastāvīgās bailes no-revolūcijas padara to par *visnegantāko PSRS ienaidnieku, kurš gatavs likt uz spēli visus savus spēkus imperiālistu kontrrevolucionārā kara gājiensā pret PSRS*. Tādēļ pre-tēji šai buržuāzijas provokācijas un kara gatavošanas po-litikai pret Republiku Savienību partijai jāuzstājas par visciešāko *saimniecisko* un *politisko* vienību ar PSRS, *propagandējot šo vienību kā tiešu revolūcijas lozungu*, kas realizējams vienīgi cīņā par tagadējās buržuāziskās iekārtas gāšanu, par strādnieku un darba zemnieku, t. i., Padomju valdību Latvijā.

Skaidri jāapzinās, ka šai cīņai jābūt revolucionārai ne-vien vārdos, tai jābūt gatavai arī uz drosmi *pret jebkurut*.

* Padomju republiku militāri politiskajā savienībā, kas nodibinājās 1919. g. 1. jūnijā. *Red.*

** Leņins V. I. Raksti, 31. sēj., 120. lpp. *Red.*

militāro soli jeb tā sagatavošanu, jo kara jautājumos pilsoniskās valdības nekādas saudzības nepazīst.

Reizē ar to PSRS savā lielajā celtniecības darbā ir un būs ik dienas jo stiprākā mērā vislielākais *cīņas līdzeklis par komunisma* uzvaru, par visas cilvēces un vienā no pirmajām vietām Latvijas atsvabināšanu. To, ko līdz šim gaidīja tikai no PSRS ieročiem, kamēr reizē no turienes atbaidīja tur kara celtais posts un bads, uz priekšu sniegs PSRS spožie panākumi un darbaļaužu, arī darba zemniecības augošā labklājība. *Še, kapitālistiskajos Rietumos, krize, labklājības krišanās, bezdarbs, darba algas nosīšana, darba laika pagarināšana un darba apstākļu paslītināšanās, tur, PSR Savienībā, darba roku trūkums, darba algas celšanās, darba laika saīsināšana, darba un dzīves apstākļu lielāka ērtība.* Un tas pats zemniecībai, kur tā pāriet kolektīvās saimniecībās, t. i., drīz visā PSRS. Jaujas sociālistiskas pilsētas ar visaugstāk iespējamām ērtībām un kultūras panākumiem izdzēs gadu simteņu starpību starp laukiem un pilsētām.

Iepazīstināšana ar patieso PSRS saimniecisko dzīvi un stāvokli top par labāko agitatoru par labu proletāriskai revolūcijai. «Būs tā kā Krievijā!» Tāds populārākais lozungs! *Ne karā pret Padomju Krieviju, kā sauc buržuāzija!* Bet karā *par* Padomju Krieviju, *par* PSRS!

Lai proletāriskās revolūcijas uzvara Latvijā norisinātos kā norisinādamies, viņa būs, kā 1919. gadā, *Padomju varas nodibināšana*. Tā būs strādnieku-zemnieku valdība, tas ir, pilsētu un lauku *strādnieku, darba zemnieku un Sarkanās Armijas deputātu padomju vara*. Tā partijai tagad, pēc 1919. g. piedzīvojumiem, jāizteic jauno valdības formu. Ar to partija *neatteicas nedz no strādnieku šķiras hegemonijas*, nedz no partijas avangarda lomas.

Pirmais *diktatūras solis* ir *salauzt* pilsonisko valsti un tās varas aparātu, iznīcināt fašismu un izravēt tā atraugas. Ar šo soli revolūcija galīgi atbruņos buržuāziju, sagraus viņas autoritāti un pilsonisko, kā arī sīkpilsonisko vadoņu iespāidu uz neproletārisko darbinieku masām. Proletariāta diktatūra ir tālāk tas iepriekšnoteikums, bez kura *sociālistiskās celtniecības* darbs nav iespējams. Bet tā reizē ir *ari šķiru cīņas* turpināšana ar jauniem pilnīgākiem, plašākiem līdzekļiem. Lai šo uzvaru šķiru cīņā nostiprinātu pretim pilsoniskiem, sīkpilsoniskiem un sociāldemokrātiskiem vadoņiem, tā revolucionārā ceļā apmieri-

nās plašo neproletārisko darba masu *ekonomiskās* prasības uz viņu izmantotāju rēķina. Sis uzdevums noteic arī mūsu praktisko *iepriekšējo aģitācijas* darbu, jo mūsu solījumi nekad patiesībā nevar būt izpildāmi citādi, kā vienīgi uzvarot proletariāta un zemnieku valdībai.

Vadīt pareizi cīņas partiju tik sarežģītos apstākļos kā proletāriskā revolūcija ir visai grūts uzdevums. Tur vispirms jāapsver pareizi patreizējie vietējie apstākļi, tekošie laika momenti, jo, kamēr vispasaules apstākļu novērtējumu mums jo spilgtā kārtā dod vadošais Kominternes centrs, kas tikai jāpiemēro vietām un jāpopularizē masās, *vietējā taktika* prasa vietējo apstākļu daudzkārt pamatīgāku zināšanu, izpētišanu un novērtēšanu nekā, piemēram, s.-d. partijām, kurām ir siksīs *katalogs* par minimālām un praktiskām prasībām, kas kā brīnumzāles der ikuoram gadījumam, bet kuras izpildīt neviens i nedomā. *Savas* programmas solījumus LKP sāk izvest dzīvē *tūliņ* uzvaras dienā, kā to viņa jau pierādījusi pagātnē.

XVI

Lai uzvarētu cīņā, LKP *vispirms* jāaģītē *strādniecība*. Aģitācija jaunlaiku pilsētu rūpniecības strādniecībā ir lielā mērā *arodu biedribu jautājums*. Bet reizē te stājās arī lozungi par neorganizēto jeb no organizācijas izmesto vai izstājušos jauniekaršanu un organizēšanu. Un beigās tās bezdarbnieku saistīšana ar arodniecisko un politisko organizāciju masu, jo tie ir visneapmierinātākais un tātad visreakcionārākais elements. Arodbiedribām Latvijas sociāldemokrātijas *vēsturē* piekritusi maza loma. Gan jau strādnieku starpā iepriekš 1905. gada bija tieksmes dibināt blakus citām palidzības biedribām arī streiku kases, bet tās nenotika līdz nodibināšanai. 1905. gadā pēc [17.] oktobra manifesta nodibinājās diezgan daudz un lielu organizāciju. Tās piekrita partijai, bet partija tās it kā skaitīja par liekām, jo fabrikās noteicējs bija LSDS partijas šūniņu priekštāvis. Latvijas Sociāldemokrātijas II kongress (1907. g.) aprobežojās ar to, ka, pārrunādams jautājumu par arodnieciskām biedribām, uzaicina «Latvijas Sociāldemokrātijas organizācijas piegriezt nopietnu vērību arodnieciskām biedribām un darboties Viskrievijas s.-d. kongresa pieņemto direktīvu robežās». Ar to Latvijas

Sociāldemokrātija pārņēma meņševistiski noskaņotā [KSDSP] Stokholmas kongresa lēmumu,¹²⁰ un arī vispārīgi šo organizāciju vadonība ietika meņševiku, pat likvidatoru rokās¹²¹. [LSD] 1908. g. [III] konferencē gan paceļas jautājums par nelegālām arodbiedrībām, bet priekšlikumu atraida. [LSD] Trešais kongress gan pieņem rezolūciju par enerģisku arodbiedrību dibināšanu, bet tikai ar nelielu vairumu «*ieteic* katram biedram iestāties attiecīgā pastāvošā arodnieciskā biedrībā». Rezolūcijai lielas praktiskas nozīmes nav. Tikai streiku vilnis 1912. un 1913. gadā paceļ no jauna arodbiedrību jautājumu un [LSD] IV kongress pieņem enerģisku rezolūciju, kas ieteic dibināt, kur iespējams, legālas arodbiedrības, kur tas neiespējams, nelegālas streiku kases, nostādot šīs biedrības uz šķiru cīņas pamatiem un nodibinot tur nelegālas sociāldemokrātu frakcijas. Tad nāk Padomju Latvijas periods, kurā arodbiedrības ieņem oficiālu, valsts orgāna lomu; arodbiedrības sevī apvieno visus strādniekus, bez kādām biedru maksām. To sastāvs ir visai raibs, jo tas tīrīts netiek. Arodbiedrības patiesībā nīkuļo, un tā ir *kļūda*, no kuras kategoriski jāatsakās, arodbiedrībām jātop par labprātīgu strādniecības apvienotāju un reizē par skolu uz komunismu. Ar Komunistiskās Internacionāles un vēlāk kreiso arodbiedrību Internacionāles¹²² dibināšanu arodbiedrības top par stingrām cīņas organizācijām uz revolūcijas frontes pretim [oportūnistu] s.-d. organizētām un vadītām *vecajām* arodbiedrībām. Latvijas arodbiedrības, neraugot uz samērā ar agrāko nelielo skaitu strādnieku, ir saskaldītas, pati saskaldīšanās 1921. g. norisinājās kā *kļūda*,¹²³ bet arī [bez] šīs kļūdas sociāldemokrātija par to būtu parūpējusies, kā viņa to darīja un dara ik uz soļa. Tā saucamie kreisie arodnieski Rīgā un arī citās pilsētās spēlē lielu lomu. Viņu lozungs bija un ir: par strādnieku vienotu fronti, pret sociāldemokrātu vadoņiem. Palaikam arī Latvijas Komunistiskajā partijā kļuva pamanīta vienaldzība vai pat *negatīva* izturēšanās pret arodotorganizācijām. Tā gan izskaidrojama caur valdības spaidiem un arodbiedrību (atsevišķu vai pat visu) aizliegšanu, tiklīdz tās stājas pret s.-d. vai top citā ziņā revolucionāras. Bet tādas tieksmes ir jāatmet.

Arodbiedrībām pieder vissvarīgākā cīņa saimniecības laukā, bet Komunistiskās partijas iespaidam jāpastāv iekštām — ikvienu kaut sīku prasību pārvērst par revolucio-

nāras cīņas priekšmetu, iet ikviena streika priekšgalā, reizē organizējot arodbiedrību strādniecību uz revolucionāro ģenerālstreiku, uz to apvienojot, pēc iespējas jau iepriekš revolūcijas, lielo strādnieku masu vienotā frontē, atkarojot no s.-d. vadoņu iespāida viņu arodbiedrības. Jātiecas pārnest arī uz laukiem arodniecisku *laukstrādnieku* organizēšanu, kas bez pilsētu strādniecības iniciatīvas nav iespējams.

Latvijā, kur arodkustība sašķelta un nav cerības uz drīzu *vienīgu* arodnieku apvienību, gan jāved joprojām cīņa par vienību, bet arī jārada un jāuztur *kreiso* arodbiedrību Vislatvijas apvienība, to reizē saistot ar s.-d. arodbiedrībās pastāvošo opozīciju. Šim nolūkam jāizlieto īpaši streika uzplūdi un tad bezdarbnieku skaita pieaugšana.

XVII

Strādniecības aizsardzības labā mēs uzvaras pirmās dienās solām ar likumu izvest dzīvē *to vispārējo prasibu programmu*, kas mums bija mūsu vēl Londonā pieņemtajā programmā* ar dažiem papildinājumiem, par kuriem mēs turpinām arī ikdienas cīņas:

1. Aprobežot darba laiku ar 7 stundām dienā; ar tieksmi pāriet uz 6 stundu darba dienu. Ik gadus 2 nedēļas atvalinājuma no darba.

2. Ievest *piecu dienu* nedēļu ar tādu aprēķinu, ka ikviens strādnieks 4 dienas strādā un piekto ir brīvs.

3. Pilnīgu virsstundu darba aizliegšanu.

4. Aizliegt nakts darbu, no 9 vakarā līdz 6 rītā, sevišķi veselībai kaitīgos darba arodos, izņemot tos arodus, kuros jāstrādā divām vai vairāk darba maiņām.

5. Aizliegt nepilngadīgo darbu skolas gados līdz 16. gadam. Pamazināt pusaudžiem no 16 līdz 18 gadiem darba laiku pa 2 stundām, cik tālu neprasā citu normu skolas saistīšanās ar apmācībām darbā.

6. Pielīdzināt sieviešu darbu vīriešu darbam, bet atsvabināt tās no darba 8 nedēļas iepriekš un 8 nedēļas pēc radībām, uzturot spēkā pilnīgu darba algu. Ierīkojot bērnu «siles» un bērnudārzus, zīdaiņu mātes atsvabināt no darba bērna zīdīšanai ik 3 stundas.

* KSDSP programmā, ko pieņēma KSDSP II kongress. *Red.*

7. Ievest pilnīgu visu veidu sociālo (slimības, sakroplošanas, radību, nāves, bezdarba gadījumos) apdrošināšanu uz ražošanas uzņēmumu rēķina. Ievest vecuma un darba nespējības pensijas.

8. Nodrošināt pēc arodbiedrību izstrādātiem tarifiem minimālo algu un citus darba apstākļus uz kolektīva darba līguma pamata, neatļaujot nekādus algas novilkumus, izņemot tiesas spriedumu uz likuma pamata.

9. Spert visnepietnākos soļus nodrošināt strādnieku dzīvokļu apstākļus.

10. Ievest strādnieku arodbiedrību vēlētu darbu, strādnieku dzīvokļu un veselības apstākļu inspekciju.

So prasību saraksts *neapņem visas* tās partijas prasības strādniecības interesēs, arī šīnīs prasībās stāda pirmā vietā strādnieku intereses pret kapitālistiem un to pilsoniskās šķiras valsti. Tie ir tikai piemēri. Visos tādos jautājumos partija noteic kā lozungu ne interešu saskaņošanu (samierināšanu), bet *šķiru pret šķiru*, pie kam partija apņemas uz uzmanīgāko vērot par ikvienu, kaut vismazāko, strādnieku interešu aizstāvēšanu neizpildīšanu vai vienkāršu noklusēšanu. Tādā veidā uzturēt sarunas ar īpašiem strādnieku korespondentiem ikvienā darba vietā. Partijai visu šo apstākļu zināšanai vajag tapt par labāko liecību, cik patiesibā centrālā vai vietējā partijas organizācija labi saistīta ar strādnieku masām kā pilsētās, tā uz laukiem.

XVIII

Kooperativiem padomju iekārtā piekrīt liela nozīme. Jau Padomju Latvijas piedzīvojumi to gaiši liecina, un mežoņīgā kooperatīvu kalpotāju apslaktēšana, Rīgai kritot,* pierādīja, ka ienaidnieks pareizi novērtēja to nozīmi. Bet reizē ar to jāatzīst, ka patiesa kooperatīvu attīstība var rasties tikai zem Padomju varas. «Nav šaubu, ka kapitālistiskās valsts apstākļos kooperācija ir kapitālistiska iestāde» (Leņins).** Citādi tas ir tur, kur valsts vara pieder strādnieku šķirai. Tur patēriņa kooperatīvi top par visas darba tautas apgādes un driz vienīgo pārtikas pro-

* T. i., 1919. g. maijā—jūnijā, pēc Rīgas krišanas vācu intervēntu rokās. *Red.*

** *Leņins* V. I. Raksti, 33. sēj., 421. lpp. *Red.*

duktu piegādes aparātiem un uz laukiem reizē par saikni starp pilsētas rūpniecību un lauku zemniecību, lai galu galā zem industrializācijas iespāida kolektīvo lauku saimniecībām kā uz pilnīgāko mašinizētām labības graudu, lopu un pārējo izejvielu produktu fabrikām, apvienotos par tādām pat labprātīgi nodibinātām milzu lielsaimniecībām. Tā piepildās Ķēnīna pareģa vārdi, [teikti] vēl 1923. gadā: «*Bet civilizētu kooperatoru iekārta, pastāvot sabiedriskam iepšumam uz ražošanas līdzekļiem, pastāvot proletariāta šķiras uzvarai pār buržuāziju, — tā ir sociālisma iekārta.*»* Protams, cīņa par tādas iekārtas iekarošanu jau pilsoniski demokrātiskā valstī būtu vienkārša ilūzija un utopija. Ceļš uz to iet vienīgi pēc pilsoniskas valsts salaušanas, zem strādnieku-zemnieku valdības, tas ir, Padomju varas un valsts pilnīgas industrializācijas ceļā. PSRS piemērs ir spīdošākais paraugs tam.

Arī tagad kriesai strādniecībai jāņem kooperatīvā strādnieku kustībā dzīva dalība, nepalieket nekur ārpus strādnieku masu apvienības, bet jāievēro, ka uz šo kooperatīvu saņemšanu kreiso rokās ir jāraugās ļoti uzmanīgi, jo to vadībā zem legālu komunistu firmas viegli ietikt dažādiem nemākulīgiem un pat apšaubāmiem elementiem, kas kustību tikai kompromitē.

XIX

Nacionālam jautājumam vispārīgi un *Latgalei* jo sevišķi partijai jāpiegriež liela vērība. Līdz ar Latvijas iepšas valsts nodibināšanu tās pilsoniski demokrātiskā valdība un visas pilsoniskās partijas, ieskaitot arī s.-d., tapušas par visriebīgākā nacionālistiskā šovinisma piekopējām. Dzīņa pēc mākslīgi radītās *plašākas* Latvijas novēd pie visnoteiktākām pārlatvināšanas tieksmēm, jo sevišķi Latvijas kolonijas lomā nospiestajā *Latgalē*. Ja mēs pagātnē pielaidām kļūdas *Latgalē*, tad tagad partija uz noteiktāko sludina *Latgales tiesības* uz valstisku un nacionālu *pašnoteikšanos* līdz pat valstiskas atdališanas lozungiem.** Bet ar Padomju iekārtas ievešanu arī *Latgale*, protams,

* *Ķēnīns V. I. Raksti*, 33. sēj., 420. lpp. P. Stučkas kursīvs. *Red.*

** Šk. 53. piezīmi. *Red.*

ieiet lielajā PSR Savienībā vai nu padomju federācijā, jeb kā atsevišķa ASPR (Autonoma Sociālistiska Padomju Republika). Atceļot jebkādas vienas nācijas priekšrocības valodai vai tamlīdzīgas, īpaši jānoskaidro nacionālā mazākuma intereses. Te tomēr jāiegaumē, ka tagadējās nacionālās partiju un grupu organizācijas visas ir *reakcionāras* un *kontrrevolucionāras*, kādēļ uz sparīgāko jācīnās pēc šo mazākumu darbu masu, cik to ir, atsvabināšanas no savas buržuāzijas, kā arī nacionālo sociālistu* iespāida.

Bet, pretēji *valsts* iekārtai, *strādniecības* kā partijas, tā arodbiedrību kustībai ir jābūt *uz ciešāko apvienotai* un *centralizētai* no augšas vienas vienīgas vispasaules *Kominternes* un Arodinternacionāles rindās kā *atsevišķām vietējām sekcijām*. Ne valoda, nedz tautība tās nedrīkst šķirt!

XX

Relīģijas jautājumā, pretim s.-d. liekulīgajam teikumam par religiju kā privātlietu, *partija pieprasī uz visstingrāko* partijas biedru pretrelīgisku izturēšanos. Arā no baznīcas! Nevar kalpot diviem kungiem, *baznīcī un partijai!* Jāizvēlas stāpā vienu no tām.

Citādi tas stāv valsts ziņā. Partija neapmierinās ar baznīcas atdalīšanu no valsts un skolas atdalīšanu no baznīcas, bet pasludina visiem pilsoņiem *ticības brīvību*, tanī pat laikā brīvību *propagandai pret ticību* un religīozitāti vispār, kurā uz dzīvāko piedalās arī Padomju valdība. Latvijā pret baznīcu kā vislielāko apspiesto darbaļaužu pretinieci visās revolucionārās kustībās ir vērsies pirmā vietā revolucionāro masu ienaids. Bet galīgi baznīcas varu salauzīs tikai zinātne un kultūras revolūcija.

XXI

Ar revolucionāro parlamentārismu Latvijas Komunistiskajai partijai ir vismazāk bijis jānodarbojas. «*Nevis parlamentāra republika* — atgriešanās pie tās no strādnieku deputātu padomēm būtu solis atpakaļ, — bet strādnieku, kalpu un zemnieku deputātu Padomju republika visā zemē,

* Mazākumtautību nacionālistiski noskaņoto sociāldemokrātu. *Red.*

no apakšas līdz augšai.»* Ar tādu tēzi Ķēnins atklāja propagandu par Oktobra revolūciju. Bet taču Latvijā zem pārspēka spaida bija jāatkāpjas no Padomju republikas uz pilsoniski demokrātisku paramenta republiku. Pēc I Valsts domes vēlēšanu boikota savā laikā arī Latvijas Sociāldemokrātija piedalījās Valsts domes vēlēšanās, bet ievēlētie deputāti iegāja vispārējā Krievijas sociāldemokrātiskā frakcijā. Latvijas «demokrātiskās» Satversmes sapulces vēlēšanās LKP nepiedalījās, ne aiz principa, bet aiz ārkārtējiem spaidiem; viņai faktiski kandidātu arī I un II saeimas vēlēšanās nebija, un tikai III saeimā radās pirmā īpaša kreisā strādnieku-zemnieku frakcija.

Komunistiskās Internacionāles II kongresa rezolūcija uzdeva arī piedalīšanos parlamentā. — Bet «komunistiskās partijas iet šīnī iestādē (parlamentā) ne priekš tam, lai vestu viņā organisku darbību, bet priekš tam, lai no parlamenta iekšienes palīdzētu masām caur savu uzstāšanos graut buržuāzijas valsts mašīnu un pašu parlamentu no iekšienes (piemēram, Lībknehta darbība Vācijā, bolševiku darbība Valsts domē utt.) ... Šai darbībai parlamentos, kura galvenām kārtām pastāv revolucionārā agitācijā no parlamenta tribīnes, ienaidnieku atmaskošanā, masu idejiskā apvienošanā, kurās, sevišķi atpalikušos apvidos, skatās uz parlamenta tribīni demokrātisku ilūziju pārņemtas, — ir jābūt pilnīgi padotai ārpusparlamenta masu cīņas mērķiem un uzdevumiem.»**

Frakcijai jābūt zem partijas kontroles un tās vadības un direktīvām. Ik dienas ar fašisma pieaugšanu parlamenta un tā tribīnes nozīme krītas, bet pats *cīnas līdzeklis* paliek, un nekādas grūtības *neatbaidīs* partiju no revolucionāras piedalīšanās *vēlēšanās* un saeimas *darbībā*, kamēr nebūs radusies tā revolucionārā situācija, kad *varēs no jauna pacelt lozunu par saeimas boikotu vai padzišanu*.

XXII

Komunistiskās Internacionāles programma priekšā raksta īpaši *sistemātisku darbu* vest *jaunatnes un sieviešu*

* *Ķēnins V. I. Raksti, 24. sēj., 5. lpp. Red.*

** Cītēta Komunistiskās Internacionāles II kongresa rezolūcija «Komunistiskās partijas un parlamentārisms» (2. nod., 2. paragrāfs). *Red.*

starpā. — «Viens no galveniem uzdevumiem ceļā uz boļševizāciju ir iekarot visus kā vienu strādnieku jauniešus visā pasaulei — to strādnieku paaudzi, kura radās vispasaules imperiālistiskā kara apstākļos un pasaules revolūcijas sākumā. Kamēr s.-d. atbalstās vispirmā kārtā uz visvairāk pārburžujošos strādnieku aristokrātiju, kas radās kara laikmetā, tad visas pasaules komunistiskām partijām ir jācenšas panākt zem sava karoga visa šī laikmeta proletārisko jaunatni bez izņēmuma.» Tā skanēja 1925. g. KIIK [V paplašinātā] plēnuma lēmums.*

Par plašu aģitāciju kā strādnieku, tā zemnieku jaunatnes starpā caur *komjaunatnes organizācijām*. — Strādnieku jaunatne ir bijusi komunistiskās jaunatnes galvenā sastāvdaļa. Sis darbs uz enerģiskāko jāturpina, jo jaunatne ir viissparīgākā revolucionāro strādnieku daļa. Bet reizē tai, pastāvot kā sevišķai komjaunatnes organizācijai, jābūt ciešos sakaros ar partiju. Bez tam jaunatne jāorganizē arodbiedrībās, sporta un citādās strādnieku jaunatnes apvienībās.

Grūtāks ir *sieviešu jautājums*. «Proletāriešu sieviešu ievilkšana aktīvā darbā un cīņās ir viens no iepriekšnoteikumiem strādnieku šķiras vairuma iekarošanai uz mūsu pusī. Mūsu uzvara pilsoņu karā nav iespējama, ja ar mums mūsu rindās necīnīsies plecu pie pleca proletāriskās sievietes — strādnieces, kā arī komunistiskās sabiedrības celtniecība nav iespējama bez darba sieviešu aktīvas un apzinīgas līdzdarbības.» Tā skan Komunistiskās Internacionālēs 1921. gada lēmums.** Šīnī ziņā partija ir pielaidusi kļūdas, pārāk vienkārši atsaucoties uz to, ka īpašas *sieviešu* kustības Latvijas strādnieku partijai nevajagot, jo tās vienmēr skaitoties par līdztiesīgām un viņu skaits partijā esot pietiekoši augsts. Taču, apskatot biedru sarakstus un īpaši dažādu organizāciju priekšstāvības (kā konferencēs un kongresos), var pārliecināties, ka tā tas nav. Bet sevišķa *vērība* piegriežama arī sieviešu aģitācijai *zemnieču starpā*, kur tās ir vismazāk attīstītas un visreakcionārākas, kamēr tās nepārliecina darbos par to, ka viņām revolūcija atnes patiesi visvairāk.

* Cilētas tēzes «Komunistiskās Internacionālēs partiju boļševizācijā» (III d., 13. punkts). *Red.*

** Komunistiskās Internacionālēs III kongresa lēmums «Formas un metodes darbam komunistisko partiju sieviešu vidū». *Red.*

«Boļševistiskā padomju revolūcija sieviešu apspiestības un nevienlīdzības saknes aizcērt tik dziļi, kā tās aizcirst nav uzdrošinājusies neviene partija un neviene revolūcija pasaulē. Pie mums, Padomju Krievijā, likuma priekšā no sievietes nevienlīdzības ar vīrieti nav palicis ne pēdas. Sevišķi riebīgo, nekrietno, liekulīgo nevienlīdzību laulības un ģimenes tiesībās, nevienlīdzību attiecībā pret bērnu Padomju vara iznīcinājusi pilnīgi.» Ievesta ir arī laulības šķiršana uz vienpusēja iesnieguma pamata. To neuzdrošinājās darīt buržuāzija aiz bailēm par savu privātīpašumu (Leņins).* «Otrs un galvenais solis — privātīpašuma atcelšana uz zemi, fabrikām, rūpniecībā. Ar to un tikai ar to paveras ceļš pilnīgai un patiesai sievietes atbrīvošanai, tās atbrīvošanai no «mājas verdzības».» — «Sī pāreja ir uzsākta, darbs ir uzsākts, uz jaunā ceļa mēs esam nostājušies.»** Tā rakstīja Leņins 1921. gadā.

Tagad, pārejot arī uz laukiem uz lielsaimniecībām, kur sievietes ir līdztiesīgas strādnieces vai biedrenes, iesākot sociālistisku pilsētu celtniecību, kur sievietēm pieder vienāds vārds ar vīrieti, ar ēdienu fabrikām, ar visādām labierīcībām, bērnusilēm, bērnudārziem ir sperts vēl tālāks solis. Tikai tagad tās top par patiesīgi vienlīdzīgām Padomju valsts pilsonēm. Pietiek pierādīt sievietēm šos panākumus, lai tās pat zemnieku starpā padarītu par Padomju varas visdzīvākām piekritējām. Raug, ceļš uz zemnieku sieviešu prātu iekarošanu, sākumā vismaz neutralizēšanu.

XXIII

Latvijas Komunistiskās partijas *agrārprogrammai* jāpiegriež sevišķa vērība, jo Latvija varbūt vēl uz *ilgāku laiku būs agrārzeme* un viņas valdībā patreiz ir *noteicosais vārds Zemnieku* (kulaku) *savienībai*. Pēc kļūdām 1919. gadā [LK] partija arī turpmākos gados ir nodarījusi svarīgas kļūdas. To kustību, kas jo sevišķi pēc 1919. gada radās bezzemnieku un sīkzemnieku, graudnieku, rentnieku utt. masās pēc zemes, uztvēra pilsonība un s.-d. cīņai pret komunismu; komunistiem to neizdevās griezt pret pilsonību un sociāldemokrātiem. Vācu muižu nacionalizācija

* Sk. *Leņins V. I. Raksti*, 32. sēj., 135.—136. lpp. *Red.*

** Turpat, 136. lpp. *Red.*

bez tam, pateicoties starptautiskai situācijai un nacionālam naidam, *nolepta tika bez* sevišķas atmaksas (izņemot zemes parādus* un [kompensāciju] ārzemniekiem, īpaši [par] poļu muižām). Tas *stiprināja [buržuāzisko] valdību*; liela daļa zemes gribētāju zemi tomēr dabūja, un jaunzemnieki diezgan lielā skaitā vēlēšanās atbalstīja sociāldemokrātus un vēl ilgāk tā saucamos maziniekus. Tad s.-d. sāka zaudēt jaunzemnieku piekrišanu, un tie iekļuva zem dažādu sīkpilsoņu [buržuāzisko partiju] iespāida, jo grūtie darba un nodokļu apstākļi un krīze (neraža, lielie maksājumi un zemās produktu cenas, kuras mākslīgi pacēla tikai lielajiem saimniekiem ar tiešiem valdības iepirkumiem) tos apspiež un padara pieejamus dažādiem solījumiem. Un, lai gan galīgi jautājums par zemes maksājumiem vēl nav nokārtots, jau tagad aiz pārāk lielām nastām jaunsaimnieki lielā skaitā zaudē savas zemes (ūtrupes, labprātīga pārdošana utt.).

LKP pirmā kārtā arī uz laukiem jāatbalstās uz *laukstrādnieku* masām, tās ap *sevi organizējot* ar apmēram tām pašām prasibām kā pilsētā. Tos jācenšas organizēt vispirms arodnieciski, bet nedrīkst aizmirst, ka te cīņa nesalidzināmi grūtāka nekā pilsētās jau tādēļ, ka šīs masas (ap 300 000 strādnieku), izkaisītas ļoti sīkā skaitā un bez satiksmes līdzekļiem, bieži vēl pilnīgi kļaušu laiku apstākļos. Taču jau 1905. gads pierādīja, cik populārs var kļūt laukstrādnieku streika lozungs. Un Komunistiskās Internacionālēs II kongresa rezolūcija skan, ka «jāatmasko kā nodevēji tie sociālisti..., kas ir spējīgi *ne vien vienaldzīgi* izturēties pret *streiku kustību uz laukiem*, bet ... pat uzdrošinās *uzstāties pret to*, jo esot jābaidās, ka tas pamazinās patēriņu produktu ražošanu».^{**} Praktiski arī pie mums šis lozungs par *lauku streiku* nav parādījies, kaut gan tas izbīdās tik nepieciešami pret lauku fašismu. Jāpārvar reiz galīgi šī vienaldzība, jo Komunistiskā partija visur stāda pirmā vietā *revolucionārās atsvabināšanās* intereses. Ja jau 1905. gada *pilsoniskajā* revolūcijā vistumšākā Latvijas lauku stūrītī bija pazīstams streika lozungs, tad 25 gadus vēlāk tas jo vairāk vietā. Jo tikai tas dod laukstrādniecibai rokās *reālu* ieroci, īpaši vasaras steigas darba laikā. Protams, ka te jo sevišķi jānāk palīgā

* Hipotēku parādus. *Red.*

** Cītēta rezolūcija «Agrārais jautājums» (8. punkts). *Red.*

Komunistiskajai partijai ar saviem lozungiem un savu organizatorisku padomu. Streika lozungam jābūt *laukstrādnieku* svarīgākajam cīņas līdzeklim, ap kuru organizēt kustību.

XXIV

Zīmējoties uz agrārpolitiku un zemniecības jautājumu, Kominternes programma apsola «visa lielā zemes īpašuma konfiscēšanu un proletārisku nacionālizēšanu, daļu no bijušo muižnieku un citām konfiscētām zemēm kā uz laukiem, tā pilsētās, īpaši tur, kur šīs zemes bija zemnieku apstrādāšanas nomas līgumpamatā un bija par līdzekli verdzināt, *nodot zemniecības*, viņas trūcīgo un pa daļai vidējo slāņu lietošanā». Mums šī programma bez *ierunas jāpilda*. Revolūcijai uzvarot, mēs iesāksim tur, kur patlaban atrodas PSRS, īsi sakot, pie mums būs «tā kā Krievijā», protams, ar zināmām grozībām samērā ar kultūras un saimniecības attīstības stāvokli. Mēs iziesim no jaunās ekonomiskās politikas kā bāzes. Zīmējoties uz zemniecību, tas nozīmē *ielgruntniecības* [zemes] *sadalīšanu zemniekiem*, aprobežojot to vienīgi laukstrādnieku tiešās interesēs, cik tālu tie noteikti būs pret dalīšanu.

Bet patreiz PSRS laukus raksturo lielu neapstrādātu zemju pārvešana uz pilnīgāko mašinizētās milzu padomju saimniecībās (pa 100 un vairāku simtu tūkstošu ha), kurām blakus trūcīgie un vidējie zemnieki kopā ar kalpiem likvidē kulakus kā šķiru un zemes apvieno labprātīgi vairāk vai mazāk plašās kolektīvās saimniecībās, kurās nākošajos apmēram 3 gados pakāpeniski arī būs pilnīgi mašinizētas.

Kā saskaņot šo PSRS kolektīvsaimniecības politiku ar *zemes jaundalīšanu pie mums?* Vai tā nebūs jauna kļūda? Tā ir zināma, bet pilnīgi *reāla pretruna*, kas dzīvē jāizšķir revolucionāri dialektiski. Kolektīvsaimniecības uz laukiem ir *pēdējais* un nepieciešami vajadzīgs *etaps uz sociālismu*; bet tanī pat laikā bez sīk- un bezzemnieku prātu iekarošanas un vidējo zemnieku prātu vismaz neitralizēšanas nav iespējama proletāriskā revolūcija. Jo īpaši tur, kur darba zemniecība ir ieraujama revolūcijā vienīgi ar zemes dalīšanas lozungu, *pies piedu kārtā* lielzeme ir *jāatņem un jāsadalā*, lai to ar darba zemnieka labprātu apvienotu jaunās, tiešām *racionālās* mašinizētās *lielsaim-*

niecībās, lauksaimniecības fabrikās. Bet liekie izdevumi? Uz to F. Engelss atbildēja savā «Zemnieku jautājumā»: «No kapitālistiskās ekonomikas viedokļa var likties, ka tie materiālie upuri no sabiedrības līdzekļiem, kuri šai ziņā būs jānes zemnieku interesēs, ir zemē nosviesta nauda, bet patiesībā tā būs lieliska kapitāla izlietošana, jo tā ietaupīs varbūt desmitkārt lielākas summas sabiedriskās pārveidošanas izdevumos vispār.»*

Reizē ar proletāriskās revolūcijas uzvaru Padomju Latvija taps par PSRS *sastāvdaļu*. Latvijai vairs nebūs *jāgaida* savā industrializācija, viņa cels sociālismu ar PSRS uz *kopējā* fundamenta. Viņai būs traktori un citas mašīnas no PSRS. Tā cerams, ka, ja mēs vien pratīsim aģitēt, — liela daļa darba zemnieku tieši pāries uz kolektīvām saimniecībām. Nu, jo labāk priekš viņiem un priekš mums. Bet *tikai uz labprātīgas iestāšanās* pamata. Jo vairāk tādēļ, ka šīnī gadijumā tā būs tieši taustāmi sīk- un vidējo zemniecību interesēs.**

XXV

Bet līdz revolūcijas *uzvarai* uz laukiem jo sevišķi jāved cīņa par šo uzvaru, tas ir, jāiekaro ne vien laukstrādnieku, bet arī sīk- un jaunsaimnieku masu vairums, reizē vismaz neutralizējot vidējo zemnieku. Mums tagad, atbalstoties uz tagadējās PSRS politiku un tās veiksmi, pat pēdējā zemniecībā var būt lielāki panākumi. Jāmācās izplatīt patiesas ziņas par šiem panākumiem. Krīze, kas jau iesākas Latvijā, kas būs izdzīvojama, tikai pievienojoties PSR Savienībai, bet ne no tās noslēdzoties, spiež arī vidējo zemniecību pieslieties *revolūcijai*, jo citāda apvienošanās ar PSRS nav iespējama. Ir tikai divi ceļi: «*pieslieties* PSRS» jeb iet ar imperiālistiem kopā tieši «*karā* pret Krieviju».

Bet reizē ar to šai aģitācijai jānorisinās zem lozunga: *strādnieku apvienība ar darba zemniecību*. Šīm lozungam jānonāk ikviena zemnieka būdiņā vai namelī. Pie tam lozungam jābūt ne vien uz ūsu laiku, bet *ilgstošam* lozun-

* *Markss K., Engelss F.* Darbu izlase trīs sēj., 3. sēj., 516. lpp. *Red.*

** Tālāk atkārtots teksts no darba «Agrārā daļa LKP programmā». Sk. šā sēj. 313.—314. lpp. *Red.*

gam arī pēc uzvaras. Jo bez šī lozunga izvešanas Latvijā nav iespējams nedz iekarot Padomju varu, nedz pēc iekarošanas to noturēt.

Latvijas lauku apstākļiem attīstoties, jāpaaasinās pretišķibām ne vien starp lielzemeņieku-zemeņsavienībnieku un laukstrādnieku, bet arī starp pirmo kā valdošo Zemeņieku savienību un dažādu nošķiru sīko, pat vidējo zemeņieku kā nodokļu, kredīta utt., tāpat lauku produktu un to tirgus cenu ziņā, kur visi valdības soļi nāk tikai par labu *valdošai* zemeņiecībai. Še partijai uz dzīvāko jānovēro visu plašo masu vajadzības un trūkumi, tos izlietojot daļējām prasībām.

«Zimējoties uz *zemniecības* jautājumu, pie daļējām prasībām pieskaitāmas: nodokļu politikas jautājumi, jautājumi, kas aizķer zemeņieku hipotēku parādus, cīņu ar auglītāju kapitālu, sīkzemnieku zemes trūkumu, nomas makssas, pusgraudniecību utt. Izejot no šīm daļējām prasībām, komunistiskajai partijai jācenšas paasināt attiecīgus lozungus.» — Tā skan Komunistiskās Internacionāles programma. Taču visas daļējās prasības tagadējos apstākļos vienmēr jāsalīdzina masu priekšā ar PSRS revolucionāriem apstākļiem.

Kā agrāk par Krieviju, tā tagad par Latviju, par Vāciju utt. visādi nodevēji sludina, ka tās nav gatavas sociālismam, ka tās bez tam izpostītas no kara briesmām. Bet mūsu ģeniālais vadonis Ķeņins mums jau mācīja, ka, tikkilz vara ir proletariāta rokās, viņš var kerties arī *pie savas ēkas fundamenta papildināšanas*. «Saimnieciskā celtniecība, *ekonomiska pamata* likšana jaunai sociālistiskai ēkai sagrautās feodālās un pussagrautās kapitālistiskās ēkas vietā» — tāds ir mūsu «pēdējais un pats svarīgākais, un pats grūtākais, un pats vismazāk paveiktais darbs» (Ķeņins, 1922. g.).* Par šo lozungu zobojās un smējās ne vien pilsonība, bet vēl vairāk sociālnodevēji.

Šo darbu *patlaban veic* PSRS savā industrializācijā un iepriekšējā piecgades plānā, kas padara PSRS par ekonomiski un tehniski pilnīgi neatkarīgu no kapitālistiskās pasaules. Uz tās veiksmēm vērstas ir patreiz visas pasaules acis. Proletariāts un darba tauta vēroja ar cerībām un gavilēm, pilsonība — ar naidu un sadrebu.

* Ķeņins V. I. Raksti, 33. sēj., 35. lpp. P. Stučkas kursīvs. Red.

«Sociālisms jau tagad vairs nav attālas nākotnes vai kaut kādas abstraktas ainas, vai kaut kādas svētbildes jautājums» (Ļeņins).*

P. Stučka

*Latvijas Komunistiskās partijas
programmas projekts, LKP izd.
«Spartaks», 1930. g. 62 lpp.*

Iespiests pēc brošūras teksta

PIE ĻEŅINA KAPA (Atmiņas un izredzes)

Uz Sarkanā laukuma Maskavā paceļas stalta granīta celtne. Tā — Ļeņina mauzolejs (kapene). Pie viņa ieejas bez pārtraukuma ik dienas jaunas darbaļaužu rindas, kas ne vien no plašajām PSR Savienības robežām, bet no visas pasaules plūst šurp godināt nelaiķi, smelties še pie Ļeņina zārka viņa darbu atmiņā jaunus spēkus jaunām cīņām, jaunām kaujām. Bet vēl *staltāks* par šo akmens cēltni ir tas *piemineklis*, kas viņam celts lielajā rindā kopoto rakstu, kas nupat iznākušos 27 *biezos sējumos*** dod to, kas *palicis dzīvs* no Ļeņina un kur *katrā lapa, katrā rinda* dod atkal un atkal jaunas *izredzes* uz visas pasaules darbaļaužu, uz visas cilvēces galīgu atsvabināšanu.

Lielās divu pasaļu šķēres, kuru asmeņi arvien tālāk un tālāk atveras un atšķiras, pārvēršas tieši (polāri) pretējos kauju asmeņos, gatavos uz pēdējo savstarpējo cīņu. Vienā no šīm pasaulem, PSR Savienībā, *ceļ sociālismu*; tik spēji un strauji iet šī celtniecība, kā tas ne vien nav piedzīvots nekad un nekur vēsturē *pagātnē*, bet kā to neviens neparedzēja un nevarēja *paredzēt nākotnē* — izņemot Ļeņinu: «Sāksies arī tāds šās kustības paātrinājums, par kādu mēs pašlaik nevaram ne sapnot.»*** Tā sludināja Ļeņins jau 1922. gadā. Te, šīnī sociālisma pasaule, spēji pieaug proletāriešu un vispār darbaļaužu armija: jau 16 miljonu darbinieku un *neviena* bezdarbnieka. Trūkst vairāk kā miljons strādnieku. Un šīnī gadā jau būs 50%, puse visu zemnieku saimniecību, apvienotas kolektīvās saimniecībās, šīnīs jau sociālistiskās apvienībās, kur zemnieks arvien jo

* Ļeņins V. I. Raksti, 33. sēj., 395. lpp. Red.

** Runa ir par V. I. Ļeņina Rakstu 3. izdevumu. Red.

*** Ļeņins V. I. Raksti, 33. sēj., 235. lpp. Red.

vairāk attīstās uz darbaļaužu pusi, uz sociālismu un arvien jo vairāk atmet savu privātīpašnieka dabu. Drīz to būs 80 un 90 procentu. Nav un *nevar* būt bezdarbnieku, jo *nepadarīta* darba netrūkst un netrūks. Kas to panāk? — *Proletariāta uzvara, proletariāta diktatūra, padomju varai!*

Tur otrā, pilsoniskajā pasaulē *rok kapu* kapitālismam; tik ātri un spēji *attīstās krize*, kā to neviens neiedomājās. Bezdarba armija pieaug desmitiem miljoniem, un pārējiem strādnieku miljoniem pamazina algas un uzturu. Vienā pilsoniskā valstī mirst badu aiz maizes trūkuma un turpat blakus otrā — *sadedzīna* labību, tādēļ ka tai nav pircēju. Ir ēdāji, bet nav pircēju. Un mašīnu krājumos* uzkrājas mašīnas un citas preces, kurām nav pircēju pilsoniskā pasaulē, bet kuru trūkst *vēl straujākai* sociālisma celtniecībai PSR Savienībā.

Nekad neaizsteidzoties pārāk uz priekšu, bet arī nekad *neaizmirstot* ne uz brīdi *galigo mērķi* — sociālismu, ne kā maldu mānu sapņojumu, bet kā dzīvu, reālu patiesību — tā *Ļeņins* noveda pie pirmās ilgstošās, pastāvīgās proletariāta, varas nodibināšanas, kas uzņemas *tieša vadīja lomu* par vispasaules proletariāta «sarkano armiju».

Savā pirmajā plašākajā rakstā 1894. g., stājoties savā proletariāta politiskā vadīja lomā, *Ļeņins* jau pilnā apmērā uzsvēra cīņas vispārējo raksturu vienmēr *sakarā ar vispārējo tās mērķi*. *Plānveidīga* cīņa bija viņa pastāvīgais lozungs, un ar to *viņš* pamatā atšķīrās no pārējiem toreizējiem strādnieku, kaut revolucionāriem, vadoniem, kas gāja vai nu dabiskas (стихийная) kustības priekšgalā, jeb *vēl biežāk* — šādas kustības astē (хвостизм). Stāvot ik pie soļa uz ciešiem *revolucionāras dialektikas* pamatiem, viņš vadīja proletariāta *šķiras cīņu* kā *revolucionāru* *šķiru* cīņu. Kā zināms, *Markss* par savu *šķiru cīņas* īpātnību uzskatīja to, ka «*šķiru* cīņa nepieciešami novēd pie *proletariāta diktatūras*, ka šī diktatūra pati ir tikai pāreja uz visu *šķiru iznīcināšanu* un uz *sabiedrību bez šķirām...*»** Tas ir, uz sociālismu un komunismu. Tā ir ne vien apzinīga, tā ir jau *plānveidīga* *šķiru* cīņa. *Raug'*, no kurienes cēlās *Ļeņinā nevis* ticība, bet *pārliecība* par *uzvaru* *paredzamā nākotnē*, kuru pienāksies

* — noliktavās. *Red.*

** *Markss K., Engelss F.* Darbu izlase trīs sēj., 1. sēj., 568. lpp. *Red.*

pašam *pieredzēt*. Tanī ziņā atkal Ķeņins atšķīrās no tāda vēsturiski slavena vadoņa kā Augusts Bēbelis, kas cieši ticēja, ka viņš vēl *pieredzēs* revolūciju, bet kas saprata to atkal kā «dabisku šķiru cīņu», kas proletariāta organizēšanās rezultātā *novedis* pie sociālisma. Mēs zinām, ka Bēbelis pēdējos gados pašķobījās un nēma aizsardzībā pat toreiz jauno «militārpatriotu», vēlāko strādnieku bendi Noski.

Agrāko Krievijas revolucionāru — narodovoļcu ticību izteica ļoti spilgti viņu vadonis un 1881. g. varonis Želabovs vārdos: «Vēsture iet pārāk lēni uz priekšu, to vajag pagrūst uz priekšu (подтолкнуть).» Tur bija zināms plāns. Bet viņi to saprata kā atsevišķu varonu cīņu, ne kā šķiru cīņu; viņi to saprata kā mākslīgu vēstures lēcienu. Ķeņins turpretim visu cīņu līdz *pamatlēcienam* uz proletariāta uzvaru un diktatūru uzskata kā vienlaidus šķiru cīņas kēdi, kurā jāuzķer vienmēr *pareizais*, patreizējam momentam atbilstošais kēdes loceklis.

Pārlasiet Ķeņina rakstus no sākuma līdz galam, un jūs neatradīsīt nevienas vietas, kur Ķeņinā būtu rādušās šaubas par to, ka *viņš pats vēl novedis proletariātu pie uzvaras*. Vai tas bija 1894. gadā jeb 1905. gada janvārī vai oktobrī, vai tumšajā kontrrevolūcijas laikmetā pēc 1905. gada, vai pasaules kara sākumā, kuru viņš pasludināja tieši par soli uz nenovēršamu proletārisko revolūciju, vai, beigās, 1917. gada februārī, vai oktobra priekšvakarā. Un reiz uzvarēja proletāriskā diktatūra pat vienā lielvalstī, tas viņam bija *neatkarojams* solis uz sociālismu un komunismu. Pat brīdī, kad no kara komunisma (tieša uzbrukuma) bija jāpāriet uz atkāpšanos, tā bija tikai atkāpšanās revolucionārā kārtībā — *vēl straujākam jaunužbrukumam*. Un jau 1922. gadā Ķeņins ar drosmi saka: «Sociālisms jau tagad vairs nav attālas nākotnes vai kaut kādas abstraktas ainas, vai kaut kādas svētbildes jautājums. ... Atļaujiet man nobeigt, izsakot pārliecību, ka, lai cik grūts šis uzdevums, lai cik jauns tas, salīdzinot ar mūsu agrāko uzdevumu, un lai cik daudz grūtību tas mums sagādā, — mēs visi kopā, nevis rīt, bet dažos gados, mēs visi kopā šo uzdevumu veiksim par katru cenu, tā ka no jaunās ekonomiskās politikas Krievijas būs sociālistiska Krievija.»* Kam vēl bija tik noteikta *pārliecība*

* Ķeņins V. I. Raksti, 33. sēj., 395.—396. lpp. Red.

pieredzēt jau *sociālistisku Krieviju* — pēc *dažiem* (nedaudz) *gadiem* kā *Leņinam 1922. gada novembri?*

Uz kā pamatojas šī *Leņina pārliecība?* Uz visu apstākļu dialektisku visplašāko apredzi, uz revolucionārās šķiru cīņas metodēm, uz *leņinisko Komunistisko partiju* un visu šo spēku koprezultātu — proletariāta diktatūru, kuras nozīmi neviens vēl nebija sapratis tik spilgti un tik gigantiski kā *Leņins*. Proletariāta diktatūra ir «*solis uz priekšu* priekš visas cilvēces», ir radīta «*proletāriska tipa valsts*», tā ir «*dižākais vēsturiskais izgudrojums*» (историческое изобретение), kuru mums neviens nevar atņemt.* Tā vērtēja *Leņins* Padomju varu Krievijā. Pasaule atkal nostādīta uz kājām. Agrāk valdīja *niecīgs mazākums ekspluatatoru* par lielajām ekspluatējamām masām; tagad bija pie valdības *viss nepārredzamais vairākums* darbalaužu.

Pēdējos mūža gados *Leņins* atkal un atkal atkārto domu, *kā pārgrozījies viss* pēc proletariāta diktatūras uzvaras.

Kad mūsu pretinieki un pat «*draugi*» mums pārmeta, ka mums neesot priekš revolūcijas vajadzīgās *gatavās* bāzes, tad *Leņins* vienkārši atbildēja: kas mums kavē tagad, pastāvot proletariāta diktatūrai, pārbūvēt šo fundamentu. «*Pēdējais — un pats svarīgākais, un pats grūtākais, un pats vismazāk paveiktais mūsu darbs: saimnieciskā celtniecība, ekonomiskā pamata likšana jaunai, sociālistiskai ēkai sagrautās feodālās un pussagrautās kapitālistiskās ēkas vietā*» (1923. g.).** «*Vai nu visu Padomju varas politisko iekarojumu bojāja, vai arī ekonomiskā pamata likšana*» zem tiem. Tā pašlaik nav. Tieši pie tā ir jāķeras (1921. g.).***

Tas pats ar *kultūras limeni*. «*Mūsu pretinieki mums ne vienu vien reizi ir teikuši, ka mēs ķeroties pie neprātīgas lietas — ieviest sociālismu nepietiekami kulturālā zemē.* Bet viņi kļūdījās tanī ziņā, ka mēs sākām ne no tā gala, kā bija paredzēts pēc teorijas (visādu pedantu), un ka pie mums politiskais un sociālais apvērsums bija priekštecis tam kultūras apvērsumam, tai kultūras revolūcijai, kuras priekšā mēs tomēr tagad stāvam.

* *Leņins* V. I. Raksti, 33. sēj., 261. lpp. Red.

** *Turpat*, 35. lpp. Red.

*** *Turpat*, 49. lpp. Red.

Mums tagad pietiek šās kultūras revolūcijas, lai mēs būtu pilnīgi sociālistiska zeme» (1923. g.).*

Tālāk, «Krievija nav sasniegusi tādus ražošanas spēku attīstības augstumus...». Bet, «ja sociālisma radīšanai vajadzīgs noteikts kultūras līmenis (kaut gan neviens nevar pateikt, kāds tieši ir šis noteiktais «kultūras līmenis...»), tad kāpēc mēs nevaram sākt vispirms ar to, ka iekarojam revolucionārā celā priekšnoteikumus šim noteiktajam līmenim, bet pēc tam, jau uz strādnieku un zemnieku varas un padomju iekārtas pamata, iet uz priekšu, lai panāktu citas tautas» (1923. g.).**

Jeb citā vietā par *kooperācijas* nozīmi: «Cilvēki nesaprot, kāda galvenā, pamatnozīme ir strādnieku šķiras politiskajai ciņai par ekspluatatoru kundzības gāšanu. Tagad pie mums šī gāšana ir notikusi, un tagad daudz kas no tā, kas veco kooperatoru sapņošanā bija fantastisks, pat romantisks, pat banāls, kļūst par visneviltotāko īstennību.» Paraugiet, kā tas ir grozījies tagad — «Ja nu valsts vara ir strādnieku šķiras rokās, ja nu šai valsts varai pieder visi ražošanas līdzekļi» (izņemot tos, ko strādnieku valsts nodod uz laiku un ar zināmiem nosacījumiem izmantotājam kā koncesiju). Tagad mums tiesība sacīt, ka «kooperācija mūsu apstākļos bieži vien pilnīgi sakrīt ar sociālismu» (1923. g.).***

Bet *priekš kā* tad vajag proletariāta diktatūras *pēc lielā vairākuma uzvaras*? «Es tiku runājis par komunistisko sacensību... no saimniecības formu un sabiedriskās iekārtas formu attīstības viedokļa. Tā nav sacensība. Tā ir drosmīga, nikna, ja ne pēdējā, tad tai tuva cīņa uz dzīvību un nāvi starp kapitālismu un komunismu» (1922. g.).****

Leņins no mums *šķirās 1924. gada* janvārī. Jau septiņus gadus mēs cīnāmies bez viņa. Kas būtu, ja mums nebūtu viņa neizsmēlamā mantojuma, kas dod ik dienas jaunus materiālus, agrāk *nepamānītus* vai *neievērotus*, agrāk *nesaprastus* — mūsu un visas pasaules revolūcijas gaitai. Viņa pēctece bija VK(b)P Centrālā Komiteja. [...]

Radās pirmās šaubas: vai *sociālismu* var celt *vienā vien* valstī, kaut tā būtu $\frac{1}{6}$ daļa no visas pasaules ar nedzirētajām PSRS dabas bagātībām. Tā bija trockistu opo-

* Leņins V. I. Raksti, 33. sēj., 423., 424. lpp. Red.

** Turpat, 427. lpp. Red.

*** Turpat, 417., 422. lpp. Red.

**** Turpat, 249. lpp. Red.

zīcija. Bet, atbildēja b. Staļins, Leņins vēl 1915. gadā bija rakstījis: «Ekonomiskās un politiskās attīstības nevienmērība ir neapstrīdams kapitālisma likums. No tā jāsecina, ka iespējama sociālisma uzvara pirmajā sākumā nedaudzās un pat vienā atsevišķi nemtā kapitālistiskā zemē. Sās zemes uzvarējušais proletariāts, ekspropriējis kapitālistus un noorganizējis savā zemē sociālistisku ražošanu, nostātos *pret* pārējo, kapitālistisko pasauli, saistot pie sevis citu zemju apspiestās šķiras, rosinot tajās sacelšanos *pret* kapitālistiem, uzstājoties nepieciešamības gadījumā *pat* ar militāru spēku *pret* ekspluatētāju šķirām un viņu valstīm» (1915. g.).* Ja Leņins to teica jau iepriekš revolūcijas, tad 1923. gadā viņš izteicās vēl konkrētāk: «Patiešām, valsts vara pār visiem lieliem ražošanas līdzekļiem, valsts vara proletariāta rokās, šā proletariāta savienība ar daudziem miljoniem sīko un vissīkāko zemnieku, šā proletariāta vadības nodrošināšana pār zemniecību utt., — vai tas nav viss, kas vajadzīgs tam, lai no kooperācijas, tikai no kooperācijas vien, ko mēs agrāk pēlām kā veikalniecisku un ko mums no zināmas puses tiesības tāpat pelt arī tagad, jaunās ekonomiskās politikas laikā, vai tas nav viss, kas nepieciešams pilnīgas sociālistiskas sabiedrības uzcelšanai. Tā vēl nav sociālistiskas sabiedrības uzcelšana, bet tas ir viss, kas nepieciešams un pietiekams šai uzcelšanai» (1923. g.).**

Un fakti? Mēs iesākam *piecgades plāna trešo gadu*, pēc uzdevumiem gan visgrūtāko, bet jau pēc tam, kad patiesais lūzums uz sociālismu noticis. Kas tagad vairs šaubās par sociālisma celtnes iespējamību vienā zemē, ja mēs piecgadi izbeidzam*** 4 un $3\frac{1}{2}$ gados, pēc kam mēs *varām* būt pilnīgi neatkarīgi no ārzemju, tas ir, kapitālistu fabriku ražojumiem. Un to mēs visu izdarījuši bez ārzemju aizņēmumiem.

Kas bija vajadzīgs sociālisma celtnes fundamentam *vispirmā kārtā*? Tā bija *industrializācija*. Mēs zinām, sacīja Leņins, ka «Krievijas glābiņš ir ne tikai laba raža zemnieku saimniecībā, — ar to vēl nepietiek, — un ne tikai labs stāvoklis vieglajā rūpniecībā, kas apgādā zemniecībai patēriņa priekšmetus, — arī ar to vēl nepietiek, —

* Leņins V. I. Raksti, 21. sēj., 302. lpp. Red.

** Turpat, 33. sēj., 418. lpp. Red.

*** T. i., izpildām piecgades uzdevumus. Red.

mums nepieciešama arī *smagā* industrija... Bez smagās rūpniecības, — glābšanas, bez tās atjaunošanas mēs ne-spēsim uzcelt nekādu rūpniecību, un bez tās mēs vispār iessim bojā... kā patstāvīga zeme... Smagajai industrijai vajadzīgas valsts subsīdijas. Ja mēs tās neatradīsim, tad mēs kā civilizēta valsts, — es pat nesaku kā sociālistiska — esam pazuduši» (1922. gadā).* Biedrs Staļins šo ideju uztvēra pašā viņas pamatā. Industrializācija *ne vien* vajadzīga, bet tā vajadzīga *neredzēti straujiem tempiem*, citādi mēs nāksim par vēlu. Atmetot kontrrevolucionāru specu** plānus, viņš pastāvēja uz piecgades neticami strauju un plašu plāna programmu. Un, kad pirmais gads sekmīgi beidzās, viņš uzstādīja lozungu par vienmēr no jauna paplašināto uzdevumu: *piecgades* izvešanu 4, pat $3\frac{1}{2}$ gados. Un darbi iet šīni virzienā ar veiksmi.

Gigantiska problēma bija *lauksaimniecības socializēšana*, pie tam ne vien tieši sociālistisku fabriku — padomju saimniecību veidā, bet *kolektivizējot* arī zemniekus. *Leņinam* zemnieku atsvabināšana bija *ne pašmērķis*. Viņš zināja gan, ka zemniecība no revolūcijas gaida «zemi un brīvību». Bet viņš reizē prasa: «Ko revolūcija var dot zemniecībai?» Un atbild: «Mēs cīnāmies ne tikai par brīvību un zemi vien, mēs cīnāmies arī par sociālismu» (1905. g.).***

Taisni 10 gadus atpakaļ, 16. martā 1921. gadā, *Leņins* sacīja: «Minimālais laiks, kurā lielrūpniecību varētu nokārtot tā, lai tā radītu fondu lauksaimniecības pakļaušanai sev, rēķināms desmit gadu.»**** (Leņins gan piezīmē, ka laiks būšot par īsu pieņemts.)***** Patiesībā paregojums izrādījās par pareizu — uz dienu, jo jau tagad ir 35% zemnieku kolektivizēti, ap 8 milj. saimniecību. No tām lie-lākās kopsaimniecības, pavisam 85 000 kopsaimniecības, ar *6 miljoniem* bijušo saimniecību apsēja 1930. gadā 33 mil-jonus ha, kamēr *20 miljoni* individuālo saimniecību apsēja tikai *53 milj. ha*, tas ir, *mazāk* nekā divreiz tik daudz. Vēl šīni gadā kolektivizēto skaitam jāpieaug līdz 50%, tas ir, *vairāk kā pusei* no visiem zemniekiem.

* *Leņins V. I.* Raksti, 33. sēj., 380. lpp. *Red.*

** Kontrrevolucionāri noskaņotu tautsaimniecības speciālistu (inženieru, ekonomistu). *Red.*

*** *Leņins V. I.* Raksti, 10. sēj., 22., 24. lpp. *Red.*

**** Turpat, 32. sēj., 219. lpp. *Red.*

***** Turpat, 219., 220. lpp. *Red.*

Zemnieku iekarošanai uz sociālismu, pēc Ķeņina domām, vajadzēja, pirmkārt, *zemniekam pierādīt* darbos, ka sabiedriski, t. i., arteļa darbs, zemi apstrādājot, iet labāk un, otrkārt, «Ja rīt mēs varētu dot 100 tūkstoš pirmklašīgu traktoru, apgādāt tos ar benzīnu, apgādāt tos ar mašīniem (jūs ļoti labi zināt, ka pagaidām tā ir fantāzija), tad vidējais zemnieks teiktu: «Es esmu par komūniju» (t. i., par komunismu).»* Toreiz Ķeņins šos panākumus gaidīja vēl no rietumu revolūcijas. Tagad tie ir reāli fakti. Vēl gan ir tikai nepilni 100 000 traktoru un jau 35% kolektīvo saimniecību, bet, sākot ar šo gadu, PSRS jaunie mašīnu milzeņi izmetīs ne mazāk par 100 000 traktoriem gadā, un jau šīnī gadā VI Padomju kongress pavēlēja nodot *zemkopibai* 120 000 traktoru, gan *ne vien* kolektīvajām saimniecībām.

Kultūras revolūcija? Vai PSRS var kļūt *sociālistiska*, ja masas nepratīs lasīt un rakstīt? Kas vadīs traktorus un automobiļus, ja nebūs simtiem tūkstošu traktoristu un šoferu? Kas rīkosies ar visjaunākā tipa mašīnām, ja nebūs tehniski sagatavotu strādnieku? Un tiešām, kā ar burvja zizli *Padomju vara* ieved pirmsskolas *obligāto apmeklēšanu*, rada *simtiem tūkstošiem jaunu inženieru un tehniku* no strādnieku vidus un *ar lozungu*: «piegriezties tehniskām zinātnēm» — rada *miljonos* strādnieku un «darba zemnieku» tieksmes pēc neredzēti pastiprinātās ārpusskolas izglītības. Tā ir neredzēta kultūras revolūcija, kas *iespējama* tikai Padomju iekārtā.

Tādi bija Ķeņina lozungi, un — tādi bija *reālie* panākumi! 27 sējumos Ķeņina darbi vēl slēpj neskaitāmi daudz citu lozungu PSR Savienībai un visai pasaulei. Mums *latviski* vēl nav pat ne *izlasītu Ķeņina kopotu rakstu krājuma*. Pie Ķeņina kapa viņa nāves piemiņas dienā man jāapliecina, ka tas ir *kauns priekš latvju sarkanās inteliģences*, ka mums vēl nav šāda Ķeņina kopoto darbu krājuma latviešu valodā¹²⁴. Bija *līdzekļi*, bija *iespējamība* tos nodrukāt, bet *nebija tulkojumu* un *tulkotāju*. *Nav* laika! «Viens sievu ņemis», otram karjera priekšā, trešais apkrauts darbiem, ceturtais aizmirsis latviski utt. un tā jo projām! *Nav* laika *vai gribas Ķeņina darbu tulkošanai?*? Vai es tiešām pareizi dzirdējis? Beigās pasludināts, *ka iznāks sašaurināti* Ķeņina kopotu rakstu krājumi 50 visas

* *Ķeņins* V. I. Raksti, 29. sēj., 183. lpp. Red.

pasaules valodās, arī *latviski*¹²⁵. Kādā valodā no 50 tie iznāks vispirmie? Vai tiešām japānu valodā? Kur paliek ležiniskā sociālistiskā sacensība? ...

Sinī pat «Cīnas Biedra» numurā b. Janeļa rakstīgā* jūs lasīsit latviešu sociāldemokrātu nekaunīgo uzbrukumu Padomju Krievijai, ka tās Sarkanā Armija līdzinoties Francijas zemniekiem, kas Napoleona vadībā *ar ieročiem ne-suši brīvibu*. Mazs graudiņš ir šīnīs vārdos patiesības, zīmējoties uz Franciju. Napoleons kā *pilsoniskās revolūcijas* nesējs (kaut vēlāk ķeizara formā) bija Francijas *zemnieku dievināts* vadonis.

Kā Markss raksta («18. brīmērā», 122. lpp.): «Armija bija parceļu zemnieka «point d'honneur»**; tā pārvērta viņus par varoņiem, kas aizsargā savu jauno īpašumu... aplaupa un revolucionizē pasauli... karš — viņu poēzija, fantāzijā palielinātā un noapaļotā parcele — viņu tēvija un patriotisms — *īpašuma sajūtas* ideālā forma.»*** Tā Napoleons bija pratis ap sevi *pulcināt*, — cīnā par pilsoniskās revolūcijas karoga («privātlikuma kodeksa») pārnešanu visā pasaule, — *sikzemnieku kā privātipašnieku*. Bet sīkais zemnieks ir ne vien *privātipašnieks* (kaut fantāzijā), bet patiesībā ir arī (un lielākā mērā) *darba cilvēks*. *So darba cilvēku zemniekā prata ap revolūciju organizēt* Leņins, un tas noveda tagad pie *gigantiskās sociālistiskās kustības*, kas drīz apņems ne vien visu sīko, bet arī vidējo zemniecību! Un, ja vēl proletāriskā revolūcija nav uzvarējusi *pārējā pasaule*, tad lielā mērā iemesls tas, ka komunistiskās partijas nav vēl spējušas vai pratušas iekarot savā pusē sīko zemnieku kā darba cilvēku. Tas notika ne vien Ungārijā, Bavārijā, Latvijā, Lietuvā, kur padomju vara krita; tas notiek arī vēl līdz šim *visā pārējā pasaule*. Lai atminamies arī to — pie Leņina kapa.

*

Uz Sarkanā laukuma Maskavā paceļas stalta granīta celtne. Tā — Leņina mauzolejs. Pie viņa ieejas bez pārtraukuma ik dienas darbaļaužu rindas, kas ne vien no

* Rakstā «Latvija — intervencijas kēdes loceklis». *Red.*

** — goda lieta. *Red.*

*** Markss K., Engelss F. Darbu izlase trīs sēj., 1. sēj., 518. lpp. *Red.*

plašajām PSR Savienības robežām, bet no visas pasaules plūst šurp godināt nelaiķi, smelties še pie Ķeņina zārka viņa darbu atmiņā jaunus spēkus cīņām, jaunām kaujām. Lai atļauts arī man šīs lapiņas nolikt pie dārgā vadoņa un skolotāja kājām.

P. Stučka

*LKP CK PVI PA, 55. f., 6. apr.,
118. l., 1.—7. lpp.; «Ciņas Biedrs»,
1.—2. nr., 1931. g., 1.—12. lpp.*

Iespiests pēc rokraksta

LATVIJAS
KOMUNISTISKĀS PARTIJAS
VIII KONGRESS

RUNA, LKP VIII KONGRESU ATKLĀJOT

(1931. g. 7. janvāri)

Biedri un biedrenes! Latvijas Komunistiskās partijas CK uzdevumā es pasludinu Latvijas Komunistiskās partijas VIII kongresu par atklātu. Biedri un biedrenes, es atvainojos, ka savas vājās balss dēļ joti maz ko teikšu. Mūsu kongresi sanāk ne visai bieži. Sis kongress sanāk joti svarīgā momentā. Kapitālistiskā pasaule pārdzīvo dziļu un asu krīzi. Turpretim PSRS ir guvusi milzu panākumus sociālisma celtniecības laukā. Mūsu priekšā atklājas joti plašas izredzes un visnepietnākie uzdevumi. Jāapskata mums ir nojētās ceļš, lai nospraustu tuvākās un tālākās nākotnes uzdevumus. Apskatot mūsu partijas varonīgās cīņas, mēs nedrīkstam aizmirst kritušos biedrus. Cīņā kritušo upuru skaits ir milzīgs. Neviena cita partija nav nesusi tik lielus upurus. Es nesaikšu kritušos biedrus pie vārda — viņu vārds — tūkstoši. Es uzaicinu godināt kritušos biedrus ar piecelšanos un nodziedēt «Ar kaujas saucieniem uz lūpām». [Kongresa dalībnieki pieceļas un nodzied «Ar kaujas saucieniem uz lūpām». — Red.]

Biedri un biedrenes, mums vajag sevišķi godināt, kaut mirušo, bet garā esošo starp mums, mūsu ģeniālo vadoni — Leņinu. [Kongresa dalībnieki pieceļas. Red.] Pie dzīvo darba nāksies kavēties kongresa darbības gaitā un beigu vārdā. Pašreizējais moments ir visai atbildīgs. Tāda būrija mūsu cīņu vēsturē vēl nav bijis. PSRS ir iegājusi sociālisma posmā. Nākošais gads priekš PSRS ir grūts savu uzdevumu ziņā, vairs ne kā cerību gads, bet gan kā dziļas pārliecības gads. Uzdevumu veikšanas ziņā šini būriji nav liekiem vārdiem vietas. Mūsu starpā nav un nevar būt tādu, kas šaubītos par galigo uzvaru PSRS un visā pasaulei. Es beidzu.

Lai dzīvo vispasaules revolūcija!
Lai dzīvo Komunistiskā Internacionāle!
Lai dzīvo Latvijas Komunistiskā partija!

*Latvijas Komunistiskās partijas
VIII kongress. Protokoli un
rezolūcijas, «Spartaks»,
1931, 3. lpp.*

Iespēsta pēc grāmatas teksta

RUNA JAUTĀJUMĀ PAR [LKP] CK POLITISKO ZIŅOJUMU (4. sēdē)

Man jāatvainojas, ka īemu vārdu ārpus dienas kārtības. Bet sakarā ar to, ka slimības dēļ nezinu, vai man būs iespējams visu laiku kongresa darbā piedalīties, gribu dažus vārdus teikt.

Par nožēlošanu, es nedzirdēju b. Nemiera* runu, es dzirdēju tikai atstāstu par divos trijos vārdos. Bet arī no šiem vārdiem varēja pazīt b. Nemieru, jo Nemiers ir personīcēta 1919. g. kļūda — tik atbildīgā vietā kā armijas politiskā darbā ar pārprasto demokrātijas principu. Ūn tas nav vienīgais; pats biedrs Nemiers uzsver, ka viņš pēdējā laikā tālu no Latvijas partijas. Kongress te ir sanācis ar lielām grūtībām, bet ir arī biedri, kas šurp nākuši vairāk aiz ziņkārības, kurus interesē vairāk vēsture. Mums darbā jāskatās uz priekšu, ne atpakaļ. Kāda nozīme mūsu runām par kļūdām, ja mēs no tām netaisām slēdzienu par to, kas mums jādara turpmāk. Mūsu priekšā tik lielas problēmas, tik svarīgi uzdevumi, par kuriem vispirmā vietā jādomā un jārunā. No Kominternes mums vispasaules virzieni doti, tie mums jāizved dzīvē strādnieku šķirā. Es esmu vienmēr bijis nesaudzīgs pret visām kļūdām, tās kritizējis. Savā visumā latvju strādniecība ir gājusi pa pareizu ceļu, un Ķeņins pareizi novērtējis šo kustību. Man šis novērtējums ir vērtīgāks nekā b. Nemiera novērtējums. Es īemu vārdu, lai aizrādītu uz nepieciešamību pacelt mūsu debates uz augstāka līmeņa. Jūs te pirmo reizi savā starpā varat brīvāk izrunāties. Jums jāsaka, kā dzīve pārveidojama. Mums te to zināt ir grūti. Man, piemēram, uzdots sastādīt agrārtēzes. Man grūti tās uzrakstīt, jo es

* Roberta Bauzes. Red.

maz zinu, kas pie jums notiek. Uz laukiem es dzīvojis sen, bet, kas tur notiek tagad, to man ir grūti pateikt. Tāpēc visus šos jautājumus vajag apsvērt kongresam. Kongress ir vēsturisks fakts, īpaši, ja notiek 5—6 gados reizi. Viņš ir skola priekš partijas biedriem. Krievu biedri uz tiem tā arī brauc, brauc kā [uz] darbības noplānošanas kongresiem, kā zināmā mērā uz darbības kursiem, kā uz «ražošanas apspriedēm». Jāizsaka reālas, praktiskas domas, no kurām varētu vadīties jaunā darbā, atmetot vecās kļūdas. Jāizstrādā jaunas metodes, jāatmet vecie paņēmieni, lai neiznāk, ka mēs nodarbojamies tikai ar sīkumiem, kas būtu vistiešākā kļūda. Ilgs laiks pārdzīvots, daudz uzkrājies materiālu un piedzīvojumu. Par visu to jāpārrunā, lai mēs turpmākā darbā būtu vienoti. Es vairākas reizes esmu norādījis uz vietējo konferenču nozīmi. Šīs konferences ārzemju politikas jautājumiem ziedo pārāk daudz laika, bet pārāk maz runā par to, kā tuvināties masām, kā ievilk tās darbā, kā iekarot masas. Mums spilgts piemērs ir Rēvele. Tur igaunu brāļu partija varonīgi gribēja dibināt Padomju Republiku, bet gribēja to panākt zināmā mērā sazvērestības ceļā. Tas masās nebija sagatavots un tā palika tikai par apvērsuma mēģinājumu¹²⁶. Proletāriskā revolūcija prasa daudz, daudz vairāk nekā apvērsums. Sevišķi grūts uzdevums piekrīt Latvijas Komunistiskajai partijai, kas ir spēlējusi lielu lomu Krievijas revolūcijā, bet kurai varbūt vēl lielāka loma jāspēlē nākošajā vispasaules revolūcijā, jo Latvija ir zeme, kas stāv starp PSRS un Rietumiem: Ja mēs 1919. g. pacēlām padomju varu Latvijā, tad mēs darījām to pirmā kārtā tāpēc, lai saistītos ar Vācijas revolūciju. Mums neizdevās noturēties, jo ar karaspēku mūs iznīcināja.

Kad apskatīsim programmas jautājumu, tad mierīgā ceļā izšķirsim arī strīdus jautājumus par kļūdām 1919. g. Ja pie mums taisīja kļūdas, tad tās bija [bieži vien] tās pašas kļūdas, kādas tika taisītas Krievijā. Ja atsevišķi «partizāni»* spaidu kārtā organizēja [laukos] komūnas, tad tās bija bez centra ziņas. «Cīņas Biedrā» es liku pārdrukāt divus manus rakstus no padomju varas laikiem Latvijā,** lai tur redzētu, kādi bija toreiz mani un centrālās

*. T. i., nedisciplinēti LKP darbinieki. *Red.*

** Rakstus «Zemnieki un komunisms», «Laucinieku sociālisms» — «Cīņas Biedra» 1930. g. 9. nr.-ā. *Red.*

valdības uzskati šīnī svarīgajā jautājumā, kā arī jautājumā par renti.

Galvenais, vajag panākt, lai mūsu debašu līmenis būtu uz augstākas pakāpes, lai tās noritētu pie tam lietiskā virzienā. Ir tāds iespaids, ka biedri neizrāda pietiekošu aktivitāti. Kādreiz b. Kārlis* rakstīja caur mani Ļeņinam par tām grūtībām, kādās nācās strādāt Latvijā¹²⁷. Ļeņins uz to atbildēja, ka strādniecība nepazīst vieglus uzdevumus. Tiesības uz pesimismu ir varbūt «večukiem», es sevi pie tiem neskaitu. Es orientējos uz jaunatni. Es savas kļūdas nekad nenoliedzu; [LKP] programmas projektā** tās pietiekoši atzīmētas. Mēs ejam uz uzvaru; mums jāuzvar, tādai jābūt mūsu darba programmai.

Sakarā ar manu slimību. Lūdzu neuzlūkot manu slimību kā sabotāžu, jo arī es esmu padots ne tikai valdības dekrētiem, bet arī dābas likumam.

*Latvijas Komunistiskās partijas
VIII kongress, 1931, 56.—58. lpp.*

Iespēsta pēc grāmatas teksta

RUNA JAUTĀJUMĀ PAR [LKP] CK POLITISKO ZIŅOJUMU

(12. sēdē)

Biedri un biedrenes! Es esmu piespiests lūgt kongresu uzklausīt mani vispirms personīgā lietā, lai gan debatēs kaut kur tika minēts, ka «es neesmu tikai persona vien». Mēs esam izdebatējuši ziņojumu par CK darbību. Tas nozīmē, ka mēs te stāvam sprieduma priekšā, par cik pareizi CK veikusi savu darbu, par cik arī ikviens CK loceklis ir vietā vai nevietā.

Notika šāds mazs grozījums. Es kādu vakaru, sēdot mājā, dabūju man piesūtītas divas brošūras: vienu *manu* par programmas jautājumu, otru — b. Soma brošūru.*** Es pašķirstīju šo brošūriņu, sāku lasīt un biju visai pārsteigts. Nekad es tādu rakstu nebiju lasījis¹²⁸.

Par kādas b. Soma grāmatīnas izdošanu man kādreiz b. Viktors runāja. Norādīja, ka tiekot kritizēta mana

* — Eduards Zandreiters. *Red.*

** Sk. šā sēj. 300., 301., 336. lpp. *Red.*

*** Brošūru «LKP agrāpolitikas un agrārprogrammas jautājumi». *Red.*

«Darbs un zeme» un ka b. Soms prasot steidzīgu grāmatīnas nodrukāšanu, piezīmējot, ka man piesūtīšot drukātu novilkumu iepriekš drukas. Es atbildēju, kas tad man var būt pret kritiku? Tikai tagad es izlasīju šo apvainojumu pilno grāmateli, kurā teikts, ka es esot kautskiāniets, trockists, bogdanovietis un tā joprojām. Ko tas nozīmē? Man ne kā personai, ne kā redkolēgijas loceklim teksts nav bijis zināms, grāmatīņa izdota [LKP] propagandista bibliotēkas sērijā. Par tās izdošanu no partijas naudas samaksāts honorārs. Un tad tā tika izplatīta kā propaganda ne pret ienaidnieku, bet pret *mani*. Tik apvainojošus vārdus, kā šai brošūrā, es vēl no biedru puses neesmu lasījis. Es, protams, varu uzrakstīt atbildi, punktu pa punktam. Bet ko tas vairs var līdzēt? Izlietu ūdeni nesasmelsi. Brošūra izplatīta.

Man tur tiek pierakstīts par vainu, ka es 10 gadus atpakaļ, rakstot savu grāmatu, neparedzējis to, ko *Leņins* teiks 4 gadus vēlāk. Mani apzīmē par kautskiānieti tam-dēļ, ka esot domājis 1905. gadā tā kā Kautskis. Bet kas bija Kautskis 1905. gadā? Arī *Leņins* atzīmēja, ka Kautskis tanī laikā bijis ortodoksāls marksists.* Citā vietā šīni brošūrā gan teikts, ka kādā krievu izdevumā es esot Kautski izrājis.

Te teikts, ka mana grāmata «Darbs un zeme» esot pamflets. Autors acīmredzot nav zinājis, kas ir pamflets. Šādu grāmatu apzinīgi saukt par pamfletu nevar. Šīni brošūrā uz beigām ir tāda vieta. Tieki pievests citāts no mana raksta, ka «mēs konfiscējam tādas zemes, kas *peļnas dēļ* tiek izrentētas» utt. Tas ir pazīstams formulējums, kādu mēs lietojam PSRS. Bet b. Soma atbildē man nozuduši divi vārdiņi: «*peļnas dēļ*!»

Man uztiepj, ka es «cenšoties radīt tādu iespaidu, ka es vienmēr bijis vienis prātis ar *Leņinu*». Jā, es, kopš pazīstu *Leņinu*, vienmēr bijis, cik jaudājis, *Leņina* ideju popularizētājs. Es ar to lepojos. Vairāk man arī nopelnu nav...**

Es vēl gribēju runāt par kādu jautājumu, kas zīmējas. uz CK plēnuma laiku, kad es biju slims. Bet es aprobežo-

* *Leņins* V. I. Raksti, 13. sēj., 308. lpp.; 31. sēj., 6., 7. lpp. *Red.*

** Kongresa protokolu publicējumā ar svītriņām norādīts, ka šeit netiek iespiestas piecas teksta rindas. Šo tekstu atjaunot patlaban nav iespējams tādēļ, ka kongresa protokolu oriģināls līdz šim nav atrasts. *Red.*

šos ar vēstuli, ko es šinī jautājumā uzrakstišu kongresa Prezidijam priekš pievienošanas protokoliem.

Pāris vārdu par attiecībām starp LKP CK Ārzemju biroju un Rīgu.* Mūsu attiecības sākumā bija tādas, ka partijas CK sadalījās divās daļās. Mēs bijām no Latvijas izspiesti, galvenā CK daļa atradās Rēzeknē, pēc tam Veļķijs Lukos. Pēc miera noslēgšanas visa CK pārcēlās uz Latviju. Ārzemju birojs palika ārpus Latvijas. Sākumā ar Komunistisko Internacionāli mēs saistījāmies caur īpašu priekšstāvi. Tad nākošais saistības veids bija [Kominternes Latsekcijas] sekretariāts. Es arī personīgi tiku bieži rakstījis Latvijas biedriem. Es skatos tā, ka tas bija padoms no vecāka biedra un ne direktīva. Ja tas tika uzņemts kā direktīva, tad tas ir nepareizi. Pārāk bieži mums CK prasīja padomus, it kā mums būtu uz visiem jautājumiem gatavas atbildes. Mēs ne katraiz zinājām konkrētos apstākļus, un Kominterne nevar tik ātri izšķirt jautājumus. Es, kā jau teicu, uzskatīju savus rakstus tikai kā padomu. Šais rakstos es arī bieži teicu, ka rakstu personīgi, kādreiz arī rakstīju kopējā vārdā. Uz priekšu tas viss te jānoskaidro, lai nebūtu domstarpību. CK ir atbildīga organizācija.

Mani CK plēnumā** vainojuši, ka es cēlis ilūzijas par iespējamību tuvināt [buržuāzisko] Latviju Padomju Krievijai. Kā es to saprotu?

Man nāk prātā viens mazs, bet interesants gadījums. Tas bija 1922. gadā Vācijā. Tanī laikā tur bija revolucionāra situācija, tāpat kā gadu vēlāk, t. i., 1923. gadā. Tad es pārliecinājos par to, cik ļoti pat sīkburžuāzijas elementi interesējas par to, kas būs ar viņiem pēc padomju varas nodibināšanas. Kāds pasta ierēdnis man prasīja, vai padomju vara atņemšot arī sīkos namu īpašumus. Kad Sarakāna Armija bija pie Varšavas vārtiem, tad Vācijā ļoti plašas masas bija par Padomju Krieviju; viņas rēķinājās ar to, ka arī tur būs padomju vara. Vienīgi tādā garā rakstīju «Cīņas Biedrā»***.

Par kļūdām es gribu sacīt pāris vārdu. Svarīgākais ir tas, ka mēs no kļūdām mācāmies. Engelss reiz teica: «Ma-

* T. i., LKP CK, kura nelegāli darbojās Rīgā. *Red.*

** LKP CK plēnumā 1930. g. februārī—martā. *Red.*

*** Domāts raksts «Ar PSRS jeb ar Angliju?» «Cīņas Biedrā» 1927. g. 5.—6. nr.—ā u. c. Sk. šā sēj. 19.—29. lpp. *Red.*

sas mācās tikai no savām kļūdām.»* Markss savā grāmatā «18. brīmērs» apraksta, kāda starpība ir starp buržuāzisko un proletārisko revolūciju. Buržuāziskā revolūcija uzvar vienā dienā, pēc tam nāk pagiras. Proletāriskā revolūcija ir ilgstoša revolūcija, kas sevi bieži kritizē, apstājas, ceļas no jauna utt.** Tas ir galvenais pie paškritikas. Ja es palocišos un tikai teikšu: «Kungs, es esmu grēkos kritis,» — ar to vien nepietiek. Pierādi darbos, ko tu dari, un *labāk* dari darbos un ne vārdos.

Rezolūcijas praktiskā daļa mums būs diezgan stipri jāpārstrādā. Vai varētu izmantot visu to, kas te tika teikts. Mēs vēl nevarām kongresa darbu iekārtot tā, lai visu izaņētu un apspriestu. Nezinu, vai tas viss būs iespējams kongresā. CK vajadzēs izmantot savā darbā to, kas te tika teikts.

Mēs darbā neprotam savienot legālismu ar nelegālismu un bieži kritam vienā vai otrā galējibā. Kreisās arodbiedrības vēl nav komunistiskas, bet partijai viņas jābūda uz pareiza ceļa. Starp legālo un nelegālo presi vajag zināmas kopdarbības. Nelegālai presei vajag atklāt legālā presē pielaistās kļūdas, tās stingri kritizēt. Ja mēs prastu [labāk] saistīt legālo darbu ar nelegālo, mēs būtu daudz tuvāk piegājuši masām.

Agrārtēzēs*** es teicu to, kas Kominternē ieteikts Anglijai, t. i., par t. s. «strādnieku čartiju»¹²⁹. Es prieķi pilsētas to nedomāju, bet prieķi laukiem tam liela nozīme. Es nezinu, vai tas ir praktiski pieņemams un izlietojams, par to jāapspriežas. Ir jāmeklē populāri lozungi, kas izsauktu masās pašdarbību. Viens no šiem lozungiem, kā es jau teicu, uzņemts Kominternes direktīvā vēstulē. Varbūt to vajadzētu izmantot arī prieķi Latvijas. Kā pieiet pie masām, var redzēt no šāda piemēra. Mums bija polemika ar b. Goliātu.**** Viņš agrārpolitikā bija «veclaiku» cilvēks. Viņš uzsvēra, ka vienīgi strādniecība ir revolucionāra un mazzemniekus var dabūt savā pusē tikai tad, ja viņi

* Sk. *Маркс К., Энгельс Ф.* Соч., т. 37. М., 1965, с. 372. *Red.*

** Sk. *Markss K., Engelss F.* Darbu izlase trīs sēj., 1. sēj., 431., 432. lpp. *Red.*

*** Kongresam iesniegtajā rezolūcijas projektā par agrāro jautājumu. *Red.*

**** Sk. *Stučka P.* Rakstu izlase, 5. sēj., 222., 231.—234., 462., 552., 565., 575., 578., 583., 584. lpp. *Red.*

atsakās no savas mājiņas. Tik vienkārša tā lieta nebūt nav. Tas, kas ar saviem sviedriem šo mājiņu uzcēlis, stingri turēsies pie viņas. Es biedram Goliātam arī atbildēju legālā presē, ka tas ir pilnīgi nepareizs uzskats. Goliāts toreiz rakstīja, ka, ja sapulcē kāds sīkzemnieks sūdzas, ka viņiem nedod kreditu, tad uz tādu komunistam jāatmet ar roku. Tā taču nav. Sīkzemniekam jāsaka: gāz šo buržuāzijas valdību, stājies pats pie valdības stūres, tad jūs dabūsīt šos kreditus. Bet viens tu to nepanāksi. Ej kopā ar strādniekiem, gāz pilsonisko valdību un nodibini strādnieku-zemnieku valdību. Tas kātrām sīkzemniekam būs saprotams. Tad viņš sāks citādi klausīties uz mūsu lozungiem.

Es vēl tikai gribēju vienu aizrādīt par izturēšanos pie tiesām. Mēs Internacionālā Kontroles komisijā šo jautājumu apsprendām. Kapitālistiskās valstis ir dažādi apstākļi. Vienā zemē komunistiskā partija legāla, otrā — nelegāla. Piemēram: prāvas Latvijā, kur mūsu biedrus apvaino, ka tie — komunisti. Bet viņi atbild: nekā nezinu, nekā neesmu darījis; vai pat sāk šo to melst. Vai tas sašan ar komunisma principiem? Partijas biedriem ir jāizturas stingrāk. Vadībai jādod direktīvas par izturēšanos pie tiesām.

Esmu ilgi kavējies pie sīkumiem. Šiem sīkumiem tomēr ir svarīga nozīme. Es tūlit beigšu. Sevišķa vērība jāgriež uz konkrēto darbu. Arī rezolūcija jāizstrādā, lai viņa būtu konkrēta.

Debates deva plašu materiālu. Uz nākošo kongresu nebūs jāgaida 6 gadi. Tad šie jautājumi tiks vēl dzīvāk pārspriesti un pacelti uz augstāku principiālu līmeni, lai mūs vestu pretim periodam, kas stāv mūsu priekšā. Ir divas varbūtības: vai intervence,* vai pasaules revolūcija, jeb viena un otra reizē. Tas būs rīt vai parīt, bet, kad īsti, to neviens skaidri nevar pateikt. Bet aizgulēt mēs to nedrīkstam. Tad, kad revolūcija mūs sauks, mums jābūt savās vietās.

*Latvijas Komunistiskās partijas
VIII kongress, 223.—226. lpp.*

Iespiesta pēc grāmatas teksta

* T. i., kapitālistisko valstu agresija pret PSRS. *Red.*

REFERĀTS «PROGRAMMAS UN AGRĀRJAUTĀJUMS»

(13. sēdē)

Biedri un biedrenes! Atvainojos par dienas kārtības traucēšanu. Es baidos par savu veselību, un var gadīties, ka neizpildu solījumu. Tāpēc gribētu uzstāties ar savu referātu šodien. Mans uzdevums diezgan plašs — referēt par diviem jautājumiem: par programmas un agrārjautājumu. Mēģināšu referātu īsināt, cik tas būs iespējams, jo ilgi runāt man nav iespējams. Manus materiālus agrārjautājumā un programmas tēzēs* jūs esat saņēmuši; bez tam jums izdalīja arī pamanīto drukas kļūdu izlabojumus. Sie abi jautājumi man tika zināmā mērā uzspiesti. Es savā laikā lūdzu atsvabināt mani no šī darba neveselības dēļ. Vasarā vajadzēja aiz neveselības aizbraukt atvainījumā un par uzdoto darbu sākt domāt tikai oktobra mēnesī. Bija gāju ievēlēta redakcijas komisija, kurai uzdeva palīdzēt. Vismaz dot materiālus. Šī komisija sanāca tikai divas reizes. Un, kad es nodevu shēmu, komisija ierobežojās tikai ar dažiem norādījumiem. Kā jau teicu, tēzes un materiāli jums izdalīti. Uz ātru roku rakstīdams, esmu pielaidis dažas nepilnības, sevišķi kas attiecas uz 1905. gadu. Dzīdāmies pēc paškritikas, esmu pat pāršāvis pār šķori — «некаялся», kā izteicās kāds atbildīgs Krievijas biedrs kādā citā gadījumā. Es sev stādīju uzdevumu materiālus savākt un izstrādāt tā, ka lai pēc tam varētu tos arī sašaurināt, bet lai slēdzieni paliktu. Kominterne domā, ka vajadzīgs, mazākais, mēneši astoņi programmas apsriešanai partijas masās.

Līdz pēdējam Kominternes kongresam nebija internacionālas programmas, kura tagad ir izstrādāta. Reizē tika uzdots vai atļauts atsevišķām sekcijām ar Kominternes apstiprinājumu izteikt sevišķās programmās, kas vajadzīgs viņām no vietējā un katrai valstij īpatnējā viedokļa. Es paredzu vēl trešo daļu. Tā ir programma, kas būs pēc proletāriskās revolūcijas uzvaras. Domāju, ka pēc uzvaras mēs no jauna būsim VK(b)P daļa, un tad mēs arī no jauna pievienosimies viņas programmai. Tāpēc arī par to es nemaz nerunāju.

Tagad dažus vārdus par Latvijas īpatnībām, jo īpaši

* Sk. šā sēj. 294.—314., 321.—366. lpp. Red.

pie mums ir no svara iegaumēt dabisko un ģeogrāfisko, un to saimniecisko stāvokli, kas bija pirms partijas dibināšanas. Jāuzsver tas speciālais, kas šīnī laikā bija pie mums sevišķi raksturīgs, tas ir — visasākā šķiru cīņa, slēpta aiz nacionālās cīņas starp vācu muižniecību un latvju zemniecību. Tas bija spilgts moments, kas atstāja lielu iespaidu. Kad ieradās legālais marksisms,* t.s. Jaunā strāva («Dienas Lapa»), tad tika ienesta arī sapratne par šo šķiru cīņu. No tā laika ienāca partijā zināms pretnacionālais viržiens, pie kam radās naivais uzskats, ka nacionālais jautājums izzudīs reizē ar proletariāta uzvaru. Protams, tāds uzskats bija naivs. Sociālisma doma Latvijā ieplūda, ne, kā grāmatiņā** sacīts, vienīgi no Vācijas. Kā bieži aizrādīts, tā ieplūda reizē no trim pusēm: no Vācijas, no Krievijas (caur intelīgenci) un no apakšas — arī no Krievijas (caur strādniekiem). Esmu uzsvēris pārāk Vācijas lomu. Tas nozīmē to, ka Vācijas sociāldemokrātija bija paraugs visas pasaules sociāldemokrātijai un tātad arī Krievijai. Tas bija pirms 1900. gada. Atliek izlasīt tikai manu brošūru,*** izvilkumus no Mēringa [darbiem] un citus materiālus par sociāldemokrātu spaidu likuma periodu [Vācijā], lai redzētu, ka tas bija tiešs sociāldemokrātijas varonības epos. Ja no tā taisa slēdzienu, ka Latvijas sociāldemokrāti bija zem Vācijas sociāldemokrātijas iespaida, tas nav pilnīgi pareizi, bet Latvijas ekonomiskie apstākļi bija tuvāki Prūsijas apstākļiem, literatūra sākumā bija vāciska. Savā ievadā es aizrādu uz savādo divvaldību Latvijā (pareizāk Baltijā) — vācu [muižniecības] un krievu [cara]. Bija laiks 70. gados, kad pat krievu prese bija uz stingrāko padota vācu cenzūrai un bija bezspēcīga pret to cīnīties. Tas jāzina, lai pilnīgi saprastu apstākļus iepriekš 1905. gada un arī 1905. gada notikumus. 1904. gadā nodibinājās galīgi [LSDS] partija, un tūliņ tanī uz spilgtāko parādījās nesaudzīgs naids pret carismu; tas vislielākā mērā strādniecības pašas nojauta. Tā izvirzījās cīņas spars pret patvaldību, kaut gan visa pilsonība savu cīņu lielā mērā, uz krievu [carisma] varu atbalstoties, vērsa

* T. i., sākās marksisma legāla propagandēšana. *Red.*

** T. i., P. Stučkas brošūra «Latvijas Komunistiskās partijas programmas projekts». Sk. šī sēj. 325. lpp. *Red.*

*** P. Stučkas sastādīto krājumu «Vācu sociāldemokrātija zem spaidu likuma», kas nāca klajā Londonā 1902. g. kā «Sociāldemokrātu bibliotēkas» 13. nr-s. *Red.*

pret vāciem. Latvijā stipri valdīja ilūzijas, ka Krievija jau ar mieru aizstāvēt latviešu intereses, tikai vācu mužniecība to neļaujot. Tas pats novēlināja no sākuma šķiru apziņas atmodu strādniecībā. Es reiz uzdevu sev jautājumu pameklēt, vai ir bijuši arī agrāk Latvijā kādi sakari ar vācu sociāldemokrātiem. [Cariskās Krievijas] Senāta arhīvā es atradu tikai vienu piezīmi: par kādu par s.-d. aizdomātu* personu no Vācijas, bet arī tā laikam bijusi kriminālpersona. Vācu sociāldemokrāti gan strādāja kā meistari vietējās fabrikās, bet tie [bieži vien] izvērtās par latviešu strādnieku ienaidniekiem. Tas, protams, sīkums.

Pie partijas dibināšanas negribu sevišķi kavēties. Tikai jāpiezīmē, ka tā ir kauna lieta, ka mums vēl nav savas partijas vēstures. Kongresam jāuzdod kaut kam šo vēsturi reiz sastādit. Personīgi no šī darba atsakos, jo man tas nav iespējams. Zināmā mērā tā ir dzīves ironija, ka tomēr man bija jāraksta 1905. gada jubilejas gadījumā uz vienas loksnes par 1905. gadu,** par šī gada notikumiem, lai gan tolaik nemaz Latvijā nebiju.

Kad mēs sastādījām savu pirmo programmu, tā bija īsa un diezgan shematiska. Daudz bija patapināts no krievu un vācu sociāldemokrātu partijām. Nebija pat panta par proletāriāta diktatūru ne vien tādā veidā, kā to izteica Ķēniņš, bet tikai Plehanova un vācu redakcijā, ka tai jāaizstāv to sociālismu, kas jau būs nodibināts. 1905. gada varonība izslēdz tos ieskatus, ka partija kā tāda būtu bijusi oportūnistiska. Mūsu partija nodibinājās 1904. gadā, un viņai tūliņ bija jāstājas lielā cīņā un jābūt par hegemonu veselā pilsoniskā revolūcijā. Savās programmas tēzēs man ilgi uzskavēties pie 1905. gada notikumiem nav iespējams. Ja tos notikumus saņem īsumā, tad tie ir tik dramatiski, ka jābrīnās par rakstniekiem, kuri nav pratuši to visu attēlot, ja nerēķina Andreja Upīša uzrakstīto. Priekš partijas 1905. gads bija varonīga cīņa, tāds tas bija arī priekš visas strādniecības. Tā šo cīņu ir novērtējis Ķēniņš, un tur nekas neko nevar grozīt. Tagad 1905. gads zināmā mērā ir kā atmiņa, kura tieši vairs tagadējās cīņas neiespaido, lai gan toreizējo laukstrādnieku streiku plaši vajadzētu apgaismot un propagandēt, lai laukstrādnieki mācītos domāt: kāpēc mēs tā tagad nevaram

* — aizdomās turētu. *Red.*

** Domāta brošūra «1905. gads Latvijā». Sk. *Stučka P.* Rakstu izlase, 6. sēj. 15.—59. lpp. *Red.*

cīnīties? Bet pie Latvijas partijas dibināšanas notika kļūdas, kuras atstāja iespaidu uz revolūcijas iznākumu ne tikai Latvijā, bet varbūt arī visā Krievijā. Latvijas partija nodibinājās [galvenokārt] kā nacionāla partija, bet tai nebija prasības pēc patstāvīgas nacionālas valsts. Tas vēlāk ienesa lielu neskaidrību. Katrai partijai, kā Ķēkins raksta, kad tā iet revolūcijā, jāzina, kādu valdību tā grib likt gāztās valdības vietā.* Ķēkins to vairākas reizes uzsvēra. Latvijas partija vadīja cīņu pret carismu, bet, ko likt gāztā carisma vietā, par to viņai nebija [īstas] skaidrības. Republika gan, bet vai Viskrievijas, jeb Latvijas? Rīgā līdz bruņotai sacelšanai nebija noteikta lozunga, par ko cīnīties. Pirmā kārtā vajadzēja radīt Revolucionāru pagaidu valdību, bet kādu? Ja būtu Latvijas republika, tad bija jautājums, vai krievu armija nostātos revolūcijas pusē? Un Krievijas pagaidu valdību bez piederības pie Krievijas partijas pasludināt nevarēja. Atminos, ka kāds biedrs man aizrādīja, — Liepājā bijis iespējams sagrabt varu savās rokās ar flotes palīdzību. Varēja jau gan pasludināt Latvijas republiku un pieteikt revolucionāru karu carismam kopā ar Pēterpili, Maskavu. Varēja to tomēr saskaņot ar krievu s.-d. organizācijām Latvijā. Aprakstot agrāk 1905. gada rezultātu, es izteicu šaubas, vai sacelšanās uzvara varētu novest pie Viskrievijas uzvaras toreizējos apstākļos. Šo kļūdu esmu pielaidis, novērtēdams 1905. gadu, jo nepazinu faktisko pusi Rīgā un Liepājā. Man pārmeta, ka tas esot oportūnisms; es pēc tam, tuvāk informējies, nācu pie cita slēdziena. Ja es būtu bijis Rīgā, es, bez vārda runas, būtu par bruņotās sacelšanās novešanu līdz uzvarai. Toreiz bija stāvoklis, kad strādnieki gāja uz priekšu, bet tiem nebija [pietiekamas] vadonības. Par manu vadību nevarēja būt runas, jo es atrados Vitebskā, runāt par tiešu vadību no turienes būtu bijis smieklīgi. Kā CK loceklis es iebraucu Rīgā un tādā ziņā iespaidu ienesu, bet decembra mēnesī satiksme bija pārtraukta. Bet te, protams, arī neiet runa par personām. Neapvienošanos ar Krievijas partiju plaši apgaismot negribu, bet uz to īsumā ir jānorāda. Mēs toreiz šķīrām politisko jeb pilsonisko revolūciju no sociālās. Biedram Somam par apmierināšanu jāsaka, ka vārdu sociālā revolūcija toreiz saprata kā sociālistisku revolūciju. Tā to lietoja ne vien Vācijā, bet tolaik — arī Ķēkins, un

* Ķēkins V. I. Raksti, 9. sēj., 8. lpp. Red.

saprata kā sociālistisku, kā to jau arī Lasals bija lietojis. Mēs nesludinājām zemes nacionalizāciju, bet muižnieki tika padzīti, to pilis dedzinātas, muižu zemes tika atņemtas vai nu pagastu rīcības komiteju, jeb strādnieku pašu rīcībā. Neviens i nedomāja, ka tā tiks kādreiz atdota atpakaļ. Baroni tika padzīti, palika tikai viens barons, un tas pats sevi bija izsludinājis par «sociālistu». Mums pārmet, ka mēs 1905. gadā neuzstādījuši zemes nacionalizācijas lozungu, kā tas bija Krievijas s.-d. strādnieku partijas programmā. Bet tur tas arī vēl nebija programmā. Manā grāmatīnā «Ленинизм и крестьянство»* jautājums par to, kā pakāpeniski mainījās Krievijas s.-d. strādnieku partijas programma līdz zemes municipalizācijas lozungam, kam pretim Ķeņins nostādīja zemes nacionalizāciju, — pietiekoši noskaidrots. Taisnība gan, ka Ķeņinam jau 1902. gadā radās doma par nacionalizācijas lozungu, bet publīcētas viņa domstarpības ar Pļehanovu šinī jautājumā tikai nesen.** Es tūliņ pēc tam 1924. gadā žurnālā «Под знаменем марксизма»*** sīki aprādīju šīs un citas Ķeņina domas par agrārrevolūciju un tās programmu,¹³⁰ ko b. Sōmam, kas man pārmet šo faktu neparedzēšanu jau 1920. gadā, taču arī vajadzēja zināt.

Vismazāk pazīstu periodu no 1905. gada līdz 1914. gadam. Par šo laiku vajadzētu skaidrāku materiālu. Es no darbības Latvijā biju [būtībā] atbīdīts, Rozīņš-Āzis pēc spaidu darbiem tikai Amerikā varēja izteikt savus ieskaņus. [LSD] CK no meņševikiem pārgāja pat likvidatoru rokās, līdz partijas vadība 1914. gadā caur sacelšanos no apakšas Briseles kongresā ar Ķeņina piedalīšanos pieņēma pilnīgi boļševistisku virzienu. CK tomēr vēl nebija pilnīgas noteiktības, bet mazā komisija iz 3 personām, kurai bija uzdots galīgi izlemt un nokārtot jautājumu par piedalīšanos boļševiku sasaucamā kongresā, to pieņēma vienbalsīgi.¹³¹ Priekš manis nebija šaubu, ka Latvijas partija piedalīsies šinī krievu boļševiku sasauktajā kongresā. Karš visu šo plānu izjauca. Bet mūsu partija arī jau iepriekš 1914. gada bija tāda, kādai jābūt boļševiku partijai arī

* So grāmatu izdeva «Prometejs» Maškavā 1925. g. sērijā «Ленинизм в вопросах и ответах». Red.

** Sk. Ленинский сборник, т. III, с. 351—354. Red.

*** Runa ir par rakstu «Лењинизъм и аграрный вопрос», kas bija ievietots minētā žurnāla 3. numurā. Sk. Stučka P. Rakstu izlase, 5. sēj., 137.—155. lpp. Red.

pēc savas uzbūves. Katram biedram bija jābūt darbīgam biedram. Viņam uz pirmo aicinājumu vajadzēja būt kaujas gatavībā.

1914. gads bija kara gads, partija toreiz atradās grūtos apstākļos. Es atrados Pēterpilī, sakaru ar Rīgu tikpat kā nebija. Centrālajā Komitejā bija provokators¹³². Apstākļi revolucionārai darbibai Latvijā bija loti grūti, ja ievēro to simtiem gadu ilgo ciņu, kāda pastāvēja starp latvieti un vācieti, nacionālo latvju zemniecību un nacionālo* vācu muižniecību. Nacionālisms pārņēma pat lielu daļu [mazāk apzinīgo] strādnieku. Partijas lozungs — karu pret karu, kurš radās uz vietas, bija drosmains, bet nepareizs lozungs.^{**} Pareizais lozungs «пораженчество» nevarēja rasties Rīgā, to ienesa tikai Ķenīns. Arī par 1917.—1919. gadiem vispirms jāatzīmē tā lielā ciņa, kādu izcīnīja Latvijas strādniecība, kura bija revolūcijas galvenais spēks. Latvju strādnieku ciņa bija tiešs atspaids^{***} visai Krievijas Oktobra revolūcijai. 1917. gadā Latvija bija tikai tieša daļa no Krievijas. Visi Krievijas dekrēti, arī par zemi, nāca spēkā arī Latvijā. Bet tad nāca vācu okupācija, kas sagrāva revolūcijas ieguvumus un ar saviem zvēriskiem paņēmieniem no jauna slacināja asinīm Latviju. Sis laikmets galīgi dezorganizēja kalpu rindas. Pieauga rentnieku un graudnieku skaits, kuru mēs 1919. gadā pavisam nenovērtējām.

1919. gadā norisinājās proletāriskā revolūcija Latvijā un nodibinājās Padomju Latvija. Mums pirmā vietā jāuzsver Padomju varas nozīme, bet reizē arī jāatzīmē un jāatzīst politiskas kļūdas, īpaši agrārjautājumā. Vispirms jāaizrāda, ka nekad neesmu pret šo kļūdu kritiku. Bet, ja runājam par partijas vai valdības kļūdām, tad jāaizrāda, ka CK nav vienas personas jautājums. Es nenoenemu no sevis atbildību, bet tomēr arī, un jo sevišķi 1919. gadā, man nebija tik noteicoša loma Latvijā. Ja runājam par 1919. gada kļūdām, tad es teikšu atklāti, ka revolūcijas intereses stādāmas augstāk par visu. Bet, ja man un mums pārmet, ka mēs nedarijuši to, ko toreiz prasīja Krievijas dekrēti un mācīja Ķenīns, tad jāparaugās lietas labā vispirms, ko domāja Ķenīns, ko teica dekrēti par zemes dalīšanu. Citādi rodas legenda un nepamatoti pārmetumi. Vai

* T. i., Baltijas. *Red.*

** Sk. 109. piezīmi. *Red.*

*** — atbalsts. *Red.*

Krievijā bija dekrēts par *zemes dalīšanu?* Nebija¹³³. Ko tas nozīmē? Tas nozīmē to, ka zemes dalīšana bija zemnieku revolūcijas faktiskā gaita, vispirms kā muižu inventāra izvadāšana pa sētām. Kā es skatījos? «Pravdā» 1917. gada martā es rakstīju, lai zemniecība tūliņ stājas pie muižu zemes sagrabšanas savās rokās.* Jūlijā to es atkārtoju otrreiz.** Iznāk, it kā būdams pēc tam Krievijas padomju valdībā, es darīju vienu un Latvijā taisni ko preteju. Vai tā? Fakti jāzina, tie jāzina jo sevišķi profesoriem.*** Visi dekrēti, kas bija Krievijā, spēkā nāca arī Latvijā. Savā darbā mēs centrā**** darījām apmēram to pašu, ko tolaik darīja Krievija. Bet es nesaku, ka nebūtu jāatzīst tas, kas bija politiska klūda, pat ja tā nerunāja pretim dekrētiem, tās ir vēstures klūdas, un tās *revolūcijas labā* ir jāatzīst. Mēs nepazinām Latvijas 1919. gada laukus un to apstākļus, īpaši šķiru sašķirošanos uz laukiem. Tas bija nenovēršams trūkums, jo mēs negatavojāmies zinātniski uz revolūciju Latvijā. Padomju vara [Latvijas lielākajā daļā] pastāvēja 5 mēnešus, no kuriem pirmie bija ziemas mēneši¹³⁴. Zemes likums novēlinājās un iznāca tikai martā. Zeme bija kara izpostīta, bez inventāra, vētām neapstrādāta. Jāprasa, cik bija pieprasījumu pēc zemes dalīšanas. Cik faktisku zemes iedalījumu? Nekā no tā mēs nezinām. Bezzemniecībā ietilpa kalpi, bet arī citādi elementi. Inčukalnā, ja nemaldoš, kad mēs braucām kopā ar strēlnieku pulkiem uz Rīgu, gan ieradās vagonā kāda muižas padomes delegācija, kurā, bez runas, bija zemes dalītāji, bet ne kalpi. Vai tādu bija daudz, par to centrā nebija ziņu. *Muižās* vispār zemi nedalīja, bet kalpi apstrādāja to un labi apstrādāja. Ja mēs būtu uzstādījuši preteju lozungu, ka zeme jāatņem kalpiem un jāizdala, pie kā tas novestu? Kominternes 1920. gada rezolūcijā***** teikts, ka *pirmajā vietā stādāmas (nostādāmas) proletariāta intereses*. Bezzemniekus mēs nešķirojām, to padomes:

* Raksts saucās «Revolūcija un zemniecība». Sk. *Stučka P. Cīņā* par Oktobri. Rakstu izlase. R., 1957, 15.—17. lpp. *Red.*

** Rakstā «Muižu zemju konfiskācija». Sk. turpat, 64.—66. lpp. *Red.*

*** Domāts K. Soms, kas 1930. g. beidza Sarkanās profesūras institūtu. *Red.*

**** Latvijas Padomju valdība. *Red.*

***** Komunistiskās Internacionāles II kongresa rezolūcijā «Agrārais jautājums». *Red.*

kara laikā «netīrijām», tas ir fakts¹³⁵. Bezzemnieku padomes — bieži sanāca sadursmē ar saimniekiem. Padomes pat dažreiz terorizēja sīkos saimniekus produktu konfiscēšanas ziņā. Bet kā varēja pretoties tam, ka laukstrādnieks pirmo reizi pietiekoši baudīja sviesta. Tikai Rīgas strādnieki no tā nekā nedabūja un mira badā. Pat Jelgavas padome atteicās sūtit labību Rīgas strādniekiem. Nonāca tik tālu, ka strādnieks, kurš remontēja vagonu, bija jāizvelk aiz kājām no vagona apakšas, tik novārdzis viņš bija. Strādnieki varonīgi izcieta šīs grūtības. Tas bija kara komunisms, jo 30 verstes no pilsētas stāvēja vācu armija. Lūk, kāpēc notika, ka 3. aprīlī izdevām zināmā mērā «nepa» dekrētu, t. i., noteikumus, kuros atļāvām zemniekiem tirgoties ar saviem nenormētiem ražojumiem. Tā bija savā ziņā vesela «revolūcija». Biedrs Vilks, Cēsu padomes priekšsēdētājs, ieradās Rīgā un pieprasīja šāda rikojuma atcelšanu, pretējā gadījumā piedraudēdams atteikties no darba. Turpretim, kā to stāstīja, saimnieki uz laukiem uzdziedājuši padomju varai. [LKP] CK diezgan bargi reaģēja uz b. Vilka «atteikšanos». Bet tie ir notikumi, kurus nevar aizmirst, un taisni tie, kas mums pārmet šķiru pretišķību nenovēršanu. Tādu apstākļu nekur citur Krievijā nebija.

To nevajag aizmirst. Politika — viena lieta, bet vēsturi tomēr vajag zināt. Te nelaime, ka bezzemnieku kongress 1917. gadā mūs varbūt maldināja¹³⁶. Bez tam taisni pēc 1919. gada radās ļoti liels skaits zemes gribētāju, kas neticēja vairs lielsaimniecībām. Vai 1905. gadā jau nebija kļūda, uzstājoties pret lozungu «savu namiņu un savu zemes stūrīti? Mēs toreiz uzlūkojām par nepieciešamu sludināt *lielsaimniecību pārsvaru* pār sīksaimniecībām kā marksisma prasību. Tā to saprata toreiz arī Krievijas partija, kas lielsaimniecību stādīja pāri sīksaimniecībām. 1919. gadā «zaļo» armijas galvenais iemesls bija tā zemnieku «laupīšana», ko mēs izdarījām uz laukiem priekš armijas apgādes. Tas sīkāk aprakstīts manā grāmatiņā krievu valodā.* To derētu palasīt arī tagadējai paaudzei. Tur jūs arī varat redzēt, kā mēs darbojāmies, kā cīnījāmies. Tur jūs arī varat redzēt, ka mēs no Krievijas priekš savas armijas saņēmām tikai 3—5 % no vajadzīgā, viss pārējais bija

* Domāta grāmata «Sociālistiskās Padomju Latvijas pieci mēneši», I daļa, kas nāca klajā krievu valodā. Sk. Stučka P. Rakstu izlase, 2. sēj., 418. lpp. u. c. Red.

jāņem no zemniekiem. Tāpēc šim faktam bija lielāks iespāids nekā zemes nedališanai, jo vairāk tāpēc, ka tas notika ziemu, un neviens zemnieks ziemu zemi neapstrādā. Politiskā valde* tieši noziedzīgi rīkojās Valkas apriņķī. Tur, kur mums agrāk bija vislielākā piekrišana, vēlāk rādās visvairāk «zaļās» armijas. Mēs spērām pret to soļus, bet par vēlu. Par to mums jābūt atbildīgiem. «Cīnas Biedrā» es pārdrukāju 2 savus rakstus, ko es rakstīju to-reiz, 1919. gadā, vienu pret piespiešanu iet komūnā, otru pret naudas renti.** Tur bija tāds ģadījums, ka kāds zemnieks sūdzējās, ka tas spiests ar varu iestāties komūnā. Pret to es arī uzstājos, un tas «pasākums» tūliņ tika atcelts. Pie tam stāvoklis bija tāds, ka turpat blakus *zeme gulēja neapstrādāta*, bet komūnā iet spieda ar varu. Tad par nelaimīgo rentes maksu. Tas teorētiski šķita pareizi. Bet to-reiz tā bija nepiedodama kļūda, bez tam bez panākumiem, un, kad kāds zemnieks nāca žēloties, ka tam par viņa paša mežu jāmaksā nodevas, es uzrakstīju asu rakstu (sk. *augstāk*). Padomju vara krita ne aiz tiem iemesliem, kādus uzrādīja b. Rūķitis,***¹³⁷ bet pirmkārt tāpēc, ka Rīgas armijas komanda**** neprata aizsargāt pilsētu, neiedomājās aizsargāt un noslēgt Daugavas tiltu pret pāris simts Golca ļaudīm. Tika apslaktēti visi komūnisti. Tur īpaši vienam biedram bija zināma loma (to-reiz tas nebija speciālists, tagad redzams karavīrs)¹³⁸. To taču b. Rūķitis, kam bija darbs Kara komisariātā un kas reizē bija Rīgas Komitejā, ļoti labi zina.

Armija tūliņ sabruka. Tā bija kļūda, ka mēs to netīri-jām. Armijai nebija patiesas politiskas vadības, mēs ilgi aizrāvāmies no rūpniecības plāniem un armiju atstājām savā ziņā. Tā krita padomju vara, un strādniecība to at-min un labi piemin līdz šim.

Tad nāca baltās Latvijas periods. Acīmredzot Bermonta laikā mums *vajadzēja uzstādīt lozunu par zemes dalīšanu*. Tad būtu zemnieku rindās piekrišana un liels efekts. Rīgas biedri turpretī 'galvenokārt aģitēja pret mobilizāciju [buržuāziskajā armijā], bet zemes dalīšanas lozunu

* — vadība. *Red.*

** Sk. *Stučka P.* Rakstu izlase, 2. sēj., 355.—360. lpp.; Par Padomju varu Latvijā 1918.—1920. Rakstu izlase. R., 1958, 167.—172., 264.—269. lpp. *Red.*

*** O. Dzenis. *Red.*

**** Rīgas aizsardzības rajona pavēlniecība. *Red.*

neizbīdīja. Tolaik partija arī bija pārāk novājināta. Tad sāka no visām pusēm pieteikt zemes dalīšanas prasību. Par to uzstājās reizē Zemnieku savienība un sociāldemokrāti, lai izravētu komunismu. Te arī mums vajadzēja izbīdīt lozungu, ka zeme dalāma *bez maksas*.

Pēc tam nāca laikmets, kad mums bija lielas simpatijas Latvijā. Buržuāzija atrada jaunu noziegumu — «komunisma gaidīšanu». Tas bija tāds romantisma laikmets, kad tiesāja kādu 54 gadus [vecu] veci, kas izgājis laukā un skatījies uz austrumiem. Tas bija masu noziegums. Mēs te bieži vien iesākumā saņēmām apmaināmo sarakstus, kuros apmaināmo noziegums bija atzīmēts ar diviem burtiem: «k. g.» Sajos apstākļos, ja mēs būtu izbīdījuši zemes dalīšanu bez maksas, mēs būtu daudz ko vinnējuši.

Tagad mēs ejam tālāk — prasām zemes izdalīšanas režīжу. Ko mēs revidēsim? Lāčplēšus,* kulakus, zemnieksavienībniekus, kas ir tas kontrrevolūcijas spēks, pret ko mums jācīnās.

Pie zemju atņemšanas es teicu vienu teikumu: ka jāatņem zemes, kas izlietotas «peļņas nolūkos, rentes veidā, jeb algas strādniekiem apstrādājot». To kritizē b. Soms. Viņš saka, ka es sludinot zemes atņemšanu darbīgajam zemniekam. Bet te viņš izlaiž divus vārdiņus: «Peļņas dēļ», un tā ir viltošana. Ja zemnieks lieto *zemi peļņas nolūkos*, tad tas ir kulaks, un mēs to likvidēsim, tāpat kā tas notiek [Padomju] Krievijā. Es savās piezīmēs** par to esmu aizrādījis, kādas zemes dalāmas. Nelaime tā, ka divi formulējumi — priekš Latgales viens, Latvijas — otrs. Programmu izstrādāt nav viegli, jāaptver apstākļi, kur pats neesmu bijis klāt.

Es nesaku, ka visam tam jāieiet programmā, bet, ja tas programmu paskaidro masām, tad programma var būt arī plašāka. Lai redz masas, ka, ja arī mēs esam maldījušies, mēs pildām visu to, ko solām. Lozungiem jābūt noteiktiem.

Nāk tā programmas daļa, kurai vajadzīgs visvairāk telpu. Kā mums izcīnīt padomju varu? Mēs esam strādnieku partija. Kas ir proletariāta diktatūra? Proletariāta diktatūra, kā *Leņins* teica, ir vislielākais izgudrojums pasaules vēsturē, un to mums nevar neviens atņemt.*** Bija,

* Domāts — Lāčplēša ordeņa kavalierus. *Red.*

** Sk. šā sēj. 313. lpp. *Red.*

*** Sk. *Leņins* V. I. Raksti, 33. sēj., 261. lpp. *Red.*

kas teica, ka Krievijā nevar būvēt sociālismu, jo neesot bāzes. Bet Ļeņins pasacīja: kas mums tagad kavē to bāzi pabūvēt? Un tagad, kā redzat, ir iznākusi skaista ēka, kura pēc 2 gadiem būs vēl cēlāka. Tai pievienojas vienlaidus kolektivizācija. Mēs to Krievijā tik ātri necerējām. Ļeņins teica, ka, ja mēs Krievijā pratīsim iet roku rokā ar zemniecību, tad mēs iesim uz priekšu tik ātriem sojiem, ka to i paredzēt nevar.* Labpusējie novirzieni sabaidījās. Tāds teorētikis kā Buharins iekrita panikā. Tie padevās «speciem» — kaitēkļiem, kas rēķināja un sludināja, ka pirmo gadu mēs iešot ātri uz priekšu, bet vēlāk lēnāk un lēnāk. Tagad ikviens redz, ka tie bija tieši — apzināti meli. Sim paraugam jāatstāj visdzīļākais iespaids arī uz Latviju, un tikai labpusējie novirznieki var par to šaubīties.

Par programmā minēto šķiru attiecību novērtējumu jāsaka, ka mēs vēl neesam pilnīgi skaidrībā, kā diferencejas Latvijas lauki. Nav pat skaidribas par Latvijas laukstrādniekiem, to skaitlisko sastāvu: ciktāl pareizs uzdotais skaits — 300 000 vai 200 000 (pēdējais varbūt drīzāk tuvojas īstenībai) un vai tanī skaitā neietilpst arī sīkzemnieki. Taču tas ir liels skaits. Mums še nav iespējams nodarboties ar šo skaitļu izpētišanu, jo nav arī pieejami visi vajadzīgie materiāli, cik tālu tādi jel maz ir. Pēdējā laikā šī jautājuma pētišanai nodevušies daži jauni darbinieki.¹³⁹ Es jau 30 gadus savas darbības pirmā vietā esmu stādījis šķiru attiecību novērtēšanu un šķiru ciņu. Tēzēs es aprādu, kādas partijas ir Latvijā: Zemnieku savienība, buržuiskās, sociāldemokrātu un citas sīkburžuāziskās organizācijas. Par sīkburžuāziju man bija «domstarpības» paša galvā: minēt vai neminēt bļodniekus** u. tml. programmā? Varēja viņus tur arī nelikt, bet tas tomēr ir tāds spēks, kas jāpatur prātā un par kuru jābūt skaidrībā.

Mūsu agrārprogrammā stingri jāšķiro zemniecības dažādi slāņi. «Darba zemniecības» apzīmējums man nepatīk. «Darba zemniecība» ir izplūdis jēdziens. Arī «trūcīgā» nav tas pats, kas «nabadzīgā». Bet jēdziens «беднота» ir vēsturisks jēdziens, kas sastopams jau lielās Francijas revolūcijas laikā, pēc tam Ļeņina darbos. Latviski tomēr būtu jāpiepatur «trūcīgā». Tikai šie jēdzieni ir noteiktāki jāformulē. Vidējais zemnieks — ir svārstīgs elements. Viņš

* Sk. *Ļeņins V. I. Raksti*, 33. sēj., 235. lpp. *Red.*

** Jaunsaimnieku partiju (sk. 63. piezīmi). *Red.*

skaitliskā ziņā kapitālistiskajās zemēs samazinās: to vai nu iesūc sevī lielsaimniecība, vai arī viņš izput un pāriet trūcīgos laukstrādniekos. Padomju varas robežās viņš līdz zināmam laikam iet vairumā. Manās tēzēs tas ir atzīmēts, bet varbūt jāizteic skaidrāk.

Latvijas krīzes laikā vidējie zemnieki aizvien vairāk un vairāk pāriet sīkajos zemniekos. Termiņš «jaunsaimnieki» ir galīgi atmetams. No kā sastādās jaunsaimnieki? Tur ietilpst i advokāti, i rakstnieki; liels skaits viņu nodarbina algas darbu, to starpā ir liels skaits kolonizatoru-fašistu Latgale¹⁴⁰ utt., tirgotāji, lāčplēši u. c. tml., kam zeme piegriezta. Liels daudzums jaunsaimnieku ir tieši kontrrevolucionāri elementi, kuri, mums pie varas nākot, būs jāapkaroti. Būs jāizved visstingrākā jaunsaimnieku «tīrišana» (чистка раздела земли). Bet tas jāizdara tā, lai neatbaidītu pārējo sīko zemniecību. Tur jāienes šķiru cīņa pašas masās.

Ko es saprotu zem vidējās zemniecības? Programmā jau minēts, ka vidējais zemnieks ir tas, kas neizmanto svešu, ārpus ģimenes, darbaspēku jeb, ja tādu pielieto, tad tikai kā līdzstrādnieku pašu darbā, bet ne peļņas nolūkā. Jāraugās uz to, vai zemnieks ražo preci peļnai, jeb ražo produktus paša iztikai un apmaina pret pašam vajadzīgiem produktiem. Tas ienes lielu skaidrību. Tie ir ekonomiski jēdzieni. Taču šie jēdzieni nav olektīm mērījami. Jāizprot šķiru attiecību dzīlākā būtība. Mums jāpieņem un jākonkretizē Komunistiskās Internacionāles II kongresa agrārrezolūcijas paskaidrojums.

Par neatkarīgajiem.* Man liekas, ka to nozīme tik maza, ka viņus nav vērts minēt. Biedrs Stiba** aizrādīja, ka viņiem esot zināma loma. Ja tas būtu vajadzīgs, tad neiebilstu, ka **par viņiem** var ieminēties arī programmā.

Tagad par «sociālistisko» programmu.*** Tā ir sastādīta no divām līnijām, kuras runā viena otrai mazliet pretī. Izsacītas domas, ka sociālisms nāks, «kad tā stunda sitīs». Tur nav pietiekoši skaidrs, kā sociālismu *iekaro*s. Tas, protams, ir bleķis! Iznāk tā, ka proletariāta uzvara iegūstama bez cīņas. Un tikai tad buržuāzija apķersies, ka

* Domāta — Latvijas Neatkarīgo sociālistu partija. *Red.*

** — A. Strautiņš (Citrons). *Red.*

*** Domāta oportūnistiskās Latvijas SDSP programma. Sk. šā sej. 343.—348. lpp. *Red.*

slikti darījusi, atdodama varu un fabrikas proletariāta rokās. Un tad būs vajadzīga proletariāta diktatūra, lai apspiestu buržuāzijas pretsparu. Bet tanī pat laikā runā arī par diktatūru, lai aizstāvētu buržuāzisko demokrātiju. Visādā ziņā zemniekam sola, ka viņš būs privātpašnieks arī sociālisma gados, tas ir, zemnieks tiek ķemts tikai kā privātpašnieks, tas ir pirmā kārtā — Zemnieku savienībnieks.

Arodbiedrības. Arodbiedrībām jābūt tām pamatsvirām (рычаги), kas lai vienotu plašas masas ar partiju, kas būtu komunisma skola šīm darbinieku masām. Jāatzīst, ka mēs pagātnē šo darbu esam zināmā mērā atstājuši novārtā. Ja ko pie manis teiktā kāds vēl pievienos klāt — būs loti labi.

Sieviešu jautājumā mēs parasti sakām, ka viess darīts, bet kongress pats dod pienācīgu atbildi. Iedzīvotāju sieviešu vairāk nekā vīriešu, bet kongresā tas nav redzams. Viņas grūti saagītēt, bet, kad kustībā ievilktais — tās ir reāls revolūcijas spēks, ipaši padomju varai, jo Oktobra revolūcija visvairāk ir atnesusi sievietei.

Jaunatnes darbs — viessvarīgākais. Mēs, veči, galīgo uzvaru Latvijā varbūt nepiedzīvosim. Es manā, kā es to saucu, «bēru vakarā»* smējos, ka vecos laikos tādus kā mēs sita nost. Tiesa, pavismam nesen tāds mēģinājums bija arī pret mani, dabūju morālisku sitienu pa galvu, bet parliku dzīvs.** Tomēr, kā jau teicu, uz večiem nevar orientēties. Arī Latvijas apstākļos veči esot «sistematiski pasīvi», kā tas minēts CK rezolūcijā.***

Beidzot — *agrārjautājums*. Programmas jautājums kongresa dienas kārtībā ir apvienots ar agrārjautājumu un tātad arī ar rezolūciju agrārjautājumā. Jāatzīmē, ka šīs agrārjautājuma tēzes nav apstiprinātas no CK un laika trūkuma dēļ pat ne apskatītas, bet tās ir manas personīgās tēzes.

Cīņai par Padomju Sociālistisko Republiku Savienību jābūt programmas pirmajā vietā. Viss, kas der Padomju

* Domāta P. Stučkas 65. dzimšanas dienas atzīmēšana. *Red.*

** Domāta K. Kaufmaņa (Soma) u. c. nebiedriskā uzstāšanās pret P. Stučku. *Red.*

*** LKP CK 1930. g. februāra—marta plēnuma «Tēzes par Latvijas saimniecisko un politisko stāvokli un partijas uzdevumiem». Sk. Latvijas Komunistiskās partijas... rezolūcijas un lēmumi, I, 404. lpp. *Red.*

Krievijai, der arī pasaules revolūcijai. Jēdzienu «Padomju Krievija» lietoju ne tamdēļ, ka še būtu domāta tikai Krievija (KSFPR), — nē, še domāta visa PSRS, — bet gan tamdēļ, ka Latvijas strādnieku un zemnieku masas šo jēdzienu vieglāk saprastu. Acu priekšā aizvien jāpatur lozungs: viiss, kas ir pret PSRS, ir naidīgs vispasaules proletāriskai revolūcijai. Tamdēļ pirmajā vietā mums jāizvirza cīņa pret intervenci, pret draudošo karu, pret nodevību pret PSRS, — tas programmā uz spilgtāko jāizcel.

Vēl viens jautājums, kas programmā nav pienācīgi apgaismots — tas ir minimālprasību jautājums, vai vajag uzstādīt minimālprasības, vai ne?

Kādreiz, polemizēdams ar Kautski, es rakstīju, ka strādnieki nekad necīnās par līdzīgām «tiesībām» buržuāzijai, mēs prasām *brīvības strādniekiem*.^{*} Un uzvarot mēs pat šīs brīvības buržuāzijai atņemam, bet par to strādniekiem [tās] materiāli nodrošinām.

Rezolūcija agrārjautājumā atkārto vispārējos vilcienos to, kas teikts programmā; pie tā vairs neuzkavēšos. Pāreju pie [šīs] rezolūcijas. Atkārtoju, ka viņa ir ļoti sasteigta. To vajadzēja uzņemties sastādīt kādam jaunajam biedram, bet nevis uzspiest visu man. Uzmetumā ir daži neskaidri formulējumi un vēlāk izlabotas drukas kļūdas, bet domāju, domstarpības še nebūs visai lielas.

Vispārējā daļā es ķemu daļu no [LKP] VII kongresa rezolūcijām, kur teikts, ka «kontrrevolūcija tiecas aizsteigties priekšā mums zemnieku jautājumā».^{**} Es jau «Darbā un zemē» aizrādīju, ka, sākot ar 90. gadiem, uz Itālijas ministra ierosinājuma rodas kustība uz valsts rēķina dārgi atpirkta muižnieku zemes un vēl dārgāk pārdot tās zemniekiem.^{***} Pirmkārt, tas pārvērtā muižniekus par kapitālistiem, otrkārt — radās stiprs atbalsts kontrrevolūcijai. Noorganizējās plašs privātpašumam uzticīgu zemnieku slānis. Tādēļ es arī parādīju to «godu» Bergam un citēju viņa programmā viņa tipiskos vārdus. Ķeņins mīlēja būt konkrēts. Ķeņins teica, ka pretinieku vienmēr vajag konkrēti atmaskot un sist ar konkrētiem faktiem. Kopā ar

* Sk. *Stučka P.* Rakstu izlase, 4. sēj., 572. lpp.; *Стучка П.* Учение о государстве пролетариата и крестьянства и его Конституции СССР и РСФСР. М.-Л., 1926, с. 93—99. *Red.*

** Rezolūcijā «Par agrārjautājumu». Sk. Latvijas Komunistiskās partijas... rezolūcijas un lēmumi, I, 278. lpp. *Red.*

*** Sk. *Stučka P.* Rakstu izlase, 3. sēj., 244.—246. lpp. *Red.*

Bergu citēju arī sociāldemokrātus, kuriem te pilnīgi kopēja valoda pret komunistiem, bet latvju buržuāzija bez tam vēl veda cīņu pret vācieti.

Kādā čehu literāriskā darbā atradu ļoti pareizu un interesantu aizrādījumu, ka sevišķi asas cīņas par zemes dalīšanu bija tur, kur starp muižniekiem un zemniekiem bija nacionāla starpība un pretrunas. Pie mums vairs nav muižniecības. Polijā turpretim piemērotu lozungu par labu zemniekiem atrast ir daudz vieglāk nekā pie mums.

2. un 3. pantus es mazliet «zagū» no poļu rezolūcijas,* ko apstiprinājusi Kominterne. Tur iet runa par lauksaimniecības krīzi vispārējos apmēros un viņas sekām. Ne viss šīnī poļu partijas rezolūcijā piemērojams mūsu apstākļos. Mums sevišķi no svara bija viena doma poļu programmā: ka kapitālisms no pilsētām sāk pāriet uz laukiem un tur sāk dibināties kapitālistiskās lauksaimniecības fabrikas. Savā grāmatā «Darbs un zeme» es aizrādīju, ka kapitālisms apstājies savā gaitā uz laukiem.** Tagad līdz ar kapitālismu uz laukiem pārsviežas arī fašisms. Lauki arvien bijuši reakcijas atbalsts, kur radušās viskontrrevolucionārākās armijas.

Ar to kapitālisti it kā gribēja aizsteigties priekšā PSRS, neparedzēdami, ka arī tā cels savus «gigantus», kad rūpniecības industrializācija radīs nopietnu bāzi lauksaimniecības pārveidošanai. Un tagad, redzēdami mūsu lieliskos un masu sasniegumus, pilsonības ekonomisti un pat vienkārši novērotāji žurnālisti saka, ka ārzemju kapitālam neatliekot nekas cits, kā sekot Krievijas paraugam. Pretējā gadījumā Krievija pārplūdināšot ārzemju tirgu ar savu lēto labību. Sakarā ar to buržuāzijai rodas bailes par laukiem — un fašistu spēki metas uz turieni. Tas pats notiek Latvijā.

Poļu rezolūcija nāca manās rokās tikai vēl nesen. Ja es viņu būtu dabūjis ātrāk, tad būtu izmantojis daudz vairāk. Pārējā rezolūcijas daļa uz mums nav attiecināma, viņa piemērota Poljas apstākļiem, kur muižnieki tagad izved kaut ko līdzīgu Stolipina zemes reformai.

Asi izvirzās cīņa pret fašismu. Šī kustība Latvijā vēl nav noskaidrota pietiekošos apmēros. Cīnai pret fašismu

* Domāta Poljas KP V kongresa (1930. g. sept.) rezolūcija par partijas darbu zemniecības vidū. *Red.*

** Sk. *Stučka P.* Rakstu izlase, 3. sēj., 288.—294. lpp. *Red.*

turpmāk mūsu darbā jāierāda pirmā vieta. Fašisms būs spiests nikni apkarot strādnieku kustību pilsētās arī vēl tādēļ, lai lauku darbalaužu masas nedabūtu atbalstu no pilsētas.

Tātad sociāldemokrāti sola zemniekiem-privātīpašniekiem «mūžīgu dzīvošanu» arī pēc proletariāta uzvaras. Tā ir jauna «perspektīva», kura radusies pēdējā laikā. Še mums jābūt joti elastīgiem. Mums jāpierāda zemniekiem, kāda tiem perspektīva kapitālistiskajā iekārtā un kāda padomju iekārtā. Jāpierāda, ka pie kapitālisma lauku darbalaudis tiek izmantoti, izsūkti, bet padomju iekārtā — atsvabināti. Pie tam tas jāpierāda nevis grāmatnieciski, bet uz konkrētu faktu pamata.

Praktiskās prasībās, kur runa iet par padomju iekārtu, par 1919. gadu Latvijā, es mēģināju jautājumu stādīt tā, kā tas ir Kominternes programmā. Nevaram taču sludināt kaut ko tādu, kas būtu pretī Kominternei. Tikai gribu pievienot vienu punktu, kas attiecas uz kaujām pret Bermontru. Tā bija klūda, ka toreiz armijas priekšā nepacēlām lozungu par zemes dalīšanu. Tad tas būtu izņēmis no rokām asu ieroci, kurš tagad tika vērsts pret mums.

Tālāk es uzsvēru tēzēs, kas būs padomju iekārtā. Latvijā, protams, nebūs daudz tādu 100 000 ha lielu padomju saimniecību, kādas PSR Savienībā. Padomju saimniecības ierīkos tur, kur pāri par 100 ha atsavinātās zemes varēs apvienot un kur varēs ierikot intensīvas saimniecības fabriku veidā. Tikai neliels skaits būs tādu «gigantu» — mašīnizētu padomju saimniecību-fabriku. Esmu pilnīgi pārliecināts, ka Latvijai, kura tik tuvu PSRS, industrija nāks palīgā no turiennes. Otrup, būs lauksaimniecības kolektīvi, kuros apvienosies trūcīgie un vidējie zemnieki tikai uz labprātīgas vēlēšanās pamata. Skaidri, ka, izcīnot padomju iekārtu, pašā revolūcijas gaitā likvidēsim kulakus kā šķiru. Tas nākošā šķiru cīņas posmā skaidri izredzams. Beigās — individuālie zemnieki ne kā revolūcijas ienaidnieki, bet kā nākošie kolektīvisti. Viss tas Latvijā norisināsies uz PSRS pamatfona. Kad kulaku likvidēsim, viņa zemi izdalīsim vai nu sīkzemniekiem, jeb to nodosim zemniekiem-kolektīvistiem.

Mēs par maz popularizējam PSRS sasniegumus kolektivizācijas laukā. Sevišķi tas zīmējas uz Latgali, kura PSRS robežu tuvumā. Vai tad tie akli, ka nerēdz[ētu], kas notiek aiz robežas? Pašlaik niknu melu kampaņu attīsta

starp zemniekiem buržuāziskā prese: ka zemnieki Padomju Krievijā tiekot vajāti, trenkāti. Neiedomāsimies utopijas, ka mūsu aģitācija ir viegla lieta, ka zemnieki ir viegli pārliecināmi. Tie domā ļoti lēni. Tas man atgādina vācu anekdoti par diviem zemniekiem, no kuriem viens rītā, uz tirgu braukdams, ierunājas: «Rudzi šogad labi auguši,» — bet vakarā, uz mājām braucot, otrs atbild: «arī kvieši nekas...» — Tagad, straujā revolūcijas gaitā, arī zemnieks sāk ātrāk domāt.

Es jau aizrādīju, ka mums liela vērība jāpiegriež vis-dzīvākajam elementam — jaunatnei un «visnedzīvākajam» — sievietēm. Ja sieviete pārliecināsies par to, kas viņas darbu atvieglo, tad tā būs vislabākais, visaktivākais revolūcijas spēks.*

Ko mēs varam solīt strādniekiem? Kominternes VI plēnuma un KI [Izpildu komitejas] pēdējās direktīvas aizrāda, ka kustība jāceļ tur, kur viņas vēl nav, lai tā pārvērstos par paškustību. Anglijā kaut kas tāds ir panākts ar tā saucamo «strādnieku čartiju».* Ja kaut ko tamlīdzīgu varētu izdarīt mēs — tas būtu ļoti apsveicami. Lēnins bieži atgādināja Napoleona vārdus: vajag aizvien ievilk tīcīnā — vēlāk redzēs, kas iznāks.*** Pie masām, kuras «sistemātiski pasīvas», protams, nekā daudz nav iespējams paveikt.

Man nāk atmiņā 1905. gads. Es neatminos, ka tagad kādreiz būtu atgādināts tas uzsaukums ar konkrētām prasībām, kurš toreiz ierosināja laukstrādnieku streiku Kurzemē un vispār Latvijā. Tagad [saeimas] strādnieku-zemnieku frakcija bija iesniegusi saemā likumprojektu ar laukstrādnieku prasībām. Jāapdomā, cik viņš konkrēts un vai viņā nav labpusējības iekšā. Bet cik liels iespaids būtu, ja viņš izplatītos un kļūtu par kalpu platformu! Tad mūsu partijai atliktu tikai izkristalizēt to no mūsu viedokļa, lai mēs tā viņu domas revolucionarizētu un papildinātu ar komunistiskām prasībām. Tās ir manas domas attiecībā uz laukstrādniekiem, kuriem jāapanāk tas pats, kas pilsētas strādniekiem. Pēdējais, kas minēts rezolūcijā, ir pietiekoši skaidrs. Sīkās maiņas varēs izdarīt komisijā.

Tālāk 15. punktā teikts: šī platforma ir tikai no

* Kongresa protokolu publicējumā ar svītriņām norādīts, ka šeit netiek iespiestas vairāk kā trīs teksta rindas. *Red.*

** Sk. 129. piezīmi. *Red.*

*** Sk. *Lēnins V. I. Raksti*, 33. sēj., 428. lpp. *Red.*

strādniekiem pašiem izejošu daļēju prasību virkne, ap kuru pulcējas laukstrādnieku pulciņi, atbalstīti no pilsētas strādniecības. Pulciņi — ir nepareizs vārds, viņa vietā vajadzētu ko citu. Pie šītā jau var runāt par laukstrādnieku streiku. Nākošā punktā jau izvirzīts streika lozungs uz laukiem. Tas tika uzsvērts šogad paplašinātā plēnumā.* Es ar nolūku izrakstīju frāzi no *Lenīna rezolūcijas* projekta Kominternes II kongresam par to sociālistu nodevību, kuri uzstājas pret streiku kustību uz laukiem, motivēdami ar to, ka «tas pamazinās patēriņa produktu ražošanu».^{**} Sociāldemokrāti prāto: streiks uz laukiem? Ko tad mēs ēdīsim? Tā prātoja arī mūsējie kādreiz Itālijā:^{***} ko ēdīsim, ja nodibināsim Padomju varu? Tādi spriedelējumi ir blēnas. Revolūcijai ir jābūt gatavai uz vislielākajiem upuriem.

Tā saucamā «darba zemniecība». Es jau skaidroju, ko zem šī nosaukuma saprotu. Vidējo zemnieku iekarot, saistīt pie sevis mēs patreiz nevarām, bet jāapanāk viņa *neitrālizācija*, viņu nedrīkstam atstāt novārtā. Vairāk no vidējā zemnieka gaidīt nevarām kā mums labvēlīgu neitrālitāti, lai viņš nekļūst par Zemnieku savienības galveno spēku cīņā pret mums. Laikmetā, kad dibina pat kapitālistiskās kolektīvsaimniecības, mums varbūt nebūs grūti vidējiem zemniekiem pierādīt viņu tuvību padomju varas mērķiem. Jāpopularizē arī PSRS sasniegumi kolektivizācijas frontē. Es nekad neesmu bijis ne utopists, nedz ideālists, bet reāli rēķinos ar lielajām revolūcijas pārgrozi bām.

Protams, pirmām kārtām mēs uz laukiem balstīsimies uz laukstrādniekiem un trūcīgiem zemniekiem. Sociāldemokrāti solās aizstāvēt zemnieku kā privātpašnieku. Mums jāparāda, ka mēs viņu aizstāvam un atbalstām kā darba cilvēku.

Nesen kādā sēdē redzēju uz sienas lielu plānu, kur ar elektrisku gaismu ir parādīts, kā PSRS teritoriju pārņem kolektīvās saimniecības. 1929. gadā viņu ir vēl maz, 1930. gadā jau daudz vairāk; 1931. gadā lielais vairums teritorijas — jau kolektivizētie lauki; spilgti gaiša elektriska aina. Diemžēl Latvijas un Latgales zemniekiem mēs šādus

* Kominternes IK prezidija paplašinātā sēdē (1930. g. 8.—28. februāri). *Red.*

** Sk. *Lenīns V. I.* Raksti, 31. sēj., 127., 128. lpp. u. c. *Red.*

*** Atsevišķi Itālijas KP darbinieki 20-to gadu sākumā. *Red.*

plānus parādīt nevaram, bet tas vien jau būtu ļoti node-rīgi. Grūtākais — piekļūt zemniekam klāt, iepazīstināt viņu visā pilnībā ar mūsu darbiem, klāji parādīt tam mūsu perspektīvu. Vajag mācīties atrast lozungus, par kuriem visi runātu uz tirgus. Arī [1928. g.] 22. augustu mums vajadzēja labāk izmantot un saistīt ar to organizatoriski masu aktivitāti.

Nonāku pie beigām. Šeit man nāk izraksts no [LKP CK] paplašinātā plēnuma prasībām priekš Latgales.* Varbūt viņš par garu, var to saisināt. Jāņem tas, kas vispopulārāks un nerunā pretī mūsu revolucionārajai cīņai. Es iesniegšu papildu pantu par to, kā jau vakar teicu, ka, nelūkojot uz visiem dekrētiem, pareiza politika prasīja plašu zemes dalīšanu, un tā bija kļūda to nepasludināt un nedot.

Latgalē visvairāk jāuzsver zemes dalīšanas jautājums. Mums 1919. gadā Latgali nebija pa spēkam apkalpot.** Visi labākie spēki bija frontē. Ievērojet taču to, ka pašu Rīgu apkalpoja galvenā kārtā 150 sievietes, tā saucamās «plintniecēs»¹⁴¹. Vispareizāk toreiz varbūt būtu bijis uzstādīt lozungu par Latgales labprātīgu pievienošanos Padomju Krievijai. Mums, kā jau teicu, nebija iespējams Latgali pienācīgi apkalpot, kaut arī viņai devām labākos biedrus. Tā bija politiska kļūda, bet vēsturiska kļūda, neatkarīga no mūsu labās gribas. Padomju aparātā bija mums tiesī naidīgi elementi. Ka vajadzīga tīrišana armijā un padomju iestādēs — to atzinām pārāk vēlu, un tā bija vēl viena mūsu kļūda.

Latgalē, kur vairumā sīkzemnieki, jāuzstāda lozungi ne vien par zemes dalīšanu, bet arī [par] PSRS robežu atvēršanu, lai latgaliešiem būtu iespēja, tāpat kā agrāk, brīvi iet un strādāt PSRS fabrikās.

Beidzamais pants. Man še pārmet, ka es lietojis lozungu: strādniecības savienība ar darba zemniecību. Manas domas b. Soms nosauc pat par kuriozu. Tas ir tiešām kuriozs, smieklīgs pārmetums. Ļeņins izprot šo savienību pirmajā cēlēnā kā bruņotas cīņas savienību pret kontrrevolūciju (союз военный) un turpmākajā gaitā kā saimniecisku savienību (союз экономический). Mums šī

* Sk. Latvijas Komunistiskās partijas... rezolūcijas un lēmumi, 1. sēj., 440.—449. Ipp. Red.

** T. i., nodrošināt ar partijas un padomju kadriem. Red.

strādnieku-zemnieku savienība nav jāsaprot tā, kā viņu saprot Menders. Lai nebūtu nekādu pārpratumu — teikšu: viņai pirmajā laikā jābūt kā bruņotas cīņas apvienībai; pēc uzvaras arī saimnieciskai. Mēs nevarām rakstīt garus lozungus: tiem jābūt skaidriem un īsiem, lai tos dzird katrā būdiņā. Vai strādnieku-zemnieku frakcija saeimā ir šo lozungu izlietojusi? Diemžēl ne. Tā bija kļūda. Atgādināt tagad 22. augustu ir ļoti grūti. Jeb lozungs par strādnieku-zemnieku valdību b. Somam arī ir kuriozs?

Ko tālāk? Mans priekšlikums — atklāt debates. Bet programmas jautājumu mēs te neizbeigsim. Mums viņu vajag pārdomāt, pārspriest, iesniegt komisijai pieņemt. Mums jāizteic, vai viņa nav pārāk gara. Programmai jābūt populārai un konkrētai. Ķeņins izsmēja sociāldemokrātus, ka viņi milot abstrakcijas, mums turpretim no svara konkrētība. Tad — jāapspriež arī, ko ievietot: vai sniegt arī vēsturisko apskatu, jeb ķemt tikai atsevišķus momentus: 1905., 1917., 1919. gadus. Jautājuma sīkākai iztirzāšanai ieceļama komisija. Kad komisija viņu būs sīkāk izstrādājusi, tad jautājums ceļams priekšā plenārsēdei, kur tas viss jārezumē un jāuzdod uz tā pamata sastādit galīgu programmas projektu. Agrārjautājuma daļa ar zināmiem pāldinājumiem visādā ziņā jāpieņem šinī kongresā, lai ar viņu tūliņ pēc kongresa nāktu cīņā.

*Latvijas Komunistiskās partijas
VIII kongress, 237.—252. lpp.*

Iespiests pēc grāmatas teksta

GALAVĀRDS PROGRAMMAS UN AGRĀRJAUTĀJUMĀ

(16. sēdē)

Biedri un biedrenes! Es atvainojos, ka traucēju kārtību un ķemu galavārdu, kad vēl nav laiks galavārdam. Bet baidos, ka nesaslimstu un nevarēšu runāt. Tāpēc es aprobožojos ar to laiku, kas dots katram runātājam. Pārējo pārrunāsim komisijā.

Vispirms par programmu. Par programmu runāts ļoti maz. Šinī kongresā mēs nekā galīgi pieņemt nevarēsim. Kādai jābūt programmai? Es vispirms gribēju rakstīt tieši programmu, tad tēzes, bet beigās man izdevās savākt tikai materiālus priekš tēzēm, kur izteikts [LKP] VII kongresa

domu gājiens programmas jautājumā. Tagad mums ir kaut kas jauns, mums ir Kominternes programma. Tur ir ietverti proletariāta revolūcijas principi un vispārējie praktiskie uzdevumi. Ja b. Ojārs* te teica, ka LKP ipašajai programmai arī vajagot principiālās** daļas, tad nezinu, kādu principiālo daļu mēs te vēl liktu ipaši priekš Latvijas. Te principiālā daļa ir jau gatava. Mūsu programmai vajag būt praktiskā darba programmai.

Es domāju, ka pēc uzvaras mēs, bez runas, ieiesim atpakaļ PSR Savienībā kā valsts un VK(b) partijā kā partijas sastāvdaļa ar viņas programmu. To biedru uzskats, kuri prasa atsevišķu programmu arī pēc uzvaras, man šķiet, nav pareizs. Mēs esam māksligi izrauti, un mēs atgriezīsimies atpakaļ. Bet, atgriežoties atpakaļ, mēs pieņemsim, vismaz galvenos vilcienos, arī VK(b)P programmu. Mūsu tagadējā programmā katrā ziņā vajag atzīmēt to dabisko atgriešanos PSR Savienībā un VK(b) partijā pēc uzvaras.

[Programmas] Komisijā mums bija domstarpības. Es uzrakstīju shēmu programmas vēsturiskajai daļai. Es uzskatīju, ka vajag atzīmēt pagātnes svarīgākos momentus. Vai var neatzīmēt 1905. gadu? Man liekas, ka nevar neatzīmēt. Tāpat nevar neatzīmēt 1919. gadu. Domstarpības bija par to, vai programmā aprobežoties tikai ar praktiskām prasībām jeb vajadzīgs arī vēsturiskais ievads un citi jautājumi.

Kā jau teicu, programma līdz šim nav izstrādāta galīgā veidā un šinī kongresā mēs nevarēsim viņu pieņemt. Kongresam vajadzēs programmas jautājumā izteikt savas domas, savas vēlēšanās, lai jaunā CK pēc tam nosēdinātu literāriskus spēkus, kas, izmantojot no kongresa lēmuma un debatēm izrietošos priekšlikumus, uzrakstītu pilnīgu programmas projektu. Sis jautājums tagad vairs nav tik sāpīgs, jo mums ir Kominternes programma.

Kas attiecas uz agrārprogrammas jautājumiem, tad tie ir vissvarīgākie, un viņi neatliekami katrā ziņā jāizšķir atsevišķā agrārpolitikas rezolūcijā.

Te debates par programmu b. Ojārs, uzsvērdams, ka programma nav jāraksta sevišķi populārā valodā, pieveda Engelsa kritiku par Erfurtes programmu. Tur bija pavisam

* — Pauls Viksne. *Red.*

** — teorētiskās. *Red.*

citi apstākļi. Ar Engelsu vienmēr esmu bijis vienis prātis. Bet vajadzēs atmest vācu grūto, nepopulāro stilu. Vācijas ziņātnisko rakstu stils ir ļoti smags.

Es pāreju pie agrārjautājuma. Tā kā visu dienu nebiju kongressā klāt, tad būšu skops atbildēs. Iesākšu ar b. Somu. Viņš savā brošūrā raksta, ka esam grēkojuši i pret dekrētiem, i pret Ķeņinu. Es jau aprādiju, ka tas tā nebija. Es ieliku projektā iekšā [Latvijas Padomju valdības] dekrētu tekstu,* lai pierādītu to, kā bija. Es vienmēr esmu domājis, ka mums jāskatās revolucionāri. Ja tu esi pārliecināts, ka tu dari pareizi, tad nevari vadīties no tā, kad tikai formāli nepārkāptu dekrētu. Tas nav politiski domāts. Es jau savā runā teicu, ka mēs apmēram izpildījām visu to, kas bija rezolūcijā, un tomēr mēs tagad atzīstam, ka tur bija vissvarīgākās kļūdas. Bet tā, kā b. Rūķītis te formulēja mūsu uzdevumus pret zemniecību, nav pareizi. Tā Ķeņins nedomāja, ka visa zeme jāatdod zemniekiem.

(Rūķītis. Es neteicu, ka zeme jādod visiem zemniekiem.)

Es runāju par *visu* zemi, ne par *visiem* zemniekiem. Ķeņins uzsvēra, ka pirmajā vietā jāstāda strādniecības intereses. Ja strādniekus mēs dzītu ārā no muižām, tas būtu noziegums.

Kominternes II kongresa laikā man bija saruna par šiem jautājumiem ar Ķeņinu pa [agrārās] komisijas sēdes laiku.** Ķeņins ar lielu interesu saņēma no manis materiālus par padomju saimniecībām Latgalē. Es reizē aizrādīju, ka Latvijā 3 reizes revolūcija nonāca līdz muižu sagrābšanai no laukstrādniekiem, un, taisni pretēji. Krievijai, tās nekur netika izlaupītas, bet kopēji apstrādātas. Toreiz viņam bija jau šaubas par padomju saimniecībām, jo, kā viņš teica, vēl mums neesot ne objektīvu, ne subjektīvu apstākļu priekš tām. Kas bija Krievijā? Zemnieki muižās izlaupīja inventāru, zeme pa lielākai daļai palika neapsēta jeb tika slikti apstrādāta. Mums tā nebija. Bet, piezīmēja Ķeņins, zīmējoties uz mūsu Latgales padomju saimniecību piedzīvojumiem: kamēr nav bijis vismaz 3 gadu piedzīvojuma — grūti galīgi spriest. Tomēr KI II kongresa rezolūcija atšķiras no tēzēm. Un tagad jāiziet

* Sk. šā sēj. 300. lpp. *Red.*

** Saruna notika 1920. g. 28. jūlijā. *Red.*

no Kominternes programmas, kā tur formulēts. Es rakstījā [«Laucinieku sociālisms»], kuru rakstīju Rīgas «Cīnā» 1919. gadā pret komūnām (sk. «Cīnas Biedra» 9. numuru 1930. g.), norādīju, ka, ja Latvijā muižas palika neapstrādātas, tad tur, kur nebija inventāra. Es savā rakstā pie b. Āža kapa rakstīju: kad kāds korespondents Azim kā Zemkopības komisāram prasīja: «Ar ko jūs nodarbojaties?» — Viņš atbildēja: «Domāju, kā atsvabināties no pārtikas kartiņām.»* Ūn pavasari padomju saimniecības Latvijā bija kārtīgi apsētas, cik tas līdz pus maijam bija iespējams, — kā to vēlāk apliecināja baltā prese. Nekā līdzīga nebija Krievijas padomju saimniecībās. Bet, ja tas ir vajadzīgs priekš politikas, priekš revolūcijas perspektīvām, es esmu pilnīgi ar mieru formulēt, ka tā bija politiska kļūda toreiz nesludināt iespējami plašu zemes dalīšanu. Te vajadzīgs to ielikt tādā formulā, lai visiem būtu skaidrs, ka tādas kļūdas neatkārtosies.

Soms atsaucas uz Ķeņina piezīmi pie Vargas raksta¹⁴². Jāsaka, ka b. Soms to nav pareizi sapratis. Varga rakstīja, ka pilsētu apgādības labā Krievija pārgājusi uz tā sau-camo ciema komūnu (Dorfkommunen) organizēšanu. Protams, ka Ķeņins uzrakstīja — «vzdor» (t. i., bleķis). Bet, ka Ķeņins būtu tik asi izteicies pret padomju saimniecībām, tas nav taisnība.**

Ja te tika runāts par zemniecības grupēšanu pēc zemes daudzuma, tad jau pēc tam, kad Ķeņins uzrakstījis savu slaveno rakstu par ASV*** — jautājums ir kļuvis skaidrs. Ķeņins skaisti pierāda, ka zemniecības grupēšanos var apsvērt vienīgi pēc strādnieku skaita, rentes līgumiem un ekspluatācijas pakāpes. Priekš mums Krievija dod lielus piedzīvojumus. Vidējā zemniecība, tas ir ekonomisks jēdziens. To var tikai politiski nosvērt. Piemēram, runājot par zemes lietošanas raksturu, vajag prasīt, vai zemnieks grib rāzot apmaiņai tikai priekš sevis (Prece — nauda — prece) vai peļņas labad (Nauda — prece — *vairāk* naudas, tas ir, peļņa). Tad tikai būs skaidra jēga.

Biedrs Ojārs mazliet naivi mēģināja attēlot nākotnes ainu, runādams par kulaku pamazītēju likvidēšanu.

* Tas minēts rakstā «Mūsu agrārā politika». Sk. *Stučka P.* Rakstu izlase, 2. sēj., 413. lpp. *Red.*

** Sk. *Лењин В. И.* Полн. собр. соч., т. 54, с. 313. *Red.*

*** Rakstā «Jauni dati par kapitālisma attīstības likumiem zemkopībā». Sk. *Ķeņins V. I.* Raksti, 22. sēj., 1.—88. lpp. *Red.*

Latvijā būs zvēriska cīņa uz laukiem pret laukstrādniekiem no kulaka-budža puses. Vai pēc šīs cīņas tur varētu zemi atstāt vēl budzim, tam neticu. Mums ir jāattīsta (un tas jāieliek arī rezolūcijā) šķiru cīņa uz laukiem arī starp budzi un sīkzemnieku. Vai mēs esam pietiekoši propagandējuši streiku uz laukiem. Man liekas, ka maz. Nepieciešami, lai šķiru cīņa uz laukiem pieaug. Tad izšķirošā cīņā budzis kontrrevolucionārs tiks iznīcināts. Protams, ka nav izslēgta jauna kulaku rašanās.

(*Ojārs. No jūsu formulējuma to nevar redzēt.*)

Tas man bija pats par sevi saprotams; ja vajag, to var pastripot. Biedri Ojār! Krievijā mēs kulaku iznīcinām, bet rodas jauni, bet vai mēs vecos esam laiduši atpakaļ? Latvijā tad būs cita stadija. Mēs taču dzīvojam blakus PSRS. Ja Latvijā būs uzvarējusi revolūcija, vai jūs tiešām domājat, ka PSRS saimnieciski norobežosies no Latvijas. Tā, protams, bija ilūzija, ja uz PSRS ieroču pabalstu cerēja 1928. gadā. Bet, reiz Latvijā būs iekarota Padomju vara, tad PSRS, protams, nenorobežosies saimnieciski. Jāievēro, ka Kominternes programma nerunā tieši par zemes dalīšanu, bet par zemes *nodošanu* zemniecībai lietošanā; jāievēro, ka Krievijā bija «община» un ne Stolipina viensētas (xytopa). Tikai kāda grupa, kurai radās vēlāk jespāids, veda kursu uz zemes dalīšanu. Bet tās politika tagad ir atmesta.

Vēl par vienu lozungu, par agrārreformas revīziju. Pie šī lozunga nevar pieiet tik formāli. Mēs šeit pastripojam, ka tā ir revolucionāra cīņa, mēs zemi atnemsim atpakaļ jaunsaimniekiem-«lāčplēšiem», kolonizatoriem, vasarnīcu īpašniekiem, kontrrevolucionāriem elementiem un tamlīdzīgiem liekēžiem. Agrārreformas revīzija ir revolucionāra prasība, kuru neviena pilsoniskā valdība nedos, un tā kļuvusi ļoti populāra. Baidīties, ka sīkzemnieks ar to tiks atbaidīts, nevar. Ja sīkzemnieks baidīsies no mums vispār, tad ja, bet, ja mūsu attiecības ar viņu būs labas, tad viņš no mums nebaidīsies, jo viņš zinās, ka mēs viņam zemi neatnemsim, bet to atnemsim priekš viņa, pareizāk, palīdzēsim viņam to atņemt. Protams, ir gadījumi, kā, piemēram, PSRS, pie kolektīvu tīrišanas iztīra arī vidējo zemnieku, bet tās ir kļūdas, kuras nedrīkst pielaist. Zemes reformas revīzijas lozungs Latvijā ir ļoti populārs. Šo lozungu vajadzētu paturēt.

Vislabāk rezolūcijā jāievieto prasības, kas bija uzstādītas laukstrādnieku streikā 1905. gadā. Toreiz streiki kļuva ļoti populāri. Tad laukstrādnieku prasības izrietēja no tiešiem dzīves apstākļiem, tāpēc viņas bija populāras un streiki kļuva par lielu politisku notikumu.

Es lieku priekšā nodot komisijai visus priekšlikumus, kādi vēl ienāks. Varētu ievietot, ja biedri to vēlas, formulējumu, kas ir vidējais zemnieks, nēmot to no Kominternes II kongresa rezolūcijas. Ar to es beidzu.

*Latvijas Komunistiskās partijas
VIII kongress, 310.—314. lpp*

Iespiests pēc grāmatas teksta

RUNA, KONGRESU SLĒDZOT

(1931. g. 6. februāri)

Biedri un biedrenes! Pēc ilga darba dziļā apakšzemē mūsu partijas kongress nobeidz savu darbību. Kā jau es savā apsveikumā norādīju, mūsu kongresam piekrīt liela vēsturiska nozīme. Nekad pasaule nav pārdzīvojusi tādu smagu ekonomisku krīzi, kādu pārdzīvo tagad. Tāpat mūsu proletāriskās revolūcijas laikā nekad nav bijušas tik stiprā mērā saasinātas starptautiskās attiecības kā pašlaik. Katrā tuvākā nedēļā, mēnesī var sākties tā lielā izšķirošā cīņa, kurai vienreiz jānotiek. *Leņins* teica, ka mēs nezinām, kad tas būs, bet gataviem uz šo cīņu mums jābūt vienmēr.* Mēs pieņēmām ļoti labas rezolūcijas. Atliek tikai viens — šīs rezolūcijas izvest dzīvē. Bet tas nozīmē ļoti daudz. Bez šī «mazumiņa» zūd rezolūciju vērtība. Šķiroties domāsim par to, kā pieņemtos lēmumus realizēt. Lēmumi jādara zināmi katram rindas biedram, lai viņš redzētu, kas darāms. Tas ir liels un svarīgs uzdevums — pārvērst mūsu pieņemtās rezolūcijas darbos, uz ko es novēlu jums vislielākās sekmes. Darbs ir liels. Mums jānokļūst pie tām masām, kurām vēl neesam piekļuvuši. Mums jāatkaro tās masas, kuras vēl seko sociāldemokrātiem. Mums šīs masas jāiekaro, lai varētu uzvarēt un nodibināt Latvijā padomju iekārtu un Latviju atkal saistīt tajā apvienībā, kurā viņa

* Sk. *Leņins* V. I. Raksti, 32. sēj., 440. lpp. Red.

jau kādreiž bija, — PSR Savienībā. Runājuši esam pietiekoši, tagad tikai atliek ķerties pie darba.

Lai dzīvo vispasaules revolūcija!

Lai dzīvo Komunistiskā Internacionāle!

Lai dzīvo Latvijas Komunistiskā partija!

*Latvijas Komunistiskās partijas
VIII kongress, 636.—637. lpp.*

Iespēsta pēc grāmatas teksta

MANA «AGRĀRREVOLŪCIJA» UN TĀS NOSEBOJUSI KRITIKA*

1920. g. sākumā es partijas uzdevumā sastādīju grāmatu «Darbs un Zeme (Agrārrevolūcija un komunisms)», [kas] tanī pat gadā iznāca «Spartaka» apgādībā. Kritika parādījās 1930. g. decembrī.

Kādu vakaru 1930. g. decembrī es saņēmu man no izdevniecības piesūtītas 2 grāmatiņas: vienu — ar manu, partijas uzdevumā sastādītu, «Materiālu LKP programmas tēzēm»** un otru ar uzrakstu: «*Propagandista bibliotēka*» Nr. 38. — K. Soms. «LKP agrārpolitikas un agrārprogrammas jautājumi» — «Kritiskas piezīmes sakarā (ne ar partijas programmas projekta izstrādāšanu!, bet [P. S.]) ar P. Stučkas «Darbs un Zeme»». Mana grāmata «Darbs un Zeme» sastādīta vairāk kā 10 gadus atpakaļ, pat iepriekš *Komunistiskās Internacionāles II kongresa* un tā agrārrezolūcijas. Grāmata jau *sen bija aizmirsta*, laikam arī *vairs nav pārdošanā*; tātad kritika vismaz *loti novēlināta*. Tā tagad gan var noderēt kā *bagāts vēsturisks materiāls*, arī dažā ziņā ar *vērtīgām* prognozēm, paredzēm un gaidām nākotnē, bet, protams, *nekādi nevar apņemt to*, kas noticis *pēc 1920. gada*, un nekad arī *nedomāja* aptvert visu to, kas bija iepriekš 1920. gada. Priekš tam tā bija pārāk plāniņa. Kādreiz to gribēju *pārstrādāt* pa krieviski, bet neļāva to darīt citi darbi, tagad noticis *tik daudz jauna*, ka šo darbu *vairs i nedomāju* vēl kādreiz izdarīt. Pašķirstot grāmatu kādu laiku atpakaļ, es no šī redzes

* [«*Ciņas Biedra*»] *Red. piezīme.* Biedra P. Stučkas raksts tiek nodrukāts pārrunas kārtībā kā atbilde uz b. K. Soma brošūru «LKP agrārpolitikas un agrārprogrammas jautājumi», kura savukārt, sakarā ar LKP CK lēmumu, arī tika izdota pārrunas kārtībā.

** Sk. šā sēj. 321.—366. lpp. *Red.*

stāvokļa piezīmēju: «Grāmata *vēl lasāma* i tagad, tā nav novecojusies.» Protams, neviens domātājs cilvēks te neizlasīs, ka *es visu tāni* skaitu par pareizu arī tagad.

Bet, paņemot Soma kritisko grāmatiņu, es biju ne mazumu pārsteigts par to, kas mani te sagaida.*

Visneglitākā izlamāšana un tikai dažas tiešām lietišķas piezīmes. Par lietišķām piezīmēm tik grūtā un svarīgā jautājumā kā agrārjautājums varam tikai priečāties. Bet, kādēļ man *jābūt reizē* par b. Soma (un reizē jeb pat lieļākā mērā bijušā Latsekcijas sekretāra)** temperamenta apmierināšanas priekšmetu, nesaprotu. Bet vēl vairāk nesaprotu, kādēļ «Spartaka» izdevniecībai vajadzēja to izlaist, pie tam ar vislielāko skubu, *aiz manas muguras, man iepriekš nedodot* to pat ne korektūrā *izlasīt*, un bez manām piezīmēm vai ierunām, pie tam kā «*Propagandista bibliotēkas*» (!) numuru? Nekā nevaru saprast. *Es biju un esmu tuvu* saistīts ar Latsekciiju; biju reizē redakcijas komisijas loceklis. Un tomēr — *grāmata iznāca bez manas ziņas!*

Manu grāmatu b. Soms vispirms saslavē, to pat nosauc par *kapitālu* darbu (tāda viņa nav bijusi un nav), bet tad viņš vienu daļu no tās nosauc pat par teorētisku (!) pamfletu (?). Es pieņemu, ka b. Soms vienkārši nav zinājis, ko nozīmē vārds pamflets, bet to taču viņam varēja pateikt jebkura svešvārdu *grāmata****. Un, piemēram, viņa grāmata ir tiešām pamflets.

Ir *grūti atbildēt* uz tādu darbu, un tomēr uzstādīto tieši *politisko apvainojumu* dēļ *nevaru neatbildēt*. Man laika budžets ir ļoti skops; tādēļ — *pavirša*, saraustīta atbilde un tās novēlināšanās. Nedomāju arī vairāk atgriezties pie jautājuma, tas lai paliek mans galavārds. Par manu partijas stāvokli un ļēninisma izpratni ir neskaitāmi raksti, jo sevišķi ko es rakstījis pēc 1920. gada. *Es domāju, viens otrs* no šiem darbiem mani pārdzīvos, pārdzīvos arī b. Somu.

* Es, pašķirstījis grāmatiņu, izsaucos neviļus: «Tad jau labāk ar pagali pa galvu!»

** K. Krastiņa (Viktora). *Red.*

*** Es izrakstu no tādas: «Pamflets — neliels literārisks ražojums ar *skarbu polemisku raksturu* par dienās vai zinātniskiem jautājumiem, nereti satur *personiskus uzbrukumus*. «Pamfletists — kas pamfletus saraksta».

I

Biedrs Soms iesāk, kā jau zinātnes vīrs, ar savu *principu pasludināšanu*: «Lai neceltos pārpratumi, jāaizrāda, ka, pēc mūsu (kā tad?) *ieskatiem*, agrārrevolūcijas jēdzienam vienmēr pieder *zināms* konkrēts šķiru attiecību saturs.» Mazliet *nezinātniski* formulēts teikums, jo par kādu revolūciju *vispār* var būt runa bez «zināmu», «konkrētu šķiru attiecību» sapratnes? Un *vismazāk* šis trūkums atrodams pie manis. Bet kas daļas Somam par faktu, kas atrodas mana darba *katrā nodaļā*, gandriz ikkurā lappusē, ja ne rindiņā — revolucionārā šķiru cīņa, revolucionārā dialektika. Viņš raksta ar drošu pieri: «... b. P. Stučkas agrārrevolūcijas teorija ... *slimo ar vienu ļoti lielu trūkumu: mēs viņā nerēdzam* (vai akls?) *agrārrevolūcijas vēsturiski sociālo, šķiras saturu.*» Ja grāmata vēl visiem būtu pieietama, es par atbildi varētu satraukties *vienigi* uz tās saturu. Tagad *jāizraksta* dažas vietas. Savas grāmatas *ievadā* es uzsveru: «Es, aprobežodamies ar iespējami maz faktiska materiāla, sniedzot to bieži pat saraustītos apcerējumos, gribētu mēģināt ienest savā apskatā par agrārjautājumu *viņa revolucionāro pusi*, kādēļ es arī savu grāmatu saucu par «Agrārrevolūciju» (4. lpp.). «*Mazskaitīgās kapitālistu šķiras pēļņas interešu vietā mēs liekam daudzskaitīgas darba tautas* (visplašākā nozīmē) *šķiras intereses ari agrārjautājumā*» (5. lpp.).* Tālāk lpp. 13.—21., 25., 38. utt., utt. Lai cilvēkiem, kas iedomājas ļoti aizņemti, atvieglinātu darbu, es grāmatas pirmās daļas saturu satvēru īsā 6 lappušu «pavedienā»**, un tur 37. un 38. pantos iet runa arī par «*sociālistisku revolūciju*». (Mani apvaino, ka es sakot tikai «sociālā» revolūcija.) Tas lai būtu mazs piemērs par to, kā rīkojas b. Soms ar faktiem.

II

Bet tas bija tikai tāds mazs, «nevainīgs» apvainojums. «*Rupjais gals vēl tikai nāk*. Es nēmšu te tikai to svarīgāko. *Mani, kas tagad vismaz 20 pēdējos gadus vienmēr*

* *Stučka P. Rakstu izlase, 3. sēj., 22., 23. lpp. Red.*

** *Turpat, 286.—294. lpp. Red.*

un pie tam arvien jo ciešāk stāvējis uz Ķeņina un ļeni-nisma uzskatu pamatiem, kas ne 1914. gadā, ne 1917. gadā, ne jebkad vēlāk ne mazākajā mērā neesmu šķobi-jies no Ķeņina principiem jeb tos pārpratis, nostāda par oportūnistu! Kādēļ? Vispirms tādēļ, ka es *izbidījis arkla** nozīmi agrāro attiecību revolūcijā. Es savai pirmajai nodaļai lieku par motīvu Marks izteikumu: «Ekonomiskie laik-meti atšķiras nevis ar to, ko ražo, bet ar to, kā ražo. Darba līdzekļi ir ne tikai cilvēka darbaspēka attīstību mērs, bet arī to sabiedrisko attiecību rādītāji, kurās noris darbs.»** Vai tiešām b. Soms arī Marks par šiem vār-diem nosauks par mehānistu un oportūnistu?

Es uzsveru *pirmaņējā arkla* un viņa *vagas* nozīmi zemes privātpašuma (agrāk ar spiekīti vai kapli sējai cēla zemē dobītes), tas ir, pavisam jaunu *sabiedrisku attiecību* «radībās»; bet, it kā paredzēdams, ka 11 gadus vēlāk kāds Soms nepieķeras pie manām, mazliet frāžainām ainām par vienkāršo arklu un vēlāk par tvaika un *elektriskā arkla* nozīmi, es pieliku klāt, ka reizē ar vagu ieradās arī vagars, tas ir, *dzīvs cilvēks kā darba darītājs*, vēlāk kā šī dzīvā darba uzraugs! Es pat atzīmēju interesantu faktu, ka lietuvieši ar vārdu *arklis* apzīmē zirgu, kas šo *vagu velk*, bet tomēr tikai vagaris — «vagu *dzen*». Es pieņemu, ka tas izskaidrojams ar to, ka b. Soms agrārjautājumu studējis vienīgi darba kantorī vai *kabinetā* un *ne sakarā* ar lauku darbu. Jo citādi tas iznāk domāts kā pilnīgi apzinīgs *apmelojums* pret mani, ja mēs lasām pie b. Soma: «...Joti mehānistiski tas *izklausās marksista* (tas ir, manā. P. St.) *mutē*, ja *neredz* (es, protams, ar muti *neredzu!*) ražošanas spēku galveno elementu — *pašu cilvēku kā darba darītāju* (pēc Marks dzīvais darbaspēks ir galvenā ražošanas spēku sastāvdaļa).» Tā pamāca *mani* b. Soms, kuram

* Biedrs Soms grib būt joti atjautīgs un viszinīgs: «Otrkārt, arkla vēsture ir tikpat veca kā visa kultūrvēstures dzīve, kurā mēs redzam vairākas sabiedriskās ražošanas formas. *Arkls valdīja* (!) kā darba rīks pie feodālisma, pie dzimtbūšanas, viņš vēl nav zaudējis savu lomu pie (?) nacionālā kapitālisma. Traktora un kombaina (vai citu modernāko mašīnu) laikmets vēl priekšā.» Vai tiešām visu šo laikmetu arkli *ir vienādi*? Un vai traktors, vai kombains jau ar, tas ir, *velk* vagu *bez arkla*? Gan bez zirga, bet ne bez arkla. Taču nē. Un tad nezinu, kā man bija arkla jautājumā vēl vairāk izceļ šķiru *attiecības*, ja es taisnī ar *arkla vēsturi* saistu privātpašuma attiecības. Te nav gandrīz ne rindiņas, kur nebūtu redzamas šķiras.

** Markss K. Kapitāls, 1. sēj. R., 1973, 159. lpp. Red.

taču *nav nezināms*, ka es, arī tagad jau 11 gadus atpakaļ, pārtulkojis latviski Marks «Kapitāla» I daļu, kur šī doma taisni ir izteikta. Šī doma bez tam pie manis izlasāma ne vien «Darbs un zeme», bet arī tanis *neskaitāmi* daudzos rakstos, ko es paspēju rakstīt par ražojamiem līdzekļiem.*

III

Man Soms pārmet, ka «dzimtbūšanas iekšējās pretrunas nevar (manā grāmatā) tikt uzskatītas par pietiekoši apgaismotām» utt.**

Tiešām, 2—3 lappusēs (un vairāk man nebija telpu) tas pats ne pilnīgi nav iespējams, un tas arī nebija mans uzdevums. Nebija man *toreiz* (1920. g.) pieietami arī tie *Leņina* raksti, kas *toreiz vēl nebija nodrukāti un pat ne rakstīti* un kas tagad (1930./31. g.) 27 sējumos guļ mūsu priekšā. Bet tomēr, runājot sīkāk par *zemnieku kariem*, kas (pretim Soma domām) tomēr norisinājās savā *radikālajā* daļā zem «pirmatnējā komunisma» atmiņu *lozungiem*, es izdalu no Engelsa «Zemnieku kara Vācijā» vienu slēdzienu: zemniecība, kuras likteni izšķīra uz ilgiem laikiem šīs revolūcijas sabrukums, Vācijā 300 gadus agrāk uzstādīja lozungus, ko neatrisināja pilnīgi pat 300 gadus vēlāk *pilsoniskā revolūcija*, 1848. g. revolūcija: feodālās varas gāšanu, zemes nacionalizāciju un valsts apvienību.*** Es domāju, tā ir pietiekoša atbilde Soma šīnī jautājumā. Un, ja (12. lpp.) Soms man aizrāda uz *Leņina* vārdiem: «Agrārrevolūcija ir tukša frāze, ja viņas uzvarā neietilpst varas iekarošana no revolucionārās tautas,» — tad man

* Nu, lai uzšķir b. Soms 42. lpp., kur es rakstu: «Bet Maslovs neieskaita ražojamos spēkos arī — *darbaspēku*, tas ir, strādnieku pašu, kā to dara Marks, un strādnieku šķiras interešu jautājums viņam pavisam nozūd.» [Stučka P. Rakstu izlase, 3. sēj., 67. lpp. Red.] Nu, kā lai nosauc tādu Soma polemikas veidu? Un kādi ir līdzekļi pret to karot? Tālāk manā grāmatīgā «Lekcijas par vēsturisko materiālismu», arī izdotā 1920. g., 13. lpp. lasām: ar vārdu «ražojamie spēki» apzīmē... arī «darbaspēku», tas ir, galu galā «pašu strādnieku». [Turpat, 419. lpp. Red.]. Tātad Soma gudrība nav viņa pašizdomāta, bet Marks un arī manis, vismaz 10 gadus agrāk, atkārtota.

** Bet tā ir tiesa *nepatiesība*, ka es neesot runājis par tirgus nozīmi un naudas saimniecību uz laukiem. Sk., piemēram, 29. lpp. [Turpat, 5.—8. lpp. Red.]

*** Engelss F. Zemnieku karš Vācijā. R., 1954, 49. lpp. Red.

jāatbild, ka 1920. g. Lēnins vēl bija dzīvs un manā priekšā tad arī nebija IX daļas* no viņa drukāto darbu krājuma. Bet savā grāmatā arī *es rakstiju* (233. lpp.): privātīpašums uz zemi, tas ir, arī uz zemes renti, ir *politiskas varas jautājums*.**

IV

Biedrs Soms ir arī viens no tā tipa zinātniekiem, kuriem b. Staļins pārmeta viņu *talmudisko* metodi polemizēt. Šī metode izlieto atsevišķus no sakara izrautus teikumus, lai ar tiem pierādītu visu, ko vien grib. Tā arī Soms turpina ar to, ka mani *pārtaisa* par «bogdanovieti», pēc tam par «kautskieti», vēl vēlāk par «trockistu». Šīnī vietā Kominternes priekštāvis*** kongresā izteicās, ka šie teikumi laikam esot b. Soma darbā «aiz pārskatišanās». Par nozēlošanu, tas tā nav.

Tā mēs lasām: «Biedrs Stučka, likdams visu vērtību un līdz ar to virsvērtības *ražošanai pamatā darbu*, pēdējo raksturo *pārāk vulgāri* (?) *kā fizioloģisku procesu*. Darbaspēks *viņam* līdzinās «dzīves sulai» un «darba sulai» (sk. 108. un 187. lpp.).» Tiešām nezinu, vai smieties vai raudāt? Marksisma profesors nepazīst — *Marksu*, jo izteikumi: par cilvēka darbaspēku *tekošā* formā, tas ir, «cilvēku darbu», par tā «sarecējumu» utt., ir Markska izteikumi («Kapitāla» I daļas *tulkojumā*).**** Un tad nāk pamācība man, ka strādnieku darbaspēks taču esot *sabiedriska kategorija*. Ľoti pateicos, to *es zināju no tā paša skolotāja Marks*.

Acīmredzot uz kongresu pasūtītais raksts Somam bijis ļoti jāsteidz un tādēļ pamatiņi *palasities* nav bijis iespējams. Viņš tad arī kādreiz uzraksta *tieši pretējo tam*, kas pie manis teikts. Pie manis rakstīts: «... mana darba nolūks arī jau ir tikai iekustināt, modināt domas un ne atrast un atklāt «galīgas patiesības»***** un visur derīgas

* Domāts V. I. Lēpina Rakstu III izdevuma IX sējums. *Red.*

** Sk. *Stučka P.* Rakstu izlase, 3. sēj., 305. lpp. *Red.*

*** V. Knoriņš. *Red.*

**** Sk. *Markss K.* Kapitāls, 1. sēj., 157. lpp. *Red.*

***** Kā nav galēju mūžigu patiesību, to es taisni tiesību laukā propagandēju nu jau 17 gadus, ko arī b. Soms un viņa draugi ļoti labi zina. Patlaban iznācis mans [juridisko] rakstu krājums «13 лет борьбы» и т. д. Un pirmos gadus es vedu šo cīņu viens. Kādu cīņu literatūrā vedis b. Soms, ja atskaita *mani*?

«atslēgas» (215. lpp.). Soms turpretim izlasa, ka b. Stučka formulē *kā vēstures un teorijas «galigo patiesibu» rezultātu* (40. lpp.). Nu, sakiet, kā to lai nosauc? Kad es turpat runāju par «dzinekli» (Trieb, побуждение), tad Soms to pārtaisa par «dzinējspēku» (Triebkraft, движущая сила) utt. Kad es par *priekškapitālistisko* laikmetu uzrādīju uz biežajiem bāda gadiem, kas noveda pie nepieciešamības grozīt, pacelt tehniku, pāriet uz jaunu zemes kultūras veidu — trijlauku *sistēmu*, tad es ar to izteicu jaunu domu, bet dabinātu uz vecas, vispārātītās patiesības. Ar kapitālisma ieviešanos *tas mainās*. Tātad Soms man grib uzspiest «bogdanovismu» ar to, ka es kapitālisma *izcelšanos* izskaidrojot ar *cilvēku vairošanos*. Kur tas ir teikts? Tā vienkārši nav taisnība. Es esmu arī še vienmēr *uzticīgs Marksam*. «Pasaules tirdzniecība un pasaules tirgus ievada XVI gadusimtā moderno kapitāla vēsturi.* Tā izrakstu es 34. lpp. no «Kapitāla». Bet tanī pat un nākošajās lappusēs es arī aprādu, ka *kapitālisms* taisni *samazināja* iedzīvotāju skaitu uz laukiem Irijā, «aitas apēda» cilvēku Anglijā (vēlāk arī Latvijā). Es atkal varu apgalvot b. Somam, ka man nav «b. Stučkas vairošanās» teorijas, bet ir *vienīgi Marks teorija*. Manā «Kapitāla» I [daļas] tulkojumā (430. lpp.) lasāms: «Abstrakts apdzīvotības likums eksistē vienīgi priekš stādiem un kustoņiem, ciktālu tur vēsturiski neiejaucas cilvēks.» — «Ikvienai ipašai vēsturiskai ražošanas kārtībai ir *savs ipašs*, tikai vēsturiski spēkā *esošs* apdzīvotības likums.»** Markss min arī *kapitālistu ražojamai kārtībai* īpatnēju apdzīvotības likumu: «Darbaļaudis paši, ražojot kapitāla akumulāciju, ražo pieaugošos apmēros līdzekļus, ar ko ļaudis padarit relatiivi liekus.»*** Kas te kopējs ar manu aizrādījumu uz priekškapitālistiskiem sistemātiskiem *bāda gadiem* *kā dzinekli* uz domām par jaunu ražojamu kārtu.**** Tas bija simptoms, bet svārīgs simptoms, kuru atzīst i Markss, i Žeņins. Vai tas nav Žeņina lozungs: *mieru un maizi!* Vai tas nav Engelsa izteikums (Vēstules, 300. lpp.), ka «*materiālie eksistences noteikumi ir pamatcēlonis*»***** (primum agens), ka «*priekšu cilvēkam jābūt paēdušam*» utt. Jeb vai b. Soms

* Markss K. Kapitāls, 1. sēj., 133. lpp. Red.

** Sk. Markss K. Kapitāls, 1. sēj., 516. lpp. Red.

*** Sk. Turpat. Red.

**** Sk. Stučka P. Rakstu izlase, 3. sēj., 238., 239. lpp. Red.

***** Sk. Markss K., Engelss F. Vēstuļu izlase, 370., 371. lpp. Red.

tiešām nav dzirdējis par pārtikas trūkuma (tas ir, bada) sakaru ar revolūciju. Ja ne, tad lai izlasa šo dienu telegrammu (rakstu maijā 1931. g.) no Berlines, ka bezdarbnieki *Berlinē* izlaupījuši pārtikas veikalus. Vai tas nav bāds, un vai tas neatgādina, ka kapitālisma sakāves stundai jātuvojas. Protams, ka ne kapitālisti badojas. Un ne ap vairošanās likumu te iet runa. Bet vai te neparādās zināmi subjektīvi simptomi. Bāds, kā es uzsveru, ir *tikai «dzinējs»*, tikai *subjektīvā* puse, bet uz *ciešāko* saistīta arī ar *objektīvo* pusi (ražojamo šķēku attīstība utt.), — kas arī nav nekur jāiedomājas atšķirti, bet kā sabiedriska attiecība, — šķiru pretišķībām un cīņām. Kam man tas viss jāatgādina? Es esmu par to rakstījis *veselas grāmatas*. Ja kapitālistam visa preču ražošana un apgrozība ir *tikai* peļņas jautājums, tad darba laudīm tā ir *tikai pārtikas* jautājums (sal. «*Kapitāla*» I d.).

Pēc visa sacītā varu vēl pievienot paša Soma uzskatu teoriju (22. un 23. lpp.): «Tāpat kā arkls (tehnika), tāpat arī iedzīvotāju vairošanās ... *nav tiešs* un katrā ziņā *ne vienīgais* cēlonis «saimnieciskām revolūcijām» ... Iedzīvotāju *pieaugšanas nozīmi* *nevar ignorēt* pie sabiedriskās attīstības novērtēšanas, bet tas ir *tikai viens no daudzājiem faktoriem.*» Tātad «*slavenā faktoru teorija*,¹⁴³ ko apgāza Pļehanovs vēl vecos labos laikos! Tad lasām: «b. Stučka pats nokļūst pretrunās: izrādās, ka ne arkls ir «revolūcijas nesējs», bet ka pats arkls ir *tikai iedzīvotāju vairošanās sekas.*» Tiešām gribas izrakstīt F. Engelsa teikumu (Vēstules, 314. lpp.): «Kas visiem šiem kungiem trūkst, tad tā ir dialektika. Viņi pastāvīgi redz *tikai te cēloni, tur sekū** utt. Tiešām kauns, ka tā jāatbild biedram! Un tad uzreiz [K. Soma brošūrā] vienu lappusī tālāk: «Stučka šīni jautājumā ir konsekvents Marks un Lenīna koncepcijas aizstāvis.» Es *tikai piezīmēšu: ne vienā* jautājumā vien, bet *visos!*

Te vēl *tikai pāris* teikumu. Es pats ievadā rakstīju (sk. augstāk), ka mans uzdevums *nebija* un *nevarēja* būt izsmeļošs. 1920. gads bija revolūcijas laiks, un es nesēdēju mierigi profesoru skolā. Man bija *jāatrod laiks* pastrādāt bibliotēkās (tas nozīmēja 1920. g. ziemā sēdēt kažokā un pat mājās rakstīt cimdos), pie kam darbs bija *jābeidz*

* *Markss K., Engelss F.* Darbu izlase trīs sēj., 3. sēj., 540. lpp. *Red.*

nedaudz mēnešos. Ja b. Soms būtu manas «garāmejot uz-mestās» piezīmes tālāk attīstījis vai pat apgāzis, tas būtu pateicīgāks darbs nekā izpildīt tādu politisku uzdevumu — šīnī ceļā izmēģināt nobīdit pie malas ne savu (man ar b. Somu nekad nav sadursmes bijis), bet *cita sāncensi.* Šī «kārte šoreiz ir kauta». Un tad uzreiz teikums, *kas iet uzbrukumā ne pret mani vien.* «Kāpēc, piemēram, Latvijas «zemniecības traģēdija» un strādnieku ciešanas vispasau-les strādniecības vēsturē ieņem «pirmo vietu» ([«Darbs un zeme】 58.—59. lpp.)?» Ja b. Soms būtu «naivs puisītis, bez biksītēm», tādu teikumu vēl varētu saprast! Bet vai man viņam vēlreiz priekšā jāuzskaita uz «ščotiem»*, ka Latvijas strādnieki un strēlnieki ir relatīvi (ar skaitu) ne-suši vairāk upuru nekā jebkura strādnieku šķira. Bet te noticis arī vēl tiešs viltojums, [«Darbs un zeme】 58. un 59. lappusē es nemaz nerakstu par *Latvijas*, bet par *visas pasaules zemniecības traģēdiju ar miljoniem upuru.*** Pirmā vietā te mēdz stādīt Irijas upurus; bet arī Latviju, kā zināms, dēvēja par Krievijas Iriju (sal. arī Rozīņa-Āža «Latviešu zemnieks»). Ko tas lai nozīmē b. Soma brošūrā?

Lai ar varu pievienotu mani Bogdanovam, tad Somap vēl jāizved šāds stikis: «Mēs šeit redzam,» raksta viņš, «tādu kategoriju kā «iedzīvotāji» un «vairošanos», bet *neredzam šķiras un viņu lomu ražošanā.*» Vai nav tiešām droša piere uztiept man, ka es «neredzot šķiras»? Izmanto-tāji, nedz kapitālisti, nedz muižnieki, taču *badā nemirst.* «Otrkārt,» turpina Soms, «tehnika («arkls») nosaka (kur tas pie manis teikts?) ne tikai *līdzsvaru* (!?) pārtikas ra-žošanā starp sabiedrību un dabu (kas tā par putru?), bet arī starp šķirām.» Te tiesām jāizpleš rokas. Vai tie-šām pats Soms jel maz redzējis manu grāmatu, jeb viņam doti kā gatavi materiāli daži saraustīti izraksti no tās (arī zināmā darba dalīšana uz darba lentas pamata!). Man vēlreiz jāizraksta Marksā ābeces vārdi: «Darba līdzekļi ir ne tikai cilvēka darbaspēka attīstības mērs, bet arī to sabiedrisko attiecību rādītāji, kurās noris darbs.»*** Ne vairāk, bet arī ne mazāk. Un sabiedriskās attiecības (tās ir ražošanas un apmaiņas attiecības) ir — pēc Marksā — *šķiru sabiedrībā šķiru attiecības.*

* — skaitīkļiem. *Red.*

** Sk. *Stučka P.* Rakstu izlase, 3. sēj., 90.—92. lpp. *Red.*

*** *Markss K.* Kapitāls, 1. d., 159. lpp.

«Izejot no *saviem* (!! — pastrīpojumi vienmēr mani — *P. St.*) vēstures un teorijas uzskatiem, b. Stučka pāriet pie agrārpolitikas novērtēšanas.» Vai tā nav kritikas pērle? Un tad turpina: «Jāatzīmē tikai, ka agrārjautājums bija viens no tiem, uz kura pamata, starp citu, savā laikā Latvijas Sociāldemokrātijā uzplauka (cik skaisti dzejiski! [P. S.]) *federālisma* princips un kurš vispār vilka Latvijas proletariātu prom no ciešākas vienības ar darba zemniecību.» Te frāze par federālismu ir vienkārši «bleķis» (вздор). Ka Latvijai vajag *citādas* agrārprogrammas nekā Krievijai, par to LSD ar *Leņinu domstarpību nebija*, kā to *Leņins* ir vairākkārt uzsvēris. Līdz 1907. gadam partija bija pret agrārprogrammu, Stokholmā viņa to apņēmās pieņemt. Bet kāda daļa b. Somam par faktiem.

1905. gada «klūdās» mani b. Soms padara par «kautskieti», tas ir, vislielāko «oportūnistu». Man vēlreiz jāatzīmē, ka *ne es «taisiju»* 1905. gada revolūciju; manis šīnī gadā pat nebija Latvijā. Taču es no savas partijas atbildības par to neatteicos. Revolūcijas pašas un partijas darbību tanī ir *spidoši* novērtējis *Leņins*. Mūsu klūdas es esmu laikam pirmais notiesājis tik stingri, kā tas bija lasāms manā rakstiņā jau par 1905. gadu uz 20 gadu jubileju* un tad manās tēzēs par partijas programmu**, kas nodrukātas *agrāk* par Soma grāmatu un viņam acīmredzot bijušas pieietamas *rokrakstā*. Un pēc tā visa Soms laiž pret partiju *pirmo šāvienu* šādiem jau minētiem vārdiem: «agrārjautājums bija viens no tiem, uz kura pamata, starp citu, savā laikā Latvijas Sociāldemokrātijā uzplauka (cik dzejiski teikts [P. S.]) *federālisma* princips un kurš vispār vilka Latvijas proletariātu prom no ciešākas vienības ar darba zemniecību.» Par t. s. federālismu un tā iemesliem esmu rakstījis jau daudzas reizes; *tanī nekādu* nozīmi nespēlēja un nespēlē *agrārjautājums!* Latvijas agrārapstāķu *dziļo* atšķirību no Krievijas atzina *Leņins*; viņš *pilnīgi piekrita* ipašas agrārprogrammas vajadzībai. Un nevarēja taču vienkārši ignorēt to faktu, ka uz Latvijas laukiem vairums *bija daudz* paaudžu pastāvošas *kalpu* un bezzemnieku ļaužu šķiras.

* Sk. *Stučka P. Rakstu izlase*, 6. sēj., 15.—69. lpp. *Red.*

** Sk. šā sēj. 321.—366. lpp. *Red.*

No manis paša Soms noraksta to, ko es rakstīju par vācu s.-d. partijas (jāiegaumē, revolucionārā laikmetā) iespaidu uz Latvijas partiju. Man šķiet, lieki šķiest vārdus, pierādot, cik augsti vērtēja Ķēniņš šo vācu partijas varonīgo ciņu, un lieki te atklāt b. Soma pilnīgi dialektikai svešu izpratni, sajaucot tagadējo renegātu sociāldemokrātiju ar vācu to laiku partiju, kā arī 1905. gada revolucionāro Kautski ar tagadējo renegātu Kautski. Kādi viņi būtu renegāti, ja aiz tagadnes nebūtu viņu lielās cīņas (12 gadu spaidu likums pret sociālistiem). Nu, bet kas par to daļas Somam?*

«Nepareiza ir arī b. Stučkas 1926. g. tēze, ka Latvijā 1905. gadā «norisinājās zem proletariāta vadības dienas (?) buržuāziskas revolūcijas reizē: pilsētu un lauku jeb zemniecības».» Soms vienkārši nepazīst tik svarīga Ķēniņa raksta kā par «*Krievijas sociāldemokrātijas agrāro programmu*», «*Zarja*», 4. numurs 1902. gadā (Ķēniņa rakstu IX d., 284. un sek. lpp.)**.****¹⁴⁵

Cik pavirši strādā b. Soms, to pierādīs pāris piemēru. Viņš, piemēram, raksta: «Nav ne mazāko šaubu, ka ieturēt pareizu taktiku buržuāziski demokrātiskā 1905. g. revolūcijā varēja, tikai pareizi atrisinot nacionālo jautājumu, bet viņa [LSDSP], pieturēdamās pie «*kreisās*» anti-nacionālistiskās *Bauera teorijas*»¹⁴⁶ utt., «nebija spējīga izprast» utt. Es nezinu, vai b. Soms var nosarkt, te tas būtu vajadzīgs. Viņa priekšā bija manas paškritiskās domas par šo jautājumu, bet viņš gribēja būt oriģināls. Viņš,

* Nesenajā diskusijā par ārziņu revolūcijas vēsturi¹⁴⁴ Joti pareizi bija novērtēts šis *novirziens* — pasludināt *visu laiku s.-d. un visu laikmetu II Internacionāli* par oportūnistisku. Te nosodītas arī b. Soma domas.

** Pieķeras pie tādiem niekiem kā nosaukumiem politiskā un sociālā (sociālistiskā vietā), ko izdomājis, *protams, ne Kautskis*, bet kas pat pārnāca no Francijas vēl 1848. g. un agrāk. Nevar taču atbalstīties vienīgi uz savu nezināšanu. Mēs to atrodam daudzķārt arī pie Ķēniņa (sk. tālāk). Es esmu daudzķārt citējis Marksā vārdus par to, ka *ikviens* revolūcija ir politiska, bet *ikviens* revolūcija ir reizē arī sociāla.

Bez tam es vārdu «sociālā revolūcija» sociālistiskās revolūcijas vietā lietoju (232. lpp.), [Stučka P. Rakstu izlase, 3. sēj., 303. lpp. Red.] tikai runājot par vācu s.-d. Ka es šo nākošo revolūciju nosaucu par *sociālistisku*, par to lasām rindiņu tālāk: «ka mūsu *sociālistiskā revolūcija*», un lappusi agrāk, ka «*Markss gaidīja Vācijā vairs tikai sociālistisku revolūciju*» utt.

*** Sk. Ķēniņš V. I. Raksti, 6. sēj., 85.—124. lpp. Red.

protams, neteica, kāda *tad būtu šī pareizā nacionālā jautājuma atrisināšana*. Vai, piemēram, nacionālā atdališanās? Bet viņš pierāda savu spīdošu jautājumu nezināšanu, jo «*Bauera teorija*» iznāca drukā *tikai 1907. gadā* (sk. *БСЭ* — Lielajā Padomju Enciklopēdijā).* Es par to rakstīju pirmo reizi 1907. gadā.** *Kā tā varēja iespaidot 1905. gada revolūciju?* Pie tam tā nav *antinacionālistiska*, bet *kulturāli nacionālistiska*. Pie mums turpretim patiesais iemesls bija *atsvešinātība*,¹⁴⁷ kas izbeidzās 1905.—1906. gadā. No tā laika *revolucionārā* partijas daļa ne ar kādu federālismu vairs neslimoja.

Tikpat viegli pāriet Soms *pār 1905. gada agrārtaktiku*. Ko pareizi vajadzēja darīt? Vai tiešām *spaidu ceļā* piedalīt bezzemniekiem zemes? Tā gandrīz šķiet, jo viņš raksta: «*Biedrs Stučka zemes izdalīšanas mazvērtīgumu* (kur tāds vārds pie manis lietots? [P. S.]) motivē ar kalpu nevēlēšanos. Un tad turpina burtiski: «*Bet vai muižu kalpi varēja būt pret pusgrauda, rentes utt. zemes gabalu nodošanu viņu*, faktisko lietotāju privātīpašumā? Sāda zemes «*dalīšana*» nebūt neaizķertu muižu lauku centrus ar kopēju apsaimniekošanu. Un kur paliek zemes sīkie iepircēji» utt. Tad nāk pārmetums, ka mēs *slēpušies aiz kalpu pleciem* un *neredzējuši savas politikas kļūdas*. Mēs nebūt neslēpāmies aiz kalpa vai kā cita pleciem. 1905. gada revolūcija Latvijā gāja ar neredzētu *drosmi* savu ceļu un nenogāja vis *purvismā**** vai oportūnismā; tie radās tikai (un arī, ne partijā kā strādnieku visumā) vēlāk — *pēc sakāves* un tad centrāliestādēs. Mēs toreiz vienkārši aizstāvējām *to pašu lielsaimniecību* lomu, kā arī *Leņins* līdz 1905. gada ciņām pret «*narodņikiem*», jo arī b. Soms pats pasaka, ka *eseru socializācija*¹⁴⁸ un zemes sadalīšana ir viens un tas pats. Mēs *tagad* šīnī zinā esam par vienu piedzīvojumu bagātāki: lielsaimnieciskie kolektīvi *arī bez traktoriem*, tas ir, tanī *manufaktūras stāvoklī*, kuru es pats Marks un *Leņina* vārdiem (toreiz laikam *vienīgais*) uzsvēru jau savā darbā «*Darbs un zeme*»,**** zīmējoties uz zemkopību, pierādīja lielisku progresu. Kā zināms, *Leņins*

* 1907. g. nāca klajā O. Bauera grāmata «*Nacionālais jautājums un sociāldemokrātija*». *Red.*

** Sk. *Stučka P. Nacionālais jautājums un latviešu proletariāts. Darbu izlase 1906.—1930. R.*, 1972, 38.—44. lpp. *Red.*

*** — *samierniecīsmā*. *Red.*

**** Sk. *Stučka P. Rakstu izlase, 3. sēj.*, 185., 236., 237. lpp. *Red.*

aizstāvēja nacionalizāciju tikai tad, ja reizē uzvar proletariāta un zemniecības demokrātiskā diktatūra, un bez tās bija pret nacionalizāciju. Kur te ir tā domstarpība ar mani vai partiju 1905. gadā? Bet kur radās faktiski tāda diktatūra — tur revolūcija *atnēma* pie mums muižas.

[KSDSP] Stokholmas kongress *norisinājās* jau pēc 1905. gada, *un tikai* tur tika pieņemta Krievijas s.-d. strādnieku partijas programma par muižu zemes municipalizāciju (meņševiku priekšlikums), bet ne nacionalizāciju, kuru pareizi aizstāvēja Ķēniņš. Biedrs Soms mani pamāca, ka Ķēniņš atzinis toreiz «zemes dalīšanu par klūdainu, bet ne kaitigu». Un es jeb mēs? Ja mēs atzinām par pareizu *atbalstīt zemnieku prasibu* — *pēc zemes dalīšanas*, vai tas nebija tas pats? Bet grūtākais taču ir jautājums par to, kam rokās nonāks atnēmtā zeme. Un pilnīgi trockistiski pats Soms domā, ja viņš pielīdzina 1917. gada *novembri* 1905. gadam Latvijā. 1917. gada zemes socializācijas dekrēts* *tani pat dienā nāca spēkā arī pirmajā Padomju Latvijā*,** kas bija tikai daļa no Padomju Krievijas (cik tālu tā nebija okupēta). Bet Soms pieleik divus mazus vārdiņus «socializācija, tas ir — *izdalīšana zemniekiem*». Kā tad šī *izdalīšana* notika Krievijā? Man šķiet, b. Soms to nogulējis; es, izņemot 5 mēnešus, kad biju Latvijā, joti labi zinu, kas [tolaik] notika Krievijā, jo tas notika zināmā mērā ar *manu piedalīšanos*, tādēļ ka es kopš 1919. gada jūlija kā Justickomisāra*** vietas izpildītājs toreiz vistuvāko dalību nēmu Krievijas Padomju republikas valdībā. Bet par to vēlāk.

Ko tad 1905. gadā, pēc Soma domām, vajadzēja darīt Latvijā? Par to b. Soms skaidri neizteicas. Krievijā zemnieki *paši revolucionāri sagrāba* muižas savās rokās; tās *vietām arī izdalīja* savā starpā; *bet parasti aizveda no muižām tikai inventāru*, bieži gan līdz pēdējai metāla daļai no muižas logiem, durvīm, bet zemi bieži atstāja novārtā. Tā runā revolūcija faktiem, tā zemniecība *«izteic savu prasibu»* pēc zemes. Un Latvijā? Vai tur bija *tāda dalīšanas prasiba* no zemniekiem? Vai kāds to *kavēja ar varu?* *Nē, nē, tas nebija vajadzigs, jo zemnieki pārtrauca*

* Dekrēts par zemi, ko pieņēma Viskrievijas II Padomju kongress. To papildināja VCIK 1918. g. 27. janv. dekrēts «Par zemes socializāciju». *Red.*

** T. i., vācu neokupētajā Vidzemes daļā un Latgalē. *Red.*

*** — tieslietu komisāra. *Red.*

gan maksājumus muižām par savām lietojamām zemēm, bet muižas pārvaldīja rīcības komitejas vai tieši kalpi, kas tās apstrādāja. Vai tā nebija citādāka situācija nekā Krievijā?

Bet Soms raksta:

«Kā b. Stučka vienā no saviem rakstiem «Cīņas Biedrā» (26. numurā, 1925. g.) raksta, «mēs reizē aģitējām pret dalīšanu, jo skaitījām to par kontrrevolucionāru» (10. lpp.). Tas ir atzinums, kurš jāņem vērā, kad runa iet par to, ka zeme nedalījās, ka *kalpi* bija *pret zemes dalīšanu* utt.»

Jā, mēs aģitējām pret dalīšanu, bet taču laukstrādnieku šķiru, kas muižas apstrādāja un acīmredzot *neslīmoja* ar «dabisku tieksmi pēc zemes» jeb ar «ipašuma psiholoģiju». Nav ne mazāko aizrādījumu domāt, ka Ķeņins būtu citādi domājis. Savās Komunistiskās Internacionāles II kongresa tēzēs par agrārjautājumu: «Attīstītajām kapitālistiskajām zemēm Komunistiskā Internacionāle atzīst par pareizu galvenokārt saglabāt lielos lauksaimniecības uzņēmumus, apsaimniekojot tos kā «padomju saimniecības» Krievijā.» Turpat ir arī uzskaitīti subjektīvie pamati: «pilnīgi attīstīts, revolucionāri apzinīgs, lauku proletāriāts, kas izgājis solīdu arodnieciski un politiski organizatorisku skolu.»* Vai tas ir panākams ar *laukstrādnieku* aģitēšanu par lielsaimniecību dalīšanu? Ķeņins to stingri izšķir starp kalpiem un kaut trūcīgiem zemniekiem. Tie *jāaģitē* atsevišķi.

Biedrs Soms šo psiholoģijas teoriju formulē vārdiem (25. lpp.): «Mums jāņem vērā (nāk paša Soma retināti vārdi), ka *privātpašuma psiholoģija uz zemi pie darba zemniecības, nerunājot par lauku buržuāziju, pilsonisko agrārrevolūciju rezultātā ir nostiprinājusies un pieaugusi.*» «Privātpašuma psiholoģija» uz zemi un vēl pieaugoša ir — jauna *tiesibu* teorija. Pēc slavenā kadetu psiholoģiskā tiesībnieka Petražicka nesenās nāves un vēl agrākās komunista-psiholoģista prof. Reisnera nāves — psiholoģista loma bija neieņemta.

Un tad b. Soms laiž nākošo šāvienu. «Dīvaini un tomēr fakts: Latvijas s.-d. nebija ne zemes nacionalizācijas, ne zemes konfiskācijas programmas! «*Neapzinīgs* revolucionārisms ir vislielākais *purvisms un oportūnisms*, jo

* Ķeņins V. I. Raksti, 31. sēj., 132. lpp. Red.

nekad viņš nevar vest pie noteiktas cīņas taktikas.» Varonīgā Latvijas sociāldemokrātiskā strādnieku partija un tās cīņa guļ *sadragāta* gar zemi, un tad (vēl apšaudījis mani, par ko vēlāk [P. S.]) b. Soms uzliek uzvarētāja kāju un izsaucas: «Viens, kas mums jāpastriņo: Ķeņina 1905. un 1906. g. agrārai programmai *nav nekā kopēja* ar b. P. Stučkas un *Latvijas s.-d. agrāro pozīciju*.» Tālāk nāk uzbrukumi nelaiķim Āzim, kurus es te atstāju pie malas.

Pakavēsimies pie jautājuma, ko Latvijas sociāldemokrātiskā strādnieku partija un ko Krievijas sociāldemokrātiskā strādnieku partija, un ko Ķeņins sludināja 1905. gadā?

Manā «Darbs un zeme» (232. lpp.) ir tieši rakstīts: «Manās piezīmēs par agrārjautājumu, kuras (sastādītas CK uzdevumā) ilgu laiku skaitījās par vienīgajām atklātībā izteiktajām partijas domām, es *aizstāvēju domas*, ka prasība pēc zemes nacionālizācijas ir zemniecības interesēs un ka mēs tādu prasību *pabalstīsim*, ja zemniecība viņu iesniegs, bet *tikai un vienīgi, ja tā tiks pieprasīta bez atmaksas*.»* Vispirms būtu jādomā, ka te nevar būt šaubu par to, ka nacionālizācija vienīgi bez atmaksas ir konfiskācija, bet Somam tā nepietiek, viņš ieliek iekavās: «konfiskācija? Kam tas vajadzīgs? Un tad turpat saka: «Ķeņina 1905.—1906. g. agrārprogrammai *nav nekā kopēja* ar b. P. Stučkas... pozīciju» utt. Pēc 1907. gada līdz 1917. gadam es biju ārpus Latvijas un partijas vadība aizgāja meņševiku un pat likvidatoru rokās¹⁴⁹.

Kāda bija Ķeņina programma 1905.—1906. gadā un priekš tam? Es šo gaitu sīki izrakstu savā rakstā [žurnālā] «Pod znamenjem marksizma» 1926. g.**, t. i., 5 gadus agrāk par Soma rakstu, un manā grāmatīnā «Ķeņinizm i krestjanstvo» no 1925. gada!*** Tur redzams, ka Krievijas s.-d. [strādnieku] partija iesāka ar prasību pēc *zemes atgriezumu* atdošanas zemniekiem. 1905. gadā laikrakstā «Vperjod» parādījās *Ķeņina agrārprogrammas projekts*, kur viņš atgriezumu atdošanas vietā liek priekšā «*pabalstīt zemnieku prasības* līdz pat *visas muižu zemes konfiskāt*».

* Stučka P. Rakstu izlase, 3. sēj., 304., 305. lpp. (Vārdi «sastādītas CK uzdevumā» grāmatā «Darbs un zeme» nav.) Red.

** Sk. Stučka P. Rakstu izlase, 6. sēj., 74.—105. lpp. Red.

*** Šī grāmata ietilpa P. Stučkas vadībā sagatavotajā sērijā «Ķeņinisms jautājumos un atbildēs», ko laida klajā izdevniecība «Prometejs». Red.

cijai, t. i., to pašu, ko es.* Kādēl tad te man *nav nekas kopējs ar Ķēninu?* Par to, ka Ķēnīns izbīdījis zemes nacionālizāciju, pat divējāda veida «buržuāzisku» un sociālistisku, mēs dabūjām zināt *tikai* 1925. gadā «Ķēnīnskij sborņik»,** kā es to atzīmēju savā augšminētā rakstā «Pod znameņem marksizma» 5 gadus agrāk par *Somu*.

Bet interesanti palasīt, kādēl tad Ķēnīns *tik lēni* izveda dzīvē savus projektus. Viņš 1907. gadā raksta: «Bez masveidīgas — pat vēl vairāk: bez visu nāciju aptverošas zemnieku kustības pieredzes sociāldemokrātiskās strādnieku partijas programma *nevarēja* kļūt konkrēta, jo jautājumu par to, cik lielā mērā mūsu zemniecība kapitālistiski sairusi, cik lielā mērā tā spējīga revolucionāri demokrātiskam apvērsumam, būtu bijis pārāk grūti vai neiespējami atrisināt, pamatojoties tikai uz teorētiskiem motīvu apsvērumiem.»***

VI

Ļoti sarežģīts ir b. Soma filozofējums par zemnieka ģimenes lomu zemnieka dzīvē. Kā zināms, Markss un Engelss (savā «Vācu ideoloģijā») rakstīja: pirmatnējā īpašuma forma «ir jau atrodama ģimenē, kur sieva un bērni ir vīra vergi. Verdzība ģimenē, tiesa, vēl ļoti primitīva un apslēpta — ir jau pirmsais īpašums, kurš tomēr jau arī šajā formā pilnīgi atbilst mūsdienu ekonomistu definīcijai, pēc kuras īpašums ir noteikšana par citu cilvēku darbaspēku.»****

Es savā grāmatā izgāju no tā fakta, ka, bez runas, Latvijas agrāro attiecību attīstība iepriekš kara un pat iepriekš 1905. gada bija daudz tālāk kapitālistiski attīstīta nekā pārējā Krievijā un pat daudzās Eiropas zemēs, jo skaidrs lauku proletāriešu elements bija daudzkārt augstāks (kopā ar bezzemniekiem 1 : 8 vai 9, kā Āzis viņus sauca, *desmitdaļas* cilvēki, jo arī balss viņiem pagastā bija pa 1/10 no saimnieka balss). Daudzos apgabalos īpaši saimnieku attiecības *ar dēliem* vai daļu no tiem jau bija tieši *algas darbu attiecības*. Un uz tā pamata es arī

* Sk. *Stučka P. Rakstu izlase*, 1. sēj., 169.—173. lpp. Red.

** Sk. *Ленинский сборник*, т. III, с. 351—354. Red.

*** *Ķēnīns V. I. Raksti*, 13. sēj., 222. lpp. Red.

**** *Markss K., Engelss F. Vācu ideoloģija*. R., 1963, 35. lpp Red.

izteicos: «Un, ja kalpa vietā ir ģimenes locekļi, tad arī tas bieži nekā negroza.»* Biedram Somam tur gatava formula: trockisms, Soma un biedru radītais kricmanisms utt.¹⁵⁰ Kādēļ? Tādēļ, ka tas runā pretim viņa formulai par Krievijas «sētu ģimeni» (двор), formulai, kura radās *iepriekš* revolūcijas; ražas interesēs tika *turpināta* arī Padomju Krievijā, bet kas patlaban ar kolektivizācijas veiksmēm *pārdzivo pēdējās dienas*. Savienības zemkopības komisārs Jakovjevs jau noteikti izteicas šī virzienā, un tas ir acīmredzot tikai neilga laika jautājums, ka arī lauku jaunatne un sieviete *galigi atsvabināsies no šīs «verdzības»*, kuru Ķējins tik spilgti attēlo pilsētu ģimenē.** Es esmu par šo jautājumu pietiekoši rakstījis Krievijas literatūrā, lai par to te vēl atkārtotos.

VII

Biedrs Soms nav spējīgs *domāt dialektiski*. Ja viņš kritē grāmatu no 1920. gada, viņš tai pieleik *mērauklu* no 1930. gada. Ja viņš runā par 1905. gadu, arī tad viņš pieleik 1930. gada mērauklu, piemēram, ļeņinismu, kā to izprot šīnī pēdējā gadā un nevis tā, kā Ķējins to izprata 1905. gadā; tā, kā to Ķējins saprata priekš Krievijas un nevis priekš visas pasaules. Bet taisni Ķējins ne reizi vien *noteikti bridina* no šāda uzskata, ka ikviens Krievijas piemērs ir *visur un vienmēr* derīgs utt.*** Taisni tanī laikā, kad Latvijā bija Padomju valdība, Ķējins (19. martā 1919. gadā) VIII KK(b)P kongresā teica, ka Krievijas panākumi izskaidrojami ar mūsu zemes «izņēmuma apstākļiem», ar *sevišķām attiecībām* starp proletariātu un zemniecību.**** Tas, kā teikts, *nav vienigais* gadījums, kad Ķējins uzsver, ka varas sagrābšana Krievijā 1917. gadā bija atsevišķu apstākļu sekas. Es esmu pietiekoši bieži uzsvēris, ka Ķējina vadošā loma bija daudz lielāka, nekā viņš to pats attēlo; ka Ķējins kā neviens cits politisks vadonis 30 gadus *iepriekš* savas nāves (pirmā savā uzstāšanā) parādījies tik nogatavotiem uzskatiem, kā pat ne

* Sk. *Stučka P.* Rakstu izlase, 3. sēj., 226., 249., 250. lpp. *Red.*

** Sk. *Ķējins V. I.* Raksti, 32. sēj., 135., 136. lpp. *Red.*

*** Sk. turpat, 28. sēj., 229., 230. lpp.; 31. sēj., 5., 39., 42. lpp. *Red.*

**** Sk. *Ķējins V. I.* Raksti, 29. sēj., 162. lpp. *Red.*

Markss. Bet es esmu *Ļeņinu* neskaitāmas reizes arī dēvējis par *lielāko dialektiķi* vēsturē, pie tam dialektiķi vārdos, darbos, dzīvē, un tas vien jau pierāda, ka arī *Ļeņina* domas *attīstījās*.

Pie b. Soma mēs to neredzam. Viņam ir shēma (56. lpp.): «*vispirms* (t. i., 1917. gadā) notika muižnieku zemju konfiskācija un viņu *socializācija*...» — «*Un tikai beigu kārtā* 1919. gada februārī tika pasludināts dekrēts par zemes *nacionalizāciju*». *Ļeņins* to *ne tā nostāda*. *Ļeņins* *ne vien* 1919. gadā, bet jau 1918. gada oktobrī (un arī agrāk) paskaidroja: «*Mūsu narodņiki, to skaitā visi kreisie eseri, noliedz, ka pie mums realizētais pasākums ir zemes nacionalizācija. ... Ciktāl mēs paliekam preču ražošanas un kapitālisma robežās, ... Vārds «socializācija» pauž tikai tendenci, vēlēšanos, sagatavošanos pārejai uz sociālismu.*»* Raug, kā domāja dialektikis *Ļeņins* un nevis tā eseriski kā Soms.

Es jau aizrādīju citā vietā (augstāk), ka Latvijas īpatnējos agrārapstākļus *Ļeņins* pilnīgi atzina. To noliedz tikai Soms u. c.

VIII

Biedrs Soms man uztiepj, ka es «*nekur*» (!) neizšķirot sociālismu no komunisma. Es esmu vismaz *simtām* reizēm citējis *Ļeņina*-Marksa vārdus par sociālismu un komunismu kā sociālisma augstāko pakāpi. Bet grāmata tika rakstīta 1920. gadā, kad Krievijā valdīja «*kara komunisms*», ko *Ļeņins* nosauca par «*lobovuju ataku*» (tiešu uzbrukumu).** Tam pretim Soms runā par *pēdējo gadu raksturojumu*. Viņš aizmirsis jeb sāk slēpt, ka mana grāmata rakstīta 1920. gadā! Kā tad Marks pats apzīmē pārejas laikmetu? «*Kapitālistisko un komunistisko sabiedrību* šķir pārejas laikmets» utt. («*Darbs un zeme*», 247. lpp.).*** Bet *es pat* 1920. gadā tomēr konsekventi runāju par Latvijas *sociālistisko lauksaimniecību* (sk. 288. lpp. un tad programmas projekta 311. lpp.).

Un tad lasiet Somu:

* *Leņins* V. I. Raksti, 28. sēj., 281. lpp. Red.

** *Turpat*, 33. sēj., 66., 67., 78. u. c. lpp. Red.

*** Sk. *Stučka* P. Rakstu izlase, 3. sēj., 319. lpp. Red.

«Vispār, kur b. Stučkas darbā iet runa par *pēckapitālisma* laikmetu, mēs neredzam noteiktu diferenci starp sociālismu un komunismu. Autors lieto tādus izteicienus kā «sociālisms jeb komunisms», nekur *nepastripojot* šo abu jēdzienu lielo starpību. Padomju Savienības sociālistiskās celtniecības darbs rāda, kā no proletariāta diktatūras sākuma mēs vēl dzivojam pārejas laikmetā uz sociālismu.

Ja mēs nemsim visu pēdējo gadu tuvāku raksturojumu par pārejas ekonomiku PSRS, tad nebūt nav grūti pārliecināties, ka šeit pirmā vietā, vienmēr un visur, tiek pastiprots šķiru cīņas process *par sociālismu*. Pēc b. Stučkas atzinuma PSRS tikai tagad, pēc ļoti dziļas saimnieciskās dzīves sociālistiskas rekonstrukcijas, ir iegājusi sociālisma periodā. Nav jāaizmirt, ka sociālisms kā komunisma pirmā pakāpe ir tikai pamats priekš komunisma izveidošanas. Mēs esam komunisti pēc saviem sabiedriskiem centieniem, bet tas nebūt mums nedod tiesības identificēt abus šos jēdzienus, sevišķi par cik iet runa par tiešiem proletariāta uzdevumiem šķiru sabiedrības likvidēšanā proletariāta diktatūras pirmajā posmā.»

Nu pasakiet, priekš kam tiek rakstīta šī garā strīpa? Lai pierādītu, ka *vienigi* Soms lasījis Ķeņina grāmatu par «Valsti un revolūciju»? Mēs to izdevuši latviski; uz šīs vietas dibinu veselu teoriju par privāttiesībām un pat «Darbā un zemē» 266. lpp. es rakstu: «Bez tam ir utopijs cerēt jau uzreiz komūnā sasniegt principu, ka «ikvienam jāstrādā pēc saviem spēkiem un ikvienam jādabū pēc vajadzībām». Šo ideālu Markss uzstāda tikai galīgi *attīstītajam sociālismam*, t. i., komunismam, un ne pārejas laikmetam, kādam pieder atsevišķas komūnas.»*

Protams, 1919. un 1920. gadā mums šī dalīšana nebija praktiski tik svarīga kā tagad, kad mēs iegājuši Padomju Savienībā jau sociālisma stadijā, bet vēl ilgi ne komunismā. 1919. gadā mēs arī *Krievijas* dekrētā (no 14. februāra)¹⁵¹ lasām par «komunistisku zemkopību». Un vispār tas periods tiek saukts arī no Ķeņina par komunisma laikmetu, ja arī par «kara komunismu». Es atkal prasu, ko ar to gribēja pierādīt b. Soms? Vai tiešām tikai manu nezināšanu jeb vēl ko ļaunāku?

* Sk. Stučka P. Rakstu izlase, 3. sēj., 346. lpp. Red.

IX

Es nezinu, kādam nolūkam b. Soms ar lielāko censību grib radīt plaisu starp mani un Ķeņinu. Pie tam diezgan nekautrīgā formā: «Raksturīgi tas, ka b. Stučka, *neizpratis* (?) savā laikā 1905. g. revolūcijas saturu, cenšas savu atmiņu celā (?) radīt tādu iespaidu (!), it kā viņš vienmēr būtu agrārpolitikā bijis ar Ķeņinu vienis prātis.»

Vissvarīgākais jautājums agrārattiecībās ir *absolūtās rentes* jautājums, tas ir, jautājums par īpašuma tiesībām uz zemi. Ja man ir bijuši kādi sakari ar Ķeņinu, tad ne vien Latvijas partijas jautājumā, kurā Ķeņina augstais partijas novērtējums spēlēja galveno lomu, bet arī agrārjautājumā. Pirmajā personiskās satikšanās dienā (1906. g.), kā arī nākošās reizēs — mūsu sarunas otrā vietā grozījās ap agrārjautājumu, sīkāk: absolūto zemes renti. Un te nu bija gadījums, ka es varēju sīkāk atstāstīt Marks *«virsvērtības teorijas»** saturu par šo jautājumu, kuru es agrāk biju saņēmis nekā Ķeņins.

Bet Soms raksta: «Stučka savā rakstā «1905.—1925. g.» («Cīņas Biedra» 31. numurā, 8. lpp.)** atstāsta viņa tikšanos 1906. gadā ar Ķeņinu, kur viņš pēdējam aizrādījis uz Marks domām par zemes nacionālizācijas prasību un absolūtās zemes rentes iznīcināšanu kā tieši pilsonisku prasību. Stučka beidz savu stāstījumu ar *apgalvojumu* (?), ka «tā šī Marks doma dabūja pirmo Ķeņinisko teorētisko formulējumu Ķeņina 1907. g. darbā».

Domājams, ka es atstāstījis faktu, bet varbūt (un — tālāk jau nāk it kā pierādījums tam) — St. arī tikai — to izdomājis. Nu tad lai palasa rakstu krājumu «Pūrs», II; 1906. g. 99. lpp.*** un salīdzina izrakstu no Marks *«teorijas par virsvērtību»*,**** kas iznāca 1905.—1906. g., un salīdzina to pašu citātu Ķeņina darbā par agrārprogrammu 1907. gadā.***** Jeb lai paprasa Ķeņina dzīves biedrenei

* T. i., K. Marksas grāmatas *«Virsvērtības teorijas»* 2. daļas («Kapitāla» 4. sējuma). *Red.*

** Sk. *Stučka P.* Rakstu izlase, 6. sēj., 65. lpp. *Red.*

*** Norādīts P. Stučkas raksts *«Zemes rentes noslēpumi un šķiru cīņa»*. *Red.*

**** Sk. *Маркс К.* Теории прибавочной стоимости, ч. 2 (4 том «Капитала»). М., 1957, с. 34. *Red.*

***** Sk. *Ķeņins V. I.* Raksti, 13. sēj., 262. lpp. *Red.*

[N. K. Krupskajai] par Ķeņina domām par mani agrārjautājumā.

Vai tā ir «kritika»?

X

Zemes nacionālizācija. Tikai b. Soms to pareizi sapratis. Tāpat tas ir ar agrārrevolūciju.

Pirmajā gadījumā b. Soms mani 1930. gadā pamāca, ko Ķeņins izteicis 1902. gadā par *divējādu nacionālizāciju*, buržuāzisku un sociālistisku. 1920. gadā es, protams, par to rakstīt nevarēju, jo tad šī Ķeņina izšķirība, kas izteikta kādā nelielā apspriedē notikušā strīdā ar Pļehanovu, vēl nebija zināma. Tā publicēta pirmo reizi «Ķeņinskij sbornik» III, 1925. g. Un es to arī ievietoju savā rakstā 1926. g. [žurnālā] «Pod znamenem marksizma», Nr. 1—2. Es tur taisīju slēdzienus par svarīgākajām agrārjautājuma pretrunām. Biedram Somam, ja viņš grib *nopietni* nodarboties ar agrārjautājumu, vajadzētu zināt arī literatūru.

Bet asāks vēl ir b. Soma uzbrukums tam, ka es izteicies par 2 revolūcijām 1905. gadā Latvijā blakus. Šī doma nav mana, es to nēmis no Ķeņina. Es «Cīnas Biedra» 1. numurā 1926. g.* rakstīju par Latvijas revolūciju pilsētā un uz laukiem, tieši uzsverot, ka tā gāja zem proletariāta un partijas hegemonijas, viņas «divkārtību».

«Šī *divatnējā* (duālistiskā) parādība pilsētās un uz laukiem ne vien toreiz bija mums nesaprotama, to nesaprot pilnīgi pat līdz šai dienai. Patiesībā tās bija *divas*, parālēlas (blakus ejošās) *revolūcijas*: pilsētās — pilsētās buržuāziskā politiskā revolūcija, uz laukiem lauku jeb zemniecības *arī* buržuāziskā, bet ne vien politiskā, *arī sociālā* revolūcija. Lielais sociālais pretstats: pilsēta un lauki *arī* revolūciju sadala divās daļās, ar pilnīgi *dažādām* īpatnībām. Un šīs īpatnības pirmsais atklāja — Ķeņins. Runājot par s.-d. revolucionāro programmu, Ķeņins rakstīja: [Programmas] «strādnieku nodalījumā mēs nevarām izvirzīt tādas prasības, kuras nozīmētu to pašu, kā kad prasītu galīgi salauzt buržuāzijas kundzību», tā jau ir proletariāta revolūcija, kas realizē mūsu galīgo mērķi. «Zemnieku

* Sk. *Stučka P. Rakstu izlase*, 6. sēj., 59.—69. lpp. Red.

(t. i., agrārajā [P. S.]) nodalijumā, gluži otrādi, mēs varam izvīzīt un mums jāizvirza sociāli revolucionāras prasības, jo sociālā revolūcija, kas nogāž dzimtkungu-muižnieku kundzību (tāda pati... kāda bija lielā franču revolūcija) ir iespējama arī uz pastāvošās buržuāziskās kārtības bāzes.»* Šis 1902. g. rakstītais darbs man, rakstot par politisku brīvību,** nebija vēl pazīstams; pat vēlāk, līdz pašam 1917. gadam, mēs šīm domām pagājām klusām gārām, un pat līdz šīm laikam tās pat krievu literatūrā nav pietiekoši uzsvērtas. Un taču jau te *Leņins* izteic *to lielo domu*, ko izveda dzīvē 1917. gada oktobrī, tas ir, ka *muižniecības muižu atsavināšana* ir vienkārši *buržuāziskās revolūcijas izvešana līdz galam*.***

Šeit izteiktās *Leņina* domas dialektiku b. Soms vienkārši nav izpratis, bet vai es pie tā vainīgs?

XI

Es kādos no saviem pēdējiem rakstiem biju atzinis vienu no savām klūdām, kurai *praktiskas* nozīmes nebija, bet kura bija *teorētiski nepareiza* un, ja tai nepievienoja revolucionāri dialektisko šķiru un šķiru cīņas sapratni, kura ir mums un arī man (un pat *jo sevišķi* man) *pēc Leņina* darba par «*Valsti un revolūciju*», varēja novest pie oportūnistiskiem uzskatiem. Lieta tā, ka 1900. gadu sākumā starp Augustu Bēbeli un K. Kautski izcēlās polemika par jautājumu, vai s.-d. pabalstīt priekšlikumu izpirkt, tas ir, *nacionalizēt par atmaksu* — Vācijas *kalnaktuves*. Toreiz Vācijā revolucionāras situācijas nebija un *Bēbelis izteicās par* šo kalnaktuvju *izpirķanu*. Viņam pretim uzstājās Kautskis, kurš toreiz skaitījās par ortodoksu marķistu un revolucionāru s.-d.; viņš izteicās *pret atmaksu* un formulēja teikumu par *proletārisko ekspropriāciju*, tas ir, par kalnaktuvju zemes rentes iznīcināšanu jeb novešanu līdz minimumam caur *proletariāta šķiras cīņu* par algas un darba apstākļu uzlabošanu. Te uz pirmo skatu Kautska pozīcija šķiet revolucionāra, bet, kad es kritizēju Kautski savā priekšrunā Kautska «*Agrārjautājuma*» krievu

* Sk. *Leņins V. I. Raksti*, 6. sēj., 95. un 96. lpp. *Red.*

** Rakstot brošūru «*Politiska brīvība*» 1905. gadā. *Red.*

*** Sk. *Leņins V. I. Raksti*, 28. sēj., 273., 274. lpp. *Red.*

tulkojumam (Harkovā, 1. izd., 1923. g. [2. — 1926. g. Red.]), es kļūdu *izlaboju*,* apsverot Bēbeļa un Kautska agrāpolitiku, par ko Soms izteicās *negaiditi* labvēlīgi, pretim kādam savam biedram (Safiram), kas uzbrucis man par *Kautska nokritizešanu*. Cik atminu, šī doma par proletārisko ekspropriāciju no manis pirmo reizi bija izteikta 1906. un 1907. gadā, polemizējot ar 2 *latviešu menševikiem*.** Uz 1905. gada politiku tā iespāidu *nevareja* darīt. Pats Kautskis bija 1905. gadā marksistiskās zemes rentes aizstāvis un vispār Krievijas revolūcijas *revolutionārs* piekritējs, kā to atzīst arī Lēnins. Tā Lēnins aizrādīja, ka Kautskis: 1) pareizi izliek Marksā zemes rentes teoriju, 2) 1907. g. priekš *Krievijas* izbīda taisni *zemju izdalīšanu zemniekiem* un 3) ka «starp Kautski un bolševikiem *nav* nekādu *domstarpību* jautājumā par *Valsts domi*»*** (piemēram, boikota jautājumu). Bet uz šī pamata b. Soms mani nosauc par «kautskiāniem», pat par «menševiku», un visu Latvijas partijas taktiku 1905. gadā par menševistisku, oportūnistisku utt.

Ar to vēl nepietiek. Par mani kā kautskistu b. Soms atrod vēl arī citu «pierādījumu». Palasiet paši (46. lpp.): «Kā vācu s.-d. iespaids ļoti stipri bija jūtams Latvijas s.-d., to varam redzēt pat no b. Stučkas formulējumiem (sk. 232. lpp.), kurā revolūcijas jēdzienu *visur* (tieši meli, es 232. lpp. runāju par *vācu* partiju ar tās formulām) dala «*politiskā*» un «*sociālā*» revolūcijā. Sie apzīmējumi ir nēmti no *Kautska* un kā tādi ir pilnīgi *oportūnistiskas dabas, jo politiska* nevar nebūt ne pilsoniska, ne proletāriska revolūcija, tāpat abas viņas arī «*sociālas*», jo šis vārds neko citu neapzīmē kā revolūcijas šķiras raksturu. Aiz šiem kautskiāniem formulējumiem pie b. Stučkas *slēpjas tas uzskats*, ka buržuāziskajā revolūcijā runa *iet* tikai par varas pārņemšanu buržuāzijas rokās un ka šeit nekādu sociālekonomisku pārgrozību nav ko gaidīt. Tāds jautājums kā muižnieku zemes konfiskācija un viņas izdalīšana darba zemniekiem līdz ar to paliek nomālus. Kā b. Stučka formulē, «no šī redzes viedokļa Vācijas partija skatījās arī uz agrārjautājumu un, *neatrazdama par iespējamu ievest savā programmā zemnieku aizsardzību*»

* Sk. Stučka P. Rakstu izlase, 6. sēj., 120.—145. lpp. Red.

** V. Dermani un G. Eliasu. Red.

*** Lēnins V. I. Raksti, 10. sēj., 402. lpp. Red.

(Bauernschutz), atsacījās pavisam *no agrārprogrammas*» (232. lpp.).»

Tātad Kautskis izgudrojis nosaukumu sociālā revolūcija un, kas to lieto, ir kautskieši. Vārds sociālā revolūcija ir agrākā formula sociālistiskās jeb proletāriskās revolūcijas nosaukuma vietā. Šo nosaukumu mēs atrodam jau 1848. g. franču revolūcijā, atrodam pie Marks a un arī pie *Leņina* (sk. augstāk).

Pēc *Leņina* sprieduma par 1905. gada Kautski es varu mierigi pāriet pār šo b. Soma novērtējumu.

«Revolūcijas laikā latviešu proletariāts un latviešu sociāldemokrātija ieņēma vienu no vissvarīgākajām pirmajām vietām cīņā pret patvaldību un visiem vecās kārtības spēkiem». ... «Bet ir zināms, ka viņa vadošā pirmā loma uzbrukumā absolūtismam neaprobežojās ar streiku cīņu; viņš gāja bruņotās sacelšanās avangardā, viņš vairāk par visiem līdzēja pacelt kustību uz visaugsstāko pakāpi, proti, uz sacelšanās pakāpi. Viņš diezin vai ne vairāk par visiem ievilka lielajā revolucionārajā cīņā pret carismu un pret muižniekiem latviešu lauku proletaariātu un latviešu zemniecību.»* Tāds bija *Leņina* raksturojums par varonīgo Latvijas s.-d. strādnieku [partijas] 1905. g. cīņu.

Tātad arī partijai nav jāuztraucas par viņas 1905. g. «meņševismu», «oportūnismu» un «purvismu», kas ieraudās tikai vēlāk. Kautskis pēc 1907. gada nogāja ātri uz labējo pusi, un es kopš šī laika vienmēr nopietni esmu uzstājies pret Kautski, kā arī jau kopš 1906. gada noteikti iesācis cīnīties pret meņševistisko un likvidatorisko virzienu Latvijas partijas *vadībā*. Tas man laikam nevienam citam, izņemot, protams, b. Somu, nav jāpierāda. Kā zināms, es [II Internacionālēs] Stuttgarteres starptautiskajā kongresā piedalījos *kā no Leņina priekšā likts locekļis boļševiku frakcijā*.

LKP nule notikušais kongress ir šķīris arī 1919. gada *klūdu* jautājumu, tanī piedalījās arī b. Soms. Un ko viņš tur ienesa? Ilgi pirms kongresa komisijā bija jautājums par to, kas lai sastāda programmas un agrārrezolūcijas projektus. Kā toreizējais sekcijas sekretārs,** tā jaunatne

* Sk. V. I. *Leņins* par revolucionāro kustību Latvijā, 117., 118. lpp. *Red.*

** K. Krastiņš (Viktors). *Red.*

profesūrā* paskaidroja, ka *neesot valas*. Bet *man* vajadzēja, neraugoties uz saviem *gadiem*, neraugot uz *neveselību* un *darba apkrautību*, atrast «*šo valu*». Bet tanī pat laikā tika organizēta un steigšus uzrakstīta *kritika* par manu 1920. gadā iznākušo grāmatu, kā jau to redzējām.

1919. gada kļūdas atzinums *tagad formulēts*. «Lenīna un KI agrārpolitiku pareizi saprotot, Padomju valdībai vajadzēja visu to zemi, kas neietilpa laukstrādnieku apstrādātās, ar inventāru labi apgādātās padomju saimniecībās, nodot zemnieku lietošanā, pēc viņu pašu ieskata vai nu zemi sadalot, jeb labprātīgi apvienojoties arteļu saimniecībās. *Par vislielāko Padomju varas kļūdu jāatzīst* šīs revolucionārās politikas prasības neapmierināšana un neizpildīšana, kas īpaši sakarā ar smagām nastām uz zemniecību armijas apgādes ziņā un vietējo varu patvalīgiem soļiem ne vien izsauca — savienības vietā ar zemniecību — asas naidīgas attiecības starp zemniecību un padomju varu, ne vien no vidējā, bet pat trūcīgā zemnieka puses («*zaļās armijas*» aizmugurē). Reizē tas atstāja revolūcijai kaitīgas atmiņas.»**

Tā skan *pilnīgi objektīvs* kļūdu novērtējums, neraugot uz to, kādi bija tā laika Padomju Krievijas likumi un darba prakse. Tikai tādam kļūdu novērtējumam ir politiska vērtība, aizrādot, kas bija patiesi darāms. Tur, protams, nav tagad vainojama nedz partija, nedz valdība, nedz atsevišķi tās vadītāji, kā es vai b. Roziņš-Āzis, toreizējais zemkopības komisārs un zemes likuma autors, un *pat ne b. Soms*, kas arī iegāja Padomju valdībā, partijas vadībā, Rīgas komitejā un padomē un vēlāk [vadošajos orgānos] Latgalē.

Cerēsim, ka tagad būs novērsti «veco kļūdu šķēršļi» veiksmīgai aģitācijai. Vācijai un visām valstīm, kur vēl nav bijusi padomju vara, šo kļūdu gan nav bijis. Kas tur par šķērslī? Es, grēcīgs cilvēks (jeb, kā b. Soms izteicās, pat «politisks noziedznieks», 85. lpp.), palieku pie tām domām, ka *vislabākā aģitācija* tomēr būs *ne kļūdas un to atzišana*, bet šo kļūdu *izlabošana un tad visas turpmākās darbibas veiksme Padomju Savienībā*, tas ir, mūsu kopējā Sociālistiskajā Tēvijā un mūsu kopējā darbā pēc 1919. un 1920. gada.

* Sarkanās profesūras institūta latviešu aspiranti. *Red.*

** Cītēta LKP VIII kongresā pieņemtā rezolūcija par agrāro jaustājumu. *Red.*

Runājot par 1919. gadu, b. Soms nostāda lietu tādā gaismā, ka man vai nu nav jēgas bijis par Ķeņina uzskatiem agrārajā un zemnieku jautājumā, jeb es esmu bijis tieši to pretinieks. Es te necitēšu no Soma raksta, par to ir Soms rakstījis desmitās lappusēs.

Kā tas bija īstenībā? Es neesmu vienā nelabā dienā piestājies komunistiem, kad tiem labi klājās. Kā zināms, es diezgan *tuvu stāvēju ari Krievijas* 1917. gada revolūcijām (kā februāri (martā) esot Peterpils [Strādnieku un zaldātu padomes] Izpildkomitejas un vēlāk [Viskrievijas] CIK bolševiku frakcijā,* tā oktobrī—novembrī). Agrārjautājumā es krieviski toreiz rakstījis «*Pravdas*» 1917. g. 21. numurā (paraksts: Veterāns), lai *zemnieki negaida satversmes sapulci, bet tūliņ sagrābj revolucionārā kārtā muižnieku zemi.*** «*Pravdas*» 72. numurā es aizrādīju kā uz revolūcijai labvēlīgu faktu uz *tiešas šķiru cīnas celšanas* starp turīgajiem un nabadzīgajiem zemniekiem.*** Pēc 7. novembra es iestājos Padomju valdības sastāvā kā tieslietu komisārs utt. Vai tiešām ir kāds fakts, kas aizrādītu uz to, ka es liekuļojis?

Kāda politika 1919. gadā bija Ķeņinam Krievijā? Kā zināms, savās slavenajās tēzēs no 4. aprīļa 1917. gadā [viņš] uzstādīja par *nepieciešamu prasibu*: izdalīt lielsaimniecības (100—300 des.) priekšzīmigai lauksaimniecībai laukstrādnieku padomju vadībā. Atminiet, kādu sensāciju sacēla bolševiku starpā Ķeņina raksti par *laukstrādnieku* sevišķu organizēšanu (1917. g. jūnijā).**** Vai tas nozīmē, ka Ķeņins laukstrādniekus 'gribēja *pārvērst atpakaļ* par «*zemniekiem*»? Es pārliecināts, ka ne. Tad 14. februāri 1919. gadā Padomju Krievijā iznāca likums par «*zemes sociālistisku ierīcību*»***** utt.

Pēc 14. februāra 1919. gada likuma, «lai 1) paceltu produktu daudzumu, paceļot ražīgumu un paplašinot

* Domāta 1917. g. jūnijā Viskrievijas strādnieku un zaldātu padomju I kongresā ievēlētā VCIK. *Red.*

** Sk. *Stučka P.* Cīnā par Oktobri, 15.—17. lpp. *Red.*

*** Turpat, 54.—58. lpp. *Red.*

**** Sk. *Ķeņins V. I.* Raksti, 25. sēj., 101.—105. lpp. *Red.*

***** Sk. 151. piezīmi. *Red.*

apsējamo laukumu*, 2) radītu apstākļus, kas veicinātu pāreju uz komunistisku** zemkopību un 3) celtu un attīstītu zemkopības kultūras centrus (pants 29.), top organizētas padomju lielsaimniecības, komūnas un citādas zemes lietošanas apvienības». Taisni tā burtiski lasāms likumā, kurš 8. pantā pirmā vietā liek padomju saimniecības un komūnas, otrā vietā arteļus un tikai trešajā — «vienpersonīgas» (единоличную) zemes lietošanu. Tas skan ļoti pēc 1931. gada (sk. «Likumu krājumā» 1919. g., Nr. 4, p. 43). Tātad 14. februārī 1919. gadā tikai *legalizēja* padomju saimniecības Krievijā, kas patiesībā jau pastāvēja; šīnī likumā*** es nepiedalījos, jo biju Latvijā. Vai b. Soms grib sacīt, ka arī tas bija *pret* Ķeņina gribu, «antiķeņinisks». Protams, likums nenozīmēja jau *«likt smaguma centru* uz padomju saimniecību un apgādību», tas tiesām vēl bija «vz dor»,**** bet tas nozīmēja *tendenci* (sal. «Darbs un zeme», 262., 263. lpp.).*****

Tiesa gan, uz 1919. gada beigām un 1920. gadā Ķeņinam radās šaubas un pat vēl asāka izturēšanās pret padomju saimniecībām *Krievijā*. Taču, kad 1920. gadā, t. i., jau gadu pēc Latvijas padomju varas krišanas Rīgā (izņemot Latgali), sanāca Komunistiskās Internacionāles II kongress, Ķeņins par *Krieviju izteicās, gan arī ne rakstītā veidā*,***** ka Krievijā vēl neesot ne *subjektīvu* (skaidru laukstrādnieku), ne *objektīvu* (tehnisku) apstākļu padomju saimniecībām. Mana grāmata [«Darbs un zeme»] iznāca iepriekš KI II kongresa. Kā zināms, manā grāmatā (277. lpp.) ir neliela tabula par 49 padomju saimniecībām un to, kaut nelieliem pozitīviem panāku-

* Salīdziniet šos vārdus ar b. Soma apvainojumu pret mani: «vislielāko kļūdu viņš (tas ir St.) cenšas apsegta ar «bada apstākļiem» un «apgādības jautājumu» Latvijā 1919. g. — Jā, jā, «сытый голодного не понимает».

** Te b. Soms var redzēt, ka arī Krievijā 1919. gadā runāja gan par «komunistisku» zemkopību. Es savā grāmatā arī aizrādīju uz vācu strādnieku vadoņa A. Bēbela vārdiem (269. lpp.) [Stučka P. Rakstu izlase, 3. sēj., 348. lpp. Red.]. Es arī kritizēju savā grāmatā pārāk lielu aizraušanos Krievijā pēc komūnām un arī Latvijā *rakstīju* «Cīnā» protesta artikeli pret mūsu «komūnu» dibinātājiem. [Sk. Stučka P. Par Padomju varu Latvijā, 264.—269. lpp. Red.]

*** Likuma sagatavošanā. Red.

**** — blēnas. Red.

***** Sk. Stučka P. Rakstu izlase, 3. sēj., 338.—340. lpp. Red.

***** Domāta V. I. Ķeņina runa KI II kongresa agrārkomisijas sēdē 1920. g. 28. jūlijā. Red.

miem.* Taisni par KI II *kongresa laiku* es šo tabulu iesniedzu Ķeņinam, un, kā es jau esmu rakstījis, Ķeņins ar lielu interesu to izstudēja. Mēs abi bijām agrārkomisijā stundu par agru nonākuši (citi bija dabūjuši paziņojumu, ka komisija uz stundu atlikta, mēs, dzīvojot Kremlī, ziņu nedabūjām). Es aizrādīju Ķeņinam vēl uz to, ka Latvijā revolūcija *tris reizes* (1905., 1917. un 1919. g.) nonākusi līdz muižu sagrabšanai, bet nekur strādnieki muižas nav dalījuši. (Šo domu toreiz arī nodevu drukā.) Ķeņinam tas šķita ļoti interesanti; bet par padomju saimniecībām viņš *itin dabiski* piezīmēja, ka tikai kādu *3 gadu* (pēc vietas) piedzīvojumi varētu dot iespēju galigiem spriedumiem. (Es ceru, ka tabulu vēl atradis Ķeņina institūtā; varbūt pat ar Ķeņina piezīmi uz tās.) Un kādu slēdzienu no šiem vārdiem taisa b. Soms? Palasiet: «Tas, ka «Ķeņins toreiz jau raudzījās skeptiski uz *tūlītēju* padomju saimniecību dibināšanu» (turpat) runā par to, ka *Ķeņins ir bijis pret Latvijas Komunistiskās partijas 1919. gada agrāpolitiku*. Un citādi jau tas arī nevarēja būt, jo Ķeņina uzskati mums ir ziņāmi pēc viņa tēzēm Kominternes otrā kongresā (1920. g.) un līdz tam no Padomju Krievijas agrārdekrētiem.» Kā skan KI pieņemtās 1920. gada tēzes un kā skan 1919. gada un agrākie dekrēti, palasiet augšā un tad pasakiet, vai tā iespējama polemika jeb, kā uz Soma grāmatiņas vāka tagad lasām — diskusija? Lai Soms neceltu no jauna šaubas, vai es tikai te stāstu patiesību, tad aizrādu uz protokolu, kur KI kongresa [agrārās] komisijas sastāvā uzskaitīti pēc rindas: Ķeņins, Stučka, Šablins utt. Tā kā protokolā lasāms, ka komisija vienbalsīgi pieņemusi Ķeņina tēzes (ar nelieliem grozījumiem), tad redzams, ka es arī šīnī jautājumā *esmu bijis vienis prātis ar Padomju Krievijas politiku un ar Ķeņinu un ne antiķeņinists. Jeb es nodarbojos ar «двурушничеством» (divkosiķu)?* To man vēl neviens nav sacījis, jo «*Stučka melot neprot*».

Kad Padomju Krievija pasludināja dekrētu par zemes privātīpašuma atcelšanu 1917. gadā, *Latvija bija Padomju Krievijas daļa* un Krievijas dekrēti nāca spēkā arī Latvijā. Biedri Som, vai tas bija tā jeb nē? 25. decembrī 1918. gadā manifests** pasludina arī priekš Latvijas visus

* Sk. *Stučka P.* Rakstu izlase. 3. sēj., 358., 359. lpp. *Red.*

** Norādīta Latvijas Padomju valdības 1918. g. 17. decembra manifesta izplatīšanas diena Rīgā. *Red.*

Padomju varas iekarojumus. 10. janvārī 1919. gadā vēl sevišķs dekrēts *pasludināja visus KSFPR dekrētus, kas iznākuši līdz 25. decembrim 1918. gadā, par spēkā esošiem ari Latvijā*. Vai b. Soms varbūt domā, ka Krievijas KP CK (LKP bija KKP *sastāvdaļa*) par to nekā nezināja? Tad varu pateikt: Manifests bija saskaņots ar KKP CK b. Sverdlova personā, kurš arī *piedalījās personīgi [Apvienotās] Latvijas Padomju kongresa sēdē* (janvārī 1919. g.). Tātad ne es vai mēs izgudrojām privātزمes īpašuma atcelšanu. Biedrs Soms mani vaino, ka es *neievērojis* KI II kongresa lēmumu Latvijā. Kongress, b. Som, *bija 1920. gadā, Padomju vara [Latvijā] 1919. gadā*. Jeb jūs laiku skaitāt ačgārni?

Un kā tad šī II kongresa agrārrezolūcija skanēja? Kompartiju uzdevumu agrārjautajumā KI II kongress 1920. gadā izteic ar Ķeņina piekrišanu pieņemtā rezolūcijā: «Krievijai aiz viņas atpalikušās attīstības lielajā vairumā pienācās kerties pie zemju sadalīšanas zemnieku starpā un šo zemju nodošanas zemnieku pašu lietošanā. Samērā reti izņēmumi bija muižu pārvēršana t. s. «padomju saimniecībās», kuras proletāriskā valsts ved uz sava rēķina, pārvēršot bijušos algas līguma strādniekus par strādniekiem, kas strādā valsts uzdevumā, un par padomju locekļiem, kas pārvalda valsti.» — «Lauku *lielsaimniecību* piepaturēšana *vislabāk nodrošina* laukiedzīvotāju revolucionārā slāņa, bezzemnieku — kalpu un pusproletārisko sīkzemnieku elementu intereses, kas sev gūst pārtiku galvenā kārtā no algas darba lielsaimniecībās. Bez tam lielsaimniecību nacionālizēšana padara pilsētu iedzīvotājus, vismaz pa daļai, neatkarīgus no zemniecības pārtikas apgādes jautājumā.» — «Kur lielsaimniecībām ir samērā neliela loma un kur ir liels skaits siku zemes īpašnieku, kas cenšas paturēt zemi sev, lielo muižnieku zemju izdalīšana ir drošākais līdzeklis pievilkta *zemniecību revolūcijas pusē*, kurpretim lielsaimniecību uzturēšanai nav lielas nozīmes pilsētu apgādei ar pārtiku.» — «Proletāriskās uzvaras nodrošinātība un viņas pastāvība ir proletariāta pirmais un pamatuzdevums jebkuros apstākļos. Uzvaras veiksmes labad proletariāts nedrīkst apstāties pat tur, kur draud uz laiku ražošanas pamazināšanās. Jo varas pastāvības nevar būt, ja nebūs nodrošināta vidējo zemnieku neizlīdzīcīja un ja ne visu, tad lielākās daļas sīko zemnieku pabalsts. *Visādā ziņā tur, kur notiek lielo zemju īpašumu iz-*

*dališana, jāapmierina pirmā kārtā lauku proletariāta intereses.»**

To vajag zināt, ievērot un saprast, bet nevis slēpt un sagrozīt. Jau tādēļ ne, lai nedotu barību dažādiem novirzījumiem, kas grib pierādīt, ka *Leņina izteikšanās* pret padomju saimniecībām 1920. gadā un vēlāk nozīmējot tagadējās PSRS politikas *nepareizibū*. Tie ir nieki (vzدور)!

Kā Soms domā? Visādā ziņā ne tā kā *Leņins*. Pēc viņa domām, kā 1905. g., tā 1917. g., tā 1919. g. viss bija vienādi. Vajadzēja *ar varu piedalīt zemi*, jo nevar taču būt, ka nebūtu radušies kalpi, kas būtu *ņemuši zemi*, jo tādi taču bija 1921. gadā! Viss karš, 2 okupācijas, rūpniecības evakuācija, zemes izpostīšana, visas strādniecības jaunatnes *iesaukšana* armijā un apkaušana uz dažādām frontēm — priekš. Soma ir vai nu nieks, jeb to nemaz nav.

Ar to es izbeidzu savu polemiku. *Lasītājs*, es redzu, klūst nepacietīgs. Paliek desmitiem tādu pat, nu teiksim, nepiekājīgu uzbrukumu — bez atbildes.

Vēl vienu otru piemēru.

Biedrs Soms citē manus vārdus par tagadējiem uzdevumiem: «galvenais ir gāzt *buržuāziju*, atņemt viņas zemes īpašumu, apņemot ar šo lozungu visus, kas zemi *izmanto peļņas nolūkā, vienalga*, vai ar algotu darbu jeb ar nomas līgumu». «*Kā mēs* (tas ir, Soms) *to saprotam*,» prasa Soms un turpina, «ka viņš (tas ir, St.) stāv ne tikai par kapitālistisko lielsaimniecību zemju nacionalizāciju, bet arī par tādu darba zemniecības zemju nacionalizāciju, kas savus zemes gabalus *izmanto priekš nomas* jeb *apstrādāšanas* ar algas darbu.»

Ko b. Soms te padarījis? Viņš vārdus «izmantošanu peļņas nolūkos» (tas ir, «эксплуатацию в целях наживы») ir apmainījis pret *izmantošanu* vispār un ieskaitījis ekspropriējamos arī *vidējo zemnieku!* Viņš tad arī lustīgs turpina: «Pēdējais princips, ja viņu attiecina uz zināmiem darba zemniecības slāņiem, nozīmētu, ka nacionalizējama ir arī *vidējās zemniecības zeme*, par cik pie viņas algas darbs tādā vai citādā veidā *tieki pielietots*. Ārpus zemes nacionalizācijas paliek sīksaimnieku un pusproletariāta slānis.»

Vai nav veikla roka? Viņš sajauc vārdus *izmanto* (эк-

* Sk. Коммунистический Интернационал в документах 1919—1932. M., 1933, c. 136—137. Red.

плуатириует) un pielieto (пользуется). Aizmirst vārdus «*peļņas nolūkos*», kaut gan es runāju par *algotu darba izmantošanu pēļņas nolūkos* vai *izdodot uz nomu savu zemi*. Ja arī vidējam zemniekam *mēdz būt kādi atlikumi*, tad tomēr jāiegaumē, ka *viņa ražošanas nolūks ir ne ekspluatācija*, bet patēriņš jeb apmaiņa (prece — nauda — prece) patēriņa nolūkā un nevis: nauda — prece — nauda + vairāk naudas, tas ir, *peļņas*, kas ir kapitālistiskas izmantošanas nolūkā. Es sniedzu PSRS *kulaka* jēdzienu paskaidrojumu. Biedrs Soms ievieto tanīs vidējo zemnieku. Kādas ir kapitālisma galvenās pazīmēs zemkopībā? *Leņins* atbild: *algas darbs.** Un ar ko atšķiras kapitālistiskā ražošana zemkopībā? *Leņins* atbild: *vienmēr un visur — ar nomas attīstību.***

Jeb: «*Nav ne mazāko šaubu, ka, pieturoties pie zemes izdališanas 1919. gadā, b. Stučka būtu piekopis politiku, kas nodrošinātu «komunistu varu», bet, tā kā zemes dalīšana tika noliegta un uzskatīta kā kontrrevolucionāra prasība, tad mūsu zemes dalīšanas vietā pie šī darba stājās Lindiņš buržuāziskās reakcijas vārdā.*» *Nu, sakiet, kur to izlasījis b. Soms?* Salīdzini augšā minētos faktus. Ar to tiešām pietiks.

Lasot, ko es visu padarījis, es atminos Amerikas humorista Marka Tvena raksturojumu par savu ceļojumu Itālijā. Viņš pēc ceļa vadoņu paskaidrojumiem nācis pie pārliecības, ka Itālijā radījis gan dieviņš, bet pēc Mikelanželo plāniem un projektiem. Latvijas 1905.—1919. g. politikā, pēc b. Soma raksta, it kā mana loma bijusi vēl lielāka, jo mums sava dieva vēl nebija (tas ieradies tikai baltajā Latvijā). Varbūt šāds uzskats ir padarījis šo savā ziņā «konspiratīvo» uzbrukumu man par jo sevišķi svarīgu un pievilcīgu?

Bet jokus pie malas. Es savu atbildību nekad īn nekur nenoņemu, savas patiesās kļūdas atzīstu un, *galvenais, darbā, tas ir, izlaboju.* Bet, ja man ir bijuši nopelni, ja man ir bijusi vai vēl ir kāda *autoritāte un iespaids, tad tie pieder ne man, bet tiem vadoņiem un skolotājiem, Marksam—Engelsam—Leņinam, ko es esmu mēģinājis un spējis saprast un popularizēt, un tai varonīgajai strādniecībai, kas ap un aiz šo skolotāju un vadoņu karoga gājuši*

* Sk. *Leņins* V. I. Raksti, 6. sēj., 90.—92., 295.—298. lpp. Red.

** Sk. turpat, 10. sēj., 301. lpp. Red.

un vēl ies cīņā. Lai turētu tīru mūsu karogu, biju spiests uz šo atbildi. Tikai šīnī nolūkā.

Vai mana grāmata «Darbs un Zeme» pēc visa tā vēl *lasāma?* Biedrs Soms izteicās sākumā, ka tā «ir jāpārdomā», bet ne jālasa. Tā viņš to lietu saprot. Beigās viņš gan atļauj to arī «lasīt, bet vienīgi ar to iebildumu, ka daudz no viņā sacītā ir *jāatmet, jāizlabo*». Es to labi neizprotu, vai tas nozīmē *izgriezumus, strīpojumus*. Es varu piebilst, ka es rakstījis daudz arī pēc 1920. gada un, protams, *vēlāk, pēc 1920. gada, sacīto tura par agrākā izla bojumu un tikai tā* sapratis «Darbs un Zeme» lasīšanu. Bet es tomēr ieteicu, ja ir iespējams, to palasīt. Tānī ir objektīvs *praktisks materiāls*, ko nezina vieni, aizmirsuši jeb ignorē otri (to starpā b. Soms). Ir kauna lieta, ka 12 gadus pēc Padomju Latvijas krišanas no citiem auto riem *ir raksti vienīgi par to laiku kļūdām*. Es vispār neesmu «vecatnes» un pagātnes «suminātājs»; priekš manis stāv *pirmā vietā jaunatne un nākotne*. Bet, ja mums pagātnē bija vienīgi kļūdas, ar ko tad lai mēs aģitējam nākotnē?

P. Stučka

*LKP CK PVI PA, 55. f., 6. apr.,
15. l., 1.—34. lpp.; «Cīnas Biedrs»,
6.—7. nr., 1931. g., 43.—80. lpp.
(ar dažiem redakcijas svitrojumiem
un grozījumiem)*

*Iespiests pēc oriģināla no-
raksta*

UZ OKTOBRA 14. GADA SVĒTKIEM

(Izšķirošais piecgades gads)

Sīnī gadā lielā daļā PSRS saimniecības nozaru, to starpā lauku socializācijā, tiek izcīnīts sociālistiskās piecgades plāns vai nu līdz galam, jeb gandrīz līdz galam, atstājot ceturtajam gadam tikai nelielu daļu nozaru, bet piektajam nekā. 518 jaunu rūpniecības gigantu, vienlaidus trūcīgo un vidējo zemnieku saimniecību kolektivizāciju, neredzētu apmēru lauksaimniecības ražojumu (labības, gaļas, piena produktu, cukurbiešu, kokvilnas utt.) «fabrikas». Tā ir tikai viena puse no 14 gadu uzvaras gaitas. Bet, otrup, vēl ne tik sen atpakaļ b. Staļins brīdināja

nesajaukt attīstības tempus (t. i., ātrumu), kuros mēs drīz panāksim un aizsteigsimies priekšā pārējai, pilsoniskajai pasaulei ar *attīstības limeni*, kurā mums vēl daudz, daudz vairāk kas darāms, jo rietumiem un Amerikai aiz muguras ir simtu gadu attīstība. Šis gads un jo sevišķi viņa otrā puse bez gala daudz darījusi arī *limeņa ziņā*. Man kāds mazliet skeptisks biedrs ar sajūsmu izsaucās, kad ieraudzīja to, kas 2 viņa prombūtnes mēnešu laikā noticis Maskavā: Jā, te tiešām var redzēt [VK(b)P] CK direktīvu *visvarenību!* Sogad tika izdots lozungs pārvērst Maskavu sociālistiskās «galvaspilsētas» cienīgā veidā. Un Maskava kļūst nepazīstama ne vien jaunceļīnu, bet arī ielu bruņa, namu tīrības, zaļojumu rotas utt. ziņā. Drīz būs *jauna sociālistiska* Maskava vecās pusfeodālās kapitālistiskās lielpilsētas vietā, ar priekškara nepilnu miljonu, tagad 3 miljoniem iedzīvotāju. Un Maskavai seko citi centri, nerunājot par jaunceļamajām sociālistiskajām pilsētām, ne vien — *pilsētās*, bet arī *uz laukiem*, kuru pretstāts iet pretim savam atmiršanas procesam.

Tā gadu no gada *ikviens jauns gads* kļūst par jaunu izņēmuma etapu panākumu ziņā; bet reizē ar to top arī par gadu ar *jauniem*, vēl grūtākiem, vēl sarežģītākiem, vēl plašākiem *uzdevumiem*, kas prasa vislielāko varonību, vislielāko pašaizliedzību, neredzētu savstarpēju sociālistisku sacensību un sajūsmu. Viss vecais krīt, un viss jāpacel par jaunu, tikai vairināts ar simtūkstošiem vai miljoniem. Lai to paspētu, viss jāpasāk un jāpadara *pa jaunam*.

Vēl spilgtāk izceļas visi šie lielie panākumi un jaunuzdevumi, ja tos salīdzina ar nepieredzētu *kapitālisma krizi*. Kapitālisma pūšanas process turpinās. Nedzirdēti fakti, kā angļu sterļiņu mārciņas kursa krišana un visvarenās Britānijas finansu (vēl gan ne sabrukums, bet) satricinājums. Baidās pat par Ziemeļamerikas līdzīgu likteni, jo, ja tā arī sēd uz nedzirdētām summām miljardu zelta dolāru, kad šis zelts sāk atplūst, piemēram, uz Franciju. Izrādās, ka tā pati Francija, kas miljardus parādā Anglijai un Ziemeļamerikai, bez žēlastības rok mīnas zem Anglijas un Amerikas bankām un zelta pagrabiem — uz sakautās Vācijas rēķina utt. Preces ir, bet nav pircēju. Sašaurina ražošanu, dedzina labību un kokvilnu (Ziemeļamerikā), slīcina jūrā miljonus maisu kafijas (Brazīlijā), bet ar to nerada jaunus pircējus, bet palielina bezdarbinieku miljonus un vēl vairāk sašaurina pircēju tirgu.

Tā izskatās pašreizējā acumirkļa uzņēmumā 2 pasaules, kuru starpā jānorisinās cīņai uz dzīvību un nāvi. Pasaules karš *uai* pasaules revolūcija? Jeb pasaules karš un pasaules revolūcija? Tā skan momenta lozungi. Gatavo intervenci no imperiālistisko valstu puses pret PSRS. Mēs zinām, ka jau 1930. gadam vajadzēja būt šī uzbrukuma sākumam. Bet sabrukums krīzes rezultātā un strādniecības revolucionāribas pieaugums to atstūma. Tāni pat laikā kapitālisma nevienmērīgā attīstības gaita ceļ jaunas pretešķības pašu imperiālistu starpā. Ar revolucionāru strādnieku šķiru aizmugurē kapitālistiskai valstij ir grūti karot. Tas nav 1914. g., cik arī nestarājās toreizējie un tagadējie sociālnodevēji. Bet šie sociāldemokrātiskie vadoņi nav karaspēks, tie tikai var segt aizmuguri. Uz cīņu jāved citas masas, kas ar *tautisku naidu* vai nacionālistiskiem imperiālistu koloniju plāniem sajūsmināti stātos frontē. Tādi Vācijā ir revanša — atriebības centieni pret uzvarētājiem un kara laupītājiem — Franciju un Poliju jeb to vietā ar kompensāciju uz Krieviju kā koloniju. Tādi ir «lielās Itālijas» jeb vēsturiskās Romas patrioti — Itālijas fašisti, imperiālisti. Latvijā tie pievelk ar Māras baznīcām¹⁵² un vēsturisko vācietības ienaidu, ko rosina vācu naudas maiss konkurencē pašreizējā krīzes laikā. Tas viss prasa organizēšanu un laiku priekš tās.

Kā redzat, mums draud lielas briesmas no intervēnu puses, ko vēl paasina joprojām pieaugošās krīzes spaids, bet reizē ar to mums māj arī vispasaules revolucionārais proletariāts, kuru rindas pieaug, kuru drosme paceļas, ar kuru roku rokās mums jāizved pasaules revolūcijas uzvara.

Tas ir jauns pamudinātājs uz jaunu sacensību un vārņību sociālistiskās celtniecības laukā. Ikvieni traktors, ikviens automobilis, ikviens aeroplāns un ikviens jauna šoseja ir nepieciešami jaunai celtniecībai, bet tie reizē ir ieroči pret uzbrucēju kara frontē. Un, ja mums būs vairāk šo lietu, mašīnu, fabriku nekā uzbrucējiem, tad mēs būsim arī stiprāki uz bruņotās frontes, jo karš ir pilnīgi industrializēts, kā to jo sevišķi pierādīja pagājušā pasaules karā Vācija un tad pret to jo īpaši Ziemeļamerika, vēl ar saviem pārtikas krājumiem, pretim izbadojušai Vācijai. Bet kas vēl var būt stiprāks par mūsu kolektivizēto un koncentrēto lauksaimniecību, kad tā būs pacelta uz pienācīgu tehnikas un darba ražīguma līmeni.

Bet arī tā ir vēl tikai viena puse. Ikvienna mašīnu fabrika, ikvienna elektriskā jaunceltne (un tādu jaunuzņēmumu mums šīnī vienā vien gadā pienāk jaunu — 518 par 2 miljardiem rubļu) ir visstiprākais agitācijas līdzeklis ārzemju proletariāta starpā. Ja mēs kādreiz dižojamies ar Volhovstroja spēka stacijas celšanu, tad šīnī gadā mēs esam jaunuzcēluši elektriskas stacijas, kas iztaisa 20 Volhovstrojus! Urāla Magnetkalna un Sibīrijas Kuzņeca bāseina kombināts, uzcelts $1\frac{1}{2}$ gada laikā, pirmajā *gadā* dos 60% no visas priekškara Krievijas dzelzs, tērauda un čuguna gada ražas, bet gadu vēlāk 100%. Mūsu dabas bagātības ir *neaprobežotas* vārda pilnā nozīmē, viņu izlietošana atkarājas *vienigi no mums pašiem*.

Renegāts Kautskis un viņa soc. biedri kādreiz mūs baidīja, ka mums nebūšot nedz ārzemju kapitālu, nedz ārzemju apmācīto strādnieku. Tas bija taisnība, bet mēs radījām un radām paši savus uzkrājumus un ietaupījumus un mēs apmācījām un apmācām paši savus strādniekus. Tā revolūcijas gaitā nacionalizētās saimnieciskās un rūpnieciskās iestādes ir jau *pazūdoša** daļīņa pašas revolucionārās strādniecības *jauncelto*, *jaunradīto* uzņēmumu vietā. Un, ja mēs pieliekam visus spēkus, lai ierautu darbā vecos speciālistus (ja to rindas arī bieži jāretina no tiešiem kaitēkļiem), tad vēl vairāk mēs pieliekam spēku, lai izmācītu jaunus, pie tam *tieši no strādnieku un zemnieku praktiku* vidus. Mums ir ne vien simti tūkstoši studentu, bet mums ir vēl lieliskas iestādes, kur, kā, piem., Maskavas Amo fabrikā,** ikviens strādnieks ir vai nu apmācītājs, jeb tehnikas māceklis, ne agrākā mācekļa tipa, bet visjaunākā tehnisku jeb politehnisku skolu veida. Te izaug jauna paaudze, priekš kuras vairs nebūs pretišķības starp *roku- un galvas- strādnieku* [...]

Tie vairs nav brīnumi, tie ir *vienkārši* fakti. Un tomēr masas vairākums ārpus mūsu sociālistiskās tēvijas tos sapratis tikai tad, kad proletariāts būs uzvarējis arī tur. Tas ir tas lielais iespaids no buržuāzijas puses, kas mazāk ar ieročiem nekā ar gara aptumšošanu (pa daļai taisni ar savām zinātnēm) tura atkarībā miljonus darbaļaužu. Tos atkarot no šī iespāida ir visgrūtākais darbs.

* T. i., to īpatsvars samazinās. *Red.*

** Maskavas autorūpniecas. (Tagad I. Līhačeva Maskavas autorūpnieca.) *Red.*

Līdzīgi tas ir ar *koloniju tautām*. Kā Markss, tā Leņins mūs mācījuši, ka lielo koloniju īpašnieku valstis, kā, piem., Anglijā, revolūcija uzvarēs tikai tad, kad sacelsies viņu koloniju tautas. Ko mēs šīnī ziņā esam panākuši? Ar savu nacionālo politiku mēs esam iekarojuši ne vien savus «cittautībniekus», bet arī plašas masas Ķīnā, Indijā, Persijā, Turcijā, arī pa daļai jau Āfrikā. Bet ar to nepietiek. Mēs ar savu industrializāciju un sociālistisko celtniecību izdarām brīnišķu lēcienu no visatpalikušo «koloniju» — nomadu saimniecībām uz visjaunākajām lopkopības, kokvilnas un vispār-rūpnieciskām iestādēm kā Baškīrijā, tā Kaukāzā un Vidus-Āzijā. Tas ir jauns paraugs Ķīnai, Indijai utt.

Liels lūzums ir pagājušā gadā noticis par labu bērniem un to mātēm — vispār sievietēm. Jaunās namsaimniecības fabrikas (virtuves, maizcepšanas utt.), dažādās bērnu iestādēs (bērnu nami, siles utt.) bija iespējams tikai līdz ar sociālistiskā tipa pilsētu celšanu un līdz ar kolektivizācijas galīgo uzvaru uz laukiem. Bērnu mirstība kritas, iedzīvotāju skaits caur to ārkārtīgi pieaug (par to mums nav jābaidās, jo pārtikas avoti ir neizsmēļami, ja viņi arī vēl nav galīgi iekaroti un izlietoti). *Jaunā paaudze*, kā to uzsver arī ārziņju korespondenti un kā to ar skumjām atzīst baltie emigranti, ir cieši padomju varas pusē. Nōtiem rodas visdrošākie darba celtniecības varoņi. *Bet vēl pārāk maz top darīts*, lai iekarotu ar tīem milzu panākumiem, kas taisni pēdējā gadā gūti, — vispasaules *sievietes* par labu *patiesam* (ne sociālnodevēju) sociālismam.

Es kādus gadus atpakaļ uz gada svētkiem norādīju uz to jauno, ko ienesa proletariāta uzvara tanī ziņā, ka uzvarējušā proletariāta revolūcijas rokās nu atrodas *veselas valsts* aparāts, veselas nācijas bagātība (uzkrāta no pretinieku šķirām — muižniekiem un kapitālistiem). Mēs tagad jo spilgti redzam, kādu lomu [tas] spēlē pārējās pasaules revolūcijas rokās, ne vien pats PSRS bruņotais spēks (šī spēka faktiska iejaukšanās ir aprobežota no dažādiem apstākļiem), bet viņa saimnieciskās un kulturālās veiksmes. Vislielākais strādnieks — skeptiķis, visatturīgākais trūcīgais un pat vidējais zemnieks — redzot šejienes panākumus un salīdzinot ar krīzi pašu mājās — nevar neaizrauties no šejienes parauga. Un, ja strādnieki ar to top tieši ierauti revolūcijā, tad vidējais zemnieks vismaz var tapt *neitrāls* — līdz proletariāta uzvarai, kas to galīgi

iekaros. Tātad jo vairāk ārzemju delegāciju uz svētku dienu! Un raug, kādēļ buržuāzija strādā pretim šo delegāciju sūtišanai, vai nu tām nedodot atļaujas (vīzas) izbraukt, jeb arī, kā sociāldemokrāti, izslēdzot delegātus no savas partijas, jo viņiem atļauts lasīt tikai viņu laikrakstu melus.

Man šķiet, ka, visu to kopā saņemot, mēs jau šī, XIV gada, svētkus varam ar pilnu tiesību nosaukt par *piecgades uzvaras svētkiem*. Nākošie, XV g. svētki, kad piecgade būs jau izvesta, priekš mums, kas esam raduši raudzīties vienmēr uz priekšu, jau būs *sociālistiskā ģenerālplāna iesākuma* svētki. Mums tad zem kājām jau būs tā drošība, ka mēs vairs neesam atkarīgi no rietumu kapitālistu zemes rūpniecības un tehnikas, ja arī mēs, protams, neat-sacīsimies vēl ātrākiem panākumiem joprojām izlietot arī turienes, tā sakot, legālās iespējamības.

P. Stučka

«*Cīnas Biedrs*», 8. (96.) nr.,
1931. g., 1.—7. lpp.

Iespiesis pēc žurnāla teksta

VĒSTULES

LKP Centrālajai Komitejai

D[ārgie] b[iedri]

Mūsu birojam* bija sakarā ar atbraucēju ziņojumu** apspriede, kuras pārrunu rezultātus uzdeva man īsi izlikt vēstulē. Ziņojumiem bija ļoti liela interese un liels svars mūsu informācijai. Pie viņiem būs vēl sīkāk jāatgriežas ne vienreiz vien. Vēstulē es centījos saņemt vispārējās domas; savas īpatnējās domas, kur tās būtu, es atzīmēšu par tādām.

Pirmais jautājums bija vispārējais kustības novērtējums. Vai kreisā kustība ir izaugusi tik plaša, aktīva, ka tā draud iet pāri partijas galvām, jeb tā ir vairāk izsaukta, pateicoties partijas aktivitātei, kas darījusi visu iespējamo.

* LKP CK Ārzemju birojam. *Red.*

** T. i., no Latvijas ieradušos LKP darbinieku. *Red.*

Pirmais novērtējums bija izlasīts no kādas šejienes vēstules,* otrs izskanēja galvenajā ziņojumā**. Šejeniešu domas: Latvijas kustība pēdējā gada laikā ir spērusi milzu solus uz priekšu, ne vien un ne tik daudz biedru skaita ziņā kā plašumā un jaunu, masu kustības paņēmienu garā. Taču sacīt, kā no vienas puses tika izsacīts, ka īpaša kreisuma spontāna pieauguma masās neesot, bet ka tas, tā sakot, māksligi pacelts uz augstāku stāvokli, nav iespējams, un to vairums atzina par pareizu. Masu kreisuma liels un «stīhiskais» pieaugums ir nenoliedzams pat tur, kur partijai nav pietiekoša iespāida aiz spēku trūkuma (piemēram, Lejaskurzemē). Mēs raksturojām stāvokli tā, ka masu kreisuma pieaugums (tāds ir *ne vien* Latvijā) ir liels, ka partija ir darījusi, ko spējusi, bet tomēr nav spējusi to pilnā mērā apkalpot, izlietot un saistīt organizatoriski. Lai tas būtu iespējams, jāienes *vairāk plānveidi* — visu spēku izmantošanā un tādu arodu, slāņu, apgalvu iekarošanā, kas palikuši āpus (piemēram, Malienā u. tml.). Mazliet formāla pieiešana kustības virzišanā; jāmēģina un jāprot vienmēr no jauna atrast dzīves jautājumus, ap kuriem saistīt intereses neatslābšanu, pamatojties uz patreizējo galveno politisko jautājumu kā bāzi. Šīs intereses atšifrēšana ir ikvienas politiskās partijas vadības galvenā, bet arī grūtākā māksla. Tā prasa vislabāko informāciju un reizē visdzīvāko nojausmu. To pēdējā gadā lielā mērā partija ir pratusi, tas viņai jāprot un jāveic *vēl lielākā mērā*. Piemēram, lieliskā kustība pret cietumnieku spaidišanu¹⁵³ bija priekšzīmīga, bet ne tikpat intensīva un dzīva bija masu cīņa par [Padomju] Krievijas līgumu.*** Manas personīgās domas te tās, ka pirmo novērtējā visi kā plašu politisku cīņu, otro daudzi veda kā otras šķiras cīņu, tā sakot, «sīko darbu», bet taisni šim sīkajam darbam ir plašāka politiska *perspektīva* nekā pirmajam. Par laimi, ka cietumu jautājumā valdība piekāpās (tas varēja arī nebūt), citādi varēja kustība nonākt «tupikā»****. Ziņotājs pats ziņoja par intereses atslābšanu «cietumnieku spaidu» trešajā mītiņā. Pēc ziņotāja domām gan iznāk, ka mūsu informācija par *līguma* aģitāciju nebijusi pilnīga;

* T. i., no LKP CK Ārzemju biroja vēstules nelegālajai LKP Centrālai Komitejai. *Red.*

** LKP CK ziņojumā Ārzemju birojam. *Red.*

*** T. i., par tirdzniecības līguma noslēgšanu ar PSRS. *Red.*

**** — *strupceļā*. *Red.*

var būt, kaut gan viss, kas legāli un nelegāli noticis, taču mums pieietams. Tas nav pārmetums, bet tas ir esošā fakta novērojums; fakta, pret kuru jāved cīņa, jo tas pats jautājums ir *joprojām* uz dienas kārtības.

Galvenais cīņas uzdevums *patreiz* (nu jau visu gadu un vēl daudz agrāk) ir cīņa pret *fašisma briesmām*; pēc šejienes domām, tās patlaban ir aktuālakas jeb vismaz tik-pat aktuālas kā jebkad. Ar to *jāsaista visi jautājumi*: reakcija (cietumos), intervencijas draudi, Padomju [Krievijas] aizstāvēšana un tātad arī cīņa par tuvošanos Krievijai, orientācija uz turieni utt. (tātad arī līgumi, kas tik *pa dalai* noslēgti, bet nebūt vēl nepilditi).

Fašisma jautājums ir un paliek *svārigākais*. Aģitācijas un propagandas paņēmienu ziņā pa dalai spēkā tas, kas augstāk teikts. Vēl daudz spilgtāk jāaprāda, ko fašisma briesmas nozīmē kā vietēji, tā vispārēji (cīņa pret pasaules revolūciju!), bet reizē arī ne vien vispār, bet arī vietēji, vienmēr no jauna aprādot, kas draud reāli vietām un kur jau no tā cieš vietas. Nevar sacit, ka masas būtu apņemtas no apziņas, *ar ko draud fašisma apvērsums*. S.-d. savu *iemidzināšanas* darbu *veic ļoti brangi*; visi šķiet ticam, ka fašisma briesmas atslābst, bet fašisma briesmas taču rada objektīvi apstākli. Labējos bīda imperiālisti (angli-polji). Lietuvas piemērs ir spilgts pierādījums, ko nozīmē s.-d. šādos gadījumos; visas tās Pleškaitisma māhinācijas ir daudz lielākā mērā jāvelk pie dienas gaismas: lielie «demokrātiskās *neatkarības*» vadoņi s.-d. — Lietuvā tieši pārdod Lietuvu Polijai; viņi, ja vajadzēs, to pašu darīs Latvijā (visu s.-d. pēdējā apspriede Polijas—Lietuvas jautājumā). Par to būs ziņojums «Cīņas Biedrā»¹⁵⁴. Fašisti negrib pielaist s.-d. par vēlēšanu vadītājiem, jo tiem vēl ir cerības uz legālu uzvaru, tas ir, priekš vēlēšanām. Tie nenoskatīsies mierīgi arī *pēc kreiso* vēlēšanu uzvaras. Tas viss var, protams, arī nebūt, bet uz to jāgatavojas, jāgatavo utt. Nav domājama cīņa pret fašismu spontāni, ja masas uz to neraujas pašas. Masas neraujas; šīnī ziņā ir diezgan pasīvas. Viņas ir *jāierauj*, jāprot, jāmācās ieraut. Kā, — tas ir vietējo apstākļu ik uz soļa izlietošanas jautājums. No tālienes tas nav izšķirams. *Ieviļnot* masas, lai tās pašas *tālāk viļnojas*, tās piebikstot, kur vajadzīgs. Tā ir tā māksla — radīt aktivitāti. Tā ir *daļa* no minētās plānveidības. Ne vien pašiem darīt visu, bet to *prast arī* citiem darīt.

Es nekavēšos pie nelegāliem paņēmieniem; tie pēc ziņojuma ir *pietiekoši nokārtoti*, to izvešana jau var parādīties vienīgi tad, kad tā stunda nāks. Bez ilūzijām, bet «trezvo»* aprēķinot. Jābūt gataviem uz visu. Protams, tas jāorganizē saprātīgi, lai neizšķiedētu spēkus nelaikā, nevietā; līdzībā — nevākēt visiem, bet tikai dežurantiem.

Province (vietas) un centrs. Pēc ziņojumiem un arī agrākām ziņām, province ir it kā vairāk uz priekšu. Taču izšķirējs būs centrs. [Fašistiskais] Apvērsums būs Rīgā, ne Vecaucē. Lietuva pierādīja, ka no vietām nav iespējams apkarot centrā notikušo apvērsumu, tāpat Polijā, tāpat Igaunijā. Vietām ir liela nozīme, kamēr centrā iet cīņa, pēc tam tā parasti ir par vēlu. Protams, ka, neatraujot vietas no centra, mēs milzīgi veicinām savu cīņu, jo centrs vien bez vietām arī ir bezspēcīgs. Vietas ir «mazākās pretestības līnija»; visi pretinieku (arī s.-d.) spēki koncentrējas Rīgā. Taču arī Rīgā kreisuma ir pietiekoši. Vairāk jāpiegriež vērība neorganizēto iekļaušanai organizācijās, kaut vislegālākās (piemēram, dziedāšanas, kultūras utt. biedrībās). Tieki tieši aizrādīts, piemēram, no priekškara laikiem. Kā apstiprina ziņotājs, ne vien plašo masu, bet arī partijas masu līmenis [dažās vietās] ir visai zems; viss jādara, kaut primitīvākajiem līdzekļiem, lai paceltu līmeni. Arī mazs, bet liels darbs. Pie mums pat [Padomju] Krievijā nākošo mēnešu galvenais lozungs būs *kultūras* darbs. Protams, pie mums tas ir citādi, bet ir arī kaut kas kopējs, reiz vienā zemē jau ir proletariāta diktatūra.

Centrālisms. No ziņojuma izverd slēdziens, ka valda tomēr pārāk liels centrālisms. Ja pat vissīkākais uz vietām jāapspriež no centra, tad nosebošana ir nenovēršama. Polijas [fašistiskā] apvērsuma lietā Kominterne poļu biedriem pateica: maza kļūda ir labāka, vairāk atvainojama nekā nogulēšana, tas ir, nosebošana. Iespējami daudz elastības. Reizē centrālisms noved pie zināma birokrātisma (nevainīgā nozīmē), ka notiek tikai tas, ko centrs izbīda. Tā ir pa lielai daļai *tieša ilūzija*; šķiet vadām un top vadīti.

Reizē centrā top konstatēti fakti, ka nokavējas raksti, tādēļ ka [komunisti] nevar sapulcēties. Tas ir nepieļaujami; tāds demokrātisms dārgi maksā un jānovērš.

Legālajā laukā pirmā vietā stāv jautājums *par legālo*

* — pārdomāti. *Red.*

partiju. Mēs te tomēr esam tanīs domās, ka pie jautājuma ir pieiets formāli. Pārāk viss grozījies ap vietējo inteliģenci un ap jautājumu, vai tie mūs tikai nepieevils un vai tikai vadība būs mūsu rokās. Mūsu [Padomju] Krievijas pēdējie notikumi Komunistiskajā partijā* no jauna pierāda, ka jāorientējas uz strādniekiem pašiem, un to Kominterne dara visā pasaule. Ziņotājs apliecināja, ka visi kreisie arodnieki protot rakstīt. Es piezīmēju, ka brīnums tād, ka nevarēja atrast 7 (mazākais skaits), kas paraksta [legālas partijas] statūtus un tos iesniedz [valdībai]. Kamēr nebūs piemēra, ka tāds lūgums ir atraidīts, es vienmēr sacīšu, ka *reāli nekas nav darīts*, lai izvestu šo Kominternes tiešu uzdevumu. Biedrs Viktors**, kād viņam tādu jautājumu stādīja Kominterne, pat dabūja pussamelot; kaut kas tur bijis iesniegts, bet utt. Pagājušā gada apstākļi*** ir palaisti garām; ja nāks citāda valdība, tas vairs nebūs izlabojams. No jauna mēs vēlēšanās stāvēsim jautājuma priekšā, vai gulēt mājās jeb balsot par Bruniti**** (jo grozāmās listes¹⁵⁵ taču atcels). Kaut kādas bailes, ka tikai mūsu komunisti netop par s.-d.? Ja tik vājas tās lietas, kam tad saldēt rokas? Es tā neticu. Es domāju, tie ir tradīciju valgi: ka tikai mēs esam vienmēr hegemoni***** (kaut uz papīra!). Stereotipais — «ir viss darīts» te patiesībā nozīmē — nekas nav darīts. Mēs fašisma gadījumā solāmies iet nāvē, bet partijas lietā negribam riskēt pat ar varbūtību, ka arestē pāris cilvēku, kas paraksta statūtus. To inscenēt, lai iznāk dabiski, protams, vajag veikli, bet tas taisni ir iespējams tikai ar strādnieku pašu rokām un ne ar visiem pazīstamiem inteliģentiem priekšgalā. Kreisie s.-d. ir lūrbas bijuši un paliks lūrbas. — Legāla partija ir vajadzīga ne vien vēlēšanām, tā ir vajadzīga plašu masu pievilkšanai vispārīgi, un tā ir priekšnoteikums, kā atsvabināt celu arodnieku kustības vienībai un kreiso arodnieku augšanai Rīgā, ko tagad aizkavē kreiso arodnieku tiešā politiskā loma.***** (Tās ir

* Domāta cīņa pret trockistu un zinovjeviešu opozīciju VK(b)P rindās. *Red.*

** K. Krastiņš. *Red.*

*** Apstākļi, kad pastāvēja sociāldemokrātu valdība. *Red.*

**** B. Kalniņu. *Red.*

***** Strādnieku šķiras vadītāji. *Red.*

***** T. i., ka kreisajām arodbiedrībām zināmā mērā jāpilda legālas kreisās politiskas organizācijas loma. *Red.*

manas domas.) Šejenes uzdevums paliek tas pats, ja arī grūtākos apstākļos un novēlināti *turpināt to pašu*.

Legālā prese ir pieaugusi, tas ir *liels* solis uz priekšu, bet vēl ne pietiekošs. Bez tam nav saistīta kopdarbība. Nelegālajai presei ir jākritizē, jāizlabo legālās preses kļūdas, tās jāaizrāda. Ziņotāja domas par to, ka tas vedišot pie berzēšanās, ir bezpamatotas un nav no svara. No kā tad tur jābaidās, ja nelegālā prese uzturēs pareizo līniju? Vai tiesām bailes, ka latviešu strādnieki piekritīs vienīgi kļūdām. *Masaka gadījums**, Rīgas opozīcija taču¹⁵⁶ gaiši pierāda, ko nozīmē kļūdu aizrādīšanu nosebošana.

Legālu grāmatu ziņā pārāk maz darīts. Taisni tādi mēs iestiegstam briesmās, ka rodas legālisti, kas nēm lietu savās rokās un pārvēršas par likvidatorismu. Nevajag taču, līdzībā runājot, uz ābeci rakstīt: visu zemju proletārieši, savienojieties, jeb saukt uz barikādēm. Mums trūkst pat strādniecības legālas ābeces (protams, ne burtiski). Tas ir tas pats kultūras jautājums. Liepājas «Ceļš», piemēram, pats atmaksājoties.

Arodkustības vienības jautājumā ir domstarpības¹⁵⁷. Es turos pie Kominternes domām, ka lozungam jābūt joprojām arodbiedrību vienībai. Pie niecīgā organizēto skaita saskaldīta arodkustība *nav nekas*. Divas organizācijas no 20 un 30 cilvēkiem blakus ir nulles, kas nespēj pievilkst nekādas masas. 50 cilvēku vienotā biedrībā ir spējīgas pieaugt un būs grūtāk pat saskaldāmas. Pat tur, kur nav vairuma, mums būtu mūsu frakcijas, tagad arodkustības tikpat kā nemaz nav. Kas lai tur plūst klāt? Pats par sevi tas, kas darīts, ir labs. Vietējo [arodbiedrību] kopkomiteju nodibināšana ir svarīgs darbs, kas jāturpina. Dalītas domas ir par kreiso koporganizāciju Latvijas apmēros. Bailes zaudēt [patstāvīgu] Rīgas kreiso arodnierku organizāciju var novest pie viņu aiziešanas no politikas (sindikālismā). Te var līdzēt legāla partija un tātad mazliet politiska un arodnieciska darba dalīšana. [...]

Paliek vēl viens jautājums, tā sakot, priekš sirds uztaišanas. Pretfašisma *cīņas perspektīvas*, tas ir, tās saistība ar sociālistisko revolūciju. Simbrīžam runa iet par fašisma briesmu *novēršanu*. Saceļot masu kustību, mēs reizē laupām fašistiem drosmi uzstāties, jo viņi arī nemaz tā neraujas uz to — zaudēt vienu otru galvu. Ja cīņa būs

* Sk. 65. piezīmi. *Red.*

kreisās* valdības laikā — tad cīņa ies paralēli — ne pret kreiso valdību, bet pret fašismu. Bet, ja kreisie neiet pie tiekoši uz priekšu, atkrit un priekšgalā izbīdās komunisti un aiz tiem ir vienota strādniecība, tad vairs nav iemesla nestādīt lozungu: padomju varu. Vai masas ir aiz mums un par mums, tā ir partijas vadības nojausmas lieta. Ja tā ir pareiza, tad, uzvaru nostiprinot ar reāliem solījumiem un ne vien solījumiem, ir galīgas uzvaras izvešana un nodrošināšana. Bet tā ir patreiz vēl nākotnes mūzika. Mums vēl ir labs gabals uz to. Un tad Kantonas piedzīvojumi, tas ir — intervencija¹⁵⁸. Drošākā līnija tomēr cīņties par to, lai fašisms neuzdrošinās uzstāties, reizē ar faktiem parādot, ka tas ir kreiso, t. i., komunistu, iespaids. Tas var novest pie komunistu relatīvas legalizēšanas, tas ir, strādnieku masu pieplūšanas. Mūsu partijai, aiz kurās būs tūkstoši, nevar draudēt Latgales partijas degradēšanās¹⁵⁹. Ar to beidzu. Es izteicos daudzās vietās varbūt asāk, nekā tas bija sēdē. Bet es domāju, ka svarīgākais te ir iespējami spilgti izteikt ikvienu domu. Pēdējā gada darbs un paniākums tomēr ir un paliek *liels* un dod vislabākās cerības uz jaunu darbu.

Ar komunistisku sveicienu

§

Nosūtīta 1928. g. 12. janvārī

*Pirmpublicējums
LKP CK PVI PA, 240. f., 1. apr.,
507. l., 10.—21. lp.*

Iespēsta pēc rokraksta

LKP Centrālajai Komitejai

D[ārgie] b[iedri]

Patlaban saņēmu «Laikmetu». Ir jau vēls, un sīkāk izteikties nav iespējams. Vispār atstāj dzīvu iespāidu. Bet pirmajā ievadiņā** ir politiska kļūda, kas jāizlabo. Proti: «dzēst visus parādus uz zemi. Dzēst arī citus parādus, izņemot par darba algu». Ja vēl varētu būt runa par zemes parādu dzēšanu (arī tikai tai gadījumā, kad zemes privātīpašums atcelts jeb zeme nacionalizēta un arī tad tikai par labu darba zemniecībai, jo nacionalizācija pārvērt zemniecību).

* Domāts — sociāldemokrātu. *Red.*

** Rakstā «Fašisms un zemniecība» avīzes 1. nrā 1928. g. 4. aprīlī. *Red.*

mes renti valsts īpašumā, ne vairāk), tad vispār parādu dzēšana pārāk atgādina vecās Romas (Katilīnas) vai se-nās Grieķijas (Solona) laiku apstākļus un nepiemērojamus tagad. Es pat nezinu, kā kļūdu izlabot. Ir gan tur runa par strādniecības prasībām «Latgales un sīkražotāju labā». Bet kādas tad algas maksā sīkražotāji, no kā varētu celties parādi par darba algu. Tas ir nepārdomāts solījums, kas jāatsauc vai jāizlabo. Es saprotu, ka solit var daudz, bet tas ir solījums, kas nesaskan ar naudas saimniecību, tas ir, kaut pat padomju pārejas laikmeta «nepu».

Tik daudz šoreiz. Patreizējie [materiālu] transportēšanas apstākļi diemžēl ļoti apgrūtina līdzstrādību laikrakstā. Bez tam tāda rakstura kā 1. numura raksti ar vietēju dzīvību un fabriku dzīvi ir pievilcīgi. Pirmais rakstiņš, izņemot kļūdu, ļoti dzīvs; arī otrs par PSRS* bagāts vietējiem faktiem, ko mēs dabūjam tikai vēlu utt. Mums atliek tikai zinātniski feļetoni. Vajag laikrakstu apskatu, tas labs līdzeklis. Par pārējo turpmāk.

Ar komunistisku sveicienu

10. IV. 28. g.

§

*Pirmpublicējums
LKP CK PVI PA, 240. f., 1. apr.,
507. l., 163. lp.*

Iespēsta pēc rokraksta

LKP Centrālajai Komitejai

D[ārgie] b[iedri]!

Pēdējo dienu ziņas no Helsingforsas jeb, kā pie jums to sauc, Helsinkiem ir ļoti uztraucošas. Apvērsumu tur patiesībā var jau skaitīt par notikušu ar to faktu, ka vecais Svinhuvuds atkal valdības priekšgalā¹⁶⁰. Bet reizē ar to aizsargu iebraukšana galvaspilsētā^{**},¹⁶¹ tā atkārtojot fašistu sabraukšanu Helsinkos *bez jel mazākās* pretošanās, *ir fakts*. Reizē ar to arī no Latvijas nāk avīzes ar līdzīgiem lozungiem. Ko domājat un varat darīt šinī ziņā? Es, protams, nepārvērtēju mūsu spēkus, bet es nepielaižu domu, ka mēs it nekā pret to reaģēsim.

Ja viss tas «salidojums» domāts tik uz rudeni, tad vēl *ir laiks*. Man šķiet, ka

* Raksts «Līgums ar PSRS». *Red.*

** Rīgā. *Red.*

1. tagad būtu izdevīgākais laiks un gadījums iziet ar *plašu lozunu* uz laukiem *gatavot gadījumam*, ja *saimnieki** *uzdrošinātos* uz *gājienu* pret *pilsētu*, *atbildēt* ar laukstrādnieku streiku, reizē pie laika izlaižot pirmatnējo uzsaukumu: šīnī *gadījumā* streika drauds vien *jau* var vienam otram lauku papam galvu *atvēsināt*, jo *1905*. [g.] *vasarā* [tas] bija fakts. To vajag nopietni pārdomāt;

2. reizē ar to ir svarīgs fakts: Menders — *Rudēvica* vietā.** Tas nav bez nodoma. Un te vajag veikli *darīt* savus demaskēšanas darbus. Izsaukt uz *noteiktu* atbildi: *ko darīs* *s.-d.* *vispār* — *Menderi* *sevišķi?* Atrunāties ar *pārspilējumiem* — neļauj *Helsinku* *gadījums*. *Molotova* runā par *Komunistisko Internacionāli**** ir *svarīga vieta* par *agitāciju* *s.-d.* *strādnieku* *starpā*; man šķiet, tā var noderēt arī *mūsu* *gadījumā*. *Vienotu fronti* ar *s.-d.* *strādniekiem* (pretim vadotiem) pret dzīvu un *konkrētu* fašismu. Piespiest *pie sienas* *uz atbildi*. Mēs to vēl ne vienu reizi neesam spējuši izvest. Labākas situācijas priekš tā *nekad nav bijis*.

Es te stādū tikai jautājumus un tikai daļu no tiem. Tikai *neaizgulēt*, kā *Romā*, *Bulgārijā*, *Kauņā* utt. Un neat-saukties uz to, ka es 2 gadus atpakaļ arī pareģoju fašismu un tā nebija. Toreiz arī tas bija tuvāk, nekā domājām, bet zināmi brīdinājumi to izjauca. *Helsinku* piemērs pārāk dzīvs. Ko domājat un spējat darīt? Visu ko, tikai ne noksēt vai aizgulēt! Man par «mājām» ziņu nav, bet dzīva analogija ir *Somijā*.

Ar komunistisku sveicienu

Stučka

Nosūtīta 1930. g. 9. jūlijā,
bet tās vedēju Latvijas pie-
robežā arestēja, atkārtoti no-
sūtīta 29. jūlijā

Pirmpublicējums
LKP CK PVI PA, 240. f.,
1. apr., 532. l., 80. lp.

Iespiesta pēc rokraksta

* Domāti — kulaki. *Red.*

** T. i., notikusi oportūnistiskās Latvijas SDP priekšsēdētāja no-maiņa. *Red.*

*** V. Molotova runā VK(b)P XVI kongresā «Sakarā ar KIIK VK(b)P delegācijas pārskatu». *Red.*

LKP Centrālajai Komitejai

D[ārgie] b[iedri]!

Mēs apspriedām patreizējo stāvokli un nācām pie dažiem slēdzieniem, kurus nolēma paziņot *vēstules veidā*. Kaut arī vietējās ziņas te ir ļoti nepilnīgas, taču, apspriēzot tās sakarā *ar visu apkārtni* (ipaši Somijas notikumiem), jānāk pie slēdziena, ka *situācija ir ļoti nopietna*. Slimokasu jautājumā mēs esam *novēlojušies*, bet 81. panta izlietošanai jau ir arī plašāka nozīme nekā vienīgi slimokasu stāvokļa paslīktināšana¹⁶². Ja to ved sakarā ar Somijas lapua gājienu, (jeb pareizāk) braucienu uz Helsinkiem, tad protams, ka turienes piemērs tagad sacels spārnos jau agrāk pasludināto arī mūsu «laucinieku»* gājienu uz Rīgu (tas pats Igaunijā).

Tas viss iet *viennā virzienā*: uz *atklātu* fašisma apvērsumu, ko Somijā laikam var skaitīt jau par galīgu, pie kam vai nu aiz nespēka, vai aizgulēšanās pieļautu bez kaujas, tas ir, atklātas cīņas. Pie mums tas nedrīkstētu tā notikt. Arī Vācijas situācija tuvojas nepieciešamai jautājuma izšķiršanai, kur, bez runas, bez cīņām neies.

Bet, ja tā, tad pie mums vajadzīgs vairāk *dzīvības kustībā*.

Izejot no slimokasu apgraizīšanas kā, ja arī novēlinātas, kampaņas, kas, gan mazāk dzīvi nekā arodbiedrību slēgšana, tomēr aizķer arī masas, jāuzstājas asi pret valdības fašistisko virzienu, kas atklāj fašistu vispārējo uzbrukumu. Tam pretim pacelt lozungu: gatavot un, kad tas sagatavots, pasludināt *politiskus* streikus, ja arī ne vienu vispārēju. Reizē ar to *gatavot laukstrādnieku streiku* un uzstādīt to ne vien kā ekonomisku cīņu, bet sakarā ar laucinieku uzbrukumu Rīgai un tās strādniecībai — kā pretsparu pret to, neatteicoties arī no citiem līdzekļiem šo gājienu izjaukt un aizkavēt. Vajadzētu virzīt to lietutā, lai gājiens uz Rīgu *sadurtos* ar armijas *kreiso* daļu, lai notiktu pie tam saduršmes, sākumā bez «kreiso» strādnieku dalības, jo to vien ir par maz un tie nav bruņoti. Ja notiktu jeb būtu gaidāmas bruņotas saduršmes, tās vai nu izjauktu gājienu, jeb ievilktu cīņā plašas strādnieku masas. Somijā viss norisinājies *ne tā*, kā vajadzīgs. Tur sabraucienā spēlēja lielu lomu dzelzceļi un automobiļi, bet

* Domāts — kulaku, aizsargu. *Red.*

nebija ne mazākā mērā mēginājums izsaukt dzelzceļa vai automobiļu streiku. Vispār aina par [Komunistiskās] partijas darbu Somijā Joti bēdiga¹⁶³. Tur panika un vairāk nekā. Ja mums ir iespaids uz masām, tad gājiens var būt par labu gadījumu mērot spēkus. Protams, tas iespējams tikai tad, ja rodas vairāk dzīvības kustībā. Patlaban saņēmu strādnieku-zemnieku frakcijas uzsaukumu, tikai uz rakstāmmašīnas, tas ir maz.

S.-d. kā Vācijā, tā pie mums atkal spēlē nodevīgu lomu. Tā jāatmasko daudz konkrētāk. Pie mums Menders Rudēvica vietā ir vislabākais pierādījums, ka notiks jaunas *krāpšanas* ar kreisām frāzēm. Vajag ne vien tos raut no bukas, bet arī *piespiest runāt*, izteikties par dienas jautājumiem. Pie mums tas notiek pārāk trafarētiski. *Mazāk* vārdu, vairāk *satura* un *konkrēta* *satura*. Tas viss nav vienas dienas darbs. Tas, kas nosebots slimokasu jautājumā, pie laika jāsāk lauku uzbrukuma lietā.

Nosūtīta 1930. g. 30. jūlijā

Pirmpublicējums
LKP CK PVI PA, 240. f.,
1. apr., 532. l., 92. lp.

Iespiesta pēc rokraksta

PIELIKUMI

PIEZIMES

¹ Rainis pēc atgriešanās Latvijā sākumā nonāca zināmā labējo sociāldemokrātu ietekmē, iestājās oportūnistiskās Latvijas SDSP rindās un atļāva tai uzstādīt viņa kandidatūru vēlēšanās. Taču pašas Latvijas SDSP rindās viņš centās paust tiešām kreisus uzskatus, pavirzīt to uz revolucionāras ciņas pusī. Tam nebija sekmes. Rainis bija dziļi vīlies buržuāziskās Latvijas sabiedriskajā dzīvē. — 19.

² 1927. g. «Kultūras Balss» izdevniecība laida klajā Latvijas SDSP darbinieka A. Buševica brošūru «Mūsu politikas problēmi», kurā bija atzīts, ka Latvijas ekonomikas sekmīga attīstība, strādnieku šķiršanas izaugsme, tās pilnīga nodrošināšana ar darbu, sociālais progress vispār nav iespējams bez ciešas sadarbības ar PSRS. Sis domas atspoguļoja Latvijas proletariāta arvien spēcīgāku noslēici uz draudzību un savienību ar Padomju valsti, kas guva arvien plašāku izplatību arī tajos darbaļaužu slāņos, kuri sekoja sociāldemokrātiem. Taču oportūnistiskā Latvijas SDSP vadība neatbalstīja A. Buševica viendokli un saglabāja savu pretpadomju nostāju. — 21.

³ 1927. g. 21. janvārī 5.30 no rīta Valmieras garnizona divas kareivju rotas, kuras vadīja leitnants E. Oliņš, patvarīgi ienēma pilsētas pasta, telegrāfa un telefona centrālī, kā arī dzelzceļa staciju un uzaicināja Cēsu garnizona virsniekus pievienoties apvērsumam pret parlamentāro valdību. Taču Cēsis esošie fašistiski noskaņotie virsnieki nespēja piespiest kareivjus uz tamlidzīgu rīcību. Valmieras garnizona bataljona komandieris noraidīja Oliņa priekšlikumu uzņemties fašistiskā puča vadību un arestēja viņu, bet abas rotas nosūtīja atpakaļ kazarmās. Tā pučs dažu stundu laikā tika likvidēts.

Buržuāziskā valdība izskaidroja, ka notikušais esot tikai paša Oliņa alkohola reibumā izdarīts neprātīgs solis, taču drīz atklājās, ka tajā iejaukti vēl vairāki virsnieki un Valmieras tirgotāji. Pirms puča pilsētā bija notikusi musinoša Nacionālā klubā aktīvistu sapulce. Pučīstus bija iedvesmojis nesenais (1926. g. dec.) fašistiskais apvērsums Lietuvā.

Kara tiesa, kas 1927. g. martā kvalificēja Oliņa rīcību par noziegīgu, viņu pašu atzina par garīgi slimu un tādēļ nesodāmu, bet ārstējamu. Pārējie puča dalībnieki tika attaisnoti.

Tā buržuāziskā tiesa, ko nepārprotami bija ietekmējušas reakcijās politiskas aprindas, apžēloja un attaisnoja fašistiskos pučīstus. Tas veicināja fašistisko spēku tālāku aktivizēšanos. — 26.

⁴ *Dabisko tiesību ideja* — viens no galvenajiem buržuāziskās tiesību izpratnes paveidiem. Sludina uzskatu, ka tiesības izriet no cil-

vēka iedzīmtajām rakstura īpašībām un to izcelsmes cēloņi pēc **savas būtības** ir bioloģiski; faktiski noliedz sociālo apstākļu un valsts pri-māro lomu tiesību izveidē. Tamlīdzīgi uzskati izteikti jau senajā Griekijā, bet par koncepciju tos pārveidoja augošās buržuāzijas ideo-logi 17.—18. gs. (H. Grocijs, B. Spinoza, Dž. Loks). Sākumā šai idejai bija zinama progresīva nozīme cīņā pret feodālismu. Mūsu laikmetā dabisku tiesību teoriju izmanto klerikālisms u. c. **virzieni demagogiskā** nolukā, lai ietekmētu masas, atrautu tās no marksisma-ļēpinisma idejām. — 34.

⁵ Domāta J. Pašukaņa «maiņas» tiesību koncepcija. Tā bija mēgi-nājums izstrādāt marksistiski ļēpiniskās tiesību teorijas metodoloģiju, mehāniski pārņemot K. Marksā «Kapitālā» pielietoto preču **maiņas attiecību** izpētes metodi.

Pēc J. Pašukaņa pārliecības, centrālo vietu vispārīgās tiesību teorijas zinātnē ieņem jautājums par tiesību vēsturisko un funkcionālo ģenēzi. Viņš pareizi ievēroja, ka tiesību kā ekonomisko attiecību formas izpētes sākotnējais objekts ir tās tiesību parādības, kas saskaras ar materiālajām sabiedriskajām attiecībām un kuras tieši nosaka ekonomiskā bāze. Tomēr J. Pašukanis nespēja visā pilnībā izmantot sava atklājuma priekšrocības, jo tiesību un materiālo sabiedrisko attiecību savstarpejo attieksmu problēmu viņš sašaurināja līdz sakarībai starp tiesībām un preču īpašnieku attiecībām. No šādas pieejas izrietēja kļū-dainais pieņēmums, ka visaugstāko attīstības pakāpi tiesības sasniedz uz kapitālistiskās preču ražošanas bāzes un to saglabāšanās sociā-listiskajā sabiedrībā ir tikai naudas-preču attiecību pastāvēšanas se-kas. Tādēļ tiesības, morāli un valsti viņš atzina par buržuāziskās sabiedrības formām, kuras it kā nav iespējams piepildīt ar sociālis-tisku saturu.

Vēlāk, 1930. gados, J. Pašukanis revidēja savu viedokli un atzina, ka sociālistiskās sabiedrības veidošanās procesā rodas un attīstās sociālistiskās tiesības. (*Piezīmes autors — jurid. zin. dokt., prof. A. Plotnieks.*) — 37.

⁶ Latvijas Komunistiskajai partijai tomēr izdevās nosūtīt uz Lie-lās Oktobra sociālistiskās revolūcijas desmitās gadadienās svīnībām Latvijas strādnieku delegāciju. Tajā bija legālo kreiso organizāciju (ar odbiedrību, slimokasu u. c.) pārstāvji, pavism 19 cilvēki, to vidū ari daži sociāldemokrātiskās partijas un reformistisko odbiedrību biedri. Delegāciju vadīja revolucionārais rakstnieks Linards Laicens un kreisais arodkustības darbinieks O. Grīnbergs.

Delegācija tikās ar Maskavas darbaļaudim, notika padomju un Latvijas darbaļaužu draudzības mitiņš. Atgriezušies Latvijā, tās da-libnieki preses slejās un 15 masu sapulcēs stāstīja par redzēto, par padomju tautas panākumiem sociālisma celtniecībā. Braucienu spīlgti atspoguļoja L. Laicena grāmata «69 dienas Sociālistisko Padomju Re-publiku Savienībā». — 62.

⁷ Starptautiskā sociālistu konferencē Cimmervaldē (1915. g. 5.—8. sept.) V. I. Ļeņina vadībā izveidojās kreisais spārns, kas konsek-venti cīnījās par tādu lēmumu pieņemšanu, kuri ne tikai noso-dītu imperiālistisko karu, bet arī aicinātu uz tā pārvēršanu revolū-cijā, pilsoņu karā. Sajā spārnā bija 8 konferences dalībnieki, arī

LSD pārstāvis J. Bēriņš-Ziemelis, kas visos jautājumos atbalstīja V. I. Ļeņina nostāju.

Nākamajā cimervaldiešu konferencē, kas notika Kīntālē 1916. g. aprīlī, LSD pārstāvis nespēja ierasties. Tādēļ LSD CK nosūtīja savas organizācijas mandātu bolševiku partijas Centrālajai Komitejai, lūdzot to pārstāvēt arī Latvijas Sociāldemokrātiju. Tā LSD vēlreiz apliecināja savu pilnīgo vienību ar visu ļeņinisko partiju. — 74.

⁸ 1905. g. decembrī tika nodibināta Liepājas Strādnieku deputātu padome, kas noturēja 2 sēdes. Padomju loma faktiski bija lauku pagastu rīcības komitejām, kā arī dažu aprīku rīcības komitejām un dzelzceļa strādnieku komitejām uz Rīgas—Orlas un citiem Latvijas dzelzceļiem. — 75.

⁹ 1917. g. 20. martā Rīgas Strādnieku deputātu padomes Izpildu komiteja nolēma atcelt pilsētas domi, kas bija ievēlēta pēc carisma izdotā antideromokrātiskā vēlēšanu nolikuma. Līdz jaunas domes vēlēšanām nolēma izveidot pagaidu domi. Sajā nolūkā Rīgas Padomes Izpildu komiteja veda sarunas ar Rīgas sabiedrisko organizāciju padomi (sk. 12. piezīmi) un XII armijas Zaldātu padomi (Iskosolu). Pēc panāktās vienošanās 1. aprīli noturēja pagaidu domes organizācijas sēdi. Tika izraudzīti 88 domnieki — lielākoties buržuāzisko grupu pārstāvji. Rīgas Padome deleģēja domē tikai 10 deputātus informācijas nolūkā, uzskatot, ka noteicosais spēks pilsētā paliks Strādnieku padome.

LSD CK, 1917. g. maijā apspriežot šādu Padomes vadības taktiku, atzina to par nepareizu. LSD Rīgas organizācijai vajadzēja no paša sākuma cīnīties par pilsētas pašvaldības pārņemšanu darbaļaužu rokās.

LSD Rīgas organizācijas konference (16.—18. maijā) apstiprināja P. Stučkas izstrādāto municipālās taktikas platformu, kuras pamatā bija attiecīgi V. I. Ļeņina norādījumi par bolševiku uzdevumiem vietējo varas iestāžu vēlēšanās un šo iestāžu darbības laukā. — 76.

¹⁰ Petrogradas Strādnieku un zaldātu deputātu padome, kurā sākotnēji liels pārsvars bija eseru un meņševiku piekritējiem, savā 1917. g. 2. marta sēdē, apskatot jautājumu par attieksmi pret buržuāzisko Pagaidu valdību, ar 387 pret 19 balsīm pieņēma meņševika N. Cheidzes ieteikto rezolūciju. Tā paredzēja Pagaidu valdības atbalstišanu tiktāl, ciktāl tās politika it kā atbilsto revolūcijas interesēm. Sāda rezolūcija dezorientēja darbaļaudis, izplatot nepareizu priekšstatu, ka buržuāziskā valdība varetu ištenot tautas prasības, darboties viņu interesēs.

Petrogradas Padomes lēmums būtiski ietekmēja citas Krievijas strādnieku un zaldātu padomes, arī Rīgas Strādnieku deputātu padomi, kas sākumā pievienojās šai nepareizajai nostādnei. Pēc iepazīšanās ar V. I. Ļeņina Aprīla tēzēm — 1917. g. maijā Rīgas Padome pievienojās ļeņiniskajam lozungam «Visu varu Padomēm!». — 76.

¹¹ *Iskosols*, arī *Iskosols XII* — XII armijas Kareivju deputātu padomes Izpildu komiteja, ko nodibināja 1917. g. martā kareivju delegātu sapulce. Vēlāk apvienojās ar XII armijas virsnieku Izpildu komiteju (Iskomofu). Līdz 1917. g. oktobrim Iskosolā XII pārsvars bija

eseru un meņševiku darboņiem. 1917. g. 14. novembrī XII armijas ārkārtējais kongress ievēlēja jaunu boļševistisku Iskosolu XII ar S. Nahimsonu priekšgalā. Beidza darboties 1918. g. martā sakarā ar vecās armijas demobilizāciju. — 76.

¹² Rīgas sabiedrisko organizāciju padome tika nodibināta 1917. g. 8. martā dažādu kooperatīvo, saimniecisko un kultūras organizāciju pārstāvju sapulcē. Pārsvārā tajā bija buržuāzisko un sīkburžuāzisko organizāciju darboņi, taču padomē iegāja arī strādnieku pārstāvji, kas darbojās LSD Rīgas komitejas un Rīgas Strādnieku padomes vadībā. Viņi centās apvienot visus demokrātiskos spēkus pilsētā, taču buržuāzisko grupu pretdarbības dēļ Sabiedrisko organizāciju padome nekļuva par tādu vienotāju. 1917. g. 6. maijā LSD un Rīgas Padome atsauca no tās savus pārstāvus. — 82.

¹³ *Kurzemes zemes sapulci* — sasauga latviešu buržuāziskie politiķi, Valsts domes deputāti J. Zālītis un J. Goldmanis. Tā notika Tartu 1917. g. 25.—28. aprīli (pēc v. st.). No 252 delegātiem tikai 101 bija ievelējuši Kurzemes bēgļi un latviešu strēlnieki — kurzēnieki, pārējie bija dažādu buržuāzisko organizāciju pārstāvji, kuriem nebija tautas masu pilnvaras pārstāvēt Kurzemes iedzīvotajus. Sapulcei bija nedemokrātisks un antirevolucionārs raksturs, tādēļ darbaļaužu ievelētās delegāti atstāja to un tā kļuva par buržuāzisko spēku apspreidi. Nerēķinoties ar Kurzemes darbaļaužu domām, sapulcei patvarīgi ievelēja t. s. Kurzemes pagaidu zemes padomi un Kurzemes komisāru (J. Caksti). Pagaidu valdība apstiprināja šos lēmumus un ignorēja Latvijas darbaļaužu protestus pret tiem. Praktiski zemes sapulces lēmumiem nebija nekāda nozīme, jo Kurzemes bēgļi tos neatzina un kopā ar visas Latvijas darbaļaudīm cīnījās par Padomju varas uzvaru. — 82.

¹⁴ *Iskorads* — XII armijas Tranšeju strādnieku deputātu padomes Izpildu komiteja, izveidojās 1917. g. aprīli. Cieši sadarbojās ar Rīgas Strādnieku deputātu padomi, sekoja boļševiku partijai, tās vietējai organizācijai — Latvijas Sociāldemokrātijai. 1917. g. Oktobra dienās piedalījās Padomju varas uzvaras izcīnīšanā Latvijas neokupētajā daļā. Darbību beidz 1918. g. februārī sakarā ar vecās armijas demobilizēšanos. — 83.

¹⁵ Vidzemes bezzemnieku kongress (1917. g. 16.—18. aprīli, pēc v. st.) nolēma, ka bezzemnieku aprīņķu padomēm jāsūta delegāti uz Rīgas Strādnieku padomi kā Latvijas centrālo padomi. Rīgas padome pārvērtās par demokrātiskās varas orgānu, kas pārstāvēja Rīgas darbaļaudīus. Vidzemes bezzemniekus un XII armijas kara darbu strādniekus. 1917. g. jūlijā beigās tika izveidota apvienota Latvijas Strādnieku, kareivju un bezzemnieku deputātu padome, kas ievēlēja savu Izpildu komiteju — Iskolatu. Tā pirmā sēde notika 31. jūlijā. — 85.

¹⁶ XII armijas kreisais bloks tika izveidots, išstenojot LSD V konresa lēmumu par visu revolucionāro spēku apvienošanu cīņai pret kontrrevolūciju. Tajā iekļāvās visi tie armijas daļu kareivju pārstāvji, kas bija revolucionāri noskaņoti un nostājās opozīcijā pret eseru un meņševiku vadito XII armijas padomes Izpildu komiteju (Iskosolu). Pavisam blokā ietilpa 10 sibīriešu pulku, 9 latviešu strēlnieku pulku

un 9 kājnieku pulku pārstāvji. Tam bija liela loma armijas boļševizācijā. — 86.

¹⁷ *Tautas sociālisti* — sīkburžuāziskā Tautas sociālistiskā partija, kas nodibinājās 1906. g., atšķeloties no eseru partijas. 1917. g. apvienojās ar Darba grupu (trudovikiem), izveidojot Darba tautas sociālistisko partiju. Aizstāvēja kulaku intereses, darbojās pret Padomju varu. 1918. g. šī kontrrevolucionārā partija beidza pastāvēt. — 87.

¹⁸ Anglijas valdība, kas 1927. g. 27. maijā pārtrauca diplomātiskās un tirdznieciskās attiecības ar Padomju Savienību, izdarīja spiedienu uz Igaunijas un Latvijas valdībām, lai tās atsakās no tirdzniecības līgumiem ar PSRS. Atkarībā no tā tika lemts jautājums par Anglijas aizdevuma piešķiršanu Igaunijai. Kad šis aizdevums tika saņemts, valdība Tallinā un igauņu buržuāziskā prese izvērsa kampaņu pret PSRS un Latvijas līgumu, cenšoties ietekmēt Latvijas buržuāziju, lai tā nepieļauj jau noslēgtā tirdzniecības līguma ratificēšanu saimā. Spiedienu izdarīja arī Polija.

Taču līgums 1927. g. 26. oktobrī tika ratificēts. — 91.

¹⁹ Minētā F. Cielēna runa saimā 25. oktobrī bija publicēta «Sociāldemokrātā» 1927. g. 27. un 28. oktobra numuros. Meņševika R. Abramoviča-Reina melīgās runas atreferējums bija sniegts šīs pasašas avīzes 1927. g. 16. oktobra numura ievadrakstā «Ko devusi lielnieku revolūcija Padomju Krievijā?». — 91.

²⁰ *Rapallo līgums*, ko noslēdza 1922. g. 16. aprīlī, noteica, ka Padomju valsts un Vācijas savstarpējās tirdzniecības attiecībās būs spēkā vislielākās labvēlības princips. Tas radīja labvēlīgus apstākļus Vācijas ekonomisko grūtību pārvarēšanai. — 91.

²¹ 1927. g. 1. maijā pēc Padomju valdības ielūguma Maskavā ieradās Latvijas tirdzniecības delegācija, un nākamajā dienā sākās sarunas par tirdzniecības līguma noslēgšanu. Padomju delegāciju sarunās vadīja A. Mikojans, buržuāziskās Latvijas — R. Bīlmanis. Tika panākta vienošanās par vislielākās labvēlības principa ievērošanu abu valstu savstarpējās ekonomiskajās attiecībās, samazinot muitas tarifus. PSRS apņēmās ik gadus iepirk Latvijā preces par 15 milj. rubļu (40 milj. latu) un pārvadāt caur tās teritoriju tranzīta veidā 200—250 tūkst. tonnu importa un eksporta kravas.

Līgumu parakstīja 1927. g. 2. jūnijā, to ratificēja Latvijas saimā 26. oktobrī. Līgumu noslēdza uz 5 gadiem. Tas deva darbu ap 15 tūkst. Latvijas strādnieku.

Līguma noslēgšana, ko panāca, pārvarot Latvijas visreakcionārāko aprindu pretestību, bija PSRS mierīgās ārējās politikas un Latvijas demokrātisko spēku, pirmām kārtām strādnieku šķiras izcils panākums. — 94.

²² 1925.—1926. g. oportūnistiskās Latvijas SDSP vadībā saasinājās domstarpības par partijas politikas jautājumiem. Izveidojās mazākuma «opozīcija» (F. Menders, A. Buševics, K. Lorencs, A. Petrevics u. c.), kas dēvēja sevi par «kreiso» spārnu. Tā kritizēja Latvijas SDSP vadības vairākumu par pārāk ciešu sadarbību ar buržuāziskajām partijām, prasīja nodibināt plašas ekonomiskas attiecības

ar PSRS u. tml. Šī grupa centās gūt kreiso arodbiedrību atbalstu un šajā nolūkā veda sarunas ar dažiem LKP darbiniekiem Rīgā un **Mas-
kavā**, nodibināja arī kontaktus ar PSRS valdības pārstāvjiem. Taču
tāni paša laika Latvijas SDSP kongresos un CK apsriebēs tā bal-
soja par labēji oportūnistiskām rezolūcijām. Tas liecināja par viņu
svārīgumu, nepastāvību. Tādēļ Latvijas KP nenodibināja ar šo ne-
noteikto grupu pastāvīgus sakarus. — 95.

²³ *Juridiskais pasaules uzskats* — ideālistisku uzskatu sistēma, pēc
kuras sabiedrības attīstības pamats un galvenie virzošie faktori ir
tiesības un valsts. Tā veidojās, buržuāzijai cīnoties pret feodālismu.
F. Engelss nosauca juridisko pasaules uzskatu par buržuāzijas klas-
isko pasaules uzskatu, kas nomaina viduslaiku teoloģisko pasaules
uzskatu. (Маркс К., Энгельс Ф. Соч., т. 21, с. 496.) — 110.

²⁴ *«Juridiskais sociālisms»* — sīkburžuāziska, oportūnistiska teo-
rija, kas pauða uzskatu, ka sociālistisku sabiedrību var izveidot ar
tiesiskiem (juridiskiem) līdzekļiem, reformu ceļā pārejot no buržuā-
ziskām uz sociālistiskām tiesībām un pieņemot jaunus likumus. Šo
teoriju sludināja labējie sociālisti A. Mengers, K. Renners (Austrijā),
G. Rādbrūhs (Vācijā) u. c. — 111.

²⁵ *Smenovehščina* — virzien pretpadomju emigrantu nometnes in-
telīgences aprindās, kuras uzskatus izteica 1921. gadā Prágā iznā-
ķusais rakstu krājums «Smena veh» («Laikmetu maiņa»). Pārlieci-
naujies, ka militāri gāzt Padomju varu nav iespējams, smenovehieši
izteicas par buržuāziskās intelīgences iekļaušanos Padomju zemes
sabiedriskajā dzīvē, lai mēģinātu to ietekmēt, izplatot buržuāziskas
idejas un uzskatus. Viņi cīrēja, ka jaunās ekonomiskās politikas rea-
lizēšana novēdis pie evolūcijas kapitālisma restaurācijas virzienā.
Smenovehieši centieni cieta pilngu neveiksmi. — 112.

²⁶ *«Socializētās tiesības»* — buržuāziskās tiesību zinātnes uzskats,
ka tiesību pamata ir sociāla uzdevuma izpilde pastāvošā sabiedriskā
iekārtā, šīs iekārtas tiesiska pamatošana un aizstāvēšana. Pie tam šī
uzskata paudēji, it īpaši L. Digī un J. Hedemanis, apgalvoja, ka, ja
reiz kapitālistiskais privātās īpašums izveidojies sabiedrības tādas
sociālas evolūcijas gaitā, kuras pamata ir sabiedriskošanas process,
tad tas ir socializēts īpašums un tā īpašnieka tiesības — sociālis-
tisku īpašuma tiesību personiska modifikācija. Viņi arī «saskatīja» šī
īpašuma tālāku «socialistisku evolūciju» monopolistiskā kapitālisma
attīstības gaitā.

Tas bija mēģinājums ar buržuāziskās tiesību teorijas palīdzību no-
raidīt socialistiskās revolūcijas ideju, pamatot kapitalistiskā lielīpa-
šuma tālakas pastāvēšanas nepieciešamību. (Sk. arī *Stučka P.* Rakstu
izlase, 5. sēj., 411., 412. lpp.) — 113.

²⁷ *P. Stučka u. c. padomju tiesību zinātnieki, balstoties uz*
K. Marks, F. Engelsa, V. I. Ķeņina darbiem, pierādīja, ka no romiešu
tiesībām pārmantotās «vienlidzības tiesības» pamatojās uz preču
saimniecības darījumu — ekvivalentu, tātad vienlidzīgu preču ap-
maiņu starp preču īpašniekiem. Tās tiesiski reglamentēja preču saim-
niecību un aizsargāja privāto īpašnieku šķiras kopējās intereses, no-
teicīga viņu privātīpašnieciskās darbības normālo tiesisko stāvokli. Šis

tiesības guva izpaušmi likumos par preču ekvivalentas apmaiņas noteikumiem.

Laika gaitā vienlīdzības ekvivalenta princips kļuva par patstāvīgu tiesību avotu, uz kura bāzes radās arī buržuāziskā cilvēku juridiskās vienlīdzības ideja un buržuāziskās tiesības. Pie tam buržuāzijas ideoloģi centās noslēpt šo tiesību sociālo norobežotību, pasludināt tās par vispārējām cilvēku tiesībām. (Sk. *Стучка П. Революционная роль советского права*. M., 1931, c. 25, 26.) — 113.

²⁸ Austriešu labējais sociālists K. Renners (I. Karners) savā grāmatā «Tiesību sociālās funkcijas» centās pierādīt, ka sabiedriski politiskā iekārta var mainīties, arī nemainoties tiesību jomai, citiem vārdiem, sociālistiskā iekārta var izveidoties, arī saglabājoties buržuāziskajām tiesībām. To, pēc viņa domām, it kā pieļauj tiesību ekonomiskās funkcijas, kuras varot tikt pārmantotas. K. Renners nonāca pie oportūnistiska secinājuma, ka pāreja uz sociālismu iespējama kapitalistiskās sabiedrības evolūcijas ceļā. Pasaules attīstības prakse pilnīgi atspēkoja šo prognozi. — 113.

²⁹ 1918. g. janvāra nogalē Vācijā notika strādnieku vispārējs politisks streiks, kura iniciatori bija Berlines proletārieši. Streiks aptvēra 39 pilsētas, un tajā piedalījās 1,5 miljoni darbalaužu. Berlīnē tika izveidota streikotāju Strādnieku padome. Tājā pašā laikā stihiiski iesākās streiki visos Austroungārijas rūpniecības centros, arī Vīnē, Budapeštā u. c. tika izveidotas Strādnieku padomes.

Kā Vācijā, tā Austroungārijā streikotāji un to orgāni prasīja, lai valdības nekavējoties izsaka gatavību noslēgt mieru bez aneksijām un kontribūcijām. Tāču šis prasības noraidīja, un 1918. g. februārī vācu un austroungāru armijas uzbruka Padomju Krievijai. — 117.

³⁰ 1927. g. 12. maijā Anglijas policija ielauzās angļu-padomju tirdzniecības pārstāvniecības «Arkos» telpās Londonā un konfisceja tās dokumentus, kas bija rupjš diplomātiskās neaizskaramības pārkāpums. 1927. g. 27. maijā Lielbritānija pārtrauca diplomātiskās attiecības ar PSRS. S. Boldvina konservatīvo valdība izvērsa apmelošanas kampaņu pret Padomju valsti un draudēja tai ar karu. So draudu galvenais mērķis bija piespiest PSRS pārtraukt jebkuru atbalstu nacionālās atbrīvošanās kustībai (Ķīnā u. c.), kaitēt tās ārējai tirdzniecībai. Sie mēģinājumi cīeta neveiksmi. 1929. g. 3. oktobrī jaunā Anglijas valdība, ko vadīja leiborists R. Makdonalds, atjaunoja sakarus ar Padomju Savienību. — 117.

³¹ *Raštates miera sarunas* — Francijas, Austrijas, Prūsijas un neielielu vācu valstu sarunas, kas notika 1797. g. decembrī — 1799. g. aprīlī Raštate (Vācijā, Dienvidbādenē). Tās beidzās, sākoties jaunam feodālo valstu karagājienam pret Franciju, kurā piedalījās Austrija. 1799. g. 28. aprīlī austriešu huzāri uzbruka franču delegācijai, kas aizbrauca no Raštates. — 119.

³² Ar vārdiem «buržuāziskā valsts» V. I. Ķējins šeit domājis zināmu buržuāziskās valsts pārvaldes sistēmas formu saglabāšanos proletariāta diktatūras valstī, išaši ekonomiskās pārvaldes, sagādes organizācijas, finansu jomā, zināmu ierēdniecības aparāta saglabā-

šanu. Pie tam V. I. Ķeņins norādija, ka bez šī «parāta» nav iespējams «piespiest ievērot tiesību normas». (Ķeņins V. I. Raksti, 25. sēj., 433. lpp.) Sociālistiskās celtniečības gaitā šās pārvaldes formas arvien vairāk piepildās ar jaunu, sociālistisku saturu. — 121.

³³ 1927. g. 15. jūlijā ritā Vines proletārieši, protestējot pret fašistu provokācijām, sāka stihiisku politisku streiku un demonstrācijas, ko policija varmācīgi apspieda. Sadursmēs 85 cilvēki gāja bojā un 1057 tika ievainoti. Naktī uz 17. jūliju arodbiedrības izsludināja vienas dienas vispārējo streiku. Kustības tālāko gaitu apturēja sociāldemokrātu partijas oportūnistiskā vadība, kas kārtējo reizi piekāpās buržuāziskās valdības priekšā un 18. jūlijā panāca, ka strādnieki streiku izbeidza. — 121.

³⁴ K. Markss šeit ironiski salīdzina likumu par darba dienas gārumu ar Anglijas karaļa Joana (Džona) Bezzemnieka 1215. g. jūnijā parakstīto Lielo brīvības hartu, kas ierobežoja karaļa varu, iezīmējā sākumu pārejai uz parlamentāru valsts pārvaldes sistēmu Anglijā. — 124.

³⁵ Uz 1928. g. februāri buržuāziskajā Latvijā bija noteiktas pilsētu domju, apriņķa valžu un pagastu pašvaldību vēlēšanas. LKP CK Ārzemju biroja uzdevumā P. Stučka sagatavoja šo rakstu, kas pauða LKP viedokli sakarā ar šim vēlēšanām. Darbalaudīm, pirmām kārtām strādnieku šķirai, tika ieteikts neatkārtot 1925. g. saeimas vēlēšanu praksi, kad viņi balsoja par sociāldemokrātu kandidātiem, jo oportūnistiskā Latvijas SDSP nebija centusies izpildīt viņu prasības. P. Stučka uzskatīja, ka kreisajām arodbiedrībām jāizvirza savi vēlēšanu saraksti.

Rīgas domes vēlēšanās par kreiso arodnierku sarakstu nobalsoja 19 tūkst. vēlētāju jeb par 45 proc. vairāk nekā 1925. g. pašvaldības vēlēšanās. Lieli panākumi šiem sarakstiem bija arī Daugavpilī un Ventspilī. — 126.

³⁶ 1926. g. 18. decembrī izveidotā sociāldemokrāta mazinieka M. Skujenieka vadītā koalīcijas valdība, kuras ministru vairākums bija Latvijas SDSP un Sociāldemokrātu mazinieku partijas darboņi, pastāvēja līdz 1928. g. 23. janvārim. Sai valdībai nebija atbalsta masās, jo tā nepildīja savus galvenos iekšpolitiskos solijumus.

Par notikumu tālāko attīstību stāsta P. Stučkas raksts «Trīspadsmitā Latvijas valdība» (sk. šā sēj. 133.—150. lpp.). — 128.

³⁷ «Progresīvie» — domāta *Latgales progresīvā tautas apvienība* — buržuāziska partija, kas nodibinājās 1926. g. oktobrī J. Trasūna vadībā. Pārstāvēja Latgales kulaku intereses, bet, lai iegūtu vairāk balsu vēlēšanās, demagoģiski izvīrzīja arī dažas demokrātiskas prasības (agrārās reformas revīziju, zemnieku sociālā stāvokļa uzlabošanu u. c.), propagandēja katoļicismu. Šķiru cīnā pret proletariātu gāja kopā ar citām buržuāziskajām partijām. 1931. g. apvienojās ar buržuāzisko Latgales demokrātisko zemnieku savienību, pieņemot nosaukumu Latgales zemnieku progresīvā apvienība. — 134.

³⁸ *Demokrātiskais centrs* — Latvijas buržuāziska partija, kas izveidojās 1922. g., apvienojoties vairākām nelielām buržuāziskām un sīk-

buržuāziskām partijām un grupām. Pirmajā saimā tika ievēlēti 6, otrajā — 5 un trešajā — 3 šīs partijas deputāti. Savā parlamentārajā taktikā Dem. centrs sākumā laipoja starp labējām partijām un sociāldemokrātiem, vēlāk atbalstīja Zemnieku savienību. Lideri — G. Zemgals, P. Juraševskis, P. Bergis, V. Zamuels u. c. — 135.

³⁹ *Berga grupa* — domāts «Bezpartejiskais nacionālais centrs» jeb «Nacionālā apvienība» — fašistiska tipa reakcionāra latviešu buržuāzijas partija, kas pastāvēja no 1921. līdz 1934. gadam. Pauda banku direktori, fabrikantu, tirdznieku un lielo namīpašnieku intereses. Tās līderis bija A. Bergs, tādēļ to sarunu valodā devēja arī par «bergistu» partiju. Ar šo partiju bija saistīts fašistiskais «Nacionālais klubs». — 137.

⁴⁰ O. Dzeņa rakstā «Valdības krize Latvijā» tika analizēts politiskais stāvoklis Latvijā sakarā ar sociāldemokrātu vadītās valdības atkāpšanos. Rakstam bija pievienoja «Cīņas Biedra» redakcijas piezīme, kurā bija norādīts, ka: «Jautājumā par s.-d. aiziešanu no valdības redakcijā ir domstarpības, ne principiāla rakstura, bet s.-d. aiziešanas motīvu novērtējumā. Pretim b. Dzenim, kas aizstāv domas, ka s.-d. bēg no varas, lai uzvarētu [saeimas] vēlēšanās, b. Stučka pie turas pie domām, ka s.-d. vairums grib visiem līdzekļiem būt pie valdības stūres nākošās vēlēšanās...» Turpat bija paziņots, ka P. Stučkas viedoklis būs izklāstīts žurnāla nākamajā numurā (t. i., rakstā «Trispadsmitā Latvijas valdība»). — 145.

⁴¹ 1927. g. 9. decembrī vairāku Latvijas buržuāzisko partiju saeimas frakciju pārstāvji iesniedza saeimas prezidijam priekšlikumu izteikt neuzticību M. Skujenieka vadītajai valdībai. 13. decembrī, jau pirms saeimas sēdes, kur bija paredzēta nobalsošana, M. Skujenieks paziņoja prezidentam G. Žemgalam par valdības demisiju. Pieganstu minēja Demokrātiskā centra pārstāvja atsaukšanu no valdības un šīs partijas pāreju opozīcijā. Taču arī pēc tam saimā 51 no 100 deputātiem atbalstīja valdību. Tātad demisijai bija citi cēloņi.

Sakarā ar M. Skujenieka demisijas paziņojumu jautājumu par uzticību valdībai saeima neapskaltīja. — 146.

⁴² Acīmredzot domāti no oportūnistiskās Latvijas SDSP izslēgtie Latgales kreisie sociāldemokrāti, kas darbojās Latgales sociāldemokrātiskā strādnieku-zemnieku partijā. Zināma to daļa (piemēram, J. Opīncāns) saglabāja sociāldemokrātiskus uzskatus (sk. arī 159. piezīmi). — 147.

⁴³ Ievērojamā LKP darbinieka un publicista F. Pauzera grāmata «Apcerējumi par Latvijas lauksaimniecības ekonomiku» nāca klajā 1928. gadā sērijā «Propagandista bibliotēka» (11. nr.), ko izlaida izdevniecība «Spartaks» (Maskavā). Materiālus šīm darbam F. Pauzers bija savācis un sakopojis, mācoties Rietumtautu komunistiskajā universitātē Maskavā, kuru viņš beidza 1927. g.

F. Pauzera grāmata analizēja kapitālisma daļējo stabilizāciju buržuāziskajā Latvijā, parādīja tās relativo un neveselīgo raksturu, to, ka arī 20. gadu otrajā pusē tur loti vāji izmantoja ražošanas iespējas (arī lauksaimniecībā). Ipašu vērību autors veltīja buržuāziskās agrārās reformas pirmajiem rezultātiem. Viņš pārliecinoši atmaskoja ku-

Iaku saimniecību nostiprināšanās prettāutisko, parazītisko saturu. — 150.

⁴⁴ KSDSP «Manifesta» uzmetumu partijas I kongresa uzdevumā sastādīja KSDSP CK locekļi S. Radčenko un A. Krēmers. Tā kā tajā laikā redzamākie Krievijas sociāldemokrātiskās kustības teorētiķi atradās izsūtījumā vai emigrācijā, viņi griezās pie Pēterburgā dzīvojošā «legālo marksistu» līdera P. Strūves ar lūgumu galīgi sagatavot «Manifesta» tekstu, ko viņš ari izdarīja. Pie tam, dokumentu galīgi redīgējot, netika pieļauts, ka «Manifestā» ieviestu «legālo marksistu» idejas. Driz vien P. Strūve atklāti norobežojās no «Manifesta» un paskaidroja, ka tajā izteiktās domas ir krasā pretrunā ar viņa un viņa domubiedru uzskatiem. — 156.

⁴⁵ 1905. gada revolūcijas laikā ne visi KSDSP vadošie darbinieki deva pareizu novērtējumu strādnieku deputātu padomēm. Meņševiki reducēja to lomu tikai uz streiku vadīšanu. L. Trockis un tā piekrītēji uzskatīja, ka Padomes var kļūt tūlīt par proletariāta diktatūras orgāniem. Ar to viņi mākslīgi sašaurināja padomju sociālo bāzi, atgrūzot no tām zemniecību, sīkburžuāziskās masas. Pēterburgas bolševiku organizācijas vadītāju zināma daļa prasīja, lai Pēterburgas padome oficiāli paziņo savu pievienošanos KSDSP Programmai, piedraudot, ka pretējā gadījumā saraus sakarus ar padomi. Tādējādi viņi gribēja panākt, ka padomes apvieno tikai tās masas, kas iet zem sociāldemokrātijas karoga.

V. I. Lenīns argumentēti kritizēja visus šos viedokļus un pierādīja, ka padomes ir orgāni, kas apvieno visas darbaļaužu masas, ir strādnieku šķiras un zemniecības revolucionāri demokrātiskās diktatūras iedīgļi. — 161.

⁴⁶ 1917. g. martā meņševiku vadība griezās pie KSDS(b)P Krievijas biroja un Pēterburgas komitejas ar priekšlikumu veikt pasākumus, lai atjaunotu vienu apvienotu KSDSP. Sajā nolūkā viņi ierosināja sarikot Petrogradā Padomju darbinieku Viskrievijas apspriedes laikā (aprīļa sākumā) šīs apspriedes dalībnieku — meņševiku un bolševiku kopēju sapulci. KSDS(b)P CK birojs nolēma, ka bolševikiem jāpiedalās sādā sapulcē «informācijas nolūkā». Sapulce notika Taurijas pili 1917. g. 4. aprīlī. V. I. Lenīns bija pret šādu sapulču rikosanu, prasīja, lai CK Birojs noraida apvienošanās priekšlikumus. Taču, izpildot Biroja prasību, viņš ierādās šajā sapulcē un referēja par savām «Aprīļa tēzēm». Meņševiki tūlīt pat nikni uzbruka Lenīna idejām. Notikumi pierādīja, ka Lenīnam bija taisnība, — ar oportūnistiem nevarēja un nedrīkstēja apvienoties. — 162.

⁴⁷ P. Stučka šeit atgādina, ka Lielās Oktobra sociālistiskās revolūcijas priekšvakarā G. Zinovjevs un L. Kameņevs kategoriski uzstājās pret proletariāta bruņotu sacelšanos un Padomju varas nodiņāšanu, bet L. Trockis centās aizkavēt sacelšanās sākšanu un varas jautājuma izlešanu, mazināt Komunistiskās partijas vadošo lomu cīņā par varu. Bolševiku partijas CK noraidīja viņu iebildumus un aizkavējumus, apstiprināja V. I. Lenīna izstrādāto bruņotās sacelšanās plānu, ko ištekoja Oktobra dienās. — 163.

⁴⁸ P. Stučka te domājis diskusiju ar trockistu un zinovjeviešu antipartejisko bloku, kura līderi (konkrēti, G. Zinovjevs) apgalvoja,

ka proletariāta diktatūra ir Komunistiskās partijas diktatūra, tā eklektiski sajaucot valsts un partijas nozīmi proletariāta diktatūras sistēmā, noniecinot padomju lomu. Opozicionāru klūdaine un kaitīgie uzskati tika atspēkoti. Tas veicināja partijas un padomju attiecību tālāku attīstību leņiniskās mācības garā. — 166.

⁴⁹ *Ustrjalovieši* — viens no tā sauc. smenovehiešu virzieniem, kura pamatlīcējs bija baltemigrants, Harbinas universitātes profesors N. Ustrjalovs (agrāk — viens no kadetu ideolojiem). Ustrjalovieši cerēja, ka jaunās ekonomiskās politikas ietvaros Padomju Krievijā notiks plaša kapitālisma atjaunošanās un uzvara vispirms ekonomikā, tad arī politikā un ideoloģijā. Tādēļ viņi aicināja emigrantus — buržuāziskos speciālistus atgriezties, lai, darbojoties saimnieciskā dzīvē un kultūras jomā, veicinātu šāda veida pārmaiņas. Komunistiskā partija veica ideoloģisku cīņu pret ustrjaloviešiem. Padomju Savienības attīstība pa sociālistiskās celtniecības ceļu pilnīgi atspēkoja viņu prognozes. Pats Ustrjalovs 1935. gadā pārbrauca uz dzīvi Padomju valstī un, atzinis, ka sociālisms uzvarējis un viņa viedoklis bijis kļūdainš no paša sākuma, aicināja savus piekrītejus kalpot sociālistiskajai iekārtai. — 170.

⁵⁰ Kad sociālistiskās valsts un tiesību attīstības likumsakarības vēl nebija vispusīgi izzinātas, P. Stučka, akcentējot tiesību vēsturiskumu, savos darbos vairākkārt skar jautājumu par to atmiršanu, nedzījinoties šī procesa detaļas. Turpmākajos gados viņš akcentēja tiesību aktīvo lomu sociālisma celtniecībā un 1930. gadā norādīja uz sociālistisko tiesību turpmākas attīstības plašo perspektīvu.

Padomju zinātne pierādījusi, ka sociālistiskās tiesības ir kvalitatīvi jaunas tiesības, kuras attīstās reizē ar sociālistisko sabiedrību un gūst tajā arvien lielāku lomu, veicinot attīstītas sociālistiskas sabiedrības radīšanu un pilnveidošanu. — 170.

⁵¹ Latvijas Neatkarīgo sociālistu partija nodibinājās 1928. g. 3. februāri. Tās izveidošanas iniciatore bija nelegāla Latvijas Komunistiskā partija, bet oficiālie dibinātāji bija kreisās intelīgences pārstāvji A. Kurcijs, O. Grīnbergs u. c. Viņi saņēma valdības atļauju jau tajā laikā, kad pastāvēja sociāldemokrātu vadītais ministru kabinets. (Plašāk par šo jautājumu sk. *Kāpeniece I.* Ciešā un prasmīgā saistībā. R., 1981, 207.—220. lpp.) — 177.

⁵² Acīmredzot P. Stučka šeit domājis plūdus, kas izcēlās 1927. g. jūnijā sakarā ar specīgajām lietusgāzēm. No tiem īpaši smagi cīeta Daugavpils un Jēkabpils apkārtnē (Augšķurzemē). Lieli plūdi bija arī 1927. g. novembrī, kad sakarā ar viesuļvētru pārplūda Daugava Rīgas apkaimē, pēc tam ātri uzņāca sals un sniegs, kurus nomainīja spējīgi atkusnis, izsaucot novembra beigās ledus iešanu un jaunus plūdus. Taču vislielāko postu Latvijā nodarīja plūdi 1928. g. jūnijā un jūlijā, kad nepārtrauktais lietus pārplūdināja Zemgales līdzenumu, Vidzemes austrumu daļu un citus apvidus. No šiem plūdiem visvairāk cīeta darba zemnieki, kuriem buržuāziskā valdība nesniedza nepieciešamo palīdzību. — 179.

⁵³ Nemot vērā, ka Latvijā valdošā nacionālistiskā buržuāzija īstenoja Latgalē šovinistisku politiku, apspiežot Latgales iedzīvotāju na-

cionālās tieksmes, LKP tajā laikā prasīja Latgales nacionālu pašnoseteikšanos — līdz pat tiesībām atdalīties no buržuāziskās Latvijas (sk. Latvijas Komunistiskās partijas kongresu, konferenču un CK plēnumu rezolūcijas un lēmumi, 1. d. R., 1958, 332., 333. lpp.). Pie tam tika uzsvērta Latgales un visas pārējās Latvijas strādniecības un darba zemniecības vienotas frontes nepieciešamība cīņā pret buržuāziju, par vienotas Padomju Latvijas atjaunošanu. — 181.

⁵⁴ Sakarā ar 1928. g. oktobrī noliktajām buržuāziskās Latvijas 3. saeimas vēlēšanām LKP CK uzdeva P. Stučkam sastādīt partijas vēlēšanu platformu, ko viņš arī paveica, uzrakstot šo darbu, ko publicēja kā LKP CK dokumentu. Nelegālā LKP nolēma panākt savu deputātu ievēlēšanu saimā, izmantojot šajā nolūkā kreiso arodbiedrību vēlēšanu sarakstus un Latvijas Neatkarīgo sociālistu partijas vēlēšanu sarakstus.

Šī taktika guva panākumus. Saeimā ievēlēja 6 Komunistiskās partijas izvirzītus kandidātus. — 183.

⁵⁵ Pirms buržuāziskās Latvijas 2. saeimas vēlēšanām (1925. g. 3.—4. oktobrī) Rīgas Arodbiedrību Centrālbirojs kreiso arodbiedrību vārdā izvirzīja 8 prasības sociāldemokrātu partijas vadībai, prasot politiskās dzives demokratizēšanu, noteiktu cīņu pret fašismu, nodokļu politikas reformu. RABC B apsolīja šo prasību pieņemšanas gadījumā vēlēšanās atbalstīt Latvijas SDSP kandidātus. Latvijas SDSP CK deva visumā pozitīvu, kaut ne pilnīgi noteiktu atbildi, tādēļ kreisie arodniecei vēlēšanās atbalstīja tās kandidātus. Taču pēc vēlēšanām Latvijas SDSP vadība savus solijumus neizpildīja. (Sk. arī Stučka P. Rakstu izlase, 5. sēj. R., 1983, 621.—625. lpp.). — 184.

⁵⁶ Ar vārdiem «1919. gada politika» P. Stučka te domājis Latvijas Padomju valdības 1919. gadā 1. marta dekrētā noteikto visu zemnieku saimniecību pasludināšanu par valsts rentes (nomas) saimniecībām, noslēdzot nomas ligu uz 1. gadu. Nomas maksa bija zema — no 6 līdz 12 rbl. par pūrvietu atkarībā no zemes kvalitātēs. Taču pati nomas forma un it īpaši tās īsais termiņš izraisīja neapmierinātību darba zemniekos.

P. Stučka atzina, ka Padomju valdība šajā jautājumā pieļāvusi kļūdu un, atjaunojoties Padomju varai, tādu praksi vairs nepieļaus. Jau 1920. g. P. Stučkas izstrādātajā LKP agrārprogrammas projektā, ko pieņēma LKP XVIII konference, bija noteikts, ka Padomju Latvijā darba zemnieku saimniecības paliks «joprojām agrāko saimnieku lietošanā un apstrādāšanā», bez jebkādas nomas. — 187.

⁵⁷ P. Stučka te norāda, ka līdz Lielajai Oktobra sociālistiskajai revolūcijai Latgalē revolucionārā kustība bija vājāka nekā Vidzemē un Kurzemē, kur koncentrējās rūpnieciskais proletariāts un kapitālisms bija dziļi iesakņojies laukos.

Pēc Oktobra Latgale ātri boļševizējās un kļuva par spilgti izteiktu revolucionāru novadu. Buržuāziskajā Latvijā Latgales darbaaudītā tika ekspluatēti un apspiesti vēl vairāk nekā citos apvidos, viņus arī nacionāli diskriminēja. LKP organizācijas veica intensīvu politisku darbu Latgales pilsētās un ciemos un jau 20. gados apvienoja ap sevi ievērojamu iedzīvotāju daļu. — 191.

⁵⁸ No 1926. līdz 1928. g. policija arrestēja vairāk nekā 1200 aktīvāko kreiso arodbiedrību biedru. Šīs represijas pastiprinājās pēc 1928. g. 22. augusta politiskā streika. Tādēļ arī Rīgas Arodbiedrību Centrālbiroja locekļu vidū izskanēja doma pāriet uz nelegālu darbību. Taču tā bija nepareiza nostāja, jo vajadzēja cik vien iespējams saglabāt plašus sakarus ar revolucionārajiem strādniekiem, ko tobrīd varēja, tikai savienojot nelegālas un legālas ciņas organizācijas.

Jāpiezīmē, ka buržuāziskā valdība centās par katru cenu likvidēt kreisās arodbiedrības un panāca, ka 1928. g. 28. novembrī tiesa nolema slēgt Rīgas Arodbiedrību Centrālbiroju. — 193.

⁵⁹ Buržuāziskās Latvijas 3. saimā ievēlēja 6 darbaļaužu deputātus: komunistus strādniekus J. Balodi, L. Jeršovu, E. Miezi, Liepājas kreiso arodbiedrību darbinieku O. Jankusu, revolucionāro rakstnieku Linardu Laicenu un arodbiedrību darbinieku J. Slaugotni (Cukuru).

Viņi izveidoja strādnieku un zemnieku frakciju, ko vadīja LKP. Frakcijas prieķsēdētājs bija L. Laicens. Ar frakciju sadarbojās arī deputāts, pazīstamais sabiedriskais darbinieks un rakstnieks A. Kuršinskis (Kurcijs), ko ievēlēja no Latvijas Neatkarīgās sociālistiskās partijas saraksta. — 193.

⁶⁰ Buržuāziskās Latvijas 3. saimās vēlēšanās revolucionārās arodbiedrības LKP vadībā izvirzīja «Kreiso strādnieku un darba zemnieku deputātu kandidātu sarakstu Nr. 22». Latvijas Neatkarīgo sociālistu partija, kura nodibināta pēc LKP ierosmes, izvirzīja savu sarakstu Nr. 19. Neatkarīgo sociālistu sarakstos Vidzemē un Latgalē bija galvenokārt komunisti un viņu līdzjutēji. Tā kā šajos apgabalos varas iestādes sarakstu Nr. 22 noraidīja, LKP aicināja balsot par sarakstu Nr. 19.

Turpretī citos vēlēšanu apgabalos LNSP vadošo darbinieku zināma daļa, kas centās darboties separāti, šķeltnieciski izvirzīja savu sarakstu iepretī sarakstam Nr. 22. Tā tas bija piemēram Kurzemes vēlēšanu apgabalā. Tādēļ tur LKP CK aicināja balsot tikai par sarakstu Nr. 22. — 202.

⁶¹ Sociāldemokrātu dēvēšana par «fašistu rokaspušiem» nebija pareiza. Protams, atsevišķi oportūnistiskās Latvijas SDSP darbojās sadarbojās arī ar fašistiem (B. Kalniņš vēlāk atmiņās atzinās, ka viņam bijušas draudzīgas attiecības ar K. Ulmani), taču kopumā, lai cik oportūnistiska bija šī partija, ar fašismu tā nebija saistīta. (Plašāk sk. *Pelkaus E. Partijas vārdā*. LKP CK Ārzemju biroja darbība 1920—1936. R., 1981, 115., 116. lpp.) — 202.

⁶² P. Stučka te atgādina, ka fašistiskās «Nacionālās apvienības» līderis A. Bergs 1905. gadā nodibināja tā sauc. Latviešu demokrātisko partiju, kas centās zem demokrātisma izkārtnes apvienot dažādu virzienu buržuāziskos un sīkburžuāziskos darboņus. 1906. gadā, pastiprinoties reakcijas uzbrukumam, šī «partija» izjuka. — 203.

⁶³ *Bļodnieka grupa* — oficiāli saucās *Jaunsaimnieku un sīkgruntnieku partija*, nod. 1924. g., buržuāziska partija, kas faktiski aizstāvēja to buržuāziskās Latvijas kulaku intereses, kas bija ieguvuši vai paplašinājuši savu zemes īpašumu, ištenojot buržuāzisko zemes re-

formu. Pēc partijas līdera A. Blodnieka uzvārda tautā to dēvēja par «blodnieku» vai «sīkblodnieku» partiju. Šī partija atbalstīja fašizācijas tendenci Latvija. — 203.

⁶⁴ «*Putnu liste*» — domāts vēlēšanu saraksts, ko uzstādīja buržuāziskā politiskā partija — *Latvijas Darba savienība*, kas nodibinājās 1925. g. un ko vadīja prof. K. Balodis. Pārstāvēja pilsētu buržuāzijas zināmu daļu. Izvirzīja dažādus nacionālistiskus lozungus, demagoģiski prasīja saimnieciskās dzives «atveselošanu» ar diktatoriskiem līdzekļiem. Šīs partijas ietekme bija neliela. Pēc K. Baloža nāves (1931. g.) partija izjuka. — 206.

⁶⁵ 1925. g. 15. februārī fašistiskā «Nacionālā kluba» bandīti Rīgā nogalināja sociāldemokrātu jaunatnes sporta organizācijas biedru atslēdznieku mācekli Aleksandru Masaku. Viņa apbedīšana izvērtās par lieu antiifašistisku masu demonstrāciju. Taču LKP Rīgas komiteja, nemot vērā, ka sociāldemokrātu sporta organizācijas (SSS) vadība bija galēju oportūnistu rokās, neaicināja piedalīties demonstrācijā. Ta bija nopietna sektantiska kļūda. Komunistiskās Internationales IK sekretariāts pamatoti kritizēja LKP vadošos orgānus par šādas nostājas pieļaušanu.

LKP CK atzina šo kritiku par pareizu, kļūdu nosodīja un aicināja Latvijas proletariātu cīnīties, lai panāktu visu strādnieku vienotu rīcību pret fašistiem. — 213.

⁶⁶ So rakstu P. Stučka bija speciāli gatavojis publicēšanai kreiso arodnieku legalajā presē sakarā ar buržuāziskajā Letvijā pompozi izsludinātajiem «valsts 10 gadu pastāvēšanas svētkiem» 1928. g. 18. novembrī. (Tam nebija pamata, jo buržuāziskā valsts Latvija faktiski noformējās tikai 1920. g. pavasarī.) Sakarā ar grūtībām, kas traucēja tamlīdzigu materiālu nogādāšanu uz Latviju, rakstu izdevās nosūtīt tikai 1928. g. 20. novembrī, ar nokavēšanos, un to legālā izdevumā vairs nevarēja publicēt. Manuscripts saglabājās LKP CK Ārzemju biroja arhīvā. — 215.

⁶⁷ Ķīnas Gomindāna partijā, ko nodibināja un vadīja Sunjatsens (1866.—1925.), sākumā pārsvārā bija revolucionāri demokrātiskais spārns, kurā iegāja arī komunisti. Gomindāna 2. kongresā (1926. g. janvāri) komunisti un kreisie gomindānieši guva balsu vairākumus. Pēc Cankaiši kontrrevolucionārā apvērsuma 1927. g. aprīli Gomindāns pārvērtās par kompradoru buržuāzijas un militāristu kliķu partiju, kas pārdevas ārzemju imperiālistiem. — 220.

⁶⁸ Šis P. Stučkas ne visai precīzais izteiciens toreiz radīja zināmu neizpratni par viņa nostāju šajā jautājumā. Vairāki LKP vadoši darbinieki un Komunistiskās Internationales IK pārstāvīs V. Mickevičs-Kapsuks kritizēja P. Stučku par šādu formulējumu, saskatot tajā noteiktību par Latvijas pastāvīgo vai pakļauto atkarīgo vietu kapitalistisko valstu sistēmā. Pēc mūsu domām, P. Stučka nekad nav apšaubījis buržuāziskās Latvijas ekonomisko atkarību no Rietumu lielvalstīm, taču viņš brīdināja no šo attiecību pārāk vienkāršota atainojuma LKP literatūrā, prasot izvērtēt arī Latvijas buržuāzijas iņķis lokalās intereses un to realizācijas pasākumus. — 222.

69 1918. g. augustā, kad Sarkanā Armija izcīnīja smagas kaujas ar baltgvardiemi, eseri un meževiki Iževskā un Votkinskā sarikoja bruņotu prepadomju dumpi, sagrāba šīs pilsētas un to apkārtni. Dumpi apspieda V. Aziņa komandētā 2. Apvienotā divīzija, kurai pāllīg devās no Petrogradas atsūtītās karaspēka daļas, arī 7. latviešu strēlnieku pulks. 7. novembrī šie spēki ieņēma Iževsku, 11. novembrī — Votkinsku.

Vietējie iedzīvotāji, arī tie, kas dumpja sākumā bija pakļāvušies eseru un meževiku prepadomju agitācijas ietekmei, sagaidīja Sarkanu Armiju kā atbrīvotāju. — 224.

70 Pēc 1928. g. oktobrī notikušajām buržuāziskās Latvijas 3. saeimas vēlēšanām, kad tās sastāvā pirmoreiz izveidojās strādnieku un zemnieku frakcija (sk. 59. piezīmi), tai lielu palīdzību sniedza LKP Centrālā Komiteja. Sajā nolūkā LKP CK Arzemju birojs 1930. g. sākumā izveidoja ipašu saeimas komisiju.

1931. g. 4. saeimā ievēlēja 7 darbaļaužu deputātus.

Gatavojot fašistisku apvērsumu, buržuāzija centās vispirms likvidēt šo frakciju, kas atmaskoja fašistus un viņu rokaspius. 1933. g. novembrī saeimas reakcionārais vairākums nobalsoja par strādnieku un zemnieku frakcijas arestu un nodošanu tiesai par komunistisku darbību. — 225.

71 1928. g. novembrī 43 Rīgas termiņcietuma politieslodzītie nosūtīja buržuāziskās Latvijas 3. saeimai petīciju, kas prasīja politieslodzīto amnestēšanu. Tieši tanī laikā saeima apskatīja jautājumu par šādas amnestijas iespēju. Bija iesniegts attiecīgs sociāldemokrātu frakcijas likuma projekts un strādnieku un zemnieku frakcijas projekts; pēdējais konsekventi pauða darbaļaužu intereses.

L. Laicens, runājot saeimā amnestijas jautājumā, aizstāvēja petīcijas iesniedzēju prasību, norādot, ka viņi ieslodzīti uz cara Krievijas un Kerensa valdības likumu pamata, bet ne Latvijā izstrādātas likumības ietvaros.

Saeimas juridiskā komisija izteicās par amnestijas likuma pieņemšanu, taču saeimas reakcionārais vairākums to noraidīja, noraidot arī prasību atcelt spēkā esošos cariskos un Kerensa likumus. Protestējot pret to, politiskie ieslodzītie 1928. g. 15. decembrī sāka bada streiku un iesniedza saeimai jaunu prasību — amnestēt visus, kas apcietināti, pamatojoties uz bijušajiem pirmsrevolūcijas Krievijas sodu likumiem par «politiskajiem noziegumiem». Tomēr 18. decembrī 3. saeimas vairākums galīgi apstiprināja amnestijas projektu noraidījumu.

Amnestijas prasību kampaņu savos mītiņos aktīvi atbalstīja daudzu Latvijas uzņēmumu strādnieki. Buržuāziskā valdība toties krasī pastiprināja policejiskās represijas pret kreisajām legālajām strādnieku biedrībām, arestēja daudzas personas, kas bija solidarizējušās ar politieslodzītajiem. — 226.

72 Komunistiskās Internacionāles Izpildu komitejas 1925. g. 20. augusta atklātā vēstulē «Visām Vācijas Komunistiskās partijas organizācijām un VKP biedriem» principiāli un biedriski tika kritizētas VKP CK kreisi oportūnistiskās kļūdas, kas bija pieļautas R. Fisēres—A. Maslova frakcionārās grupas ietekmē, atsegta grupas uz-

skatu antiļēpiniskā novirze, konstatēts tās idejiskais bankrots. **Vēstule** asi vērsās arī pret Solema—Rozenberga—Kaca ultrakreiso grupējumu, atmaskoja tā antiboļševismu. KI IK aicināja VKP dot šim grupām pareizu novērtējumu un izveidot tādu partijas vadību, kas prastu īstenoit marksistiski ļēpinisku cīņas līniju. «**Atklātā vēstule**», kas deva norādījumus pareizas politiskās stratēģijas un taktikas izstrādāšanai, veicināja VKP ļēpinisko spēku konsolidēšanos, kreiso oportūnistu izolēšanu un viņu vadītāju izslēgšanu no partijas (1926.—1927. g.), E. Tēlmana vadītās jaunās VKP CK nostiprināšanos. — 229.

⁷³ P. Stučka te kritiski vērtē sadarbību ar Bunda organizāciju Latvijā 1904.—1906. gadā, kas izbeidzās pēc LSDSP iekļaušanās KSDSP, kā arī nosoda LSD meņševistisko vadītāju 1912.—1913. gadā praktizēto sadarbību ar likvidatoru Organizācijas komiteju (sk. 76. piezīmi). — 232.

⁷⁴ Jautājumā par īpašuma tiesību uz zemi kā ražošanas līdzekli asi konfrontējās dažādu latviešu vēsturnieku darbi. F. Rozīņš savā darbā «Latviešu zemnieks», izmantojot marksistisko metodoloģiju, uzsāka cīņu pret Baltijas vācu vēsturniekumi, kas centās pierādīt pri-vātpašuma mūžigumu uz zemi. Rozīņš argumentēja parāda, ka Latvijā, līdzīgi citām Eiropas zemēm, primārais bija kolektīvais īpašums, kas vēl ilgi saglabājās ciema kopienas īpašuma veidā. Līdzīgi zemes īpašuma attīstības jautājumu skaidro K. Landers savā «Latvijas vēsturē» (Peterburga, 1908, 8. lpp.) u. c. Buržuāziskais zinātnieks P. Smits izvirzīja šis šķiras ideoloģijai tik raksturīgo domu par pri-vātpašuma mūžigumu uz zemi. «Tautas dziesmu latvieši nav pieraduši pie kopējas saimniecības...» nepamatoti apgalvo P. Smits darbā «Seno latviešu dzimta» (Etnogrāfiskais rakstu krājums. R., 1923, 3. sēj., 12. lpp.). Vēsturiski idealizētais «savs kaktiņš, savs stūrītis zemes» 20. gs. 30. gados buržuāziskajā Latvijā tika skaidrots kā latviešu nacionālās specifiskas izpausmes forma kopš pašas nacionālītātes rašanās. (Sādu viedokli tad aizstāvēja arī A. Švābe, kas bija pilnīgi konformējies ar lauku buržuāzijas ideoloģu nezinātniskajiem priekšstatiem.) — (Piezīmes autoris — vēst. zin. kand. doc. I. Leinasare, vēst. zin. kand. doc. V. Pāvulāne.) — 233.

⁷⁵ P. Stučka te ironizē par tiem buržuāzijas un oportūnistu darbojiem, kuri centās arī Latvijas jaunākās vēstures jautājumus izgaismot kā īpatnās fenomenālas attīstības procesus, kas būtu raksturīgi tikai latviešu nacionālītātei.

Ar terminu «saimniekdēlu sociālisms» dažkārt sarunu valodā apzīmēja Jaunās strāvas kustību tās sākuma posmā, kad tajā pārsvārā bija intēligences pārstāvji, kas bija nākuši no lauku zemnieku-saimnieku ģimenēm. Jau 90. gadu otrajā pusē, sociālisma idejām plaši izplatoties strādniecībā, Latvijā izveidojās pēc šķiriskā sastāva spilgti izteikta proletāriska revolucionāra kustība un sociāldemokrātiskā organizācija veidojas kā tās priekšpulks. 1904. gadā nodibinātajā LSDSP arī vadītāju rindās pārsvārā bija tieši strādnieki.

Sociālistiskajai kustībai pieslējušos «saimniekdēlu» liela daļa kļuva par meņševikiem, labējiem oportūnistiem, vai arī pārgāja pie buržuāziskajām organizācijām un partijām. — 234.

⁷⁶ Pretēji LSD vietējo organizāciju boļševistiskajiem uzskatiem un nostājai LSD CK, kurā 1910. g. kooptācijas celā vairākumu guva meņševiki, sadarbojās ar Krievijas meņševiku likvidatoru vadošo koordinācijas orgānu — Organizācijas komiteju, kas izveidojās pēc antipartejiskās konferences Vīnē 1912. g. augustā.

Pēc LSD IV kongresa (1914. g. janvārī) LSD pārtrauca visus sakarus ar šo oportūnistu šķeltnieku centru, principiāli atmaskoja tā antirevolucionāro darbību. — 237.

⁷⁷ Otrajā starptautiskajā sociālistu konferencē Kīntālē (1916. g. 24.—30. aprīlī) LSD pārstāvīs nevarēja ierasties, tādēļ LSD nodeva savu mandātu KSDSP Centrālajai Komitejai, kuru konferencē pārstāvēja V. I. Ķeņins. Nododot šo mandātu, LSD demonstrēja savu pilnīgo vienību ar visu boļševiku partiju. — 239.

⁷⁸ 1919. g. pavasarī Latvijas Padomju armijas aizsardzības frontē pagarinājās, arvien lielākus spēkus vajadzēja pārsviest uz ziemeļiem un dienvidiem pret baltīgauņu un baltoļu armijām. Tādēļ Rīgas aizsardzības sektorā trūka kareivju un ieroču. Vācu uzbrucējiem bija liels pārvars. Bez tam Kurzemes—Vidzemes grupas kara padome (komand. G. Mangulis) un Armijas Revolucionārā kara padome ne-nodrošināja Rīgas aizsardzības plāna galīgu izstrādāšanu. Nepietiekams bija arī LKP Rīgas komitejas darbs strādnieku iesaistišanā pilsetās aizsardzībā. Dažiem Rīgā esošiem kontrevolucionāriem bija izdevies kā militāriem speciālistiem ieklūt štābos, un viņi informēja pretinieku. Tas viss vājināja Rīgas aizsardzību. — 240.

⁷⁹ Jelgavas sociāldemokrātu organizācija, kas apvienoja marksistiskos pulciņus Jelgavā un tās apkārtnē, 1902.—1904. g. saucās par Kurzemes grupu. Tās vadība sākumā bija sīkburžuāzisku intēlīgentu rokās. To vidū pirmajā vietā bija ārsts P. Kalniņš un viņa sieva K. Kalniņa, kas izplatīja oportūnistiskus uzskatus, uzturēja sakarus ar sīkburžuāzisko Latviešu sociāldemokrātu savienību.

1903. g. rudenī, Kalniņiem aizbraucot no Jelgavas, par Kurzemes grupas vadītājiem kļuva revolucionāri sociāldemokrāti R. Endrups, J. Lencmanis u. c. — 246.

⁸⁰ P. Stučka šeit domājis F. Roziņa vadītās latviešu sociāldemokrātu Londonas grupas «Sociāldemokrātu bibliotēkas» redakcijas darbinieku principiālo cīņu pret P. Kalniņu un citu Kurzemes grupas oportūnistisko vadītāju uzskatiem 1902.—1903. gadā, kā arī vēlāk, kad P. Kalniņš darbojās latviešu sociāldemokrātu ārzemju grupā Cīrihē (Šveicē), bet F. Roziņš — Bernē. — 246.

⁸¹ Sis P. Stučkas pieņēmums jāprecīzē. Jāievēro, ka LSDSP nebija savrupa nacionāla organizācija. Tās sastāvā bija ne tikai latvieši, bet arī krievi, poli, lietuvieši, vācieši, igaunai, ebreji. Kā pareizi norādījis vēsturnieks S. Ziemelis, apzīmējums «nacionāla soc. dem. organizācija» attieksmē pret LSDSP lietojams tikai nosacīti, precīzāk būtū runāt par nacionālā novada sociāldemokrātisko organizāciju. (Sk. Ziemelis S. Ķeņinisma uzvara Latvijas strādnieku kustībā triju Krievijas revolūciju laikā 1905.—1917. R., 1977, 87.—88. lpp.)

LSDSP Programmā analogi KSDSP Programmai bija prasība par nāciju pašnoteikšanās tiesībām. 1913.—1914. g. LSD pilnīgi atbalstīja V. I. Ļeņina izstrādāto paplašināto KSDSP programmu nacionālajā — jautājumā. — 247.

⁸² Domāta piezīme pie LSDSP II kongresa rezolūcijas «Par attiecībām pret cittaņu sociāldemokrātiskām organizācijām», kurā bija pausts viedoklis, ka: «*Nacionālām sociāldemokrātiskām organizācijām nav velkamas nekādas teritorīālas robežas pastāvošā valstī; savu darbibu tās var izplatīt it visur, kur vien piemīt šīs tautības proletariāts masā (t. i., masveidīgi — *Red.*)... savienotā Krievijas Sociāldemokrātiskā partijā katra nacionāla sociāldemokrātiska organizācija uzskatāma par šīs tautības proletariāta *vienīgo priekšstāvi.**» (Sk. Latvijas Komunistiskās partijas... rezolūcijas un lēmumi, I d., 17. lpp.) P. Stučka pilnīgi dibināti saskata šeit Bunda eksteritorialitātes ideju kaitīgo ietekmi. LSDSP 1906. g. Pavasara konference, izsakoties par apvienošanos ar KSDSP uz demokrātiskā centrālisma pamatiem, pēc būtības atcēla šo kļūdaino nostādnī.

Jāņem vērā, ka LSDSP partijas šūniņas rūpniecības un fabrikās nekad nav atbalstījušas federālismu partijas uzbūvē. Uz to norāda V. I. Ļeņins savā vēstulē I. Pjatņickim 1913. gadā, kur teikts: «*Latviešu s.-d. strādnieki vienmēr aizstāvējuši vienotību no apakšas, vienmēr bijuši par teritorīālu autonomiju, t. i., aizstāvējuši antisepārātisku, antinacionālistisku viedokli.*

Tas ir fakts.

Jūs nevarēsit to atspēkot.» (V. I. Ļeņins par revolucionāro kustību Latvijā, 161. lpp.)

Tātad nepareizā piezīme nebūt neatspoguļoja visas LSDSP viedokli. Tā radās tādēl, ka tās autori — partijā esošās inteliģences atsevišķi pārstāvji vēl nebija izpratuši Ļeņiniskos proletāriskās partijas uzbūves principus, bet LSDSP II kongress ari nepie tiekamas informācijas un izpratnes dēļ neprata pareizi novērtēt viņu iesniegto kļūdaino papildinājumu pie iepriekš minētās rezolūcijas. — 248.

⁸³ Austrijas sociāldemokrāts oportūnists Oto Bauers, kas bija viens no buržuāziski nacionālistiskās kulturālās autonomijas teorijas izstrādātājiem, sludināja uzskatu, ka daudz nacionālā valstī katras nacionālītās strādniekiem jāveido savu nacionāla partija un to starpā jāpastāv tikai federālām attiecībām. So attiecību regulēšanai viņš ieteica nodibināt partiju koordinācijas centru, kas apkopotu informāciju un sniegtu savus ieteikumus, kuri nebūtu obligāti.

Sāda teorija, ieviesta praksē, Austroungārijā noveda pie proletāriāta politiskas un ideoloģiskas sašķelšanas, ko izmantoja buržuāzija, lai pastiprinātu savu ideoloģisko ietekmi uz darbaļaužu masām. — 248.

⁸⁴ LSDSP Programmā bija atsevišķi formulētas 16 prasības proletāriāta darba un dzīves apstākļu uzlabošanai. To 9. pants prasīja: «*Lai tiek aizliegts nodarbināt strādniekus lētāk nekā par likumīgi vai caur strādnieku organizācijām nosakāmu zemāko algu. Lai algas izmaksā vienīgi skaidrā naudā un ne precēs, graudā vai pret zemes vai dzīvokļa nomu. Lai top aizliegts izdarīt kaut kādus algu novilkumus bez tiesas sprieduma. Lai algas tiek izmaksātas ik nedēļas darba stundu laikā.*» (Sk. Latvijas Komunistiskās partijas... rezolūcijas un lēmumi, I d., 14. lpp.) — 249.

⁸⁵ Z. Buševics (Skabarga, Taigietis) LSDSP I kongresam iesniedza savu agrārprogrammas projektu, kas bija pārrakstījums no Rietumeiropas (Francijas, Vācijas) oportūnistu izstrādātajām agrārprogrammām, to projektiem. Tie prasīja, lai sociāldemokrātu partija atbalstītu ne tikai darba zemnieku, bet arī ekspluatatoru — lielzemeņu prasības un dotu garantiju, ka, strādnieku šķirai nākot pie varas, zemnieku zemes privātīpašums tiks saglabāts. LSDSP kongress kategoriski noraidīja šo nemarksistisko projektu. — 249.

⁸⁶ Jautājumā par LSDSP delegācijas apvienošanos ar KSDSP sašķā ar kongresā izveidotās apvienošanās komisijas, KSDSP CK un LSDSP delegācijas vienošanos tika nolemts apspriest «Nosacījumu projektu Latviešu sociāldemokrātiskās strādnieku partijas apvienošanai ar KSDSP», ko kongress arī pieņēma, bet ko vajadzēja galīgi apstiprināt LSDSP III kongresam. Tādēļ LSDSP pārstāvji kongresā (J. Ozols, A. Buševics un V. Dermanis) neguva balsstiesības un KSDSP CK vēlēšanās nepiedalījās. Taču arī šis trīs balsis nenodrošinātu boļševikiem uzvaru, jo kopā ar poļu sociāldemokrātiem boļševikiem bija 50 balsis pret 62 meņševiku balsim. (Par šo jautājumu sk. arī *Stučka P. Rakstu izlase*, 1. sēj. R., 1976, 455. lpp.). — 254.

⁸⁷ LSD I kongresa 1. oficiālā sēde notika 1906. g. 28. jūlijā (10. augustā) Majoros, Konkordijas ielā 42. Sēdes laikā šajā vasarīnā ieradās policisti, lai pārbaudītu pasu režīma ievērošanu. Gandrīz visi sēdes dalībnieki aizbēga, arestēja tikai trīs personas.

Kongress turpināja darbu Rīgā 30. jūlija vakarā. — 255.

⁸⁸ Acīmredzot domāts E. Kalniņš (Grigors, Graniņš), delegāts no Rīgas 1. (Pārdaugavas) rajona, kas tolaik bija profesionāls LSDSP darbinieks. Vēlāk, pēc izsūtīšanas uz Sibīriju, cara policija savervēja viņu par savu slepeno aģēntu. — 255.

⁸⁹ F. Mērings savā grāmatā «Kārlis Markss» raksta, ka K. Markss uzskatīja lielos dzejniekus, arī H. Heini, par savādniekiem, kuru politiskos uzskatus nevar mērīt ar parasto, normālo mēru, kādēļ nav lietderīgi viņus asi kritizēt, bet jāprot iejūtīgi ietekmēt. (Sk. *Меринг Ф. Карл Маркс. История его жизни*. M., 1957, c. 106.) — 257.

⁹⁰ Domāta 1929. g. 25. aprīlī nodibinātā Latvijas un PSRS tautur kultūras tuvināšanās biedrība. Rainis bija tās pirmais priekšsēdētājs. Biedrība iepazīstināja Latvijas sabiedrību ar PSRS mākslas un kultūras dzīvi: organizēja PSRS mākslinieku koncertus, PSRS zinātnes un mākslas darbinieku viesošanos, izstādes, lekcijas par PSRS kultūras dzīvi. — 260.

⁹¹ *Progresīvā apvienība* — *Progresivo jaunsaimnieku, mazzemnieku un darba tautas partija* — buržuāziska partija Latvijā, nodibinājās 1929. g. decembrī. Tās kodolū sastādīja bijušās Jaunzemnieku partijas un bijušās Sociāldemokrātu mazinieku partijas darboņi (līderi O. Nonācs, M. Skujenieks u. c.). Jaunā partija centās apvienot ap sevi pilsētu un lauku sīkburžuāzijas un vidējās buržuāzijas slāņus; šajā nolūkā prasīja «lētus kreditus ražotājiem», buržuāziskās agrārās reformas turpināšanu, sludināja šovinistiskus nacionālistiskus uzskatus, prasot ierobežot mazākumtautību un ārzemnieku tiesības. Sis

partijas vadītāji atbalstīja fašistiskās tendences, un pēc 1934. g. 15. maija apvērsuma M. Skujenieks kļuva par ministru prezidenta — diktatora K. Ulmaņa vietnieku. — 278.

92 1929. g. novembrī notika VK(b)P CK plēnums, kas rezumēja pirmās piecgades pirmā gada rezultātus. Plēnums atzina, ka kolhozu masveida kustība iezīmē «jaunu vēsturisku posmu sociālisma celtniecībā mūsu zemē» (Padomju Savienības Komunistiskā partija... rezolūcijās un lēmumos, 2. d., 549. lpp.). — 279.

93 P. Stučka šeit domājis patriarchālo zemnieku ģimeni — sētu, kurā ģimenes galva bija neierobežots noteicējs par visas ģimenes dzīvi un kā tāds bieži vien despotiski izturējās pret sievu un bērniem, dažkārt smagi ekspluatēja savus ģimenes locekļus, radiniekus, kas, apstākļu spiesti, apmetās uz dzīvi viņa «sētā». — 287.

94 Latvijas KP CK 1930. gada (februāra—marta) paplašinātais plēnums notika Maskavā. Plēnums apsrieda partijas darba pieredzi un uzdevumus apstākļos, kad saasinājās šķiru cīņa Latvijā. Plēnumā piedalījās LKP CK locekļi, pārstāvji no nelegālajām LKP vietējām organizācijām, LKP CK Ārzemju biroja, kā arī no Komunistiskās Internacionālēs un Sarkanās Arodbiedrību Internacionālēs. Pavisam bija 40 dalibnieki.

P. Stučka sakarā ar slimību varēja piedalīties tikai nobeiguma sēdē. — 292.

95 P. Stučka šeit acīmredzot norāda uz dezorganizatorisko darbību LKP Rīgas organizācijas rindās, ko 1926.—1927. g. izvērsa antiparteiska frakcionāru grupa (sk. 156. piezīmi), kā arī uz domstarpībām antišaistiskās cīnas taktikas jautājumos, zināmām sektantisma izpausmēm LKP darbinieku vidū. Taču šie momenti partijas dzīvē neradīja iekšēju krīzi. LKP bija un palika saliedēta marksistiski ļējiniska partija. — 292.

96 VK(b)P CK 1930. g. 14. marta lēnumā «Par cīņu pret partijas līnijas izkroplojumiem kolhozu kustībā» bija nosodīta kaitīgā prakse, kad kulakos dažkārt ieskaitīja arī turīgus vidējos zemniekus un pret viņiem atsevišķās vietās kolektivizācijas gaitā vērsa tos pasākumus, kuri bija attiecīnami tikai pret kulakiem — kolektivizācijas ienaideņiem. — 293.

97 1905. gadā LSDSP vadītāji, arī P. Stučka uzskatīja, ka revolūcijas uzvaras rezultātā jānodibinās tādai revolucionārajai pagaidu valdībai, kurā vairākums būs proletariāta partijas pārstāvjiem. V. I. Ļepins, izstrādājot savu mācību par proletariāta partijas politisko stratēģiju un taktiku revolūcijā, tādu cīnas mērķi buržuāziski demokrātiskajā revolūcijā neizvirzīja, bet prasīja, lai partija neatkarīgs no dalības revolucionāras pagaidu valdības izveidošanā, un uzsvēra, ka tai jābūt strādnieku šķiras un zemniecības revolucionāri demokrātiskās diktatūras orgānam.

LSDSP vadošie darbinieki 1905. g. vēl nebija pietiekami precizi izpratuši Krievijas pirmās buržuāziski demokrātiskās revolūcijas iepatnības. Revolūcijas gaitā viņi dzīlāk apguva V. I. Ļepina mācību un atbalstīja cīņu par divu šķiru revolucionāri demokrātiskas diktatūras izcinišanu Krievijā. Tas atspoguļojās arī P. Stučkas uzskatos. — 296.

⁹⁸ P. Stučka šeit norāda, ka LSDSP vadošie darbinieki līdz LSDSP Pavašara konferencei Krievijas proletariāta revolucionāro partiju apvienošanās jautājumā pauða kļūdainus federālistiskus uzskatus, kas zināmā mērā radās, nekritiski vērtējot Austrijas sociāldemokrātisko partiju pieredzi. 1897. g. Vimbergas kongresā šī partija sašķelās 6 nacionālās partijās, starp kurām pastāvēja tikai federālistiska tipa sakari. So nepareizo praksi, kas noveda pie turienes sociāldemokrātu nacionālistiskas sašķelšanās, teorētiski centās pamatot un aizstāvēt revolucionists O. Bauers (sk. arī 83. piezīmi). Jau 1906. g. LSDSP pilnīgi novērsās no šī uzskata. (Sikāk sk. *Dribins L.* Pētera Stučkas cīņa par latviešu revolucionāro sociāldemokrātu apvienošanos ar bolševiku partiju 1905.—1907. g. revolūcijas laikā. LPSR ZA Vēstis, 1976, № 10, 8.—18. lpp.) — 297.

⁹⁹ Austriešu revolucionistu (t. s. austromarksisma) teorētikis O. Bauers izstrādāja Austrijas SDP programmas agrāro daļu (programmu pieņēma 1926. g.). 1926. g. Viņē nāca klajā viņa grāmata «Sociāldemokrātiskā agrārpolitika». Pēc Bauera viedokļa, sociāldemokrātu agrārajai programmai jāsastāv no 2 daļām: 1) uzdevumiem kapitālisma ietvaros, kas prasa no buržuāziskās valdības palīdzību zemnieku saimniecību attīstīšanai (krediti, meliorācija, apdrošināšana u. c.) un 2) uzdevumiem sociālās revolūcijas laikā — lielo muižu saimniecību atsavināšanu un nodošanu zemnieku pašpārvaldes orgānu rīcībā (saglabājot lielsaimniecību), zemes piešķiršanu beztermiņa lietošanā rentniekiem (saglabājot individuālo saimniecību), pakāpenisku pāreju uz vispārēju zemnieku «kopienas sociālismu». Šī programma neparedzēja zemes nacionalizāciju, atstāja atklātu jautājumu par zemes konfiscēšanu vai izpirkšanu no lielīpašniekiem, neuzsvēra strādnieku šķiras vadošo lomu sociālistisku pārveidojumu īstenošanā, proletariāta diktatūras valsts lomu. Tai bija zināma līdzība ar Krievijas meņševiku sludināto zemes municipalizācijas ideju. — 306.

¹⁰⁰ A. Hitlers un citi fašistu barveži Vācijā ar sociālas demagoģijas un nacionālisma ideju palīdzību centās radīt iespāidu, ka aizstāv visas vācu tautas, it īpaši sīkburžuāzisko masu intereses. Taču faktiski fašistu partija kalpoja Vācijas lielburžuāzijai, kas kaldināja pasaules pārdalīšanas plānus, ar agresīvu karu tiecās paverdzināt citas zemes, sagrābt to bagātības. Jo vairāk masu sekoja hitleriešiem, jo augstākas bija viņu akcijas monopolistu acīs, jo vairāk Vācijas buržuāzija nosvērās par valsts varas nodošanu Hitlera kliķes rokās. — 317.

¹⁰¹ Centra frakcijas līdera H. Brininga vadītā Vācijas valdība (1930. III—1932. VI) 1930. g. pavasarī panāca vienošanos ar Franciju par to, ka franču karaspēks 1930. g. jūnijā atstās Reinas apgalbu. Tika izkārtotas arī reparāciju maksājumu termiņu problēmas, 1930. g. septembrī notiekošo Reihstāga vēlēšanu rezultātā Centrs zaudēja vairākuma atbalstu parlamentā, taču H. Brininga valdība saglabājās. Tā bija prezidiāla, antiparlementāriska valdība, kas sagatavoja ceļu fašistiskajai diktatūrai. — 318.

¹⁰² Domāta kontrrevolucionārās, kaitnieciskās «Rūpniecības partijas» vadītāju tiesāšanas prāva, kas notika Maskavā 1930. g. 25. novembrī—7. decembrī. Iepriekšējā izmeklēšanā noskaidrojās, ka viņi

bija saistīti ar baltgvardu centru Parīzē, kas apvienoja bijušos Krievijas kapitālistus (arī ārzemniekus). Tiem savukārt bija sakari ar Francijas monopolistu aprindām. — 319.

¹⁰³ Šī nostāja izrietēja no Komunistiskās Internacionāles norādījuma tajā laikā. Tā atspoguļojas LKP CK 1930. gada (februāra—marta) paplašinātā plēnuma «Tēzes par Latvijas saimniecisko un politisko stāvokli un partijas uzdevumiem», kur bija norādīts, ka anti-fašistiskajā cīņā: «Partijai vienmēr noteikti jāuzsver viņas principiāli noliedzošais stāvoklis pret pilsonisko demokrātiju» (Latvijas Komunistiskas partijas... rezolūcijas un lēmumi, 1. d., 401. lpp.). Jāpiezīmē, ka P. Stučka pirms tam bija ieteicis LKP aizstāvēt buržuāziski demokrātiskās tiesības pret fašisma uzbrukumu (sk. *Stučka P.* Rakstu izlase, 6. sēj. 220. lpp.).

Komunistiskās Internacionāles VII kongress (1935. g.) apstiprināja jaunu anti-fašistiskās cīnas taktiku, izvirzot priekšplānā strādnieku šķiras vienotas cīnas frontes izveidošanu no visiem anti-fašistiskajiem spēkiem, arī tiem, kas pārstāvēja buržuāzisko demokrātiju. — 320.

¹⁰⁴ Latvijas Komunistiskās partijas programmas projekta tēzes P. Stučka sagatavoja LKP CK uzdevumā 1930. g. otrajā pusē. Tās bija domātas kā materiāls diskusijai par partijas programmas jautājumiem pirms gaidāmā LKP VIII kongresa. Projekts balstījās uz Komunistiskās Internacionāles VI kongresā pieņemto programmu.

Šī P. Stučkas darba manuskriptu izskatīja un apspreeda LKP CK Ārzemju biroja nozīmēta redakcijas komisija, kas noturēja divas sēdes. Darbs nāca klajā 1930. g. decembrī atsevišķā brošūrā. — 321.

¹⁰⁵ Tāds uzskats savā laikā bija ieviesies padomju vēstures literatūrā. (Sk. arī: *Krastiņš J.* 1905. gada revolūcija Latvijā. R., 1975, 207. lpp.) Taču ir avoti, ka LSDSP CK bija nolēmusi turēt apcietinātos vācu baronus par kīlniekiem tīkmēr, kamēr panāks patvaldības gūstā kritušo revolucionāru atbrīvošanu. (Sk., piem., *Kroders J.* Kā savilkās mākoņi pār Baltijas ciemiem. R., 1908, 79.—83. lpp.; Progresa kalendārs 1930. gadam. R., 1930, 48. lpp.; «Proletarskaja revolūcija», 1922, № 12, 263.—264. lpp.) Tomēr Kokneses—Lielvārdes kaujinieki bija priekšlaicīgi arestētos baronus atbrīvojuši. Tā neapsaubāmi bija kaujinieku kļūda.

Abi CK locekļi, kas veda sarunas ar baroniem, acīmredzot bija J. Jansons (Brauns) un A. Buševics. — 328.

¹⁰⁶ Sis atzinums jāprecizē. LSDSP vadība 1905. g. novembrī un decembri veica pasākumus, lai organizētu Latvijā visā novadā plašu bruņotu sacelšanos. (Sk. Latvijas Komunistiskās partijas vēstures apcerējumi, 1. d., 130. lpp.) Tomēr apstākļi tās uzsākšanai 1905. g. decembri jau bija kļuvuši nelabvēlīgi, it īpaši pēc Maskavas proletariāta bruņotās sacelšanās sakāves. Bez tam speciāla revolucionāru komisija konstatēja, ka Rīgas un Daugavgrīvas garnizons neatbalstīs sacelšanos.

Tādēļ sociāldemokrātisko organizāciju Rīgas Federatīvā komiteja nepieņēma lēmumu par sacelšanas sākšanu. — 329.

¹⁰⁷ LSD CK savā 4. sēdē, kas notika 1906. g. 21. augustā, pieņēma P. Stučkas izstrādātu rezolūciju «Par Krievijas soc.-dem. strād-

nieku partijas ārkārtēju kongresu», kas atbalstīja Pēterburgas un Maskavas boļševiku organizāciju prasību, lai taktikas jautājumu pārskaitīšanai nekavējoties sasauc KSDSP ārkārtēju kongresu.

Ar šo lēmumu LSD vadiba arī pievienojaši leņiniskajam viedoklim, ka KSDSP IV kongresā ievelētā meņševistiskā CK nepauž apvienotās partijas vairākuma gribu un tās vietā jāievēlē boļševistiska Centrālā Komiteja. — 330.

¹⁰⁸ 1914. g. jūlijā KSDSP CK V. I. Leņina vadībā veica pasākumus, lai sasauktu KSDSP VI kongresu. To nolēma izdarīt tūlīt pēc II Internacionālēs 25. gadu jubilejas kongresa, kuram vajadzēja notikt Vīnē 1914. g. augustā. Pie tam konspirācijas nolūkā arī par KSDSP kongresa sasaukšanas vietu minēja Vīni. Taču faktiski KSDSP CK bija paredzējusi noturēt kongresu Krakovā vai Poronīnā, kur tolaik dzīvoja V. I. Leņins. Uz kongresu tika aicināti arī Polijas un Lietuvas Sociāldemokrātijas un Latvijas Sociāldemokrātijas delegāti. — 331.

¹⁰⁹ Lozungu «Karš karam!» 1914. g. augustā izvirzija un propagandēja daži LSD Rīgas organizācijas propagandistu kolēģijas un IV Aleksandra vārtu rajona organizācijas komitejas locekļi, boļševiki. Tā galvenais autors bija R. Salna (Zviedrs).

Viņi prasīja, lai LSD izsludina mobilizācijas boikotu un sāk gatavoties brūnotai cīņai pret patvaldību.

Apstākļos, kad Krievijā bija izsludināts karastāvoklis un sīkburžuāziskās masas uz laiku nonāca šovinisma ideju ietekmē, šādi aicinājumi bija avantūristiski. Tādēļ LSD X konference, kas notika 1914. g. augustā, norādīja šādus priekšlikumus un norādīja, ka galvenais partijas uzdevums ir veikt plašu ideoloģisko cīņu, lai atmasotu kara cēloņus un mērķus, panāktu armijā mobilizēto darbalaužu revolucionarizēšanos, visu masu sagatavošanu cīņai pret carismu, lai karu pārvērstu revolūcijā. Šī nostādne atbilda V. I. Leņina izstrādātajai boļševiku partijas cīņas taktikai kara laikā. — 331.

¹¹⁰ Seit P. Stučka nav bijis precīzs. Latvijas Sociāldemokrātija jau 1914. gadā atsacījās no KSDSP IV kongresā apstiprinātā federālistiskā noteikuma, ka LSD ir tiesība pašai atsevišķi izraudzīt savus pārstāvju KSDSP Centrālajā Komitejā.

To apstiprina pats P. Stučka savā rakstā «Krievu—latvju proletariāta vienības jubileja» 1926. g. (sk. *Stučka P. Rakstu izlase, 6. sēj.*, 185. lpp.), kur viņš liecina, ka LSD CK uzdevumā sasauktā LSD pilnvaroto sapulce Berlīnē 1914. g. jūlijā pieņēmusi visus V. I. Leņina vēstulē J. Hermanim (pēc 1914. g. 18. jūlija) (sk. V. I. Leņins par revolucionāro kustību Latvijā, 245.—247. lpp.) izvirzītos organizatoriskās apvienošanās noteikumus ar boļševiku partiju, arī prasību — atmest federalisma paliekas.

LSD X konference 1914. g. augustā atzina, ka Latvijas Sociāldemokrātijai arī organizatoriski jāpievienojas boļševiku partijai un nekavējoties jānodibina sakari ar tās vadošajiem centriem. Tātad pirmā pasaules kara laikā no paša sākuma LSD jau cīnās kā boļševiku partijas organizatoriska sastāvdaļa. — 332.

¹¹¹ «Spartaka grupa» — tā saucās LSD Rīgas organizācija no 1917. g. novembra līdz 1918. g. rudenim. Nosaukums tika pieņemts

LSD Rīgas organizācijas konferencē 1917. g. 12.(25.) novembrī, solidarizējoties ar Vācijas kreiso revolucionāro grupu «Spartaka savienība». — 332.

¹¹² «Uz priekšu» — Rīgas latviešu kreiso eseru grupa, kas izveidojās 1918. g. novembrī, atšķeloties no sīkburžuāziskās Latvijas revolucionāro sociālistu partijas. Grupas dalībnieki piedalījās proletariāta cīņā pret vācu okupantiem, arī 1919. g. 3. janvāra sacelšanās iestenošanā. Grupas viedokli izteica avize «Uz priekšu», kas sākumā atbalstīja padomju varas uzvaru, publicēja Latvijas Padomju valdības dekrētus un rikojumus, uzstājās pret buržuāziskajiem nacionālistiem.

Taču 1919. g. martā, kad vācu imperiālistu spēki pārgāja plašā uzbrukumā un tuvojās Rīgai, grupa «Uz priekšu» nostājās kontrrevolucionārā opozīcijā pret Latvijas KP un republikas valdību, prasīja nomainīt proletariāta diktatūru ar «darba tautas diktatūru», kurā vadoša loma būtu sīkburžuāziskiem politiķiem, agitēja pret komunistiem padomēs un arodbiedribās. LKP atmaskoja grupas kontrrevolucionāros uzskatus.

Pēc Rīgas krišanas grupa vairs nedarbojās. — 334.

¹¹³ Te jāpiezīmē, ka LKP vadošie darbinieki, arī P. Stučka, vienmēr pareizi izskaidroja marksistisko mācību par lielsaimniecības pārakumu pār sīksaimniecību lauksaimniecībā, pareizi uzsvēra, ka tikai sociālistiskas sabiedriskas lielsaimniecības varēs būt sociālisma pamats uz laukiem. Taču 1919. gadā Padomju Latvijā vēl nebija nedz objektīvu, nedz subjektīvu priekšnoteikumu, lai plašā mērogā apvienotu visu ražošanu lauksaimniecībā lielās sabiedriskotās saimniecībās. Pasaules kara laikā pat laukstrādnieku-kalpu vidū pieauga tieksme iekārtot savu sīksaimniecību, lai nodrošinātos ar pārtiku. LKP 1919. gada sākumā nepietiekami novērtēja šo lauku darbalaužu noskaņojumu. Neapšaubāmi, ja padomju vara Latvijā torez būtu pastāvējusi ilgāk, LKP savā agrārpolitikā būtu nēmusi vērā šo noskaņojumu un išteinojusi bijušo muižnieku zemju plašu sadalīšanu individuālā lietošanā. — 336.

¹¹⁴ Kad kļuva redzams, ka LSPR pārtikas apgādes orgāni nespēs centralizēti pilnīgi apgādāt pilsētas, Padomju Latvijas valdība 1919. g. 3. aprīlī izdeva dekrētu, kas atļāva brīvu tirdzniecību pēc tirgus cēnām ar nenormētajām pārtikas precēm (gaļu, sviestu, dārzeņiem u. c.). — 336.

¹¹⁵ 1921. g. jūnijā buržuāziskā Latvija pārdzīvoja valdības krīzi. K. Ulmanis, zaudējis saeimas vairākuma atbalstu, bija spiests atkāpties no ministru prezidenta amata. Viņa vietā nāca otrs Zemnieku savienības darbonis — Z. Meierovics, kas izveidoja koalīcijas valdību, kurā iegāja sociāldemokrāti-mazinieki. Galēji labējais oportūnists sociāldemokrāts V. Holcmanis kļuva par tieslietu ministru. P. Stučka pamatoti norāda, ka šie sociāldemokrāti piekrīta J. Silfa-Jaunzema un A. Bērces (Arāja) nogalināšanai. Tā bija zināma viņu «samaksa» par iekļūšanu valdībā. — 338.

¹¹⁶ Domāts tā sauc. Kapa kontrrevolucionārais pučs, kura priekšgalā faktiski bija militārie vadītāji generāli Lüdendorfs un Litvics, bet lielmuižnieks Kaps — politiskais līderis. Puča triecienspēku sa-

stādīja bijušie bermontieši. 1920. g. naktī no 12. uz 13. martu kontrrevolucionāru spēki Berlīnē ieņēma valdības ēku. Valdība un parlaaments aizbēga uz Stuttgarti. Veimāras republiku glāba strādnieku šķīra ar vispārēju politisku streiku; vairākās vietās pret pučīstiem vērās bruņotu strādnieku vienības. Tādēļ kontrrevolucionārā sazvērestība ceta neveiksmi. Kaps u. c. aizbēga no Vācijas. — 338.

¹¹⁷ 1917. g. 2. augustā buržuāziskā Krievijas Pagaidu valdība pieņēma tās priekšsēdētāja A. Kerensa ierosinātu likumu par cariskā sodu likuma 100. un 101. panta grozīšanu. Tā radās tā sauc. «Kerensa likums», kas deva iekšlietu ministram kopīgi ar kara ministru tiesības apcietināt un turēt ieslodzījumā bez tiesas ikvienu, kas veicis politisku «pretvalstisku» darbību. 4. augusta lēmums kvalificēja pretdarbību Pagaidu valdības izveidotajai valsts iekārtai par «dzimtenes nodevību». Uz šā lēmuma pamata tika atjaunots kriminālsods — katorgas darbi.

Sis likums bija vērsts pret darbaļaužu revolucionāro kustību. — 343.

¹¹⁸ *Austrijas «marksisti» — «austromarksisms»* — idejiska strāva, kas izveidojās XX gs. sākumā oportūnistu K. Rennera, O. Bauera, V. Adlera, R. Hilferdinga (darbības sākumposmā), F. Adlera u. c. Austrijas sociāldemokrātijas darbinieku teorētisko publikāciju ietekmē. Sai strāvai sekoja Austrijas s.-d. partija.

«Austromarksisti» visumā ieņēma centristisku pozīciju — centās savienot kreisus lozungus ar labēji oportūnistisku tieksmi izlīgt ar buržuāziju. Tā Austrijas SDP «Lincas programma» (1926. g.) vārdos atzina proletariāta diktatūras nepieciešamību, bet turpat sludināja, ka lielais kapitālistiskais išpāsums jālikvidē pakāpeniski, ar valsts nodokļu un kredita politikas palīdzību izspiežot privātos uzņēmējus.

Nacionālo jautājumu «austromarksisms» paredz atrisināt ar oportūnistiskās kulturāli nacionālās autonomijas programmas palīdzību. Par viņu uzskatiem agrārajā jaut. sk. 99. piezīmi.

Pēc otrā pasaules kara Austrijas sociālistiskā partija pilnīgi pievienojās labēji oportūnistisko sociālistisko partiju teorētiskajai plat-formai (t. s. «demokrātiskā sociālisma» koncepcijai), atklāti aizstāvot buržuāzisko demokrātiju. — 344.

¹¹⁹ 1920.—1921. g. LKP un KK(b)P latviešu sekciju darbinieku zināma (nelielā) daļa uzskatīja, ka buržuāziskajā Latvijā tuvākajā laikā izveidosies jauna revolucionāra situācija un vienlaikus — ka KSFPR miera līgums ar buržuāzisko Latviju ir tikai īsliecīgs akts, ko visai drīz denonsēs.

Tādēļ, pēc viņu domām, LKP nevajadzēja piedalities buržuāzisko parlamentāro un municipālo iestāžu vēlēšanās, necensties pēc legalitātes iespējas, bet koncentrēt visu uzmanību bruņotas sacelšanās gatavošanai, cerot arī uz padomju republiku militāru palīdzību. P. Stučka, LKP CK noraidīja šādus uzskatus un izskaidroja, ka partijai jāsagatavojas arī uz iespējami ilgstošu cīņu pret buržuāzisko nacionālistu diktatūru, jāvēlti galvenā uzmanība propagandai un agitācijai, jāorientējas uz Latvijas proletariāta iekšējiem spēkiem, prasmīgi jāsavieno nelegālā un legālā darbība, jācīnās par tiesībām legālizēties. Ultrakreisie uzskati samērā ātri tika pārvarēti. — 351.

¹²⁰ KSDSP IV kongresam bija iesniegts bolševiku sagatavots rezolūcijas projekts arodbiedribu jautājumā, kas aicināja visu KSDSP panākt, lai partijai būtu vadošā loma arodbiedribās (sk. PSKP... rezolūcijas un lenumos, 1. d. 101. lpp.). Taču kongresa meņševistiskais vairākums šo prasību noraidija un kongresa lēmums «Par arodbiedribām» prasīja tikai, lai partijas biedri panāk, ka arodbiedribas saistās ar partiju (turpat, 115. lpp.), nenorādot, kādas būs šīs saites. — 354.

¹²¹ Seit P. Stučka nav precīzs. LSD II kongress patstāvīgu lēmumu par darbibu arodbiedribās nepieņēma, bet gan noteica, ka LSD organizācijas veiks darbu arodbiedribās KSDSP V (Londonas) kongresa «pieņemto direktīvu robežās» (LKP... rezolūcijas un lēmumi, 1. d. 45. lpp.). Kā zināms, šis KSDSP kongress noraidija meņševiku viedokli par «ar arodbiedribu politisko neutralitāti», uzdeva partijas organizācijām panākt, lai arodbiedribas atzītu KSDSP idejisko vadību arodkustībā.

P. Stučkas priekšstats acīmredzot radies tādēļ, ka LSD II kongresa protokoli šajā laikā (1930. g.) vēl nebija pietiekami izpētīti un izvērtēti. — 354.

¹²² *Kreiso arodbiedribu internacionāle — Arodbiedribu Sarkana Internacionāle* — nodibinājās kreiso arodbiedribu starptautiskajā kongresā, kas notika Maskavā 1921. g. 3.—19. jūlijā. Tās priekšgalā kongresu starplaikā bija Centrālā padome (kuras mītne bija Maskava), kas savukārt ievēlēja šis Internacionāles Izpildu biroju un ģenerālsekreteru. Pastāvēja līdz 1937. g. — 354.

¹²³ Latvijas arodbiedribu 1. kongresā, kas notika Rīgā 1921. g. 21. un 22. maijā, atklājās, ka labējo reformistisko arodbiedribu vadītāji ir falsificējuši kongresa delegātu vēlēšanas un denuncējuši policijai kreiso arodbiedribu pārstāvju. Kongresā viņi noraidija pamatoto prasību, lai arodbiedribu centrālo orgānu vēlē atklātā balsošanā. Tādēļ kreiso arodbiedribu delegāti kongresu atstāja un turpmāk Latvijā paralēli pastāvēja divas arodkustības — ar reformistisku un ar kreisu revolucionāru vadību (Latvijas Arodbiedribu Centrālbirojs un Rīgas Arodbiedribu Centrālbirojs).

P. Stučka, sekojot V. I. Ļeņina viedoklim, uzskatīja, ka kreiso pārstāvjiem nevajadzēja aiziet, bet gan turpināt cīņu vienotas arodkustības rindās, cenšoties iegūt visu arodbiedribu biedru atbalstu, lai nākamajā kongresā ievēlētu revolucionāru arodkustības vadību. — 354.

¹²⁴ 1928. g. decembrī VK(b)P CK pieņēma lēmumu sagatavot V. I. Ļeņina Rakstu izlases zinātniski populāru izdevumu 6 sējumos, domātu plašam lasītāju lokam. — 373.

¹²⁵ Izdevniecība «Prometejs» 1930. gadā sāka gatavot izdošanai latviešu valodā V. I. Ļeņina Rakstu izlasi sešos sējumos; to bija paredzēts izdot 12 grāmatās. Pirmā sējuma 1. grāmata nāca klajā 1934. gadā, 2. un 3. grāmata — 1935. gadā. Tās aptvēra laikā no 1894. gada līdz 1907. gadam sarakstītos darbus. — 374.

¹²⁶ Šis P. Stučkas secinājums jāprecizē. Igaunijā 1924. g. izveidojās revolucionāra situācija un Igaunijas KP CK lēmums organizēt

brūnotu sacelšanos bija apstākļu diktēts, jo buržuāziskā valdība arvien vairāk izvērsa represijas, cenšoties pilnīgi sagraut revolucionārās strādnieku kustības legālos centrus (sk. *Stučka P. Rakstu izlase, 5. sēj., 647., 648., 674. lpp.*).

Taču sacelšanās brūnoto vienību skaitliskais sastāvs bija nepietiekami spēcīgs — tikai ap 1000 kaujinieku. Nebija pietiekami pārdomāts un detalizēts sacelšanās plāns, tā īstenošanā jau pašā sacelšanās sākumā 1924. g. 1. decembra rītā bija klūmes, nepietiekama saskaņotība. Visu šo cēloņu dēļ buržuāziskā valdība spēja sacelšanos tanī pašā dienā apspiest; sākās asīqaina izrēķināšanās ar sacelšanās daļniekiem. — 381.

¹²⁷ 1921. g. jūlijā LKP CK loceklis (faktiski priekšsēdētājs) E. Zandreiters nosūtīja vēstuli LKP CK Arzemju birojam (personīgi P. Stučkam), kurā izklāstīja LKP taktisko nostādnī sakarā ar buržuāziskā kontrrevolucionārā terora pastiprināšanos, J. Silfa-Jaunzema un A. Bērces (Arāja) u. c. nogalināšanu. Vēstulē bija apliecināts, ka LKP CK noraida KK(b)P Petrogradas organizācijas Latviešu sekcijas vadītāju avantūristisko aicinājumu organizēt «partizānu karu» pret buržuāzisko valdību un iesaistīt šajā karā Padomju Krieviju. LKP CK apliecināja, ka tā labi izprot iekšējo un ārējo situāciju, orientējas uz ilgstošu, pacietīgu propagandas un agitācijas darbu masās, kuram ir parākumi, jo šķiru attiecības buržuāziskajā Latvijā ir asas un vēl saasinās. Vēstulē bija arī norādīts, ka LKP cīnīsies par to, lai iegūtu legālas darbības tiesības.

P. Stučka pārtulkoja šo vēstuli krievu valodā un nosūtīja V. I. Leņinam ar piezīmi, ka vēstulēs autoram var pilnīgi uzticēties, viņš vienmēr pratis objektīvi spriest un vērtēt stāvokli. — 382.

¹²⁸ K. Soma (Kaufmaņa) brošūra «LKP agrārpolitikas un agrārprogrammas jautājumi. (Kritiskas piezīmes agrārjautājumā sakarā ar P. Stučkas «Darbs un zeme» (Diskusijas kārtībā))» iznāca LKP CK Arzemju biroja gatavojamo brošūru sērijā «Propagandista bibliotēka» kā 38. numurs. Taču Arzemju biroja izveidota speciālā redkolēģija, kurus loceklis bija arī P. Stučka, brošūras manuskriptu apspriešanai nesaņēma. Tā izdošanu akceptēja Biroja sekretārs K. Krastiņš (Viktors) vienpersoniski.

Brošūras saturā bija tendenciozi, nezinātniski, nepartejiski uzbrukumi P. Stučkas grāmatai «Darbs un zeme» (izd. 1920. g.), visiem viņa uzskatiem par agrāro jautājumu. K. Kaufmanis apšaubīja LKP agrārās politikas marksistiski leņinisko ievirzi kopumā, ar to sējot neuztībū pret LKP vēsturiskajiem veikumiem. LKP un padomju vēstures zinātne ir kategoriski noraidījusi viņa izlēcienus pret Latvijas komunistu organizācijas politisko līniju un LKP autoritatīvāko vadītāju — P. Stučku. — 382.

¹²⁹ Komunistiskās Internacionāles VI kongress un Izpildu Komiteja ieteica Anglijas KP plašāk izvērst darbu arodbiedrībās, veidojot tur kreisā mazākuma kustību, organizējot ekonomisko cīņu, strādnieku un it īpaši bezdarbinieku manifestācijas ar prasībām valdībai. Šīs cīņas formas zināmā mērā atgādināja čartistu kustību XIX gs. četrdesmitajos gados. — 385.

¹³⁰ P. Stučka šeit norāda uz savu rakstu «Leņins un agrārais jautājums» (sk. *Stučka P. Rakstu izlase, 5. sēj., 137.—155. lpp.*). Tajā

memória da V. I. Lemos em 1945 é propagada a ideia de que a sua é a única organização representativa dentro e só dentro da qual o seu nome é plenamente e verdadeiramente assumido.

That is, $P_{\text{success}}(L_{\text{true}})$ is proportional to $\sqrt{L_{\text{true}}}$ (despite the $\sqrt{L_{\text{true}}}$ term in the denominator).

1917. Latvijas Izstādības Dekrēs par tam, ka plānotā Viskiem satversīs Pēterburga Kongressa, pasākumiņa vietas tiksēm nacionālizāciju, kā arī mācību un teātra zāmju konfiskāciju kopā ar dzīvo un dzīvojošo inventāru, tā kā tās īstādītās spējām tiks nodotīs parādītā zāmju vārtām un spārniem zemnieku pārītum. Tas praktiski nozīmēja, ka spārniem sadalītām zemniekiem, jo šie orgāni iestēja tās zāmju vārtās pārītum.

1917. g. Jūnijā tāda veida prasības bija apmeklētas zemnieku vienību organizācijā 242 vīriešu vienībās, kuru pamāti bija zemes nacionālizācijas un visslīdzīgās veicināšanas līetas. — 333.

14. Sāda nepreuzītāte Latvijas Sociālistiskās Padomju Republikas pastāvēšanas laika nozīmīgākā ierītēs tā laika literatūrā. Pareizāk ir, ka 5 mēnešus (1919. g. janvāris—maijs) Padomjuvara pastāvēja Latvijas Niedzīgajā daļā, no 1919. g. Jūnija līdz 1920. g. janvārim — Laiķālē. Rezīnē toreiz darbojas LSPR vadībā un LKP CK. P. Švētka kā valdības priekšsēdētājs veirākārt ieradās no Maskavas un vadīja sedes, nepārtraukti deva savus norādījumus telegāliski vai ar atbilstīgu kurjeru starpniecību. — 393.

148 P. Stučka ar teikto norāda, ka Bezzemnieku padomēs 1919. g. iekļuva arī tādi elementi, kas nenāca no lauku darbaļaužu vidus — agrāko iekārtu ierēdnji, budžu ģimenes piederigie, privātie tirgotāji, dažadu rupalnu ipašnieki. To vidū dažkārt bija arī tieši Padomju varas ienaidnieki, kas, maskējot savus īstos uzskatus, visādi kaitēja, saboteja, zināmā mērā dezorganizēja vietējo orgānu darbību uz laukiem.

Nebija ieviesta pilnīga skaidrība par to, kas ir pieskaitāms pie bezzemniekiem, tādēļ tajos automātiski ieskaitīja visus lauku apvidu iedzīvotājus, kuriem nebija lauksaimniecisks privātpāšums.

LKP rūpīgi izanalizēja šos trūkumus un nosprauda pasākumus, lai, Padomju varai atjaunojoties, šādas kļūdas vairs neatkārtotos. — 394.

¹³⁶ Vidzemes bezzemnieku kongress, kas notika 1917. g. 16.—18. aprīlī Valmierā un kurā piedalījās delegāti no 239 pagastiem, kategoriski noraidīja Latvijas eseru (M. Valtera) prasību, lai konfiscējamā muižnieku zeme tiktu sadalīta bezzemnieku starpā privātas saimniecības iekārtosanai vai piedalīta zemnieku—ipašnieku saimniecībām. Kongress uzskatīja, ka uz muižu bāzes jādibina lielas pašu laukstrādnieku vadītas sabiedriskas saimniecības.

1919. gadā Latvijas Padomju valdība, veidojot savu agrāro politiku, vadījās no šī lēmuma. Taču visā Latvijā (arī Kurzemē) lauku darbaļaužu noskaņojums nebija tik vienveidīgs kā bezzemnieku kongresa viedoklis. Dažādu viļu slāņu intereses nebija pietiekami izzinātas un ievērotas.

Pamatojoties uz 1919. gada pieredzi, LKP XVIII konference (1920) un VII kongress (1923) izsacījās par konfiscētās lielo zemes īpašnieku zemes sadali lauku darbaļaudīm beztermiņa individuālā lietosānā. — 394.

¹³⁷ LKP darbinieks O. Dzenis (Rūķītis) savā runā debatēs LKP VIII kongresa 5. sēdē kritizēja P. Stučku par to, ka viņš atzīst par Latvijas Sociālistiskās Padomju Republikas krišanas galveno cēloni — ārziņju interventu militāro pārspēku. Dzenis apgalvoja, ka galvenais sakāves cēlonis it kā esot meklējams Latvijas Padomju valdības agrāropolitikā, kuru viņš kvalificēja kā ļoti kļūdainu, kādēļ it kā neesot nemaz izveidojusies Latvijas pilsētu un lauku darbaļaužu sa-vienība.

P. Stučka, J. Daniševskis un citi kongresa delegāti pierādīja, cik nepareizs, nepārdomāts ir šis O. Dzeņa secinājums. — 395.

¹³⁸ Acīmredzot runa ir par Latvijas Padomju armijas Rīgas un tās apkārtnes karaspēka grupējuma komandiera vietnieku Z. Zonbergu, kas atbildēja par Rīgas tiltu aizsardzību. 1919. g. 22. maijā vācu uzbrucēju triecienvienības samērā viegli ieņēma Rīgas tiltus un iebruka pilsētas centrā, kur tūlit sāka asīšaini izrēķināties ar darbaļaudīm.

Būtu nepareizi visu vainu par trūkumiem Rīgas aizsardzības organizācijā uzvelt tikai Z. Zonbergam; bija arī citi objektīvi un subjektīvi faktori, kas vājināja aizstāvēšanās iespējas (sk. Bērziņš V. Latviešu strēlnieki cīņā par Padomju Latviju 1919. gadā. R., 1969, 192.—201. lpp.).

Vēlāk Z. Zonbergs bija redzams Sarkāns Armijas komandieris; 30. gados Baltkrievijas kara apgabala pavēlnieka vietnieks. — 395.

¹³⁹ P. Stučka te pirmām kārtām norāda uz F. Pauzera, J. Kirša un F. Deglava pētījumiem. 1925. g. nāca klajā J. Kirša brošūra «Piezīmes par agrārjautājumu Latvijā», 1928. g. — «Latvijas laukstrādnieki un viļu revolucionārā cīņa» u. c., 1928. g. — F. Pauzera grāmata «Apcerējumi par Latvijas lauksaimniecības ekonomiku», 1930. g.

un 1931. g. — F. Deglava darbi «Ko māca mums Sociālistisko Padomju Republiku Savienības lauku darbaļaužu panākumi», «Agrārā krize un zemniecības noslāņošanās Latvijā» u. c. — 397.

¹⁴⁰ Buržuāziskās Latvijas valdība, cenšoties palielināt Latgalē, īpaši pie robežas ar PSRS, sev uzticamo personu skaitu, visādi stimulēja dažādu ierēdu, aizsargu, policistu, robežsargu pārvietošanos uz turieni no citiem Latvijas novadiem, sniedzot šim personām materiālu palidzību, piešķirot zemi, ieceļot labi atalgotos administratīvos amatos. Sie iebraucēji bieži vien nicinoši izturējās pret vietējiem iedzīvotājiem, vajāja nacionālās minoritātes, piedalījās policejiskā terorā pret revolucionāri noskaņotiem darbaļaudim. — 398.

¹⁴¹ 1919. g. martā sakarā ar Latvijas SPR smago militāro stāvokli, nepieciešamību nosūtīt visas kaujasspējīgās armijas vienības uz fronti, iekšējās apsardzības nodrošināšanai tika organizētas partijas biedru un komjauniešu bruņotas vienības, kas no tiešā darba brīvajā laikā palidzēja Iekšlietu komisariāta orgāniem uzturēt revolucionaru kārtību, cīnīties pret kontrrevolucionāriem, spekulantiem, cita veida noziedzniekiem. So vienību locekļi kādu laiku tika norikoti arī garnizona dienestu pildīšanai. Rīga tika izveidotas arī vairākas šādas bruņotas apšārdzes grupas, kas sastāvēja tikai no sieviešiem. Tās energiski piedalījās cīņā pret dažādiem Padomju varas ienaidniekiem, likumības pārkāpējiem. — 405.

¹⁴² P. Stučka šeit acīmredzot norāda uz V. I. Ļeņina vēstuli KK(b)P CK vadošajiem darbiniekiem (Ленин В. И. Полн. собр. соч., т. 54, с. 313) 1922. g. 25. novembrī, kurā viņš izsaka kritiskas piezīmes par J. Vargas vadībā sastādīto Kominternes IV kongresa rezolūcijas projektu «Agrārās rīcības programmas uzmetums». V. I. Ļeņins pamatoti uzskatīja, ka projekta nav pietiekami akcentēts KP atbalsts zemnieku kustībai, darba zemnieku prasībām. Šī vēstule tika pārtulkota 4 valodas un izdalīta kongresa delegātiem. Agrārās rezolūcijas projektu pārstrādāja atbilstoši V. I. Ļeņina norādījumiem un tam pievienoja «Instrukciju par Kominternes II kongresa agrāro tēžu pielietošanu». — 409.

¹⁴³ *Faktoru teorija* — buržuāziskas un sīkburžuāziskas socioloģiskas koncepcijas, kas pārmaiņas sabiedrības dzīvē skaidro ar kāda zināma faktora iedarbību. Pie tam tās atsevišķie virzieni uzsvēruši geogrāfiskā, demogrāfiskā, psiholoģiskā, tehnoloģiskā u. c. faktoru primaritāti, XIX gs. beigas radās jauns faktoru teorijas virziens, kas atzīni vairāku šo faktoru iedarbības kopīgo raksturu. Taču visi šie virzieni nenovērtē ekonomiskās dzīves, socialo interešu, šķiru pretrunu noteicīšo un kompleksu lomu.

Faktoru teorijas vienpusība un eklektisms neļauj tai zinātniski pāreizi atspoguļot un izskaidrot sabiedrības attīstību. — 419.

¹⁴⁴ Pēc Komunistiskās Internacionāles iniciatīvas 1931. g. februāri—maijs Maskavā Starptautiskajā Ļeņinskajā skolā notika zinātniska diskusija par tēmu «Rietumeiropas zinātniskās frontes stāvoklis un uzdevumi». Tās centrālē notikumi bija D. Manuīlska un V. Knoņiņa referāti, kas izraisīja plašas debates. Galvenais diskusiju objekts

bija 1848. un 1871. gada revolūciju pieredzes izmantošana proleta-riāta šķiras cīņā. — 422.

¹⁴⁵ Šajā jautājumā P. Stučka nav precīzs. V. I. Lenina darbā «Krievijas sociāldemokrātijas agrārā programma», kas bija publicēts žurnāla «Zarja» 4. nr.-ā 1902. g., nav tēzes par buržuāziski demokrātiskās revolūcijas sadalīšanos divās paralēlās — pilsētu un lauku revolūcijās. V. I. Ļeņins dala KSDSP programmas prasības strādnieku un zemnieku nodalījumos, norādot, ka uz laukiem buržuāziski demokrātiskās revolūcijas sociālie uzdevumi būs dziļāki, tālākējoši nekā pilsētās, jo laukos šai revolūcijai galīgi jāiznīcina feodālisma atliekas, tā tur ir «sociālā revolūcija, kas nogāž dzimtkungu muižnieku kundzību» (Ļeņins V. I. Raksti, 6. sēj., 95., 96. lpp.). — 422.

¹⁴⁶ K. Soms nepamatoti apgalvoja, ka Latviešu Sociāldemokrātiskā strādnieku partija nacionālajā politikā vadījusies no O. Bauera sludinātās kulturāli nacionālās autonomijas programmas, kas no vienas puses «kreisi» noraidīja nacionālo novadu tiesības atdalīties no daudzna- cionālās valsts un nodibināt savu suverēnu valsti, iebilda pat pret teri- toriālo autonomiju, bet turpat sludināja nacionālitāšu norobežošanos kultūras jomā. LSDSP nekad nav pievienojusies šai «programmai». LSDSP programma prasīja pašnoteikšanās tiesības visām Krievijas tautām un: «Plašu politisku un saimniecisku pašvaldību (autonomiju) provincēm...» (Latvijas Komunistiskās partijas... rezolūcijas un lēmumi, 1. d., 13. lpp.). P. Stučkas darbos tiek uzsvērta prasība par Latvijas autonomiju demokrātiskas Krievijas valsts sastāvā. (Sk. Stučka P. Nacionālais jautājums un latviešu proletariāts. Darbu iz- lase. R., 1972, 25.—36. lpp.). — 422.

¹⁴⁷ LSDSP I un II kongresā izteiktās domas, ka Krievijas sociāl- demokrātisko partiju apvienošanās varētu notikt uz federatīvā prin- cīpa pamatiem, bija klūdainas. Revolucionāro cīņu prakse pierādīja, ka tikai V. I. Ļeņina norādītais apvienošanās ceļš, kas balstījās uz demokrātiskā centrālisma principu, sekmēja visu nacionālitāšu prole- tārisko revolucionāru internacionālistisku saliedēšanos.

Taču LSDSP un KSDSP attiecībās arī līdz 1905. gada revolūcijai nebija atsvešinātības. Svarīgākajos revolucionārās cīnas jautājumos LSDSP faktiski pievienojās bolševiku viedoklim, sadarbojās ar KSDSP bolševistiskajiem spēkiem Latvijā. Sk. arī 82. piezīmi. — 423.

¹⁴⁸ *Zemes socializācija* ilgu laiku bija eseru partijas agrārās pro- grammas galvenā prasība. Tā paredzēja zemes privātīpašuma atcel- ŝanu, zemes sadali atkarībā no zemes apstrādātāju un to ģimenes locekļu skaita, nododot zemi beztermiņa lietošanā tiem, kas paši to apstrādā. Taču 1917. gadā eseri, kaut gan viņu pārstāvji iegāja bur- žuāziskās Pagaidu valdības sastāvā, nekā nedarīja, lai to iestenotu. Zemnieku vairākums prasīja nekavējoties realizēt zemes socializācijas lozingu. Bolševiku partija, lai gan tai bija cita agrārā programma (zemes nacionālizācija, sabiedrisku lielsaimniecību organizēšana u. c.), nemit vērā zemniecības nostāju, nolēma atbalstīt zemes socia- lizācijas ideju un tā nostiprināt strādnieku un zemnieku savienību cīņā par padomju varu. Zemnieku revolucionāri demokrātiskās prasības tika iekļautas Viskrievijas II Padomju kongresā pieņemtajā Ļeņiniskajā dekrētā «Par zemi» un VCIK 1918. g. 27. janvāra dekrētā

«Par zemes socializāciju». Dekrēti būtiski atšķirās no eseru prasībām; tie pauda ne tikai zemnieku, bet arī lauku proletāriešu intereses. — 423.

¹⁴⁹ 1905.—1907. gada revolūcijas atkāpšanās laikā daži LSDSP, LSD vadoši darbinieki noslīdēja meņševisma pozīcijās. Tas pastiprinājās, kad 1906. g. decembri «Cīnas» redakcijā tika uzņemts P. Kalniņš, kas iesaistīja avizes darbā arī citus savus domubiedrus, un avīze turpmāk pauda ne tikai revolucionārus, bet arī oportūnistiskus uzskatus. LSD CK bija stipri jūtams samiernieciskums. LSD III kongressā (Helsinkos 1908. g. oktobrī) un tajā ievēlētajā LSD CK noteikts pārvars bija boļševikiem; pēc kongresa meņševisma ieteikme kādu laiku atslāba, bet 1910. g., izmantojot boļševiku arestēšanu, meņševiki ar samierinātāju atbalstu atkal iekļuva LSD vadošo orgānu sastāvā, pat guva vairākumu LSD CK, «Cīnas» redakcijā un LSD Arzemju komitejā. Taču gandrīz visas LSD vietējās organizācijas arī tad bija boļševistiski noskaņotas un aktīvi cīnījās pret oportūnismu. LSD IV kongress (1914. g. janv. Briselē), kurā piedalījās V. I. Ķeņins, padzina meņševikus no LSD vadības, ievēlēja boļševiku LSD CK, kas 1914. g. īstenoja LSD organizatorisku iekļaušanos ļeņiniskajā partijā. Pasaules kara laikā LSD vadība ir boļševistiska un LSD darbojas V. I. Ķeņina izstrādātās cīnas līnijas garā. — 426.

¹⁵⁰ Ar vārdu «kricmanisms» K. Soms un viņa viedokļa atbalstītāji domājuši toreiz visai pazistamā padomju ekonomista L. Kricmana uzskatus. L. Kricmans (1890—1938) 20. gados bija vadošā padomju darbā. Centrālās Statistikas pārvaldes, vēlāk Valsts plāna komitejas priekšsēdētāja vietnieks, Komunistiskās Akadēmijas prezidija loceklis u. c., no 1931. g. zinātniskā darbā, arī daudzu ekonomiskās preses izdevumu redaktors.

V. I. Ķeņins kritizējis L. Kricmanu par sholastisku un birokrātisku pieeju ekonomisko jautājumu atspoguļošanā presē (sk. Ķeņins V. I. Raksti, 32. sēj., 112. lpp.). — 428.

¹⁵¹ VCIK 1919. g. 14. februāra dekrēts — «Noteikumi par sociālistisko zemes lietošanas kārtību un par pasākumiem pārejai uz sociālistisku zemkopību» tika izstrādāts, balstoties uz Viskrievijas zemes nodalju, trūcīgo zemnieku komiteju un komūnu I kongresā (1918. g. decembri) pieņemto rekomendāciju pamata. «Noteikumi» paredzēja, ka tiks veikti plaši pasākumi, lai veicinātu padomju saimniecību, lauksaimniecības komūnu, zemes apstrādāšanas sabiedrību organizēšanu un attīstību, panākot, ka pakāpeniski tās ieņemtu galveno vietu lauksaimniecīskā ražošanā.

VCIK 1919. g. 14. februārī arī atcēla savu 1918. g. 27. janvāra dekrētu «Par zemes socializāciju». — 430.

¹⁵² Māras baznīcas jautājumu — buržuāziskās Latvijas saimīmā 1931. g. izvirzīja Progresīvās apvienības līderis M. Skujenieks un Demokrātiskā centra līderis T. Breikšs, prasot evaņģēliski luteriskās baznīcas Rīgas vācu draudzes īpašumā esošās Māras (Doma) baznīcas ēkas atsavināšanu un nodošanu valsts pārziņā. So prasību atbalstīja sociāldemokrāti, pretī uzstājās Zemnieku savienība un citas labējās partijas, kas uzskatīja šo priekšlikumu par nepieņemamu no privātā īpašuma tiesību un baznīcas tiesību viedokļa. Attiecīgā likum-

projekta izvirzītāji ari nebūt necentās rīkoties visas sabiedrības interešēs, bet gan izmantot to, lai ar nacionālistiska demagoģiska aicinājuma palidzību vervoētu sev piekritējus gaidāmajās IV saeimas vēlēšanās (1931. g. okt.).

III Saeima izskatīja šo jautājumu 1931. gada 22., 23. jūlijā. Atsa-vināšanas likumprojekts nesaņēma nepieciešamo deputātu balsu skaitu. Tad jautājumu nodeva tautas balsošanā, kas notika 1931. g. 5., 6. septembrī. Darbalaudis pret šo referendumu izturējās pasīvi, tādēļ tajā piedalījās tikai 390 160 balsotāji, kamēr noteikumi prasīja 600 tūkstošu balsu minimumu. Tā šis pasākums cieta neveiksmi. — 445.

¹⁵³ 1927. g. buržuāziskās Latvijas valdība, ko vadīja sociāldemokrāti (M. Skujenieks u. c.), noteica cietumos t. s. «progresīvo» sodu režīmu, kas bija vērstī pret politiskajiem ieslodzītajiem. Pēc tā visus notiesātos iedalīja trijās kategorijās, pie tam politieslodzītajiem pie-mēroja pirmās, t. i., visstingrākās, vissmagākās kategorijas režīmu: atļāva tikai reizi mēnesī nopirkt produktus, noliedza smēķēt, aizliezda sarunāties pastaigāšanās pusstundā, tikšanos ar tuviniekiem atļāva tikai reizi divos mēnešos pa 15 minūtēm u. tml.

Sakarā ar šāda režīma ieviešanu LKP CK ierosināja visos Latvijas cietumos organizēt bāda streiku. Tas sākās 1927. g. 29. jūlijā riņķi un ilga 12 dienas. Kreisās arodbiedrības organizēja 41 solidari-tātes mītiņu, kuros piedalījās tūkstošiem darbalaužu. Tika plaši izplati-ti vairāki protesta uzsaukumi. Protesta kampaņā iesaistījās ne vien kreisi noskaņotā strādniecība, bet arī tie proletārieši, kas atradās oportūnistiskās Latvijas SDSP ietekmē.

LKP noorganizēja biedrību «Cilvēku tiesības», kas vēlāk sāka izdot tāda paša nosaukuma žurnālu.

Strādnieku vienotā cīņa piespieda valdību 1927. g. rudenī atcelt likumu par «progresīvā» sodu režīma piemērošanu politieslodzītajiem. (Tuvāk sk. Nost važas! Raksti un atmiņas par Latvijas Komunis-tiskās partijas vadito kreiso arodbiedrību revolucionāro cīnu buržuāziskajā Latvijā (1920—1934). R., 1970, 27.—30. lpp.). — 449.

¹⁵⁴ 1927. g. rudenī Pilsudska režīms Polijā veica pasākumus, lai organizētu uzbrukumu Lietuvai un «nodibinātu» tur tādu valdību, kas izteiktos par Lietuvas—Polijas valstisku ūniju. Sajā agresīvajā pa-sākumā tika iesaistīti uz Poliju emigrējušie Lietuvas labējie sociāl-demokrāti (Plečkaiša grupa), kas bija opozīcijā pret Smetonas—Valdemara valdību. Tā sociāldemokrāti tika ierauti konfliktā starp divu valstu valdošajām fašistiskajām grupām.

Tādēļ oportūnistiskā II Internacionāle sasaуca Berlinē 1927. g. 18.—19. decembri Eiropas ziemeļaustrumu valstu sociāldemokrātu kon-ferenci, kas centās atrast izeju no kuriozās situācijas. Formāli, it kā noraidot Polijas agresīvos nodomus, šī konference izteicās par pla-šākiem ekonomiskiem sakariem starp Poliju un Lietuvu, robežu atvēr-šanu, taču pati agresijas ideja netika nosodita. Dalībnieku domstar-pību dēļ konkrēta rīcības rezolūcija netika pieņemta.

Toties Komunistiskās Internacionālēs Izpildu Komiteja 1928. g. 27. janvārī pieņēma konkrētu rezolūciju Polijas—Lietuvas konfliktā jautājumā, kas atmaskoja un nosodīja Pilsudska aneksionistiskās tieksmes un aicināja Eiropas proletariātu izvērst cīnu pret iespējamo agresiju. KI IK izvirzīja lozungs: «Lietuvas neatkarības aizstāvē-

šana pret poļu imperiālistiem!», «Nost fašisma diktatūru Lietuvā un Polijā!», «Cīņa par strādnieku-zemnieku valdību Lietuvā un Polijā!». Šī rezolūcija tika publicēta arī «Cīņas Biedra» 1928. g. 1. nr. — 450.

¹⁵⁵ *Grozāmas listes* — vēlēšanu biletens, kurā norādīts kādas politiskas partijas kandidātu saraksts un kurā vēlētājs var ieviest korektīvas, izsvitrojot atsevišķas personas un pierakstot citas, pat ja tās nav šīs partijas sastāvā. Šāds biletens, iemests vēlēšanu urnā, skaitījās par balsi, kas nodota minētās partijas labā, taču izsvitrotās personas šo balsi nesaņēma, toties saņēma pierakstītās. Ja papīldus ievestā persona bija no citas partijas un šī persona bija citas partijas vēlēšanu sarakstā — tika uzskaitīta divkārša balsošana: par vienu partiju un otras partijas kandidātu.

Zemnieku savienība centās panākt, ka 1928. g. grozāmas listes atceļ, taču citu buržuāzisko partiju pretestības dēļ šī prakse tika saglabāta. — 452.

¹⁵⁶ 1927. g. LKP Rīgas organizācijas rindās notika asa cīņa pret ultrakreisu oportūnistu grupu, kuru vadīja Bārdiņš-Znotiņš un Kāpostiņš. Šī grupa uzstājas pret LKP CK liniju, sludināja sektantiskus un frakcionārus uzskatus, līdzīgi trockistiem neticēja sociālisma uzcelšanas iespējai PSRS, melīgi noplugoja VK(b)P pieredzi. Opozīcijāri nodibināja šķeltniecisku «Komunistu centru», kas sāka pat izdot savu presi. Pēc LKP XXIV konferences (1927. g. augusts) Rīgas komiteja izslēdza opozīcīnārus no partijas. Tad viņu līderi demagogiski apelēja pie LKP CK un Kominternes Latsekcijas (sk. «Cīņas Biedrs», 1928, 2.—3. nr-s, 113.—115. lpp.), centās sašķelt Rīgas organizāciju. Pateicoties LKP CK veiktajam izskaidrošanas darbam, šķeltnieki tika ideoloģiski izolēti no revolucionāri noskaņotiem strādniekiem, un to frakcionārā grupa 1928. g. izjuka. — 453.

¹⁵⁷ Latvijas arodbiedrību 1. kongresā (1921. g. maijs) notika šķelšanās (sk. 123. piezīmi). P. Stučka un daudzi citi LKP vadošie darbinieki uzskatīja šo šķelšanos par lielu sektantisku kļūdu un prasīja, lai kreiso arodbiedrību vadītāji panāk vienības atjaunošanu, kaut arī sākumā formāli pakļaujoties LABCB vadībai. Sajā nolūkā RABCB vairākkārt parādīja labu iniciatīvu, taču oportūni, baidoties zaudēt savas pozīcijas, no apvienošanās izvairījās.

Taču ne visi LKP un RABCB darbinieki atbalstīja pacietīgu darbu arodkustības vienības atjaunošanas nolūkā, prasīja kontaktu un sarunu izbeigšanu ar reformistiem šajā jautājumā. P. Stučka principiāli kritizēja viņu nostāju. — 453.

¹⁵⁸ 1927. g. 11. decembrī Kantonas darbaļaudis un revolucionāri noskaņotie kareivji sacēlās pret Cankaiši kontrrevolucionāro varu. 12. decembrī tika nodibināta sacēlušos valdība — Tautas Komisāru Padome, kas pasludināja savu programmu: nevienlidzīgo līgumu anulēšana ar ārvalstīm, feodālu zemes sadalīšana zemniekiem, 8 stundu darba diena, Sarkanās Armiās izveidošana.

Pret pilsētu tūlit vērsās pārsvarā esošie gomindāniešu spēki, kurus ASV un Anglijas kuģi pārsveda uz Kantonu, bet japānu karakuģi apsaudīja to. 13. decembrī kontrrevolucionārais karaspēks pārgāja uzbrukumā un, ieņemis pilsētu, nežēlīgi izrēķinājās ar sacelšanās dalībniekiem. — 454.

¹⁵⁹ 1926. g. jūnijā Rēzeknē notiekošajā oportūnistiskās Latvijas SDSP Latgales apgabala konferencē vīrsroku nēma Latvijas SDSP vietējo darbinieku kreisā opozīcija pret partijas vadību. Konference nolēma nodibināt atsevišķu Latgales Sociāldemokrātisko strādnieku zemnieku partiju. LKP CK vadībā tika veikts plašs revolucionārās propagandas darbs Latgales SDSZ partijas rindās, izveidojās komunistiska frakcija, kas cīnījās par tās kreisu, revolucionāru rīcības līniju. No 1926. g. rudens partija saucās — Latgales Sociālistiskā strādnieku zemnieku partija. Taču tai pretdarbojās oportūnistu grupa ar J. Opincānu priekšgalā, kas iesaknējās šīs partijas vadībā. Pēc tam kad 1927. g. februāri policija arestēja vairākus LSSZP CK locekļus, oportūni guva pārsvaru vadībā un 1927. g. martā partiju pārdēvēja atkal par Latgales Sociāldemokrātisko SZP. Drīz Latgales SDSZP sašķēlās divos spārnos, kas ar mainīgām sekmēm cīnījās par vadošo lomu. 1927. g. vasarā J. Opincānu atbrīvoja no partijas vadītāja posteņa, bet rudeni ar buržuāziskās valdības politpārvaldes palīdzību viņš atkal iekļuva tās sastāvā. Drīz šī partija pilnīgi zaudēja revolucionāro stāju un komunistiski noskaņotie biedri to atstāja. (Sīkāk sk. *Kapeniece I*. Ciešā un prasmīgā saistībā, 202.—207. lpp.) — 454.

¹⁶⁰ 1929. g. beigās, šķiru cīnai Somijā saasinoties, buržuāzijas reakcionārās aprindas izveidoja fašistisku teroristisku organizāciju — lapua, kuras centrs bija Lapua pilsēta. Kustības kodolu veidoja kulkai. Tā kļuva par somu fašistu triecienspēku cīnā pret strādnieku kustību, atdarināja itāliešu melnkreku un vācu hitleriešu bruņotās vienības. 1930. g. jūlijā notika lapuiešu militarizēts gājiens uz Helsinkiem, kura laikā viņi varmācīgi vēršās pret kreisajām organizācijām, demolēja to telpas, uzbruka darbiniekiem, prasīja, lai valdība aizliedz jebkādu sociālisma ideju propagandu un proletariāta interešu aizstāvēšanu. Ar lapuiešu atbalstu valdība slēdza kreisās arodbiedrības, arestēja simtiem strādnieku kustības dalībnieku. Taču prasību nodibināt valstī atklātu fašistisku diktatūru Somijas buržuāzijas galvenās partijas nepieņēma, saglabājot parlamentāru iekārtu. 1932. g. februāri lapua mēģināja istenot valsts apvērsumu, kas cieta neveiksmi. Organizācija tika formāli aizliegta, faktiski turpināja pastāvēt ar nosaukumu «Tēvzemes tautas kustība» līdz 1944. g. — 455.

¹⁶¹ Zemnieku savienības konferencē, kas notika 1930. g. 29. jūnijā, tika ierosināts 1930. g. rudeni organizēt «zemnieku-saimnieku» sabraukšanu Rīgā, lai sarīkotu demonstrāciju ar prasību izdot likumu par kulaku saimniecību attīstības veicināšanu (ar valsts dotācijām, nodokļu samazināšanu u. tml.). Pēc somu fašistu-lapuiešu gājiema uz Helsinkiem (1930. g. 7. jūlijā) vairākas buržuāziskās avīzes, īpaši «Latvis», sāka plašu apmelošanas kampaņu pret strādnieku kustību, demagogiski apelējot pie «zemniecības», lai tā palīdz nodibināt «stingu varu» valstī, lai tiktu aizliegtas visas kreisās organizācijas. Daudzās vietās notika aizsargu sapulces, kurās izskanēja aicinājumi graut strādnieku klubus un biedrības. 27. jūlijā Lubānā aizsargi savas sapulces laikā nogalināja strādnieku A. Bakšķeri. Izplatījās ziņas, ka tiek gatavots aizsargu gājiens uz Rīgu. Šīs ziņas pastiprinājās pēc tam, kad par aizsargu priekšnieku tika iecelts fašists pulkvedis Prauls.

Taču reakcionārās buržuāzijas līderi tolaik nespēja vienoties par kopīgu rīcību, un tādēļ gājiens nenotika. — 455.

¹⁶² Buržuāziskās Latvijas satversmes (konstitūcijas) 81. pants deva valdībai tiesību saeimas sesiju starplaikā, «ja neatliekama vajadzība to prasa», izdot noteikumus, kuriem bija likuma spēks. So pantu izmantoja, lai buržuāzijas interesēs atceltu vai izmaiņitu sociālos likumus. Tā 1929. g. 17. oktobrī šī panta lietošanas veidā tika izmaiņits 1920. g. pieņemtais likums par slimokasēm, nosakot, ka turpmak slimokasus valdēs būs ne tikai strādnieku, bet arī kapitālistu-uzņēmēju pārstāvji, kas drīz vien tur guva vadošo lomu. 1930. g. 10. jūlijā H. Celmiņa vadītā valdība galīgi sagrozīja likumu par slimokasēm — atņēma tām 1% valsts piemaksu (1,7—2 milj. latu gadā) un noteica, ka slimokasu apkalpošanai jāpieejem privātie ārsti (kuriem bija jāmaksā lieli honorāri) un strādniekiem pašiem jāsedz prāva daļa no samaksas par zālēm, arī pirktām privātās aptiekās.

Latvijas proletariāts asi protestēja pret valdības noteikumiem, taču oportūnistiskās Latvijas SDSP vadība ierobežoja protesta kustību, tā faktiski samierinoties ar buržuāzijas uzbrukumu strādnieku tiesībām. — 457.

¹⁶³ Somijas KP vadība sākumā nepietiekami novērtēja briesmas, kas draudēja no fašistiskās lapua kustības, tādēļ nebija pilnīgi sagatavota tam triecienam, ko piedzīvoja 1930. g. jūlijā fašistu gājiena laikā un pēc tā. Daudzas partijas komitejas tika sagrautās, arestēti daudzi vadoši darbinieki. Pēc šiem notikumiem SKP CK rūpīgi analizēja radušos situāciju, nostiprināja savu nelegālo aparātu, pastiprināja cīņu pret fašismu. — 458.

PERSONU RĀDITĀJS

Abramovičs R. (1880—1963) — viens no Bunda līderiem. Pirmā pasaules kara laikā — centrists. 1917. g. pieslējās meņševiku—internacionālistu labējam spārnam. Pēc Oktobra revolūcijas cīnījās pret padomju varu. 1920. g. emigrēja uz Vāciju, kopā ar Martovu izdeva Berlīnē kontrrevolucionāro meņševistisko žurnālu «Sociālističeskij vestnik» («Sociālistiskais Vēstnesis»). — 91, 94.

Alberings Arturs (1876—1934) — reakcionārs buržuāzisks politisks darbinieks, agronomis. Viens no Latviešu zemnieku savienības līderiem. Tautas padomes, Satversmes sapulces un saeimas loceklis, finansu ministrs, zemkopības ministrs un ministru prezidents buržuāziskajās valdībās. — 134.

Arķivārs — sk. *Zilinskis Jēkabs* (*Zirnitis Jānis*).

Asars Hermanis (1882—1942) — žurnālists, 1905.—1907. g. revolūcijas līdzskrējējs, vēlāk renegāts, sīkburžuāzisks politikis, «Jaunās Dienas Lapas» (1909—1914) un «Jaunā Vārda» redakcijas loceklis, nonāca galējās buržuāziskās reakcijas nometnē un kļuva par reakcionāro avižu «Latvijas Sargs», «Latvis» u. c. līdzstrādnieku. — 247.

Asars Jānis (1877—1908) — publicists, kritikis, politisks darbinieks. LSDSP biedrs. 1905.—1907. g. revolūcijas aktīvs dalībnieks. Politiskās taktikas jautājumos ieņēma svārīgu nostāju, 1906. g. pieslējās meņševikiem. — 247.

Asknazijs Samuils — padomju jurists, profesors. — 267.

Aspazija (Pliekšāne) Elza (1865—1943) — latviešu dzejniece. Raiņa dzivesbiedre (no 1897). — 258, 259.

Auseklis (Krogzemis Mikelis) (1850—1879) — latviešu dzejnieks. Bija skolotājs Latvijā un Pēterburgā. 1876. g. izdeva pedagoģisku rakstu sakopojumu «Paidagoģisko gadagrāmatu», piedalījās satīrisko almanahu «Dunduri» (1875—1878) nodibināšanā un vadišanā. 1873. g. iznāca Ausekļa dzejoļu krājums «Dzejas», bet daudzi dzejoļi palika rokrakstā. Auseklis ir spilgts tautiskā romantisma pārstāvis latviešu lirikā. — 257.

Āzis — sk. *Rozīņš Fricis*.

Balodis Kārlis (1864—1931) — buržuāzisks latviešu ekonomists. Lidz 1919. g. strādāja Vācijā. Buržuāziskajā Latvijā — bija Latvijas universitātes profesors, ekonomisko zinātņu doktors. Zināmu laiku

bija oportūnistiskās Latvijas SDSP biedrs. 1925. g. organizēja buržuāzisko partiju «Latvijas darba savienība», bija tās līderis, saeimas deputāts. — 182.

Bastjānis Voldemārs (1884—1975) — publicists, sociāldemokrāts meņševiks. 1917. g. izslēgts no LSD. Buržuāziskajā Latvijā bija saeimas deputāts. 1926.—1928. g. finansu ministrs. Vēlāk emigrēja uz ārziemēm. — 204.

Bauers Oto (1882—1938) — viens no austriešu sociāldemokrātijas un II Internacionālēs oportūnistiskajiem līderiem, t. s. «austromarksimā» ideologs, viens no buržuāziski nacionālistiskās «kulturāli nacionālās autonomijas» teorijas autoriem. — 121, 125, 248, 297, 306, 422, 423.

Bauze Roberts (1895—1942) — Latvijas revolucionārās kustības dalībnieks, žurnālists. Komunistiskās partijas biedrs no 1910. g. 1914. g. izsūlīts Narimas trimdā, izbēdzis, darbojies bolševiku partijas organizācijās Jekaterinburgā, Samārā. 1917.—1918. gadā LSD CK Krievijas biroja sekretārs, Iskolata loceklis, LSD CK pārstāvis Iskola-strelā. 1919. g. Padomju Latvijas Revolucionārās kara padomes Poi- litnodalas priekšnieks. No 1921. g. laikraksta «Krievijas Cīņa» redak-tors, vēlāk partijas un padomju darbā Ķeļingradā. — 380.

Bēbelis Augsts (1840—1913) — izcils Vācijas sociāldemokrātijas un starptautiskās strādnieku kustības darbinieks. 1905. gada revolū-cijas laikā kvēli aizstāvēja visas Krievijas un arī Latvijas darba- laudis. — 179, 259, 296, 368, 433, 434, 438.

Bērce (Arājs) Augsts (1890—1921) — partijas darbinieks, rakstnieks. Komunistiskās partijas biedrs no 1905. g. Aktīvi piedalījās 1905.—1907. g. revolūcijā. 1908.—1911. g. — emigrācijā Anglijā. No 1911. g. — partijas darbā Rīgā, pēc tam Baku, 1913. g. arestēts un izsūtīts trimdā Sibīrijā, no kurienes izbēga 1916. g. Pēc Februāra re-volūcijas atgriezās Rīgā. Vācu okupācijas laikā (1917—1918) strā-dāja pagrīdē, bija kooptēts LSD CK. 1919. g. — Padomju Latvijas sociālās apgādes komisārs. No 1920. g. marta vadošā partijas pa-grīdes darbā buržuāziskajā Latvijā. 1921. g. maijā buržuāziskās Lat-vijas varas iestādes viņu apcietināja un nošāva. — 23, 98, 338.

Bergs Arvuds (1875—1942) — reakcionārs latviešu politikis, ju-rists. 1905. g. Latviešu demokrātu partijas dibinātājs, vēlāk buržuāzisko nacionālistu publicists. Buržuāziskās Latvijas iekšlietu ministrs (1919—1921). 1921. g. nodibināja galēji labējo Nacionālo centru un avīzi «Latvis», bija šā centra līderis, saeimas deputāts, vēlāk fašis-tiskās Nacionālās apvienības līderis. — 90, 93, 137, 138, 143, 145, 177, 184, 186, 203—206, 247, 250, 303, 341, 346, 400, 401.

Bermonts Pāvels (knāzis Avalovs) (1881—1974) — cara armijas virsnieks, kontrrevolucionārs, politisks avantūrists, 1919. g. oktobrī bija baltgvardu korpusa komandieris Baltijā, kalpoja vācu militā-ristiem. — 346, 395.

Bernšteins Eduards (1850—1932) — vācu sociāldemokrāts, galējs oportūnists, pēc F. Engelsa nāves revidēja marksismu. — 306.

Bērziņš-Ziemelis Jānis (P. Vinters, Pavlovs, Pāvels Vasiļjevičs) (1881—1938) — viens no vecākajiem revolucionārās kustības dalībniekiem Latvijā. Vēlāk ievērojams Komunistiskās partijas un Padomju

valsts darbinieks, publicists, diplomāts. 1906.—1907. g. bija KSDSP Pēterburgas komitejas loceklis. 1908. g. emigrēja uz Rietumeiropu, bija KSDSP CK Arzemju biroja loceklis (1910) un LSD Arzemju grupu biroja loceklis, aizstāvēja leņiniskos principus cīnā pret oportūnismu. Pēc LSD IV kongresa — LSD Arzemju komitejas loceklis un partijas centrālā orgāna «Ciņa» redakcijas loceklis. KSDS(b)P VI kongresā ievēlēts par KSDS(b)P CK loceklī, Viskrievijas II Padomju kongresā — par VCIK loceklī. 1918. g. bija KSFPR pilnvarotais pārstāvis Sveicē, 1919. g. — Padomju Latvijas izglītības komisārs. Vēlāk strādāja diplomātiskajā darbā. No 1932. g. — PSRS Centrālās Arhīvu pārvaldes priekšnieks. — 47, 331.

Bihners (Büchner) Ludvigs (1824—1899) — vācu ārsts, dabaszinātnieks, filozofs. — 69.

Bīmanis Roberts (1880—1964) — buržuāziskās Latvijas politisks darbinieks. Oportūnistiskās Latvijas SDSP biedrs. Buržuāziskās Latvijas hipotēku bankas direktors. — 143.

Bļodnieks Ādolfs (1889—1962) — buržuāziskās Latvijas reakcionārs politisks darbinieks. 1924. g. nodibinātās Jaunsaimnieku un sīkgruntnieku partijas centrālās valdes priekšsēdētājs. 1933.—1934. g., būdams ministru prezidents, sagatavoja ceļu atklātai fašistiskai diktatūrai Latvijā. — 203, 206.

Bogdanovs (Malinovskis) Aleksandrs (1873—1928) — krievu filozofs, ekonomists, ārsts, politisks darbinieks. No 1896. g. KSDSP biedrs. 1903. g. pieslējās bolševikiem. Viens no otzovistu lideriem. 1909. g. par frakcionāru darbību izslēgts no bolševiku partijas. Pēc Lielās Oktobra sociālistiskās revolūcijas Komunistiskās akadēmijas loceklis, lasījis lekcijas politiskajā ekonomijā. Bogdanova filozofiskie uzskati kritizēti V. I. Leņina darbā «Materiālisms un empiriokritisms». — 420.

Brandlers Heinrihs (1881—1967) — viens no labējo oportūnistu lideriem Vācijas Komunistiskajā partijā. 1919.—1923. g. VKP CK loceklis. Frakcionāri darbojās pret VKP CK un Komunistisko Internacionāli. 1929. g. izslēgts no partijas. — 229.

Brijs Hēts — vācu zinātnieks, t. s. socioloģiski tiesiskā virziena pārstāvis. — 268.

Brīviņš Georgs. (1880—1960) — agronomis, buržuāziskās Jaunsaimnieku un sīkgruntnieku partijas loceklis, publicējās šīs partijas orgānā «Latvija». — 303.

Brunitis — sk. *Kalniņš Bruno*.

Buharins Nikolajs (1888—1938) — KSDSP biedrs no 1906. g., strādāja par propagandistu Maskavā. 1911. g. emigrēja. Pēc Oktobra sociālistiskās revolūcijas «Pravdas» redaktors, CK Politbiroja loceklis, Komunistiskās Internacionāles Izpildkomitejas loceklis. Vairākkārt ieņēma pretleņinisku pozīciju. 1918. g. — «kрайний коммунист», 1920.—1921. g. vadīja frakcionāro «буферу» grupu, 1928.—1929. g. vadīja labējo opozīciju partijā. 1929. g. izslēgts no CK Politbiroja, 1937. g. par antiparteisku darbību izslēgts no partijas. — 267—269, 397.

Buligins Aleksandrs (1851—1919) — no 1905. g. 20. janvāra cara valdības iekšlietu ministrs. Cara uzdevumā tā paša gada augustā va-

diņa likumprojekta sagatavošanu par padomdevējas Valsts domes sa-
saukšanu, lai apslāpētu pieaugošos revolucionāros uzplūdus valstī.
Taču Buligina dome netika sasaukta, to aizslaujēja revolūcija. — 328.

Būmanis Aleksandrs (1881—1937) — buržuāzisks jurists, profesors. 1918.—1920. g. Rīgas apgabaltiesas loceklis, 1920.—1937. g. — priekšsēdētājs. No 1921. g. Latvijas Universitātes civiltiesību docents, vēlāk profesors. Sarakstījis vairākus darbus buržuāzisko civiltiesību u. c. jautājumos. — 142.

Burlaks — sk. *Griniņš Ferdinands*.

Buševics Ansis (Zvejnieks) (1878—1943) — publicists, jurists, politiskās darbības sākumā revolucionārs sociāldemokrāts, 1904.—1906. g. — LSDSP CK loceklis, vēlāk meņševiks, no 1918. g. — oportūnistiskās Latvijas SDSP darbonis. 1919. g. — Liepājas pilsētas galva, viens no buržuāziskās agrārreformas projekta autoriem. 1923. g. — finansu ministrs. Pēc fašistiskā apvērsuma Latvijā 1934. g. — viens no nelegālās Latvijas Sociālistiskās strādnieku un zemnieku partijas dibinātājiem un vadītājiem, kas sadarbojās ar komunistiem. No 1940. g. LKP, VK(b)P biedrs. Sākoties karam, evakuējās uz aizmuguri. Miris Omskā. — 21, 26, 27, 100, 147, 246, 306, 307.

Buševics Jānis (Zanis) (1875—1941) — sociāldemokrāts. Piedalījās 1905. g. revolūcijā. 1907. g. februārī notiesāts un izsūtīts uz Sibīriju, no kurienes izbēga. Darbojoties Pēterburgā un emigrācijā Sveicē, pauda meņševistiskus uzskatus. Buržuāziskajā Latvijā nodarbojās ar lauksaimniecību. Piedalījās cīņā pret Ulmaņa fašistisko diktatūru. 1940. g. pēc padomju varas atjaunošanas bija Ventspils apriņķa padomes Izpildu komitejas priekšsēdētājs. — 95, 246, 249.

Cereteli Iraklijs (1882—1959) — viens no meņševiku līderiem. Pēc 1917. g. Februāra revolūcijas — Petrogradas Padomes Izpildu komitejas loceklis, 1917. g. maijā — buržuāziskās Pagaidu valdības loceklis, pēc jūlija notikumiem — iekšlietu ministrs, viens no tiem, kas iedvesmoja boļševiku vajāšanu un grautībus. Pēc Oktobra sociālistiskās revolūcijas vadīja pretpadomju bloku Satversmes sapulcē. Viens no Gruzijas kontrrevolucionārās meņševistiskās valdības vadītājiem, vēlāk baltēmigrants. — 64.

Cēzars Gajs Jūlijs (100—44 p. m. ē.) — ievērojams senās Romas valsts darbinieks, kļuva par diktatoru; karavadonis, rakstnieks, orators. — 64, 65.

Cielēns Fēlikss (1888—1964) — latviešu sociāldemokrāts meņševiks, buržuāziskais nacionālists. Buržuāziskajā Latvijā — saeimas deputāts, ārlietu ministra vietnieks un ministrs (1926—1928). Miris emigrācijā. — 25, 26, 90, 91, 94, 99, 207.

Cernins Otokars (1872—1932) — grāfs, austriešu politisks darbinieks. No 1916. g. decembra līdz 1918. g. aprīlim Austrijas ārlietu ministrs. 1920.—1923. g. Austrijas Nacionālās padomes loceklis. — 117.

Cēzs Stjuarts — ASV buržuāzisks ekonomists. — 272.

Dans (Gurvičs) Fjodors (1871—1947) — viens no meņševiku līderiem. Reakcijas un jaunu revolucionāro uzplūdu laikā vadīja likvida-

toru grupu ārzemēs, redigēja likvidatoru avīzi «Golos Social-Demokrata». 1917. g. atbalstīja buržuāzisko Pagaidu valdību. Pēc Lieļās Oktobra sociālistiskās revolūcijas cīnījās pret padomju varu. 1922. g. izsūtīts no KSFPR kā valsts ienaidnieks. — 94.

Darmšteters A. — vācu zinātnieks, jurists. — 267—269.

Dauge Pauls (1869—1946) — jaunstrāvnieks, Komunistiskās partijas biedrs no 1903. g., publicists. Vairākkārt tikās ar V. I. Ļepinu, izpildīja viņa uzdevumus. Pēc profesijas zobārstīts. Padomju valsts veišības aizsardzības darbinieks, medicīnas zinātnīku doktors, vēsturnieks. LPSR Nopelnīem bagātais kultūras darbinieks. Uzrakstīja grāmatu «P. Stučkas dzīve un darbs», kas nāca klajā 1958. g. — 258.

Dāvids Eduards (1863—1930) — viens no Vācijas sociāldemokrātijas oportūnistiskā spārna pārstāvjiem, ekonomists, revidēja marķismu agrārajā jautājumā. — 152, 305, 306.

Dermanis Vilis (1875—1938) — revolucionārās kustības dalībnieks, skolotājs, žurnālists, literatūras kritiķis. 1905.—1907. g. revolucionārās laikā pieslējās meņševikiem, vēlāk samierinātājās, no 1914. g. — emigrācijā ASV, 1919. g. iestājās Amerikas Komunistiskajā partijā. 1920. g. atgriezās buržuāziskajā Latvijā, aktīvi darbojās kreisajās arodbiedrībās un strādnieku kultūras organizācijās, sadarbojās ar LKP. 1922. g. par revolucionāru darbību tika arestēts un izraids uz Padomju Krieviju, kur tika uzņemts Komunistiskajā partijā un mācīja vēsturi augstskolās. — 193, 212, 434.

Digi Leons (1859—1928) — franču zinātnieks, pētījis tieslietu zinātni. Viens no tā saucamās solidārisma koncepcijas izveidotājiem. Vairākās viņa atziņas tika izmantotas fašisma ideoloģijas teorētiskajā nopamatojumā. — 42, 112, 113, 267.

Diokletiāns Gajs Valerijs (243 — ap 313—316) — Romas imperators (284—305), izveidoja absolūtu monarhiju (dominatu). — 48.

Dirķis Bernhards (1831—1892) — buržuāzisks sabiedrīks darbinieks un literatūrvēsturnieks. «Baltijas Vēstneša» nodibinātājs (1869) un redaktors. 1877. g. nodibināja pirmo latviešu dienās avīzi «Rīgas Lapa». Pielādījis Rīgas Latviešu biedrības organizēšanā, bija tās priekšnieks. — 257.

Dišlers Kārlis (1878—1954) — buržuāzisks politisks darbinieks, publicists, jurists. Buržuāziskajā Latvijā Tiesību zinātnī fakultātes dekāns Latvijas universitātē, profesors. No 1934. g. aizstāvēja fašistisko valsts iekārtu. — 134, 221.

Dmitrijevs Radko (1859—1918) — ģenerālis, dzimis Bulgārijā, no 1887. g. dienēja cara Krievijas armijā. 1913. g. — Bulgārijas vēstnieks Krievijā. Pirmajā pasaules karā Krievijas 12. armijas komandieris (1916—1917), kontrrevolucionārs. — 82.

Dorislaus Izaks (1595—1649) — Anglijas republikas diplomātiskais pārstāvis Hāgā. 1649. g. 2. maijā viņu nogalināja rojālisti. — 118.

Dubelšteins Jēkabs (Jēpis) (1884—1907) — Latvijas revolucionārās kustības dalībnieks, Komunistiskās partijas biedrs no 1903. g. Aktīvs 1905.—1907. g. revolucionārās dalībnieks, kaujinieks. Noorganizēja uzbrukumu Grobiņas cietumam un Rīgas slepenpolicijai, bija KSDSP CK Kaujas grupas loceklis Pēterburgā. LSDSP III, LSD I

un II, KSDSP V kongresa delegāts. Apcietināts, pēc spīdzināšanas 1907. g. 24. septembrī nošauts. — 254.

Dubins Morduhs (dz. 1889) — buržuāzisks politisks un sabiedriskais darbinieks, tirgotājs. Buržuāziskās Tautas padomes, Satversmes sapulces un saeimu deputāts, buržuāziskās partijas «Agudas Izrael» («Ebreju apvienība») līderis. — 139.

Dzenis Osvalds (Rūķītis) (1896—1937) — Latvijas revolucionārās kustības dalibnieks, partijas darbinieks. Komunistiskās partijas biedrs no 1915. g. Oktobra revolūcijas sacelšanās dalibnieks Petrogradā. 1919. g. Padomju Latvijas CIK loceklis. 1923. g. ievēlēts par LKP CK loceklī. No 1923. g. partijas darbā buržuāziskajā Latvijā, 1923.—1925. g. bija ieslodzījumā. No 1926. g. Maskavā LKP CK Ārzemju biroja loceklis. 30. gados zinātniskajā un pedagoģiskajā darbā Maskavā un Ukrainas PSR. — 145, 148, 395, 408.

Eferts Ernests (Klusais) (1889—1927) — rakstnieks, partijas un sabiedriskais darbinieks. Komunistiskās partijas biedrs no 1914. g. Pēc Oktobra revolūcijas «Iskolata» loceklis. 1919. g. Padomju Latvijas valdības izglītības komisāra vietnieks, CIK loceklis. 1920.—1922. g. izdevniecības «Spartaks» redaktors Pleskavā, pēc tam strādājis Maskavā pedagoģiskā darbā. Uzrakstījis vairākus apcerējumus par P. Stučku. — 46, 47.

Eliass Gerderts (Straume) (1887—1975) — aktīvs 1905.—1907. g. revolūcijas dalibnieks, LSDSP, LSD darbinieks, vēlāk meņševiks. 1914. g. izbeidza politisko darbību, mākslinieks, gleznotājs, beidzis Mākslas Akadēmiju Briselē. 1925.—1953. g. strādāja par pedagoģu Mākslas Akadēmiju Latvijā, no 1938. g. — profesors, Latvijas PSR Tautas mākslinieks (1962. g.). — 297, 434.

Eliass Kristaps (Cipus) (1886—1963) — sociāldemokrāts, 1905.—1907. g. revolūcijas dalibnieks, vēlāk likvidators. Buržuāziskajā Latvijā viens no oportūnistiskās LSDSP līderiem, šīs partijas orgāna «Sociāldemokrāts» redaktors. 30. gados politisko darbību izbeidza, mākslas zinātnieks. — 236.

Endrups Rūdolfs (1878—1942) — profesionāls revolucionārs, partijas darbinieks, žurnālists. Komunistiskās partijas biedrs no 1902. gada. 1904. g. ievēlēts LSDSP CK. Aktīvi piedalījās 1905.—1907. g. revolūcijā, vadīja kaujinieku pulciņus. No 1907. g. darbojās Viļnā, Harkovā un Pēterburgā. Vairākkārt represēts. 1919. g. Padomju Latvijas valdībā finansu komisārs. Vēlāk strādāja PSRS vadībā partijas un izdevniecību darbā. — 237.

Engelss Fridrihs (1820—1895) — viens no zinātniskā komunisma pamatlicējiem, starptautiskā proletariāta vadonis un skolotājs. — 48, 50, 59, 69, 105, 110, 116, 152, 154, 162, 263, 312, 326, 344, 364, 384, 407, 408, 416, 418, 419, 427, 442.

Ešems (Asham) Antoni (miris 1650. g.) — Anglijas republikas vēstnieks Madridē. 1650. g. 27. maijā viņu nogalināja rojālisti. — 119.

Fišere Ruta (1895—1961) — viena no Vācijas Komunistiskās partijas ultrakreisās frakcijas līderēm divdesmitajos gados, sektantiski uzstājās pret proletariāta vienotās frontes lozungen, ignorēja darbu

ārodbiedrībās. 1925. g. rudenī Fišere kopā ar viņas piekritējiem par frakcionāru darbību izslēgta no VKP vadības, bet 1926. g. — arī no partijas rindām. — 229.

Freiligrāts Ferdinands (1810—1876) — vācu dzejnieks. 19. gs. 40. gados piedalījās revolucionārajā kustībā. Tuvs K. Markska draugs, «Jaunās Reinas Āvizes» redakcijas loceklis. 19. gs. 50. gados no revolucionārās kustības novērsās. — 34.

Gapons Georgijs (1870—1906) — garīdznieks, provokators, cara ohrankas agents. Izprovocēja Pēterburgas strādnieku gājienu ar peticiju pie cara 1905. g. 9. janvārī. Aizbēga uz ārzemēm, kur sadarbojās ar eseriem. Pēc atgriešanās Krievija atmaskots. Eseri viņu nogalināja. — 327.

Gizo Fransuā Piērs Gijoms (1787—1874) — buržuāzisks franču vēsturnieks un politisks darbinieks, vairākkārt ministrs un 1847.—1848. g. premjerministrs. Pēc 1848. g. februāra revolūcijas aizbēga uz Angliju. — 118.

Goihbargs Aleksandrs (1883—1962) — padomju jurists. Pirms Oktobra sociālistiskās revolūcijas meņševiks. No 1919. g. — KK(b)P biedrs. 1920.—1921. g. bija Tieslietu komisariāta kolēģijas loceklis, 1921.—1923. g. — Mazās Tautas Komisāru Padomes priekšsēdētājs. Vēlāk — Ārlietu tautas komisariāta juriskonsults. Goihbarga tiesību uzkatu pamatā bija sīkburžuāziskā šķiru samierināšanas ideja. — 113, 267, 268.

Golcs Ridigers fon (1865—1946) — grāfs, prūšu ģenerālis. 1919. g. februārī iecelts par vācu armijas 6. rezerves korpusa komandieri Liepājā. 1919. g. 22. maijā viņa komandētais karaspēks, kurā ietilpa arī Baltijas vācu landesvērs un dzelzdivizija, ienēma Rigu. Bija Bermonīta avantūras faktiskais militārais vadītājs. Vēlāk Vācijā — reakcionārās vācu virsnieku Nacionālās savienības priekšsēdētājs. — 346, 395.

Goliāts Fricis (1889—1926) — latviešu revolucionārās kustības dalībnieks, skolotājs, publicists. Sarakstījis grāmatu «Agrārjautājums Latvijā» (1924). 1925. g. LKP CK Ārzemju biroja uzdevumā redīģēja un izdeva avizi «Darba Zemnieks» (iznāca 3 numuri), bija arestēts un ieslodzīts centrālcietumā. — 152, 304, 385, 386.

Goldmanis Jānis (1875—1955) — viens no latviešu buržuāzijas reakcionārajiem lideriem. IV Valsts domes deputāts, latviešu strēlnieku bataljonu organizācijas komitejas priekšsēdētājs. — 75.

Golicins Nikolajs (1850—1925) — kņazs. Pēdējais Krievijas impērijas Ministru Padomes priekšsēdētājs. — 75.

Grakhi — sk. *Grakhs Gajs, Grakhs Tibērijs*.

Grakhs Gajs (153—121 p. m. ē.) — Senās Romas politisks darbinieks. 123. un 122. g. — ievēlēts par tribūnu. Kopā ar brāli Tibēriju Grakhu išstenoja vīrkni reformu, lai apturetu zemnieku saimniecības izpostīšanu, nostiprinātu Romas valsti un armiju. — 258.

Grakhs Tibērijs (162—133 jeb 132 p. m. ē.) — Senās Romas politisks darbinieks. 133. g. — ievēlēts par tribūnu. Kopā ar brāli Gaju

Grakhu cīmijās par tādu reformu išteinošanu, kas valsts interesēs pāglābū brīvo zemniecību no galigās bojāejas. — 258.

Grinīns Ferdinand (Zaļais, Burlaks) (1884—1906) — partijas darbinieks. Aktīvs 1905.—1907. g. revolūcijas dalībnieks, viens no visslavenākajiem kaujnieku organizētājiem un vadītājiem Rīgā, Liepājā un citur. LSDSP III un LSD I kongresa delegāts. 1906. g. beigās arestēts un nogalināts. — 254.

Grossvalds Fridrihs (1850—1924) — advokāts, reakcionārs sabiedisks darbinieks, Rīgas Latviešu biedrības priekšnieks, Krievijas I Valsts domes deputāts, buržuāziskās Latvijas diplomāts. — 257.

Haustovs Flatiāns (dz. 1885) — 1917. gadā 12. armijas 436. pulka virsnieks, boļševiks. Viens no avīzes «*Okopnaja pravda*» («*lerakumu Taisnības*») izveidotājiem un redaktoriem. — 79.

Hedemanis Justs Vilhelms (1878—1963) — buržuāzisks vācu jurists, pētījis cīvītiesības, Jēnas un Berlines universitāšu profesors. 1917. gadā Jēnā nodibināja un 20 gadus vadīja Saimniecisko tiesību institūtu. — 113.

Hēgelis Georgs Vilhelms Fridrihs (1770—1831) — izcils vācu klasiskās filozofijas pārstāvis, objektivais ideālists, vācu buržuāzijas ideologs. Pēc sociāli politiskajiem uzskatiem — konstitucionālās monarhijas aizstāvis. Viņa vēsturiskais nopelns ir dzīļi un vispusīgi izstrādāta dialektika, kas kļuva par vienu no dialektiskā materialisma teorētiskajiem avotiem. — 171.

Heine Heinrihs (1797—1856) — revolucionārs vācu dzejnieks un publicists. — 67, 257.

Hermanis Jānis (Auseklis) (1884—1938) — partijas un padomju darbinieks, žurnālists. Komunistiskās partijas biedrs no 1904. g. Aktīvs 1905.—1907. g. revolūcijas dalībnieks. 1907. g. ieslodzīts cietumā, 1909.—1914. g. emigrācijā. Darbojās LSD Ārzemju grupu birojā, bija «*Cīnās*» redkolēģijas loceklis. Sarakstījās ar V. I. Lenīnu. 1917. g. laikraksta «*Sociāldemokrāts*», pēc tam «*Brīvais Strēlnieks*» redaktors. Vēlāk strādāja PSRS partijas un saimnieciskajā darbā, rakstīja par LKP vēstures jautājumiem. — 237.

Hiljerdings Rūdolfs (1877—1941) — vācu sociāldemokrāts, ekonomists, sākotnēji viņa darbiem bija marksistiska ievirze, vēlāk viens no Vācijas sociāldemokrātijas un II Internacionāles oportūnistiskā spārna lideriem. Pēc pasaules kara monopolistiskā kapitālisma apoloģēts, nīkns padomju varas ienaidnieks. Daudzāk bija Vācijas buržuāziskās valdības loceklis. — 59.

Hindenburgs Pauls (1847—1934) — reakcionārs vācu militārs un valsts darbinieks. Pirmā pasaules kara laikā — Vācijas armijas pāvēlnieks Austrumu frontē, vēlāk generālštāba priekšnieks. Pēc Oktobra revolūcijas uzvaras — viens no aktīvākajiem militārās intervences organizētājiem pret Padomju Krieviju. Piedalījās 1918. g. Novembra revolūcijas apspiešanā Vācijā. 1925.—1934. g. — Vācijas prezidents. — 141, 315, 318.

Hitlers (Šiklgrūbers) Ādolfs (1889—1945) — galvenais vācu fašistiskais kara noziedznieks. No 1921. g. fašistiskās Nacionālsociālisti-

tiskās partijas vadonis (firers), no 1933. g. Vācijas fašistiskās valsts vadītājs. Otrā pasaules kara iniciators, iedvesmoja, organizēja un vadīja agresiju pret PSRS. — 317, 318.

Holzmanis Vilis (1889—1941) — jurists, buržuāziskās Latvijas politisks darbinieks, sociāldemokrāts meņševiks, buržuāziskās Tautas padomes loceklis, Satversmes sapulces un saeimu deputāts. 1921.—1924. g. — tieslietu ministrs. — 137.

Hugenbergs Alfrēds (1865—1951) — buržuāzisks vācu politikis, lielkapitālists. No 20. gadiem finansēja fašistisko Nacionālsociālistisko partiju. 1928.—1933. g. galēji labējās Vācu nacionālās tautas partijas priekšsēdētājs. 1933. g. Pārtikas un lauksaimniecības ministrs Hitlera valdībā. — 317, 318.

Jablonskis Andrejs (1880—1951) — LSD, vēlāk LKP darbinieks. Revolucionāra gaitas sāka 1899. g. Liepājā, LSD biedrs no 1902. g., strādāja partijas nelegālajās tiporāfijās. 1908. g. emigrēja uz Vāciju. LSD IV kongresā tika ievēlēts CK sastāvā. 1914. g. vasarā LSD CK uzdevumā atgriezās Latvijā, bet drīz tika arestēts un notiesāts katorgā. No 1921. g. dzīvoja buržuāziskajā Latvijā, veica nelegālu partijas darbu un darbojās strādnieku legālajās organizācijās; 1939. g. ievēlēts LKP CK. No 1940. g. jūnija bija vadošā partijas un padomju darbā Padomju Latvijā. — 237.

Jakovjevs (Epsteins) Jakovs (1896—1938) — partijas un padomju darbinieks, Komunistiskās partijas biedrs no 1913. gada. Cīnijās par Padomju varu Ukrainā. 1929.—1934. g. — PSRS Zemkopības tautas komisārs. Vēlāk VK(b)P CK lauksaimniecības nodaļas vadītājs. — 428.

Janelis Kārlis (1888—1943) — revolucionārās kustības dalibnieks, Sarkanās Armijas politdarbinieks. Komunistiskās partijas biedrs no 1910. gada. 1917. g. dienēja latviešu strēlnieku rezerves pulkā. 1918. g. bija Maskavas Revolucionārā kara tribunāla izmeklētājs, piedalījās kreiso eseru dumpja apspiešanā. 1919. g. Padomju Latvijas CIK loceklis, latviešu strēlnieku divīzijas komisārs, vēlāk XV armijas politnodaļas priekšnieks. Pēc Augstākās kara akadēmijas beigšanas 1924. g. — atbildīgā darbā Sarkanajā Armijā. — 374.

Jansons (Brauns) Janis (1872—1917) — ievērojams Jaunās strāvas, LSDSP, vēlāk LSD darbinieks, literatūras kritikis un publicists. No 1906. g. dzīvoja emigrācijā un veica partijas darbu ārzemēs. Pauda samiernieciskus uzskatus. Pirmā pasaules kara laikā dzīvoja Anglijā, pieslējās boļševikiem, Londonā darbojās boļševiku partijas grupā, kurā tika uzņemts 1915. g. sākumā. 1917. g. 13. aprīlī gāja bojā, kad vācu zemūdene pie Norvēģijas krastiem torpedēja kuģi, ar kuru viņš brauca no Anglijas uz Krieviju. — 222, 235.

Jaunzems — sk. *Silfs-Jaunzems Jānis*.

Jēriņs Rūdolfs fon (1818—1892) — buržuāzisks vācu jurists, profesors, tā saucamās jaunās vēsturiskās tiesību skolas nodibinātājs. — 42.

Jēpītis — sk. *Treimanis Jēkabs*.

Jēpis — sk. *Dubelšteins Jēkabs*.

Judenīcs Nikolajs (1862—1933) — cara armijas generālis, pilsoņu kara un ārzemju intervences laikā vadīja baltgvardu karaspēku Krievijas ziemeļrietumos. Viņa vadītā armija tika galīgi sakauta 1919. g. decembrī. — 142.

Juraševskis Pēteris (dz. 1872) — buržuāziskās Latvijas politisks darbinieks, viens no «Demokrātiskā centra» lideriem, 1924. g. iekšlietu ministrs, 1928. g. 23. I—30. XI ministru prezidents. — 137, 139, 147, 149, 195, 202.

Kabakījevs Hristo (1878—1940) — bulgāru un starptautiskās komunistiskās kustības darbinieks. No 1897. g. Bulgārijas strādnieku sociāldemokrātiskās partijas loceklis. 1919.—1928. g. Bulgārijas Komunistiskās partijas CK loceklis. No 1927. g. dzivoja PSRS. No 1924. g. Komunistiskās Internacionāles Internacionālās kontroles komisijas loceklis. — 439.

Kalniņa Klāra (1877—1964) — sociāldemokrāte, meņševiku publiciste, buržuāziskajā Latvijā oportūnistiskās Latvijas SDSP darbiniece, vēlāk baltemigrante. — 202, 236.

Kalniņu ģimene — domāti Kalniņa Klāra, Kalniņš Pauls, Kalniņš Bruno. — 246.

Kalniņš Bruno (dz. 1899) — meņševiks, buržuāziskajā Latvijā oportūnistiskās Latvijas SDSP darbinieks, CK sekretārs. 1919. g. kalpoja Ulmaņa armijas pretizlūkošanas nodaļā. Satversmes sapulces un saeimu deputāts. Organizēja un vadīja oportūnistisko Strādnieku sporta savienību (SSS). Vēlāk — baltemigrant. — 202, 204, 244, 452.

Kalniņš Krišjānis (1847—1885) — advokāts, buržuāzisks sabiedriskais darbinieks. 1875.—1878. g. Rīgas Latviešu biedrības priekšsēdētājs. — 257.

Kalniņš (Kalnings) Ringolds (1873—1940) — 1921.—1922. un 1924.—1925. g. finansu ministrs buržuāziskajā Latvijā. — 25, 99, 257.

Karejevs Nikolajs (1850—1931) — krievu vēsturnieks. 1873. g. beidzis Maskavas universitāti. Jaunībā bija revolucionāro demokrātu ideju, vēlāk narodničisma ietekmē. 1899. g. sakarā ar studentu nemieriem atlaists no darba Pēterburgas universitātē, kur atgriezās tikai 1906. g. No 1910. g. Krievijas Zinātņu akadēmijas korespondētājloceklis, no 1929. g. PSRS ZA goda loceklis. — 166.

Kārlis — sk. *Zandreiters Eduards*.

Katilina — Sergijs Katilina, Lūcijs (ap 108—62 p. m. ē.) — senās Romas politisks darbinieks. — 455.

Kautskis Kārlis (1854—1938) — viens no Vācijas sociāldemokrātijas un II Internacionālēs lideriem. Sākumā marksists, vēlāk oportūnists, oportūnisma visbistamākā pāveida — centrisma ideologs. — 52, 53, 56, 59, 154, 273, 296, 305, 306, 309, 347, 383, 400, 422, 433—435, 446.

Kempbels T. — amerikāņu inženieris, «Kempbel Farming corporation» — prezidents un galvenais inženieris. — 307.

Kerenskis Aleksandrs (1881—1970) — advokāts, esers, 1917. g. buržuāziskās Pagaidu valdības tieslietu, vēlāk kara ministrs, pēc jū-

līja politiskās krīzes — Ministru Padomes priekšsēdētājs, kontrrevolucionārs. Pēc Oktobra revolūcijas emigrēja. — 79, 343.

***Knoriņš Vilis* (1890—1938) — starptautiskās strādnieku kustības un partijas darbinieks, vēsturnieks, žurnālists, vēstures zinātņu doktors (no 1935. g.). Komunistiskās partijas biedrs no 1910. gada. 1914.—1917. g. piedalījās bolševiku partijas organizācijas izveidošanā Minskā un Rietumu frontē. Pēc Oktobra revolūcijas — vadošā partijas darbā Baltkrievijā, Lietuvā, Maskavā. Komunistiskās Internacionālēs darbinieks, veica arī lielu zinātnisku darbu partijas vēstures izpētē, viens no VK(b)P vēstures īsā kursa (1938) autoriem. — 21, 27, 28, 93, 100, 417.**

***Konstantīns Flāvijs Valerijs (Konstantīns Lielais)* (ap 285—337) — Romas valsts imperators (306—337). — 48.**

***Koplends (Coupland) R.* — ASV vēsturnieks, profesors. — 272.**

***Kornīlovs Lavrs* (1870—1918) — cara armijas ģenerālis, monarhists. 1917. g. vasarā — armijas augstākais virspavēlnieks, gribēja nodibināt militāru diktatūru, nodevīgi atdeva Rīgu vācu imperiālistiem, vadīja kontrrevolucionāru dumpi 1917. g. augustā. Vēlāk organizēja kontrrevolucionāros spēkus Krievijas dienvidos. Kritis kaujā pie Jekaterinodaras. — 81.**

***Krastīnš Kārlis (Viktors)* (1892—1932) — partijas biedrs no 1910. gada. No 1917. g. maija — avīzes «Cīņa» redakcijas loceklis. LSD V kongresā ievēlēts par CK loceklī. 1918. g. nelegāli atgriezās Latvijā, bija viens no 1919. g. janvāra bruņotās sacelšanās vadītājiem. 1919. g. — Padomju Latvijas valdības loceklis un avīzes «Cīņa» redaktors. 1920.—1931. g. — Komunistiskās Internacionālēs Latvijas sekcijas (LKP CK Ārzemju biroja) sekretārs, Latvijas KP CK loceklis. — 382, 413, 435, 452.**

***Krastkalns Andrejs* (1868—1939) — advokāts, reakcionārs buržuāzisks darbinieks. 1917. g. Pagaudu valdība viņu iecēla par Vidzemes guberņas komisāru, taču Rīgas Strādnieku deputātu padome šo norīkojumu atcēla. Bija sagādes ministrs A. Niedras «valdībā» 1919. g. aprīlī. — 75, 76, 81.**

***Krēmers* — vācu zinātnieks. — 273.**

***Kriļenko Nikolajs* (1885—1938) — ievērojams Padomju valsts darbinieks. Pēc Februāra revolūcijas strādāja avīzē «Soldatskaja pravda». II Viskrievijas Padomju kongresā ievēlēts Tautas Komisāru Padomē par kara un jūras lietu komitejas loceklī, vēlāk — augstākais virspavēlnieks. No 1918. g. strādāja padomju tieslietu orgānos. Kopš 1931. g. KSFPR tieslietu tautas komisārs un no 1936. g. PSRS tieslietu tautas komisārs. — 88.**

Krogzemju Mikus — sk. Auseklis (Krogzemis Mīkelis).

***Kronvaldu Atis* (1837—1875) — pedagoģs, valodnieks un publicists, progresīvs jaunlatviešu kustības darbinieks. — 257.**

***Krūmiņš (Pilāts) Jānis* (1894—1938) — revolucionārās kustības dalībnieks, žurnālists, Komunistiskās partijas biedrs no 1912. g. Darbojās LSD Rīgas organizācijā. No 1917. g. jūlija LSD CK loceklis. 1922. g. strādāja nelegālajā partijas darbā buržuāziskajā Latvijā, pēc**

tam mācījās Maskavā. 1932.—1936. g. LKP CK Arzemju biroja sekretārs, 1936.—1937. g. LKP Pagaidu sekretariāta loceklis, vienlaikus strādāja par pasniedzēju Maskavas augstskolās. — 293.

Krupskaja Nadežda (1869—1939) — izcila partijas un padomju valsts darbiniece, Komunistiskās partijas biedre no 1898. g., viena no padomju pedagoģijas izveidotājām, aktīva starptautiskās sieviešu kustības dalibniece. PSRS ZA goda akadēmiķe (1931). V. I. Ļeņina dzīvesbiedre un palīgs. — 432.

Kržižanovskis Gēbs (1872—1959) — Krievijas revolucionārās kustības darbinieks, Komunistiskās partijas biedrs no 1893. g., zinātnieks, enerģētikis, PSRS ZA akadēmiķis (no 1929. g.), Sociālistiskā Darba Varonis (1957. g.). — 53.

Kurcijs Jūlijs (dz. 1877) — buržuāzisks vācu valsts darbinieks, advokāts. 1926.—1929. g. Vācijas saimniecības ministrs, 1929.—1931. g. ārlietu ministrs. — 318.

Kurskis Dmitrijs (1874—1932) — Padomju valsts un partijas darbinieks. Komunistiskās partijas biedrs no 1904. g., 1905.—1907. g. un Oktobra sociālistiskās revolūcijas aktīvs dalibnieks. No 1918. g. augusta — KSFPR tieslietu tautas komisārs. No 1928. g. — PSRS pilnvarotais pārstāvis Itālijā. — 265.

Kuršinskis Andrejs (*Kurcijs*) (1884—1959) — progresīvs rakstnieks, ārsts, kreisā virziena politisks darbinieks, strādnieku legālās preses līdzstrādnieks un kultūras darbinieks buržuāziskajā Latvijā. 1928. g. bija viens no Latvijas Neatkarīgo sociālistu partijas ievērojamākajiem darbiniekiem. — 201, 206.

Kviesis Alberts (1881—1944) — reakcionārs latviešu buržuāzisks politisks darbinieks, advokāts, viens no Zemnieku savienības līderiem. 1921.—1923. g. — iekšlietu ministrs, no 1926. g. — saimīgas priekšsēdētāja vietnieks. 1930.—1936. g. — buržuāziskās Latvijas valsts prezidents. Atbalstīja fašistisko režīmu. — 142.

Laicens Linards (1883—1938) — revolucionārs rakstnieks, legālās strādnieku preses organizētājs buržuāziskajā Latvijā, 1928.—1930. g. izdeva un redīgēja žurnālu «Kreisā Fronte», 1928.—1931. g. bija saimīgas strādnieku un zemnieku frakcijas priekšsēdētājs, bija Starptautiskās revolucionāro rakstnieku apvienības prezidija loceklis. — 212.

Lasals Ferdinands (1825—1864) — vācu sīkburžuāzisks sociālists, nodibināja Vispārējo vācu strādnieku savienību (1863), oportūnisma paveida (lasalisma) dibinātājs Vācijas strādnieku kustībā un Vācijas sociāldemokrātijā. Sarakstījis vairākus sabiedriski politiskus darbus (ipaši par konstitūcijas jautājumiem), kuriem bija paliekoša nozīme. — 263, 391.

Lauva Kārlis (1879—1927) — buržuāzisks politisks darbinieks, 2. saimīgas deputāts, Jaunsaimnieku un sīkgruntnieku partijas pārstāvis. — 182.

Lebedbūrs Georgs (1850—1947) — vācu sociāldemokrāts, 1900.—1918. g. reihstāga loceklis, 1917. g. kļuva par vienu no Vācijas Neatkarīgās sociāldemokrātu partijas vadītājiem. 1933. g. emigrēja uz Sveici. — 201.

Libknehts Kārlis (1871—1919) — izcils vācu un starptautiskās strādnieku kustības darbinieks. Viens no savienības «Spartaks» organizētājiem un vadītājiem, cīnījās pret oportūnismu un militārismu. 1918. g. Novembra revolucionārās laikā kopā ar R. Luksemburgu vadīja vācu strādnieku revolucionāro avangardu, viens no Vācijas Komunistiskās partijas dibinātājiem un Berlīnes strādnieku 1919. g. janvārā sacelšanās vadonis. Pēc sacelšanās apspiešanas kontrrevolucionārī viņu zvēriski nogalināja 1919. g. 15. janvārī. — 359.

Libknehts Vilhelms (1826—1900) — vācu strādnieku kustības un sociāldemokrātijas darbinieks, reihstāga deputāts no 1874. gada. No 1890. g. — avizes «Vorwärts» («Uz priekšu») redaktors. Kārļa Libknehta tēvs. — 156.

Lincs Čārlzs — plantators Virdžīnijas štatā (ASV) 18. gs. Viņa vārdā ir nosaukta zvēriskā izrēķināšanās bez tiesas un izmeklēšanas — Linča tiesa. To izmanto teroristiskas organizācijas, īpaši rasisti cīņā pret nēģieriem un demokrātisko kustību. — 88.

Lindinš Rūdolfs (1887—1941) — sociāldemokrāts meņševiks, publīcists. 1914. g. decembrī izslēgts no LSD kā sociālšovinists. Buržuāziskajā Latvijā — Centrālās zemes ierīcības komitejas loceklis un 1921. g. zemkopības ministra biedrs, viens no Sociāldemokrātu-mazinieku partijas darboņiem, laikraksta «Laukstrādnieks» redaktors. — 147, 302—305, 442.

Loids Dzordzēs Deivids (1863—1945) — angļu valsts darbinieks un diplomāts, liberālu partijas līderis. 1916.—1922. g. — premjerministrs. Viens no bruņotās intervences un blokādes organizētājiem pret Padomju Krieviju 1918.—1920. g. — 117.

Lorencs Klāvs (1885—1975) — sociāldemokrāts meņševiks. Buržuāziskajā Latvijā 1923. g. — darba ministrs. — 204.

Luksemburga Roza (1871—1919) — izcila starptautiskās strādnieku kustības darbiniece, no 1887. g. darbojās Polijas sociāldemokrātijas rindās, pēc 1898. g. — arī Vācijas s.-d., II Internacionālēs kreisā spārna līdere, viena no Vācijas Komunistiskās partijas dibinātājām. Reakcionāri viņu zvēriski noslepkavoja Berlīnē 1919. g. 15. janvārī. — 154.

Lenins Vladimirs Iljičs (1870—1924) — marksisma-ļeņinisma klasikis, K. Marksa un F. Engelsa darba turpinātājs. Padomju Savienības-Komunistiskās partijas un Padomju valsts dibinātājs un vadītājs, visas pasaules darbalaužu skolotājs un vadonis. — 29—33, 35, 36, 41, 43—46, 49—57, 59, 61, 63—66, 69—74, 81, 84, 106—114, 116, 152, 153—164, 166—176, 179, 193, 211—214, 219, 220, 224, 229, 231, 234, 236, 251, 255, 260—262, 264, 265, 270, 271, 273—278, 283, 285, 286, 288, 290, 295—297, 302, 304, 307, 308, 320, 328, 331, 334, 338, 340, 344, 346, 348, 351, 356, 357, 359, 361, 365—376, 379, 380, 382, 383, 389—392, 396, 397, 400, 403—406, 408, 409, 411, 415—419, 421—442, 447.

Magnuss Edvīns (dz. 1888) — Latvijas baltvācu buržuāzisks politisks darbinieks, jurists, kontrrevolucionārās Tautas padomes, Satversmes sapulces un saeimu loceklis. Vairākas reizes bija tieslietu ministrs buržuāziskajās valdībās. — 137, 141, 142.

Makajs (Mackay) Džons Henrijs (1864—1933) — kreiss sīkburžuāzisks vācu dzejnieks un rakstnieks. — 34.

Mangulis Gustavs — cara armijas pulkvedis. Pēc Lielās Oktobra sociālistiskās revolūcijas latviešu strēlnieku pulka, vēlāk divizijas komandieris. Padomju Latvijas armijas Kurzemes—Vidzemes grupas, komandieris. Nodevējs: 1919. g. pārbēdzis pie baltajiem. — 240.

Markss Kārlis (1818—1883) — zinātniskā komunisma pamatlīcējs, ģeniāls domātājs, starptautiskā proletariāta vadonis un skolotājs. — 29, 33—39, 41, 44, 48, 49, 52, 53, 59, 69, 106, 116, 124, 152, 154, 158, 159, 171, 172, 216, 229, 244, 257, 288, 296, 297, 326, 344, 345, 367, 374, 385, 415—420, 422, 423, 427, 429—431, 434, 435, 442, 447.

Martinovs B. (1882—1951) — profesors (no 1918. g.), juridisko zinātņu doktors (no 1940. g.). No 1908. līdz 1950. g. strādāja Petrogradas (Leņingradas) Valsts universitātē un citās mācību iestādēs Leņingradā. Sarakstīja vairakus zinātniskus darbus par cīvilo, agrāro un autora tiesību problēmām. — 157, 267.

Masaks Aleksandrs (1905—1925) — strādnieku jaunietis, fašisma upuris. Atslēdznieka māceklis, sociāldemokrātiskās Strādnieku sporta savienības biedrs. Viņu nogalināja «Nacionālā kluba» fašisti. Masaka nogalināšana izraisīja milzīgu sašutumu Latvijas strādniekos. 1925. g. 22. februārī Masaka bērēs piedalījās vairāk nekā 50 000 Rīgas strādnieku. — 209, 213, 224, 453.

Maslovs Pjotrs (1867—1946) — ekonomists, sociāldemokrāts meņševiks, sarakstījis vairakus darbus agrārajā jautājumā, mēģināja revidēt marksismu. Reakcijas un jauno revolucionāro uzplūdu laikā — likvidators. Pēc Oktobra sociālistiskās revolūcijas uzvaras izbeidza politisko darbību, strādāja pedagoģisku un zinātnisku darbu. No 1929. g. — PSRS ZA īstena locekls. — 229, 416.

Medvedjevs Sergejs (1885—1937) — revolucionārās kustības daļnieks no 1900. gada. 1917. g. no 28. oktobra līdz 14. novembrim viens no 12. armijas Iskosola priekšsēdētājiem (no kreisā bloka). Pilsētu kara laikā politdarbinieks Sarkana jā Armijā. Vēlāk strādāja saimnieciskajā darbā. Par antiparteisku darbību 1921. g. izslēgts no partijas, 1926. g. atjaunots, bet 1933. g. partijas tīrišanas laikā atkal izslēgts. — 88.

Meierovics Zigfrids (1887—1925) — reakcionārs buržuāziskās Latvijas politiķis, viens no Zemnieku savienības vadītājiem, āriņu ministrs un ministru prezidents (no 1921. g. jūnija līdz 1923. g. janvārim un no 1923. g. jūnija līdz 1924. g. janvārim). — 25, 75.

Menders Fricis (1885—1971) — jurists, meņševiku publicists, opertūnistiskās Latvijas SDSP CK priekšsēdētājs (1930—1934) buržuāziskajā Latvijā. — 24, 78, 95, 147, 303, 306, 347, 406, 456, 458.

Mengers Antons (1841—1906) — austriešu jurists, t. s. «juridiskā socialisma» pārstāvis, no 1877. g. — Vīnes universitātes profesors. — 111.

Mērings Francis (1846—1919) — izcils Vācijas strādnieku kustības darbinieks, viens no Vācijas sociāldemokrātijas kreisā spārna līderiem un teorētiķiem, publicists un vēsturnieks. Bija viens no grupas «In-

ternacionāle», vēlāk «Spartaks» vadītājiem. F. Mēringam bija ievērojama loma Vācijas Komunistiskās partijas nodibināšanā. — 388.

Mikhailovskis Nikolajs (1842—1904) — publicists un literatūras kritikis, liberālo narodīku teorētiķis. — 166.

Mikelandželo Buonaroti (1475—1564) — izcils itāliešu tēlnieks, mākslinieks, arhitekts, dzejnieks. — 442.

Miške Vladimirs (1895—1972) — Komunistiskās partijas biedrs no 1911. g. Darbojās LSD Rīgas organizācijā. 1914. g. apcietināts un izsūtīts trimdā. Lielās Oktobra sociālistiskās revolūcijas un pilsoņu kara dalībnieks. 20.—30. gados strādājis vadošā partijas darbā LKP CK Arzemju birojā, bija partijas vēstures pasniedzējs dažādās PSRS augstskolās. No 1944. g. marksimisma-leņinisma katedras vadītājs, profesors LVU. No 1954. g. LKP CK Partijas vēstures institūta direktora vietnieks. — 210.

Molotovs (Skrjabins) Vjačeslavs (dz. 1890) — partijas un Padomju valsts darbinieks. 1921.—1930. g. KK(b)P, VK(b)P CK sekretārs, 1930.—1941. g. PSRS Tautas Komisāru Padomes priekšsēdētājs, vēlāk PSRS Ministru Padomes priekšsēdētāja pirmais vietnieks. 1957. g. izslēgts no PSKP CK par antipartejisku frakcionāru darbību. — 456.

Morics Ernests (1889—1955) — sociāldemokrāts meņševiks. Oportūnistiskās Latvijas SDSP CK loceklis, meņševiku ietekmē esošā Latvijas Arodbiedrību Centrālbiroja sekretārs. — 203.

Mukerdžijs Radha (dz. 1884) — indiešu vēsturnieks. Sarakstīja vairākus darbus Indijas vēsturē. Savos darbos no indiešu nacionālisma pozīcijām atspēkoja daudzus eiropešu vēsturnieku atzinumus, kuri aizskāra indiešu nacionālo pašciešu. — 180.

Musolini Benito (1883—1945) — Itālijas fašistu partijas vadonis (no 1919. g.). 1922. g. izdarija valsts apvērsumu un kļuva par fašistisku diktatoru (1922—1945). Sacēlusies tauta viņu nogalināja. — 139, 178, 186, 315.

Napoleons — Napoleons I (Bonaparts) (1769—1821) — franču karavados un valstsvīrs, imperators (1804—1814 un 1815). — 111, 374, 403.

Nemiers — sk. Bauze Roberts.

Niedra Andrievs (1871—1942) — reakcionārs sabiedriski politisks darbinieks, rakstnieks, mācītājs, 1905.—1907. g. revolūcijas laikā, it sevišķi Lielās Oktobra sociālistiskās revolūcijas laikā, veica kontrrevolucionāru darbību. 1919. g. aprīlī vācu okupācijas režīms iecēla viņu par buržuāziskās «valdības» ministru prezidentu. Vēlāk dzīvoja Vācijā. Vācu fašistu okupācijas laikā atgriezās Latvijā. — 141.

Nonācs Otto (1880—1941) — buržuāziskās Latvijas politisks darbinieks, Jaunzemnieku partijas līderis, no 1929. g. decembra Progresīvās apvienības darbonis. — 134.

Noske Gustavs (1868—1946) — viens no vācu sociāldemokrātijas oportūnistiskajiem līderiem. Līdz pirmajam pasaules karam aizstāvēja militārismu, kara laikā bija sociālšovinists. 1919. g. — Vācijas kara ministrs, organizēja izrēķināšanos ar strādniekiem Berlīnē un

K. Lībknehta un R. Luksemburgas noslepkavošanu. Piedalījās mili-tārās intervences organizēšanā Baltijā. — 368.

Nuroks Markus (1879—1962) — cionists, buržuāzisks politisks darbinieks, saeimas deputāts, buržuāziskās partijas «Misrohi» («Ebreju apvienotais nacionālais bloks») līderis. — 134.

Ojārs — sk. Viksne Pauls.

Oļiņš Edgars Jānis (dz. 1901) — buržuāziskās Latvijas armijas īstnieks, bija kalpojis Kolčaka armijā. 1927. gada 21. janvāri orga-nizēja neizdevušos fašistu puču Valmierā. — 149.

Orlovs Aleksejs (1868—1908) — cara Nikolaja II svītas virsnieks, ģenerālmajors, ķeizarienes personīgās gvardes ulānu pulka koman-dieris. 1905. g. decembri un 1906. g. sākumā vadīja soda ekspediciju Vidzemes ziemelos un austrumos. Orlova vadītās karaspēka daļas ne-žēlīgi izrēķinājās ar revolucionāriem cīnītājiem un lauku darbaļau-dim. — 329.

Ozols Jānis (Zars, Hartmanis) (1878—1968) — viens no LSDSP organizētājiem un avīzes «Cīņa» dibinātājiem, viens no tās pirmajiem redaktoriem. 1900. g. aprīļa sākumā piedalījās V. I. Ļeņina un lat-viešu sociāldemokrātu apspriedē Rīgā. Aktīvs 1905. g. revolūcijas da-libnieks Latvijā, Rīgas strādnieku deputāts II Valsts domē, tās soci-āldemokrātu frakcijas loceklis. 1907. g. emigrēja uz ASV, bija avīzes «Strādnieks» redaktors (1909—1913). — 249.

Pannekuks Antons (1873—1960) — holandiešu sociāldemokrāts, Amsterdamas universitātes profesors. No 1907. g. darbojās Holandes socialdemokrātijas kārījā spārnā. 1918.—1921. g. bija Holandes Ko-munistiskās partijas biedrs, piedalījās Komunistiskās Internacionālēs darbā, tāču centās aizstāvēt «kreiso» oportūnistu platformu. 1921. g. izstājās no partijas un izbeidza politisko darbību. — 154.

Pašukanis Jeveņijs (1891—1937) — ievērojams padomju jurists. PSKP biedrs no 1918. g. No 1936. g. PSRS tieslietu tautas komisāra vietnieks. Sarakstīja vairākus darbus par vispārējo tiesību teoriju, valsts, starptautiskajām tiesībām, tiesību un politisko zinātnu vēsturi. Pašukaņa darbos bija arī daži kļūdaini atzinumi (nepareizi vērtēja tiesību lomu sociālistiskajā sabiedrībā utt.). — 37, 38, 40, 41, 46, 111, 114.

Pauls — sk. Dauge Pauls.

Pauzers Fricis (Skaida) (1902—1938) — revolucionārās kustības da-libnieks, partijas darbinieks. Komunistiskās partijas biedrs no 1920. g. 1927. g. beidzis Rietumtautu komunistisko universitāti Maskavā, līdz 1930. g. strādāja nelegālajā partijas darbā buržuāziskajā Latvijā, bija LKP CK loceklis. 1930.—1933. g. mācījās Sarkānas profesūras institūtā, darbojās LKP CK Ārzenju birojā. 1933.—1935. g. atkal pagrīdes darbā buržuāziskajā Latvijā, vadīja LKP Rīgas orga-nizāciju, redīgēja laikrakstu «Cīņa». Vēlāk strādāja Maskavā, KIĶ. Publicēja daudz rakstu partijas presē. — 150.

Petražickis Ļevs (1867—1936) — viens no kadetu partijas vad-tājiem, jurists un sociologs. No 1899. g. — Pēterburgas universitātes

profesors. I Valsts domes deputāts. Pēc Oktobra sociālistiskās revolūcijas emigrēja uz Poliju. Sarakstījis vairākus darbus par juridiskiem un cītiem jautājumiem. Pārstāvēja tiesību psihologisko teoriju. — 11, 264, 425.

Pilāts — sk. *Krūmiņš* (*Pilāts*) *Jānis*.

Pilsātnieks Jēkabs (1838—1879) — skolotājs, jaunlatviešu domubiedrs. — 257.

Pilsudskis Juzefs (1867—1935) — reakcionārs poļu valstsvīrs. Viens no galvenajiem buržuāziski muižnieciskās Polijas valsts organizētājiem 1918. gadā. Nikns PSRS un komunisma ienaidnieks. 1926. g. izdarīja valsts apvērsumu un nodibināja Polijā fašistisku režīmu. — 139, 140, 178, 320.

Plečkaitis Jeronims (1887—1963) — viens no lietuviešu sociāldemokrātu oportūnistu vadītājiem. 1921.—1927. g. Lietuvas buržuāziskās saeimas deputāts. — 140, 450.

Plenge Johans (dz. 1874) — vācu reakcionārs zinātnieks, profesors; sociologs, ekonomists un filozofs ideālists. — 268.

Pļehanovs Georgijs (1856—1918) — ievērojams krievu un starptautiskās strādnieku kustības darbinieks, pirmais marksisma propagandētājs Krievijā, vēlāk meņševiks. — 389, 391, 419, 432.

Pommers Jānis (1876—1934) — buržuāzisks politisks darbinieks, garīdznieks. 1921.—1934. g. Latvijas pareizticīgās baznīcas arhibīkaps. Saeimas deputāts. — 137.

Podvolockis I. — padomju jurists, rakstīja par vispārējo tiesību teorijas jautājumiem. 1923. g. iznāca viņa grāmata «Marksistiskā tiesību teorija», kura uzrakstīta N. Buharina uzskatu ietekmē par tiesībām. — 268.

Priedkalns Andrejs (1873—1923) — latviešu sociāldemokrāts, ārsts. 1907. g. ievēlēts III Valsts domē, darbojās sociāldemokrātu frakcijā, pieslējās boļševikiem. Boļševiku avīžu «Zvezda» un «Pravda» līdzstrādnieks. 1917. g. pēc Rīgas Padomes pieprasījuma iecelts par Vidzemes gubernas komisāru. Vēlāk izbeidza politisku darbību, no-devās zinātniskam darbam, vadīja bērnu slimnīcu Rīgā. — 76.

Puankarē Reimons (1860—1934) — reakcionārs franču politisks darbinieks, premjerministrs 1912.—1913., 1922.—1924., 1926.—1929. g., Francijas prezidents 1913.—1920. gadā. Franču imperiālisma visagresīvāko aprindu interešu paudējs, nikns PSRS ienaidnieks, viens no galvenajiem bruņotās intervences organizētājiem pret Padomju Krieviju 1918.—1920. gadā. — 204.

Puriškevičs Vladimirs (1870—1920) — muižnieks, monarhists, melnsimtneiks, viens no melnsimtneiciskās «Krievu tautas savienības» dibināšanas iniciatoriem. Kļuva plaši pazīstams ar savām antisemītiskajām runām Valsts domē. Pēc Oktobra sociālistiskās revolūcijas cīnījās pret padomju varu. — 81.

Rādbrūhs Gustavs (1878—1949) — vācu labējais sociāldemokrāts, jurists un valsts darbinieks, profesors. 1921.—1923. g. divas reizes bija Vācijas tieslietu ministrs. — 172.

Rainis (Pliekšāns Jānis) (1865—1929) — izcils latviešu dzejnieks, viens no jaunstrāvnieku kustības vadītājiem, «Dienas Lapas» redaktors (1891—1895), 1905. gada revoliūcijas dalībnieks. 1905. g. decembris emigrēja uz Sveici, 1920. g. aprīli atgriezās buržuāziskajā Latvijā. Latvijas PSR Tautas dzejnieks. — 19, 135, 256, 257—260.

Rancāns Jāzeps (1886—1969) — buržuāzisks politisks darbinieks, garidznieks, profesors. Saeimas deputāts. 1919.—1920. g. sevišķu uzdevumu sūtnis Vatikānā, no 1924. g. Rīgas katoļu biskaps, katoļu garīga semināra rektors. Otrā pasaules kara laikā emigrēja uz rietumvalstīm. — 134.

Ratenaus Valters (1867—1922) — buržuāzisks vācu politisks darbinieks. 1922. g. — Vācijas ārlietu ministrs; 1922. g. parakstīja Rāpalo līgumu ar KSFPR. Viņu nonāvēja nacionālistiskās organizācijas «Konsuls» teroristi. — 55.

Reisners Mihails (1868—1928) — jurists, profesors. No 1903. g. — emigrācijā Vācijā. Rakstīja vācu sociāldemokrātu presē, atbalīstīja boīsevikus. 1905. gadā aizstāvēja LSDSP revolucionāro darbību. Pēc Oktobra sociālistiskās revoliūcijas — KK(b)P biedrs. 1918. g. — Sociālistiskās Sabiedrisko zinātņu akadēmijas prezidija loceklis. Strādāja Tieslietu, vēlak Izglītības tautas komisariātā, bija pasniedzējs Sarkanās Armijas Kara akadēmijā. Mēģināja tieslietu zinātnē eklektiski savienot marksisma un psiholoģiskas tiesību doktrīnas elementus. — 40, 425.

Renners Kārlis (Springers, Rūdoljs Karners) — (1870—1950) — austriešu labējo sociāldemokrātu līderis un teorētikis, viens no buržuāziski nacionālistiskas «kulturāli nacionālas autonomijas» teorijas autoriem. 1919.—1920. g. — Austrijas kanclers, 1945.—1950. g. — Austrijas prezidents. — 59, 111—113, 264.

Rivass — 1650. gadā Anglijas republikas vēstnieka Madridē A. Ešema sekretārs. — 119.

Robespjērs Maksimiliāns (1758—1794) — 18. gs. Francijas buržuāziskās revoliūcijas izcils darbinieks, jakobiņu vadonis, revolucionārās valdības vadītājs. — 70.

Rozīņš Fricis (Āzis) (1870—1919) — jaunstrāvnieks, viens no pirmajiem latviešu marksistiem, publicists. Aktīvs 1905.—1907. g. un Oktobra sociālistiskās revoliūcijas dalībnieks. Iskolata priekšsēdētājs, LSD CK loceklis, 1918. g. — KSFPR nacionālo lietu tautas komisāra vietnieks un VCĪK Prezidija loceklis. 1919. g. Padomju Latvijas zemkopības komisārs. — 235, 245, 246, 300, 391, 409, 420, 426, 427, 436.

Rubulis Jānis (1893—1960) — buržuāzisks politisks un sabiedisks darbinieks. Bijis Satversmes sapulces un saeimu loceklis, viens no buržuāziskās partijas «Latgales demokrātisko zemnieku apvienība» (vēlāk «Latgales zemnieku progresīvā apvienība») līderiem, Valsts zemes bankas valdes loceklis. — 134.

Rudēvics Ansis (1890—1974) — 1918.—1934. g. viens no oportūnistiskās Latvijas SDSP vadītājiem, 1923.—1929. g. — tās priekšsēdētājs, Satversmes sapulces un saeimas deputāts, 1926.—1928. g. — tautas labklājības ministrs. No 1935. g. — nelegālās Latvijas sociālistiskās strādnieku un zemnieku partijas priekšsēdētājs, cīnījās par

vienotu fronti ar LKP. No 1940. g. — LKP, VK(b)P biedrs, kopš jūlijā strādāja «Cīpas» redakcijā. 1945.—1955. g. — atbildīgā padomju darbā Rīgā. Kopš 1955. g. personālais pensionārs. Sarakstīja vairākus darbus («Menševisma bankrots Latvijā (1903—1944)», R., 1957; «Kas bija Latvijas buržuāziskā demokrātija», R., 1959; «Fašistiskā diktatūra Latvijā (1934—1940)», R., 1961 u. c.), kuros atmaskoja oportūnistiskās LSDSP pretautisko politiku. — 197, 203, 204, 224, 456, 458.

Rūķītis — sk. *Dzenis Osvalds*.

Rumbergs Jēkabs — mācītājs. 1874. g. atbrauca no Vācijas uz Rīgu, bija Rīgas latviešu baptistu draudzes priekšnieks. 1883. g. organizēja Āgenskalna baptistu draudzi Pārdaugavā un līdz 1890. g. bija tās mācītājs. — 133.

Sako Nikolo (1891—1927) — itāliešu strādnieks. 1908. g. emigrēja uz ASV. Kopā ar Vanceti nepatiesi apvainots kasiera un tā apsardzes nogalināšanā 1920. g. 15. aprīlī. Neskatoties uz pasaules progresīvās sabiedrības protestu, ASV Augstākā tiesa 1926. g. piespieda nāves sodu. Spriedumu izpildīja 1927. g. 23. augustā. — 101.

Saleils R. — franču zinātnieks, profesors, lasīja civiltiesību kursu Parīzes universitātē Juridiskajā fakultātē. — 42.

Saltikovs-Sčedrins Mihails (1826—1889) — izcils krievu rakstnieks, satīriķis, revolucionārais demokrāts. — 284.

Sanjaks (Sagnac) *Filips* (1868—1954) — franču vēsturnieks. 1935. g. Sorbonā noorganizējis Lielās Franču buržuāziskās revolūcijas pētišanas centru. Buržuāziski liberālā virziena pārstāvis. — 35.

Skalbe Kārlis (1879—1945) — rakstnieks. No 1901. g. skolotājs, 1905. g. piedalījās revolucionārā kustībā. 1906.—1909. g. emigrācijā. Pret Lielo Oktobra sociālistisko revolūciju nostājās naidīgi. Vēlāk buržuāzisks nacionālists. Buržuāziskajā Latvijā strādāja «Jaunāko Ziņu» redakcijā, vācu fašistu okupācijas laikā — žurnālā «Latvju Mēnešraksts». Miris emigrācijā. — 204, 221.

Skujenieks Marģers (1886—1941) — sociāldemokrāts meņševiks (izslēgts no LSD 1918. g.), vēlāk ekstrems buržuāziskais nacionālists, oportūnistiskās Latvijas SDSP biedrs, 1921. g. nodibināja labējo Sociāldemokrātu-mazinieku partiju, no 1929. g. buržuāziskās «Progresīvās apvienības» līderis. Buržuāziskās Latvijas Statistikas pārvaldes priekšnieks, vairākas reizes ministrs, ministru prezidents (1926—1928 un 1931—1933). Atbalstīja fašistisko 1934. g. 15. maija apvērsumu un fašistiskās diktatūras laikā bija ministru prezidenta vietnieks (1934—1938). — 56, 78, 94, 134, 137, 139, 146, 252, 278, 304.

Smits Ādams (1723—1790) — angļu ekonomists, viens no angļu klasiskās buržuāziskās politiskās ekonomijas pamatlīcējiem. — 49.

Solons (VI gs. p. m. ē.) — Atēnu likumdevējs ģints iekārtas sairšanas laikmetā senajā Grieķijā. — 455.

Soms (Kaufmanis) *Kārlis* (1894—1937) — partijas un Padomju valsts darbinieks, žurnālists. Komunistiskās partijas biedrs no 1910. g. 1914. g. kooptēts par LSD CK locekli. Lielās Oktobra sociālistiskās

revolūcijas dalībnieks Harkovā. 1919. g. LKP Rīgas komitejas un Rīgas Strādnieku deputātu padomes priekšsēdētāja vietnieks. No 1920. g. — LKP CK Ārzemju biroja loceklis, strādāja PSRS partijas un saimnieciskajā darbā. Sarakstījis vairākus darbus par agrāro jaustājumu Latvijā, nepamatoti vēršas pret LKP agrāro politiku, pret P. Stučkas darbiem par agrāro jaustājumu. — 382, 383, 390, 391, 393, 396, 405, 406, 408, 409, 412—443.

Speranskis — 12. armijas Iskosola loceklis līdz Lielajai Oktobra sociālistiskajai revolūcijai. — 88.

Sprūde Jānis (dz. 1864) — sabiedrisks darbinieks, jaunstrāvnieks, ārsts. 1894. g. beidzis Tērbatas universitātes Medicīnas fakultāti. Buržuāziskajā Latvijā strādāja par ārstu Liepājā. Bija Latvijas Sarkanā Krusta slimnīcas direktors. — 235.

Staļins (Džugašvili) Josīfs (1879—1953) — viens no Komunistiskās partijas, Padomju valsts, starptautiskās komunistiskās un strādnieku kustības vadītājiem, ievērojams marksisma-leņinisma teorētiķis un propagandists. Viņa darbības vispusīgs vērtējums dots PSKP CK 1956. g. 30. jūnija lēnumā «Par personības kulta un tā seku pārvarēšanu». — 271, 279, 371, 372, 417, 443.

Stiba — sk. *Strautīņš Alberts (Citrons)*.

Stolipins Pjotrs (1862—1911) — cara Krievijas valsts darbinieks. No 1906. g. — Ministru Padomes priekšsēdētājs un iekšlietu ministrs. Ar viņu vārdu saistīts politiskās reakcijas laiks (1907—1910). Cenšoties radīt patvaldībai atbalstu laukos, izdeva agrāro likumu kulaku interesēs. Esers Bogrovs Kijevā Stolipinu nogalināja. — 247, 401 410.

Strautīņš Alberts (Citrons) (1896—1937) — partijas darbinieks. Komunistiskās partijas biedrs no 1924. g. No 1927. g. nelegālajā partijas darbā buržuāziskajā Latvijā, kooptēts LKP CK. 1929.—1931. g. LKP CK sekretārs. 1931.—1932. g. LKP CK Ārzemju biroja sekretārs. Strautīņš pieļāva sektantiska rakstura kļūdas: noliedza nepieciešamību komunistiem darboties reformistiskās arodbiedrībās u. c. legālās strādnieku organizācijās, sadarboties ar sīkburžuāziskiem demokrātiem ciņā pret fašisma un kara draudiem u. c. — 398.

Strūve Pjotrs (1870—1944) — buržuāzisks ekonomists un publicists. 90. gados — ievērojams «legālā marksisma» pārstāvis, vēlāk viens no kadetu partijas lideriem, Krievijas imperiālisma ideologs. Pēc Oktobra sociālistiskās revolūcijas padomju varas pretinieks, baltemigrants. — 156, 172.

Stučka Dora (1870—1950) — revolucionārās kustības dalībniece, Raiņa māsa un Pētera Stučkas dzīvesbiedre. — 256, 257—259.

Stučka Pēteris (1865—1932) — 30, 40, 43, 120, 185, 199, 258, 264, 412, 414, 417—420, 422, 423, 425, 426, 430, 431, 434, 437—439, 441, 442.

Sverdlovs Jakovs (1885—1919) — izcils Komunistiskās partijas un Padomju valsts darbinieks. Partijas biedrs no 1901. g. Par revolucionāro darbību pavadījis 12 gadus cietumā un trimdā. No 1917. g. aprīļa — KSDS(b)P CK loceklis. Pēc Oktobra sociālistiskās revolūcijas — VCIK priekšsēdētājs. — 334, 440.

Svinhuvuds Pers Evinds (1861—1944) — somu reakcionārs politisks darbinieks. No 1917. g. novembra līdz 1918. g. maijam Somijas premjerministrs, 1918. g. maijā—decembrī valsts galvas (reģenta) vietas izpildītājs. Viens no kontrrevolucionārā terora vadītājiem 1918.—1919. gadā. 1930.—1931. g. atkal premjerministrs. 1931.—1937. g. valsts prezidents. — 455.

Šablins — sk. *Kabakčievs Hristo*.

Šafirs — padomju zinātnieks, 20. gados rakstīja par agrārajām problēmām. Nepamatoti kritizēja P. Stučkas uzskatus agrārajā jau-tājumā. — 434.

Šcedrins — sk. *Saltikovs-Šcedrins Mihails*.

Sekspīrs Viljams (1564—1616) — izcils angļu dramaturgs un dzejnieks. — 146.

Šilfs-Jaunzems Jānis (1891—1921) — partijas darbinieks, revolucionārās kustības dalībnieks. Komunistiskās partijas biedrs no 1908. gada. LSD IV kongressā ievēlēts LSD CK. 1919. g. vienlaikus bija LKP CK un Padomju Latvijas valdības sekretārs. Buržuāziskajā Latvijā no 1919. g. maija vadīja partijas nelegālo darbu, bija LKP CK sekretārs un «Cīnas» redaktors. 1921. g. maijā buržuāziskās varas iestādes viņu apcietināja un pēc lauka kara tiesas sprieduma no-šāva Rīgas centrālcietumā. — 23, 98, 338.

Šimanis Pauls (1876—1944) — buržuāzisks baltvācu publicists un politisks darbinieks, jurists. No 1919. gada Vācu-Baltijas demokrātiskās partijas priekšsēdētājs, 1919.—1933. g. avizes «Rigasche Rundschau» galvenais redaktors. Buržuāziskās Tautas padomes, Satver-smes sapulces un saeimu deputāts, vācu frakcijas līderis. — 134—137, 141, 143, 203.

Šlēzingers — vācu zinātnieks, profesors. — 275.

Špans Otmars (dz. 1878) — no 1909. g. Viņē politiskās ekonomijas un statistikas profesors. Rakstīja par sociāliem jautājumiem, vērsās pret marksismu. — 268.

Tomā Albērs (1872—1932) — franču labējais sociālists. No 1910. g. — sociālistu frakcijas līderis parlamentā. Pirmā pasaules kara laikā — sociālšovinists. Pēc 1917. g. Februāra revolūcijas at-brauca uz Krieviju agitēt par kara turpināšanu. 1919. g. — viens no Bernes (II) Internacionāles organizētājiem. — 186.

Trasuns Jēzups (1898—1978) — buržuāzisks politisks darbinieks. Satversmes sapulces un saeimu loceklis, viens no buržuāziskās partijas «Latgales Progresīvā tautas apvienība» līderiem. Latvijas bankas padomes loceklis un Latgales lākušaimnieku centrālā kooperatīva valdes priekšsēdētājs. — 134.

Treimanis Jēkabs (Jēpīlis) (1875—1924) — revolucionārās kustības dalībnieks. Komunistiskās partijas biedrs no 1901. g. 1897.—1906. g. mācījies Rīgas Politehniskajā institūtā. Bija Baltijas Latviešu sociāldemokrātiskās strādnieku organizācijas vadības komitejas loceklis, piedalījās LSDSP nodibināšanā. Organizēja pirmās nelegālās tipogrāfijas, kā arī marksistiskās literatūras iesūtīšanu Latvijā no ārziemēm. Piedalījās pirmo uzsaukumu un «Cīnas» 1. nr-a iespiešanā. LSDSP I un II kongresa delegāts. Aktīvi piedalījās 1905.—1907. g.

revolūcijā. 1907. g. notiesāts mūža nometinājumā Sibīrijā. 1918.—1920. g. partizānu vienibās cīnījas pret baltgvardiņiem **Jeņisejas gubernā**, vēlak turpat strādāja saimnieciskajā darbā. — 254.

Treimanis — oportūnistiskās Latvijas Sociāldemokrātiskās strādnieku partijas loceklis, publicējās Latvijas SDSP orgānā **«Jaunais Laiks»**. — 209, 210.

Trockis (Bronšteins) Levs (1879—1940) — KSDSP biedrs no 1897. g., meņševiks. 1917. g. KSDS(b)P VI kongresā tika uzņemts bolševiku partijā. Pēc Oktobra sociālistiskās revolūcijas — Ārlietu tautas komisārs, Kara un jūras lietu tautas komisārs, Republikas Revolucionārās kara padomes priekšsēdētājs. Vairākkārt uzstājās pret partijas generāllīniju, sociālisma celtniecības pretinieks. 1927. g. par antiparteisku darbību izslēgts no partijas, 1929. g. par pretpadomju darbību izraids no PSRS, un 1932. g. viņam tika atņemta PSRS pavalstniecība. — 270.

Tvens Marks (1835—1910) — izcils amerikāņu rakstnieks. — 442.

Ulmanis Kārlis (1877—1942) — reakcionārs politisks darbinieks, agronomis, viens no Latviešu Zemnieku savienības līderiem. 1918.—1920. g. buržuāziskās Pagaīdu valdības galva, vairākkārt (1920—1921, 1925—1926, 1931, no 1933) bija ministru prezidents, no 1934. g. 15. maija līdz 1940. g. 19. jūnijam fašistiskais diktators. — 144, 177, 184, 186, 206, 214, 215.

Upīts Andrejs (1877—1970) — LPSR Tautas rakstnieks (1943) un valsts darbinieks. Filoloģijas zinātņu doktors (1945), Latvijas PSR ZA akadēmikis (1946), Sociālistiskā Darba Varonis (1967). Komunistiskās partijas biedrs no 1917. g. 1897.—1909. g. strādāja par skolotāju. Kopš 1909. g. pievērsies tikai literatūrai un žurnālistikai. 1940.—1951. g. LPSR Augstākās Padomes Prezidija priekšsēdētāja vienīks. — 389.

Ustrjalovs Nikolajs (1890—1938) — krievu politisks darbinieks, no 1917. g. — kadets, publicists. No 1920. g. — emigrācijā, Harbinā viens no smenovehiešu ideoloģiem. 1935. g. atgriezās PSRS. — 266.

Valdemārs Augustins (1883—1942) — reakcionārs buržuāzisks Lietuvas politiķis, fašists. Viens no 1926. g. valsts apvērsuma organizatoriem. 1926.—1929. g. fašistiskās valdības vadītājs un ārlietu ministrs. — 140.

Valdemārs Krišjānis (1825—1891) — sabiedriski politisks darbinieks, viens no jaunlatviešu kustības vadītājiem, publicists. Savos rakstos vērsās pret vācu muižnieku privileģijām, pret latviešu zemnieku feodālo ekspluatāciju. Aicināja latviešus un igauņus pievērsties jūrniecībai, celt nacionālo kultūru. — 257.

Valters Mikelis (1874—1968) — reakcionārs buržuāzisks publicists un politiķis. Jaunībā rakstīja **«Dienas Lapā»** (1894—1895), 1897. g. emigrēja uz ārzemēm, kur uzturējās līdz 1917. g. Sākumā pieslējās sīkburžuāziskajai Latviešu sociāldemokrātu savienībai, pēc tam — buržuāzisks nacionālists. 1918. g. — **Ulmaņa valdības** iekš-

lietu ministrs, vēlāk diplomāts, aktīvi atbalstīja Ulmaņa fašistisko režīmu. — 299.

Vanags Pēteris (dz. 1867) — Galvenās cietumu pārvaldes priekšnieks buržuāziskajā Latvijā. — 142.

Vanceti Bartolomeo (1888—1927) — itāliešu strādnieks. Kopā ar Sako nepatiesi apvainots kasiera un tā apsardzes nogalināšanā 1920. g. 15. aprīlī. Neskatoties uz pasaules progresīvās sabiedrības protestu, ASV Augstākā tiesa 1926. g. piesprieda nāves sodu. Spriedumu izpildīja 1927. g. 23. augustā. — 101.

Vandervelde Emils (1866—1938) — belģu politisks darbinieks, jurists, labējais sociālists, viens no II Internacionālēs līderiem. 1914. g. 4. augustā iestājās Belģijas buržuāziskajā valdībā (līdz 1937. g. bija tieslietu, ārieti u. c. ministrs). Pret Lielo Oktobra sociālistisko revolūciju izturējās naidīgi, aktīvi atbalstīja militāro intervenci, veicināja II Internacionālēs atjaunošanu, cīnījās pret sociālistu un komunistu vienotās antifašistiskās frontes radīšanu. — 51, 54.

Varga Jevgenijs (Eižens) (1879—1964) — padomju ekonomists, PSRS ZA akadēmīkis (no 1939. g.), Komunistiskās Internacionālēs darbinieks. Līdz 1919. g. dzīvoja Ungārijā, bija Ungāru sociāldemokrātiskās partijas darbinieks. Ungārijas Padomju republikā bija finansu tautas komisārs, vēlāk Tautas Saimniecības Padomes priekšsēdētājs. Pēc Padomju varas krišanas Ungārijā emigrēja uz Padomju Krieviju. PSKP biedrs no 1920. gada. 1927.—1947. g. vadīja PSRS ZA Pasaules saimniecības un pasaules politikas institūtu. — 409.

Vasmanis E. — mācītājs, 1883. gadā Rīgas baptistu draudzes priekšnieks. — 133.

Veinbergs Fridrihs (1844—1924) — jurists, reakcionārs politikis un publicists, «Rīgas Avizes» izdevējs un redaktors (1902—1915). Cara patvaldības aizstāvis. 1918. g. sadarbojās ar vācu okupantu varas iestādēm, visu savas darbības laiku nikni apkaroja progresīvus un revolucionārus centienus. — 93, 242.

Vergilijs Publijs Marons (70—19 p. m. ē.) — romiešu dzejnieks. Viņa darbi ir romiešu klasiskās dzejas virsotne. — 315.

Vesmanis Fridrihs (Blēdis) (1875—1942) — sabiedrisko darbību sākot — jaunstrāvnieks, 1899. g. kopā ar F. Roziņu emigrēja uz Londonu, piedalījās mēnešrakstu «Latviešu Strādnieks» un «Sociāldemokrāts» izdošanā. 1904. g. atgriezās Latvijā, piedalījās LSDSP preses izdošanā. Vēlāk pieslējās meņševikiem, kļuva par oportūnistu. Advokāts Jelgavā. 1920. g. bija buržuāziskās Latvijas Satversmes sapulces loceklis. 1922.—1925. g. saeimas priekšsēdētājs. 1925.—1932. g. buržuāziskās Latvijas vēstnieks Londonā, pēc tam senators. — 25, 133.

Viksne Pauls (1894—1941) — publicists, literatūras kritikis, Komunistiskās partijas biedrs no 1912. gada. Lielās Oktobra sociālistiskās revolūcijas dalībnieks, Cēsu aprīņķa milicijas un Sarkanās gvardes priekšnieks. No 1918. g. dzīvoja Maskavā, strādāja laikrakstā «Cīgas Balss», žurnālos «Sarkanā Zvaigzne», «Jauni Ceļi», «Celtne». No 1933. g. Sarkanās profesūras Partijas vēstures institūta mācību daļas vadītājs. — 407, 409, 410.

Viktors — sk. Kraslīš Kārlis.

Vilhelms — Vilhelms II (Hohencollerns) (1859—1941) — pēdējais Vācijas ķeizars un Prūsijas karalis (1888—1918). Viņu gāza 1918. g. Novembra revolūcija. — 315.

*Vilks Jānis (1893—1983) — revolucionārās kustības **dalībnieks**, partijas un padomju darbinieks, pedagoģs. Komunistiskās partijas biedrs no 1912. g. 1916. g. kooptēts LSD CK. Aktīvs Lielās Oktobra socialistiskās revolūcijas dalībnieks. 1919. g. LKP Cēsu aprīņķa komitejas un Cēsu aprīņķa Izpildu komitejas priekšsēdētājs. Vēlāk **politdarbinieks** Sarkana jā Armijā. No 1921. g. pedagoģiskajā **darbā** dažādās augstskolās Maskavā, no 1944. g. — Rīgā. Kopš 1963. g. personālais pensionārs. — 394.*

*Vite Sergejs (1849—1915) — cara Krievijas valsts **darbinieks**, pārliecināts patvaldības piekritējs, viens no 1905.—1907. g. revolūcijas apspiešanas organizētājiem, Ministru padomes priekšsēdētājs (no 1905. g. oktobra līdz 1906. g. aprīlim), veicināja **kapitālisma** attīstību Krievijā un pastiprināja tās atkarību no Rietumu **imperiālistiskajām** lielvalstīm. — 252.*

Višņa Jānis (dz. 1891) — viens no oportūnistiskās Latvijas SDSP vadošajiem darboņiem, Satversmes sapulces un saeimu loceklis. — 196.

Voikovs Pēteris (1888—1927) — Krievijas revolucionārās kustības dalībnieks. Komunistiskās partijas biedrs no 1917. gada. Viens no Jekaterinburgas (Sverdlovska) boļševiku organizācijas vadītājiem cīnās par Padomju varu. No 1924. g. PSRS pilnvarotais pārstāvis Polijā. Baltgvardu teroristi viņu nogalināja. — 120.

Voltērs Fransuā Mari Aruē (1694—1778) — franču rakstnieks, publicists, vēsturnieks un filozofs. Viens no izcilākajiem buržuāziskās apgaismošanas darbiniekiem 18. gs. Francijā. — 110, 263.

Vorovskis Vaclavs (1871—1923) — revolucionārs, partijas un valsts darbinieks, diplomāts, publicists. Komunistiskās partijas biedrs no 1894. gada, boļševiku preses līdzstrādnieks, literatūras kritikis. No 1917. g. Padomju valsts vēstnieks Skandināvijas valstīs, no 1921. g. — pilnvarotais pārstāvis Itālijā. Baltgvardi viņu nogalināja Lozannā. — 120.

*Zandreiters Eduards (1885—1938) — revolucionārās kustības **dalībnieks**, partijas darbinieks. Komunistiskās partijas biedrs no 1902. gada. 1919. g. — Padomju Latvijas būvju un sabiedrisko darbu komisārs. Pēc buržuāziskās kundzības nodibināšanas Latvijā — LKP CK Biroja loceklis, ierīkoja un pārzināja pagrīdes tipogrāfijas, vadīja laikraksta «Cīna» iespiešanu. 1930. g. nelegāli izbrauca uz PSRS, veica sabiedrisko darbu. — 197, 382.*

Zemgals Gustavs (1871—1939) — jurists, viens no latviešu buržuāzijas līderiem. 1917. g. — bankas direktors. Rīgas pilsētas galva. 1927.—1930. g. — buržuāziskās Latvijas prezidents. — 134, 135.

Ziemelis A. — oportūnistiskās Latvijas Sociāldemokrātiskās strādnieku partijas loceklis. — 306.

Zombarts Verners (1863—1941) — vācu buržuāzisks ekonomists un sociologs, vācu imperiālisma ideologs. Politiskās darbības sākumā

bija sociālliberālis ar noslieci uz marksismu, vēlāk kļuva par atklātu marksisma pretinieku. — 268.

Zeļabovs Andrejs (1851—1881) — revolucionārais narodnīks. Viens no «Narodnaja voja» («Tautas griba») vadītājiem, tās kara, strādnieku un studentu organizāciju nodibinātājs un vadītājs, «Narodnaja voja» Izpildu komitejas loceklis, «Rabočaja gazeta» («Strādnieku avize») redaktors. Organizēja atentātu pret Aleksandru II 1881. g. martā. Krita patvaldības rokās, pakārts Pēterburgā 1881. g. 3. aprīlī. — 368.

Žilinskis Jēkabs (Zirnītis Jānis) (1884—1939) — revolucionārās kustības dalībnieks, partijas un padomju darbinieks. Komunistiskās partijas biedrs no 1903. g. 1905.—1907. g. revolūcijas laikā profesionāls revolucionārs. Par revolucionāro darbību vairākkārt arestēts, 1909. g. notiesāts katorgā. Pēc Februāra revolūcijas atgriezās Rīgā. 1918. g. pārzināja LSD nelegālo iespiešanas tehniku. 1919. g. LKP CK Preses biroja vadītājs. No 1919. g. vidus bija LKP CK pārstāvis Lietuvas KP CK, no 1921. g. darbojās Vācijas KP. Vienlaikus Komunistiskās Internacionāles Latvijas sekcijas un LKP CK pārstāvis Rietumeiropā. Vēlāk strādāja padomju diplomātiskajā darbā Berlinē un Londonā, no 1927. g. — padomju darbā Padomju Savienībā. — 254.

PERIODISKO IZDEVUMU RĀDITĀJS

«*Altases*» — marksistisku rakstu krājumi, iznāca Pēterburgā (1907—1908) izdevniecības «Dzirkstele» izdevumā P. Stučkas redakcijā, pavisam 2 numuri. Trešais numurs, kas bija veltīts K. Marksā piemiņai, tika salikts, bet tipogrāfijas ipašnieki, baididamies no krājuma konfiskācijas, atteicās to iespiest. — 297.

«*Boļševik*» — sk. «*Kommunist*».

«*Brīvā Zeme*» — buržuāziskās Latviešu zemnieku savienības orgāns. Latvijas budžu reakcionāra, nacionālistiska dienas avize, iznāca Rīgā 1919.—1940. g. Pēc 1934. g. fašistiskā apvērsuma «*Brīvā Zeme*» ieguva noteicošo lomu buržuāziskajā presē. — 135, 145, 146, 177.

«*Brīvais Strēlnieks*» — Latviešu strēlnieku pulku apvienotās padomes Izpildu komitejas (Iskolastrela) laikraksts, iznāca 1917. gadā no 10. (23.) aprīla 3 vai 4 reizes nedēļā, vēlāk ik dienas Rīgā, no 23. augusta Cēsis, kur 26. augustā (8. septembrī) Pagaidu valdība to aizliedza izdot, pēc tam iznāca ar nosaukumu «*Latvju Strēlnieks*», no 31. oktobra (13. novembra) atkal ar agrāko nosaukumu Valkā. Pēc evakuācijas no Latvijas apvienojās ar «*Cīņu*» un 1918. gadā no 19. marta līdz 30. aprīlim iznāca Maskavā ar nosaukumu «*Cīņa un Brīvais Strēlnieks*». — 78, 79, 298.

«*C. B.*» — sk. «*Cīņas Biedrs*».

«*Celš*» — Kurzemes Arodbiedrību Centrālbiroja nedēļas laikraksts, iznāca Liepājā no 1927. g. septembra. Buržuāziskās Latvijas valdība 1928. g. jūlijā laikrakstu konfisceja. Laikraksts aicināja strādniekus apvienoties cīnai pret buržuāzisko diktatūru, pret fašisma draudiem, atmaskoja oportūnistiskās Latvijas SDSP lideru izligšanas politiku ar buržuāziju. — 144, 453.

«*Cīņa*» — viena no vecākajām komunistiskajām avīzēm mūsu zemē un visā pasaule, iznāk kopš 1904. g. marta. Buržuāziskajā Latvijā iznāca nelegāli. «*Cīņas*» redakcijā strādāja P. Stučka, J. Danielskis, J. Bērziņš (Andersons), R. Bauze, R. Neilands, K. Kauliņš, K. Krastiņš, F. Pauzers, R. Salna u. c. Pēc fašistiskā režīma krišanas Latvijā 1940. g. jūnijā «*Cīņa*» sāka iznākt legāli kā LKP CK un Rīgas komitejas orgāns. Tagad «*Cīņa*» ir LKP CK, Latvijas PSR Augstākās Padomes un Ministru Padomes orgāns, dienas avize. Apbalvota ar Darba Sarkanā Karoga ordeni (1954) un Oktobra Revolūcijas ordeni (1974). — 21, 22, 97, 98, 100, 201, 236, 242, 243, 245, 247, 251, 252, 254—256, 297, 300, 409, 438.

«*Ciņas Biedrs*» — teorētisks LKP žurnāls, iznāca Maskavā (1920—1935), pavisam 130 numuri, 1920. g. no marta līdz decembrim bija LKP CK Ārzemju biroja, no 1921. g. janvāra līdz 1934. g. martam Komunistiskās Internacionālēs Latvijas sekcijas, no 1934. g. jūlija līdz 1935. g. decembrim LKP (Komunistiskās Internacionālēs sekcijas) izdevums. Redkolēģijā darbojās R. Endrups, J. Krūmiņš (Pilāts), K. Krastiņš, K. Pečaks, P. Stučka u. c. Žurnāls vispusīgi apgaismoja LKP teorētiskos, organizatoriskos, stratēģijas un taktikas jautājumus. Žurnālu nelegāli ievēda un izplatīja buržuāziskajā Latvijā. — 19, 21, 24, 25, 26, 27, 47, 99, 100, 140, 145, 210, 214, 226, 227, 237, 256, 276, 300, 304, 374, 381, 384, 395, 409, 412, 425, 431, 432, 450.

«*Darbs un Maize*» — buržuāziskās Latvijas saeimas Strādnieku un zemnieku frakcijas dienas avize. Iznāca Rīgā no 1928. g. novembra līdz 1929. g. maijam. Laikraksts atmaksjo buržuāzijas politiku, sociāldemokrātu līderu nodevību, informēja par šķiru cīņu Latvijā un ārzemēs, propagandēja sociālisma celtniečības sasniegumus PSRS. Ar buržuāziskās tiesas lēmumiem tā izdošanu vairākkārt apturēja, tomēr avize turpināja iznākt ar izmainītu nosaukumu. No 1929. g. 5. februāra līdz 24. aprīlim iznāca kā «Strādnieku darbs un Maize». Faktiskie redaktori A. Deglavs, E. Sudmalis, L. Laicens. — 243.

«*Dienas Lapa*» — pirmā demokrātiskā latviešu dienas avize, iznāca Rīgā no 1886. līdz 1905. gadam. 1888.—1891. g. un 1895.—1897. g. «*Dienas Lapas*» redaktors bija P. Stučka, 1891.—1895. g. J. Pliekšāns — Rainis. 1893.—1897. g. «*Dienas Lapa*» bija Jaunās strāvās organizatoriskais centrs un sekmīgi propagandēja sociālisma idejas. 1897. g. cara valdība avīzes izdošanu pārtrauca uz 8 mēnešiem. Pēc tam no 1898. g. avīzē pauda sīkburžuāziskus eklektiskus uzskatus. Pēc 1905. g. 17. oktobra «*Dienas Lapa*» kūst par sociāldemokrātisku izdevumu (tās redaktors — J. Jansons-Brauns). 1905. g. 20. decembri generālgubernatoris avizi aizliedza izdot. — 325, 388.

«*Deutsche Allgemeine Zeitung*» («Vācu Vispārējā Avīze») — reakcionāra buržuāziska dienas avize. Iznāca Vācijā no 1861. g. līdz 1945. g. (līdz 1919. g. saucās «Norddeutsche Allgemeine Zeitung» («Ziemelvācu Vispārējā Avīze»). Līdz 1918. gada Novembra revolūcijai valdības oficjozs. — 135.

«*Imantas Gars*» — fašistiskās organizācijas «Latvju nacionālistu klubs» avize. Iznāca 1925. g. martā. Pēc divu numuru iznākšanas tika pārdēvēta par «Brivo Imantas garu». — 138.

«*Iskra*» («Dzirkstele») — pirmā Viskrievijas nelegālā marksistiskā avīze ārzemēs. Tās organizators un iedvesmotājs bija V. I. Lenīns. Avīze iznāca Leipcigā, Minhenē, Londonā, Ženēvā (1900—1905). Pēc KSDSP II kongresa avīzi ar 52. numuru savās rokās sagrāba meņševiki.

Leņiniskās «*Iskras*» redakcijai bija cieši sakari ar Latviju, caur Latviju gāja arī viens no ceļiem «*Iskras*» iesūtīšanai Krievijā. «*Iskra*» sekmeja vietējo sociāldemokrātisko organizāciju, arī LSDSP, izveidošanos un nostiprināšanos. — 156.

«*Jaunais Laiks*» — mēnešraksts, oportūnistiskās Latvijas SDSP orgāns. Iznāca no 1918. g. 1. maija. Redaktors F. Cielēns. 1930. g. apvienojās ar žurnālu «*Domas*». — 207, 209.

«*Jaunākās Ziņas*» — veikalnieciska buržuāziska dienas avīze. Iznāca Rīgā no 1911. g. līdz 1940. g. Avīzi nodibināja un vadīja A. Benjamiņš, izdevēja E. Benjamiņa. «*Jaunākās Ziņas*» ieturēja reakcionāru politiku, tācu centās maskēties ar demokrātismu un objektivitati. Lai iegūtu popularitāti, izdevēji centās iesaistīt ievērojamākos rakstniekus, zinatniekus un sabiedriskos darbiniekus. — 91, 143, 196, 203, 204, 221.

«*Kommunist*» («*Komunists*») — PSKP CK teorētisks un politisks žurnāls. No 1924. g. aprīļa līdz 1952. g. novembrim iznāca ar nosaukumu «*Bolševik*» («*Bolševiks*»). Žurnāls iepazistina ar marksisma-ļēninisma klasiku teorētisko mantojumu, publicē rakstus par marksistiski ļēninisko filozofiju, politekonomiju, partijas celtniecību, vēsturi, kultūru, mākslu, atspoguļo starptautiskās strādnieku kustības problemas, cīnas pret reakcionāro buržuāzisko ideoloģiju. — 113.

«*Krievijas Cīna*» — KK(b)P, no 1925. g. — VK(b)P latviešu sekciju avīze, iznāca Maskavā vairākas reizes nedēļā, no 1918. līdz 1930. g. Redakcijā darbojās K. Krastiņš, R. Bauze, K. Pečaks, V. Miške u. c. Avīzei bija liela loma marksisma-ļēninisma ideju propagandēšanā latviešu darbaļaužu vidū padomju republikās. — 27, 93, 259.

«*Laikmets*» — Latvijas arodbiedrību laikraksts, iznāca LKP vadībā Rīgā 1928. g. no 4. aprīļa līdz 20. jūlijam. Vairākas reizes mainīja nosaukumu («*Cīņas Laikmets*», «*Jaunais Laikmets*», «*Vienības Laikmets*»). Laikraksts aicināja cīnities pret fašisma draudiem Latvijā, pret oportūnistiskās Latvijas SDSP līderu izlidzēju politiku, sniedza plašu informāciju par sociālisma celtniecības panākumiem PSRS, apgaismoja arodniecisko kustību Latvijā un ārzemēs. Redakcijā darbojās O. Grinbergs, L. Laicens u. c. — 178, 454.

«*Latvija*» — buržuāzisks nedēļas laikraksts. Iznāca no 1922. gada. 1925.—1934. g. — Jaunsaimnieku un sikgruntnieku partijas laikraksts. Redaktors A. Blodnieks. — 303, 346.

«*Latvijas Sargs*» — reakcionāra, šovinistiska dienas, vēlāk nedēļas avīze buržuāziskajā Latvijā. Iznāca Liepājā no 1919. g. 21. janvāra. No 1919. g. 2. jūlija līdz 1934. g. 1. oktobrim — Rīga. — 138, 150.

«*Latvis*» — fašistiskās Nacionālās apvienības centrālorgāns. Atbilstoši šās partijas programmai šī avīze pauða pilsētu buržuāzijas visšovinistiskako un visreakcionārāko aprindu uzskatus, ārkārtīgu naidu pret revolucionāro strādnieku kustību un Padomju Savienību. Iznāca no 1921. g. septembra līdz 1934. g. oktobrim Rīgā. — 92, 135, 138, 150, 177, 196, 203, 205, 303.

«*Laukstrādnieks*» — oportūnistiska sociāldemokrātu avīze laukiem, iznāca Rīgā no 1920. g. februāra līdz 1929. g. 31. janvārim — sākumā kā Latvijas SDSP, vēlāk kā Sociāldemokrātu-mazinieku partijas izdevums. — 303, 347.

«*Neue Zeit*» — «*Die Neue Zeit*» («*Jaunais Laiks*») — teorētisks Vācijas Sociāldemokrātiskās partijas žurnāls, iznāca Stutgartē 1883.—1923. g. Redaktori — K. Kautskis un G. Kunovs. Zurnāla darbā piedalījās A. Bēbelis, V. Libknehts, R. Luksemburga, F. Mērings, K. Cetkina, G. Pļehanovs, P. Lafargs u. c. Kopš 90. gadu otrās puses žurnāls sāka publicēt arī revolucionāru rakstus; pirmā pasaules

kara laikā nostājās centristu pozīcijā, faktiski atbalstīdams sociālšovinistus. — 154.

«*New York Times*» («Nujorkas Laiks») — buržuāziska dienas avīze ASV. Iznāk kopš 1851. gada. — 272.

«*Okopnaja pravda*» («Ierakumu Taisnība») — 12. armijas boļševistisks laikraksts. Izdots no 1917. g. maija līdz 1918. g. februārim. Izdeva Novoladogas pulka zaldātu komiteja, vēlāk LSD Rīgas komitejas kara organizācija, tad LSD 12. armijas kara organizācija. 1917. g. augustā un septembrī iznāca ar nosaukumu «*Okopnij nabač*» («Ierakumu Trauksmes Zvans»). — 79.

«*Pēdējā Brīdi*» — buržuāzisks dienas laikraksts, iznāca Rīgā 1927.—1935. g. — 136.

«*Pod znamenem marksizma*» («Zem Marksisma Karoga») — filozofisks un sabiedriski ekonomisks žurnāls. Iznāca reizi mēnesi no 1922. g. janvāra līdz 1944. g. jūnijam Maskavā. Piesaistot labākos zinātniskos spēkus, žurnāls daudz darīja, lai izpildītu V. I. Ļeņina novēlējumu — propagandēt karojošo materialismu un ateismu, cīnīties pret ideālismu. — 391, 426, 427, 432.

«*Pravda*» («Taisnība») — V. I. Ļeņina nodibinātā boļševiku legālā dienas avīze. Pirmais numurs iznāca Pēterburgā 1912. g. 22. aprīlī (5. maijā). Tika slēgta astoņas reizes, taču tā iznāca joprojām, tikai ar citu nosaukumu. 1914. g. 8.(21.) jūlijā cara varas iestādes «*Pravdas*» izdošanu aizliezda. No 1917. g. marta «*Pravdas*» izdošana tika atjaunota. 1917. g. no jūlija līdz oktobrim avīze, buržuāziskās Pāgaidu valdības vajāta, vairākkārt mainīja savu nosaukumu, kopš 1917. g. 27. oktobra (9. novembra) atkal iznāk ar nosaukumu «*Pravda*». Tagad — PSKP CK orgāns. — 267, 268, 393, 437.

«*Revolučija prava*» — sk. «*Sovetskoje gosudarstvo i pravo*».

«*Rigaer Rundschau*» — sk. «*Rigasche Rundschau*».

«*Rigasche Rundschau*» («Rīgas Apskats») — reakcionārā baltvācu dienas avīze, iznāca Rīgā (1894—1914 un 1919—1939). — 136, 141, 205.

«*Sociāldemokrāts*» — latviešu revolucionāro sociāldemokrātu mēnešraksts ārzemēs. Iznāca no 1900. g. oktobra līdz 1905. g. septembrim Anglijā un vēlāk Sveicē. No 1902. gada bija Baltijas Latviešu sociāldemokrātiskās strādnieku organizācijas, bet no 1904. gada — LSDSP orgāns, pavisam iznāca 35 numuri. Dibinātājs un redaktors — F. Rozīņš. — 245, 246.

«*Sociāldemokrāts*» — LSD CK, vēlāk KSDSP Maskavas, Dienvidkrievijas un Urālu apgabalu latviešu grupu centru avīze. Iznāca Maskavā no 1917. g. 6. marta līdz 1918. g. 10. martam. — 87, 143.

«*Sociāldemokrāts*» — oportūnistiska avīze, Latvijas Sociāldemokrātiskās strādnieku partijas centrālorgāns. Iznāca no 1918. g. novembra līdz 1919. g. janvārim un no 1919. g. jūlija līdz 1934. g. maijam. Propagandējot Latvijas sociāldemokrātu lideru reformistiskos uzskatus, centās atraut strādniecību no revolucionārās cīpas, izlīgt ar buržuāziju, apsveica un atbalstīja buržuāziskās diktatūras nodibināšanos Latvijā. — 25, 26, 94, 98, 99, 140, 141, 146, 147, 182, 196, 208, 236, 276, 279.

«Sociālists» — oportūnistiskās Latvijas Sociāldemokrātiskās strādnieku partijas mēnešraksts. Iznāca Rīgā 1920.—1922. gadā. — 303.

«Sovetskoje gosudarstvo i pravo» («Padomju Valsts un Tiesības») — žurnāls, PSRS Zinātņu akadēmijas Valsts un tiesību institūta orgāns, iznāk Maskava reizi mēnesī. 1927.—1939. g. iznāca ar nosaukumu «Revolucija prava» («Tiesību revolūcija»). Sākumā bija PSRS CIK Komunistiskās akadēmijas valsts un tiesību vispārējās teorijas sekcijas orgāns. Žurnala galvenais redaktors līdz 1932. gada janvarim bija P. Stučka. Padomju tiesību zinātnes vadošais teorētiskais izdevums. — 30, 114, 155, 280, 285.

«Sovetskoje gosudarstvo i revolucija prava» — sk. «Sovetskoje gosudarstvo i pravo».

«Strādnieku Avīze» — oportūnistiskās Latvijas SDSP Centrālās Komitejas un Liepājas organizācijas dienas avīze. Iznāca Liepājā no 1919. g. 6. februara. Sākot ar 1920. g. 20. jūliju, to izdeva Latvijas SDSP Liepājas organizācija. Iznāca līdz 1934. g. 16. maijam. — 135, 149.

«Strādnieku Darbs un Maize» — sk. «Darbs un Maize».

«Vestnik Kommuñističeskoi Akademii» («Komunistiskās Akadēmijas Vēstis») — Komunistiskās akadēmijas zinātnisks žurnāls. Izdots 1922. g. no novembra līdz 1935. g. oktobrim. Sākotnējais nosaukums «Vestnik Sociałističeskoi Akademii» («Sociālistiskās Akadēmijas Vēstis»). Publicēja rakstus par marksisma-ļeņinisma, vispārējās vēstures, PSRS vēstures problēmām, dialektiskā un vēsturiskā materiālisma, filozofijas vēstures, ekonomikas u. c. jautājumiem. Žurnāls atspoguļoja Komunistiskās akadēmijas, Marks-Engelsa-Ļeņina institūta u. c. zinātnisko iestāžu darbu. — 40.

«Vestnik Sociałističeskoi Akademii» — sk. «Vestnik Kommuñističeskoi Akademii».

«Vienība» — Rīgas Arodiedzībū Centrālbiroja žurnāls. Iznāca LKP vadībā no 1924. g. jūlija līdz 1928. g. februārim. Iespieda rakstus par arodkustību, politiskiem notikumiem ārzemēs, PSRS sasniegumiem sociālisma celtniecībā; publicēja arī daiļliteratūras darbus. Žurnāla līdzstrādnieki bija A. Upīts, L. Laicens, L. Paegle u. c., rakstus deva arī LKP pagrīdes darbinieki. Konfiskāciju un aizliegumu dēļ «Vienība» bija spiesta vairākkārt mainīt nosaukumu — «Strādnieku Vienība», «Arodnieciskā Vienība», «Darba Vienība» u. c. — 102.

«Vienotā Cīna» — sk. «Vienība».

«Vorwärts» («Uz priekšu») — dienas avīze, Vācijas sociāldemokrātijas centrālais orgāns, iznāca Berlinē (1891—1933). Sākot ar 90. gadu otro pusi, pēc F. Engelsa nāves, avīze nokļuva partijas labēja spārna rokās, sistematiski iespieda oportūnistu rakstus. Pirmā pasaules kara laikā avīze nostājās sociālšovinisma pozīcijās, pēc Oktobra sociālistiskās revolūcijas nodarbojās ar pretpadomju propagandu. — 136, 196, 276.

«Vossische Zeitung» («Fosa Avīze») — buržuāziski liberāla virziena vācu avīze. Iznāca Berlinē no 1704. līdz 1934. g. — 136.

«Vperjod» («Uz priekšu») — nelegāla boļševistiska nedēļas avīze, iznāca Ženēvā no 1904. g. 22. decembra līdz 1905. g. 5. maijam, pa-

visam 18. numuri. Avīzes organizators, idejiskais iedvesmotājs un tiešais vadītājs — V. I. Ķeņins. Redakcijā darbojās V. Vorovskis, A. Lu-načarskis, M. Oļminskis, N. Krupskaja. Avīzē publicēts vairāk nekā 60 Ķeņina rakstu. — 426.

«*Zarja*» («Ausma») — marksistisks zinātniski politisks žurnāls, ko izdeva 1901. un 1902. gadā Stuttgartē «Iskra» redakcijā. Iznāca četri numuri (tris burtnīcas). Žurnālā iespiesti vairāki V. I. Ķeņina raksti. — 422.

«*Zīņotājs*» — Rīgas Strādnieku deputātu padomes izdevums. Iznāca no 1917. g. 15. marta līdz 12. maijam katru dienu. Sakarā ar LSD centrālā orgāna «*Cīņa*» pārcelšanu uz Rīgu tā izdošana tika pārtraukta. — 83.

P. STUĀKAS DZIVES UN DARBIBAS DATI

1927. g. jūnijs—1932. g. janvāris

1927

Jūnijs. «Cīgas Biedra» 5./6. (45./46.) nr-ā ievietots P. Stučkas raksts «Vai ar PSRS jeb ar Angliju? (Momenta novērtējums)».

Jūnijs. Žurnāla «Sākumss» 9. nr-ā iespiesta P. Stučkas uzruna Rietumtautu komunistiskās universitātes latsektora studentiem.

Jūlijs, 14. VK(b)P CK Politbirojs noklausās revolucionārās likumības jautājumu komisijas (kuras loceklis ir arī P. Stučka) atskaiti par darbu un izskata tās priekšlikumus.

Jūlijs, 19. «Krievijas Cīgas» 82. nr-ā ievietots P. Stučkas uzrakstītais nekrologs E. Eſertam (Klusajam); iespiests arī «Latviešu Zemniekas» 29. nr-ā un «Cīgas Biedra» 7./8. (47./48.) nr-ā.

Augusts—oktobris. KSFPR Tautas Komisāru Padome īsteno pasākumus, kas pilnveido vadošo juridisko orgānu darba koordināciju. Sakarā ar tiem P. Stučka kā KSFPR Augstākās tiesas priekšēdētājs tiek iecelts arī par KSFPR tieslietu tautas komisāra vietnieku.

Oktobris, 15.—20. Leņingradā notiek VCIK jubilejas sesija, veltīta Lielās Oktobra sociālistiskās revolūcijas 10. gadskārtai. Tās dalībnieki, VCIK loceklī, arī P. Stučka, apmeklē pilsētas rūpniecības uzņēmumus, tiekas ar darbaļaudīm, dalās atmiņas par Oktobra brūnoto sacelšanos un Padomju valsts pirmajām dienām.

Oktobris. Iznāk «Valsts un tiesību enciklopēdijas» 3. sējums, 6. izlaidums. Tājā ievietoti arī vairāki P. Stučkas raksti.

Līdz ar to izdota visa šī P. Stučkas vadībā sagatavotā enciklopēdija.

Oktobris. «Cīgas Biedra» 10.(50). nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Lielais lūzums. (Uz Oktobra revolūcijas 10. g. jubileju)». Raksts 1932. gadā ievietots žurnāla «Celtne» 9. nr-ā.

Oktobris. «Latgališu Ceīnas» 4./5. nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Septītā oktobra svātki».

Oktobris. Maskavā (Komunistiskās akadēmijas izdevn.) iznāk P. Stučkas grāmatas «Kypc советского гражданско права» («Padomju civiltiesību kurss») 1. daļa; 2. d. iznāk 1929. g., 3. d. — 1931. g.

Novembris, 5. Sakarā ar Lielās Oktobra sociālistiskās revolūcijas 10. gadadienu «Krievijas Cīgas» 128. nr-ā ievietots P. Stučkas raksts «Leņina uzvaras 10. gadu jubilejai. (Atmiņas lapiņa)».

Novembris, 7. Zurnāla «Ježepedeļņik sovetskoi justicii» 43. nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «К десятилетию советской юстиции. (Воспоминания и перспективы)». («Padomju justicijas desmit gadi. (Atmiņas un perspektīvas)»).

Novembris, 12. «Krievijas Cīnas» 130. nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «PSRS tirdzniecības ligums ar Latviju»; krievu valodā publicēts avizes «Pravda molodjoži» 9. nr-ā decembrī.

Novembris, 25. Zurnāla «Strādnieku Cīnas Vienība» 2. nr-ā ievietots P. Stučkas raksts «Uz priekšul» (paraksts K.).

Novembris. «Cīnas» 87. nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Uz 7. novembra svētkiem»; krievu valodā ievietots žurnāla «Tovarišč» 10. nr-ā.

Novembris. Zurnāla «Sovetskoje stroiteļstvo» 10/11. nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Борьба за Советскую власть в Латвии в 1917 году». («Cīna par Padomju varu Latvijā 1917. gadā»).

Novembris. Zurnāla «Rabočij sud» 22. nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Пролетарская революция и суд» («Proletāriskā revolūcija un tiesa»).

Novembris. P. Stučka tiekas ar Latvijas darbalaužu delegācijas, kas ieradusies uz Oktobra jubileju, locekli O. Grīnbergu, pārrunā ar viņu jautājumu par legālas revolucionāras partijas nodibināšanu Latvijā. Latvijas Neatkarīgo sociālistu partija nodibinās 1928. g. februārī.

Novembris. KSFPR TKP likumdošanas komisija uzdod P. Stučkam sagatavot civilās likumdošanas un civilās tiesvedības pamatu nolikuma projektu.

Decembris. LKP CK Arzemju biroja uzdevumā P. Stučka izstrādā «Pilsētu pašvaldību, vēlēšanu platformu», ko nosūta uz Latviju LKP Centrālajai Komitejai.

Decembris. Zurnāla «Kommuņističeskij Internacional» 49. nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Борьба пролетариата за сближение Латвии и СССР» («Proletariāta cīna par Latvijas un PSRS tuvināšanos»).

Bez datuma. Grāmatā «1905: История революционного движения в отдельных очерках». Под ред. М. Н. Покровского (М., Госиздат) ievietots P. Stučkas raksts «1905 год в Латвии» («1905. gads Latvijā»).

1928

Januāris, 12. LKP CK Arzemju birojs nosūta LKP Centrālajai Komitejai P. Stučkas vēstuli, kurā viņš prasa pastiprināt antifašistisko cīņu, iesaka paplašināt legālo cīnas formu izmantošanu, ātrāk izveidot LKP vadītu legālu strādnieku partiju.

Januāris, 30. «Cīnas» 90. nr-ā iespiesta P. Stučkas uzrakstīta «Pilsētu pašvaldību vēlēšanu platforma» (paraksts: Centrālā Komiteja).

Januāris. «Cīnas Biedra» 1. nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Trīspadsmitā Latvijas valdība».

Februāris, 15. P. Stučka uzraksta priekšvārdu F. Pauzera grāmatai «Apcerejumi par Latvijas lauksaimniecības ekonomiku». To izdod Maskavā «Spartaka» izdevniecība sērijā «Propagandista bibliotēka».

Februāris. Zurnāla «Revolūcija prava» 1. nr-ā publicēts P. Stučkas raksts «Проблема юридического лица» («Juridiskās personas

problēma»); P. Stučkas tēzes par padomju kriminālā procesuālā kodeksa reformu un viņa sagatavots literatūras apskats par civiltiesībām.

Marts. Zurnāla «Sovetskoje stroiteļstvo» 3. nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Ленин, партия, советы» («Lenins, partija, padomes»).

Aprīlis. Zurnāla «Revolucija prava» 2. nr-ā publicēts P. Stučkas raksts «Культура и право» («Kultūra un tiesības»). Tajā pašā žurnālā vēl atreferēta P. Stučkas uzstāšanās debatēs Komunistiskās akadēmijas Valsts un tiesību sekcijas sēdē sakarā ar N. Krilenko referātu par padomju kriminālprocesa reformu.

Aprilis. Sakarā ar buržuāziskās Latvijas 3. saimās vēlēšanām «Cīnas Biedra» 4./5. nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Vēlēšanu kampaņas priekšvakārā». Tulkojums krievu valodā publicēts žurnāla «Tovarišč» 4. nr-ā.

Maijs. «Cīnas» 94.(514.) nr-ā iespiests P. Stučkas raksts par politisko stāvokli («P. Stučka par politisko stāvokli»).

Jūnijs. Zurnāla «Revolucija prava» 3. nr-ā publicēts P. Stučkas raksts «Общие начала землепользования и землеустройства» («Zemes lietošanas un zemes ierīcības vispārējie pamati») un viņa sagatavots literatūras apskats par civiltiesībām.

Jūnijs. Sakarā ar uzbrukumiem kresajiem arodniekiem laikraksta «Pravda molodjoži» 6./7. nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Накануне развязки?» («Atrisinājuma priekšvakārā?»). Tas iespiests arī 4. augustā «Krievijas Cīnas» 88. nr-ā.

Jūlijs, 17. Maskavā sāk darbu Komunistiskās Internacionālās VI kongress. P. Stučka piedalās kā Latvijas KP delegāts. 19. jūlijā kongresa 4. sēdē P. Stučku ievēlē Komunistiskās Internacionālās programmas izstrādāšanas komisijā. Viņš piedalās programmas galīgajā sagatavošanā. Tanī pašā dienā (19. VII) kongress noklausās KI Starptautiskās kontroles komisijas atskaiti, ko nolasa šīs komisijas priekšsēdētājs P. Stučka. Kongress atzinīgi novērtē komisijas veikto darbu.

Kongress pieņem KI Programmu un darbu beidz 1. septembrī. **Jūlijs.** Zurnāla «Sovetskoje stroiteļstvo» 7. nr-ā publicēts P. Stučkas raksts «Национальный момент в Советской Конституции» («Nacionālais moments Padomju Konstitūcijā»).

Augusts. Zurnāla «Revolucija prava» 4. nr-ā publicēts P. Stučkas pārskats «Гражданская практика Верховного Суда РСФСР за 1927 год» («KSFPR Augstākās tiesas civilprakse 1927. gadā»).

Augusts. «Cīnas» 95.(515.) nr-ā publicēta P. Stučkas sastādītā 3. saimās vēlēšanu platforma «Darbalaudis! Latvijas vēlētāji!» (paraksts: Centrālā Komiteja). Iespista arī 1929. g. Maskavā (Prometeja izdevniecībā) izdotajā grāmatā «LKP 25 gadi».

Septembris. Sakarā ar 1928. g. 22. augusta streiku «Cīnas Biedra» 9./10. nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Jauns posms Latvijas politiskā dzīvē». Tulkojums krievu valodā publicēts žurnāla «Tovarišč» 5. nr-ā.

Septembris. P. Stučka piedalās Komunistiskās akadēmijas Valsts un tiesību sekcijas sēdē, piedalās debatēs sakarā ar A. Venediktova referātu «Valsts uzņēmumu organizatoriskā struktūra». Debašu materiāli publicēti žurnāla «Revolucija prava» 5. nr-ā (1928. g. oktobrī).

Novembris. P. Stučka sagatavo rakstu «Valsts jubilejas dienā», kurā atmasko buržuāzisko Latvijas valsti. Rakstu nosūta uz Rīgu LKP

CK, taču sakarā ar LKP legālās preses izdošanas grūtībām tas netiek publicēts. (Raksts saglabājies LKP CK arhīvā.)

Bez datuma. Maskavā iznāk «Latvju arāju kalendārs 1928. gadam» (Prometeja izdevniecībā), tajā iespiests P. Stučkas raksts «Latvju zemnieku kolonijas PSR Savienībā». Saīsināts iespiests «Komunāru Cīnas» 1937. g. 3. novembrī 91. nr-ā.

Bez datuma. P. Stučkas redīgētajā «Darba kalendārā 1928. gadam» (Prometeja izdevniecībā) iespiests viņa raksts «Revolūcijas jauna pakāpe».

Bez datuma. P. Stučka uzraksta ievadu Komunistiskās akadēmijas izdevniecībā iznākušai grāmatai «Ф. Санъяк. Гражданское законодательство французской революции» (F. Sanjaks. «Francijas revolūcijas civilikumi»).

1929

Februāris, 20.—27. Maskavā notiek prokuratūras, tiesu un izmeklēšanas orgānu darbinieku VI kongress. 25. februārī kongress no-klausās P. Stučkas referātu «Par civilā kodeksa pielietošanas praksi», kurā tiek argumentēta nepieciešamība izdalīt ipašas saimnieciski administratīvo tiesību normas. 27. februārī kongress pieņem par to rezolūciju, kas pilnīgi atbalsta P. Stučkas ieteikumus.

Februāris. Zurnāla «Revolūcija prava» 1. nr-ā publicēts P. Stučkas raksts «Государство и право в программе Коминтерна» («Valsts un tiesības Kominternes programmā»).

Februāris. Zurnāla «Ježeneđeljnik sovetskoi justicii» 6. nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Вопросы гражданского права на VI съезде работников юстиции» («Civiltiesību jautājumi tieslietu darbinieku VI kongresā»), iespiests arī žurnāla «Rabočij sud» 34. nr-ā.

Marts. «Cīnas Biedra» 3. nr-ā publicēts P. Stučkas raksts «Kritiskas piezīmes taktikas jautājumos».

Marts. Zurnāla «Ježeneđeljnik sovetskoi justicii» 9./10. nr-ā atreferēta P. Stučkas runa KSFPR prokuratūras, tiesas un izmeklēšanas darbinieku VI kongresā. «Par civilkodeksa pielietošanas praksi».

Aprilis. Zurnāla «Revolūcija prava» 2. nr-ā uzņemti 4 P. Stučkas darbi: «Революционно-правовые перспективы» («Revolucionārās tiesiskās perspektīvas»); «Гражданское право и практика его применения» («Civiltiesības un to pielietošanas prakse») — tēzes, kurās ieteikusi Komunistiskās akadēmijas Valsts un tiesību teorijas sekcija. Darbs iznācis arī atsevišķā brošūrā (Komunistiskās akadēmijas izdevniecībā); «Возмещение вреда в советском гражданском праве» («Zaudējuma atlīdzināšana padomju civiltiesībās») un atbilde uz prof. Volfsona recenziju.

Maijs, 10. Komunistiskās akadēmijas Valsts un tiesību teorijas sekcijā P. Stučka nolasa referātu «О системе и пределах материальной или особой части гражданского кодекса» («Par civilkodeksa materiālās daļas vai speciālo daļu sistēmu un ietvariem»), publicēts žurnāla «Revolūcija prava» 5. nr-ā.

Marts—maijs. KSFPR Tieslietu tautas komisariāts izdod vairākas P. Stučkas parakstītās instrukcijas un cirkulārus, kas nosaka un reglamentē notariātu darbu.

- Jūnijs, 11.* Komunistiskās akadēmijas plēnums izskata un apstiprina projektu par Valsts, tiesibu un padomju celtniecības institūta izveidošanu, apvienojot KA Valsts un tiesibu sekciju un Padomju celtniecības institūtu. Par institūta Padomes priekšsēdētāju un institūta biroja locekli apstiprina P. Stučku.
- Jūnijs, 20.* Sakarā ar LKP 25. gadadienu «Krievijas Cīnas» 70. nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «25»; saisināts ar nosaukumu «Vienmēr un visur cīnītāju pirmās rindās!» raksts iespiests 21. jūnijā «Latviešu Zemnieka» 25. nr-ā.
- Jūnijs, 27.* Arstējoties Kaukāzā, P. Stučka nevarēja piedalīties LKP 25. gadadienas jubilejas svinībās. Atsūtītā apsveikuma telegramma publicēta «Krievijas Cīnas» 72. nr-ā.
- Jūnijs.* «Cīnas Biedra» 6. nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Partijas 25. gadu jubileja»; «Latgalīšu Ceīnas» augusta—septembra nr-ā raksts iespiests ar nosaukumu «Partijas 25. gadu jubileja»; tulkojums krievu valodā ievietots žurnāla «Tovarišč» 6./7. nr-ā.
- Jūnijs.* «Cīnas» 100. nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «No jauna 100. numurs pagrīdē: (Sveiciens nemirstīgajai «Cīnai»).»
- Septembris, 17.* Sakarā ar dzejnieka Raiņa nāvi 12. septembrī P. Stučka uzraksta rakstu «Pie Raiņa kapa», iespiests «Krievijas Cīnas» 107. nr-ā, saisināts 20. septembrī «Latviešu Zemnieka» 38. nr-ā un žurnāla «Celtne» 2. nr-ā.
- Septembris, 30.* Izdots P. Stučkas u. c. paraksts KSFPR Finansu tautas komisariāta un Tieslietu tautas komisariāta cirkulārs «Par nodokļu atvieglinājumiem lauksaimniecības kreditu sabiedrībām», kas veicina kolektivizācijas attīstību.
- Oktobris.* Žurnāla «Revolucija prava» 5. nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Революционная кодификация» («Revolucionārā kodifikācija»).
- Novembris, 11. un 14.* Notiek Tieslietu tautas komisariāta partijas pirmorganizācijas biroja paplašināta sēde, kas noklausās (11.) P. Stučkas ziņojumu par KSFPR Augstākās tiesas darbību. Debates ir tik plāsas, ka sēdi turpina 14., tās noslēdz P. Stučkas galavārds. Sēde pieņem rezolūciju, kas atzinīgi novērtē Augstākās tiesas darbības politisko līniju.
- Novembris, 16., 17.* Maskavā notiek tiesu un prokuratūras orgānu darbinieku Vissavienības apspriede, kas noklausās P. Stučkas referātu par Augstākās tiesas darbību. Apspriede pieņem rezolūciju, kurā pilnīgi atbalsta Augstākās tiesas darbības līniju.
- Novembris.* Žurnāla «Revolucija prava» 6. nr-ā ievietoti 2 P. Stučkas darbi: «Двенадцать лет революции государства и права» («Valsts un tiesību revolūcijas divpadsmit gadis») un literatūras apskats par jaunākajiem izdevumiem civiltiesībās.
- Novembris.* Žurnāla «Ježenēdeļņik sovetskoi justicii» 47. nr-ā īsi atrefērēta P. Stučkas runa par KSFPR Augstākās tiesas darbību, kas nolasīta Tieslietu tautas komisariāta partijas biroja paplašinātā sēdē.
- Bez datuma.* Grāmatai «LKP 25 gadi» (Maskavā, izdevniecība «Prometejs») P. Stučka uzraksta ievadu, nodaļu «Partijas darbības pirmais cēliens (1904—1906)»; ievietota arī P. Stučkas sastādītā Latvijas 3. saimīgas vēlēšanu platforma «Darbalaudis! Latvijas vēlētājīl» (paraksts: Centrālā Komiteja).
- Bez datuma.* Maskavā iznākusi P. Stučkas grāmata «Брак и семья. Тезисы лекции в Секции общей теории права и государства Ком.

акад. к проекту кодекса о браке, семье и опеке» («Laulība un ģimene»). Тās ir lekcijas tēzes, nolasītas Komunistiskās akadēmijas Vispārējās tiesību un valsts teorijas sekcijā sakarā ar kodeksa projektu par laulību, ģimeni un aizbildniecību.

Decembris. Tieslietu tautas komisariāta kolēģijas sēde noklausās P. Stučkas ziņojumu par nepieciešamību pastiprināt cīņu pret kuļaku kontrrevolucionārā terora aktiem un pieņem P. Stučkas iesniegtos priekšlikumus.

1930

Janvāris. «Cīņas Biedra» 1./2. nr-ā publicēts P. Stučkas raksts «Revolucionāras perspektīvas», iespiests arī žurnāla «Celtne» 4. nr-ā. **Janvāris.** Žurnāla «Sovetskoje gosudarstvo i revoljucija prava» 1. nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Право — закон — техника» («Tiesības — likums — tehnika»).

Februāris—marts. Maskavā notiek LKP CK paplašinātais plēnums. Sakarā ar slimību P. Stučka piedalās tikai plēnuma pēdējā sēdē, kur saka runu.

Marts. Žurnāla «Sovetskoje gosudarstvo i revoljucija prava» 3. nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Революция и революционная законность» («Revolūcija un revolucionārā likumība»).

Marts. Žurnāla «Sovetskaja justicija» 7./8. nr-ā publicēta P. Stučkas runa KSFPR Augstākās tiesas plēnumā.

Aprilis. 1. KSFPR Tieslietu tautas komisariāta kolēģijas sēde noklausās P. Stučkas ziņojumu par PSRS civiltiesību pamatu izstrādāšanu un KSFPR cīvilkodeksa pārstrādāšanu. Kolēģija pieņem lēmumu šajos jautājumos, kas pilnīgi atbalsta P. Stučkas viedokli un priekšlikumus.

Aprilis. Žurnāla «Sovetskaja justicija» 10. nr-ā publicēts P. Stučkas raksts «Революционная законность: (Итоги и перспективы)» («Revolucionārā likumība: (Rezultāti un perspektīvas)»).

Maijs. Žurnāla «Sovetskaja justicija» 13. nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Женщина перед советским судом: (перегибы в деятельности органов юстиции)» («Sieviete padomju tiesas priekšā: (pārspilējumi justicijas orgānu darbībā)»).

Maijs. Žurnāla «Sovetskoje gosudarstvo i revoljucija prava» 5./6. nr-ā publicēts P. Stučkas raksts «К XVI партййному съезду» («XVI partijas kongresu gaidot») un vēstule žurnāla redakcijai sakarā ar A. Vinokurova rakstu «Буквоедство или революционная законность» («Burts kalpība jeb revolucionārā likumība»).

Jūnijs. 9. KSFPR Augstākā tiesa izsūta apgabalu un gubernu galvenajām tiesām P. Stučkas sagatavotu instruktīvu vēstuli, kas prasa izskaust paverīšibu tiesu darbā.

Jūlijs. 9. LKP CK Ārzemju birojs nosūta LKP Centrālajai Komitejai P. Stučkas vēstuli, kura rakstīta sakarā ar somu fašistu gājienu uz Helsinkiem. P. Stučka prasa, lai LKP pastiprina cīņu par vieuntas antifašistiskas strādnieku frontes izveidošanu Latvijā.

Jūlijs. 26. Sakarā ar P. Stučkas 65. dzimšanas dienu «Pravda» publicē VK(b)P CK apsveikumu viņam. Apsveikumā dots augsts P. Stučkas — revolucionāra, partijas darbinieka un zinātnieka-jurista vērtējums. «Pravda» publicē arī savas redkolēģijas apsveikumu P. Stučkam.

VK(b)P Maskavas komitejas Sarkana jā zālē notiek svinīga P. Stučkas godināšana. VK(b)P CK vārdā viņu sveic J. Rudzutaks, no Komunistiskās Internacionāles Izpildu Komitejas — F. Hekerts u. c.* P. Stučka sakā atbildes runu, kurā norāda, ka viņš savu mūžu veltījis marksisma-leņinisma dižās mācības izplatīšanai darbaudis, ir lielā ļeņina ideju propagandētājs, aicina komunistus orientēties uz nākotnes uzdevumiem, uz jaunatnes — komunisma cēlājas audzināšanu.

P. Stučkas runa Augstākās tiesas sēdē publicēta žurnāla «Sovetskaja justicija» 24./25. nr.-ā.

Jūlijs, 29. «Pravda» publicē KSFPR Tautas Komisāru Padomes apsveikumu P. Stučkam.

Jūlijs, 30. Avize «Pravda» ziņo, ka PSRS Centrālās Izpildu Komitejas Prezidijs apbalvojis P. Stučku par izciliem nopelniem zinātnē un izcilu ilggadēju darbibu padomju tiesību jomā ar Darba Sarkanā Karoga ordeni. (Ordeni pasniedz CIK Prezidija sēdē 3. oktobrī, pēc P. Stučkas atgriešanās no sanatorijas.) «Krievijas Cīnas» 93. nr.-ā publicēta P. Stučkas atbilde uz apsveikumiem un runām viņa 65. dzimšanas dienas svinībās, iespiesta arī 6. augustā «Sibīrijas Cīnas» 72. nr.-ā.

Jūlijs. Zurnala «Sovetskoje gosudarstvo i revolucija prava» 7. nr.-ā iespiests P. Stučkas raksts «Проблема внедоговорных вреда и убытков и их возмещений» («Bezliguma kaitējumu un zaudējumu problēmas un to atlīdzība»).

Augsts. «Cīna» publicē LKP CK apsveikumu P. Stučkam.

Septembris. «Cīnas Biedra» 9. nr.-ā iespiests P. Stučkas raksts «Agrārā daļa Latvijas Komunistiskās partijas programmā».

Oktobris, 28. Notika Tieslietu tautas komisariāta partijas pirmorganizācijas kopsapulce, kurā referēja P. Stučka. Rezolūcija par referātu publicēta žurnāla «Sovetskaja justicija» 30. nr.-ā.

Oktobris. «Cīnas Biedra» 10. nr.-ā iespiests P. Stučkas raksts «Vācijas un Polijas parlamentu vēlēšanas».

Oktobris. Zurnāla «Sovetskoje gosudarstvo i revolucija prava» 10. nr.-ā iespiesti 2 P. Stučkas raksti: «К XIII годовщине Октября («Sagaidot Oktobra XIII gadadienu») un «По пути великого перевоплощения» («Lielā lūzuma ceļā»).

Novembris. Zurnāla «Sovetskaja justicija» 31. nr.-ā publicētas P. Stučkas īzces koreferātam «Наши «разногласия»» («Mūsu «domstaribas»»).

Novembris. Zurnāla «Sovetskoje gosudarstvo i revolucija prava» 11./12. nr.-ā publicēta P. Stučkas sastādītā projekta platforma tēzēm «Постановка нашей работы» («Mūsu darba nostādne»).

Decembris, 23. Komunistiskās akadēmijas prezidijs apstiprina žurnāla «Sovetskoje gosudarstvo i revolucija prava» redkolēģijas sastāvu. Redkolēģijas locekļu vidū ir P. Stučka.

Decembris. Zurnāla «Sovetskaja justicija» 35./36. nr.-ā iespiests P. Stučkas raksts «Советы последнего этапа переходного периода: Революционные перспективы» («Pārejas perioda pēdējā posma padomes: Revolucionārās perspektīvas»).

* Apsveikumi P. Stučkam un citi materiāli, kas vērtē viņa dzīvi un darbibu, publicēti grāmatā «Pēteris Stučka laikabiedru atmiņas 1865—1965.» (R., Liesma, 1965, 227.—276. lpp.).

Bez datuma. Maskavā sērijā «Propagandista bibliotēka» iznāk P. Stučkas grāmata «Latvijas Komunistiskās partijas programmas projekts. (Materiāli programmas tēzēm)». (Izdevniecība «Spartaks»).

Bez datuma. Maskavā sērijā «Laukstrādnieka un darba zemnieka bibliotēka» iznāk P. Stučkas grāmata «Strādnieku apvienība ar darba zemniecību» (izdevniecība «Spartaks»). Teksts publicēts saīsināts Amerikas Latviešu strādnieku koporganizācijas laikrakstā «Strādnieku Rīts» (Bostonā) 6., 20., 27. septembrī, 36., 38., 39. nr-ā.

1931

Janvāris. No 7. janvāra līdz 6. februārim Maskavā notiek LKP VIII kongress. Kongresu atklāj P. Stučka ar ievada runu. 4. un 12. sēdēs viņš runā debatēs par LKP CK politisko ziņojumu. 13. sēdē kongress noklausās P. Stučkas referātu «Programma un agrārjautājums», 16. sēdē — viņa galavārdū šajā jautājumā. Kongress apspriež P. Stučkas sagatavotās tēzes par agrāro jautājumu, uz kuru pamata tiek izstrādāta kongresa rezolūcija agrārajā jautājumā, ko vienbalsīgi pamatā pieņem kongresa trīsdesmit trešajā sēdē, nodotot to vēl galīgai redīgēšanai LKP CK.

Kongresu noslēdzot, P. Stučka saka runu, kurā izsaka pārliecību, ka Latvijas darbaaudis Komunistiskās partijas vadībā atjaunos Padomju varu un Latvija atkal atgriezīsies Padomju republiku brālīgajā saimē, iekļausies PSRS sastāvā.

Janvāris, 10. Žurnāla «Sovetskaja justicija» 1. nr-ā atreferēta P. Stučkas runa Padomju celtniecības un tiesību institūta tiesību sektora sēdē.

Janvāris, 8.—14. Maskavā notiek Vissavienības I marksistu — valsts un tiesību zinātnes darbinieku kongress, kurā notiek diskusijas, kas skar arī P. Stučkas teorētiskos darbus par tiesību jautājumiem.

Janvāris, 26. P. Stučka runā KSFPR Augstākās tiesas plēnuma sēdē. Runa publicēta žurnāla «Sovetskaja justicija» 6. nr-ā.

Janvāris. «Cīņas Biedra» 1./2. nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Pie Lēpina kapa. (Atmiņas un izredzes)».

Janvāris. P. Stučka uzstājās 1. Vissavienības marksistu — valsts un tiesību zinātnes darbinieku kongresā. Runa publicēta žurnāla «Sovetskoje gosudarstvo i revolucija prava» 1. nr-ā ar nosaukumu «За единный фронт» («Par vienotu fronti»).

Februāris, 8. P. Stučkas vadībā notiek LKP VIII kongresā ievēlētās LKP CK 1. sēde. Taja izveido LKP CK Politbiroju, Orgbiroju un Ārzemju biroju. P. Stučku ievēlē LKP CK Ārzemju biroja sastāvā.

Februāris, 17. Padomju celtniecības un tiesību institūta Tiesību sektora sanāksmē P. Stučka nosala referātu «Тенденция развития и перспективы советского права» («Padomju tiesību attīstības tendence un perspektīvas»). Referāts publicēts žurnāla «Sovetskoje gosudarstvo i revolucija prava» 5./6. nr-ā.

Februāris, 26. Notiek KSFPR Augstākās tiesas sēde, kas noklausās P. Stučkas ziņojumu par tiesu prakses materiālu plānveidīgu izmantošanu teorētiskajam darbam par padomju tiesību attīstības problēmām.

Marts. Žurnāla «Sovetskoje gosudarstvo i revolucija prava» 3. nr-ā publicēta Vissavienības I marksistu — valsts un tiesību zinātnes

darbinieku kongresa rezolūcija, kurā dots augsts P. Stučkas teorētiskās un praktiskās darbības vērtējums tiesību jomā. Rezolūcijā atzīmēti arī atsevišķi trūkumi viņa uzskatos par tiesību būtību un struktūru.

Marts. Sakarā ar Komunistiskās Internacionālēs Izpildu Komitejas Polijas—Baltijas lēner-sekretariāta negatīvo lēmumu LKP VIII kongresā pieņemtās rezolūcijas «Par agrāro jautājumu» lietā P. Stučka raksta motīvētā vēstuli KI IK Politiskajai komisijai, kurā aizstāv šo rezolūciju.

Aprilis. P. Stučka redīgē LKP CK komisijas sagatavoto LKP VIII kongresa Manifesta projektu. Manifests tiek publicēts 1931. g. maijā.

Aprilis. Zurnāla «Sovetskaja justicija» 10. nr-ā ievietotas tēzes P. Stučkas referātam Padomju ceļniecības un tiesību institūta tiesību sektorā «Переход с принудительного труда по приговору к добровольному труду» («Pāreja no piespriedā piespiedu darba uz brivprātīgu darbu»).

Maijs. Zurnāla «Sovetskoje gosudarstvo i revoļucija prava» 5./6. nr-ā publicēts P. Stučkas raksts «Мой путь и мои ошибки» («Mans ceļš un manas kļūdas»).

Jūnijs, 1. Ar Tieslietu tautas komisariāta lēmumu P. Stučka iecelts par tikko nodinātā Maskavas Padomju tiesību institūta direktoru. (Institūts izveidots, ište nojot VCIK 1931. g. 20. aprīla lēmumu par tiesiskās izglītības reorganizāciju.)

Jūnijs, 7. Pēc P. Stučkas ziņojuma Tieslietu tautas komisariāta kolēģijas sēde pieņem lēmumu par Maskavas Padomju tiesību institūta darba uzdevumiem.

Jūnijs, 11. Tieslietu tautas komisariāta kolēģijas sēde noklausās P. Stučkas ziņojumu par KSFPR Augstākās tiesas darbu un atzinīgi novērtē to, iņšverot Augstākās tiesas lomu ciņā par lauksaimniecības kolektivizācijas ište nojanu.

Jūnijs, 29. Maskavā notiek KSFPR justicijas darbinieku V apsprede, kurā referātu nolasa P. Stučka.

Jūnijs, 30. Notiek KSFPR Augstākās tiesas paplašinātā plēnuma sēde, kas apspriež tiesiskās izglītības jautājumus. Plēnumā runu saka P. Stučka.

Jūnijs, 30. Notiek KSFPR Augstākās tiesas plēnuma sēde, kurā piedalās apgabalu tiesas priekšsēdētāji. P. Stučka nolasa referātu «Осуществить массовое заочное правовое образование» («Realizēt masveidigu neklātiesies tiesisko izglītību»), publicēts žurnāla «Sovetskaja justicija» 22. nr-ā.

Jūnijs. Zurnāla «Sovetskaja justicija» 18. nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «К реконструкции правового образования» («Sakarā ar tiesiskās izglītības rekonstrukciju»), kas formulē Maskavas Padomju tiesību institūta darbības galvenos virzienus.

Jūnijs. «Ciņas Biedra» 6./7. nr-ā publicēts P. Stučkas raksts «Mana «agrārevolūcija» un tās nosebojusi kritika» kā atbilde uz K. Soma brošūru «LKP agrārpolitikas un agrārprogrammas jautājumi» (izdevniecība «Spartaks», 1930. gads).

Augusts. «Ciņas Biedra» 8. nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Uz Oktobra 14. gada svētkiem. (Izšķirošais piecgades gads)».

Oktobris, 13. P. Stučka uzraksta priekšvārdu D. Birkmana grāmatai «Kolektivizācijas sākums» (Maskavā, izdevniecība «Prometejs», 1931. g.).

Oktobris, 23. Notiek P. Stučkas pārrunas ar augstāko juridisko kursu kursantiem, publicētas žurnāla «Sovetskaja justicija» 30. nr.ā. *Oktobris.* Zurnāla «Sovetskaja justicija» 30. nr.ā iespiests P. Stučkas raksts «Шаг вперед. (К вопросу об едином правовом фронте)» («Solis uz priekšu. (Sakarā ar jautājumu par vienotu tiesisko fronti)»).

Novembris, 2. Laikraksta «Krievijas Ciņa» vietā sāk iznākt «Komunāru Ciņa». P. Stučka 1. nr.ām uzraksta ievadvārdus «Jaunā gaitā!».

Bez datuma. Maskavā (izdevniecībā «Sovetskoje zakonodatelstvo») iznāk P. Stučkas sastādīta hrestomātija, domāta ievadkursam padomju tiesībās — «Революционная роль советского права» («Padomju tiesību revolucionārā loma»), 2. izdevums iznāca 1932. gadā, 3.—1934. gadā; tulkojums baltkrievu valodā Minskā — 1933. gadā. Atsevišķi iznāca arī šim kursam sastādītais plāns.

Bez datuma. Maskavā (Valsts juridiskajā izdevniecībā) iznāca P. Stučkas rakstu un runu krājums «13 лет борьбы за революционно-марксистскую теорию права. Сборник статей. 1917—1930». («13 gadus ciņā par revolucionāru marksistisku tiesību teoriju»).

Bez datuma. P. Stučka uzraksta 2 rakstus izdevumam «Гражданское право современного империализма» («Mūsdienu imperiālisma ci-viltiesības») (Maskavā, 1932. g.): «Французский кодекс», «Германский гражданский кодекс» («Francu kodekss», «Vācu civil-kodekss»).

1932

Janvāris, 17. Avīze «Komunāru Ciņa» ziņo, ka P. Stučka ir smagī slims.

Janvāris, 21. «Komunāru Ciņa» ievieto jaunu informāciju par P. Stučkas slimību, atzīmējot, ka pēdējos gados viņš joti daudz strādāja, nepievēršot vajadzīgo uzmanību veselības stāvoklim.

Janvāris, 25. P. Stučka miris.

Janvāris, 26. «Pravda» publicē VK(b)P CK paziņojumu par P. Stučkas nāvi.

Plkst. 17³⁰ PSRS CIK lielajā sēžu zālē sākas atvadu ceremonija, kurā piedalās Maskavas darbaudis, VK(b)P, Komunistiskās Internacionāles, Latvijas KP, daudzu ārvalstu komunistisko partiju darbinieki.

Janvāris, 27. Pie Lenīna mauzoleja notiek sēru mītiņš. Urnu ar P. Stučkas mirstīgajām atliekām ievieto Kremļa sienā.

Janvāris, 28. «Pravda» publicē Latvijas KP CK rakstu «Biedra P. Stučkas piemiņai», kurā dots P. Stučkas dzīves un revolucionārās darbības novērtējums.

Janvāris, 31. Notiek KSFPR Augstākās tiesas plēnuma sēru sēde, kas veltīta P. Stučkas piemiņai.

PEDEJĀ LAIKĀ APZINĀTĀS P. STUĀRĀS PUBLIKĀCIJAS*

1. Kā izkopt un veicināt sabiedrisku sadzīvi. — Dienas Lapa, 1887, № 124.
2. Ko latviešu tautai lasīt? — Dienas Lapa, 1887, № 135, 148.
3. Druskas iz mūsu draudzes skolas vēstures. — Dienas Lapa, 1887, № 173, 174.
4. Vēl kāds vārds par mūsu tautas svētkiem. — Dienas Lapa, 1888, № 161, 162.
5. Kādi iemesli kavē pie mums biedrību un sevišķi peļņas biedrību celšanos un plaukšanu. — Dienas Lapa, 1888, № 166.
6. Vispārīgo jeb ļaužu domu svars tautas dzīvē. — Dienas Lapa, 1888, № 170.
7. No Kokneses. — Dienas Lapa, 1888, № 194, 202.
8. Mūsu dzīvības spēki. — Dienas Lapa, 1888, № 275.
9. Atskats. — Dienas Lapa, 1890, № 1.
10. Latvju muzeja un tās vajadzība. — Dienas Lapa, 1890, № 27.
11. Krievijas fabriku likumi. — Dienas Lapa, 1890, № 48.
12. Pabalsts mūsu augstskolu mācekļiem. — Dienas Lapa, 1890, № 57.
13. Latviešu etnogrāfiskā izstāde. — Dienas Lapa, 1890, № 154.
14. Biedrību jubilejas svētki. — Dienas Lapa, 1890, № 161.
15. Vācu sociāldemokrātija. — Dienas Lapa, 1890, № 167.
16. Muzeja lietā. — Dienas Lapa, 1890, № 186.
17. Dzīšanās uz Braziliju. — Dienas Lapa, 1890, № 202.
18. Dažādi nopelni. — Dienas Lapa, 1890, № 240.
19. Tiesu lietas tautas skolās. — Dienas Lapa, 1890, № 246.
20. Mūsu ģimenes dzīves ļaunās pusēs. — Dienas Lapa, 1890, № 256.
21. Jaunākie panākumi mūsu grāmatniecībā. — Dienas Lapa, 1890, № 280.
22. Jaunu biedrību dibināšana. — Dienas Lapa, 1891, № 45.
23. Mūsu pilsētu valdes un to rūpība par pilsoņu labklājību. — Dienas Lapa, 1891, № 100.
24. Pagastu valdēm par ievērošanu. — Dienas Lapa, 1894, № 282.
25. Jauna strādnieku pārtikas sabiedrība. — Dienas Lapa, 1895, № 182.
26. Lauku pagasti un nelaimes gadījumi fabrikās. — Dienas Lapa, 1895, № 288.

* Sie darbi nav uzrādīti Rakstu izlases sējumos esošajos P. Stuārās dzīves un darbības datos.

27. Jaunais Vācijas privātlikumu grāmatas projekts. — Dienas Lapa, 1896, № 24, 27.
28. Mūsu fabrikas strādnieku apsardzības likumi. — Dienas Lapa, 1896, № 33.
29. Fabrikas strādnieku aizsardzības likumi Krievijā. — Dienas Lapa, 1896, № 52, 56.
30. Vēl reiz studentu stipendijas. — Dienas Lapa, 1897, № 44.
31. Mūsu advokatūras trūkumi. — Dienas Lapa, 1897, № 52.
32. Laikrakstu apskats. — Dienas Lapa, 1897, № 125.
33. Kalpu vajadžību aizstāvība. — Pēterburgas Latvietis, 1906, № 1.
34. Kroņa zemju pirkšanas maksu atlaišana. — Jaunā Dienas Lapa, 1906, № 10.
35. Ticības vai apziņas brīvība. — Tagadne, 1906, № 3.
36. Vēlēšanu tiesības vietējā pašvaldībā. — Tagadne, 1906, № 8.
37. Tautības un partijas. — Tagadne, 1906, № 9.
38. Baltijas agrārjautājums. — Tagadne, 1906, № 10.
39. Strādnieku arodnieciskās biedrības un politika. — Karogs, 1906, № 3.
40. Pirmais solis. — Biedris, 1906, № 1.
41. Pirmais kalpu deputāts Jāzeps Arčs. — Karogs, 1906, № 4.
42. 17. oktobra diena. — Biedris, 1906, № 3.
43. Svarīgs lauku dzīves jautājums. — Liepājas Atbalss, 1909, № 27.
44. Baltijas muižnieku privileģiju atcelšana. — Jaunais Vārds, 1916, № 184.
45. Likuma vai revolūcijas pamāts? — Cīņa, 1917, № 3 (9. martā).
46. Uz Padomju kongresu! — Sarkanais Karogs, 1918, № 16.
47. Пять месяцев Советской Латвии. (Padomju Latvijas pieci mēneši.) — Коммунистический Интернационал, 1919, № 3.
48. Die Aufgaben der Kommunistischen Partei Lettlands (Latvijas Komunistiskās partijas uzdevumi.) — Moskau, 1921, № 22.
49. Lauko darbininku judejimos Latvijas kaime. (Darbaļaužu cīņa Latvijas laukos.) — Комунист, 1921, № 9.
50. Мысли по аграрному вопросу. (Domas par agrāro jautājumu.) — Коммунистическая революция, 1923, № 3.
51. Борьба с бюрократизмом. (Cīņa pret birokrātismu.) — Революция права, 1929, № 3.

О СЕДЬМОМ ТОМЕ ИЗБРАННЫХ СОЧИНЕНИЙ П. И. СТУЧКИ

Институт истории партии при ЦК КП Латвии проделал значительную работу по выявлению и пропаганде идейного наследия П. И. Стучки. С 1957 по 1972 год было осуществлено издание 4-х тематических сборников избранных произведений П. И. Стучки: «В борьбе за Октябрь» (в 1957 г. — на лат. яз., в 1960 г. — на русск. яз.); «За Советскую власть в Латвии. 1918—1920» (в 1958 г. — на лат. яз., в 1964 г. — на русск. яз.); «Избранные произведения по марксистско-ленинской теории права» (в 1964 г.); «Национальный вопрос и латышский пролетариат» (в 1972 г. — на лат. яз.).

Выполняя решение ЦК КП Латвии, в конце 60-х годов Институт приступил к подготовке более широкого, фундаментального издания — Избранных сочинений П. И. Стучки в семи томах, в которых должны были найти отражение все важнейшие аспекты его идеального наследия. Первый том вышел в 1976 году, второй — в 1978, третий — в 1980, четвертый — 1981, пятый — в 1983, шестой — в 1984 году. Теперь читатели получают седьмой — последний том Избранных сочинений.

Поскольку в тематических сборниках сочинений П. Стучки преобладали произведения, которые создавались до 1920 года, то, чтобы по возможности не допустить повторных публикаций, в настоящем издании Избранных сочинений этому периоду посвящены всего два тома. Остальные пять знакомят с той частью идеального наследия П. Стучки, которая создавалась в течение 20-х и в начале 30-х годов. В этот период видный деятель Коммунистической партии и Советского государства внес свой самый большой вклад в пропаганду и творческое развитие марксистско-ленинской теории. Именно в годы социалистического строительства в СССР его яркий талант ученого и публициста раскрылся во всей полноте. Особенно большую ценность представляют работы, посвященные В. И. Ленину, ленинскому плану строительства социализма и его осуществлению, а также вопросам права и истории партии.

Всего в Избранных сочинениях опубликовано 398 произведений П. Стучки. В их числе — 17 книг и брошюр, 312 статей, а также подготовленные им 24 документа Коммунистической партии, тексты 24 докладов и речей, 21 письмо. 32 работы П. Стучки публикуются впервые, 50 — в переводе с русского языка. Среди них — ряд произведений по истории права и проблемам социалистического права, которые сыграли большую роль в процессе строительства социалистического государства, в развитии марксистско-ленинской теории права.

Седьмой том Избранных сочинений П. Стучки содержит 48 работ, которые опубликованы или написаны с июня 1927 года по 1931 год, 1 брошюру, 35 статей, 8 текстов докладов и речей, 4 письма. 11 из них впервые переведены с русского языка. Одна статья и все письма опубликованы впервые.

Содержание седьмого тома свидетельствует о большом вкладе П. Стучки в распространение идей марксизма-ленинизма в рассматриваемый период его жизни, еще раз ярко раскрывает его непоколебимую ленинскую позицию по вопросам развития общества, классовой борьбы, революции, строительства социализма.

В первую часть седьмого тома включены прежде всего статьи, которые были посвящены десятой годовщине Великой Октябрьской социалистической революции: «Великий перелом», «К празднику 7-го ноября», «Десятилетие ленинской победы», «Революционное десятилетие». В них особо подчеркивается всемирно-историческое значение Великого Октября, явившегося самым глубоким в социальном и самым широким в идеологическом плане переворотом во все времена, который обозначил коренной перелом в жизни человечества.

П. Стучка прозорливо указывает перспективы распространения социалистического мировоззрения, становления социалистического образа жизни. В то же время он предостерегает от упрощенческого или иллюзорного подхода к процессу формирования социалистической личности, ориентирует на длительный целенаправленный процесс воспитания. Он говорит о том, что самая тяжелая борьба — это борьба за дисциплину труда и что только социализм создает возможность возникновения сознательной, свободной дисциплины. П. Стучка призывает правильно разъяснить сущность социальной свободы, опровергая как частносоветнически-буржуазное, так и мелкобуржуазно-анархическое понимание свободы, которое проповедовали противники социализма. Стремительные темпы экономического развития в Советском Союзе, — указывает П. Стучка, — самое убедительное доказательство того, какой творческий трудовой энтузиазм породила в народных массах новая свобода, нашедшая выражение в организованном, планомерном и классово-сознательном труде социалистического созидания.

П. Стучка подчеркивает также и такой момент «великого перелома», как возникновение в СССР могучего, гармонично развитого содружества национальностей, различных слоев трудящихся и поколений.

В работе «Ленин, партия, Советы», которая была опубликована в мартовском номере за 1928 год журнала «Советское строительство», П. Стучка особо подчеркивает вопрос о руководящей роли Коммунистической партии. Он убедительно доказывает объективную необходимость партийного руководства не только в революционных классовых боях против эксплуататорского строя, но еще более в период социалистического строительства и в дальнейшем во всех областях и сферах жизни. В. И. Ленин с самого начала создавал партию большевиков как руководящий авангард, готовил ее для руководства осуществлением сложнейших функций государственного управления, так как именно от эффективности этого

управления зависит в конечном итоге жизнеспособность социалистического строя. Вовлечение масс в управление с помощью общественных организаций и в первую очередь советов и профсоюзов — вот линия реализации этого управления, — пишет П. Стучка. При этом он ярко раскрывает ленинский метод — сосредоточивать внимание масс на нерешенных проблемах, призывать к бескомпромиссной борьбе против враждебных социализму сил и традиций, безжалостно разоблачать и ломать все, что мешает продвижению к коммунизму.

В статье «Культура и право» рассмотрены вопросы, связанные с осуществлением социалистической культурной революции, разъяснена диалектическая взаимосвязь культуры и права, роль социалистической законности и новой морали трудящихся в формировании поколения высокой культуры при социализме.

Значение советской законности в обеспечении строительства социализма особенно глубоко изложено в работе «Революция и революционная законность», поддерживающей ленинскую установку о строго единой законности в рабоче-крестьянском государстве. П. Стучка выступает здесь против тех буржуазных «пророков», которые считают право и законность прерогативой капитализма, а уделом социализма лишь беззаконие. Там же он критикует авантюристические взгляды ультралевых о «противоположности» революции и законности, якобы сдерживающей революционный переворот. Выступая против фетишизации (всемогущества) юридических законов, он правильно оценивает их важную регулирующую силу в системе социалистических общественных отношений, убеждает не только в реальности, но и в объективной необходимости революционной законности, без чего невозможно построить демократическое здание социализма, а другого социализма нет и быть не может. П. Стучка был уверен, что законность сохранит свою силу в обществе и после построения социализма и ее надо будет постоянно совершенствовать применительно к новым задачам и возможностям.

Статьи «Революционные перспективы» и «К XIV годовщине Октября» посвящены размаху строительства социализма, которое развернулось, начиная с 1929 года, когда социалистическая индустриализация и культурная революция были дополнены «великим переломом» в деревне, коллективизацией сельского хозяйства. Эти публикации в журнале «Циняс биедрс» рассказали трудящимся Латвии о великих победах социализма в СССР. Особое внимание в них уделялось социалистическому соревнованию — яркому выражению добровольной трудовой активности масс, которое свидетельствовало о возникновении социалистических трудовых отношений на одной шестой части земного шара. И это в то время, когда капиталистический мир переживал невиданный до того экономический кризис, толкавший миллионы рабочих в бездну нищеты и бесправия.

П. Стучка предупреждал о возрастающей опасности империалистической агрессии, которую он обоснованно связывает с распространением фашизма в Европе, активизацией самых реакционных антисоветских сил. Об этом говорится и в статье «Выборы парламентов Германии и Польши», вошедшей в седьмой том.

Самую объемную часть в томе занимают те публикации, доклады, речи, письма П. Стучки, которые повествуют о руководимой

Коммунистической партией Латвии борьбе трудящихся против диктатуры буржуазии, за подлинную демократию, за социализм. По тематике эти произведения можно разделить на ряд групп.

Во-первых, это произведения, которые разоблачают антнародную сущность буржуазного государства Латвии и вместе с тем показывают его внутреннюю и внешнюю нестабильность, бесперспективность развития. Об этом убедительно говорится в статьях «Тринадцатое правительство Латвии», «В день государственного юбилея» (публикуется впервые), «Вновь 100-й номер в подполье» к др. П. Стучка одним из первых понял, что временная частичная стабилизация капитализма в Латвии к 1928 году исчерпала себя, что стремительно надвигается новый всеобщий кризис, который охватит экономику, политику, идеологию. Он подчеркивал, что буржуазная Латвия даже и в «жирные годы» не была да и не будет никогда в состоянии сплотить свои силы в едином лагере. Непрерывные смены правительства, грызня вокруг министерских и директорских постов, распустившаяся махровым цветом коррупция, казнокрадство, ресторанные кутежи — все это напоминало стремительно крутящуюся карусель, которая неотвратимо выбросит сидящих на ней на свалку истории.

П. Стучка показывал также, что социал-демократическая партия Латвии из-за своего крайнего оппортунизма не могла и не желала противопоставить какую-либо положительную альтернативу этому порочному скатыванию вниз, напротив, она также опускалась все ниже и ниже. Добровольная отставка правительства социал-демократов в декабре 1927 года явилась весьма многозначительным симптомом, который наглядно подтвердил политическую трусость псевдосоциалистов.

П. Стучка, анализируя положение в буржуазной Латвии, делает особый акцент на усилении антидемократических тенденций, подготовке фашистского государственного переворота. В этом плане очень характерны два его письма Центральному Комитету КПЛ от 9 и 30 июля 1930 года, которые написаны в связи с попыткой фашистов захватить власть в Финляндии. П. Стучка, используя имеющуюся в его распоряжении информацию, предупреждает, что и в Латвии лидеры Крестьянского союза замышляют «поход на Ригу» кулаков-айзасргов, стараются обеспечить этой авантюре поддержку армии. Он настоятельно советует КПЛ немедленно организовать эффективные контмеры: создавать единый антифашистский фронт с рабочими социал-демократами, готовить всеобщую забастовку сельскохозяйственных рабочих против кулаков, усилить антифашистскую агитацию в воинских частях. П. Стучка предупреждает: «Только не проспать, как в Риме, Болгарии, Каунасе и т. д.»

Следует сказать, что П. Стучка ничуть не считал установление фашистской диктатуры в Латвии фатальной неизбежностью. Он надеялся, что в условиях все обостряющейся политической ситуации Коммунистической партии удастся создать единый антифашистский фронт трудового народа, который отразит атаку фашизма, сохранит и расширит рамки буржуазной демократии. Это дало бы возможность Коммунистической партии легализовать свою деятельность и мирным путем начать борьбу за сплочение масс вокруг себя, что быстрее и легче привело бы к восстановлению Советской Латвии.

‘Однако он предвидел и другой путь — что эту борьбу придется широко развернуть уже после прихода фашистов к власти и тогда ее задачей без каких-либо особых промежуточных ступеней будет свержение власти буржуазии, восстановление Советской власти.

Так оно и произошло в 1940 году.

Ко второй группе относятся те вошедшие в том работы, которые развивают тактику политической борьбы КП Латвии. Это статьи «Платформа к выборам городских самоуправлений», «Накануне избирательной кампании», «Новый этап в политической жизни Латвии», «Критические заметки по вопросам тактики» и др. П. Стучка подчеркивает: необходимо активно участвовать в выборах муниципальных органов и третьего сейма, использовать левые профсоюзы и основанную в начале 1928 года Партию независимых социалистов Латвии, чтобы, добившись избрания представителей пролетариата, создать в сейме рабоче-крестьянскую фракцию. Расширение легальных позиций Компартии было чрезвычайно важно для того, чтобы укрепить разветвленную сеть связей с массами, готовить их к решительным схваткам с самыми реакционными силами буржуазии. Политическую забастовку в Латвии в августе 1928 года П. Стучка оценивает как начало возможного подъема классовой борьбы, имеющей большие перспективы. Новая ситуация требовала, чтобы партия значительно усилила организаторскую и идеологическую работу, преодолела сектантское отношение к некоммунистическим организациям трудящихся, развертывала в них пропаганду своих взглядов.

П. Стучка высоко оценивает тот факт, что в октябре 1928 года, несмотря на террор буржуазии и противодействие социал-демократов, 75 тысяч избирателей отдали на выборах в сейм свои голоса за кандидатов Коммунистической партии. Это он считал большой победой партии. И эту победу нужно было неустанно подкреплять и умножать последующими успехами.

Третья тема о Латвии в произведениях П. Стучки посвящена дружбе и сотрудничеству трудящихся СССР и Латвии, о чем повествуют статьи «С СССР или с Англией?», «Торговый договор между СССР и Латвией», «Борьба пролетариата за сближение Латвии с СССР» и др. Эти работы свидетельствуют о том, что, несмотря на барьеры, созданные иностранными империалистами и буржуазными националистами, интернационалистические устремления рабочих, трудовых крестьян и народной интеллигенции Латвии, их желание идти в ногу с народами Советской России и других республик СССР сохранили свою жизнеспособность даже тогда, когда латышский народ был насильственно оторван от Родины Октября. Коммунисты Латвии, в их числе П. Стучка, неустанно боролись за сохранение этой исторической традиции дружбы. П. Стучка пишет, что уже в 1920 году Коммунистическая партия Латвии выдвинула лозунг о дружбе и союзе Латвии с Советским государством. Первоначально это явилось прямым призывом к борьбе за образование такого правительства, которое восстановит федеративные государственные связи Латвии и РСФСР, а значит обеспечит быстрое возрождение и расцвет экономики и культуры. Это был лозунг о восстановлении Советской власти.

К 1924 году, во время частичной стабилизации капитализма, КПЛ выдвигает новый лозунг — об экономическом сотрудничестве буржуазной Латвии с СССР, вплоть до требования заключить хо-

заяцтвенную унию. Это требование диктовалось прежде всего необходимостью ликвидировать в Латвии безработицу и застой в промышленности, облегчить положение пролетариата, уменьшить зависимость Латвии от империализма.

В 1927 году развертывается борьба за заключение договоров о торговле и ненападении с СССР, о внешнеполитическом сотрудничестве обоих государств в интересах сохранения мира и обеспечения безопасности народов Прибалтики. П. Стучка убежден, что этот лозунг никакими силами «не удастся уже снять с повестки дня», с ним пролетариат Латвии дойдет до своей победы.

Славным революционным традициям трудового народа Латвии посвящена четвертая группа произведений, которая образует одно из центральных мест в историографии Коммунистической партии Латвии, революционного движения Латвии в период становления этой историографии. Здесь следует упомянуть включенные в седьмой том Избранных сочинений статьи «25-летие партии», «Первый этап деятельности партии», «Борьба за Советскую власть в Латвии в 1917 году» и др. В этих произведениях П. Стучка показывает большевистскую направленность всей истории развития КПЛ, которая преобладала уже с самого начала образования ЛСДРП и, преодолев уклоны меньшевизма и примиренчества, привела социал-демократию Латвии не только идеально, но и организационно в ряды ленинской партии. В произведениях П. Стучки получили всестороннюю политическую оценку такие выдающиеся события, как III съезд ЛСДРП и I съезд СДЛК, IV съезд СДЛК, II съезд латышских стрелков. До Великого Октября, — пишет П. Стучка, — в Латвии под руководством большевиков выросли три поколения революционеров: поколение борцов 1905 года, следующее за ним поколение послереволюционной поры и поколение 1917 года. Благодаря последнему, Латвия и тогда, когда основная часть ее пролетариата была эвакуирована в глубь России, когда ее пересекала линия фронта двух воюющих сторон, все же осталась одним из самых революционных краев России, который оказал значительную помощь труженикам Петрограда в борьбе за победу Октября.

Научная и политическая эрудиция П. Стучки, высокая ленинская принципиальность ярко раскрываются в его последних произведениях, которые связаны с VIII съездом Коммунистической партии Латвии (7 янв. — 6 февр. 1931 г.). По поручению ЦК КПЛ П. Стучка в 1930 году написал проект Программы КПЛ, который был опубликован отдельной брошюрой перед съездом в качестве тезисов для подготовки текста программы. Кроме того, П. Стучка отдельно подготовил также проект аграрной части программы КПЛ, опубликованный в журнале «Циняс биедрас». Эти документы помещены в седьмом томе и вместе с докладами и речами П. Стучки на VIII съезде КПЛ составляют пятую, заключительную часть произведений, посвященных проблемам Латвии.

Все эти работы в своей совокупности представляют как бы квинтэссенцию ранее высказанных основных мыслей П. Стучки и вместе с тем — его советы и рекомендации Коммунистической партии Латвии для дальнейшей борьбы. Разработанные П. Стучкой проект программы КПЛ и доклады по программному и аграрному вопросам на съезде обоснованно считаются его политическим завещанием. Проект содержит три раздела: исторический обзор, оценка тогдашнего положения Латвии и четко сформулированные задачи

КПЛ, взгляд в будущее, на предстоящие задачи социалистической революции в Латвии.

В заключительном слове по вопросу программы и по аграрному вопросу П. Стучка произнес на VIII съезде КПЛ поистине пророческие слова: «*После победы мы безусловно вступим в Союз ССР как государство и вернемся в ВКП(б) как составная часть... Мы искусственно оторваны, и мы вернемся...*»

П. Стучка выдвигает программу действий КПЛ на путь к революции и социалистическому строительству. Он особо подчеркивает международное, всемирно-историческое значение опыта СССР, большие возможности использования его при строительстве социализма в Латвии, при преобразовании жизни в городах и на селе. Восстановление мощной промышленности и вместе с тем полная ликвидация безработицы, обеспечение материального благосостояния рабочего класса; передел земли, поддержка трудового крестьянства и постепенный переход к социалистическому кооперированию сельского хозяйства, радикальное улучшение условий труда и жизни сельского населения — все это стало реально осуществимым в возрожденной Советской Латвии.

П. Стучка требует, чтобы КПЛ разъяснила трудящимся полную пригодность для Латвии опыта социалистического развития СССР и разоблачала всех, кто клевещет на Страну Советов. В его докладе на VIII съезде КПЛ подчеркивается: «Борьба за поддержку Союза Советских Социалистических Республик должна быть в программе на первом месте. Все, что пригодно для Советской России, пригодно и для всемирной революции... Всегда перед глазами надо держать лозунг: все, кто выступает против СССР, являются врагами всемирной пролетарской революции. Поэтому на первое место мы должны выдвигать борьбу против интервенции, против угрожающей войны, против предательства... — это в программе необходимо выделить самым ярким образом». Непоколебимый интернационалист и патриот П. Стучка гармонически соединял в своих взглядах и деятельности идеи дружбы народов СССР, пролетарской солидарности и национальные чувства. Они служили у него одной цели — борьбе за социализм и коммунизм.

Последняя статья, помещенная в многотомном издании *Избранных сочинений*, посвящается XIV годовщине Великого Октября. Этот выдающийся праздник П. Стучка называет праздником победы первой пятилетки СССР, за которым последует окончательное выполнение плана пятилетки и полная реализация «социалистического генерального плана» (т. е. ленинского плана построения основ социализма). На такой оптимистической ноте заканчивается последняя большая статья П. Стучки.

Л. Дрибин,
кандидат исторических наук

СОДЕРЖАНИЕ

Предисловие	5
С СССР или с Англией? (<i>Оценка момента</i>)	19
Государство и право в период социалистического строительства	30
Товарищ Эферт (Клусайс)	46
Великий перелом (<i>К 10-летию Октябрьской революции</i>)	48
К празднику 7-го ноября!	58
Десятилетие ленинской победы (<i>Листок воспоминаний</i>)	64
Революционное десятилетие	66
Борьба за Советскую власть в Латвии в 1917 году	73
Торговый договор между СССР и Латвией	90
Борьба пролетариата за сближение Латвии с СССР	94
К десятилетию советской юстиции (<i>Воспоминания и перспективы</i>)	104
Три этапа советского права	109
Новая ступень революции	115
Платформа к выборам городских самоуправлений	126
Тринадцатое правительство Латвии	133
Предисловие к брошюре Ф. Паузера «Очерки об экономике сельского хозяйства Латвии»	150
Ленин, партия, Советы	153
Культура и право	169
Накануне избирательной кампании	177
Трудящиеся! Избиратели Латвии!	183
Новый этап в политической жизни Латвии	192
В день государственного юбилея	215
Критические заметки по вопросам тактики	218
25	230
25-летие партии	232
Вновь 100-й номер в подполье (<i>Привет бессмертной «Цине»</i>) .	242
Первый этап деятельности партии (1904—1906 гг.)	244
У могилы Райниса	256
Двенадцать лет революции государства и права	260
Революционные перспективы	270
Революция и революционная законность	280
Речь при закрытии расширенного пленума ЦК КП Латвии 1930 года	292
Аграрная часть в программе Коммунистической партии Латвии .	294
Выборы парламентов Германии и Польши	314
Проект программы Коммунистической партии Латвии (<i>Материал к тезисам программы</i>)	321
У могилы Ленина (<i>Воспоминания и перспективы</i>)	366

VIII съезд Коммунистической партии Латвии	377
Речь при открытии VIII съезда КПЛ (7 января 1931 г.)	379
Речь по политическому отчету ЦК [КПЛ] (на 4-м заседании)	380
Речь по политическому отчету ЦК [КПЛ] (на 12-м заседании)	382
Программный и аграрный вопрос. Доклад. (На 13-м заседании)	387
Заключительное слово по программному и аграрному вопросам (на 16-м заседании)	406
Речь при закрытии съезда (6 февраля 1931 г.)	411
Моя «агарная революция» и ее запоздалая критика	412
К XIV годовщине Октября (Решающий год пятилетки)	443
Письма	
Центральному Комитету КПЛ (12 января 1928 г.)	448
Центральному Комитету КПЛ (10 апреля 1928 г.)	454
Центральному Комитету КПЛ (9 июля 1930 г.)	455
Центральному Комитету КПЛ (30 июля 1930 г.)	457
Приложения	
Примечания	461
Указатель имен	497
Указатель периодических изданий	522
Даты жизни и деятельности П. И. Стучки	528
Публикации П. И. Стучки, выявленные в последнее время	538
О седьмом томе Избранных сочинений П. И. Стучки	540

SATURS

Priekšvārds	5
Vai ar PSRS jeb ar Angliju? (<i>Momenta novērtējums</i>)	19
Valsts un tiesibas sociālistiskās celtniecības periodā	30
Biedrs Eferts (Klusais)	46
Lielais lūzums (<i>Uz Oktobra revolūcijas 10 gadu jubileju</i>)	48
Uz 7. novembra svētkiem!	58
Leņina uzvaras 10 gadu jubileja (<i>Atmiņu lapiņa</i>)	64
Revolucionārais gadu desmits (1917—1927)	66
Cīņa par Padomju varu Latvijā 1917. gadā	73
PSRS tirdzniecības līgums ar Latviju	90
Proletariāta cīņa par Latvijas tuvināšanos ar PSRS	94
Sakarā ar padomju justicijas desmitgadi (<i>Atmiņas un perspektīvas</i>)	104
Padomju tiesību trīs posmi	109
Revolūcijas jauna pakāpe	115
Pilsētu pašvaldību vēlēšanu platforma	126
Trīspadsmitā Latvijas valdība	133
Priekšvārds F. Pauzera brošūrai «Apcerējumi par Latvijas lauk-saimniecības ekonomiku»	150
Leņins, partija, padomes	153
Kultūra un tiesības	169
Vēlēšanu kampaņas priekšvakarā	177
Darbaļaudis! Latvijas vēlētāji!	183
Jauns posms Latvijas politiskā dzīvē	192
Valsts jubilejas dienā	215
Kritiskas piezīmes taktikas jautājumos	218
25	230
Partijas 25 gadu jubileja	232
No jauna 100. numurs pagrīdē (<i>Sveiciens nemirstīgajai «Cīnai»</i>)	242
Partijas darbības pirmais cēliens (1904.—1906. g.)	244
Pie Raiņa kapa	256
Valsts un tiesību revolūcijas divpadsmit gadi	260
Revolucionāras perspektīvas	270
Revolūcija un revolucionārā likumiņa	280
Runa, slēdzot LKP CK 1930. gada paplašināto plēnumu	292
Agrārā daļa Latvijas Komunistiskās partijas programmā	294
Vācijas un Polijas parlamentu vēlēšanas	314
Latvijas Komunistiskās partijas programmas projekts	
(<i>Materiāls programmas tēzēm</i>)	321
Pie Leņina kapa (<i>Atmiņas un izredzes</i>)	366

Latvijas Komunistiskās partijas VIII kongress	377
Runa, LKP VIII kongresu atklājot (1931. g. 7. janvāri)	379
Runa jautājumā par [LKP] CK politisko ziņojumu (4. sēdē)	380
Runa jautājumā par [LKP] CK politisko ziņojumu (12. sēdē)	382
Referāts «Programmas un agrārjautājums» (13. sēdē)	387
Galavārds programmas un agrārjautājumā (16. sēdē)	406
Runa, kongresu slēdzot (1931. g. 6. februāri)	411
<i>Mana «agrārrevolūcija» un tās nosebojusī kritika</i>	<i>412</i>
<i>Uz Oktobra 14. gada svētkiem (Izšķirošais piecgades gads)</i>	<i>443</i>
Vēstules	
LKP Centrālajai Komitejai (1928. g. 12. janvāri)	448
LKP Centrālajai Komitejai (1928. g. 10. aprīli)	454
LKP Centrālajai Komitejai (1930. g. 9. jūlijā)	455
LKP Centrālajai Komitejai (1930. g. 30. jūlijā)	457
Pielikumi	
Piezīmes	461
Personu rādītājs	497
Periodisko izdevumu rādītājs	522
Pētera Stučkas dzīves un darbības dati	528
Pēdējā laikā apzinātās P. Stučkas publikācijas	538
О седьмом томе Избранных сочинений П. И. Стучки	540

Институт истории партии при ЦК КП Латвии —
филиал Института марксизма-ленинизма
при ЦК КПСС

П. С Т У Ч К А

ИЗБРАННЫЕ СОЧИНЕНИЯ

в семи томах

VII том. Июнь 1927—1931

Издательство «Авотс» Рига 1984

На латышском языке

Ответственный редактор *Л. Дрибин*

Художник *Г. Клява*

ИБ № 1387

Latvijas KP CK Partijas vēstures institūts —
PSKP CK Marksma-ļeņinisma institūta filiāle

П Е Т Е Р И С С Т У Ч К А

RAKSTU IZLASE

septīnos sējumos

7. sējums

Redaktore M. Freija

Mākslinieciskais redaktors E. Garkevičs

Tehniskā redaktore V. Dārziņa

Korektore A. Abele

Nodota salikšanai 19.01.84. Parakstīta iespiešanai
04.10.84. JT 02657. Formāts 84×108/32. Tipogrā-
fijas papirs № 1. Literatūras garnitūra. Augst-
spiedums. 29,4 uzsk. iespiedl.; 31,4 uzsk. kr. nov.;
34,96 izdevn. l. Metiens 1500 eks. Pasūt. № 114-3.
Cena 1 rbl. 40 kap. Izdevniecība «Avots», 226047
Rīgā, Padomju bulv. 24. Izdevn. № 25/Sp-456.
Iespēsta Latvijas PSR Valsts izdevniecību, poli-
grāfijas un grāmatu tirdzniecības lietu komitejas
tipogrāfijā «Cīņa», 226011 Rīgā, Blaumaņa
ielā 38/40.

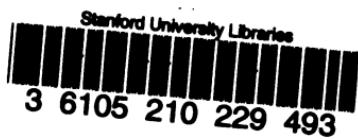
Stučka P.

St 888 Rakstu izlase: 7 sēj. 7. sēj. 1927. g. jūn. — 1931. g. 1984. — 550 lpp., 4 lp. il. — Personu rād.: 497.—521. lpp. Period. izd. rād.: 522.—527. lpp.

Sējumā ievietoti no 1927. gada jūnija līdz 1931. gadam uzrakstītie darbi.

**S 0902060000—25
M803(11)—84 84**

66.61(2L)

DATE DUE

